ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՓԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
2
ՅՈՒԼԻՍ
MARDI
2 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11250 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.250

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՈՐՊԷՍԶԻ ՀԱՅ ՄԵԾՆԱՆ

Հաւատարիմ իր կոչումին եւ առաքելութեան, Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը շուրջ չորս տասնեակ տարիներէ ի վեր կը կազմակերպէ Օդափոխութեան կայան՝ 7էն 14 տարեկան տղոց ու աղջիկներու համար։

Ամէն տարի, Յուլիս եւ Օգոստոս ա-միսներուն Փարիզէն ու զաւառէն երկու հարիւր հայ փոքրիկներ քաղաքներու ժըխորէն հեռու, ընութեան ծոցին մէջ, խաչուհիներու հոգածու խնամքին տակ կը կազդուրուին ֆիզիքապէս՝ վերամուտին առողջ մարմնով ու մտքով չարունակելու համար իրենց ուսումը դպրոցին մէջ։

Տարեկան արձակուրդը ընկալեալ սո-վորութիւն է դարձած։ Եւ պետական օ-րէնքներն ալ տարիներէ ի վեր նիւթական օժանդակութիւն կ'ապահովեն — ընկե-րային ապահովագրութեան գծով — ար-ձակուրդի մեկնող ամէն կարգի ամսա-կանաւոր աշխատաւորներու և պաշտօնեա-ներու։

Այս երկրին մէջ քաղաքապետական, հանրային, կրթական, մշակութային կամ բարեսիրական զանազան կազմակերպու-թիւններ փոքր տարիքով դպրոցականնե-րուն առիթ կ'ընծայեն, նպաստաւոր պայ-մաններով, օգտուելու ամառնային — երբեմն նաեւ ձմեռնային — արձակուր-դէն։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը հայկական առաջին կազմակերպութիւնն է, որ մա-նուկներու կազդուրման կայանի գաղա-փարը յղացաւ, իր հիմնարկութենէն ան-միջապէս վերջ։

Զանազան հասցէներ փոխելէետք, վերջապէս տարիներ առաջ ունեցաւ իր սեփական կալուածը, Զուիցերիոյ սահ-մանին մօտ, Ժիւրայի գեղատեսիլ մէկ անկիւնը՝ Պլֆոնթէյն։

Շնորհիւ մեր հայրենակիցներու լում-ներուն եւ բարեսիրական հիմնարկու-թեանց նիւթական օժանդակութեան՝ Պլէ-ֆոնթէյնի չինքը հետզհետէ օժտուեցաւ հանգստաւէտ պայմաններով եւ արժան-յաւ պետական քննիչներու դնահատան-քին։

Ճակատին պէտք ունի կարգ մը լրացում-ներու եւ նորոգութեանց, որոնք մեծ ծախքի կը կարօտին։

Յուլիսի համար ցանկը փակուած է արդէն եւ Փարիզէն ու Լիոնէն խումբերը կը մեկնին Յուլիս 3ին՝ Շորեքշաբթի օր։

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչը քառասուն տարեկան է արդէն եւ երեք ամիս առաջ մեծ հանդիսաւորութեամբ, ու հայկա-կան զանազան հոսանքներու անվերապահ մասնակցութեամբ տօնեց իր քառասնամ-եայ յոբելեանը։

Համազգային այդ ցոյցը անգամ մը եւս եկաւ ցայտուն կերպով ապացուցա-նելու, որ Կապոյտ Խաչը իսկապէս օդ-ատեր աշխատանք կը կատարէ մեր գա-ղութին մէջ, իր գուրգուրանքին ու հո-գածութեան ղէմաւոր առարկան դարձնե-լով մեր փոքրիկները, նորագոյն սերուն-դը, վաղուան մեր յոյսերը։

Քանի՛ տարիները կը սահին տարապրու-թեան, մէջ, հեռո՛ւ հայրենիքէն ա՛յնքան կը դժուարանայ աղդապահպան-ման գործը։ Ա՛յնքան ծանր պարտակա-նութիւններու բեռան տակ կ'ինյնան մեր բոլոր այն կազմակերպութիւնները, ո՛ր-պանման մարզին մէջ։

Մայրենի լեզուի ուսուցումը կուգայ առաջին դիծին վրայ։ Ուրիշ կազմակեր-պութեանց չարքին Կապոյտ Խաչն ալ իր

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄԵԾԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆԸ ՅԱՂԹԵՑ

ՀԱՐԻՒՐ ԿՈԼԻՍԵ ԱԻԵԼԻ ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԻՆ ՄԷՋ

ՁԱԽԸ ԶԳԱԼԻ ՊԱՐՏՈՒԹԻՒՆ ԿՐԵՑ

ՀԱՄԱՁՆԱՒԱՐՆԵՐԸ ԿԸ ԿՈՐՄՆՁՆԵՆ ՓԱՐԻԶԻ ԱԹՈՌՆԵՐԸ

ՄԵՆՏԷՍ՝ ՊԱՐՏՈՒԱԾ

ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՃԱՌԸ

Շաբաթ օր, Նախագահ տը Կոլ ճառ մը կ'արտասանէր, որ վերջին կոչ մըն էր ժողովուրդին, ըտրելու լայն մեծամաս-նութիւն ունեցող օրէնսդիր ժողով մը։ Այս առթիւ տը Կոլ կը չեշտէր.— «Անցեալ ամիս, ամէն բան կ'երթար։ Մեր երկիրը, զայթակղած համալսարանական անիշխա-նութենէն, անչարժութեան մատնուած ընդհանրացած գործադուլով, ինքնակո-րոյս առանց մեծամասնութեան Խորհըր-դարանի մը մշտական անորոշութիւնով, կրնար խորհիլ թէ Հանրապետութիւնը կ'անհետանայ ազատութեան հետ։ Մայիս 30ին, զգալով վերջապէս որ ազդային բը-նազդը կը զարթնէր, կոչ ըրի ժողովուր-դին։ Պատասխանեց իր խորունկ խաւե-րով։ Ցանկարծ, չարաբաստիկ կախար-դանքը որ մեզ անդունդ կը տանէր խըզ-ուեցաւ։ Մինչ կը յայտնուէին վերագըտ-նուած յոյսի ցոյցերը, եւ կը հասնէր աշ-խատանքի վերադարձը եւ վերջապէս ազգը, ընտրութեանց առաջին չրջանին կ'արտայայտուէր ու ամէն ինչ կարելի կ'ըլլար գլուխ հանել։ Այս է էջը որ գըր-ուեցաւ մեր պատմութեան խռովայոյզ դրքին մէջ։ Հիմա, որ կը թուի թէ կը հեռանայ, տապնպ մը, որ հետը տա-րած կ'ըլլար, մեր վարչակարգէն տարբեր որեւէ վարչակարգ, եւ որու կրցանք այդ պահուն յաղթահարել, չնորհիւ ամուր եւ վճռական կառավարութեան մը, պետու-թեան դեկավարին չուրջ, կենսական է, որ Ֆրանսա կրկին դէպի յառաջ քալէ։ Ամէնէն առաջ, քանի որ Հանրապետու-թիւնը կրնայ ձեռքէ երթալ, հարկ է որ կարելին կ'ընէ Հայերէնի Դասընթացքներ պահելու համար։

Պլֆոնթէյնի կազդուրման կայանին մէջ մեր երկտեռ փոքրիկները միայն օդ չէ, որ կը փոխեն։ Անոնք ամբողջ մէկ ամիս կ'ապրին հայաչունչ մթնոլորտի մէջ, մայրենի լեզուի դասեր կ'առնեն, հայե-րէն կը ճառուղեն, կ'երգեն ու կ'արտա-սանեն։ Օգտակարը կը միացնեն հաճե-լիին։

Ու տուն կը վերադառնան ո՛չ միայն ֆիզիքապէս կազդուրուած, այլ նաեւ՝ հոգեպէս հայացած։

Օգնե՛նք Կապոյտ Խաչին։

Բարոյապէս ու նիւթապէս ալակցի՛նք անոր ազդապահպանման ձեռնարկներուն։

Որպէսզի Հայ մեծնայ մեր նորագոյն սերունդը։

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

Կեդրոն (*Տիւհամէլ*) 29 (*նախապէս* 42, *պակաս՝* 13)։

Զախի Դաշնակցութիւն 57 (118, *պակաս* 61)։

Համայնավար 33 (73, *պակաս՝* 40)։

Ընկերվարական (*Փէ. Էս. Իւ.*) *ոչ մէկ աթոռ, նախապէս՝* 3։

Այս պատկերը ցոյց կուտայ թէ ով կոլ իր ձեռքն ունի այն արդիւնաւէտ մեծա-մասնութիւնը զոր կ'ուզէր։ Աւելին, նա-խորդ ժողովին մէջ, կառավարութիւնը միշտ պէտք ունէր ժխքառատիէններու ձայներուն, որպէսզի մեծամասնութիւն ունենայ եւ այդ պատճառաւ, յաճախ ա-նորոշ էր քուէարկութեան մը արդիւնքը, կամ աւելի ճիշդ՝ ենթակայ ժխքառա-տիէններու տրամադրութեանց։ Այս կա-ցութիւնը որոշ դեր մը կուտար ժխքա-ռի, տեսակ մը չանթաժի առիթ։ Եւ այս-օր հակառակ անոր որ Անկախ Հանրապե-տականներու թիւը կը չատնայ նոր ա-թոռներով, զիրքը կը տկարանայ ժողո-վին մէջ, տրուած ըլլալով որ այլեւս կոլիսիոնները իր խմբակցութեան ալ պէտք չունին։

«Անդամնեի» այս ժողովը ինչպէս կը յիշուի յաճախ այսօր, ակնարկելով Լու-տովիկոս ԺԴ.ի չրջանին, բաւական ու-սախաբութիւն պատճառեց ձախին, բայց նաեւ ծանր պատասխանատուութեան առ-ջեւ դրաւ մեծամասնութիւնը։

Երկրորդ չրջանին համեմատականի մը-նացած անձնաւորութենց կարգին, վեր-ընտրուած են՝ Տիւհամէլ (կեդրոն), Սիւտրօ, Միշըլէ (կոլիսիոն), Միթերան, Տէֆէռ, Ժոքս, Մօրիս Ֆօռ, Ֆելիքս Կա-յա, Ֆոնթանէ, Մ. Հերզոկ, Փերեթի, Լըռուա (համայնավար), Ռընէ Ֆալի-թան (ձախ կոլիսիոն), Օ. Ժխքառ ա'խ-թէն (անկախ հանրապետականներու պա-րագլուխին եղբայրը), Ժանընէ (որ պար-տութեան մատնեց Մենտէսը), Քալաս-կէս (որ պատութեան մատնեց կեդրոնի թեկնածուն՝ Պերթրան Մոթը), Շալա-տոն, Սանկինէթթի, Ֆրէ, Ֆանթոն, վա-լոն, Մառէթ, Լէօ Համոն, Ֆաժոն, Տի-կին Թոմ-Փաթընոթր, Միսոֆ, Փալե-վըսկի։

Պարտուածներու գլխաւորն է անչուշտ նախկին վարչապետ Մենտէս-Ֆրանս, որ ամպարտանքով զիրք մը հրատարակած էր, պարզելով թէ ի՞նչ է իր քաղաքական ծրագիրը։ Պարտուած է նաեւ Անրի Ֆռե-վիլ, Ռէնի քաղաքապետ, որ ի պատաս-խան լրագրողի մը հարցումին, իր պար-տութեան մասին ըսաւ.— «Ցուսախաբ չեմ, մտահոգ եմ», Շառլ Հերնիւ, Ժորժ Պոնէ, Շոշուա, Մարոզելլէ, Փիէր Քոթ, Ռլօտ Էսթիէ։

Ցատկանշական է որ Փարիզի «կարմիր արուարձանին» մէջ, համայնավարները ևօթը աթոռ կը կորսնցնեն։ Նոյնքան յատ-կանշական երեւոյթ է որ Լուառի վարը, որ ընդհանրապէս ձախ կը քուէարկէ, այս անգամ մօտեցած է կոլիսիոնին։

Այս արդիւնքներէն ետք, նախարարա-պետ Փոմպիտու յայտարարած է.— «Մեր պարտականութիւններէն առաջինն է որ չարաչար չգործածենք այս յաղթանակը»։ Փոմպիտու չեչտած է նաեւ թէ ապագան դժուար է ու հարցերը լուծուած չեն։

× *Այս արդիւնքներէն ետք ցոյցեր ե-ղած են Փարիզի մէջ։ Թեր՝ Շան գ'Ելիզէ եւ դէմ՝ Լատինական թաղ։*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐՔԼԻի նահանգապետը «պաշարման վիճակ» հռչակած է նահանգին մէջ եւ լուսարձակ հաստատած իրրեւ հետեւանք Պերքլիի համալսարանի ուսանողներուն ցոյցերուն եւ ստեղծած ծանր մթնո-լորտին (իրրեւ համակրանք Ֆրանսայի ուսանողներուն)։

ԳԷՈՐԳ ՀԱԽՎԵՐՏԵԱՆԻ ԵՐԱԽՏԻՔԸ

Ցայտնի իրողութիւն է, թէ Գէորգ Հախվերտեան յայտնաբերեց Սայաթ–Նովայի «Դաւդաթ»ը, առանց որուն դժուար թէ այսօր մեծ տաղասացին արժանիքները ճանչցուէին մեր կողմէ:

Անշուշտ շատ են հայ եւ օտար գրող – ները, գրականագէտները, որոնք իրենց աւանդը բերած են սայաթնովայագիտու – թեան: Այդ մեծ համատեղութեան սկիզ – բը հանդիսացաւ բժիշկ Գէորգ Հախվերտ – եան:

Ո՞վ էր մեր մշակոյթին այդքան մեծ ծառայութիւն մատուցած այդ սքանչելի մարդը:

Ծնած էր Թիֆլիզ, 1818ին: Նախնական կրթութիւնը տեղւոյն վրայ ստանալէ ետք կը մեկնի Մոսկուա, ուր կ'աւարտէ Լա – զարեան ճեմարանը: Այնուհետեւ կը յա – ճախէ Մոսկուայի համալսարանի բժըշ – կական ճիւղը:

Բժշկական բարձրագոյն կրթութիւն ըս – տանալէ ետք, 1839ին, Հախվերտեան կը վերադառնայ Կովկաս եւ պինուորական բժիշկի պաշտօնով կ'աշխատի Թիֆլիզի մէջ:

1846էն Հախվերտեանի կեանքին մէջ կը սկսի նոր, հայրենանուէր գործերով լե – ցուն ժամանակաշրջան մը: Անդուլ կիր – քով կը նուիրուի հայ բանահիւսութիւնը, աւանդութիւնները եւ հէքեաթները, դու – ռանները տաղերը հաւաքելու, գրի առ – նելու, մշակելու գործին: Այդ տարինե – րուն անոր տունը հայ դուռաններու, եր – դասացներու հաւաքատեղի դարձած է: Կը հաւաքէր «ամենայն տեղերից հայերէն տպուած ու ձեռագիր մատեաններ», կը փնտռէր անոնց մէջ արժէքաւորը, կը վերծանէր անընթեռնելին, պրպտում – ներ կը կատարէր գրավաճառներու մօտ, էջմիածնի եւ Լազարեան ճեմարաններու մատենադարաններուն մէջ, նոյնիսկ՝ Կովկասի փոխարքային դիւանատունը: Անոր ուշադրութենէն չվրիպեցան հեռա – ւոր Լեհաստանի հայ գաղութին մէջ պահ – պանուող՝ հայկ. մշակոյթի, պատմու – թեան յիշատակարանները՝ բանահիւս – կան եւ ազգագրական գրաւոր եւ բանա – ւոր աղբիւրները:

Զարդացած, եւրոպական քանի մը լեզու – ներու վարժ, ծանօթ համաչխարհային գրականութեան դանձերուն, Հախվերտ – եան կը ձգտի փրկել իր ազգին սեփակա – նութիւնը եղող դանձերը եւ միւս ազգե – րուն ծանօթացնել հայ տաղանդաւոր դու – ռաններու ստեղծագործութիւնները: Ա. – նոր առաջին եւ կարեւոր միջոցը ան կը տեսնէր այդ գործերը հրատարակելուն մէջ: Եւ ահա, պայծառ առաւօտ մը, Թիֆլիզի քահանաներէն Մովսէս Սայա – Նովան Գէորգ Հախվերտեանի կը նուիրէ իր պապին՝ Սայաթ–Նովայի հայերէն եւ վրացերէն գրուած երգերուն «դաւդար»ը:

Հախվերտեան կը հմայուի երգերով, կը զգայ, որ ասոնք մեծ եւ եզակի ստեղ – ծագործութիւններ են եւ, մէկ կողմ ձգե – լով ամէն բան, ամբողջ եռանդով կը ղբաղի Սայաթ–Նովայով: Կը փութայ նախ յայտնել իր հիացումը Մոսկուա՝ իր ուսուցիչ Մ.Կրաիչ Էմինի, խնդրելով՝ օգ – նել Սայաթ–Նովայի երգերու հրատարա – կութեան: Իր պատասխան նամակին մէջ Մ. Էմին կը գրէ՝ «Ինձ համար ցանկալի է օր առաջ ծանօթացնել գիտական աշ – խարհին այդ գանձի հետ...» (տես, «Լումա» հանդէսը, 1896, Ա.):

Գ. Հախվերտեան մանրազնին կ'ուսում – նասիրէ Սայաթ–Նովայի «դաւդարը», կը վերծանէ, կը ճշդէ դժուար ընթեռնելի քառատողերը, կը բացատրէ Թիֆլիզի հայ բարբառին դարձուածքները, կը ծանօթա – գրէ երգերը, կը կազմէ անհասկնալի բա – ռերու բառարան մը:

Սայաթ–Նովայի մահէն անցած էր մօտ 60 տարի: Ան քրտնաջան աշխատանքի լծուելով՝ մարդոց յիշողութիւններու եւ աւանդութիւններու հիման վրայ կը պար – զէ աշուղին կեանքին հետ կապ ունեցող բազմաթիւ առեղծուածային հարցեր: Մասնաւոր հետաքրքրութիւն կը ներկա – յացնէ Սայաթ–Նովայի հերոսական մա – հը վկայող՝ Հախվերտեանի ուսումնասի – րութիւնը:

1852ին Սայաթ–Նովայի երգերուն գիր – քը լոյս կը տեսնէ Մոսկուայի մէջ 1200 օրինակով («Սայաթ-Նովա, լոյս գցած աշխատութիւնով Գէորգեայ Հախվերտ – եան»):

Ինչպէս կ'ակնկալուէր, գիրքը ուշադ – րութեան առարկայ կը դառնայ հայ եւ օտար ականաւոր գիտնականներու կողմէ: Շնորհիւ Հախվերտեանի, Սայաթ–Նովա իր վերածնունդը կ'ապրի:

Ֆրանսացի ծանօթ հայագէտ Տիւլորիէ փութայ իր հիացումը յայտնել Սայաթ – Նովայի գիրքին մասին՝ « ... Իմ միակ նպատակս է մերոնց մէջ տարածել ձեր ղեղեցիկ գրականութիւնը եւ ցոյց տալ, որ ան արժանի է գիտական աշխարհի ա – ւելի լայն ուշադրութեան ... »:

Փրոֆ. Լ. Մաբեան իր «Հայերէն բար – բառախօսութիւն» աշխատութեան մէջ կը գրէ. «Հրատարակութիւն մը, զոր բժըշ – կութեան դոկտոր Գէորգ Հախվերտեանին պարտական ենք... Աչուդ Սայաթ–Նովա – յի երգոց հրատարակութիւնը կրնար պա – տիւ ընել որեւէ բանասէր – ազգագրա – գէտի »:

Այս գործը չվրիպեցաւ Միքայէլ Նալբանդեանի ուշադրութենէն: Այս գիր – քի մասին գրուատանքի ջերմ խօսքեր գրեցին Վէնեաիկի, Լոնտոնի, Փարի – զի, Պոլսոյ մէջ եւ այլուր:

Թիֆլիզցիներէն ոուս բանաստեղծ Եա – կով Պոլոնսկի 1851ին Հախվերտեանի մօտ կը ծանօթանայ Սայաթ–Նովայի երգե – րուն, կը խանդավառուի եւ բժիշկին օգ – նութեամբ կ'ուսումնասիրէ կովկասեան ժողովուրդներուն բանահիւսութիւնը: Մեծապէս կը դնահատէ Սայաթ – Նովայի ստեղծագործութիւնները, թուելով նրանց բազմազանութիւնը եւ ինքնատիպ բա – նաստեղծութիւնը:

Ցովհաննէս Թումանեան նոյնպէս դնա – հատած է բժիշկ Գ. Հախվերտեանի կա – տարած գործը: 1913 Մարտ 14ին, Թիֆ – լիզի մէջ տեղի ունեցած գրական երեկոյ – թին կ'ըսէ. « ... եթէ Սայաթ–Նովայի երգերը փրկուած եւ գրականութեան սե – փականութիւն են դարձած, միայն հան – դուցեալ Գէորգ Հախվերտեանի ջանքե – րով, մի իսկապէս եւրոպական մարքով լուսաւորուած մարդ, որ ամենայն խնամ – քով հաւաքել եւ հրատարակել է այդ եր – գերը («Թումանեանը քննադատ», 1939 թ., էջ 243):

Գ. Հախվերտեան կարեւոր գործ կա – տարած է նաեւ հայ միւս ականաւոր եր – դիչներուն գործերը հաւաքելու գործին մէջ: Անոր միւս ստուար աշխատութիւ – նը՝ «Հայ աշուղներ, լուս ղցած աշխա – տասիրութենով Գէորգից Հախվերտեան», հրատարակուեցաւ անոր մահէն 42 տարի ետք, Թիֆլիզի մէջ, իր աղջկան՝ Մանէ Հախվերտեանի կողմէ: Գիրքը ունի հե – տեւեալ ընծայականը՝ «Իր բազմերախտ հօր Գէորգ Հախվերտեանի յիշատակին ծնողասիրութեան անկեղծ հաւատեօք նուէր իւր երախտագէտ դուստր օրիորդ Մանէ Հախվերտեանից»:

527 էջէ բաղկացած այս ծաւալուն հա – ւաքածոյին մէջ տեղ գտած են Գ. Հախ – վերտեանի հաւաքած՝ Շերինի, Գէորգի – Նավէի, Միսկին–Բուրջի, Ռոստոմ Մա – դաթովի եւ շատ ուրիշ հայ ականաւոր աշուղներու տաղերը:

Բախտը չժպտաց սակայն: Ան երկար տարիներ ծանր հիւանդ դամուեցաւ ան – կողինի. «Քանի-քանի անդամ աշխարհը փորձեց եւ խմեցուց նրան իր դառնու – թեան բաժակից ... սակայն նա միշտ ան – խոով եւ քրիստոնէական արիութեամբ ախոյեան հանդիսացաւ եւ մեղանից ոչ ոք նրա վրայ յուսահատութեան նշմարունք անդամ չտեսաւ», գրուած է անոր մասին «Կռունկ Հայոց աշխարհին» հանդէսի 1861 թ. 883 էջի մատենագրութեան մէջ:

Գ. Հախվերտեան մեռաւ 1861 Նոյեմ – բեր 17ին, 43 տարեկան հասակին եւ հո – ղին յանձնուեցաւ Թիֆլիզի մէջ:

Անոր յիշատակին նուիրուած բանաս – տեղծութեան մը մէջ լաւ գրած է անցեալ դարու 60ական թուականներու բանասէր Գէորգ Տէր–Ալէքսանդրեան.

Գիշեր-ցերեկ ամէն սահաթ
Փիբր էր խաշում խալխի համար
Թէ խօսքով ու թէ գրելով
Ամէն թահար, ամէն ճամբով...
Ալ ափսոս, որ կինիդ կարճ էր
Մեր Հախվերտենց Գէուրգ աղբեր...:

(«Ալեահիտ», 1929 *թիւ* 2)

Ռ. ՓԱՐՍԱԴԱՆԵԱՆ

...«ԱՅՍ ՀՄՈՒՏ, ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԼՈՒԵՑԻՆ...»

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

(Վերջին մաս)

Դէս թէ դէն՝ կարելի հետեւել է Թու – մանեանին կրնկակոխ, նրա ստեղծագոր – ծական լաւագոյն տարիներին: Այսու հանդերձ մեծ դեր է խաղացել «տա – պին մանրապահել ընտանիքը»:

«Մենակութիւնը աստուածային դրու – թիւն է», — գրում է նա իր բարեկամնե – րից մէկին, — «եւ մենակ մարդիկ են լա – բաներ տուել աշխարհին»: Որպէս ապա – գոյց, նա ոգեկոչում է «Նարեկն ու Ռա – բենացին»:

Ու տեսէք Թումանեանի աստուածային հումորը.

«Անշուշտ, երէ Աստուածն էլ կին ու երեխայ ունենար, նա էլ չէր կարող աշ – խարհն ստեղծել կամ, ով գիտի, ինչի – նման բան պիտի ստեղծէր»:

Այսօր, այս տողերը գրուելուց 65 տա – րի յետոյ, շարունակելով Թումանեանի մտքերը, նայելով մեր անհանգիստ հա – զարդին՝ չար ու բարուն եւ թերթելով մեծ բանաստեղծի անդամ թերի, բայց անմահ գործերը, զարհուրանքով եւ երկիւղ է պատում մեզ այն եզրակացութեան – նը, որ Աստուածն էլ Թումանեանի նման կին ու երեխայ է ունեցել...:

Երեւի...

×

Մենակութեան դովքը երգող Թուման – եանին պէտք չէ հաւատալ: Թումանեանի իր ամբողջ կեանքի ընթացքում իրեն չբնա – պատել է լաւ մարդկանցով եւ եղել է իր իսկ ստեղծած չքնաղ աշխարհի հոգին ու ոդին:

Ձեռքը բաց մարդ է եղել, սիրել է քեֆ ու խրախճանք:

Մի բաժակ խմել է, երեք չի՛ քեֆ է արել:

Այսօր մենք պիտենք, Մակինցեանի վ – կայութեամբ, որ Տէրեանը «արագչի» է եղել, այսինքն՝ սիրել է օղի խմել: Գո – ւու ենք ունեցել բաժակ բարձրացնելու Իսահակեանի ու Զարենցի հետ եւ պիտենք նրանց: Բայց նոյն Մակինցեանը, որը թաս էլ բռնել է՛ւ Թումանեանի, է՛ւ Իսա – հակեանի, է՛ւ Զարենցի հետ, վկայում է, որ Թումանեանն այս «գործում» անփեր – զանգելի է եղել:

Շէյնոզ, սրամիտ, հմայիչ Թումանեա – նը եղել է ոչ միայն ամենայն Հայոց բա – նաստեղծ, այլեւ ամենայն Հայոց թա – մադա:

Ձիչենք Տէրեանի վկայութիւնը.

Թումանեանի պալատում
Ով որ էէֆի չի նստել,
Նա չի տեսել դեռ խնդում,
Աշխարհ չի տեսել:

×

Այնքան մեծ է «քէֆի նստող» Թուման – եանի համբաւը, որ Զարենցը, կապակ – համար մեծ բանաստեղծին համաչխար – հային մեծութիւնների հետ, նրան պատ – կերում է... ահա այսպէս.

... Այս հմո՛ւտ, հանճարեղ լոռեցին
Հոմերի, Գէոթէի հետ մի օր՝ հաւասար
Եւ թաս է բռնել նրանց հետ, տուել
ու առել...

Այսպէս է բանը...:

×

Տասը երեխայ է ունեցել մեր հա – լոռեցին եւ յայտնի է, որ նա եղել է պա – րող հայր: Ամէն մի բառի մէջ մի պա – խար տեսնողը դժուար չէ ենթադրել, թէ ամէն մի երեխայի մէջ քանի պա – է տեսել: «Էսպէս էլ բա՞ն կը լինի, – կարող ապրել առանց երեխաների – դանգատուում է նա մի նամակում:

Թումանեանը եղել է նաեւ սիրող հա – յրը:

«Ախ, Օլէս է իմ ցաւս, թէ չէ ես պա – րում եմ գիւղուորի պաշտօնը» — գրում է 21 տարեկան ամուսինը, երբ գիմակա – ւում է:

«Ուխիս եւ գահաժառանգս այսօր իմ վաղը կը գան, ես նրանց խոնարհաբար

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԲԱՆԿ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԿԱՊԻՏԱԼ 5 000 000 ՌՈՒԲԼԻ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՀԱՐ. ՏԵՐ-ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

—*—

ԿԱՏԱՐՈՒՄ Է ԲՈԼՈՐ ՏԵՍԱԿԻ ԲԱՆԿԱՅԻՆ ԳՈՐԾԱՌՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ստացել ենք հետևյալ նամակը, որին հրատարակում ենք առանց մեկնաբանության.

«Պարոն խմբագիր,

Ձեր թերթի 1925 թվականի թիվ 5-ում տպագրված հոդվածում Դուք ինձ անդրադարձել եք հետևյալ կերպ. «Ամեն անգամ, երբ ընկերներից մեկը մեզ մոտ է գալիս, մենք նրան հարցնում ենք. «Ի՞նչ կա որ նորություն չկա, ասա մի բան, որ լսենք»: Ի պատասխան այդ հարցի՝ նա մեզ պատմում է մի անեկդոտ, որ ինքն էլ լսել է ուրիշներից, կամ էլ մի ինչ-որ դեպք, որ ինքն էլ ականատես է եղել: Ես ինքս էլ ունեցել եմ այդ սովորությունը, բայց հիմա ես ստիպված եմ հրաժարվել դրանից, որովհետև ինձ մեղադրում են ուրիշների գաղտնիքները մամուլում հրատարակելու համար: Ես ինքս էլ ունեցել եմ ընկերներ, որոնք ինձ պատմել են իրենց կյանքի գաղտնիքները, որոնք ես չեմ կարող հրատարակել, որովհետև դրանք ինձ վստահված գաղտնիքներ են

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ

ՓԱՐԻԶ

Յուլիսի խումբը կը մեկնի Զորեքշաբթի առաւօտ Յուլիս 3: Հաւաքուիլ ժամը 7ին Սքուառ Մոնթոլոն:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանի խումբը կը մեկնի Յուլիս 3ին: Հաւաքուիլ Փեռաշ, կայարանի մուտքի ժամացոյցին տակը, ժամը 16ին:

×

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հաբէլեանի մօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապ. Խաչի օդափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը մեկնի Զորեքշաբթի (Յուլիս 3) ժամը 12ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի որ իրենց զաւակները Սէն-Շառլ կայարանի սրահը առաջնորդեն ժամը 10,30ին, ամէնէն ուշը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի.—

Ենովք Արմէնի թաղման առթիւ, Կրընոպլէն Պ. Մուրաօտ Կիյ եկեղեցիին 50 Ֆրանք: Յարութիւն Ճըլըզեանի քառասունքի պատարագին առիթով, Տիկ. Զիթճեան եկեղեցիին 10, Կ. Անիսբէկեան Առաջնորդարանին 10: Նուարդ Վարժապետեանի քառասունքի պատարագի առիթով Պ. Օննիկ Վարժապետան եւ զաւակները Ժաք եւ Մաթիլտ եկեղեցիին 100: Լիւսի Թիւթիւնճեանի քառասունքի պատարագին առիթով Պ. Տգրան Թիւթիւնճեան եւ զաւակները եկեղեցիին 100: Տէր եւ Տիկ. Բարսեղեան Կոպէռ եկեղեցիին եւ Աղքատախնամին 50ական: Տէր եւ Տիկին Ա. Թորոսեան եկեղեցիին 10 եւ Աղքատախնամին 20: Տէր եւ Տիկին Արապեան եկեղեցիին 30 Ֆրանք:

ՃԱՇ-ԽՆՋՈՅՔ

Մայրերու Օրուան առթիւ, Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած խնջոյքը, որ դէպքերու բերմամբ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 7ին, Կիրակի ժամը 13,30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

Նախապէս ծախուած տոմսերը ի զօրու են:

Հաճելի մթնոլորտ, անակնկալներ:

Ճաշագին 15 ֆրանք

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ դըպրոցի ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին թաղիս Ֆրանսական Փաթրոնաժի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի:

Երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւ հայկական պարեր աշակերտներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր-Մերկէրեանի:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 27րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ (6 Յուլիս), Մարսէյլի Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրը՝ Ֆապրէկուլ, Մարսէյլէն ոչ հեռու:

Մարսէյլէն առնել Էքսի կամ Կառտանի օթոքառը եւ իջնել Ֆապրէկուլ, ուր պիտի գտնուին Միութեան անդամներ:

Ա. Նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Այս կացութեան առջեւ եւ հակառակ մեր ցանկութեան, պարտադրաբար ստիպուած ենք բարձրացնել «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերը, կարենալ մասամբ հաւասարակշռելու համար թերթիս պիւտճէն: Գիտցողը գիտէ թէ որքա՞ն զոհողութիւն կը պահանջէ հրատարակութիւնը հայերէն օրաթերթի, որ զրկուած է նաեւ տեղական մամուլի լայնածաւալ ազդերէն:

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մարսէյլի, Սէնթ-Անթուանի եւ Կարտանի
քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդրոնական Վարչութեան
Կիրակի 7 Յուլիս, ամբողջ օրը
ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ
հանրակառքի ընկերութեան հանգստավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, Սեփթեմէնէն երկու կայարան վերջ աջի վրայ
(Հանդիսավայր երթալու համար Գանը-պիէրի 87 թիւի առջեւէն Սաթափի օթոքառերը առնել եւ իջնել Ֆապրէկուլ: Նաեւ Կարտանի օթոքառը եւ Էքսի Թրոլէն կանգ կ'առնեն հանդիսավայրին առջեւ: ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով):
Կառքերու Փարքինկ ապահովուած
Գեղարուեստական ընտիր բաժին
Հաճելի անակնկալներ
Կը նուագեն Ալեքսանեան եղբայրներ
Առաւօտ ՊՈՒԼԻ ՄՐՑՈՒՄ
(պուլերը միասին բերել)
Ճոխ պիւֆէ
եւ համեղ շամփուրով խորաված
մատչելի գիներով:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՍՈՒՐԷՆ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ, ծնողքին կողմէ Զէյթունցի, շուրջ 50 տարեկան, դաշնակցական, արհեստով զինկոկրաֆ, 1941ին Սուրիայէն Ֆրանսական բանակին կամաւոր արձանագրուելով ափրիկեան ճակատը մեկնած, իսկ պատերազմէն վերջ Փարիզ հաստատուած:

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին.

Azad Tarpinian,
5220 Parkside Ave.
Philadelphia, Pa. 19131, U. S.A.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Հերոսներու Օրը» Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ, Յուլիս 21ին Շաւիլի անտառը:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 7ին, ժամը 10–22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–5 ՕԱվընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով

Կէսօրուան ընտիր ճաշացուցակ — Կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

Զուարթ ժամանցի բացառիկ օր մը ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով

Եւրոպական զանազան պարեր

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն-լէ-Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրոլէ կայանը Շոգեկառքի ժամերը. — 10,15 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,17, 12,32, 12,47, 13,00, 13,24, 13,30, 13,54, 14,00, 14,30 15,00

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներրքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՁՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 3 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11251 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.251

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՅՍ ՁԱՅՆԵՐԸ ԱՐՁԱԳԱՆԳԻ ԿԸ ՍՊԱՍԵՆ

Յաղթանակներ կան, զորս կարելի է դիւրին տանիլ, բայց կրնան սուղի նըստիլ եթէ յաղթողը չդիտակցի անոնց իմաստին:

Այս կիրակի ալ, ինչպէս կը նախատեսուէր, Նախագահ տը Կոլի հովանաւորութիւնը վայելող երկու կուսակցութիւնները ջախջախիչ մեծամասնութիւն մը ապահովեցին Ազգ. Ժողովին մէջ: Արդիւնքը, անշուշտ, այսքան ցուցական չէր ըլլար, եթէ գործադրուէր համետականի դրութիւնը, որ աւելի հարազատ պատկեր մը կուտայ ժողովուրդին կարծիքին ու երկրին մէջ, կողմերու վայելած ձայներու համեմատութեան:

Այս կէտը չի բաւեր սակայն ամէն բան բացատրելու համար: Հարկ է աւելի խորանալ:

Իրաց այս կացութեան մէջ, ոչ յաղթողը պէտք է յոխորտայ եւ իր արժանիքներուն վերագրէ այս արդիւնքը, ոչ ալ պարտուողը՝ անճարակ պատրուակներով, միայն իրմէ դուրս փնտռէ յանցանքներու պատասխանատուութիւնը:

Անկասկած թիւրիմացութիւններու դուռ բացաւ Ձախի պարագլուխին, Մայիս 29ի մամուլի ասուլիսը: Միթերանի կրկնուած աճապարանքը շունչը էլիզէ առնելու, ու չպարպուած աթոռներու վրայ նստելու Մենտէսի հետ, ձախող տպաւորութիւն մը թողուցին: Շատ էին անոնք, որ սխալ կարծիք մը կազմեցին, ու խորհեցան թէ եթէ այս մարդիկը արդէն պատրաստ են գործի գլուխ անցնելու, ուրեմն կրնան մատ ալ ունեցած ըլլալ խռովութիւններուն մէջ: Կրնային չունենալ, բայց կասկածը ծնած էր ու մտահոգութիւնը տարածուած: Աւելի խոհեմ ու փորձառու Համայնավար կուսակցութիւնը զգալով վտանգը, առաջին օրէն իսկ կը դատապարտէր տաք-գլուխ «յեղափոխաններու» անփորձ ելոյթները ու փողոցի խառնակութիւնները:

Վախը չէր փարատեր սակայն: Հողին կապուած Ֆրանսացի գիւղացին կոլխոզներու սարսափով կ'ապրէր, գաւառացին կը կարծէր թէ Փարիզը կ'այրի, ու վերջապէս, ամէն ոք, աւելի կամ պակաս քաղքենիացած, հանդիստ սրտով, արձակուրդի կ'ուզէր մեկնիլ: Պէտք չէ մոռնալ որ եթէ կան հարցականներով լեցուն հոգիներ, որոնք իմաստ ու յոյս կը փընտռեն, յոյսէ ու իմաստէ պարպուած աշխարհի մը մէջ, շատ են նաեւ անոնք որոնք կեանքին իմաստը գտած են սառնարաններու, թրանզիսթոռներու եւ ժակուառներու մէջ:

Այս ամբողջը ծնունդ առաւ մեծ յաղթանակի մը, ու մեծ պարտութեան մը: Եթէ պարտութիւնը պէտք է դաս մը ըլլայ պարտուողին համար, յաղթանակն ալ տարբեր չէ: Մանաւանդ այսօր, երբ ժողովուրդի տարբեր խաւեր ձայն տուին Յունիս 18ի առասպելական Մարդուն, որ կրկին խոստումներ տուած էր լուսաւոր վաղորդայններու: Հարկ է որ քուէները իմաստ ունենան, վասնզի այս ձայները արձագանգի կը սպասեն:

«ՅԱՌԱՋ»

ՅԱՂԹԱՆԱԿԷՆ ԵՏՔ. ՓՈՄՓԻՏՈՒԻ ՃԱՌԸ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ ԿԱՐԾԻՔԸ

ՁԱԽԸ ՄՏԱՀՈԳ

Ուղղափառ կոլիստներու (Իւ. Էն. Էռ.) յաղթանակը տօնելու համար, նախարարապետ Փոմփիտու Փալէ տ'Օռսէի մէջ, կ'ընդունէր վերընտրուած եւ նոր ընտրուած երեսփոխանները: Պէտք է ըսել թէ սկիզբէն իսկ, Փոմփիտու արտակարգ գոհունակութիւն մը ցոյց չէ տուած այս արդիւնքին առթիւ, աւելի ծանրացած է պատասխանատուութեանց եւ պարտականութեանց վրայ որ կը ծնին նման յաղթանակներէ ետք:

Փոմփիտու մտահոգ է նաեւ որովհետեւ Ազգ. Ժողովի շէնքը (Փալէ Պուրպոն) հարկ եղածին չափ մեծ սրահ չունի, ուր կարենան հաւաքուիլ կոլիսթ երեսփոխանները, ու Փոմփիտու կատակած է.— «Անշուշտ Օտէոնը կայ, բայց քիչ մը հեռու է»:

Հաւաքոյթին գլխաւոր նպատակն էր շփում ստեղծել եւ ազատօրէն մտքերու փոխանակութիւն ունենալ: Այս առթիւ Փոմփիտու շեշտեց.— «Մեծամասնութիւնը պէտք է բաց ըլլայ բոլոր բարի կամեցողութեանց: Հոս ենք գործելու եւ բարեփոխելու համար եթէ նոյնիսկ բարեփոխումները միշտ դժուարութիւններու ծնունդ կուտան: Ասիկա անհրաժեշտ էր նախորդ ժողովին մէջ, ուր մեծամասնութիւնը նեղ էր բայց այս անհրաժեշտութիւնը կը մնայ ներկայիս, որ մեծամասնութիւնը աւելի լայն է: Կոչ ըրի բոլորին, անկախ Հանրապետական, Իւ. Տէ. Ե., նախկին կեդրոն եւ չարձանագրուած, որպէսզի միութիւնը իրագործուի, միութիւնը գործի մէջ, վիճաբանութեան մէջ, ընտրութեանց եւ որոշումներու պատրաստութեան մէջ: Մեծամասնութիւնը պէտք է կազմակերպել միատարր եւ ամուր ձեւով, որպէսզի կառավարութեան կողքին, արժանաւոր խօսակից մը ըլլայ»:

Նախարարապետը աւելի բաց խօսելով, տեսակ մը ազդարարութիւն ալ ըրած է Ժիսքառ տ'Էսթէնի, ըսելով.— «Բոլորս ընտրուեցանք Ե. Հանրապետութեան եւ անոր ղեկավարին պիտակին ներքեւ: Մեր միութիւնը պէտք է ըլլայ հիմնարկութեանց վրայ եւ ասոնք կը նախատեսեն որ կառավարութիւնը Հանրապետութեան Նախագահէն բխի եւ ոչ Ազգ. Ժողովէն: Ուրեմն խոր համերաշխութիւն մը կայ Հանրապետութեան Նախագահին եւ իր Նախարարապետին միջեւ: Անոնք որ կը փորձեն զանազանութիւն դնել Հանրապետութեան Նախագահին հանդէպ եւ կառավարութեան հանդէպ իրենց համակրանքին միջեւ, անոնք կը սխալին եւ մեր հիմնարկութեանց հակառակորդներուն խաղը կ'ընեն»:

× Արտասահմանը, եթէ նոյնիսկ կը սպասէր որ տը Կոլ յաղթէ, անշուշտ չէր սպասեր նման ջախջախիչ մեծամասնութեան մը:

ԱՆԳԼԻԱ

Լոնտոնի Տէյլի Մէյլը (Պահպանողական) կը գրէ թէ այս յաղթանակը որ ամէնէն աներեւակայելի երազներէն աւելի անդին կ'երթայ, հաւկիթին մէջ կը սպաննէ Ֆրանքի արժէզրկման շշուկները որ մէջտեղ դրուած էին անցեալ շաբթու:

Թայմզի համար, կոլիսթներու ջախջախիչ ուժը նոր ժողովին մէջ, երկայրի սուր մը կրնայ ըլլալ:

Գալով Ազատական Կուարտիքնի, ընդդիմութեան «ջարդի» մասին կը խօսի, ոչ միայն կորսուած աթոռներու պատճառաւ, բայց նաեւ այն նեղ մեծամասնութեան պատճառով, որով ոմանք պահած են իրենց աթոռը:

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐ

Նիւ Եորք Թայմզ կը գրէ.— «Նախագահ տը Կոլ, արդի ժամանակներու քաղաքական ամէնէն ողբերգական վերիվայրումներէն մէկը յաջողեցաւ: Ամբողջական իշխանութիւնը, կը նշանակէ ամբողջական պատասխանատուութիւն, ինչպէս նախարարապետ Փոմփիտու ընդունեցաւ: Երկրին տնտեսական հարցերը դիւրին չեն լուծուիր»:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Թաս գործակալութեան Փարիզի թղթակիցը կը գրէ թէ «աջի կուսակցութիւնները աննախընթաց յարձակում մը կատարեցին ընտրողներուն դէմ, փորձելով անոնց հաւատացնել որ ձախ ուժերը, եւ ամէնէն առաջ Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութիւնը, կը ձգտէին տապալելու հանրապետական վարչաձեւը»:

Նկատելէ ետք թէ նոր ժողովը չի համապատասխաներ երկրին ուժերուն իրական կացութեան, Թասի թղթակիցը կ'աւելցնէ.— «Ընտրութիւնները ցոյց տուին որ Ֆրանսական Համայնավար կուսակցութիւնը ձախի ընդդիմութեան առաջնորդ կուսակցութիւնը կը մնայ»:

ԳԵՐՄԱՆԻԱ

Անկախ Տի Վելթի համար, ընտրութեան արդիւնքը «վճիռ մըն է պատնէշներուն դէմ», մինչ Պիլտ Յայթունկ կը շեշտէ թէ համայնավարները չկրցան օգտուիլ գործադուլէն: Ապագայի համար, անկախ, «Կենեռալ Անցայկըռ» հարց կուտայ թէ «ծերացող զօրավարը, Ֆրանսացիներուն առանց թագի թագաւորը, կրնա՞յ տակաւին բարեփոխել իր քաղաքական ոճը, լքել ազգայնական իր մըղձաւանջը, Ֆրանսայի ժողովրդավարացումով եւ արդիականացումով փոխարինել իր ցնորքները արտաքին քաղաքականութեան մարզին մէջ եւ ձուլել Ֆրանսան լայնացած Եւրոպայի մը մէջ»:

ԻՏԱԼԻԱ

Միլանոյի Քոռիէռէ տէլլա Սեռաի համար ընտրութիւնները ոչ մէկ բան կը լուծեն եւ զօրավարին յայտարարած նշանաւոր մասնակցութիւնը մշուշի մէջ է տակաւին: Վատիկանի կիսապաշտօնական Օսսեռվաթոռէ Ռոմանօ կը զարմանայ այս արդիւնքէն:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մեծ օրաթերթը Մաարիվ կը գրէ թէ կասկածելի է որ տը Կոլ կարենայ շարունակել Ֆրանսայի քաղաքականութիւնը վարել այնպէս ինչպէս վարեց մինչեւ հիմա:

ՁՈՒՑԵՐԻՈՅ Թրիպիւն տը Լօզանի համար անհաւատալի է կոլիսթ ընտրողներու զանազանութիւնը եւ կ'աւելցնէ թէ Յունիս 23ը եւ Յունիս 30ը կրնան իսկական խաբուածներու օրերն ըլլալ:

ՊԵԼԺԻՈՅ Սիթէն կը շեշտէ ձախին անկարողութիւնը նորոգուելու իր մարդոցմով եւ իր սովորութիւններով:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Հաճոյքով կը տեղեկացնենք մեր ժողովուրդին, թէ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Նորին Սուրբ Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաներուն իր հովուապետական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ:

Նորին Սուրբ Օծութեան կ'ընկերանան Վրաստանի Հայոց Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Կոմիտաս Եպս. Տէր-Ստեփանեան, Ռումանիոյ եւ Պուլկարիոյ Հայոց Առաջնորդ՝ Գերշ. Տ. Տիրայր Եպս. Մարտիկեան եւ Պ. Արթուն Հատիտեան՝ խմբագիր Մայր Աթոռոյ պաշտօնաթերթ «Էջմիածին» ամսագրի:

Նորին Սուրբ Օծութիւնը իր շքախումբով Օրլիի օդակայանը կը հասնի Չորեքշաբթի, 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ Մայր եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ ետք ներկաներ պիտի մատչին ի համբոյր Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր բազմաձայն պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Նորին Սուրբ Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի, 23 Յուլիս 1968 ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL

12, Boulevard des Capucines, Paris (9e)

(Salle climatisée)

Ճաշի մասնակցութեան համար ամէն ոք այժմէն իսկ արձանագրուելու է, անձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատունը 359-67-03:

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը եկեղեցին, Կիրակի օր՝ պատարագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, Խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուցանելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

Ուրիշ մանրամասնութիւններ պիտի տրուին յետագային:

Ողջունիւ եւ օրհնութեամբ

Աղօթարար՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

Կաթողիկոսական Պատուիրակ
Եւրոպայի Հայոց

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ արձակուրդի զանազան վայրերուն մէջ, շաբաթավերջին 46 հոգի ջրամոյն եղած են լիճերու կամ գետերու մէջ: Այս առթիւ կարգ մը թելադրութիւններ կ'ըլլան կրկին.— Առանձին ջուրը չմտնել, հեռուները չերթալ, ճաշէն ետք առնուազն երկու ժամ սպասել ջուրը մտնելէ առաջ եւայլն, եւայլն:

ՋԵՐՄՈՒԿՆԵՐԸ

Ջերմկային դարմանումներու շրջանին մէջ կը դանուինք, որ ընդհանրապէս Ապրիլ 15ին կը սկսի եւ Սեպտեմբեր 30ին կը վերջանայ։ Գէթ Ֆրանսայի մէջ, ուր կլիման թոյլ չի տար աշնանային եւ ձմեռնային դարմանումները։ Երկու կամ երեք կայաններ բացառութիւն կը կազմեն։

Շատ հին դարերէ ի վեր ժողովրդական փորձառութեամբ հաստատուած է հանքային ջուրերու բուժիչ ազդեցութիւնը, հակառակ դարմանումի բոլորովին նախնական միջոցներուն, որոնք, տակաւին կէս դար առաջ, դոյութիւն ունէին յեւ ոմանց երկիրներու մէջ (Թուրքիա, Պալքանեան երկիրներ, եւայլն)։

Հռովմայեցիները, ինչպէս ուրիշ մարզերու մէջ, մեծ դարկ տուին նաեւ ջերմուկային հաստատութիւններուն եւ դարմանումներուն, ոչ միայն իրենց երկրին մէջ, այլ եւ ամէն տեղ ուր տարածեցին իրենց աշխարհակալութիւնը։ Ֆրանսայի մէջ դոյութիւն ունին Հռովմայեցիներէն մնացած ոչ միայն պատմական բազմաթիւ յիշատակարաններ, այլ նաեւ ջերմուկներ, որոնց հաստատութիւններու մէկ մասը, երկու հազար տարի ետք, տակաւին կ'օգտագործուին, ինչպէս Փլոմպիէրի մէջ քրանարան մը (էթիւվ) յօդացաւերու դէմ եւ էքս-ան-Փրովանսի լոդարանները լայներակային (վառիս) հիւանդութիւններու եւ կեղերու դէմ։

Բազմաթիւ են և այլազան ջերմուկներու ջուրերը, իրենց ջերմութեան աստիճանով, քիմիական բաղակցութեամբ եւ ֆիզիքական այլ եւ այլ յատկութիւններով, որոնք կախում ունին երկրագունդի այն խորութիւններէն ուր ծագում կ'առնեն եւ այն խաւերէն եւ հրաբխային ճեղքուածքներէն որոնցմէ կ'անցնին՝ երկրին մակերեսը հասնելու համար։

Բոլորն ալ բուժական այլ եւ այլ յատկութիւններ ունին չնորհիւ իրենց ջերմութեան, եւ ելեկտրական վիճակին կամ հանքային նիւթերու պարունակութեան։ Ոմանք շատ տաք են (մինչեւ 100 աստիճան եւ աւելի), իսկ ուրիշներ պաղ են (մինչեւ 20 աստիճան) կամ դաղջ։ Շատ մեծ մեռաղային մեծաքանակ եւ այլազան նիւթեր կը պարունակեն, իսկ ոմանք, հանքային կոչուելով հանդերձ, մեռաղային նիւթերէ զրեթէ զուրկ են։

Շատ տաք գերջերմկային ջուրերը որոնք բարձր ջերմութեամբ առաւօրէն կը բըխին, երկրագունդի կեղեւին շատ տաք եւ խոր (60էն 120 քիլոմեթր), մասնաւորապէս հրաբխային շրջաններուն մէջ ինքնաբերաբար կը կազմուին, թթուածինի եւ ջրածինի համադրութեամբ։ Այդ շրջանները մէջ դոյութիւն ունեցող հազուագիւտ մեռաղներ (իւրանիում, ռատիում, եւայլն) իրենց շղաղկութեամբ, այդ համադրական ջուրերուն կը հաղորդեն շղաղործօն (ռատիոակթիւ) ուժ մը, որ ուրիշ հազուագիւտ կազերու եւ բազմատեսակ մեռաղներու հետքերուն հետ, անոնց բուժական կարողութեան էական մասը կը կազմէ։

Ֆրանսայի մէջ բազմաթիւ են նման տաք եւ շողաղործօն ջուրեր (օրինակ Շոտ-զէկ՝ 81 աստիճան, Փլոմպիէր՝ 72 աստիճան) որոնց ազդեցութիւնը ֆիզիքական է եւ ոչ թէ քիմիական, որովհետեւ ընդհանրապէս հանքային նիւթերու հետքեր միայն կը պարունակեն, ելեկտրական մասնաւոր վիճակի մը մէջ, որոնք շողարձակումին եւ հազուագիւտ կազերու հետ, կը պայմանաւորեն տաք ջուրերուն բուժական խոր ազդեցութիւնը։ Դժբախտաբար այս բոլոր տարրերը առաջորէն կ'անհետանան, երբ այդ կարգի ջուրերը ժամանակ մը բաց օդին կը մնան։ Ինչ որ կը զրկէ զանոնք իրենց էական ուժէն։

Տաք եւ շողարձործօն ջուրերը մասնաւորապէս կ'ազդեն ցաւերու եւ ատնդանքի (ափասմ) վրայ, որոնք արդիւնք են ներքին դործարաններու պաշտօնավարութեան ղդային խանդարումներուն կամ բորբոքումներուն։ Անոնք դրեթէ միշտ կ'ամոքեն եւ յաճախ կը բուժեն յօդացաւերը, ղդացաւերը, կանացի ծնրդական դործարաններու բորբոքումներն ու տառապանքը, ներքին դործարաններու (սրտերակային, մարսողական, միղային, եւայլն) ղդային խանդարումներն ու ստընդանքը։

Այս կարգի ջուրերը ըմպելի չեն, այլ լոգանքի, շոգեշնչումի եւ փոչիացումի կը ծառայեն, որոնք անշուշտ կը կատարուին տեղւոյն վրայ, մշտահոս ջուրերով։

Պաղ կամ գաղջ ջուրերը ընդհանրապէս մակերեսային ծագում ունին։ Անձրեւային եւ այլ ջուրեր երկրին մակերեսէն մեկնելով կը թափանցեն հողին եւ հետղհետէ խոր խաւերուն մէջ, մինչեւ կաւային խաւ մը, որ անթափանցիկ է։ Այդտեղ կը հաւաքուին, կը տարածուին այս ու այն կողմ, ուր որ ճամբայ մը դտնեն եւ բնական կամ արուեստական (արտէսեան հոր) բացուածքէ մը օդտուելով, վերստին մակերեսը կը բարձրանան։ Մշտահոս աղբիւրներուն մեծ մասնութիւնը այս ծագումը ունի։

Պաղ ջուրերը շողարձակ չեն եւ անոնց քիմիական բաղադրութիւնը կախում ունի հանքային այն խաւերէն որոնցմէ կ'անցնին, երկրին մակերեսը բարձրանալու համար։

Ոմանք զրեթէ բոլորովին զուրկ են հանքային նիւթերէ (Եվիան, Թոնոն, Ապաթիյ) եւ իրրեւ ըմպելի ջուր կը դործածուին մարմնի՝ ներսը լուալու եւ առատ միղեցնելով՝ ներքին խեչերանքը — ներքին դործարաններու պաշտօնավարութեան հետեւանքով արիւնին մէջ անցնող աղտեղութիւնները կը մաքրեն։

Անհաշիւ են բուն հանքային պաղ կամ քիչ-չատ դաղջ ջուրերը, որոնք մեռաղային այլազան նիւթեր (բնածուխ, ծը — ծումբ, պարզ աղ, կիր, մագնեզիում, դառիկ, երկաթ, պղինձ) եւ անոնց բազմատեսակ աղերը կը պարունակեն, տարբեր քանակութեամբ եւ տարրեր բաղակցութեամբ, ինչ որ անոնցմէ իւրաքանչիւրին կուտայ քիմիական բուժիչ յատուկ կարողութիւն մը մէկ կամ քանի մը հիւանդութիւններու դէմ։

Կան նաեւ բազմաթիւ խառն ջուրեր, առաւել կամ նուազ տաք, որոնք խառնուրդներ են երկրագունդի խորերէն բարձրացող չատ տաք ջուրերուն եւ ճամբու ընթացքին իրենց հանդիպած մակերեսային պաղ ջուրերուն (օրինակ էքս-լէ-Պէն)։ Անոնցմէ չատերը քիչ կամ չատ շողագործօն են եւ միեւնոյն ատեն հանքային առատ եւ այլազան նիւթեր կը պարունակեն, որոնցմէ մէկ կամ երկուքը սիրական են եւ յատկանշական եւ կը պայմանաւորեն ջուրի մը բուժական կարողութիւնը այս կամ այն հիւանդութեան դէմ։

Անկարելի է եւ աննպատակ մանրամասն ծանօթութիւններ տալ Ֆրանսայի մօտ 150 ջերմուկներուն եւ անոնց բուժական յատկութիւններուն մասին զորս հաստատած են դարերու փորձառութիւնը եւ ներկայ դարերուն մէջ կատարուած դիտարկութիւնները ու փորձարկութիւնները։ Բժիշկները են որ կրնան յարմարդային ջերմուկը ընտրել եւ յանձնարարել, այդ ձեւ բուժարկութեան կարօտ իրենց հիւանդներուն։ Իսկ ջերմուկին մասնագէտ բժիշկը հիւանդութեան եւ հիւանդին կազմին եւ վիճակին համաձայն կը թելադրէ կայանին այս կամ այն ըմպելի ջուրը եւ անոր քանակութիւնը, կամ լոգանքին ջերմութիւնն ու տեւողութիւնը, դարմանի ընթացքին հսկելով հիւանդներուն վրայ։

Բժշկական հսկողութիւն անհրաժեշտ է, մանաւանդ առաջին երկու-երեք տարիներու ընթացքին, երբ հիւանդը կրնայ հակազդեցութիւններ ներկայացնել ջերմութիւն, յոգնութիւն, ախտաբանական նշաններու սաստկացում, եւայլն որոնք կրնան բնական եւ անվնաս ու անյողդդակի ըլլալ եւ կամ լուրջ բարդութիւններու դուռ բանալ։ Կայանին բժիշկը միայն կրնայ տատուդել այս պարադան եւ ըստ այնմ փոփոխել կամ դադրեցնել ջրաբուժութիւնը։

Սխալ է ուրեմն ինքնադլուխ դարմանումը, մանաւանդ որ հիւանդները հակամէտ են չափազանցելու ըմպելի ջուրին քանակութիւնը կամ լոգանքներուն ջերմութիւնն ու տեւողութիւնը, յուսալով աւելի օդտուիլ։ Բայց չեն դիտեր կամ յաճախ կը մոռնան թէ ջերմուկներուն ջուրերը իրենց շողագործօն կարողութեամբ եւ ելեկտրանացած մեռաղային նիւթերու հետքերով «կենդանի» եւ զօրագդիկ ջուրեր են, մինչդեռ քաղաքներուն մէջ խմուած նոյն ջուրերը «մեռած» են, զրեթէ զրկուած ըլլալով իրենց բուժական կարողութենէն, բացի ոմանց միղեցնող յատկութենէն։

Ահա թէ ինչու ջերմուկներուն մէջ խմել անհրաժեշտ է ուղղակի ակէն խմել, քանակ ջուրը պանդոկ բերել տալ, կարճ պատյտի մը նեղութիւնը չիրենց համար։

Արդ, պատյտներն իսկ մաս կը կազմեն դարմանումին, որու յաջողութեան մեծ ծառայութիւնը կը նպաստեն ոչ միայն ջուրերը, այլեւ տեղւոյն կլիման, պատշաճ անդորութիւնը եւ առօրեայ մտահոգութիւններէն եւ յուզումներէ զերծ կանոնաւոր կեանքին հետեւանքով լարուած ջղային դրութեան ձդանքը (տէքաճիք), խաղաղեցումը։

Քաղաքներու կեանքը այն աստիճան ջղալարող և մաչեցուցիչ է որ, չատ մը պարագաներու մէջ, ջերմուկները արձակուրդի լաւագոյն վայրը կը ներկայացնեն, ոչ միայն քրոնիկ հիւանդութիւններէ տառապողներուն, այլեւ անոնց համար որոնք երեւութապէս հիւանդ չեն։ Ջերմուկները ոչ միայն կ'ամոքեն եւ կը բուժեն, կը կազդուրեն եւ մարմնապէս ու հոդեպէս կը վերակենդանացնեն, այլեւ մեր կազմը մաքրելով իր «ժանդոտած» մասերէն, կը դիւրացնեն ներքին դործարաններու պաշտօնավարութիւնը եւ կը դնան կանխել երեւութապէս առողջ անձերու սպառնացող հիւանդութիւններ, որոնք չատախտադիպ են յիսուն տարեկանէնետք։

Ջերմկային չատ հաստատութիւններով եւ կազմածներով նախապէս հարուստ երկիրներ, ինչպէս Ֆրանսա, Իտալիա, Գերմանիա, Աւստրիա եւայլն, գոնէ բարելաւելով հանդերձ կը գոհանան իրենց ունեցածը չահադործելով։ Իսկ այն երկիրները որոնք, հանքային ջուրերով հարուստ ըլլալով հանդերձ, ջերմուկներու սարքաւորումով յետամնաց կին, այժմ մեծ զարկ կուտան անոնց կատարելադործման, ոչ միայն իրենց երկրացիներուն համար, այլ նաեւ օտարները ունքնելու նպատակով, իրրեւ եկամտաբեր կարեւոր աղբիւր։

Ֆրանսական բժշկական պատուիրակութիւն մը, որ մասնաւոր հրաւէրով անցեալ Սեպտեմբերին Ա. Միութեան ջերմուկները այցելած էր, իր տեղեկագրին մէջ կը զրէ թէ Ա. Միութեան երկիրները 1968էն սկսեալ պիտի մրցակցին արեւմտեան երկիրներուն հետ, օտարներուն ջերմուկներէն աւելի լայն բանալով իրենց 500 ջերմուկները լաւագոյնները որոնց մեծ մասը կը դտնուի Սեւ ծովին եզերքը եւ կովկասի մէջ եւ չատեր բաց են ամբողջ տարին։ Ըստ այդ տեղեկագրին Ա. Միութիւնը տարիներու համար «բժշկական փորձի» հաստատած է, որուն 1968ի պայմաններուն չքեղ պանդոկի մը, համապատասխան սենեակի, զարմանումի, բժշկական հսկողութեան եւ օդանաւային փոխադրութեան համար, անհամեմատելի են։

Միացեալ Նահանգներու մէջ միայն կարեւորութիւն չեն տար եղեր հանքային ջուրերու բուժական կարողութեան, այլ նաեւ անոնց հանդիստի եւ զբօսանքի վայրերու յարմարութեանց։ Ասոնք ալ մեծ դեր կը խաղան ջերմուկներու ընտրութեան մէջ։

Ամերիկացի ընտանիքներ, որոնք ամառնային արձակուրդի մը կ'երթան Եւրոպա, ջերմուկներ կ'այցելեն միայն երբ ուղղակի ակէն խմելու համար կը դիմեն։ Ուրիշ ընտանիքներ, որոնք ամառնային արձակուրդի մը կ'երթան Ամերիկա, ջերմուկներ կ'այցելեն միայն երբ ուղղակի ակէն խմելու համար կը դիմեն։

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

¶ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷ¶

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Իր հաւատարիմ պահապանը, որ միշտ դրան եաեւ կը սպասէր, չերեւցաւ։ Ապտիւլ Համիտ ա՛լ աւելի սարսափած՝ կըրկին հնչեցուց զանդակը։ Ոչ ոք ներս եկաւ։

Նոյն միջոցին աչքերը զարձեալ յառեցան զաշոյնին վրայ եւ տեսաւ որ այն թուղթը որուն վրայ դրուած էր, դիրեբոլ ծածկուած էր։ Դողդողալով ձեռքով մը թուղթը քաշեց զաշոյնին տակէն եւ հետեւեալը կարդաց։

«Եթէ երբեք չորս ձերբակալուած անձերուն կեանքին պէտք է, եթէ երբեք զանոնք չարչարանքներու եւ տանջանքներու ենթարկել տաս, քու մահդ անխուսափելի է։ Այս զաշոյնը սեղանին վրայ դնող ձեռքը կրնայ նոյնքան դիւրութեամբ զայն քու կուրծքդ մխել եւ վայրկեանապէս սպաննել։ Այն թոյնը, որուն մէջ թաթխուած է այս զաշոյնը, կարող է իր ազդեցութիւնը դործել վայրկեանապէս, եւ չկայ մարդկային զօրութիւն մը որ քեզ անկէ փրկէ։ Եթէ մեր հրամաններուն չհնազանդիս, քու կեանքդ մեր ձեռքն է»։

Այս թուղթը իրրեւ սառոպղրութիւն կը կրէր լատինական երկու դլխագրեր· — Էմ· Ա·։

Ապտիւլ Համիտ ահ ու սարսափով կարդաց այդ տողերը եւ յանկարծ դդաց թէ այդ սպառնալիքը որքա՜ն ճշմարիտ էր։

— Ա՛յո, մրմռաց ինքնիրեն, այս դա չոյնը հոս բերողը կրնար նաեւ իմ սիրտս ալ մխել···։

Եւ այս կարելիութիւնը անհնարին տպաւորութիւն մը մատնեց դինքը։ Մէկէն յիշեց թէ այդ վայրկեանին իսկ, ձերբակալուած անձերէն մին, Սալիհա հանըմ, տանջանքի ենթարկուած էր Եըլտըզի նըկուղներուն մէջ···։ Ու խելայեղ կրկին, դանգակը հնչեցուց մարդ կանչելու համար։

Այն տեսն Ապտիւլ Համիտ իր ամբողջ քաջութիւնը ժողվելով, ոեւոլվէրը ձեռքը բռնած, մօտեցաւ սրահին դրան ու կամաց մը բացաւ զայն։

Իր հաւատարիմ պահապանը եւ ուրիշ պահնորդ պալատական մը, դրան քով, աթոռին վրայ նստած կը քնանային։

Ապտիւլ Համիտ բարկութեամբ հրմըշտրկեց դիրենք, բայց անկարելի եղաւ զանոնք արթնցնել։

— Թմրեցուցիչ դեղ մը տուած են իրենց, վճռեց իսկոյն եւ կրկին իր սրահը վերադարձաւ։

Բայց իր անձկութիւնը հետղհետէ կ'աւելնար, մանաւանդ երբ կը մտածէր թէ նամակին սպառնալիքը դործադրութեան պիտի դրուէր, քանի որ արդէն Սալիհա տանջանքի ենթարկուած էր։

— Այս ի՞նչ սոսկալի կացութիւն, այս ի՞նչ սոսկալի կացութիւն կը կրկնէր յուսահատօրէն սրահին մէջ ժուռ դալով։

Սեղանին քով կանդ առաւ, կրկին թուղթը կարդաց, յետոյ տենդագոյա ձեռքով մը դաշոյնը առաւ, դրպանը դրաւ, եւ արագ քայլերով դուրս ելաւ սրահէն, ալ ձեռքովը իր դրպանին մէջ չոյելով ոեւոլվէրին կոթը։

Ապտիւլ Համիտ իսկոյն փնտռել տուած էր Իզզէթ փաշան եւ Նէֆիպէ քով դրկեց որպէսզի Սալիհա հանըմի չարչարանքը դադրեցնէ։

Արդէն տեսանք թէ սուլթանին սիրականները քարտուղարը ինչպէս կատարեց իրեն յանձնուած պաշտօնը։

ԳԼՈՒԽ ԺԳ·

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ ԵՒ ԶԻԱ ՓԱՇԱ

Ապտիւլ Համիտ մինչեւ առտու ահռելի տագնապ մը անցուց։ Խորհրդածութիւնն ու նամակը դինքը խելայեղած էին։ Այն վայրկեանին ուր կը կարծէր իր ձեռքին մէջ ունենալ դաղտնի կազմակերպութիւնը եւ զայն չախչախած ըլլալ, անսահման անիկա իր քթին տակ կը տարուբերէր զործել անօրինակ յանդդնութեամբ մը։ Երբոր վտանգ եղաւ որ Սալիհա նեղմ իր սենեակը փոխադրուած է եւ բժշկական խնամքներ կ'ընդունի, թէ նոր կեանքը վտանգի մէջ չէ եւ թէ կրնայ չարչարանքին հետքերը կրնան դիւրաւ անհետանալ, մեծ չունչ մը առաւ եւ կեանքը քիչ մը ապահովութեան դդաց։ Այն տեսն իր առաջին մտածումը եղաւ մանրակրկիտ քննութիւն մը ընել հասկնալու համար թէ դաշոյնը իր քով դրուած էր գնացած միջոցին։

Պալատի բժիշկներուն սթափեցուցիչ դեղերուն չնորհիւ, վերջապէս կարողացաւ իր հաւատարիմ պահապանը եւ նպատակը արթնցնել իրենց խոր քունէն։ Բայց այս զարթնումը բանի մը չէր դադրած։ Երկուքն ալ չէին դիտեր ինչպէս յանկարծ խոր քունի մը ընկղմած էին միեւնոյն ժամանակ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄԱՆ

(160 — Շար·)

Գ. ՊԷՇԿԷՕԹԻՒՐԵԱՆ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

Անցեալ դարու 80–90ական թուական-ներ: Արեւմտեան Հայաստան: Յօդս ցընդած էին Պերլինի վեհաժողովին կապուած յոյսերը բարենորոգման ծրագիրները եւս թուղթի վրայ մնացած էին: Դաժանութիւններ, քաղաքական խստութիւններ, 1889ի կոտորածները գաւառներու մէջ, նախապատրաստութիւն 1895ի մեծ ջարդին:

Ազգային ճնշումը եւ հալածանքը կ'ազդէին նաեւ արեւմտահայ բանաստեղծութեան վրայ: Վարուժանի բնութագրութեամբ՝ այդ «օրերուն հայ բանաստեղծական գրականութիւնը նախանձելի ոչինչ ունէր...»: Հիները չկային, դարասկզբին մեծերն ալ դեռ ասպարէզ չէին իջած: Իրաց կացութիւնը կը ստեղծէր մանր կիրքեր, թեթեւ ապրումներ:

Բայց 80–90ական թուականներուն ալ, երբեմն երբեմն կը նկատուին բանաստեղծական առանձին բռնկումներ: Փրոֆ. Հ. Թամրազեանի ըսածին պէս, Գարեգին Պէշկէօթիւրեանի «Սրինդ» բանաստեղծութիւնը «մի ողջ սերնդի հոգու պատմութիւնն էր, ճշմարիտ ցաւի ելեւէջ»:

Գարեգին Պէշկէօթիւրեան... այս անունը այսօր բարձր պիտի հնչէր, եթէ չըլլար անժամանակ մահը: Հիւծախտը կտրեց անոր կեանքին թելը նոյն անողոք ձեւով, ինչպէս անկէ առաջ Դուրեանինը եւ անկէ ետք՝ Մեծարենցինը, Հերանոյշ Արշակեանինը, Մատթէոս Զարիֆեանինը:

Քսանեւերեք գարուն ալ չապրեցաւ Պէշկէօթիւրեան: Եւ եթէ անոր դիմագիծը ժամանակը պիտի մշուշի մէջ պատէր կամայ թէ ակամայ, ապա անոր փունջ մը բանաստեղծութիւններէն գոնէ մէկը՝ «Սրինդը» մնաց, եւ արեւելահայ մէկ ուրիշ բանաստեղծի՝ Դոդոխեանի «Ծիծեռնակ»ին պէս, հնչեց երկար տարիներ, մտաւ հատընտիրներու եւ դասագիրքերու մէջ:

Պէշկէօթիւրեան ծնած է Խարբերդ, 1868ին: Հայրը ուսուցիչ էր, իսկ պապը՝ եկեղեցիի քարոզիչ: Եւ պապին խնամքին տակ կը մնայ ծնողքներէն փոքր հասակին զրկուած որբուկը:

«Ես ալ մանուկ էի անմեղ, երբ վաղուց

Մի խուժդուժ սեւ ախտ վզիս
Լուծ դրաւ, ո՛հ որբ կոչեց զիս
Եւ հօր ու մօր սիրուն կարօտ զիս թողուց»

Ուշիմ պատանին դարձաւ Խարբերդի յայտնի Եփրատ քոլէճի սան եւ փայլուն կերպով աւարտելէ ետք զայն՝ մնաց քոլէճին մէջ իբրեւ երաժշտութեան եւ անգլերէնի ուսուցիչ: Անոր ջանքերով եւ խմբագրութեամբ լոյս կը տեսնէ դպրոցին խմորատիպ գրական ամսագիրը՝ «Ասպարէզ»ը:

Գարեգին փոքր տարիքէն կապուեցաւ երգեհոնին, եւ երգն ու երաժշտութիւնը դարձան անոր անբաժան ընկերները: Բանաստեղծութիւն եւ երաժշտութիւն: Սըրինգ եւ երգեհոն կը նուագէր մեծ վարպետութեամբ: Ու նաեւ կը կատարէր յօրինումներ: Իր յայտնի «Սրինդ»ին երաժշտութիւնն ալ ինքն է գրած:

Քիչ են այսօր մեզի ծանօթ անոր բանաստեղծութիւնները: Թերեւս նաեւ գրած եւ քիչ տպագրած է, սակայն մէկ քանի գործերով ալ եղած է զգայուն հոգիի մը, դժբախտ կեանքի մը պատկերացումը, նաեւ իր ժամանակին, իր սերունդին կեանքին արտացոլումը:

«Գաւառի Դուրեան» անուանեցին շատերը զինքը: Ասիկա որովհետեւ ճակատագրով եւ ստեղծագործական որոշ նըմանութիւններով կը նոյնանար Դուրեանի հետ:

Պէշկէօթիւրեանի բանաստեղծութեան մէջ յաճախ կը նկատուի դուրեանական մտածողութիւն, նոյնիսկ առանձին պատկերներու եւ բառերու նմանութիւն, յատկապէս մահուան մօտ գրուած «Վհատութիւն» բանաստեղծութեան մէջ:

1891ին հիւծախտը մահուան դուռը հասցուց երաժշտութեամբ եւ բանաստեղծութեամբ լեցուն պատանին: Բայց իրմէ մնաց քանի մը երգ, շատերուն սիրելի անոր «Սրինդ»ը, եւ համեստ անուն մը մեր գրականութեան պատմութեան մէջ:

Վ. ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿՐԹԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Մայիսի վերջերը, ինչպէս հաղորդած ենք, Երեւանի մէջ դումարուած է Հայաստանի ուսուցիչներու Գ. համագումարը, որու ընթացքին Ա. Քոչինեան, Հայաստանի համայնավար կուսակցութեան Կեդր. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը, երկար զեկուցումով մը պարզած է երկրին կրթական ընդհանուր վիճակը:

Ստորեւ կարեւոր կէտերը.

— Երկրին 12 բարձրագոյն ուսումնարաններուն մէջ ընդհանուր առմամբ կ'ուսանին մօտ 50 հազար պատանիներ եւ պարմանուհիներ: Այս թիւը տոկոսի վերածելով կը ստացուի հետեւեալ պատկերը.— իւրաքանչիւր հազար բնակիչին բաժին կ'իյնայ 20 ուսանող: Բարձրագոյն ուսումնարանները կը պատրաստեն գրեթէ 150 մասնագիտական ճիւղերու վերաբերեալ քատրեր՝ բժիշկ, մանկավարժ, աստղագէտ, պատմաբան եւայլն:

Իսկ երկրին 1305 հանրակրթարաններու մէջ կը սորվին 560·000 աշակերտներ:

Ստուերոտ հարցերուն մէջ գլխաւորը կը նկատուի երկտարեցութիւնը, այսինքն դասարան կրկնելու պարագան, քանի որ վերջին տարիներուն «Հանրապետութիւնում իջել է սովորողների յառաջդիմութիւնը, աճել է երկտարեցիների թիւը»: Ամէն տարի միջնակարգ դպրոցները կ'աւարտեն 20–30 հազար ուսանողներ, իսկ երկրորդ տարին միեւնոյն դասարաններուն մէջ կը մնան 40·000 աշակերտներ:

Այս ցաւալի երեւոյթին պատճառը, համաձայն Ա. Քոչինեանի, կը կայանայ այն իրողութեան մէջ, որ շատ դպրոցներու կրթական, կազմակերպական աշխատանքները ունին լուրջ թերութիւններ եւ բազմաթիւ ուսուցիչներ տէրը չեն իրենց նիւթին: Այս հարցին մասին շատ խօսուած է, — կ'աւելցնէ զեկուցաբերը, — սակայն «ցաւով պէտք է նշեմ, որ Լուսաւորութեան նախարարութիւնը, ժողովրդական կրթութեան մարմինները դեռեւս անբաւարար են իրականացնում վերահսկողութիւնը ուսումնական աշխատանքի, աշակերտների գիտելիքների որակի բարձրացման նկատմամբ»:

Շարունակութեանը մէջ, Ա. Քոչինեան կ'անդրադառնայ աւելի կարեւոր հարցի մը, այն է՝ մայրենի լեզուին ուսուցումը կրթարաններու մէջ: Այս մասին զեկուցաբերը հետեւեալ հաստատումը կ'ընէ. «Չեմ թաքցնում, Հայոց լեզուի դրուածքը եւ դասաւանդման արդիւնքները չեն գոհացնում ոչ մեզ, ոչ էլ իրեն՝ ուսուցչութեանը»: Անհրաժեշտ է, դիտել կուտայ Ա. Քոչինեան, դպրոցներու մէջ ստեղծել բոլոր պայմանները մայրենի լեզուի դասաւանդութեան որակը բարելաւելու համար: Ասիկա շատ կարեւոր է, որովհետեւ, «յայտնի է, որ այն դպրոցներում, որտեղ լաւ է դրուած Հայոց լեզուի դասաւանդումը, նաեւ լաւ են իւրացւում ոչ միայն ռուսերէնը եւ օտար լեզուները, այլեւ պատմութիւնը եւ աշխարհագրութիւնը, բնագիտութիւնը եւ քիմիագիտութիւնը եւայլն»:

Աւելի լուրջ ուշադրութիւն պէտք է դարձնել նաեւ ռուս լեզուին վրայ, կ'աւելցնէ Ա. Քոչինեան: «Եթէ մեր աշակերտները չեն կարողանում Ռուսաց լեզուից ազատ օգտուել՝ կարդալ, հասկանալ, գրագէտ խօսել ու գրել, նշանակում է միջնակարգ կրթութիւնը թերի է դեռեւս: Մեր հայկական դպրոցը լաւագոյն աւանդութիւններ է ստեղծել ռուս լեզուի ուսուցման բնագաւառում, հարկաւոր է յենուել այդ աւանդութիւնների վրայ եւ յառաջ տանել այդ պատուաւոր գործը»:

Ա. Քոչինեան դիտել կուտայ նաեւ, թէ քանի մը տարիէ ի վեր զանազան վայրերէ, յատկապէս գիւղական շրջաններէ, կը ստանան տագնապի ահազանգներ ուսուցչական քատրերու պակասի մասին: Այս տագնապը կարելի է լուծել, քանի որ կան համապատասխան բարձրագոյն ուսումնական հաստատութիւններ եւայլն, սակայն շատ յաճախ այդ կրթարաններէն շրջանաւարտ ելածները հոգեբանօրէն պատրաստ չեն ուսուցչական աշխատանքներու համար, մանկավարժութիւնը բաւականաչափ արմատ չէ ձգած այդ մարդոց հոգիներուն մէջ: «Դժբախտաբար մեր ուսուցիչներից շատերից մանկավարժութեան տեսակէտից անբաւարար են պատրաստուած, լաւ չեն տիրապետում համայնավարական դաստիարակութեան տեսութեան, իրենց առարկաների դասաւանդման մեթոդներին, երեխաների հոգեբանութեան»:

Ա. Քոչինեան կը խօսի նաեւ համայնավար դաստիարակութեան, այսինքն քարոզչութեան ուժեղացման անհրաժեշտութեան մասին, եւ այս կապակցութեամբ կը շեշտէ, թէ «այդ աշխատանքի մէջ կարեւոր տեղ պէտք է գրաւի մեր եղբայրական ժողովուրդների եւ առաջին հերթին ռուս ժողովուրդի մշակոյթին, գրականութեան ու արուեստին ծանօթանալը»:

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԼԷՅԻ ՄԷՋ (Լիբանան) յետ կարճատեւ հիւանդութեան, Յունիս 24ին, իր մահկանացուն կնքած է ազգային բարերար Խորէն Թահան: Ողբացեալը ծնած է Ուրֆա, 1895ին: Ճաշակած է տարագրութեան բոլոր դառնութիւնները: 1919ին վերադարձած է իր ծննդավայրը, ապա անցած է Հալէպ՝ անկէ Պէյրութ: Աղնուասիրտ եւ հայրենասէր Հայ, Խորէն Թահան գիտցաւ իր գործի յաջողութիւններէն բաժին հանել իր ժողովուրդին: Ընդառաջելով Խորէն Ա.ի դիմումին, իշխանական նուիրատուութեամբ կառուցանել տուաւ Ազգային Առաջնորդարանի եռայարկ շքեղ շէնքը: Խորէն Ա.ի կոնդակով արժանացաւ ազգային բարերար տիտղոսին, յաւէտ անմոռանալի դարձնելով իր եւ իր գերդաստանին անունը Լիբանահայ տարեգրութեանց մէջ: Ողբացեալ բարերարին ազգային յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցած է Յունիս 26ին, Ս. Նշան Մայր եկեղեցւոյ մէջ:

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ Յունիս 20ին եւ 26ին տեղի ունեցած են «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» ազգային քոլէճի, «Ն. Փալանճեան» ճեմարանի եւ «Հայկազեան» քոլէճի ամավերջի հանդէսները:

Ճեմարանի հանդիսութեան, որուն ներկայ գտնուած են Լիբանահայոց առաջնորդ Տաճատ Արք., Դրան եպիսկոպոս Գարեգին, բացումը կատարած է ընկ. Մ. Իշխան, որ ներկայացուցած է կրթարանին հետապնդած ազգօգուտ նպատակը:

«Հայկազեան» քոլէճի հանդիսութեան ուղերձ կարդացած է լիբանանեան համալսարանի նախագահ Ֆ. Պուսթանի, իսկ «Լեւոն եւ Սոֆիա Յակոբեան» ազգ. քոլէճի հանդիսութեան, որուն նոյնպէս ներկայ գտնուած են Տաճատ Արք. եւ Գարեգին Եպս. բացման խօսքը ըրած է քոլէճի տնօրէնը՝ ընկ. Կ. Պետրոսեան:

ՊԱՍՐԱՅԻ հայ ազգային վարժարանի ամավերջի հանդէսը՝ նախագահութեամբ նահանգապետին եւ ներկայութեամբ պետական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու, տեղի ունեցած է Յունիս 1ին: Դպրոցի միամեայ կեանքի մասին զեկուցած է Տոքթ. Շ. Մարտիրոսեան:

ջուրերուն, որովհետեւ այնտեղ չեն հաւատար եղեր հանքային ջուրերու բուժական ազդեցութեան, հաւաստեց ամերիկահայ ատամնաբոյժ մը, որուն ջերմուկ մը յանձնարարած էի իր քրոնիկ հիւանդութեան մը համար: Անհաւատալի է: Անկարելի է որ Ամերիկայի բժիշկները անգիտանան դարմանական ազդեցիկ միջոց մը զոր բնութիւնը դարերէ ի վեր կ'ընծայէ մարդկութեան:

ՏՈՔԹ. Լ. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (234)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Փարիզի այն կողմը, ուր կը գտնուէր Ժան Վալժան, եւ որ Սէնթ Անթուանի ու Յափէի արուարձաններուն մէջտեղն է, այն կողմերէն մին է որոնք հիմնովին տարբեր ձեւ առին նորանոր շինութիւններով. այս այլաձեւութիւնը ըստ ոմանց, դեղութիւն եւ ըստ ոմանց՝ կերպարանափոխութիւն մըն է:

Մշակուած երկիրները, փայտանոցները եւ հին ու փուտ շէնքերը անհետ եղան: Հիմա բոլորովին նոր փողոցներ, ասպարէզներ, կրկէսներ, ձիարշաւաններ: Երկաթուղիներու կայարաններ կան, նաեւ Մազասի բանտը, այսինքն յառաջդիմութիւնը իր զգաստարանով:

Կէս դար առաջ ժողովուրդը իր սովորական լեզուով եւ աւանդութիւններով լի է ու յամառութեամբ Էնսթիթիւթին (Ուսումնարանը» «Լէ Քաթրը Նասիոն» եւ Օփերա – Քոմիքը «Ֆէյտօ» կ'անուանէ՝ «Փըթի–Փիքփիւս» կ'անուանէր ճիշդ այնտեղ ուր կը գտնուէր Ժան Վալժան:

Սէն Ժանի դուռ, Փարիզի դուռ, Սերժանի դուռ, Գորշըրոն, Լա Կալիսթ, Լէ Սելեսթէն, Լէ Քափիւսէն, Լը Մայլ, Լա Պուրպ, լ'Արպրը տը Քփաքովի, Լա Փըթիթ Փոլոնեը, Լը Փըթի Փիքփիւս, ասոնց ամէնքն ալ հին Փարիզի անուններ են, որոնք նորին վրայ կը լողան: Ժողովուրդին յիշողութիւնը անցեալին այս անտէրունջ իրերուն վրայ կը ծփայ:

Փըթի Փիքփիւս, որ հազիւ հազ էութիւն ունեցած եւ միայն թաղի ծրագիր մը եղած է՝ գրեթէ սպանական քաղաքի մը վանական տեսքը ունէր:

Ճամբաներուն պզտիկ մասը քարայատակ ունէր, փողոցներուն մէջ ալ քիչ տուն կար: Երկու կամ երեք փողոցէ զատ, որոնց վրայ պիտի խօսինք, ամենուրեք պատեր եւ մենական տեղեր կը նշմարուէին: Ոչ կրպակ, ոչ կառք կար: Հոս հոն պատուհաններէն ճրագի լոյս մը կ'երեւէր, եւ ժամը տասնէն ետք ամէն տեղ ճրագները մարած կ'ըլլային: Պարտէզներ, վանքեր, փայտարաններ, բանջարանոցներ, սակաւաթիւ ստորաշէն տուներ, եւ տուներուն չափ բարձր պատեր կային ամէն տեղ:

Վերջին դարու մէջ այս էր ահա այս թաղին կերպարանքը: Յեղափոխութիւնը արդէն լաւ սաստած էր այս թաղը: Հանրապետական իշխանութեանց պաշտօնեան քանդած, ճեղքած, ծակած էր զայն:

Փլածներու դէզեր կազմուեր էին հոն: Երեսուն տարի առաջ նոր շինութեանց ներքեւ կ'աներեւութանար այս թաղը. իսկ հիմա բոլորովին ջնջուած է:

Փըթի Փիքփիւս, որու հետքը բնաւ չկայ Փարիզի արդի յատակագիծերուն մէջ, բաւական յայտնի կերպով նշանակուած է 1827ի յատակագծին մէջ զոր Փարիզի մէջ Փլաթրի փողոց Սէն–Ժաքի փողոցը բնակող Տընի Թիէրի անուն անձը հրատարակած է՝ նաեւ Լիոնի մէջ հրատարակուած է այն Ժան Ժիրէնի կողմէ որ Փրիւտանսի մէջ Մերսէ փողոցը կը բնակէր: Փըթի Փիքփիւս թաղը, ինչպէս ըսինք արդէն, Վէ տառին ձեւը առնող փողոցներուն մին էր Շըմէն–Վէր–Սէնթ–Անթուան որ երկու ճիւղով կը շեղի: Ճիւղերուն ձախակողմեանը Փիքփիւսի գռիհը կ'անուանուի եւ աջակողմեանն ալ Փոլոնսոյի փողոց կ'անուանուի: Վէ տառին երկու ճիւղերուն կատարները իրարու հետ ձողով մը միացած էին:

Այս ձողժը Տրուա–Միւրի փողոց կ'անուանուէր որու կը յանգէր Փոլոնօ փողոցը իսկ Փիքփիւսի գռիհը Տրուան – Միւրէն անդին անցնելով դէպի Լընարի վաճառանոցը կ'ելլէր:

Սէն գետէն գալով Փոլոնսօ փողոցը, իսկ Փիքփիւսի գռիհը Տրուա–Միւրէն անդին անցնելով դէպի Լընուարի վաճառանոցը կ'ելլէր: Սէն գետէն գալով Փոլոնսօ փողոցին ծայրը հասնողին ձախ կողմը Տրուա–Միւր փողոցին կտրուած մէկ ճիւղը որ ելք չունէր եւ որ կ'անուանուէր Ժանրոյի անել փողոցը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տանտիկեան եւ զաւակները՝ Ալէն եւ Նատին, Տէր եւ Տիկին Թէյեան եւ զաւակը, Պ. Վռամշապուհ Գաբրիէլեան, Տէր եւ Տիկին Սալէրեան եւ ընտանեկան համայն պարագաները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ-մօր եւ ազգականին

ՏԻԿԻՆ ԿԻՒԼԻԶԱՐ ՏԱՆՏԻԿԵԱՆԻ
(ծնեալ Օհաննէսեան)

մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 1ին:

Ըստ ողբացեալին փափաքին յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի ընտանեկան մտերիմ շրջանակի մէջ:

Թաղումը տեղի կ'ունենայ այս Չորեքշաբթի Պոնեոլէի գերեզմանատունը:

Ողբացեալին փափաքին համաձայն, ոչ ծաղիկ, ոչ ծաղկեպսակ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մելինէ Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տէրվիշեան, Տէր եւ Տիկին Վարդերես Մինասեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 7) Մարսէյլ-Պուլվառ Օտտոյի Հայոց եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

ՊԻՎԷՌ-ԿԱՐՏԱՆ.— Այրի Տիկ. Վարդանուշ Պետոյեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Մարգրիտ Գինոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ մօրեղբօր ողբացեալ

ՍԱՀԱԿ ՊԵՏՈՅԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, Պիվէռի Ֆրանս. եկեղեցիին մէջ, 7 Յուլիս, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին:

Կը խնդրուի հանգուցեալին յիշատակը յարգողներէն ներկայ գտնուիլ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20,30ին Տիկին Գարաօղլանեանի տունը 22 Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՄԵԿՆՈՒՄ
ՓԱՐԻԶ

Յուլիսի խումբը կը մեկնի Չորեքշաբթի առաւօտ Յուլիս 3: Հաւաքուիլ ժամը 7ին Սքուառ Մոնթոլոն:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանի խումբը կը մեկնի Յուլիս 3ին: Հաւաքուիլ Փեռաշ, կայարանի մուտքի ժամացոյցին տակը, ժամը 16ին:

×

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հաբէլեանի մօտ:

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանի Ա. խումբը կը մեկնի Չորեքշաբթի (Յուլիս 3) ժամը 12ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի որ իրենց զաւակները Սէն-Շառլ կայարանի սրահը առաջնորդեն ժամը 10,30ին, ամէնէն ուշը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապ. Խաչի Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ստացած է Այրի Տիկ. Տիրուհի Մուսայեանէ եւ զաւակներէն 100 Ֆր. իրենց ամուսնոյն եւ հօր մահուան երկրորդ տարելիցին առթիւ:

×

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տիկին Գալիքեանէ, իր ապաքինման առթիւ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռուքաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Այս կացութեան առջեւ եւ հակառակ մեր ցանկութեան, պարտադրաբար ստիպուած ենք բարձրացնել «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերը, կարենալ մասամբ հաւասարակշռելու համար թերթիս պիւտճէն: Գիտցողը գիտէ թէ որքա՛ն զոհողութիւն կը պահանջէ հրատարակութիւնը հայերէն օրաթերթի, որ զրկուած է նաեւ տեղական մամուլի լայնածաւալ ազդերէն:

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՇ-ԽՆՋՈՅՔ

Մայրերու Օրուան առթիւ, Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած խնջոյքը, որ դէպքերու բերմամբ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 7ին, Կիրակի ժամը 13,30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

Նախապէս ծախուած տոմսերը ի զօրու են:

Հաճելի մթնոլորտ, անակնկալներ:

Ճաշագին 15 ֆրանք

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ դըպրոցի ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին թաղիս Ֆրանսական Փաթրոնաժի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի:

Երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւ հայկական պարեր աշակերտներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր-Մերկէրեանի:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 27րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ (6 Յուլիս), Մարսէյլի Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրը՝ Ֆապրէկուլ, Մարսէյլէն ոչ հեռու:

Մարսէյլէն առնել Էքսի կամ Կառտանի օթոքառը եւ իջնել Ֆապրէկուլ, ուր պիտի գտնուին Միութեան անդամներ:

Ա. Նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հիւանդ կնոջ մը համար, կին մը կը փնտռուի խնամքի եւ տնական աշխատանքի համար, մնայուն: Բնակութիւն եւ վարձատրութիւն:

Հեռաձայնել Տիկին Հանէսեանի 733–47–64:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 7ին, ժամը 10–22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–5 ՕԱվընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով

Կէսօրուան ընտիր ճաշացուցակ — Կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

Զուարթ ժամանցի բացառիկ օր մը ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով

Բացօթեայ եւրոպական պարեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն-լէ-Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրոլէ կայանը Շոգեկառքի ժամերը. — 10,15 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,17, 12,32, 12,47, 13,00, 13,24, 13,30, 13,54, 14,00, 14,30 15,00

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի, Սէնթ-Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդրոնական Վարչութեան Կիրակի 7 Յուլիս, ամբողջ օրը

ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ

հանրակառքի ընկերութեան հանգստավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, Սեփթեմէնէն երկու կայարան վերջ աջի վրայ

(Հանդիսավայր երթալու համար Գանը-պիէրի 87 թիւի առջեւէն Սաթափի օթոքառերը առնել եւ իջնել Ֆապրըկուլ: Նաեւ Կարտանի օթոքառը եւ Էքսի Թրոլէն կանգ կ'առնեն հանդիսավայրին առջեւ: ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով):

Կառքերու Փարքինկ ապահովուած
Գեղարուեստական ընտիր բաժին
Հաճելի անակնկալներ
Կը նուագեն Ալեքսանեան եղբայրներ
Առաւօտ ՊՈՒԼԻ ՄՐՑՈՒՄ
(պուլերը միասին բերել)
Ճոխ պիւֆէ
եւ համեղ շամփուրով խորաված
մատչելի գիներով:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԿՈՉ ՄԸ ԵՒՍ ԵՈԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

Արտասահման ծնած ու հայերէնի անտեղեակ մեր հարազատներուն թիւն ու դիրքը արձանագրելու ցանկութեամբ, Եոզկատցիներու պատմագիրքի հրատ. յանձնախումբը, որոշած է ունենալ՝ Փրանսերէն եւ անգլերէն յաւելուածական բաժին մըն ալ:

Արդ, խնդրանքով կոչ կ'ընենք մեր երիտասարդ հայրենակիցներուն, — առեւտրական, արհեստագէտ, կամ ազատ ասպարէզներու հետեւողներ — որոնք, հաճին գրի առնել ու ուղարկել իրենց եւ իրենց ծնողքին կենսագրութիւնն ու խմբանկարը:

1) Հասցէ, Արամ Աճէմեան, Մոնթէ Սէն Նիքոլա, Տարաժ Սէրազա թիւ 51 Պէյրութ (Լիբանան):

2) Մասնաւոր տեղեկութիւններու համար գրել, Ա. Կապենց 33 Ռիւ Պոտէն, 94 – Իվրի:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

ՍՈՒՐԷՆ ՍՈՒՐԷՆԵԱՆ, ծնողքին կողմէ Զէյթունցի, շուրջ 50 տարեկան, դաշնակցական, արհեստով զինկոկրաֆ, 1941ին Սուրիայէն Ֆրանսական բանակին կամաւոր արձանագրուելով ափրիկեան ճակատը մեկնած, իսկ պատերազմէն վերջ Փարիզ հաստատուած:

Տեղեկութիւն ունեցողներէն կը խնդրուի գրել հետեւեալ հասցէին.

Azad Tarpinian,
5220 Parkside Ave.
Philadelphia, Pa. 19131, U. S.A.

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«Հերոսներու Օրը» Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ, Յուլիս 21ին Շաւիլի անտառը:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր: Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ
Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 4 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 4 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11252 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.252

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՆ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՆՇԱՆԱԿԷ ԵՒՐՈՊԱՆ ԱՌԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԻ

Պատմութեան մէջ թուական մըն է 1968 Յուլիս մէկը: Այդ թուականէն ի վեր ապրանքները առանց մաքսային որեւէ տուրքի կրնան անցնիլ Հասարակաց Շուկայի վեց երկիրներէն: Բայց Ֆրանսա, իբրեւ հետեւանք մայիսեան դէպքերուն, ստիպուեցաւ կարգ մը սեղմումներ որոշել, այսինքն սահմանափակել, առ այժմ նախատեսուած ներածումները: Ցիշենք նաեւ թէ Յուլիս մէկը, գլխաւորաբար խորհրդանշական թուական մըն է: Արդարեւ տասը տարիէ ի վեր, հանդրուան առ հանդրուան, Վեցերը որոշ յառաջդիմութիւն մը արձանագրած էին, կը մնար միայն մաքսի հարիւրէն 15 իրաւունքներու ջնջումը, որ կը գործադրուէր տասը տարիէ ի վեր:

Փորձենք բացատրել թէ ի՞նչ կը նշանակէ այս բոլորը, քաղելով Կապրիէլ Ֆարքասի յօդուածէն (Փարի-Փրէս Յուլիս 2):

1957 Մարտ 25ին, Հռոմի մէջ, եւրոպական վեց երկիրներ (Ֆրանսա, Դաշնակցային Գերմանիա, Իտալիա, Պելժիա, Հոլանտա եւ Լիւքսանպուրկ) դաշինք մը ստորագրեցին, որ ծնունդ կուտար եւրոպական տնտեսական Հասարակապետութեան մը: Դաշինքը կը ճշդէ այս կազմակերպութեան առաքելութիւնը.— «Հասարակաց Շուկայի մը հաստատումով եւ անդամ Պետութեանց տնտեսական քաղաքականութեանց յառաջացող մերձեցումով, հաւաքականութեան մէջ ստեղծել տնտեսական գործունէութեանց ներդաշնակ զարգացում մը, յարատեւող եւ հաւասարակշռուած բարգաւաճում մը, ծաւալող կայունութիւն մը, ապրուստի մակարդակի բարձրացում մը եւ աւելի սերտ կապեր, իրարու քով բերուած Պետութեանց միջեւ»:

Ներշնչուած՝ երկու Ֆրանսացիներէ՝ Ռոպէռ Շուման եւ Ժան Մոնէ, Հասարակաց Շուկան նախ իրական համերաշխութիւն մը պիտի ստեղծէր Վեցերու միջեւ տնտեսական զետնի վրայ, ապա քաղաքական համախոհութեան մը հիմերը դընէր, գլխաւորաբար Ֆրանսայի եւ Գերմանիոյ միջեւ:

Փոխանցման տասը տարիներու շրջանը, որ նոր վերջացաւ դրական արդիւնք տուաւ: 1957ի եւ 1967ի միջեւ, Վեցերու մէջ առեւտրական փոխանակութիւններ եռապատկուած են: Ֆրանսական արտածումները դէպի անդամ երկիրները 324 առ հարիւր աւելցած են տասը տարուան ընթացքին եւ ներածումները՝ 338 առ հարիւր:

Փոխանակութեանց այս հոսանքը թոյլ տուաւ որ 80 % բարձրանայ վեց երկիրներու ճարտարարուեստական արտադրութիւնը: Կ'ըսուի նաեւ թէ 1957էն ի վեր Հասարակաց Շուկայի բնակիչներու գնելու կարողութիւնը 50 առ հարիւր յաւելում կրած է:

Քաղաքական հաշուեկշիռը աւելի յուսախաբ կ'ընէ սակայն:

Վեցերու համերաշխութիւնը միշտ չկրցաւ դիմանալ պատմութեան հոսանքին եւ դեռ հեռու ենք գերազգային Եւրոպայէ մը, որ նախնական նպատակն էր Հռոմի դաշինքին:

×

Նախատեսուած թուականէն 18 ամիս առաջ է որ մաքսային արգելքները ջնջուեցան:

Յուլիս մէկէն ի վեր, ապրանքները — բացի անոնցմէ որոնք կը մտնեն Ֆրանսական սահմանափակումներու մէջ — ազատօրէն կ'անցնին մէկ երկրէն միւսը: Ուրեմն այլեւս մաքս չէք վճարեր այն ապրանքներուն վրայ, զորս կը գնէք Հասարակաց Շուկայի ուրիշ երկրի մը մէջ բայց մաքսային պաշտօնեաները կը մնան եւ կը վերածուին հարկային տուրքերու գանձիչի: Արդարեւ, եթէ Ֆրանսացի գընորդները այլեւս մաքս չեն վճարեր, պէտք է շարունակեն վճարել ԹԷ. ՎԷ. ԱՆ., որու ենթակա են բոլոր առեւտրական ապրանքները, որ Ֆրանսա շինուած են կամ արտասահման:

Ջնջելով հանդերձ մաքսի իրաւունքները, Հասարակաց Շուկայի անդամ երկիրները, այսօր կ'իրագործեն «արտաքին հասարակաց սակագին» մը: Կը նշանակէ որ երբ ապրանք մը գայ, ոչ-անդամ երկրէ մը (օրինակ՝ Ճափոն կամ Ամերիկա) նոյն սակին կ'ենթարկւի, որ սահմանագլուխէն ալ Եւրոպա մտնէ, մինչ ցարդ այդ սակերը տարբեր էին մէկ երկրէն միւսը:

Հասարակաց այս արտաքին սակագինը, որ շատ աւելի ցած է քան ցայսօր Ֆրանսայի մէջ գոյութիւն ունեցող մաքսային սակերը, ալ աւելի պիտի զեղչուի «Քենըտի ռաունտ»ի գործադրութեամբ, որ ընդհանուր նուազեցում մը կը նախատեսէ մաքսային պաշտպանութեան համաշխարհային առեւտուրին մէջ:

Օրինակ մը.— Անգլիական կառքերու վրայ ներածման սակը 22էն կ'իջնէ 17,6 առ հարիւրի: 1972ի սկիզբը մաքսի իրաւունքները միայն 11 առ հարիւր պիտի ըլլան (փոխանակ 22 %ի) այն կառքերուն համար որոնք կը շինուին Հասարակաց Շուկայէն դուրս, 14 % (22ի տեղ) հեռատեսիլի գործիքներու համար, 6,5 % (13ի տեղ) գրամեքենաներու համար:

Հասարակաց Շուկայի առաջին հետեւանքը այն է որ, մաքսային իրաւունքներու ջնջումով, այդ երկիրներու մէջ պատրաստուող ապրանքներու գիները պիտի աժաննան:

1957ին օտար կառքերը Ֆրանսայի մէջ ենթակայ էին 30% տուրքի, հեռատեսիլի գործիք մը՝ 24 %, կարասի մը 30 % եւայլն: Այսօր այս տուրքերը ջնջուած են: Ուրեմն ներածողները 4,5 % պակաս պիտի վճարեն ներածուած կառքը:

Երկրորդ հետեւանքն այն է որ ճարտարարուեստի մեծերը այլեւս պաշտպանուած չըլլալով օտար ապրանքներու դէմ, ստիպուած են «պահել» իրենց գիները, ինչ որ օգտակար պիտի ըլլայ գընորդին:

Այս ամբողջը պատճառ է նաեւ որ աւելի ծանրանայ մրցակցութիւնը հաստատութեանց միջեւ: Անոնք որ լաւ մատակարարուած են եւ ապրանքներ կը պատրաստեն մրցակից գիներով, դրամ կը շահին եւ կրնան զարգանալ, անոնք որ դէշ մատակարարուած են, սահմանուած են անհետանալու:

Ասով չեն վերջանար Հասարակաց Շուկայի ամբողջ իրագործուները: Կայ քաղաքական ճակատը, յետոյ նաեւ ընդլայնման հարցը: Ցարդ Ֆրանսա դէմ եղած է որ Անգլիա մտնէ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃ ՄԸ ՈՒ ՆԱԵԻ ՆՈ՞Ր ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏ ՄԸ

Հաւանականութեանց մէջ կը նկատուի Քուվ տը Միւրվիլի նախարարապետ նշանակուիլը, Նախագահ տը Կոլի կազմելիք նոր Նախարարաց Խորհուրդին մէջ: Այս պարագան հաւանական կը նկատուի մանաւանդ այն պատճառով որ տը Կոլ կըրնայ փոխ-նախագահ նշանակել Փոմփիտուն: Պէտք է քանի մը օր սպասել անշուշտ, տեսնելու համար թէ ի՞նչ ձեւ պիտի առնէ նոր կառավարութիւնը, որ իր ներկայ կազմին մէջ իր վերջին նիստն ունեցաւ Չորեքշաբթի օր եւ նոր կազմով կը գումարէ իր յաջորդ նիստը, գալ Չորեքշաբթի:

Մինչ այս բարեփոխումները, արտասահմանը կը շարունակէ արտայայտուիլ, Ֆրանսական ընտրութեանց մասին:

Ցոյներուն համար « քաղաքացիական պատերազմ ծագած կ'ըլլար եթէ Նախագահ տը Կոլ քաշուէր »: Աջ հոսանքի պատկանող Ակրոպոլիս կը գովէ տը Կոլի ռազմագիտական առաքինութիւնները «արժանի Նափոլէոնի մը»:

Լոնտոնի Թայմզը կը նկատէ թէ նոյնիսկ գործադուլ ընողները տը Կոլի ի նըպաստ քուէարկեցին նախ համայնավարութենէն վախնալով, ապա նաեւ որովհետեւ ընդդիմութիւնը կարողութիւն ցոյց չտուաւ կառավարութիւնը ձեռք առնելու: Տէյլի Թելեկրաֆի համար կոլիսթներու յաղթանակը կրնայ Պիւռոսի յաղթանակ մը ըլլալ: «Ի դէպ, կը գրէ պահպանողական օրաթերթը, կոլիսթները ամբողջական անձնատուութեան մը գընով, գնեցին իրենց յաղթանակը: Ճիշդ է ոչ Լատինական Թաղի շփոթած գաղափարապաշտներուն առջեւ բայց Սէ. Ժէ. Թէ.ի կարծր բանակցողներուն»:

Հռոմի համայնավար Ունիթան ձախի պառակտումին կը վերագրէ անոր պարտութիւնը: Իսկ Մոսկուայի մէջ եթէ մամուլը որոշ վերապահութիւն ցոյց կուտայ, ժողովուրդը գոհ կ'երեւայ: Իզվեստիա կը գրէ թէ կառավարական կուսակցութիւնները ընտրապայքարը դրին «Համայնավարութեան դէմ խաչակրութեան» նշանաբանին տակ: Պրաւդա կը ծանրանայ նաեւ ընտրական դրութեան անարդարութեան վրայ:

Այս առթիւ, լրիւ պատկերը տալու համար Յունիս 30ի ընտրութեան յիշենք թէ զանազան կուսակցութիւնները ձայներու հետեւեալ համեմատութիւնը ստացած են.—

Իւ. Տէ. Էռ. (Կոլիսթ եւ Ժիսքառտիէն) 46,39 %:

Համայնավար՝ 20,14 %:

Ձախի Դաշնակցութիւն՝ 21,25 %:

Կեդրոն՝ 7,83 %: Զանազան աջ՝ 3,41 առ հարիւր, զանազան ձախ՝ 0,42 %

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԿՈՍԻԳԻՆ յուշագիր մը ներկայացուցած է Ճոնսընին ուր կ'առաջարկէ որ միասնաբար խորհրդակցին վերջ տալու համար զինարշաւին: Ճոնսըն համաձայն է:

ՉԻՆԱՍՏԱՆ առանց բանալու ետ դրկած է Նիւ Եորք, այն նամակը որով Ու Թան կը հրաւիրէր Փեքինի կառավարութիւնը մասնակցելու Ժընեւի ապազինման ժողովին:

ԼԻՈՆԻ մօտ (Քէնսիէօ) երկուշաբթի օր գիծէն դուրս ելաւ Փարիզ-Մարսէյլ կառախումբը: Վերջին հաշուեկշիռին համաձայն հինգ մեռեալ կայ եւ մօտ 60 վիրաւոր: Կը կարծուի թէ անիւ մըն է որ շարժած է:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ եւ Ռուսաստանի յարաբերութիւնները միշտ սիրալիր են: Արդարեւ 24 ժամուան մէջ կարդադրուած է Տէ. Սէ. 8 ամերիկեան օդանաւին հարցը: Ծանօթ է որ Ռուսերը ստիպած էին որ օդանաւը Կուրիլ իջնէ, որովհետեւ շեղած էր իր ճամբան: Քանի մը ժամ ետք սակայն օդանաւը, խորհրդային օրհնութեամբ, կը մեկնէր:

ՆԱՍՐ Մոսկուա կ'երթայ այսօր: Վերադարձի ճամբուն վրայ Պելկրատ պիտի հանդիպի, Թիթոյի հրաւէրով:

ՎԻԷՆՆԱՅԻ կարդինալ արքեպիսկոպոսը՝ Քէօնիկ յայտարարեց թէ Կաթողիկէ եկեղեցին պիտի վերապատուէ Գալիլէոսը, զոր դատապարտած էր երեք դար առաջ: Այս ձեւով պիտի փակուի ամէնէն ծանր վէրքը որ կայ կրօնքի եւ գիտութեան յարաբերութեանց մէջ, կը շեշտէ կարդինալ Քէօնիկ: Ծանօթ է որ իտալացի գիտունը կը բաժնէր Կոպերնիքի տեսակէտները մոլորակներու դառնալուն շուրջ, որու համար դատապարտուեցաւ Հռոմի մէջ եւ ստիպուեցաւ ծունկի գալ ու ուրանալ Հաւատաքննութեան առջեւ, կրկնելով է փուր սի մուովէ (եւ սակայն կը շարժի...):

ԸՐԼ ՌԷՅ Ամերիկայի պիտի յանձնուի Մեծն Բրիտանիոյ կողմէ: Պատուելի Քինկի կարծեցեալ ոճրագործը վերաքննութեան դիմած է սակայն եւ այդ պատճառով, վերջնական վճիռը 15 օր ետք կը տրուի:

ՈՒՓՍԱԼԱՅԻ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Յուլիս 4ին, Ուփսալայի (Շուէտ) մէջ կը բացուի Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի ժողովը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս 19:

Այս ժողովին կը մասնակցի նաեւ Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցին հետեւեալ կազմով:

Պատուիրակութեան կը նախագահէ Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան եւ մաս կը կազմեն նաեւ.— Մոսկուայի Հայոց առաջնորդ՝ Պարգեւ Եպսկ. Գէորգեան, Վիէննայի Հայոց առաջնորդ՝ Մեսրոպ Ծ. Վ. Գրիգորեան, Էջմիածնի Հոգեւոր Ճեմարանի տեսուչ՝ Ներսէս Ծ. Վ. Պոզապալեան, Լոնտոնի Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ Հոգեւոր Հովիւ՝ Արսէն Վրդ. Պէրպէրեան եւ գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի անդամ՝ Պ. Թօփուզեան:

Սերովբէ Արք. Մանուկեան Փարիզէն մեկնեցաւ Չորեքշաբթի օր, եւ կը վերադառնայ Յուլիս 15ին դիմաւորելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Պատուիրակութեան մնացեալ անդամները կը մնան մինչեւ ժողովի աշխատանքներուն վերջաւորութիւնը:

×

Յանուն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան ժողովին կը մասնակցին Անթիլիասի Դըպրեվանքի տեսուչ եւ Դրան եպիսկոպոս՝ Գարեգին Եպս. Սարգիսեան եւ Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, ինչպէս նաեւ Տոքթ. Կարպիս Հարպոյեան, Երիտասարդաց Բաժանմունքի անդամ:

Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի եւ այս ժողովին օրակարդի մասին տես՝ Բ. էջ:

ՄԿՐՏԻՉ ՆԱՂԱՇ

Ա.

Ծնած է Բաղէշ գաւառի Պոռ գիւղը, մօտաւորապէս 1394–1395ին: Նաղաշը Առաքել քահանայի եւ Հուլյուս Խաթունի հինգերորդ մանչ զաւակն էր:

Ցայտնի չէ, թէ ո՞ւր ստացած է իր կրթութիւնը, որո՞ւ աշակերտած է, ի՞նչ ուսում առած է: Այսուհանդերձ, ակընյայտնի է, թէ եղած է հմուտ աստուածարան եւ լաւ ծանօթ՝ պատմութեան, յունական փիլիսոփայութեան, օրուան հայ անուանի մատենագիրներու եւ դիտնականներու աշխատութիւններուն: Գիտցած է քանի մը լեզու եւ բնագիրով կարդացած է յոյն փիլիսոփաներու աշխատութիւնները:

Աստուածաւուր վարդապետի վկայութեամբ, ժամանակակիցները 15ամեայ Նաղաշը կը համարէին «կատարեալ ուսմամբ եւ արուեստիւ, իմաստութեամբ եւ վարդապետութեամբ, քաջ քարոզուղը, անհամեմատ նկարիչ, եւ ամենայն արուեստից ճարտարապետ...»:

«Անհամեմատ նկարիչ» ըլլալուն համար է, որ ան իր ժամանակակիցներէն ստացած է Նաղաշ (նկարիչ, մանրանկարիչ) մականունը: Անոր մանրանկարներն ու որմնանկարները աչքի կը զարնեն գոյներու ներդաշնակութեամբ, դծանկարի նրբութեամբ, պատկերներու կենդանութեամբ եւ յուզականութեամբ:

Ծնողքը, յատկապէս իր վաճառական եղբայրը, կը փափաքին, որ վաճառական դառնար եւ նուիրուէր աշխարհիկ կեանքին: Այդ նպատակով ալ փոքր տարիքին կ'ամուսնացնեն զինք: Սակայն Նաղաշի հետաքրքրութիւնները եւ մտահոգութիւնները ուրիշ էին:

Հայ ժողովուրդը, որ դեռ չէր սթափած մոնղոլական դաժան հարուածներէն, այժմ կ'ենթարկուէր նոր եւ աւելի ուժգին հարստահարութիւններու: Բարբարոս ցեղերու մոլեղնած բանակներու ոտքերուն տակ կ'ոչնչանային, մոխրակոյտի կը վերածուէին հայ ժողովուրդին հոգեւոր արժէքները, դարաւոր մշակոյթը:

Ագդին ցաւերով ապրող Մկրտիչ Նաղաշ խորապէս կ'ըմբռնէր, որ կեանքը չեղած է իր բնականոն ընթացքէն. ընկերութեան չարքերուն մէջ ստեղծուած էին խոր հակասութիւններ, կեանքը լեցուած էր այլանդակ եւ կործանարար բարքերով: 1418ին, 22–23 տարեկան Նաղաշը իր մէկ յիշատակարանին մէջ կը գրէր. «Ի մեծ տարակուսանս կայի, վասն դառնութեան ժամանակիս եւ աւերման աշխարհիս: Այլ զազգիս մերոյ տառապանս ո՞վ կարէ ընդ գրով արկանել»:

1420ին, կնոջ մահէն եւս, կը ձգէ հայրենի գիւղը եւ իր միակ զաւակին՝ մանուկ Մեսրոպին հետ կը փոխադրուի Մէջ Ջազեաք՝ Ամիդ, վարդապետ կը ձեռնադրուի եւ կը նուիրուի հանրային աշխատանքի: Իր անձնական օրինակով, խելացի խորհուրդներով եւ խրատներով, ինչպէս նաեւ խոհական-խրատական տաղերով եւ իր «ընկերասէր, աւտարասէր, աղքատասէր, խաղաղարար, խոնարհ եւ համբերող, ողորմած, առատասիրտ, մեծասպարգեւ» եւ այլ բարեմասնութիւններու չնորհիւ՝ Նաղաշ կ'արժանանայ հանրութեան բոլոր խաւերու յարգանքին եւ մեծ հեղինակութիւն կը վայելէ:

Նաղաշ սիրուած եւ յարգուած էր բոլորէն հաւասարապէս՝ «եւ ոչ եթէ մի – այն յաղգս քրիստոնէից, այլեւ Թուրք, Թաթ, եւ Թաթար, եւ Քուրթ, եւ Արապ, եւ Զհուտ, եւ ամենայն ազինք, ընդ տեսանելն զպատիւս եւ զպարգեւս պատրասէին՝ ձիս եւ ջորիս եւ խլայս մեծագինս՝ անասելի եւ անպատմելի»...:

Սակայն հետաքրքրական է, որ Նաղաշի հեղինակութեանը կը դիմէին եւ անոր միջոցով բոլոր վէճերը կը լուծէին ոչ միայն իր թեմին մէջ մտնող գիւղերու եւ քաղաքներու բնակիչները, այլեւ «յամենայն աշխարհաց գային՝ յԱրեւելից եւ յԱրեւմտից»:

Նաղաշի համբաւը կը տարածուի երկրին սահմաններէն դուրս, կը հասնի պարսկական արքունիք, Եգիպտոսի սուլթանին, Հռոմի պապին, իսկ Հայոց կոստանդին Ե. Վահկանացի կաթողիկոսը 1430ին զայն կը կարգէ 24 դաւազաններու եպիսկոպոս եւ կաթողիկոսի տեղապահ:

Նաղաշի համբաւը հարկադրաբար նկատի կ'առնէ նաեւ երկրին տիրակալը. «Յասմանից մինչեւ Պոնտոսի ծովն իշխող» Օթման բէկը եւ անոր յաջորդը Համզան, որոնք չարունակ պատերազմական դոր – ծողութիւններուն մէջ էին կարակոյտնելու եւ ուրիշ թշնամի ուժերու դէմ, մտահոգուած էին, որ երկրէն ներս որեւէ խլրտում չըլլայ. ժողովուրդը հնազանդ էր: Եւ Մկրտիչ Նաղաշը, որ կը վայելէր քրիստոնեաներու եւ այլադաւան ժողովուրդներու սէրն ու համակրանքը, այդ աղղութեամբ կրնար յոյժ օգտակար ըլլալ: Ուստի հզօր եւ հեռատես Օթման բէկը ընդառաջ կ'երթայ Նաղաշի պահանջներուն: Բազմաթիւ հանդիպումներէ եւ դրոյցներէ ետք, Օթման բէկի վրայ մեծ տպաւորութիւն կը թողուն Նաղաշի բազմակողմանի ուսումը, կամքի մեծ ուժը եւ կուռ տրամաբանութիւնը: Ժամանակակիցներու վկայութեամբ, բէկը Նաղաշը կ'ընդունի արքայավայել ձեւով, անոր կը նուիրէ թագաւորական զգեստներ եւ կը կարգէ ամբողջ քրիստոնեաներու առաջնորդ:

Իր հեղինակութիւնը, ինչպէս նաեւ քաջատցած նուէրները եւ հարստութիւնը կը տրամադրէ իր ժողովուրդին՝ անոր բարօրութեան համար: Ցայտնի է, որ առանձնապէս կը մտահոգուէր հայ գերիներու վիճակով, որոնք կը տարագրուէին, վաճառքի կը հանուէին իրենց երկրէն դուրս: Նաղաշ կը միջնորդէ, կը խնդրէ

ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ

4 Յուլիս, Հինգշաբթի առաւօտ, Ուփսալայի մէջ (Շուէտ) կը բացուի եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին ժողովը, որ պիտի տեւէ մինչեւ Յուլիս 19:

Հայոց եկեղեցին պաշտօնապէս անդամ է այս Խորհուրդին՝ 1962էն ի վեր: Իրրեւ պատշամաւոր պիտի մասնակցին Արտաւազդ Եպս. Թրթռեան, առաջնորդ Հարաւային Ֆրանսայի, որ Ուփսալա մեկնեցաւ 26 Յունիս, Շաբաթ երեկոյ, Փարիզի վրայով (օդային ճամբայ): Գաբրիէլեան եպիսկոպոս, որ միաժամանակ կը

կամ անհրաժեշտութեան պարագային՝ հսկայ փրկագիններ վճարելով կ'ազատէ գերիները:

Ցայտնի է, որ Միջագետքի մէջ մահմետական իշխանութիւնները արդիլած էին դպրոցներու մէջ հայերէն լեզուով դասաւանդութիւնը, ազգային տօնակատարութիւնները, քրիստոնէական յուղարկաւորութիւնը, կրօնական ծիսակատարութիւնները եւայլն, իսկ եկեղեցիներն ու հոգեւորականութիւնը ենթակայ էին «դիմոսական» հարկերու: Նաղաշ մեծ ջանասիրութեամբ, միջնորդութիւններով եւ դիւանագիտական այլ միջոցներով կը կարողանար վերցնել տալ բոլոր այդ սահմանափակումները եւ արդելքները, եւ ազգային տօնակատարութիւններն ու եկեղեցական արարողութիւնները այնուհետեւ կը դառնան ազատ եւ տօնօրական: Ապա ձեռնամուխ կ'ըլլայ քանդուած եւ խարխլած եկեղեցիներու եւ ճարտարապետական կոթողներու վերանորոգութեան աշխատանքներուն, իսկ 1431–32ին, իր նախաձեռնով եւ ղեկավարութեամբ, Ամրոնի բարձրաբերձ լերան վրայ կը հիմնէ Ս. Աստուածածնի վանքը, որ իր բարձր դիրքին պատճառով կ'անուանուի Ս. Բարձրահայեաց Աստուածածին: Անկէ քանի մը տարի ետք, մեծ դժուարութեամբ, Նաղաշ Ամիդի Ս. Թէոդոս եկեղեցին անշուք եւ խարխուլ կաթողիկէն վերաշինելու իրաւունք կը ստանայ եւ կը կառուցանէ հոյակապ կաթողիկէ մը եւ դանդակատուն մը, որուն «գլուխ դմբեթին բարձր էր, քան զմինարայիցն եւ Ը. ու Ժ. (18) լուսամուտս ի դմբեթին, եւ բարձրութեան լուսամուտին՝ ի չափ մարդոյ եւ ով ոք կարէ ընդ գրով արկանել զդանազան յաւրինուածս դմբեթին վայելչութեանն»:

ԼԴ. ՅՈՒՆԴԿԱՐԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«Հայրենիքի Ձայն»

մեկնի Գահիրէի ճամբով:

Ահաւասիկ քանի մը թուականներ որ կազմակերպութեան կեանքէն.— Առաքելական պատմութեան մէջ կը յայտնուի Հայկական Առաքելութեանց Սուրբերը, նուիրուած՝ Էջմիածնի մէջ: Ցետագային երեք ճիւղաբաժանում կը կատարէ այդ կազմակերպութիւնը, երեք տարբեր անուններով, ուրեմն գործունէութեան առանձին ծրագիրներով:

Առաջին ճիւղը, որ կը կազմուի Էջմիածնի մէջ 1921ին, կը կրէ «Առաքելութեանց Միջազգային Սուրբեր» անունը:

Երկրորդ ճիւղը, «Կեանք եւ գործ» անուամբ, Սթոքհոլմի մէջ 1925ին:

Երրորդ ճիւղը, «Հաւատք եւ կարգ» անուամբ, Լիզպոնի մէջ, 1927ին:

1938ին երկրորդ եւ երրորդ ճիւղերը կը միանան Ուէթհեմի մէջ: 1948ին այդ միացեալ կազմակերպութիւնը իր առաջին համաժողովը կը գումարէ Ամսթերտամի մէջ: Առաջին ճիւղը կը չարունակէ իր առանձին ժողովները, 1952ին՝ Լունտի մէջ (Շուէտ), 1954ին՝ Իվէնսթընի մէջ (Մեծ Պրիտանիա) եւ Նահանգներ):

1961ին՝ Նիու Տէլհիի մէջ (Հնդկաստան), առաջին ճիւղը եւս կը միանայ եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդին, որ կազմուած էր երկրորդ եւ երրորդ ճիւղերով: Այնուհետեւ այս մեծ կազմակերպութիւնը մտանակի ժողովներ կը գումարէ Մէքսիկօ և Մոնթրէալ (1963), ու Ժընեւ (1966), իսկ այս տարի՝ իր վեցերորդ ժողովը, Ուփսալա:

Այս համագումարին կը մասնակցին 800 պատգամաւորներ եւ աւելի քան 500 դիտորդներ եւ հիւրեր, որոնց կարգին՝ Վատիկանը:

Ժողովին օրակարգի հարցերն են—

Ա.) Ս. Հոգին եւ Եկեղեցւոյ կաթոլիկէութիւնը:

Բ) Եկեղեցւոյ առաքելութիւնը:

Գ) Եկեղեցւոյ դերը տնտեսական եւ քաղաքային զարգացման մէջ:

Դ) Եկեղեցւոյ դերը միջազգային հարցերու մէջ:

Ե) Աստուածպաշտութիւնը աշխարհի կեանքի մէջ:

Զ) Կեանքը դէպի նոր ոճ:

ՀԱՅ ԿԵԱՆՔԸ ՄԱՐՍԻԼԻՈՅ ՄԷՋ

Մարսիլիոյ մեր թղթակիցը կը հաղորդէ մեզի թէ անցեալ Ուրբաթ երեկոյ Ժիմնազ Թատրոնին մէջ տեղի ունեցած դեղարուեստական բացառիկ երաժշտահանդէս մը, Հայ Աբեղաներու նախաձեռնութեամբ: Ցրանսայի արուեստագէտներ (Մարսիլիոյ, Պոռտոյի եւ Նիսի օփերաներէն), ընկերակցութեամբ Ալիս Շամլիեանի, ներկայացուցին քանի մը մասնաւոր հատուածներ Վերթիէրէն ու Միրէյլէն, ինչպէս եւ Անուշէն (հայերէն լեզուով):

Լեզուի եւ Անգլիացին այդ լեզուով սիրասիրուն հետը:

— Այսպէս ուրեմն, ըսաւ խօսքը անոր ուղղելով, երկուքդ ալ գրեթէ միեւնոյն վայրկեանին սկսաք քնանալ:

— Այո, պատասխանեց Թիկնապահը:

— Քնանալէ առաջ որեւէ ըմպելի կամ չուր չխմեցի՞ք:

— Բնաւ երբեք:

— Սիկառէ՞թ:

— Այո, մեր տուփերուն մէջ եղած վարակիչ սիկառէթները:

— Ամէն մէկը իր տուփին սիկառէթը ծխեց թէ իրարու հրամցուցիք:

— Փոխն ի փոխ իրարու հրամցուցինք, ըսաւ Թիկնապահը:

— Կը յիշե՞ք թէ վերջին անգամ որ հրամցուց սիկառէթը, հարցուց Մակլայն:

— Իրաւ որ այդ մանրամասնութիւնը լաւ չեմ յիշեր եւ որոշ պատասխան մը չեմ կրնար տալ... ինչ որ գիտեմ այն է որ մինչեւ ետքը իրարու սիկառէթ հրամցուցինք:

— Երկուքդ ալ միեւնոյն տեսակ թո՞ւ խո՞տ կը դործածէք:

— Ոչ, իմինները եգիպտական են, ընկերս Ռէյժի սիկառէթներ կը գործածէր:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵՄ

(161 – Շար.)

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՕՔ ՀՕԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Իրեն յայտարարութեան համեմատ, ոչ սքի հետ յարաբերութիւն ունեցած էին, ոչ մէկուն ձեռքէն ըմպելի կամ որեւէ բան ընդունած էին եւ ոչ օք տեսած էին իրենց հսկած դրան քովերը: Եւ սակայն դրեթէ միեւնոյն վայրկեանին քնացած էին երկուքն ալ:

— Իրարու հետ ցած ձայնով կը տեսակցէինք, յայտարարեց պահապանը, յետոյ պահ մը լռեցինք եւ ալ անկէ ետքը չեմ յիշեր ինչ եղաւ, ճիշդ այդ րոպէին էր որ երկուքս ալ քնացած էինք:

Նոյնը հաստատեց նաեւ Թիկնապահը:

Մեծ դահլիճին մէջ ուր ամէնէն հատատարիմ պալատականները հաւաքուած էին, Ապտիւլ Համիտ, խորին մտատանջութեան մէջ ինկած, սարսափահար դէմքով մը մարիկ կ'ընէր իր առջեւ տեղի ունեցած քննութեան: Տոմսակին մէջ դրուած սպառնալիքները անընդհատ իր ականջներուն կը հնչէին եւ մտքին մէջ կարծես կը տեսնէր թունաւոր դաշոյնը, դէպի իրեն ուղղուած: Կատարուած քննութեան ապարդիւնութիւնը ալ աւելի տագնապներու մատնեց զինքը եւ վայրկեան մը այն աստիճան ընկճուեցաւ որ Իզզէթ փաշայի հետ առանձնանալով, ըսաւ թէ չորս ձերբակալուած անձերը անմիջապէս հարկ էր ազատ արձակել, նեղրում խնդրելով իրենց մասին կատարուած հարցաքննութեան համար:

— Բայց, վեհափառ տէր, ի՞նչպէս կարելի է ասանկ ազատ թողուլ բուն իսկ ձեր անձին դէմ դաւաճանող անձերը, ալ անկէ ետքը ի՞նչ կերպով կարելի պիտի ըլլայ տանձել զիրենք:

Ապտիւլ Համիտ այս դիտողութեան վրայ, վայրկեան մը իր պաղարիւնութիւնը դտաւ եւ ըսաւ.

— Այո, իրաւունք ունիս, կարելի չէ այդ մարդիկը ազատ թողուլ, բայց... իմ կեանքս վտանգի մէջ է... գոնէ մեր կատարած քննութիւնը արդիւնք մը տար:

— Վեհափառ տէր, ինչո՞ւ չէք ուզեր օգտուիլ Շերլոք Հոլմսի ներկայութենէն, անդամ մը զինքը կանչենք եւ իրեն խորհուրդ հարցնենք, կարելի է անոր լոյս մը սփռէ այս մութ խնդրին վրայ:

— Անմիջապէս կանչեցէք զինքը, դոչեց Ապտիւլ Համիտ, այո, իրաւունք ունիք, անոր կրնայ երեւան հանել այս գաղտնիքը:

Քանի մը վայրկեան ետքը Մաք Լայն, զոր զացած անկողինէն հանած էին, եկաւ այն դահլիճը ուր կը գտնուէր սուլթանը իր հաւատարիմ պալատականներով:

Անգլիացի գաղտնի ոստիկանը քունէն ընդոստ արթնցողի կերպարանքը ունէր:

— Կը ներէք որ ձեզ անհանդիստ ըրինք ձեր քունին մէջ, ըսաւ Իզզէթ փաշա խօսքը անոր ուղղելով, բայց պատահած դէպքը այնքան կարեւոր է որ մեր վեհափառ տէրը չվարանեցաւ այս անդամ ալ ձեր փորձուած ճարտարութեան եւ փորձառութեան դիմելու, մանաւանդ որ որեւէ յապաղում կրնար յաջողութիւնը բոլորովին վտանգել:

— Ինչ է խնդիրը, հարցուց Շերլոք Հոլմս, կամ բուն անունովը Մաք Լայն, աչքերը չփոթելով:

Սուլթանին անձնական քարտուղարը մանրամասնօրէն պատմեց դաշոյնին եւ տոմսակին պատմութիւնը, ինչպէս նաեւ երկու պահապաններուն յանկարծական թմրութիւնը:

Մաք Լայն ուշադիր մտիկ ըրաւ ամէն պատմուածները, յետոյ ուզեց տեսնել պահապանը եւ Թիկնապահը: Երկուքն ալ կանչուեցան: Թիկնապահը որ եւրոպացի կրթութիւն ստացած սպայ մըն էր, կատարելապէս տեղեակ էր Ֆրանսերէն

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ
ՀԵՌԱՀՈՍ
—*—
ԳՎԱՐԴԻԱՅԻ ՊԱՏՎԱՎՈՐ ՄԱՍԻ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՄԱՏԱՎՈՐ ՄԱՍԻ

Այս մասին պատմում է ոչ միայն ինքնաթռիչքների օրագիրը, այլև ամբողջ Հայաստանի օդային հաղորդակցության պատմությունը։

Ինչպես հայտնի է, Հայաստանի առաջին ինքնաթռիչքները կատարվել են 1923 թվականին։ Այդ ժամանակ Հայաստանի օդային նավատորմը կազմված էր ընդամենը երկու ինքնաթիռից։ Դրանցից մեկը՝ «Ֆարման» տիպի ինքնաթիռը, ղեկավարում էր Ալեքսանդր Ալեքսանդրովիչ Կոլեսնիկովը։ Ինքնաթիռի ուղևորն էր Ալեքսանդր Ասատուրի Մյասնիկյանը։ Նրանք թռչում էին Երևանից Ալեքսանդրապոլ։ Ինքնաթիռը վայրէջք կատարեց Ղարաքիլիսայի մոտ։ Ուղևորները ոտքով շարունակեցին ճանապարհը։

Հետագայում Հայաստանի օդային նավատորմը համալրվեց նոր ինքնաթիռներով։ Ինքնաթիռները սկսեցին կանոնավոր թռիչքներ կատարել Երևան–Ալեքսանդրապոլ, Երևան–Կարս, Երևան–Ղարաքիլիսա, Երևան–Նախիջևան, Երևան–Ջուլֆա, Երևան–Գորիս–Ստեփանակերտ, Երևան–Կապան–Մեղրի, Երևան–Իջևան–Նոյեմբերյան, Երևան–Վանաձոր–Ստեփանավան, Երևան–Սևան–Մարտունի, Երևան–Ապարան–Աշտարակ, Երևան–Արտաշատ–Վեդի, Երևան–Արտաշատ–Եղեգնաձոր, Երևան–Արտաշատ–Վայք, Երևան–Արտաշատ–Ջերմուկ, Երևան–Արտաշատ–Ղափան, Երևան–Արտաշատ–Մեղրի, Երևան–Արտաշատ–Նախիջևան, Երևան–Արտաշատ–Ջուլֆա, Երևան–Արտաշատ–Գորիս–Ստեփանակերտ, Երևան–Արտաշատ–Կապան–Մեղրի, Երևան–Արտաշատ–Իջևան–Նոյեմբերյան, Երևան–Արտաշատ–Վանաձոր–Ստեփանավան, Երևան–Արտաշատ–Սևան–Մարտունի, Երևան–Արտաշատ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Վարպետեան, Գլլըճեան, Կրիւյօ եւ Պէրպէրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր եւ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿ. ԱՐԱՔՍԻ ԱՇՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան (26 Մայիս) քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Այրի Տիկին Մելինէ Սարգիսեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Տէրվիշեան, Տէր եւ Տիկին Վարդերես Մինասեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ (Յուլիս 7) Մարսէյլ-Պուլվառ Օտտոյի Հայոց եկեղեցին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՎԱՐՁՈՒ Է

Au CHAMBON s/LIGNON
Haute-Loire
Alt. 1000 mètres

Մէկ սենեակ եւ խոհանոց
Երկու սենեակ եւ խոհանոց
Յուլիս եւ Օգոստոս

Հեռաձայնել կամ գրել
HOTEL LE RELAIS
ST. AYGULF (VAR)
Tél. : 44-20-38

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. « Արդութեան » խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէն իր խորին ցաւակցութիւնները կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Սարգիս Կարապետեանի եւ իրենց զաւակներուն, իրենց մօր ու մեծ-մօր Տիկին Խաթուն Կարապետեանի դառն մահուան առթիւ: Փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ 50 Ֆրանք ի նպաստ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Տան նորոգութեան:

×

Վալանսի Քրիստափոր Կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկ. Դաւիթ Մարգարեանի քառասունքին առթիւ, եւ միեւնոյն ատեն չնորակալութիւն կը յայտնէ հանգուցեալին ընտանիքին կողմէ եղած 50 Ֆրանք նուիրատուութեան տեղւոյս Կոմիտէին:

×

Վալանսի Քրիստափոր Կոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկ. Գէորգ Քիրէճեանի, իր սիրեցեալ մօր մահուան առթիւ եւ չնորհակալութիւն կը յայտնէ 100 Ֆրանք նուիրատուութեան, տեղւոյս Կոմիտէին, իրենց մօր յիշատակին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20,30ին Տիկին Գարաօղլանեանի տունը 22 Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան:

Կ'ՈՒՋՈՒԻՆ

Հիւանդ կնոջ մը համար, կին մը կը փնտռուի խնամքի եւ տնական աշխատանքի համար, մնայուն: Բնակութիւն եւ վարձատրութիւն:

Հեռաձայնել Տիկին Հանէսեանի
733-47-64:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Նոյեմի Նորհատեանէ քսան Ֆր. ողբացեալ Աղաւնի Զալըքեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժրիներու, ռուրաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20-25 %):

Այս կացութեան առջեւ եւ հակառակ մեր ցանկութեան, պարտադրաբար ստիպուած ենք բարձրացնել «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերը, կարենալ մասամբ հաւասարակշռելու համար թերթիս պիւտճէն: Գիտցողը գիտէ թէ որքա՛ն զոհողութիւն կը պահանջէ հրատարակութիւնը հայերէն օրաթերթի, որ զրկուած է նաեւ տեղական մամուլի լայնածաւալ ազդերէն:

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեդին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՇ-ԽՆՋՈՅՔ

Մայրերու Օրուան առթիւ, Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած խնջոյքը, որ դէպքերու բերմամբ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 7ին, Կիրակի ժամը 13,30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

Նախապէս ծախուած տոմսերը ի զօրու են:

Հաճելի մթնոլորտ, անակնկալներ:

Ճաշագին 15 ֆրանք

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ դըպրոցի ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին թաղիս Ֆրանսական Փաթրոնաժի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի:

Երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւ հայկական պարեր աշակերտներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր-Մերկէրեանի:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Ֆրանսայի շրջանի 27րդ պատգամաւորական ժողովը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ (6 Յուլիս), Մարսէյլի Հանրակառքի Ընկերութեան հանգստավայրը՝ Ֆապրէկուլ, Մարսէյլէն ոչ հեռու:

Մարսէյլէն առնել Էքսի կամ Կառտանի օթոքառը եւ իջնել Ֆապրէկուլ, ուր պիտի գտնուին Միութեան անդամներ:

Ա. Նիստը կը բացուի Շաբաթ առաւօտ ժամը 9ին: Պատգամաւորներէն կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿՈՉ ՄԸ ԵՒՍ ԵՈՉԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

Արտասահման ծնած ու հայերէնի անտեղեակ մեր հարազատներուն թիւն ու դիրքը արձանագրելու ցանկութեամբ, Եոզկատցիներու պատմագիրքի հրատ. յանձնախումբը, որոշած է ունենալ՝ Փրանսերէն եւ անգլերէն յաւելուածական բաժին մըն ալ:

Արդ, խնդրանքով կոչ կ'ընենք մեր երիտասարդ հայրենակիցներուն, — առեւտրական, արհեստագէտ, կամ ազատ ասպարէզներու հետեւողներ — որոնք, հաճին գրի առնել ու ուղարկել իրենց եւ իրենց ծնողքին կենսագրութիւնն ու խմբանկարը:

1) Հասցէ, Արամ Աճէմեան, Մոնթէ Սէն Նիքոլա, Տարաժ Սէրազա թիւ 51 Պէյրութ (Լիբանան):

2) Մասնաւոր տեղեկութիւններու համար գրել, Ա. Կապենց 33 Ռիւ Պոտէն, 94 – Իվրի:

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 7ին, ժամը 10-22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44-5 ՕԱվընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով

Կէսօրուան ընտիր ճաշացուցակ — Կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

Զուարթ ժամանցի բացառիկ օր մը ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով
Բացօթեայ եւրոպական պարեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ
ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն-լէ-Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրոլէ կայանը Շոգեկառքի ժամերը. — 10,15 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,17, 12,32, 12,47, 13,00, 13,24, 13,30, 13,54, 14,00, 14,30 15,00

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական 18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
Մարսէյլի, Սէնթ-Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդրոնական Վարչութեան
Կիրակի 7 Յուլիս, ամբողջ օրը
ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ

հանրակառքի ընկերութեան հանգստավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, Սեփթեմէնէն երկու կայարան վերջ աջի վրայ

(Հանդիսավայր երթալու համար Գանը-պիէրի 87 թիւի առջեւէն Սաթափի օթոքառերը առնել եւ իջնել Ֆապրըկուլ: Նաեւ Կարտանի օթոքառը եւ Էքսի Թրոլէն կանգ կ'առնեն հանդիսավայրին առջեւ: ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով):

Կառքերու Փարքինկ ապահովուած
Գեղարուեստական ընտիր բաժին
Հաճելի անակնկալներ
Կը նուագեն Ալեքսանեան եղբայրներ
Առաւօտ ՊՈՒԼԻ ՄՐՑՈՒՄ
(պուլերը միասին բերել)
Ճոխ պիւֆէ
եւ համեղ շամփուրով խորաված
մատչելի գիներով:
ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՎԵՆԵՏԻԿ

Բարեկամներու փափաքին համաձայն, մեր այս տարուան ծովեզերեայ (Լիտօ տը Իէզօլոյ), եւ լեռնային (Մոնսէնէօյ ջերմուկներու) գեղեցիկ շրջաններէ եաք, պիտի այցելենք նաեւ Վենետիկ, ներկայ ըլլալու համար Օգոստոս 15ին Ս. Ղազար Ս. Աստուածածնայ տօնին եւ խաղողօրհնէքի արարողութիւններուն:

Մեկնում՝ Օգոստոս մէկին:
Վերադարձ՝ Օգոստոս 31ին:
Մանրամասնութեանց եւ արձանագրութեան համար դիմել՝

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆԻ
128, Ռիւ տը Ֆլանտրը, Փարիզ (19)
Մէթրօ Քրիմէ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱԿԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
5
ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI
5 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44Դ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11253 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.253

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԸ

Վերջին ամիսներուն փոթորկալի օրեր ապրեցաւ Ֆրանսա, յեղափոխութեանց դասական երկիրը։

Ամբողջ աշխարհի աչքերը ուղղուած էին փարիզի վրայ, ուր տարօրինակ դէպքեր կը պատահէին։

Շարժումը կը սկսէր համալսարանական չրջանակներէն։

Դարավերջին պաղպաղանքէ տար – ուած, խորտակելով բարոյականի ամէն ըմբռնում, ուսանողական ոստաններու բնակիչ ուսանողուհիներ կը պահանջէին ազատ մուտք ունենալ ուսանողներու սենեակները։

Համալսարանի պատասխանատու վարիչները՝ անակնկալի եկած՝ ստիպուե – ցան — որոշ սահմանափակումներով — զոհացում տալ պահանջին, որ կը սպառնար զանգուածային ցոյցի հանգամանք ստանալ։

Այս առաջին յաջողութենէն քաջալերուած՝ փարիզեան արուարձան Նանթէրի ուսանողները Մարտ 22ին ըմբոստութեան դրօշ պարզեցին աւելի արմատական, յե – ղափոխական պահանջներ ներկայացնե – լով։ Կ'ուզէին քանդել համալսարանի հին մեթոտները։ Պետութիւնը պէտք չէ մի – ջամտէ ըլլար կրթական գործերուն։ Ու – սանողները իրենք պէտք է կառավարէին համալսարանը, ուսուցիչներու մասնակ – ցութեամբ։ Նոր համալսարան պիտի հիմ – նէին, արդիական պահանջներու համա – ձայն, մանաւանդ քաղաքական ազատ բե – մի պէտք է վերածուէր համալսարանը։

Դասադուլը յանգեցաւ համալսարանի չինքի դրաւման։ Նանթէրէն վերջ Սոր – պոն անցաւ «կատղած» ուսանողներու փոքր խմբակի մը եւ զանազան կասկա – ծելի, անվճռականութեան կազմակերպու – թեանց ձեռքը։

Լատինական Թաղը դարձաւ ռազմա – դաշտ։ Սորպոնէն վերջ դրաւուեցաւ Օ – դէոն թատրոնը։ Շարժումը ծաւալեցաւ համալսարանի զանազան ճիւղերուն։ Միջնակարգ վարժարաններու երկաեռ ա – շակերտներն ալ վարակուեցան չար – ժումէն։

Հազար ցոյցերը դիւերային տագ – նապներու վերածուեցան։ Պատ – նէներ կանգնուեցան Սէն–Միշէլի եւ յա – րակից փողոցներուն մէջ։ Ծառեր սղոց – ուեցան եւ կառքեր այրուեցան ցուցարար երիտասարդներու կողմէ, որոնց մէջ կա – րելի՞ է որ չկար նաեւ ոչ-ուսանող, անիշխանական, արմատականական կամ Մաո – ցէ–Թունկեան տարրեր։

Ուսանողներու չարժումը իր անմիջա – կան արձագանգն ունեցաւ բանուորական չրջանակներու մէջ։

Հետեւելով համալսարանականներու օ – րինակին, աշխատաւոր զանգուածները, դրաւեցին գործարանները։

Համայնավար կուսակցութիւնը ուսա – նողական, մանաւանդ բանուորական չար – ժումներու լայն ծաւալ ստանալէն ահ – ափահար՝ ուղեց եթէ ոչ կասեցնել դոր – ծադուլները գոնէ չափ ու սահման դնել անոնց։

Սակայն չյաջողեցաւ։ Արհեստակցա – կան միութիւնները, նոյնիսկ յեղափոխա – կան նկատուած Սէ. Ժէ. Թէ.ն չկրցաւ թօզ հակցնել կարմիր ու սեւ դրօշ պարզող բանուորներուն։

Կեանքը կասեցաւ աւելի քան մէկ ամիս փարիզեան չրջանին մէջ, վարակելով նաեւ գաւառը։

Փոթորիկը սպառնաց ամբողջ Ֆրան – սայի։ Կառավարութիւնը կարծես անզօր

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵԿՈՎ

ԵՐԿՈՒՔՈՒՆԿԷՍ ՄԻԼԻԱՌ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ ԲԱՑԸ 10 ՄԻԼԻԱՌԸ ԿԱՆՑՆԻ

Ընտրութիւններէն եաք, Նախարարաց առաջին Խորհուրդը կը գումարուէր Զո – րեքշաբթի օր եւ գլխաւորաբար կը զբա – ղէր եղմտական եւ տնտեսական կացու – թիւնով։ Պարզ է որ ամսուան մը զործա – դուլը ծանր հետեւանքներ ունի երկրին նկութական կացութեան վրայ։

Բացը 13 միլիառի հասած է եւ պակ – սեցնելու համար է որ երկուքուկէս մի – լիառի տուրք կ'որոշուի։ Այս տուրքերը պիտի զանձուին բարձր եւ միջին եկա – մուտներէ։

Կոքնելի բանակցութեանց արդիւնքով, չորսկուկէս միլիառի նոր ծախք կայ։ Տագնապին պատճառով ոսկեի եւ տարա – դրամի 5·405 միլիոնի կորուստ եղած է եւ Ֆրանսա արդէն օգտագործած է իր լրիւ իրաւունքը միջազգային հիմնադրա – մէն քաշելով ինչ որ կրնար։

Ասկէ զատ կառավարութիւնը որոշեց նաեւ երեքուկէսէն 5ի բարձրացնել էս – fonթի սակը, որ այս ձեւով եւրոպայի վեց երկիրներուն ամէնէն բարձրը կ'ըլ – լայ։

×

Նախարարաց Խորհուրդին մէջ, Նախա – դահ տը Կոլ, անդրադառնալով ընտրու – թեանց արդիւնքին ըսած է. «Այն մեծ չարժումը որ երկիրը կը տանի դէպի մասնակցութիւն, յայտնուեցաւ»։

Ներկայիս նախարարական փոփոխու – թիւն չէ եղած։ Այդ առընչութեամբ տը Կոլ ըսաւ է. «կառավարութիւնը է՛ ինչ որ է։ Կը զործէ եւ իր պաշտօնը կը կա – տարէ»։

Կ'ըսուի թէ փոփոխութիւն մը կրնայ կատարուիլ միայն Ազգ. Ժողովի դիւանի ընտրութենէն եաք եւ անկարելի չի նը – կատուիր որ Փոմպիտու Ազգ. Ժողովի նախագահ ընտրուի։

Որոշուած է նաեւ որ Ծերակոյտը բա – րեփոխուի, ինչ որ երկար ատեն է կ'ըս – ուէր արդէն բայց հաւանաբար հանրա – քուէով ըլլայ։

ՓԵՇՏԱ՛Ն ԶՄՈՌՆԱՔ

ԿԸՍԷ ԲՐԵԺՆԵԻ

Խորհրդային Միութեան Կ. Կոմիտէի Ա. քարտուղարը չատ խիստ ճառ մը խօ – սած է որ տեսակ մը ազդարարութիւն է Չեխոսլովաքիոյ թէեւ ոչ մէկ ատեն եր – կրին անունը տրուած է։ Ճառը կ'արտա – սանէր Քատարի ներկայութեան որ Մոս – կուա է եւ անոր հրաժեշտին առթիւ տրը – ուած ընդունելութեան ընթացքին։ Բրեժ – նեւ չէչուած է.— «Շատ լաւ կը յիշենք

հանդիսաւոր էր։ Բանակցութիւնները վերջ չունէին։ Արհեստակցական միու – թեանց ներկայացուցիչները բանուորնե – րու քուէին կ'ենթարկէին ձեռք բերուած արդիւնքները։

Քանի երկարեցան ընդհանուր դործա – դուլի օրերը, այնքան չատցաւ դժգոհու – թիւնը ո՛չ միայն ժողովուրդին, այլ նոյնիսկ բանուորներու չրջանակին մէջ։

Զօրավար Տը Կոլի Մայիս 30ի ճառը վճռական անկիւնադարձ մը կազմեց։

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՆիի 1000–ԱՄԵԱԿԻՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՅՈՒՇԱՐՁԱՆԻՆ ԲԱՑՈՒՄԸ

Կիրակի Յունիս 9ին, հոծ բազմութեան մը ներկայութեան Լենինականի մէջ բա – ցումը կատարուած է Անիի 1000ամեակին նուիրուած պարտէզ – յուշարձանին։

Պարտէզ յուշարձանը հաստատուած է բարձունքի մը վրայ, որ կը տարածուի քաղաքին հարաւ–արեւմուտքը եւ ուր դարեր առաջ եղած է Կումայրի բնակա – վայրը։

Խիտ ծառախումբերու մէջէն կը սկսին դէպի հանրային պարտէզին խորքը տանող աստիճաններն ու կպրպատ ծառուղի – ները։ Ծայրին կը բարձրանայ հոյակապ կոթող մը՝ նուիրուած Հայաստանի եր – բեմնի մայրաքաղաք Անիի 1000ամեակին։ Անիկա, կառուցուած է Անիէն բերուած կարմիր տուֆով եւ ունի 15 մեթր բար – ձրութիւն։ Զարդաքանդակները կը խոր – հըրդանշեն երբեմնի ծաղկուն ու չէն Ա – նիի, դեղեցիկ այդ քաղաքին վսեմ ճար – տարապետութիւնը, որ կը փայլէր Տըր – դատ ճարտարապետի յօրինած ինքնատիպ կառոյցներովը։

Յուշարձանին վերի մասին մէջ բազ – բատուներու թռչատուրութեան պինա – նչանն է՝ առիւծը իր քալած պահուն, որ միաժամանակ հայ ժողովուրդին հզօր եւ անընկճելի կամքին մարմնացումն է։ Յուշարձանին մաս կը կազմէ աղբիւրը, որուն սրբատաչ եւ արեւահայ – եաց պատին վրայ փորագրուած են Ա. Իսահակեանի եւ Յովհ. Շիրազի բանաս – տեղծութիւններէն տողեր։

Յուշարձանի նախագիծը պատրաստած են ճարտարապետներ Յ. Զիւանեան եւ Ռ. Եղոյեան։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Պելճոնթոնէն հեռաձայնեցին Զորեք – չաբթի իրիկուն թէ Փարիզի, Մարսէյլի եւ Լիոնի խումբերը ողջ-առողջ կայան հասած են, նոյն օրը։

այն դժուարութիւնները որոնց հունդար համայնավարները պէտք է յաղթահա – րէին, տանեւերկու տարի առաջ այն կա – տաղի արչաւանքին ատեն զոր ներքին եւ միջազգային յետադիմութիւնը տարաւ հունդար ընկերվարութեան դէմ։ Կոթնե – լով բանուորական դասուն վրայ եւ ժո – ղովուրդին մեծամասնութեան ու նաեւ եղբայրական միջազգային միասնականու – թեան ընկերվարական միւս պետութիւն – ներուն հետ, հունդար համայնավարները կրցան հարկ եղած պատասխանը տալ յե – տադիմութեան ուժերուն եւ փրկել ըն – կերվարութիւնը։ Խորհ. Միութիւնը չի կրնար անտարբեր ըլլալ եւ պիտի չըլլայ միւս երկիրներուն ընկերվարական կա – ռոյցներու ճակատագիրներուն ինչպէս նաեւ համաչխարհային ընկերվարութեան եւ համայնավարութեան հասարակաց դա – տին։ Պէտք է խօսինք այդ մասին այսօր, այն պահուն երբ քաղքենի վարչակարգին հետեւողները կը փորձեն խախտել, «մեղ – մացնել» ինչպէս կ'ըսեն, ընկերվարու – թիւնը եւ տկարացնել եղբայրական կա – պերը ընկերվարական երկիրներու»։

Բրեժնեւի ազդարարութիւնը չատ յըս – տակ է, սպառնալիքն ալ բաւական բա – ցայայտ թէեւ Մոսկուա չատ լաւ դիտէ թէ Փրական նոր Փեչտայի մը չի կրնար վերածել։

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԵԾԱԳՈՅՆ ԸՆԾԱՆ

Մայիսի կէսէն ասդին դաչնակցական եւ ոչ-դաչնակցական թերթերուն հետե – ւող մարդերը զժուարութիւն չունեցան եզրակացնելու, որ Ամենայն Հայոց կա – թողիկոս Վազգէն Ա.ի Միացեալ Նա – հանգներուն ուղած վերջին այցելութիւ – նը տեղի ունեցաւ վեհափառական վայել – չութեամբ եւ ուրախութեամբ լեցուց ա – մենայն Հայոց սրտերը։

Իրաւամբ, ամէն ոք փութաց իր յար – գանքը ընծայել էջմիածնայ գահակալին, եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, ինչպէս կ'ըսեն, ամէնուն տուաւ իր չնորհաբաչխ այցելութիւնը։ Այցի գնաց Հայութեամբ բաբախող կամ Հայութեամբ բաբախելու հեռանկարով ձեռնարկուած նոր հաստա – տութիւններուն, յուշարձաններուն, եկե – ղեցիներուն, դպրոցներուն։

Դպրոցներո՛ւն։

Մասնաւոր դիտումով չեչտը դպրոցնե – րուն վրայ դրինք։ Աւելցնելու համար, որ Հիւսիսային Ամերիկայի մէջ ունինք մի քանի երկու ամէնօրեայ դպրոց՝ «Սըր – բոց Նահատակաց Ֆերահեան» վարժա – րանը եւ «Մեսրոպեան» վարժարանը, ո – րոնք, ինչպէս յայտնի է՝ կը գտնուին Դաչնակցութեան ազդեցութեան տակ։

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը այցելած է նաեւ մոքի նորաբաց այդ օճախները եւ ոգեւորուած է անոնց մէջ տիրող ո – գիով, «Այս պահուս կեանքիս ամէնէն երջանիկ պահերէն մէկը կ'ապրիմ», յայ – տարարած է Վազգէն Ա. «Ֆերահեան» վարժարանին մէջ ու չուրջը խռնուած ա – շակերտներուն, ժողովուրդին, ըսած է աւելի դեղեցիկը, հետեւեալը։

«Զափազանց մեծ երջանկութիւն է Հա – յոց Հայրապետի մը համար ձեր այս «Սրբոց Նահատակաց Ֆերահեան» վար – ժարանը, որ «Մեսրոպեան» վարժարա – նին հետ, կը վատահեցնեմ ձեզի, թէ մե – ծագոյն ընծան է Հայաստանի համար»։

Ուրիշներ այս պայծառամտութեամբ չեն մօտենար յիչեալ վարժարաններուն։ Մեկնելով անոնց կուսակցական հանգա – մանքէն կը մաղձոտին մէյ մը, կը բթա – նան ու բութ–բութ բաներ ըսելով կը կարծեն ծառայել ազդին, հայրենիքին։ Երկու ամիս առաջ տեսանք մէկը, Քալի – ֆորնիոյ Ռամկավար օրգան «Նոր Օր»ի մէկ յօդուածագիրը, որ ըստ բաւականին լըրանալէ եաք, ազգասիրաբա՛ր կը յոր – դորէր, թէ՝

«Հայ մանուկ մը պէտք չէ ոտք կոխէ այդ դպրոցներու չեմքէն ներս»։

Այս տողերը եւ այս ոգիով դրուած միտքերը ստորագրուած են ոմն Հրաչէ կողմէ։ Ստակական այս մարդուն դիմա – դիծը կարելի չէ կազմել հարկաւ, Հա – յաստանի դեկավարներուն եւ մեր միջեւ դոյութիւն ունեցող վարչակարգային տա – րակարծութենէն օգտուող դասուն մաս կը կազմէ անպայման, դինք ներչնչող մարդոց հաւաքական դիմագիծը մատնող տարտամ ստուեր մը, որմէ, որոնցմէ, կը թուի, թէ անստուեր բան կարելի չէ ակնկալել։

Շեղեցանք բուն նիւթէն։ Մինչ կը խօ – սէինք ծայրագոյն պատրիարքին մէկ պե – դեցիկ պոռթկումին մասին, ահաւասիկ հոգիի ծայրագոյն թչուառութիւն մը ին – կաւ մեր դրչին տակ։ Բաղդատութեան մը սրբապղծութիւնը չէ որ կը փորձուի ու – րեմն, հակադրաբար ու հարկա՛դրաբար կատարուեցաւ չեղումը։

Վազը մարդիկ կը մոռնան ձեռնածալ նստած այս կարգի մտակոյտերը, բայց չեն կրնար մչտապէս ու երկիւղածու – թեամբ չդիչել հակայ ճիպերով ու զոհո – ղութիւններով ոտքի կանգնած այն հըս – կայ հաստատութիւնները, որոնք, ինչպէս կ'ըսէ Հայրապետը, Հայութեան ու Հա – յութեան միջոցով Հայաստանի տրուած մեծագոյն ընծաներն են։

«Ազդակ» Պ. Ս.

ՄԿՐՏԻՉ ՆԱՂԱՇ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նաղաշի գործունէութիւնը Միջագետքի մէջ չափազանց բարձր գնահատած են ժամանակակիցները՝ զայն համեմատելով Լուսաւորչին հետ. սակայն Նաղաշի եւ անոր միջոցով քրիստոնեաներուն տրուած արտօնութիւնները, մանաւանդ Ս. Թէոդոս եկեղեցիին կառուցումը, աննկատ չեն մնար մահմետական խաւարամիտներուն, եւ գազազած՝ անոնք կը ստիպեն Համզային քանդել եկեղեցին:

Տքնութեամբ եւ հսկայական զրկանքներու գինով կառուցուած եկեղեցիին քանդումը մեծ հարուած էր Մկրտիչ Նաղաշի համար, եւ երբ անոր խնդրանքները, նուէրները եւ միջնորդութիւնները արդիւնք չեն տար, կը թողու իր աթոռանիստ Ամիդը, կը հասնի Պոլիս եւ կ'անցնի Թէոդոսիա (Կաֆա) եւ կ'իջեւանէ իր վաղածանօթ Սարգիս վարդապետին մօտ:

Թէոդոսիա կը մնայ շուրջ չորս տարի՝ զբաղելով մանրանկարչութեամբ, հոս ան կը թողու «զյիշատակ իւր՝ յօրինեաց ձեռամբ իւրով զարդ ինչ եկեղեցիական խաչաձեւ՝ նկարակերտեալ ի իւրումն արուեստի»:

Այդ չորս տարիներու ընթացքին բաւական փոփոխութիւններ տեղի կ'ունենան Միջագետքի քաղաքական կեանքին մէջ: Համզայի կը յաջորդէ անոր զաւակը՝ Զահանդիր Միրզա, որ իրեն հպատակ քրիստոնեայ եւ այլադաւան ժողովուրդներուն օր ըստ օրէ ծաւալող դըժգոհութիւնները կանխելու եւ երկիրը խաղաղեցնելու նպատակով, կ'առաջարկէ ետ կանչել Նաղաշը, տալ անոր նախկին արտօնութիւնները, եւ կը թոյլատրէ վերաշինել աւերուած կաթողիկէն եւ զանգակատունը, սակայն չափաւոր բարձրութեամբ: Քրիստոնեաներէն կ'ընտրուի յատուկ պատուիրակութիւն մը, որ երթալով Թէոդոսիա՝ կը համոզէ եւ կ'ապահովէ Նաղաշի վերադարձը: Նաղաշի մուտքը Ամիդ մեծ տօնախմբութեան մը բնոյթը կը ստանայ, եւ քաղաքացիները անմիջապէս կը լծուին եկեղեցիին վերաշինութեան աշխատանքներուն եւ օր ու գիշեր աշխատելով, 1447ին կ'աւարտեն եկեղեցիին շինութիւնը:

Նաղաշի գործունէութեան մէջ ուշագրաւ երեւոյթ է 1438–1439ի յունա-հռոմէական եկեղեցիներու հրաւիրած՝ արեւելեան եւ արեւմտեան եկեղեցիներու միաբանական ժողովը:

Բիւզանդացի Յովհաննէս Ը. Պալեոլոգ կայսրը եւ Հռոմի Եդենիոս Դ. պապը, խորհրդակցելով, կը հրաւիրեն արեւելեան եւ արեւմտեան եկեղեցիներու միաբանական ժողով մը՝ նպատակ ունենալով իրենց քաղաքական նպատակներուն ծառայեցնել մահմետական երկիրներու մէջ ապրող քրիստոնեաները:

Ժողովին մասնակցելու հրաւէր կը ստանայ նաեւ Հայոց Կոստանդին Ե. Վահկացի կաթողիկոսը: Բայց այս վերջինը, որ չէր կրնար մինակը որոշել նման կարեւոր հարց մը, յատուկ նամակով կը խնդրէ իր տեղապահէն՝ Մկրտիչ Նաղաշէն, պատասխանել Հռոմի պապին: Նոյն խնդրանքը Թովմայ Մեծոփեցի կը ներկայացնէ Նաղաշի:

Մեծ եկեղեցականը կ'ուսումնասիրէ Հռոմի պապին հրաւիրագիրը եւ անդրադառնալով բուն խնդրին, պատասխան նամակին մէջ կ'ընդգծէ, որ ամէն գործակցութիւն երբ կը ձգտի դիմացինը յարգելու, անոր ազգային ինքնատպութիւնը ճանչնալու, զովելի է, իսկ եթէ, կ'աւելցնէ ան, այս պարագային եւս յունա-հռոմէական եկեղեցին մը-տադիր է իր նախորդներուն նման գերիշխան դիրք մը տարածել փոքր եկեղեցիներուն վրայ, ոտնահարել միւս ազգերուն ազգային եւ դաւանաբանական ինքնուրոյնութիւնը, ապա «ոչ կարաւտանայ Հայաստանեացս եկեղեցի այդպիսի սիւն հոդոսի: Զի անխորտակելի է մնացել ի վերայ հիմանն հաստատութեան, եւ եթէ մի անձն մնայ յազգի Արամեան, անհնարին է հետեւել Քաղքեդոնի»:

Նաղաշի կեանքին եւ գործունէութեան մասին վերջին տեղեկութիւնները կը վերաբերին 1469ին: Իր «Արարչին Արարածոց» ողբ-ոտանաւորէն կը տեղեկանանք, որ 1469ին Ամիդի մէջ բռնկած է ժանտախտի համաճարակ մը, եւ Նաղաշն ալ այդ թուականներուն զոհ գացած կրնայ ըլլալ համաճարակին:

Զանազան աւանդութիւններ պահպանուած են անոր գերեզմանին մասին: Ասոնցմէ մէկը կ'ըսէ. «Նաղաշին մարմինն ամփոփուած է Ս. Յովհաննէս յեկեղեցուն մէջ, որուն հետքն չէ մնացած այսօր, միայն ժողովուրդն աւանդաբար տեղ մը կը ցուցնէ Ս. Յովհաննէս թաղին մէջ, հաւատալով, թէ ան կանգնած կայ եղեր երբեմն Ս. Յովհաննէս եկեղեցին Հայոց»:

Մկրտիչ Նաղաշի բանաստեղծութիւնը սերտ կերպով կապուած է անոր հանրային գործունէութեան հետ. հայրենասիրական շեշտուած շունչով գրած իր տաղերով եւս ան նպատակ ունի ծառայել իր ազգին, դաստիարակել զայն հայրենասիրական ոգիով, համերաշխութիւն ըստեղծել հանրութեան բոլոր խաւերուն միջեւ եւ թեթեւցնել օտար նուաճողներու կողմէ հարստահարուածներուն վիճակը:

Գրած է սիրային, ընկերային, խոհական – խրատական եւ հայրենասիրական տաղեր: Ան մեծ անկեղծութեամբ եւ խոր յուզումով երգեց հայ պանդուխտներու դառն եւ ողբերգական կեանքը, անոնց ապրումները եւ երազները.

Ղարիպին հացն է լեղի, որ ճաշակէ,
Դառն ու լեղի, խառն արտասուոք,
ջուրն, որ ըմպէ,
Թէ զօրն տան նուշ ու շաքար, որ ճաշակէ,
Երբ հառաչէ, նա ի սրտէն արիւն կաթէ...

Բանաստեղծը զայրոյթ եւ ատելութիւն ունի բոլոր անոնց հանդէպ, որոնց հոդիին մէջ բոյն դրած են այլանդակ բարքերը:

Աշխարհս տուն է լի գանձով,
Փարթամութեամբ ու ճոխութեամբ,
Այլեւ սեղան է բարելի,
Որ ամենայն ոք ցանկացան:

Սակայն այս գանձերով եւ ճոխութիւններով լեցուն կեանքը մեծամասնութեան համար դժոխքի կը վերածեն ագահներն ու ընչաքաղցները, որոնց բանաստեղծը կը համարի գայլ եւ պատառող.

Ագահն գայլ է, պատառող
Եւ ծարաւի արեան մարդկան,
Խլէ, զրկէ, յափշտակէ,
Ոչ յագենայ արեամբ մարդկան:

Կը քննադատէ նաեւ հոգեւորականութիւնը. կը գտնէ, որ հոգեւորականութեան մէջ ալ բոյն դրած են ագահութիւնը, կաշառակերութիւնը եւ այլ յոռի բարքեր, որ ընկերութիւնը կը տանին դէպի քայքայում եւ կործանում:

Բանաստեղծը թէ անձնական օրինակով եւ թէ իր ստեղծագործութիւններով կը խրատէ, կը յորդորէ վանել չարութիւնը, ոխակալութիւնը, խռովարարութիւնը, նախանձը եւ կեանքի մէջ միշտ բարիք գործել, ներողամիտ ըլլալ մերձաւորին նկատմամբ, օգնել կարօտեալին եւ առհասարակ չափաւոր, ժուժկալ կեանք վարել:

Միջնադարուն, երբ պետականութենէ զրկուած հայ ժողովուրդը ճգնաժամի մէջ էր, Մկրտիչ Նաղաշի այդ խրատները կը ստանան գործնական նշանակութիւն եւ կը դառնան ժողովուրդը համախմբելու եւ անոր ազգային գիտակցութիւնը պահպանելու միջոց:

Նաղաշի խոհական – փիլիսոփայական տաղերը մեծ մասամբ կը վերաբերին կեանքի եւ մահուան հարցերուն: Բանաստեղծը կը գտնէ, որ մարդը ստեղծուած է իրական, երկրային կեանքով ապրելու համար: Մինչդեռ անժամանակ մահը կը կտրէ անոր կեանքին թելը, կը զրկէ զինք իր մտադրութիւնները կատարելու հնարաւորութենէն եւ կը տանի «ի նեղ զնդան ու գերեզման»:

Հակառակ դաւանաբանական գրականութեան եւ կրօնական քարոզներուն՝ թէ մարդ իր երջանկութիւնը պիտի գտնէ միայն հանդերձեալ կեանքին մէջ, ան, երիտասարդ մահամերձ հիւանդին բերանով, կը խորշի հանդերձեալ կեանքէն եւ կը խնդրէ, կ'աղաչէ հարազատներուն՝ փրկել, ազատել զինք մահուան ճիրաններէն.

Ինձ չէ ատեն, ոչ ժամանակ մեռանելոյ,
Ոչ նեղ զնդան ու գերեզման մտանելոյ,
Կամք չունեմ ես իմ տանէն ելանելոյ,
Զի շատ հասրաթ ու շատ բան կայ հոգալոյ:

Այս եւ նման ուրիշ տաղեր ցոյց կուտան երկրային կեանքով ապրող եւ այդ կեանքին նկատմամբ սիրով եւ ակնկալութիւններով լեցուած մարդուն ներաշխարհը, ապրումներն ու ձգտումները եւ կը ստանան մեծ արժէք:

ԷԴ. ԽՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

«Հայրենիքի Զայն»

ՀԱՅԸ ԻՆՉՈՐԻ ԿՏԱԿ ՉԸՆԵՐ

Ա.

Անցեալ ամիս մեր սերունդէն մէկը եւս թաղեցինք: Տամ անունը, Նուպար:

Մեզի տարեկից. այսինքն 65–70ի մէջ: Այր մարդու համար գրեթէ բնական տարիք՝ գերեզման իջնելու:

Ո՛չ հանրային աշխատանք տարած էր, ո՛չ մտաւորական էր, ոչ ալ ազգային բարերար: Պիտի չգրէի իր մասին, եթէ իր մահը բացառիկ, կարելի է ըսել ողբերգական բան մը չունենար:

Ծնած Պոլիս, Ակնցի ծնողքէ, ինք եւս ինկաւ այս ափերը գաղթականական առաջին հոսանքին հետ: Եղաւ բեռնակիր, բանուոր շատերուս նման: Ի վերջոյ ձեռնարկեց սեփական գործի. դարձաւ շրջուն վաճառորդ: Թէեւ դասարանի յետիններէն էր, սակայն, երակներուն մէջ կար գործունեայ պապերուն արիւնը. ու յաջողեցաւ բարեկեցիկ դիրք մը շինել: Դժբախտաբար ամուրի մնաց:

Պիտի ըսէք, թէ մինչեւ հոս ոչինչ կայ անբնական: Երկու սեռէ չամուսնացած մարդիկ շա՛տ կան: Ճի՛շդ է. բայց, բոլորն ալ չեն գտնուիր միեւնոյն կացութեան մէջ: Շատերը ընտանիք ունին. կամ՝ ազգականներ, բարեկամներ: Հանգուցեալը ինքն իր վրայ կծկտած, ճըգճիմ հաշիւներով չէր կրցած մտերիմներու պզտիկ շրջանակ մը ստեղծել: Ազգականական բարակ կապ մը միայն մեզի եւ ուրիշ երկու ընտանիքի հետ: Տասնեւ-հինգ տարի է երեսը տեսած չէինք:

Եւ պատահեցաւ անխուսափելին:

Մայիս 1ի օրը, շուկային վրայ յանկարծ սրտի տագնապ մը կ'ունենայ: Շունչը հազիւ կը բաւէ ծանօթի մը հեռախօսին թիւը տալու, ու կ'աւանդէ հոգին: Ոստիկանութիւնը մարմինը կը զրկէ հիւանդանոց:

Նկատելով որ ոչ ոք ունի Ֆրանսայի մէջ, կտակ ալ գրած չէ, համաձայն տեղական օրէնքներուն, պետութիւնը ձեռքը կը դնէ ապրանքին, դրամատան հա-

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Կը յիշէ՞ք թէ քանի սիկառէթ ծխեցիք իրարու մօտ գտնուած միջոցնիդ:

— Որոշապէս չեմ կրնար յիշել, բայց կարծեմ հինգ վեց հատ մը ծխեցինք:

Մաք Լայն պահ մը ճակատը շփեց, յետոյ ըսաւ.

— Գուցէ ձեր ընկերոջ յիշողութիւնը աւելի զօրաւոր ըլլայ, քիչ մըն ալ զինքը հարցափորձենք:

Եւ Իզզէթ փաշայի դառնալով աւելցուց.

— Հաճեցէք հարցնել իրեն թէ նախ ո՞վ սիկառէթ հրամցուց:

Պալատականը դարձաւ դէպի սուլթանին անձնական պահապանը եւ հարցումը կրկնեց թուրքերէն լեզուով:

— Ես առանձին նստած էի դրան քով, երբ թիկնապահ պէյը եկաւ եւ լաւ կը յիշեմ որ առաջին անգամ ինք ինձմէ սիկառէթ մը ուզեց ըսելով. «իմ սիկառէթներս եգիպտական են, հատ մը քուկիններէդ տուր բերանփոխ ըլլալու համար»:

— Յետո՞յ...:

— Յետոյ, փոխադարձաբար ես իրմէ եգիպտական սիկառէթ մը ուզեցի բերանփոխ ըլլալու համար... եւ այսպէս շարունակեցինք:

— Իսկ վերջին անգամ ո՞վ որու հրամցուց սիկառէթը:

Մարդը պահ մը խորհեցաւ, ճիգ մը ըրաւ յիշելու համար, յետոյ վարանոտ կերպով մը ըսաւ.

— Շիտակը լաւ չեմ յիշեր, բայց կարծեմ թէ թիկնապահ պէյն էր...: Միայն թէ կը կրկնեմ, վստահ չեմ այդ մասին, կրնայ ըլլալ որ ես հրամցուցած ըլլամ...

Վայրկեանէ մը ի վեր Մաք Լայն գրեթէ անուշադիր կը հետեւէր այս հարցափորձին, իր երեւակայութիւնը կարծես ուրիշ հեռաւոր տեղեր կը թափառէր եւ յանկարծ ըսաւ.

— Իրաւ որ կարելի չէ որոշ եզրակացութեան մը հասնիլ... պէտք է ուրիշ կողմ ուղղենք մեր քննութիւնները, ամէն պարագային լաւագոյն է որ գործին շարունակութիւնը վաղուան թողունք... միայն թէ պիտի խնդրէի նորին վեհափառութենէն որ բարեհաճէր, գոնէ քանի մը ժամուան համար, ինծի յանձնել սեղանին վրայ գտնուած դաշոյնը եւ տոմսակը:

Մաք Լայնի խնդիրքը անմիջապէս կատարուեցաւ եւ Անգլիացին որ առարկաները առնելով կը պատրաստուէր հեռանալ Ապտիւլ Համիտի քովէն, երբ յանկարծ Իզզէթ փաշայի դառնալով ըսաւ.

— Կը խնդրեմ հարցուցէք դրան քով հսկող պահապանին թէ՝ թիկնապահը տակաւին իր քով չեկած, ինք առանձին սիկառէթ ծխա՞ծ էր:

Հարցումը կրկնուեցաւ թուրքերէն լեզուով:

— Ոչ, պատասխանեց պահապանը հաստատ շեշտով մը:

— Վստա՞ք էք այդ մասին:

— Այո, որովհետեւ ուզեցի ծխել սակայն տեսայ որ քովս լուցկի չկար:

— Շատ լաւ, ըսաւ Մաք Լայն եւ խոնարհութիւն մը ընելով՝ դուրս ելաւ:

Դրան դուրսի կողմը սակայն, հոն ուր պահապանն ու թիկնապահը թմրած վիճակի մէջ գտնուեր էին, կանգ առաւ եւ սկսաւ ուշադրութեամբ գետինը դիտել: Մէկէն ուրախութեան ճիչ մը արձակեց եւ գետինը դրուած ամանի մը մէջէն խընամքով ժողվեց վառուած լուցկիի փայտեր: Ամէնուն ծայրերն ալ քննելէ ետք ըսաւ ինքնիրեն.

— Բոլորն ալ նոր վառուած լուցկիներ են, ճիշդ իմ փնտռածներս...:

Յետոյ համրեց զանոնք:

— Վեց հատ... կասկածներս կը հաստատուին, շարունակեց ինքնիրեն խօսելով:

Գաղտնի ոստիկանութեան նախկին պաշտօնեան յետոյ ուշադրութեամբ քննեց դրան արծաթէ խնձորակը, դրպանէն խոշորացոյց մը հանելով.

— Վա՛յ, վա՛յ, շարունակեց մենախօսել, բրինձի փոշիի մէկ քանի հատիկներ մնացեր են հոս... կարծես թէ կնոջ ձեռք մը դպեր է դրան խնձորակին... արդեւք կը սխալի՞մ... անգամ մըն ալ քննենք:

Եւ ալ աւելի ուշադրութեամբ առաջ տարաւ իր զննութիւնը.

— Չէ, եզրակացուց, սխալմունք չկայ, իրաւցնէ բրինձի փոշիներ են... խնդիրը կը կնճռոտի, կամ մանաւանդ աւելի կը լուսաբանուի... կարծեմ քանի մը որոշ նշաններ ունինք որոնք կրնան մեզի առաջնորդել... հիմա սենեակ երթանք ու դաշոյնն ու տոմսակը քննենք մտամփոփ կերպով:

Եւ Մաք Լայն արագ քայլերով հեռացաւ դրան քովէն ու նրբանցքներուն մէջ աներեւոյթ եղաւ:

Սրահը գտնուող թիկնապահները եւ բարապանները զարմանքով կը դիտէին այդ քննութիւնները որոնցմէ բան չէին հասկնար:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(162 – Շար.)

չիւին, ունեցած կանխիկ դրամին վրայ, մինչեւ ժառանգորդները մէջտեղ ելլեն: Այս գործողութիւնները կը տեւեն նուա-զագոյնը 7–8 ամիս. երբեմն՝ տարիներ երբ ժառանգորդը արտասահման գտնուի: Մինչ այդ, մէկը պէտք է տէր կանգնի մեռելին, կատարէ թաղումը:

Իր արհեստակիցներէն երկու պատուա-կան հայրենակիցներու հետ ամբողջ շա-բաթ մը ասդին-անդին վազեցինք, դի-մումներ կատարեցինք որպէսզի Պետու-թիւնը թոյլ տայ դրամատունէն քաշել թաղման ծախքերը. բայց ի զո՛ւր: Օրէն-քը անգութ է. բացառութիւն չի ճանչ-նար:

Գիտէ՞ք ի՛նչ պիտի պատահէր, եթէ հանգանակութեամբ չճարէինք անհրա-ժեշտ գումարը:

Հակառակ իր ունեցած հարստութեան, (ըստ ոմանց, տասներկուքէն տասնեւհինգ միլիոն հին ֆրանք) մեր բարեկամին մարմինը պիտի չհանգչէր նոյնիսկ հա-սարակաց փոսի մէջ, այլ իբրեւ անտէր դիակ պիտի զրկուէր բժշկական համա-լսարանը, ուսանողներու նշդրակին տակ կտոր-կտոր ըլլալու, հուսկ ուրեմն աղ-բիւսը նետուելու համար:

Այս՝ մէկ դժբախտութիւն:

Երկրորդը՝ նիւթական կորուստն է:

Իր անհոգութեան, անհեռատեսութեան հետեւանքով, ունեցածին կէսը պիտի մտնէ ֆրանսական պետութեան սնտուկը: Մինչդեռ, այդ գումարը եթէ կտակած ըլլար մեր բարեսիրական հաստատու-թիւններէն մէկուն, ոչ միայն բարի գործ մը կատարած պիտի ըլլար, այլեւ անունն ալ պիտի յիշուէր երախտագիտութեամբ:

Ցաւալին այն է, որ իրեն պէս մինակ, անժառանգ մարդիկ շատ կան բոլոր դա-ղութներուն մէջ:

Օր մը «Հայրենիք» օրաթերթին մէջ վրդովումով կարդացի, թէ մի՛այն Ամե-րիկայի մէջ տասնեակ միլիոն տոլարներ կորսուած են այդ հայրենակիցներու ան-փութութեան երեսէն:

Արեւելքցիներս ունինք ծիծաղելի վախ մը: Կտակ գրելը կը նկատենք մահուան հրաւիրագիր: Կարծես Գաբրիէլ հրեշտա-կապետը այդ թուղթի կտորին կը սպասէ վրանիս վազելու համար...

Կէս դարէն աւելի է կ՛ապրինք զար-գացած երկիրներու մէջ, սակայն դեռ չսորվեցանք տարրական օրէնք մը, ճըշ-մարտութիւն մը. մեր ողջութեան իսկ կարգադրել մեր գործերը: Եւ կարգադրել օրինական ձեւով:

Այս զանցառութեան արդիւնք են յետ մահու ժառանգական կռիւները, երբ ժա-ռանգորդներ կան, կամ, Պետութեան կողմէ գրաւումը, երբ անժառանգ կը մեռնին: Հայ կեանքի առօրեան լեցուն է նման պատմութիւններով, ու մեզմէ իւրաքանչիւրը կարող է օրինակներ բերել իր անմիջական շրջապատէն: Անձնական դառն փորձառութիւնս է, որ գրել կու-տայ այս տողերը:

Աւելորդ է ըսել, մեզ շահագրգռողը

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ ՊՕՄՈՆԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ (Յառաջ).— Կապոյտ Խաչի Պօմոնի դպրոցին հանդէսը տեղի ունեցաւ Կիրակի, Յունիս 23ին, Ս. Սահակ-Մես-րոպ սրահին մէջ, հովանաւորութեամբ թեմիս առաջնորդ Արտաւազդ Եպս.ի: Օրուան հաճելի հիւրն էր Բժ. Շաւարշ Նարդունի, որ հակառակ իր ֆիզիքական տկարութեան, փափաքած էր ներկայ գտնուիլ եւ քաջալերել Կ. Խաչի դպրո-ցական հանդէսը:

Հակառակ աննպաստ օդին, սրահը լեց-ուած էր երկսեռ հասարակութեամբ:

Կ. Խաչի վարչութեան ժրաջան Խաչու-հիները լաւագոյն աշխատանքը կատարած էին հաճելի պահ մը պարգեւելու համար ներկաներուն:

Դպրոցի ուսուցչական կազմին շնորհիւ (Գեղամ Վրդ. եւ Տիկ. Պօղոսեան), շատ կարճ ժամանակի մը մէջ փոքրիկները սորվեր էին խմբական երգեր, արտասա-նութիւններ եւ պարեր: Փոքրիկները, ո-րոնց մէջ կան նաեւ թաղեցի Ֆրանսացի-ներու երախաներ, մաքուր առոգանու-թեամբ իրենց շնորհները ցուցադրեցին եւ արժանացան բուռն ծափերու:

Հանդէսին բացումը կատարեց Օր. Հ. Աթէշեան գրաւոր դեղեցիկ ճառով մը, ներկայացնելով հայ մանուկին ընդունա-կութիւնները եւ Խաչուհիներու անխոնջ ու գնահատելի աշխատանքը:

Առաջին մասի վերջաւորութեան՝ 15 վայրկեան դադար տրուեցաւ, որու ըն-թացքին ազգայիններու կողմէ նուիրուած բազմաթիւ նուէրներ վիճակահանութեան դրուելով, կոկիկ նպաստ մը ապահովե-ցին ձեռնարկին: Դադարի ընթացքին մա-նուկներուն բաշխուեցաւ առատ միրք եւ խմիչք:

Երկրորդ բաժնին մէջ երկու եղբայր-ներ նուագով եւ երգով ճոխացուցին դե-ղարուեստական բաժինը:

Փակման խօսքը կատարեց Արտաւազդ Եպս. որ գնահատելով կատարուած աշ-խատանքը, օրհնեց ներկաները, որ եկած են քաջալերելու այս դեղեցիկ ձեռնարկը, յատկապէս Խաչուհիները եւ ուսուցիչ-ները: Թելադրեց կրկնապատկել մանուկ-ներուն թիւը, որպէսզի մայրենի լեզուն, դիրն ու պատմութիւնը սորվողները պատկառելի թիւ կազմեն՝ ապագային

անժառանգ մեռնողներու պարագան է, եւ հաւաքաբար պէտք է մտածենք ու ճար մը գտնենք մեր ազգային պիւտճէին մէջ մուծանելու համար կորստեան դատա-պարտուած այդ գումարները:

Հ. ԱԿՈՆԱՅԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԹԷՈԴԻԿԻ «ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵՑՈՅՑ»ԷՆ

(1927)

1926 Յուլիս 4ին Իզմիրի զանազան հը-րապարակներուն վրայ կախաղան ելան Կազի Մուսթաֆա Քէմալ փաշայի կեան-քին դէմ դաւադրութիւն սարքող 13 Իթ-թիհատական (մեծ մասամբ երեսփոխան), Շիւքրի, Իսմայիլ Ճամպօլաթ, Հաֆըզ Մէհմէտ, Զիա Խուրշիտ, Խալիս Թօր-կուտ, Արիֆ, Ապէտին, Բիւշտի փաշա, Գնդ. Բասիմ, Սարը Էֆէ Էտիպ, Զօփուր Հիլմի, Լազ Իսմայիլ եւ Կիւրճի Եուսուֆ:

Իսկ պարագլուխնին՝ Գարա Քէմալ (1914ի մեծ պատերազմին Պոլսոյ Պարե-նաւորման նախարար) 14 օր վերջ անձ-նասպան, Սթամպօլի իր թաքստոցը:

1926 Օգոստոս 26ին միեւնոյն մեղա-պարտութեամբ Էնկիւրիի բանտը կէս գի-շերուն, կախաղան ելան Իթթիհատական ջոջերէն Ճավիտ (նախկին Եմտական նա-խարար) Տոքթ. Նազըմ (Իթթիհատի հիմ-նադիրներէն), Հիլմի (Արտահանի երես-փոխան եւ Նայիլ (Իթթիհատի ընդհ. քարտուղար) որոնք վարիչներն ալ էին հայաջինջ կոտորածին:

1926 Օգոստոս 31ին նոյն խմբէն Ապ-տիւլ Գատէր կախուեցաւ Էնկիւրի: (Փա-խուստի ընթացքին՝ Գըրք-Քիլիսէ ձեր-բակալուած էր):

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Եգիպտահայ պարիթոն Պ. Միքայէլ Գարանֆիլեան որ կը հետեւի Էքոլ Նոր-մալ տը Միւզիքի երգի դասընթացքնե-րուն, առաջին տարիէն իսկ ստացած է Պռըվէ տ՛Առ Լիռիքի վկայականը, ներ-կայացնելով հատուածներ Վերտիի Դի-մակաւոր պարահանդէսէն եւ Բիկոլէթ-թոյէն:

ունենալու համար հոգիով հայ զաւակ-ներ՝ ազգին եւ մայր հայրենիքին համար:

Այս անդամուան հանդէսը իսկական վայելք մը եղաւ բոլորիս համար: Ապրին Կապ. Խաչն ու իր ուսուցիչները, որոնք իրենց աշխատանքով, վայելքը պարգեւե-ցին ներկաներուն քանի մը ժամ հայկ. մթնոլորտի մէջ ապրելու:

Հանդէսէն ետք, Կ. Խաչի վարչութեան կարգադրութեամբ, սեղան մը պատ-րաստուեցաւ ի պատիւ գրագէտ Նարդու-նիի եւ Արտաւազդ Եպս.ի: Այս առթիւ արտասանուեցան բաժակաճառեր:

Յ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊԱՐԱՐՈՒԵՍՏԻ ՄԱՍԻՆ

Հայրենի մամուլի էջերուն մէջ ժամա-նակէ մը ի վեր քննադատական խօսքեր կը լսուին հայկական պարարուեստի այժ-մու վիճակի մասին: Շատեր, որոնց կար-դին գրագէտներ Խ. Դաշտենց եւ Ղ. Հայ-րապետեան, իրաւամբ անհրաժեշտ կը գտնեն, որ հայրենի բեմերու վրայ ներ-կայացուին Սասնոյ, Վասպուրականի եւ այլ դաւառներու զուտ ազգային պարերը, որոնք տասնամեակներէ ի վեր դատա-պարտելի անհոգութեամբ մը, մոռացու-թեան տրուած են:

«Սով. Արուեստ»ի Ապրիլի թիւին մէջ, Էմմա Պետրոսեան «Ո՞ւր է գնում մեր պարարուեստը» խորագրուած գրութեան մէջ յատկապէս կը դատապարտէ այն ձգտումը, որ կը միտի ժողովրդական պարարուեստը «հարստացնել դասական և օտարածին տարրերով ու պարաքայլե-րով», ձգտում մը, որ համաձայն յօդ-ուածագրին, կը քաջալերուի եւ կիրար-կութեան կը դրուի պետական պարա-խումբին կողմէ:

Յօդուածագիրը համաձայն է, որ պա-րերու բեմադրութեան ժամանակ ժողո-վրդական պարաքայլերը վերամշակուին, պայմանով որ՝ «մշակուած ու նորաստեղծ պարաքայլերը կը բխեն ժողովրդական ո-գուց եւ ոչ թէ հակադրուեն նրան»:

Յօդուածագիրը հանգամանօրէն եւ մասնագիտօրէն քննութեան կ՛առնէ պա-րախումբին ներկայացուցած ազգային պարերը եւ կը թուէ իւրաքանչիւր պա-րին մէջ ներմուծուած խորթ ու օտար տարրերը: Ապա կ՛աւելցնէ. «Երեւանում ելոյթներ են ունեցել երգի ու պարի շատ խմբեր, ինչպէս, օրինակ՝ պուլկարական, չեխական, փաքիստանեան եւ արտասահ-մանից եկած հայկական խմբեր: Նրանք բոլորը ցոյց են տուել ժողովրդական պա-րեր՝ ազգագրական տարբեր շրջաններից, ունեցել են նաեւ բեմադրուած, այսինքն՝ նորաստեղծ պարեր: Սակայն ոչ մէկը հարստացուած չէր դասական պարաքայ-լերով ու տարրերով: Նրանք չեն ամա-չում պարել փայտէ կօշիկներով, սոլերով կամ բոկոտն, լայն գիւղական շալվալնե-րով...»:

Է. Պետրոսեան անհարկի կը գտնէ նաեւ պարազգեստներու փոփոխումը: Անհրա-ժեշտ է, դիտել կուտայ ան, որ ժողովը-րդական պարերու ներկայացման ընթաց-քին պարողները բեմ ելլեն տուեալ շը-րջանի իւրայատուկ, զուտ ազգային տա-րազներով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (236)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Անգամ մը աչքէ անցուց չէնքը: Կ՛ըսէր իւրովի թէ գուցէ պիտի ազատէր, եթէ կարենար ներս մտնել: Նախ գաղափար մը եւ լոյս մը ունեցաւ:

Այս չէնքին Տրուա-Միւր փողոցին վրայ նայող առաջակողմին միջին տեղը զանա-զան դատիկոններու ամէն պատուհանները կապարեայ հին խողովակներ ունէին ձա-գարներով:

Կեղրոնական խողովակէ մը այս ամէն խողովակներուն յանգող ուրիշ խողովակ-ներու զանազան ճիւղերը չէնքին ճակա-տին վրայ տեսակ մը ծառ կը գծագրէին: Խողովակներու այս ճիւղերը իրենց հարիւրաւոր արմուկներովը կը նմանէին այդիի այն տերեւաթափ եւ հին որթա-տունկերուն, որոնք հին ագարակներու առաջակողմերուն վրայ կը գալարին:

Թիթեղեայ եւ երկաթեայ ոստերէ բաղ-կացող այս տարօրինակ ծառը, որ պատին վրայ կը տարածուէր, ամէն բանէ առաջ Ժան Վալժանին ուշադրութիւնը գրաւեց: Քոզէթը նստեցուց կռնակը քարի մը տա-լով, պատուիրեց որ ձայն ձուն չհանէ, եւ վազեց դէպի այն կողմը, ուրկէ խո-ղովակը իջնելով քարայատակին կը դը-պէր: Գուցէ այն կողմը կարելի էր պա-տէն վեր ելլել եւ տունը մտնել: Բայց խողովակը խարխուլ եւ անպիտան բան մը եղած էր, եւ ամենափոքր ծանրութենէ կրնար իր կապարեայ յօդէն զատուիլ եւ փրթիլ:

Մանաւանդ որ այս լուռ բնակարանին բոլոր պատուհանները, վերնայարկին եր-դերն անգամ երկաթեայ հաստ ձողերով վանդակուած էին. լուսնին ճառագայթ-ներն ալ այս ճակատին վրայ կը ծաւա-լէին լիուլի, հետեւաբար փողոցին ծայ-րէն դիտող մարդը կրնար Ժան Վալժանը տեսնել երբ պատին վրայ ելլէր ան:

Հապա ի՞նչ ընէր Քոզէթը, ի՞նչպէս կարելի էր եռայարկ տունէ մը վեր հա-նել զայն:

Խողովակի վրայէն մագլցելու գաղա-փարը մէկդի ըրաւ եւ պատին քովերէն սողալով Փոլոնսօ փողոցը մտաւ:

Երբ հասաւ մասնորմին քով ուր ձգած էր Քոզէթը, դիտեց որ ոչ ոք կրնար զին-քը տեսնել հոն: Ինչպէս քիչ մը առաջ բացատրեցինք, ո՛ր կողմէն ալ նայելու ըլլար, անկարելի էր տեսնել զայն: Մա-նաւանդ գտնուած տեղն ալ մութ էր: Վեր-ջապէս երկու դուռ կար, զոր գուցէ կա-րելի էր խորտակել: Պատին ետեւը, որու թմբին եւ բաղեղը կը տեսնուէր, անշուշտ պարտէզ մըն էր ուր թէեւ տակաւին ծա-ռերը անտերեւ էին, բայց կրնար գէթ պահուիլ եւ մինչեւ առաւօտ հոն մնալ:

Ժամանակը կ՛անցնէր: Պէտք էր աճա-պարել:

Մեծ դուռը ձեռքով զննեց անգամ մը եւ դիտեց որ ներսէն մշտնջենապէս գոց-ուած դուռ մըն էր:

Միւս մեծ դուռին մօտեցաւ աւելի յոյ-սով: Սոսկալի հին դուռ մըն էր, եւ իր ահագին մեծութեամբը ոչ այնքան հաս-տատուն էր. տախտակները փտեր էին, երկաթեայ կապերն ալ որոնք երեք հատ էին միայն, ժանգոտած: Հնարին կ՛երե-ւէր խորտակել այս խարխուլ դուռը:

Զննելով տեսաւ որ այս դուռը դուռ մը չէր, ոչ ծխնի, ոչ կղպակ եւ ոչ մէջ-տեղը ճեղք ունէր: Երկաթեայ կապերը կարծուածդուռին վրայ մէկ կողմէն միւս կողմը կ՛անցնէին առանց անջատումի: Տախտակներուն ճեղքերէն շաղախով կոշ-տօրէն շաղախուած վէմիկներ եւ քարեր ընդնշմարեց, զորս անցորդները տասը տարի առաջ կրնային տեսնել տակաւին:

Սարսափով ստիպուեցաւ խոստովանիլ թէ այս առերեւոյթ դուռը պատի մը արտաքին ատաղձեայ երեսն էր, եւ նոյն պատին վրայ կը կռթնէր: Դիւրին էր տախտակ մը քաշել հանել, բայց ետեւը եղածն էր պատ մը:

ԳԼՈՒԽ Ժ.

ԻՆՉ ՈՐ ԱՆԿԱՐԵԼԻ ԷՐ ԵԹԷ ԿԱԶ ՎԱՌԱԾ ԸԼԼԱՐ

Նոյն պահուն փոքր ինչ հեռուէն կա-նոնաւոր եւ խրին ձայն մը սկսաւ լսուիլ: Ժան Վալժան փողոցին խորշէն քիչ մը դուրս նայելու համարձակեցաւ: Եօ-թը կամ ութ զինուոր խումբ մը կազմե-լով Փոլոնսօ փողոցը եկած էին: Ժան Վալ-ժան սուիններ տեսաւ որոնք փալփլելով դէպի իր կողմը կուգային:

Յամրաբար եւ զգուշութեամբ կը յա-ռաջանային այս զինուորները որոնց առ-ջեւէն Ժավէրի բարձր հասակը կ՛երեւէր: Ստէպ կանգ կ՛առնէին տեղ տեղ: Յայտնի էր թէ պատերուն ամէն խորշերը եւ դուռներուն ու պողոտաներուն ներքին ա-մէն կողմերը կը փնտռէին:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Վաղարշակ Վարպետեան, Գըլըճեան, Կրիւյօ եւ Պիպէրեան ընտանիքները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց սիրեցեալ մօր, մեծ-մօր եւ հօրաքրոջ՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱՐԱՔՍԻ ԱՇՃԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան (26 Մայիս) քառասունքին առթիւ, այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՆՈՒԷՐ

Կապ. Խաչի Փորթ տ'Իթալի-Ժանթիյի ընկեր – ընկերուհիներուներ կ'ողբան մահը իրենց ընկերոջ՝

ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ եւ ցաւակցութիւն կը յայտնեն ողբացեալին այրիին եւ աղջկան, ինչպէս նաեւ ընտանեկան պարագաներուն:

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տիկիններ Յասմիկ Տէր-Աւետիսեան 30 Ֆրանք, Սիրանուշ Սարգիսեան, Աղաւնի Յակոբեան, Պր. Գարեգին Վարդանեան, Տիկ. Աղաւնի Թորոսեան, Տիկ. Ովսաննա Թեղիեան, Պ. Մանուկ Կաղանեան, Տիկ. Խնկան Գուշեան, Տիկ. Մարիամ Օսգանեան 10ական Ֆրանք, Տիկ. Աղաւնի Յովհաննէսեան 5 Ֆրանք:

Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 50 Ֆր. կը նուիրեն Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

×

Կապոյտ Խաչի Փորթ տ'Իթալիի եւ Ժանթիյիի մ. ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Փիլիպպոս Օհաննէսեանէ 50 Ֆր. փոխան ծաղկեպսակի Խոնարհիկ Մանուկեանի մահուան առթիւ:

Այս տխուր առթիւ մասնաճիւղը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ ընկերուհիին եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր եւ ընտանեկան պարագաներուն: Նոյն առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի օգափոխութեան կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Աղքատախնամի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Տիկին Արսինէ Պաշեան (Պրազիլիա) 200 Ֆրանք, Տիկին Զատիկեան, Պ. Գասպար Ապունայեան, Պ. Զավզավաթճեան եւ զաւակները (Մարսէյլ), Տիկին Փերուզ Էսայեան, իր ողբ. ամուսնոյն տարելիցին առթիւ 100ական Ֆր.: Պ. Պայէօյլ (Նանթօ), Օր. Արսինէ Տէմիր, իր հօր յիշատակին 50ական, Պ. Սալեանճեան Մասիս 35, Տիկ Թագուորոֆ, ՊՊ. Գալբաքճեան Վահրամ եւ Դուրեան Պարոյր 10ական, Պ. Գրիգոր Պարտիզպանեան եւ Տէր եւ Տիկին Օննիկ Քիաթիպեան իրենց քրոջ եւ ազգականին ողբ. Մանէ Գույումճեանի մահուան առթիւ 100ական Ֆրք.: 23 Յունիսի դաշտահանդէսին առթիւ՝ Պ. Ժորժ Աբգարեան 20 տոլար, ոմն, Պ. Ա. Օհանեանի ձեռամբ 100, Տէր եւ Տիկին Արմէն Տապաղեան եւ Արտաւազդ Փոսթայեան (Մոնաքօ) 100ական, ՊՊ. Գամուն 30, Գառնիկ Երէցեան 20, Եդուարդ Փափազեան 10, ոմն 9 Ֆրանք:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. «Արդութեան» խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Պանեէօ-Քաշանի մասնաճիւղը ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Ուրբաթ ժամը 20,30ին Տիկին Գարաօղլանեանի տունը 22 Ռիւ Լավուազիէ, Քաշան:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռուքաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Այս կացութեան առջեւ եւ հակառակ մեր ցանկութեան, պարտադրաբար ստիպուած ենք բարձրացնել «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերը, կարենալ մասամբ հաւասարակշռելու համար թերթիս պիւտճէն: Գիտցողը գիտէ թէ որքա՛ն զոհողութիւն կը պահանջէ հրատարակութիւնը հայերէն օրաթերթի, որ զրկուած է նաեւ տեղական մամուլի լայնածաւալ ազդերէն:

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Մայրերու Օրուան առթիւ, Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած խնջոյքը, որ դէպքերու բերմամբ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 7ին, Կիրակի ժամը 13,30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

Նախապէս ծախուած տոմսերը ի զօրու են:

Հաճելի մթնոլորտ, անակնկալներ:

Ճաշագին 15 ֆրանք

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ դըպրոցի ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին թաղիս ֆրանսական Փաթրոնաժի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի:

Երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւ հայկական պարեր աշակերտներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր-Մերկէրեանի:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի, Սէնթ-Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդրոնական Վարչութեան Կիրակի 7 Յուլիս, ամբողջ օրը

ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ

հանրակառքի ընկերութեան հանդստավայրի օդասուն եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, Սեփթեմէնէն երկու կայարան վերջ աջի վրայ

(Հանդիսավայր երթալու համար Գանը-պիէրի 87 թիւի առջեւէն Սաթափի օթոքառերը առնել եւ իջնել Ֆապրըկուլ: Նաեւ Կարտանի օթոքառը եւ Էքսի Թրոլէն կանգ կ'առնեն հանդիսավայրին առջեւ: ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով):

Կառքերու Փարքինկ ապահովուած Գեղարուեստական ընտիր բաժին Հաճելի անակնկալներ

Կը նուագեն Ալեքսանեան եղբայրներ

Առաւօտ ՊՈՒԼԻ ՄՐՑՈՒՄ

(պուլերը միասին բերել)

Ճոխ պիւֆէ

եւ համեղ շամփուրով խորաված մատչելի գիներով:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 7ին, ժամը 10–22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–5 ՕԱվընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով

Կէսօրուան ընտիր ճաշացուցակ — Կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

Զուարթ ժամանցի բացառիկ օր մը ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով

Բացօթեայ եւրոպական պարեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ

ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ.— Հանդստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն-լէ-Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրոլէ կայանը Շոգեկառքի ժամերը.— 10,15 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,17, 12,32, 12,47, 13,00, 13,24, 13,30, 13,54, 14,00, 14,30 15,00

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ԿՈՉ ՄԸ ԵՒՍ ԵՈԶԿԱՏՑԻՆԵՐՈՒՆ

Արտասահման ծնած ու հայերէնի անտեղեակ մեր հարազատներուն թիւն ու դիրքը արձանագրելու ցանկութեամբ, Եոզկատցիներու պատմագիրքի հրատ. յանձնախումբը, որոշած է ունենալ՝ Փրանսերէն եւ անգլերէն յաւելուածական բաժին մըն ալ:

Արդ, խնդրանքով կոչ կ'ընենք մեր երիտասարդ հայրենակիցներուն, — առեւտրական, արհեստագէտ, կամ ազատ ասպարէզներու հետեւողներ — որոնք, հաճին գրի առնել ու ուղարկել իրենց եւ իրենց ծնողքին կենսագրութիւնն ու խմբանկարը:

1) Հասցէ, Արամ Աճէմեան, Մոնթէ Սէն Նիքոլա, Տարաժ Սէրազա թիւ 51 Պէյրութ (Լիբանան):

2) Մասնաւոր տեղեկութիւններու համար գրել, Ա. Կապենց 33 Ռիւ Պոտէն, 94 – Իվրի:

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Վալանսի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Մենտուհի Մարգարեանէ եւ զաւակներէն 50 Ֆր. իրենց ամուսնոյն եւ հօր Դաւիթ Մարգարեանի մահուան առթիւ: Եւ 30 Ֆր. Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Փազիկեանէ իրենց զարմիկին Տիգրան Քէհեայեանի մահուան առթիւ:

Մասնաճիւղը ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ողբացեալներու ընտանիքներուն:

IMPRIMERIE SPÉCIALE DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներրքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՁ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՇԱԲԱԹ 6 ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI 6 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11254 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.254

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐ ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ՄԷՋ

ԻՍՐԱՅԷԼ ԻՐՈՂՈՒԹԻՒՆ ՄԸՆ Է ԿԸՍԷ ՌԻԱՏ

Նասր շատ հանդիսաւոր մուտք մը գործած է Մոսկուա: Զինքը ընդունած են Կոմկուսի քարտուղար Բրեժնեւ, վարչապետ Կոսիգին, եւ Պրեզիտիոմի նախագահ Պոդգորնի: Ներկայ եղած են նաեւ մօտ 500 արաբ ուսանողներ որոնք ողջունած են Ռայսը «Բարի գալուստ Նասրին» կամ «Կեցցէ՛ Արաբներու պայքարը Իսրայէլի եւ Սիոնականութեան դէմ» պոռալով:

Նոյն օրը, Հինգշաբթի, Կրեմլինի մէջ սկսած են քաղաքական խօսակցութիւնները: Ընդհանուր տպաւորութիւնն այն է թէ այս միջոցին Միջին Արեւելքի խաղաղութեան հեռանկարները աւելի լաւ են քան քանի մը շաբաթ առաջ: Անգլիոյ Արտաքին նախարարը այս կարծիքն ունի եւ շեշտած է նաեւ թէ այս կացութեան պատճառներէն մէկն ալ այն է որ նոր շփումներ ստեղծուած են Միացեալ Ազգերու միջնորդին Եարինկի եւ այլ երկիրներուն միջեւ որոնք աւելի մօտէն շահագրգռուած են իսրայէլ – արաբական հարցերով, արդարեւ կը տեղեկացուի թէ կարեւոր խօսակցութիւններ պիտի ըլլան, այս օրերս, Լոնտոնի մէջ, որոնց պիտի մասնակցին նաեւ Անգլիոյ եւ Յորդանանի Արտաքին նախարարները եւ ՄԱԿի բանագնացը Եարինկ:

Ծանօթ է որ Եարինկ արդէն շփումներ ունեցած է Խորհ. Միութեան ինչպէս նաեւ Գահիրէի եւ Թել–Ավիվի Արտաքին նախարարներուն հետ եւ քանի մը օրէն ալ Յորդանանի Արտաքին նախարար՝ Ռիֆայի պիտի հանդիպի Անգլիոյ մէջ:

Գալով Եգիպտոսի Արտաքին նախարարին՝ Մահմուտ Ռիատ, Քոփընհակընէն դէպի Մոսկուա մեկնած ատեն, յայտարարած է. «Իսրայէլ իրողութիւն մըն է, ուղենք կամ չուզենք»:

Ռիատ կ՛ըսէ նաեւ թէ 1967 Յունիսէն ի վեր չեն ըսած թէ Իսրայէլի կործանումը կ՛ուզեն այլ՝ խաղաղութիւն: Բայց, կ՛աւելցնէ եգիպտացի նախարարը, խաղաղութիւնը զոր կը փափաքի Իսրայէլ նոյն բնոյթն ունի քան այն խաղաղութիւնը զոր Հիթլէր կ՛ուզէր Եւրոպան նուաճելու համար բայց Եւրոպա դէմ դրաւ Հիթլէրի եւ Եգիպտոս պիտի ընդդիմանայ Իսրայէլի եթէ անհրաժեշտ ըլլայ:

Այս յայտարարութիւնը մասնաւոր կարեւորութեամբ նկատի առնուած է Երուսաղէմի մէջ, ուր կը խորհին նաեւ թէ Նասր նոր զէնքեր ձեռք պիտի ձգէ Մոսկուայի կառավարութենէն:

Միւս կողմէ զանազան զրոյցներ ալ կը շրջին Գահիրէ: Կ՛ըսուի թէ նոր դաւ մը երեւան հանուած է, որու նպատակն էր սպաննել Նասրը եւ տապալել անոր վարչակարգը: Մօտ 35 հոգի, սպայակոյտի եւ ոստիկանական շրջանակներէն ձերբակալուած են: Եթէ ճիշդ է, երկրորդ մահափորձն է որ պատրաստուած է երկու ամսուան ընթացքին:

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻԻՐՎԻԼ ԴՐԱՄ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Հակառակ այն հաւաստիքներուն որ դիները որոշ սակէ վեր յաւելում պիտի չկրեն, որոշ յաւելումներ կը շարունակուին: Այսպէս թերթերէն (որ սենտիքայի որոշումով 100էն 25 բարձրացուցին մասամբ հաւասարակշռելու համար իրենց պիւտճէն) հացէն, կաթէն ետք կը բարձրանան շաքարի, կարմիր սովորական դինիի եւ սափրիչի դիները: Նաեւ վակոնի

ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Այս բառը կախարդական բան մը ունի շաբաթներէ ի վեր: Շատ գործածուեցաւ տը Կոլի կողմէ, մեծ խոստումի մը կամ շնորհի մը պատրանքը տալով: Ռոպէր Էսքառփիթ Մոնտի մէջ իր սրամիտ տոմսերու կարգին հատ մըն ալ գրած է այդ մասին, վերի խորագրով:

×

Որ Պ. Քուվ տը Միւրվիլ երկրին ներկայացնէ վերջին դէպքերու հաշուեցոյցը, ոչ ոք կը զարմանայ: Յաջողած կամ ձախողած, յեղափոխութիւնները սուղի կը նստին եւ պատերազմներու հետ սա տարբերութեամբ, որ պարտուածները կը վճարեն ծախքերը:

Կը մնայ դիտնալ թէ ո՞վ պարտուած է այն յեղափոխութեան մէջ զոր նոր ապրեցանք: Ոչ մէկ բան կը փաստէ որ շարժումը պիտի չշարունակուի ուրիշ ձեւի տակ: Ի վերջոյ, հաւաքական արարք չկայ, որքան ալ օգոստափառ ըլլայ, որ հանդանակութիւն մը չունենայ:

Մասնակցութիւն կ՛ուզէինք: Կը խոստանան մեզի, կուտան մեզի, նախ անշուշտ ծախքերու մասնակցութեամբ:

լիներու: Դեռ պէտք է երկուքուկէս միլիառի նոր տուրք որոշուի: Կը կարծուի որ անոնք որ 55 հազարէն պակաս եկամուտ ունին տուրքի յաւելում պիտի չկրեն բայց ի վերջոյ տեղէ մը դրամ պէտք է գտնուի: Ծրագիրներու մէջ է, հակառակ հերքումներու, էսանսի դինի յաւելումը ինչպէս նաեւ կառքերու վինեէթին: Պիտի աւելնայ նաեւ «լիւքս» ըմպելիներու գինը եւ ձիարշաւներու տուրքը: Նուրբ ծխիկները եւ լուցկիներն ալ պիտի աւելնան եւ կը կարծուի թէ ցանկը փակուած չէ:

× Պօ զՄռէն եւ Նանթէռէն ետք, Ուրբաթ վաղ առաւօտեան ոստիկանութիւնը պարպեց Գիտութեանց համալսարանը եւ գրականութեան համալսարանի մէկ առանձին բաժինը՝ Սանսիէ: Պէտք է ըսել որ առաջինը ուրկէ, առանց դիմադրութեան, դուրս ելած են 20–30 ուսանողներ ու նաեւ փրոֆեսէօրներ ոչ մէկ նմանութիւն ունէր Սոռպոնի կամ Նանթէռի հետ: Հոս միայն ուսանողներ կային եւ բարեփոխման ծրագիրներ կը պատրաստէին: Տարբեր էր Սանսիէն, որ սկիզբէն իսկ ծայրայեղ « յեղափոխականներու » օճախ մը եղած էր:

× Փարիզի գրականութեան ակրեկասիոնի թեկնածուները չկրցան իրենց մըրցումը անցընել Հինգշաբթի օր, գործադուլ ընող ուսանողներու միջամտութեան հետեւանքով:

× Կառավարական փոփոխութեան համար միշտ զանազան շշուկներ կան: Կ՛ըսուի թէ Շապան–Տելմաս կրնայ նախարարապետ նշանակուիլ ու Ազգ. Ժողովի իր աթոռը տալ կոլիսթ կուսակցութեան քարտուղարին՝ Փուժատի: Փոմփիտու անկասկած միակ հաւանական յաջորդը կրնայ նկատուիլ տը Կոլի, որ կրնայ քաշուիլ, փառքով, յաղթանակը տանելէն ետք:

ՓՈՄՓԻՍԹՆԵՐԸ գործադուլ մը սկսան զանազան շրջաններու մէջ: Պատճառն այն է որ 2 սանթիմ յաւելում պիտի ստանային բայց մէկը գործատէրերը կ՛ուզեն: Յոյս կայ սակայն որ համաձայնութիւն ըլլայ:

ԽՈՐՑ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ աւելցուց իր օժանդակութիւնը Հիւսիսային Վիէթնամի:

ԾԱՌԱՅԱԿԱՆ ՆՈՐ ՏՈՒՐՔ

Մարդիկ կան, ձրիակերութեան վարժ ճարպիկներ, որոնք, ի լուր դրամական որեւէ ձայնի, կ՛անհանդստանան յանկարծ: Դրամը իրենց կողմնացոյցն է, փառաբանական ներշնչումներու կամ յարձակողական արտաշնչումներու ամենալուրջ շարժառիթը: Անոր սիրոյն յանձն կ՛առնեն դերերէն ամէնէն նուաստը, կը թեւածեն երկրէ երկիր, իսկ երբ տասանորդ չի հանուիր իրենց, կը փրփրին ու կը մաղձոտին հեռուէ հեռու:

Կոստան Զարեան ձրիակերներու այս դասուն յետիններէն չէ, առաջիններէ՛ն է, եւ այս անգամ դազազած է «Սովետական Հայաստան» օրաթերթի Մայիս 17ի թիւին մէջ, Արամ Հայկազի «33 հազար» անուն գրութեան ընթերցումով:

Արամ Հայկազի յիշեալ գրութիւնը ներշնչուած է Հ. Յ. Դ.եան մէկ հանդանակութենէն, Ամերիկայի մէջ: Հ. Յ. Դաշնակցութեան մէկ միլիոն տոլարի հանդանակութեան մէկ տոկոսն է «33 հազար»ը, Սթեթլըրի մէջ ապրող դաշնակցականներու եւ համակիրներու մասնակցութեան չափը: 33 հազարին հետ, գրագէտը ներկայացուցած է նոյնպէս հանդանակութեան մթնոլորտը եւ ամփոփած առանցքային կարգ մը խորհրդածութիւններ՝

«Ինծի կը թուի, թէ հայ ժողովուրդը, իր մէկ մեծ մասով կը վստահի Դաշնակցութեան, որովհետեւ՝

Ան ձեւակերպած է մեր ազգային ձգտումներն ու ազգային երազը՝ Միացեալ Անկախ Հայաստան» նշանաբանով »:

Այս ամէնքը անհանդստացուցած են Զարեանը: Զարեանի անհանդստութիւնը.

«Պատահմամբ ձեռքս ընկան արտասահմանում հրատարակուող մի քանի դաշնակցական թերթեր, եւ ես կարդացի մեծ զարմանքով եւ, ինչ թաքցնեմ՝ զայրոյթով:

«Ձեռքիս տակ եղած թերթերից ուշադրութիւնս գրաւեց նաեւ Պէյրութում հրատարակուող մի դաշնակցական թերթ, որի մէջ զետեղուած է «33 հազար» մակագիրը կրող մի յօդուած, Արամ Հայեազի ստորագրութեամբ: Խոստովանում եմ, որ տարիներ է, որ խմբակցութեան հրատարակութիւնները չէի կարդացել, ուստի, հետաքրքրութեամբ նայեցի, ինչպէս նայում եմ հինաւուրց աշխարհից յանկարծակի դուրս ընկած, վաղուց մեռած կարծուած մի ուրուականի»:

Համարեա աննշան քաղաքի մը մէջ կատարուած հանդանակութեան 33 հազարի հասնող նշանակալի այս արդիւնքը, ժողովրդական գրագէտի մը խորհրդածութիւնը յետոյ, ժողովուրդին վստահութիւնը Դաշնակցութեան: Ուրեմն այս ամէնքը հրահրած են Կ. Զարեանի կիրքը աւելի ճիշդը այս ամէնքով կրքոտելու պարտականութիւն մը տուած են իրեն իր տէրերը: Որովհետեւ պատահմամբ արտասահմանէն թերթ կարդացողի մը համար, բոլորովին պատահական չի կրնար ըլլալ այս զուգադիպութիւնը: Հայ կեանքէն ներս, Դաշնակցութեան բախտորոշ ներկայութեան դէմ մղուած համայնավար հետեւողական պայքարին մէկ թոյլ արձագանգն է Զարեանի խմբագրած անհեթեթութիւնը, կուսակցական եկող ու գացող պարագլուխներուն ապսպրանքները յանգի, չափի կամ արձակ տխմարութեան վերածող վարձկաններու վաստակին օրինակով մատուցուած ծառայական նոր տուրք մը:

Բայց որքան դիւրին եղաւ այս մարդուն կեանքը: Մոռնալով իր անձը ու անսալով շարունակ իր մէջ ամրօրէն նստած «տնտեսական կենդանի»ին՝ դիւրին գրեց, դիւրին մաքրաջրեց, դիւրութեամբ հայհոյեց, դիւրութեամբ փառաբանեց, եւ, ի վերջոյ, ու վերջին պահուն, յարմարողական իր այդ նկարագրին հետեւանքով՝ ինքզինք վերածեց բարոյական անյոյս փլատակի մը: Ողբալի չէ միայն այս մարդը, ողբերգութիւնն իսկ է:

Դէմ ելլելով Արամ Հայկազի մէկ համողումին, ինքզինք բարձրաղաղակ նուաստութեան ենթարկած հանրածանօթ մաքրաջրուածը կը գրէ.

«Որ հայ ժողովուրդը իր մէկ մեծ մասով կը վստահի Դաշնակցութեան, այդ պարզապէս պատրանք է: Ամէն մարդ քիչ ու շատ տեղեակ, քաջ գիտի, որ այդ տարրը վաղուց փոշիացած է եւ մեր ազգային քաղաքական մարզում ոչ մի դեր չի կարող խաղալ»:

«Վաղուց փոշիացած տարրին» դէմ արձակուած այս անզօր վճիռը նոր չէ, ասկէ քառասուն ու չորս տարիներ առաջ նման բաներ ըսուած են ու ամէն ոք լսած է, որ Դաշնակցականները «այլեւս քաղաքական տեսակէտից անելիք չունեն, ինչպէս ժամանակին յայտարարեց իրենց պարագլուխներից մէկը՝ Քաջազնունին»:

«Ժամանակի՛ն»...

Այդ ժամանակէն ասդին բաւական ժամանակ անցած է, բայց դեռ մարդիկ պէտք կը զգան նոյնը կրկնելու: Կը նշանակէ, թէ «վաղուց փոշիացածները» չեն փոշիացած եւ «անելիք» չունեցողները իրենց գործունէութեամբ բաւակա՛ն մեծ անելի մը մատնած են մառախլապատ աչքերով իրականութեան նայող փուճ մարդարէները: Կը նշանակէ, թէ ոչ կէս դար առաջ մեր «պարագլուխ»ին պնդումը հիմք ունէր եւ ոչ ալ կէս դար ետք Զարեանի գլխաւորներուն կրկնել տուած բարբաջանքները հաստատուն խարիսխներ ունին: Արդարեւ, եթէ իրապէս « վաղուց փոշիացած » ըլլար Դաշնակցութիւնը, ապա ուրեմն ի՞նչ հարկ կար այսքան ուշ զբաղելու փոշիով, սեփական փոշիացման պատճառները բազմապատկելու: Դժուար չէ, անշուշտ, խուճապահար այս մարդոց բուն միտքը կռահել: Պարզապէ՛ս իրենց հերքել ուզած ուժն է, որ կ՛անհանդստացնէ Զարեանն ու Զարեանի թուլութիւնները շահագործող քաղաքական անցաւոր ստուերները...:

Իր պատրանքներէն, փոշիներէն ու փոշիէն իսկ վար մնացող խորհրդածութիւններէն առաջ, կամակատարն Զարեան ապշահար սա հարցումը կ՛ընէ.

«Իրապէ՞ս, մտածեցի, ուրեմն այս մարդիկ, զրեթէ ամէնն էլ հին, տարիքն առած մարդիկ, 50 տարուայ մէջ ոչինչ չե՞ն սովորել»:

Բայց այս պարագան այնքան ալ զարմանալի չէ, որովհետեւ ամէն մարդ, տրուած ամէն դաս Զարեանի արագութեամբ չի մարսեր: Զարեանի իւրացման եւ մարսողութեան ընդունակութիւններուն պրոցեսը թափ առաւ մանաւանդ այն ատեն, երբ ինքզինք հիմնայատակ կործանած այս մարդը երեւցաւ Հայաստանի ծխնելուզային յարկերուն տակ եւ ստամոքսային կեդրոններուն մէջ, յորմեհետէ առանց դիմադրութեան ընդունեցաւ պարտադրուած լինելութեան ձեւը եւ որոշեց «լինելու ոչ թէ ինքը, այլ ուրիշը»: Խե՛ղճ մարդ: « Տնտեսական հրամայականի տակ » կոտորակուած թշուառութիւն...:

«Ազդակ» — Պ. Ս.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՔԱՐԵՐ

Այս խորագրով եւ շատ գեղեցիկ պատկերներով ճոխացած, յօդուած մը լոյս տեսած է Էթիւտ Սովիէթիքի Յունիս 1968ի թիւին մէջ:

Յօդուածագիրը Նոնա Սովետական ձեռնհասօրէն կը ծանրանայ հայ արուեստին պատմութեան վրայ եւ լայն ծանօթութիւններ կուտայ:

ՈՍՏԱՅԻ ՀԱՍԱՐԱ

ՎԵՊ

ՔԱՂԱՔԱՑԻ ՀՈՍԱՆՆԱ

ՎԵՊ ՊԱՏՄՎԱԾՔԻ

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԲԱՐԻ ՎԱՂՎԱՌԱԺԻՆ ԸՆԹ.

— Ջերմաբեռնդ... — ջերմաբեռնդ տրտնջաց Հոսանն՝ իր ձեռքերը ուսերուն վրայ դնելով։ — Ես ալ ինչպես դուն, ամբողջ գիշեր չեմ քնացած։ Ես ալ ամբողջ գիշեր մտածեցի։ Ես ալ ամբողջ գիշեր տառապեցայ։ Ես ալ ամբողջ գիշեր ինձ հարցուցի, թե ինչո՞ւ համար ես ալ ամբողջ գիշեր չեմ քնացած։ Ես ալ ամբողջ գիշեր մտածեցի, թե ինչո՞ւ համար

ԳԵՂԱՐՎԵՍՏԻ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՈՒՆԱԺՈՂՈՎԸ

ԿՎԺՂՈՓ

—*—

ԺԱՄԱՎԱՔ ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՅՈՒՂ

Ա. Ր. Վերջին մասը)

Ես իս, անհրաժեշտ է յիշօղութիւն – ատեն դէօշտ մը ետքը մեր ընդհանուր ժողովին, երբ ես ալ ներկայ էի: Ձայն մը լսեցինք մեր ետեւէն: Ելած էինք, որ տեսնենք թէ ի՞նչ կայ, ի՞նչ կը թռչտայ: Ոչ ոք կար: Ոչ ոք կրնար ըլլալ: Ուրեմն ոգի մը կար: Ոգի մը, որ մեզ կը հետեւէր, մեզ կը հսկէր, մեզ կը պահպանէր: Ոգի մը, որ մեզ կը սիրէր, մեզ կը գուրգուրար, մեզ կը խրատէր, մեզ կը զգուշացնէր, մեզ կը պատուիրէր, մեզ կը յանդիմանէր, մեզ կը գովէր, մեզ կը պատժէր, մեզ կը մխիթարէր, մեզ կը քաջալերէր, մեզ կը ներշնչէր, մեզ կը ղեկավարէր, մեզ կը կերտէր, մեզ կը ստեղծէր, մեզ կը կազմակերպէր, մեզ կը կենդանացնէր, մեզ կը զարգացնէր, մեզ կը կատարելագործէր, մեզ կը հոգեկանացնէր, մեզ կը վերածէր, մեզ կը փոխակերպէր, մեզ կը վերանորոգէր, մեզ կը նորոգէր, մեզ կը վերակերտէր, մեզ կը վերակենդանացնէր, մեզ կը վերակազմակերպէր, մեզ կը վերակազմէր, մեզ կը վերաստեղծէր, մեզ կը վերաշինէր, մեզ կը վերաձեւակերպէր, մեզ կը վերաձեւաւորէր, մեզ կը վերաձեւափոխէր, մեզ կը վերաձեւացնէր, մեզ կը վերաձեւանար, մեզ կը վերաձեւանայ, մեզ կը վերաձեւանալու է, մեզ կը վերաձեւանալու էր, մեզ կը վերաձեւանալու պիտի ըլլայ, մեզ կը վերաձեւանալու պիտի ըլլար, մեզ կը վերաձեւանալու պիտի ըլլային

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" Ի
ՀԱՄԵՐԳԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի համերգը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 7ին

SALLE GAVEAU

Յայտագիրը նուիրուած է

ԿՈՄԻՏԱՍ Ի

մեծ վարպետին
ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Քրիստափոր խումբի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին:

ՇԱՒԻԼ.— Հ. Յ. Դ. « Արդութեան » խումբի ժողովը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ:

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հիւանդ կնոջ մը համար, կին մը կը փնտռուի խնամքի եւ տնական աշխատանքի համար, մնայուն: Բնակութիւն եւ վարձատրութիւն:

Հեռաձայնել Տիկին Հանէսեանի 733-47-67:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See

ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԲԱՐՁ ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստ. 11ին Կառ տը լ'Էսթէն, ժամը 22ին Արլպերկ Էքըսփրէսով դէպի Զել Ամ Զէ, ժամանում Օգոստոս 12ին ժամը 14,28ին:

Բնակութիւն հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ՝ Շվայցըրհոֆ, տաք եւ պաղ ջուր ամէն սենեակ, խնամուած ճաշ:

Զել Ամ Զէ շատ գեղեցիկ վայր մըն է, լիճի եզերք, մաքուր օդ: Բազմաթիւ զբօսապտոյտներու կարելիութիւն՝ Սալըզպուրկ, երաժշտութեան քաղաքը, Ս. Վոլֆկանկ եւ Շըվալ Պլան իր օպերժը, որ օփերէթի նիւթ հայթայթած է: Այցելութիւն Վիէննայի Հայոց եկեղեցիին:

Մեկնում Օգոստ. 26ին եւ ժամանում յաջորդ օրը՝ Փարիզ:

Մասնակցութիւն 495 ֆրք. 17 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ:

Կանխավճար 100 ֆր.:

Արձանագրութեան վերջին պայմանա ժամ 31 Յուլիս:

Տեղերը սահմանափակ են:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ օտարներուն համար:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն:

ԷՏ. ՃԷՋԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռուբաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Այս կացութեան առջեւ եւ հակառակ մեր ցանկութեան, պարտադրաբար ստիպուած ենք բարձրացնել «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերը, կարենալ մասամբ հաւասարակշռելու համար թերթիս պիւտճէն: Գիտցողը գիտէ թէ որքա՛ն զոհողութիւն կը պահանջէ հրատարակութիւնը հայերէն օրաթերթի, որ զրկուած է նաեւ տեղական մամուլի լայնածաւալ ազդերէն:

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՇ - ԽՆՋՈՅՔ

Մայրերու Օրուան առթիւ, Տրապիզոնի նահանգի Հայրենակցական Միութեան կազմակերպած խնջոյքը, որ դէպքերու բերմամբ յետաձգուած էր, տեղի կ'ունենայ Յուլիս 7ին, Կիրակի ժամը 13,30ին Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Ռիւ Պլէօ, Մէթրօ Քատէ:

Նախապէս ծախուած տոմսերը ի զօրու են:

Հաճելի մթնոլորտ, անակնկալներ:

Ճաշագին 15 ֆրանք

ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ
ՍԷՆ ԺԵՌՈՄ

Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ-Մեսրոպ դըպրոցի ամավերջի հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին թաղիս Ֆրանսական Փաթրոնաժի սրահին մէջ, նախագահութեամբ Եղիշէ քհնյ. Փանոսեանի:

Երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ եւ հայկական պարեր աշակերտներու կողմէ՝ ղեկավարութեամբ Տիկին Պերճուհի Տէր-Մերկէրեանի:

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

Մարսէյլի, Սէնթ-Անթուանի եւ Կարտանի քոյր մասնաճիւղերուն եւ հովանաւորութեամբ Կեդրոնական Վարչութեան Կիրակի 7 Յուլիս, ամբողջ օրը

ՖԱՊՐԸԿՈՒԼԻ ՄԷՋ

հանրակառքի ընկերութեան հանգստավայրի օգասուն եւ ընդարձակ պարտէզին մէջ, Սեփթեմէնէն երկու կայարան վերջ աջի վրայ

(Հանդիսավայր երթալու համար Գանը-պիէրի 87 թիւի առջեւէն Սաթափի օթոքառերը առնել եւ իջնել Ֆապրըկուլ: Նաեւ Կարտանի օթոքառը եւ Էքսի Թրոլէն կանգ կ'առնեն հանդիսավայրին առջեւ: ուր կը հասնիք հինգ վայրկեան քալելով):

Կառքերու Փարքինկ ապահովուած
Գեղարուեստական ընտիր բաժին
Հաճելի անակնկալներ
Կը նուագեն Ալեքսանեան եղբայրներ
Առաւօտ ՊՈՒԼԻ ՄՐՑՈՒՄ
(պուլերը միասին բերել)
Ճոխ պիւֆէ
եւ համեղ շամփուրով խորաված
մատչելի գիներով:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԳԷՍԸ

Կիրակի, Յուլիս 7ին, ժամը 10–22 — ՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ԴԱՐԱՍՏԱՆԻՆ ՄԷՋ
44–5 ՕԱվընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ մատչելի գիներով

Կէսօրուան ընտիր ճաշացուցակ — Կը յանձնարարուի ուտելիք չբերել

ԱՒԱՆԴԱԿԱՆ ՇԱՄՓՈՒՐՈՎ ԽՈՐՈՎԱԾ

Զուարթ ժամանցի բացառիկ օր մը ԹՈՄՊՈԼԱ արժէքաւոր առարկաներով
Բացօթեայ եւրոպական պարեր նուագախումբի ընկերակցութեամբ
ՄՈՒՏՔ 3 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ.— Հանգստեան Տուն երթալու համար, շոգեկառք առնել Կառ տիւ Նոռէն մինչեւ Անկէն-լէ-Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրոլէ կայանը Շոգեկառքի ժամերը. — 10,15 10,45, 11,13, 11,59, 12,05, 12,17, 12,32, 12,47, 13,00, 13,24, 13,30, 13,54, 14,00, 14,30 15,00

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայ ացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 7 ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE 7 JUILLET 1968
LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11255 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.255

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՓՈԹՈՐԻԿԷՆ ԵՏՔ

Հիմա որ փոթորիկն անցաւ եւ մթնոլորտը խաղաղեցաւ, մարդիկ իրաւամբ սկսած են հարցնել թէ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս պատահեցան վերջին ամիսներու դէպքերը:

Անշուշտ ամէն բան յստակ ու պայծառ չէ եւ լուսաբանութեան կարօտ շատ կէտեր կան տակաւին: Ժամանակը հետզհետէ պիտի բանայ անշուշտ գաղտնի ծալքերը: «Չիք ինչ ծածուկ որ ոչ յայտնիցի» կ՚ըսէ Աւետարանը:

Ուշագրաւ է այն պարագան, որ Փարիզի ուսանողական շարժումները անմիջական արձագանգ գտան Ֆրանսայի մեծ քաղաքներու եւ Եւրոպայի համալսարանական զանազան ոստաններուն մէջ, — Սպանիա, Գերմանիա, Իտալիա, եւայլն, մինչեւ... Թուրքիա — Պոլիս եւ Անգարա:

Դեռ աւելին: Զոյգ Ամերիկաներն ալ վարակուեցան շարժումէն: Վկայ՝ Պըրքլիի (Քալիֆորնիա) եւ Մոնթեվիտէոյի (Ուրուկուէյ) համալսարանները:

Շատ խօսուեցաւ կարմիր Չինաստանի մասին, օրրանը «մշակութային յեղափոխութեան»:

Ըսուեցաւ թէ Մաօ Յէ Թունկ քարոզչական լայն ցանցեր հաստատած է Եւրոպայէն մինչեւ Ամերիկա, համալսարանական եւ երիտասարդական շրջանակներու մէջ, հսկայական գումարներով տրամադրելով:

Փարիզի Լատինական Թաղի խռովութիւնները սարքող ու ղեկավարող կասկածելի ու մութ տարրեր — յաճախ ոչ-ուսանողներ — կարեւոր գումարներ ունեցեր են իրենց տրամադրութեան տակ:

Շարժումը ուսանողական շատ իրաւացի պահանջներու սահմանը գլելով քաղաքական սուր հանգամանք ստացաւ անմիջապէս:

Մինչ Սորպոնի վերատեսուչը դիշերը մինչեւ ուշ ատեն կը բանակցէր շարժման պարագլուխներուն հետ եւ կը խոստանար գոհացում տալ ուսանողներու պահանջներուն, անդին «կատղած»ներ Սէն Միշէլի պողոտային վրայ եւ յարակից փողոցներու մէջ պատնէշներ կը կանգնէին, սալայատակները քակելով խոշոր քարեր կը տեղացնէին կարգապահութեան հսկող ոստիկաններու եւ զինուորներու վրայ եւ կրակի կուտային տասնեակներով կառքեր:

Յետագային քանի մը անգամ պիտի կրկնուէին ցոյցերը, ծառեր պիտի սղոցուէին անխղճօրէն, ապակիներ պիտի ջարդուէին, անհաշիւ վնասներ պատճառելով:

Առաջին օրերուն ուսանողները կը պահանջէին հրաժարումը ոստիկանական վերատեսուչին եւ Ներքին նախարարին, որոնք հրամայեր էին զինու զօրութեամբ ցրուել Սորպոնի ցուցարարները:

Շատ չանցած փողոցներու մէջ սկսան ցոյցեր կատարել՝ նշանախօսք ունենալով «ժողովրդական կառավարութեան» կազմութիւնը:

Շարժումը ստացաւ բոլորովին քաղաքական բնոյթ:

Կացութիւնը մտահոգիչ դարձաւ, երբ գործարաններու բանուորները, երկաթուղիի, հանրակառքի եւ մեթրոյի պաշտօնեաները, ինչպէս նաեւ թղթատարի, ձայնասփիւռի եւ հանրային այլ սպասարկութեանց աշխատաւորներն ալ գործադուլ ըրին, շաբաթներով անդամալուծելով կեանքը, մասնաւորաբար փարիզեան շրջանին մէջ:

Դէպքերը մանրամասնօրէն նկարագրուած են օրը օրին այս էջերուն մէջ: Աւելորդ է երկար կանգ առնել անոնց վրայ:

Հանրապետութեան նախագահին վըճռական դիրքը Մայիս 30ին, մասնաւորաբար Ազգ. Ժողովի լուծումը, — վերջ դրաւ անիշխանական այն դրութեան, որուն ենթարկուած էր երկիրը:

Այժմ որ խորհրդարանական նոր ընտրութիւնները վերահաստատեցին խաղաղութիւնն ու վստահութիւնը, չորս տարուան համար նախարարական տագնապի դէմ ապահովագրուած է Ֆրանսա:

Սակայն վերջին ամիսներու դէպքերը կոչուած են ծանր կշռելու ժողովուրդին վրայ:

Ճիշդ է, որ աշխատաւորներու օրավարձքերը յաւելում կրեցին, սակայն ապրուստի անհրաժեշտ ապրանքներու գիներն ալ սկսան բարձրանալ: Պակսեցաւ Ֆրանքի դնման արժէքը: Ու դեռ արժեզրկումի վախեր կան:

Մարդիկ սկսած են հարցնել թէ ինչի՞ ծառայեցին այս բոլորը:

Ուսանողներու հանդէպ բարեացակամ վերաբերում ցոյց տուին քննիչները:

Մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ օգտուեցան ներկայ առիթէն եւ «յաջողեցան» քննութեանց մէջ: Մանաւանդ, որ ջնջուած էին «գրաւոր» քննութիւնները, աւելի դժուարինը:

Նոր կառավարութիւնը ծանր պարտականութիւններու տակ կ՚ինյայ:

Նախ քան ընտրութիւնները ուսանողական եւ արհեստակցական միութեանց տրուած խոստումները, կնքուած համաձայնութիւնները պէտք է գործադրուին, խուսափելու համար յառաջիկայ աշնան նման ցոյցերու կրկնութենէն:

«Մասնակցութիւն»ը, որուն վրայ ծանրացաւ զօր. տը Կոլ Միշէլ Տրուայի տըւած իր հարցազրոյցին մէջ, պէտք է իրականացուի կեանքի մէջ:

Ուսանողներն ու աշխատաւորները պէտք է «մասնակցին» համալսարանի եւ գործարաններու յանձանձումին:

Ներքին նոր քաղաքականութեան մը դարձակէտին առջեւ կը գտնուի Ֆրանսա՝ փոթորիկէն ետք:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ երեք – չորս օրով կ՚երկարաձգէ իր այցելութիւնը Մոսկուա: Կը կարծուի թէ առաջին խօսակցութիւնները քիչ մը պաղ անցած են: Նասրի ճառն ալ բաւական տարբեր եղած է Ռիատի յայտարարութիւններէն: Նասր ըսած է ի մէջ այլոց.— «Խաղաղութեան համար ենք, բայց խաղաղութիւնը սթուաօ ֆուօն չէ պարզապէս: Խաղաղութիւն մը որ անոր վրայ հիմնուած ըլլայ անձնատուութիւն կ՚ըլլայ, անոնք որ սթաթու ֆուոյի վրայ խաղաղութիւն կը քարոզեն, կը սխալին: Եգիպտոս խաղաղութիւն կ՚ուզէ, բայց միշտ վճռած է գրաւուած հողերու ազատագրումը ձեռք ձգել: Արաբներուն համար գերագոյն նպատակն է իսրայէլեան յարձակման հետեւանքներուն մաքրագործումը»: Այս ճառը երբ արաբերէնէ ռուսերէնի թարգմանուած է, բաւական զարմանք պատճառած է:

ՈՒԱՇԻԿԹԸՆԻ պաշտօնական շրջանակները կ՚ըսեն թէ լուր չունին Ու Թանի հաւանական այցելութենէ մը Փարիզ: Զրոյցներ ալ կը շրջին թէ ամերիկեան ռմբակոծութիւնները Հիւս. Վիէթնամի վրայ կրնան յանկարծ դադրիլ եւ այդ ձեւով Փարիզի ժողովը կրնայ դուրս գալ անելէն:

ՓԱՐԻԶԻ բժշկական համալսարանը կար միայն Շաբաթ օր, որ ուսանողներու ձեռքն էր տակաւին: Հոն ալ կը սպասէին որ ոստիկանութիւնը պարպէ:

ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ եւ իր անմիջական գործակիցները կը շարունակեն դրամ փնտռել, Մայիսի հաշուեցոյցին համար: Հաւանական է որ առնուազն հարիւրէն 10 յաւելում կրեն տեղական տուրքերը, պատնէշներուն, տապալած ծառերուն, այրած կառքերուն եւ այլ վնասներու իբրեւ հետեւանք:

ՀՈԼԻՎՈՒՏ մէկ միլիոն տոլարի պայմանագրութիւն մը առաջարկած է Ժաք Սովաժոյի որ երթայ եւ ֆիլմ դարձնէ:

ԱՄԵՐԻԿԱՅԻՔ 9557 մեռեալ ունեցած են Վիէթնամի մէջ, վեց ամսուան ընթացքին, այսինքն աւելի քան ամբողջ նախորդ տարուան (67ին՝ 9419):

ՊՈՆԻ ոստիկանութեան ներկայանալով, մարդ մը որ Սոռպոնի փրոֆեսէօրի հանգամանքով ներկայացած է, պատմած է թէ Յուլիս 14ի տողանցքին ատեն, մահափորձ պիտի կատարուի տը Կոլի դէմ: Էլիզէ կարեւորութիւն չի տար:

ԱՄԷՆ ՄԱՐԴ ՍՊԱՍՈՒՄԻ ՄԷՋ

ԽՄԲ.— Քոմպայի աշխատակից եւ գրագէտ՝ Կապրիէլ Մացնէֆ քաջ խօսք ու գրիչ ունեցող մէկն է: Առանց բառերը ծամծմելու արտայայտուած է հայ ժողովուրդի դատի մասին Քոմպայի թէ Միւթիւալիթէի բեմերէն: Այս անգամ ալ, Քոմպայի մէջ կ՚անդրադառնայ Ֆրանսայի մայիսեան դէպքերուն նոյն յանդգնութեամբ: Տեղ տեղ կէտերով փոխարինած ենք բառեր, որ կրնան վիրաւորել բարեպաշտ աչքեր:

×

Մայիսի տագնապը քաղաքական չէ, կրօնական է եւ անոր բանալին գտնելու համար պէտք չէ դէպի քաղաքագէտները դառնալ այլ՝ կրօնականները: Ոչ մէկ բան աւելի խղճալի է որքան այն մակարդակը ուր կը գտնուին քաղաքագէտները, ըլլան անոնք մեծամասնութեան անդամ թէ ընդդիմութեան, պահպանողական թէ յեղափոխական:

Արտասահմանէն վերադարձէս ի վեր, քիչ մը կարդացի ինչ որ գրուեցաւ երիտասարդական այդ ըմբոստութեան մասին — բացի քանի մը բացառութեամբ, ոչ մէկ բան կարդացի որ դէպքին տուած ըլլար իր իսկական չափը, որ գոյապաշտ է:

Այս տագնապին դրական կողմը հետեւեալն է՝ տօնին եւ եղբայրութեան վերայայտնումը, բացայայտ դարձնելը այն մեծ պարապը որ կայ արեւմտեան մարդուն սրտին մէջ:

Այս կարեւոր է բայց ամբողջ չէ: Կայ նաեւ բացասական մաս մը, զոր պարտկելու պէտք չունիմ, որովհետեւ որեւէ ձգտում չունիմ ամբոխավարութեան:

«Կապիտալը» չէ որ պէտք է կարդալ հասկնալու համար մեր գեղեցիկ այսօրը, «Տէմոններն» են, ուր Դոստոյեվսկին, յառաջդիմական Ինտելիկենցիային պատկերը կը գծէ, որ վայրերու եւ ժամանակներու տարբերութենէն անդին, յաւիտենական ճշմարտութիւն մըն է:

Ներկայ յօդուածին խորագիրը խորագիրն է «Տէմոններու» մէկ գլուխին, ուր Ժիւլի Միխայլովնա, յառաջդիմական մլուկը, կը բացատրէ իր բարեկամուհիներէն մէկուն, որ սրտով երիտասարդ յեղափոխականներուն հետ է եւ կը կարդայ ամէն ինչ որ կը հրատարակուի Համայնավարութեան մասին.— «Կը ստանամ բոլոր նորութիւնները, վասնզի պէտք է ճանչնալ իր ժամանակաշրջանը եւ գիտնալ թէ որո՞ւ հետ է մեր գործը»:

Շատ մտածեցի Ժիւլի Միխայլովայի մասին, այս օրերս, փիսինը, ուր հակառակ տաքին ակնոցաւոր պզտիկ ք...եր Հերպէրթ Մարքիւս կարդալ կը ձեւացընեն, ուր բզրական պառաւ փ....ե մարդ կը փնտռեն յեղափոխութեան պողոտային վրայ, այն յոյսով որ երիտասարդ տղաք ձեռք կ՚անցընեն, ընդհանուր կերպով, նկատելով մեծ թիւի մը հաճելի ըլլալու ծարաւի այս խուժանը, որ երկար ժամանակէ հրաժարած է ըլլալով ինքիրեն մտածելէ, « նոր գաղափարներու » վրայ կ՚ինյայ գերիի մը գողովը:

Եթէ միայն Ժիւլի Միխայլովնան ըլլար, որ կը գրաւէ Մասսա պանդոկը, շատ ծանր չէր ըլլար, աւելի խնդալիք բան է: Բայց կայ նաեւ Փիէռ Վերխովենըսկին, Նիհիլիստ խմբակին պետը, որ ընդհանուր քանդում կը քարոզէ, ուսանողներու միամիտ ազնուութիւնը կ՚օգտագործէ եւ երբ դէշ ձեւ կ՚առնէ ամէն բան, կամաց մը արտասահման կը փախի, յեղափոխութեան քարոզիչը կայ՝ Շիկալեւ, որ պարզելով իր սիսթեմը, սարսուռ պատճառող անկեղծութեամբ մը, կը խոստովանի թէ մեկնելով առանց սահմանի ազատութենէն յանգած է առանց սահմանի բռնատիրութեան:

Թրոցկիստ եւ անիշխանական բարեկամներէս անոնք, որոնք գործօն մասնակցութիւն բերած են Մայիսի դէպքերուն, կը հաստատեն թէ հակասթալինեան ըմբոստութիւն մըն էր: Կ՚ուզեմ հաւատալ, բայց ռուսական փորձառութիւնը ցոյց տուաւ թէ նման արկածախնդրութեան մը մէջ, արագօրէն կարծր եւ վարդապետական տարրերն են որ կը յաղթեն, յեղափոխութիւն կ՚ընես ազատութեան ամբողջութիւն մը ձեռք ձգելու համար եւ ինքզինքդ աղի հանքի մէջ կը գըտնես...:

Մտահոգիչ է որ Սթալինի նկարը ծախուած ըլլայ Սոռպոնի բակին մէջ, մտահոգիչ է որ քանի մը սրիկաներ ծափահարել տուած ըլլան Սինիավսկիի եւ Դանիէլի աքսորը, Օտէոնի մէջ, մտահոգիչ է որ մեր յեղափոխականներուն նախընտրած յանձնարարութիւնը չեխական ներկայ փորձառութիւնը չըլլայ այլ չինականը, մտահոգիչ է որ քաջ Աքսիոն թերթը երթալով աւելի «չիկալեւեան» չեշտ առնէ: Հարկ չկայ որ Համայնավար կուսակցութեան վարդապետական պիւռոկրասին երբ քննադատեն իրենք ալ, իրենց կարգին, նոյն բռնատիրական սատանաներու գիրկը կ՚ինյան:

Հարցը այն չէ որ պաշտպանուի այն տեսակէտը թէ մտքի ազատութիւնը գերադաս է ընկերային արդարութենէն, հարցը այն է որ ցոյց տրուի թէ ընկերային արդարութիւնը խաբկանք մըն է: Ֆրանսացի մտաւորականներ պատճառ չունին զօրավիդ կենալու դրամատիրական վարչաձեւին, բայց նուազ պատճառ ունին մաղթելու վարչակարգ մը, ուր պիտի կրեն Կուիլեւի (գնդակահարուած), Մանտելշթամի (աքսորը մեռած) կամ Սոլիէնիցէի ճակատագիրը, չենք ուզեր մազոխական ըլլալ:

Որպէսզի գալիք «Ֆրանսական յեղափոխութիւնը» չվարկաբեկուի ինչպէս եղաւ ռուսականը, արգելափակման կայաններու մէջ, պէտք է կրկին ու կրկին կարդանք « Տէմոնները », պէտք է նաեւ խորհինք ներկայ անհանդիստ մթոլորտին խոր պատճառներուն մասին, որոնք, կը կրկնեմ, ոգեկան են եւ համոզուինք որ ընկերութիւն մը որ Աստուծոյ մահը հռչակեց, անհրաժեշտօրէն սահմանուած է մարդուն մահը գործադրելու:

Կ. ՄԱՑՆԷՖ

ԿԱՐՕ ՈՒՇԱԳԼԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մահուան Խառասուիֆին առթիւ)

Վերջին չաբաթներու դործադուլները մեզ անակնկալ պահեցին, հայ իրակա – նութենէն ներս, օրը օրին տեղի ունեցող երեւոյթներուն եւ դէպքերուն:

Պէտք էր թղթատարական սպասարկու – թիւնը վերահաստատուէր, որպէսզի այդ չրջանին զուգադիպող ուրախ կամ տխուր դէպքերուն տեղեկանայինք, գժբախտա – բար զգալի չսպաղումներով:

Այսպէս է որ յետնեալ « Ցառաջ »ներու կապոցը երբ ստացանք մէկ անգամէն, յուզումով նչմարեցինք անակնկալ գոյժը դոր կը հաղորդէր Թերթը իր Մայիս 30 թիւով: Մեր ամէնուս սիրելի կարօն՝ Հ· Մ· Ը· Մ·ի կեդրոնի պատասխանատու քարտուղարը եւ «Հայ Սկաուտ» ամսա – թերթի խմբագիրը ոչ եւս էր:

Մեր վեթերան ընկերը որ տասնէ մը ի վեր մեկուսացած էր իր խանդարուած ա – ռողջութեան հետեւանքով, չատ անչար – մար պահ մը ընտրած էր այս աչխարհէն մեկնելու: Ուղած էր կարծէք, համես – տութեամբ եւ առանց աղմուկի — ինչպէս եղած էր իր կեանքի ընթացքին — հրա – ժեչտ առնել զաղտնօրէն իր երբեմնի ըն – կերներէն ու մտերիմներէն, որոնք ան – տեղեակ այս դժբախտ պատահարին, ի վիճակի չեղան, յարդանքի վերջին ար – տայայտութիւն մը բերելու իրենց վե – թերանին:

Մահուան մանդաղը եկած հնձած էր դինքը, ճիշդ այն չրջանին՝ Հ· Մ· Ը· Մ·ի նչանակալից մէկ հանդրուանին, երբ սփիւռքի մարզական վերապրող սերունդը ու նաեւ նորագիր Հ· Մ· Ը· Մ·ականները կը պատրաստուէին ամենուրեք տօնակա – տարել յիսնամեայ դոյութիւնը իր ծառա – յած եւ այնքան սիրած մխութեան: Իր արդար իրաւունքն էր, իր կենդանու – թեան, իրրեւ մխութեան նուիրեալներէն մին՝ ստանալ յարդանքի ու երախտագի – տութեան տուրք մը: Այդ պարտքը պիտի հատուցուի անչուչտ իր բացակայութեան ալ, միւս բոլոր անհետացող մեծերու չարքին, Շաւարչ Քրիսեանի, Գրիգոր Յակոբեանի, Հայկ Ճիզմէճեանի, Յ· Հինդլեանի, Վահան Զերազի, Բիւզանդ Կէօզիւլէօյիւքեանի, Մաթէոս Ջարիճ – եանի, Վարագ Քոչարեանի, Հայկ Ճօլօլ – եանի, Աբարատ Քրիսեանի եւ այնքան ուրիչներու որոնք նոյնպէս ընդմիչտ հե – ռացած են այս աչխարհէն:

Կարօն՝ մարզիկ մը չէր ինքը, բառին խիստական առումով: Բայց կանուխէն հա – ւատացած էր մարմնակրթանքի բարերար դերին, որքան անհրաժեչտ՝ առ հասարակ մարդկային ցեղին, առաւել եւս տիպո – մարզկային ցեղին, առաւել եւս տիպո – դական հայ պատանի ու երիտասարդ սե – րունդին, որոնք մեր կոտորակուած ժո – ղովուրդին յոյսը կը կազմէին, վաղուան առողջ Հայութիւնը պատրաստելու հա – մար:

Ողբացեալ մեր ընկերոջ արժանիքը այդ տեսակէտով կրկնապէս կ'աւելնայ, երբ նկատի ունենանք որ Անատոլուի համեատ մէկ չրջանին՝ Քէօթահիոյ — ծննդավայ – րը նոյնպէս մեր մեծանուն Կոմիտասին — մէջ է որ իր կեանքին առաջին չրջանը, մինչեւ հասուն երիտասարդութիւն ան – ցուցած էր ան ու հակառակ ատոր, հա – կառակ մայրաքաղաքի մը ընծայած նը – պաստաւոր պայմաններէն ու դիւրութիւն – ներէն զուրկ ըլլալուն, Կարօն կրցած էր հետաքրքրուիլ ու հմտանալ չարժու – մով մը, որ այդ օրերուն պերճանք կա – րելի էր համարիլ:

Ու հոնկէ ալ սկսած է իր առողջապա – հական չինիչ յօդուածներով աչխատակ – ցիլ Շաւարչ Քրիսեանի Մարմնամարզին:

Երբ 1914ի պատերազմէն առաջ, Պոլիս եկաւ հաստատուելու, իր կապը աւելի եւս զօրացուց երիտասարդութեան հետ ու այս անգամ իր ներկայութիւնը կը դանենք Սկիւտարի Բաֆֆի Ցառաջդիմական Մի – ութեան մէջ, Հայկ Ճիզմէճեանի, Բիւ – զանդ Կէօզիւլէօյիւքեանի եւ այլոց կող – քին, իրր գործօն անդամ մչակութային կամ մարզական յանձնախումբերու, որոնք կազմուեցան Շաւարչ Քրիսեանի պարբե – րական դասախօսութիւններու իրր հե – տեւանք:

Բայց աւելի չատ, Կարօն, հայ մարզա – կան չարժման մէջ ծանօթ դէմք մը պի – տի դառնար 14–18ի պատերազմէն ետք, իրր Հ· Մ· Ը· Մ·ի Կեդրոնի քարտուղար եւ Միութեան օրկան «Հայ Սկաուտ» պարբերականի խմբագիր:

Համեատ յանձնառութիւններով սկըս – ուող իր պաչտօնը, հետզհետէ աւելի ծանր պիտի կ'ըռնէր իր ուսերուն, քանի Հ· Մ· Ը· Մ·ի գործունէութեան դաչտը պիտի ընդարձակուէր եւ քանի մասնա – ճիւղերու հետ փոխադարձ յարաբերու – թիւնները պիտի աւելնային: Բայց կա – րօն, անտրտունջ, կը ջանար հասնիլ բո – լորին, միաժամանակ «Հայ Սկաուտ»ն ալ տարիներով աւելի կենսունակ եւ հետա – քրքրական՝ համապատասխան օրուան պահանջներուն:

Առանց մոռնալով կատարուող այս չաղ – կապին եւ օժանդակութեան, կարելի պի – տի չըլլար բաղձացուած ձեւով, Կեդրո – նին ու մասնաճիւղերուն կապը սերտա – ցնել, պատանիներն ու մարդիկները խան – դավառել, պարբերաբար հրատարակելով անոնց գործունէութեան տեղեկատուու –

թիւններն ու լուսանկարները ինչպէս եւ կեդրոնի որոշումներն ու հրահանգները:

Միութեան կեդրոնատեղին զարձած էր տեսակ մը փեթակ ուր օրն ի բուն, Պոլ – սոյ զանազան թաղերէն ու արուարձան – ներէն, առանց հաչուելու դաւառը, պա – տասխանատու վարիչներ կամ անհատ անդամներ, մարզիկ կամ սկաուտ, օրն ի բուն կը դիմէին զանազան հարցերու առընչութեամբ, որոնց կարօն կը չանար, զոհացում տալ, ըստ իրեն արուած իրա – ւասութեան սահմանին մէջ, Հ· Մ· Ը· Մ·ի ղեկավար երկու կարկառուն դէմքե – րուն՝ Գրիգոր Յակոբեանի եւ Հայկ Ճիզ – մէճեանի կողմէ:

Իր գրասենեակի վարչական ու խմբա – գրական աչխատանքներէն դուրս, երբեմն ան կ'այցելէր նոյնպէս մասնաճիւղերը, փոխաբինելու համար երկու ընդհ· պե – տերը, Յակոբեանն ու Ճիզմէճեանը, երբ այս վերջիններէն ղրաւուած էին տարբեր չրջաններէ:

Ցիշողութեանս մէջ թարմ է դեռ, Գու – լէլիի Կեդր· Ողբանոցին իմ պաչտօնա – վարութեանս չրջանին, իր կատարած պաչտօնական առաջին այցելութիւնը 1921 Մարտ 23ին յանուն Հ· Մ· Ը· Մ·ի, զոր իրականացնելու համար հարկ եղաւ ա – միսներ ջանք թափել:

Իմ կրկնակ հանդամանքներուս, նախ իրր Հ· Մ· Ը· Մ·ական ու ապա պատաս – խանատու – վարիչ ողբանոցին մարզա – կան ու սկաուտական չարժումներուն, տեսակ մը կապ էի երկու հաստատու – թիւններուն միջեւ, ու իմ դլխաւոր գան – կութիւնն էր որ Գուլէլին ալ Հ· Մ· Ը· Մ·ի ուրոյն մասնաճիւղ մը կազմէր, ինչ որ տնօրէնութիւնը բաղձալի չէր դաներ:

Այդ յաջողութիւնը կարելի եղաւ ձեռք բերել ի վերջոյ ու յաջորդաբար Հայկ Ճիզմէճեանն ու Կարօն հրաւիրուելով որ – բանոց, պաչտօնական ձեւակերպութիւն – ները լրացուցին ու տղաքն ու ուսուցչա – կան կազմը խանդավառեցին իրենց սըր – տաբուխ խօսքերով:

Երբ Փարիզ հաստատուեցանք, 1922էն սկսեալ, Կարօն ալ չուչացաւ դալ մեղի միանալու: Հոս ալ պարբերաբար իր աչ – խատանքի կարեւոր բաժինը բերաւ, — որքան կեանքի տեղական պայմանները կը թոյլատրէին, — նուիրելով իր ազատ ժա –

ՈՒ ԵՍ Կ'ԵՐԹԱՄ···

ԳԱԲՐԻԷԼ ՀՐԵՇՏԱԿԻՆ ԱՐՑՈՒՆՔՆԵՐԸ

15 Յունիս 1968 Շաբաթ:

«Սրբոյն Գրիգորի Լուսաւորչին Մերոյ Ելն ի Վիրապ» տօնը Մայր Եկեղեցւոյ մէջ կը տօնենք: Ժամակոչը աճապարանօք կու հեռաձայնին զլուխը կը հրաւիրէ: Մին – չեւ երաժիչտին չարականի երկեցուղու – թիւնը աւարտելը չափելով, կը չտապեմ:

— Ալօ···:

— Օրհնեա ի տէր, տէր պապա:

Ձայնը ծանօթ է: Շապճեան իր տովս – րական բարեկրթութեան եւ պատչաճու – թեան պարտաղրութիւններուն մէջ չի թերանար: Ուստի իր ծառայական խո – նարհութիւններուն հայրաբար պատաս – խանելով, հետաքրքրութիւնով իր վեր – ջաբանին կը սպասեմ···:

— Տէր Հայր, Տէր Դաւիթը հոս չէ, ննջեցեալի մը փոխադրութեան համար, կէտիկ փաչա զալու բարի եղէք:

— Սիրով, Պ· Շապճեան: Միայն թէ արարողութիւնը հաղիւ կէս ժամէն կ'ա – ւարտի: Անկէ վերջ միայն կրնամ զալ:

— Եթէ ուրիչ քահանայ մը չկարենամ դտնել, զարձեալ ձեզի կը հեռաձայնեմ: Կարողութիւններ· աչերնուդ կը համբու – բեմ:

Մենք հաղիւ արարողութեան վերջաւո – րութեան հասեր էինք, զարձեալ հեռա – ձայնի տիպղղական հրաւէր:

— Տէր Հայր, ես անմիջապէս կառք մը կը ղրկեմ, չատ կը խնդրեմ, չուտով ե – կէք, կ'աղաչեմ, կարեւոր է···:

Հոս անվերապահօրէն պէտք է խոստա – վանիլ, թէ մեր կազմակերպիչները այս մասին չափազանց բծախնդիր են, եւ ա – ռանց քահանայի ննջեցեալ չեն փոխադ – րեր: Իրենց աւանդապահ օրինապահու – թիւնը դնահատել արդար պարտականու – թիւն է:

Երբ մենք եկեղեցիէն կ'ելլէինք, արդէն կառքը եկած էր ու լինդի կը սպասէր: Կառք նստելով, Կէտիկ փաչայի Ս· Ցով – հաննէս եկեղեցին հասանք: Պ· Նուպար Շապճեանը եկեղեցւոյ դրան առջեւը դիս դիմաւորելով, ննջեցեալին տունը առաջ – նորդեց:

Ննջեցեալ փոխադրելը, մեզ համար սո – վորական է··· Կուլան, կ'ողբան, բայց մենք, մեր կանոնական աղօթքն ու կարգը կատարելէ ետք, ննջեցեալը կ'առնենք ու կը տանինք···:

Այս անդամ ալ, սովորական կերպով, երբ տանը մօտեցանք, լացի ձայները մեր ականջին հասան: Քանի տանդուխտներէն

մանակը, միութեան վարչական դործե – րուն, իրր անդամ զանազան վարչու – թիւններու, իրր քարտուղար Հ· Մ· Ը· Մ·ի եւ պահ մըն ալ կրկին « Հայ Սկա – ուտ»ի ժամանակաւոր խմբագիր:

Իրր անձնական դործ, «Ցառաջ»ի ըն – տանիքին մաս կազմեց անոր հրատարա – կութեան առաջին իսկ օրէն, իրրեւ վար – չական պաչտօնեայ, ու երբ յետագային տարբեր դբաղումներու լծուեցաւ, թեր – թին իր աչխատակցութիւնը չարունակեց երկար տարիներ, դողտրիկ ու ինքնուրոյն երկիծական ոճով դրուած տոմսերով, Կ· Պետուչ սոորագրութեամբ, որոնք չատ հաճոյքով կը կարդացուէին:

Այս մասին արդէն խմբագրութիւնը արտայայտուեցաւ ու հարկ չեմ տեսներ աւելի անդրադառնալու:

Իր մահուան քառասունքին առթիւ, պարտք կը նկատենք խոնարհիլ իր ազնիւ ու մաքուր Հ· Մ· Ը· Մ·ականի յիչատա – կին առջեւ, որ միչտ վառ պիտի մնայ դինքը սիրողներու սրտին մէջ:

Գնա հանդչէիլ, իր ժողովուրդին ազ – նուօրէն ծառայող ղինուորագրեալի մը դոհունակութեամբ, վերը յիչատակուած այնքան սիրելիներու աճիւններուն մօտ, որոնց հետ այնքան ջերմեռանդութեամբ արդիւնաւոր աչխատանք կատարեցիր ու թող անունդ մահուան մէջ ալ չարունակէ միանալ այդ զմայլելի փաղանդին:

Քու յիչատակդ յարդող չատերէն մէկը՝

ԳՐ· ՃՕԼՕԼԵԱՆ

վեր բարձրանալ սկսանք, ողբի ձայները կ'աւելնային: Ննջեցեալին սենեակը մտնել անկարելի էր··· Ախկոժութեան բռնած մակոյկի մը պէս տատանելով, ան ու ձախ քչուելով, վերջապէս ննջեցեալին անարին մօտենալու յաջողեցանք:

Ա՛խ, սենեակին մէջ լաց ու կոծ, ա – ղաւնք ու մորմոք, ազազակ, անմխիթար կանչեր··· անկաելի է ոչ մէկուն խօք հասկցնել:

Մեսիան ննջեր էր:

Երեսունեւվեց զարուններ հաղիւ բոլ – րած, աչխոյժ, բարի, աչխատասէր ու հաւատացեալ երիտասարդ մը. կնկին վաչյայ Թագին Աղբատախանամին ժրա – ջան, աչխատասէր, աղքատներու համար անդադար աչխատող, եւ անոնց պատ – սան հրեչտակը՝ ալ չկար··· եւ սակայն, իր կեանքը բարեգործութեան ուղիին մէջ մաչեցնող Մեսիա Պէրպէրօղլուի հրչ – տականման վչտահար այրին, երեք ա – րբաբախտ զաւակները, եղերաբախտ ու դժբախտ ծնողքը եւ անմխիթար սիրելի – ները կարելի չէր մխիթարել:

Կանոնական կարգը կատարելու հա – մար, երբ ննջեցեալին անարին մօտեցայ, դժբախտ այրին, վերաւոր էգ առիւծի մը նման, դէմս կանդնելով լալագին ա – ղաղակեց·

— Տէր Հայր, մի՛ դար, չե՛մ տար··· Մի՛ տանիր սիրական Մեսիաս···:

Ա՛խ, մինչ ես Գաբրիէլ հրչտա՞ն եմ··· Ո՛հ, ի՛նչ դառն պահ, ո՛վ Տէր: Ես ինչո՞վ մեղաւոր եմ··· Շուարած ու կարկամած՝ չուրջս կը նայիմ: Խոլորձ արհամարհոտ նայուածքներով դիս կը դիտեն··· Անոնց մէջէն սիրասուն այրին, մէկ ձեռքը ամուսնոյն դադրած սրտին վրայ դրած, մխսուն ալ դիս հեռացնե – լու կը ջանայ···:

Այս տեսարանին առջեւ, քարերն իսկ կը փղձկէին: Ես ալ այլեւս անձին տէրը չեմ: Շուարած, այլազան, մթնոլորտի ազդեցութեան մէջ մխրճուած, ես ալ սգաւոր, իմ ալ սիրտս վիրաւոր, աչքերս արցունքի կայլակներ կը հոսին:

Աբատասուելս տեսնող, եւ դիս նախապէ – ս թշնամի կարծող՝ վիրաւոր խեղճ հարե – նուկը, երկու թեւերը լինդի երկարելով, ադերսադին կը պադատէր·

— Տէր Պապա, ամուսինս լինդի վերա – դարձուր···:

Կաթիլ մը արցունքը, մէկ վայրկեանի մէջ տաեղութեան դպացումը սրտերն հեռացուցեր, հակառակորդները մտերմա – ներ էր դարձուցեր: Պահ մը առաջ, գար – ներ էր դարձուցեր: Պահ մը առաջ, գար – ներ էր դարձուցեր: Պահ մը առաջ, գար

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԻՏԱԼԱՑԻ ՀԵՏԱԶՕՏՈՂՆԵՐԸ

«Հայ ճարտարապետական արուեստի մէջ ես մի արահետ բացի. իմ յաջորդներս պէտք է զայն վերածեն պողոտայի»:

Թ. ԹՈՐԱՄԱՆԵԱՆ

Ճարտարապետութեան պատմաբան իտալացի Ճ. Ռիվոյիրա 1914ին կը գրէր. «Հայկական ճարտարապետութիւնը պէտք է նկատել փոքր ժողովուրդի մը հնաւանդ հաւատքին բարձրագոյն արտայայտութիւնը», իսկ պատմականօրէն՝ իբրեւ «հռոմէականին կամ հռոմէաբիւզանդականին աստիճանական զարգացման հետեւանք»: Երբ կը գրուէին այս տողերը, հայ նոր արուեստագիտութիւնը իր սաղմնաւորման շրջանը կ՚ապրէր եւ հեղինակը, հակառակ անոր որ գտնուած էր Հայաստան, մեր ճարտարապետութեան մասին ժամանակագրական եւ պատմական լուրջ տուեալներ չունէր եւ առհասարակ լաւ չէր գիտեր մեր երկիրն ու մեր ժողովուրդին ստեղծագործութիւնը: Հայ ճարտարապետութիւնը «հռոմէա – բիւզանդականին» մէկ ճիւղը համարող Ռիվոյիրայի այդ թիւր կարծիքը ունեցաւ իր համախոհները (քրիստոնէական շրջանի փոքր ասիական քաղաքակրթութիւններու գնահատութեան հարցին մէջ «գաւառային երեւոյթներ» պիտակը դեռ այսօր ալ կ՚երեւայ եւրոպացի կարգ մը գիտնականներու գիրքերուն եւ յօդուածներուն մէջ):

Սակայն բիւզանդագիտութեան եւ իրանագիտութեան զարգացումը յեղաշրջեց «Եւրոպան կեդրոն է» մտածելակերպին հիմերը: Նախաքրիստոնէական քաղաքակրթութիւններու աւելի խոր ուսումնասիրութիւնը նոր հորիզոններ բացաւ: Ճարտարապետական յօրինումներու ծագման եւ զարգացման հարցերը կապուեցան ժողովուրդներու պատմական կեանքին, աշխարհահայեացքին, հաւատքին եւ անոնց երկիրներու աշխարհագրական-կլիմայական պայմաններուն: Փոխազդեցութիւններու խնդիրները, ըստ այնմ, գրուեցան աւելի ամուր հողի վրայ: Եւրոպական գիտութեան զարգացումը ճիշդ գնահատող որոշ հեղինակներ իրենց ճամբուն վրայ հանդիպեցան Թորոս Թորամանեանի հետազօտութիւններուն, ու հետզհետէ հայ ճարտարապետութիւնը սկսաւ ստանալ իր ճիշդ մեկնաբանութիւնը: Եթէ, օրինակ, մեր շինարարական արուեստի շատ հարցերուն մէջ գրական կարծիք ունեցող Ստրժիգովսկին 1918ին յամենայն դէպս կը կարծէր, թէ Հայոց տաճարին նախատիպը պէտք է փնտռել իրանական «կրակի տաճարին մէջ», այժմ՝ Մ. Ռիմշնայդեր, հիմնուելով հայ ուսումնասիրողներու հայթայթած տուեալներուն վրայ, հաւանական կը համարի, որ անիկա զարգացած ըլլայ ուրարտական «մեկարոն»էն:

Հայ ճարտարապետութեան իրական արժանիքներն ու դիմագիծը Եւրոպացիներուն ծանօթացնելու գործին այժմ լծուած են, յատկապէս, իտալացի մասնագէտները: 1966ին Հռոմի համալսարանի Միջնադարեան արուեստի հիմնարկութեան մաս կազմող չորս մասնագէտներ (Պրիչչիա Կրատադոկկի, Մ. Կոյտի, Ճ. Նիկրօ, Պ. Կունէօ) եւ 1967ին Միլանոյի Բազմարուեստից հիմնարկութեան երեք աշխատակիցներ (Ա. Ալպակօ – Նովելլօ, Ա. Մանուկեան, Յ. Ղազանճեան) այցելեցին Հայաստան եւ վերադարձին իրենց հետ տարին մօտ 15·000 լուսանկար եւ 400 չափագրութիւն: Անոնց նպատակն է՝ լրացնել համաշխարհային ճարտարապետութեան պատմութեան մէջ ըստ էութեան բաց մնացած հայկական նշանակալից էջը եւ պարզել եւրոպացի գիտնականներուն հայ շինարուեստին արժէքը՝ ցրելով կարգ մը թիւր կարծիքներ եւ տեսակէտներ:

Արեւելքի եւ Արեւմուտքի մշակոյթներու միջեւ եղած կապերուն եւ յարաբերութիւններուն ուսումնասիրութիւնը լոյս սփռեց հայ ժողովուրդին ստեղծած արուեստին արժէքներուն վրայ: Պարզ է այլեւս, որ նոր մշակոյթներ կրնան յառաջ գալ յատկապէս այն երկիրներուն մէջ, ուր դեռ անցեալին գոյութիւն են ունեցած մշակոյթներ: Հին քրիստոնէութեան շրջանի մեր եկեղեցիները կառուցուած են, հիմնականին մէջ, տեղական աւանդներու զարգացումով: Այլեւս հայկականը Բիւզանդականին հետ շփոթել կարելի չէ: Բիւզանդական ճարտարապետական յօրինուածքներուն երկրաչափական կազմը վերացական է, իսկ ներքին տարածութիւնները նկարչական ձեւով ըմբռնուած են: Հայկական արուեստին մէջ մօտեցումը հիմնովին տարբեր է՝ ճարտարապետական կազմը կառոյցի եւ ձեւի հաւասարակշռեալ, միաձոյլ, օրգանիկ իրողութիւն է: Ձեւի, կառոյցի եւ աշխարհայեցողութեան այս եւ այլ կարգի յատկանիշները ըմբռնելու պարագային է, որ կարելի կը դառնայ որոշել ազդեցութիւններու բնոյթը: Օրինակ, ըստ Ա. Ալպակօ – Նովելլոյի, հայկական ճարտարապետական կոթողը «հիմնականին մէջ կը ձգտի ուղղահայացութեան, տիճամիկութեան, ներքին տարածութիւններու աննիւթականացման եւ, կարծես թէ, կոթականին նախապատրաստութիւնն է» (1965): Ուրիշ գիտնական մը՝ Կ. Ֆերակալլի, դիտել կուտայ, թէ «համակեդրոն հայկական եկեղեցիներու տիպերէն գոյութիւն ունին բազմազան եւ նշանակալից այնքան տարբերակներ, որ դժուար թէ այլ քաղաքակրթութիւններու մէջ կարողանանք գտնել. ուստի պարզ է, թէ ինչո՛ւ այս եկեղեցիներուն յօրինուածքներուն մէջ իրագործուած թեքնիքի եւ ձեւի լուծումները նպաստեցին արեւմտեան միջնադարեան արուեստին զարգացումին»:

Իտալացի մասնագէտներուն այս միտքերը չափազանց հետաքրքրական են եւ արժէքաւոր, մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք, որ առայժմ հայագիտութիւնը արտասահմանի մէջ լայն թափ ստացած չէ: Օտար նոր հեղինակներու գործերը մեծ մասամբ գրասեղանի արտադրութիւններ են, որովհետեւ անոնցմէ քիչերն են, որ ծանօթ են Հայաստանի: Վերջերս Մ. Գոյտի Փարիզէն գրեց, որ ինք Ֆրանսացի անուանի բիւզանդագէտ Ա. Կրապարի ցոյց տուած է Հայաստանի մէջ իր լուսանկարած պազիլիք տաճարները. Կրապար հիացումով ըսեր է. «Եթէ գիտնայի, անպայման կ՚անդրադառնայի անոնց մասին տպագրութեան յանձնած «Սուրիական արուեստ» նոր աշխատութեանս մէջ»:

Այս տարի, Ապրիլ 25ին, Աթէնքի մէջ տեղի ունեցաւ Ամրոցներու համաշխարհային հիմնարկութեան 8րդ համագումարը, ուր պաշտօնապէս հրաւիրուած էին եւրոպացի զանազան երկիրներու, ինչպէս նաեւ Թուրքիոյ մասնագէտները: Իտալական պատուիրակութեան ղեկավարը Ա. Ալպակօ – Նովելլօն էր, որ կարդաց «Ամրոցներ» եւ վանք-ամրոցներ արդի Հայաստանի մէջ» զեկուցումը: Համառօտ ներածականով մը ան ներկայացուց մինչեւ Միջերկրական տարածուող պատմական Հայաստանը, ապա խօսեցաւ Զանգեզուրի մեկալիթեան բնակավայրերու, Գառնիի ամրոցին, Անիի, Կարսի, Կոռիկոսի (Կիլիկիա) ծովային բերդին, Կոշի եւ Ամբերդի ամրոցներուն մասին՝ ցուցադրելով նկարները: Ալպակօ – Նովելլօ այդ մասին կը գրէ մեղի. «Ես կը կարծեմ, որ հայկական ճարտարապետութեան մասին ըսածս բաւական օգտակար եղաւ: Նախ՝ անդամ մը եւս նկատեցի, որ հայկական նիւթը ընդհանրապէս անծանօթ է ժամանակակից գիտնականներուն, որոնք մեծ հիացումով եւ հետաքրքրութեամբ լսեցին հաղորդումը: Ապա՝ թուրք գիտնականը, ընդունելով բերած փաստերուս անժխտելի ըլլալը, ստիպուած եղաւ Կիլիկիայի եւ ընդհանրապէս Թուրքիոյ պատկանող հայկական ամրոցները եւ վանք-ամրոցները համարիլ հայկական»:

Նոյն Ալպակօ – Նովելլօն անգլիական ճարտարապետութեան պատմաբան Բ. Ֆլեյչէրի «Ճարտարապետութեան պատմութիւն» աշխատութեան իտալերէն հրատարակութեան մէջ (1967) առանձին գլուխ մը մտցուց հայկական ճարտարապետութեան մասին՝ ընդգծելով անոր ինքնուրոյն եւ բարձր արժէքը:

Կարեւոր է յիշել նաեւ, որ իտալացի գիտնականներու այդ երկու խումբերուն նախաձեռնութեամբ հայագիտական կեդրոններ հիմնուած են Հռոմի եւ Միլանոյի մէջ, հաւաքելով հայ ժողովուրդի պատմութեան եւ մշակոյթին բոլոր ճիւղերուն վերաբերեալ հարուստ գրականութիւն մը:

Թէեւ ընդամէնը երկու-երեք տարուան պատմութիւն ունի իտալացի գիտնականներուն հայագիտական գործունէութիւնը, բայց անոնք արդէն շատ մեծ գործ կատարած են հայ արուեստի ուսումնասիրութեան եւ տարածման ասպարէզին մէջ:

Առիթէն օգտուելով, կ՚ուզենք ընել հետեւեալ առաջարկը.

Ա) Լաւ կ՚ըլլար, եթէ Թորոս Թորամանեան անունով պատուագիր տրուէր սփիւռքի հայ եւ օտար այն գիտնականներուն, որոնք կը նպաստեն հայկական ճարտարապետական արուեստը իրենց երկրին ժողովուրդին ծանօթացնելու գործին:

Բ) Տարին մէկ անդամ (կամ այլ ժամանակաշրջանով) յայտարարել Թորոս Թորամանեան մրցանակաբաշխութիւն, որուն կրնան մասնակցիլ հայ եւ օտար հայագէտ գիտնականներ:

Գ) Տարին մէկ անդամ գումարել «Թորոս Թորամանեան» գիտական համագումար մը, ուր հայ ճարտարապետութեան մասին իրենց կատարած ուսումնասիրութիւնները իրարու ծանօթացնեն Հայաստանի եւ սփիւռքի հայ եւ օտար մասնագէտները: Հրատարակել «Թորոս Թորամանեան» ընդհանուր խորագիրը կրող հաւաքածոներ:

ԱՐՄԷՆ ԶԱՐԵԱՆ

«Գրական Թերթ»

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (238)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ասանկ տարօրինակ վերացումներու համար իր ամբողջ ուժերուն պէտք ունի: Ամենափոքրիկ բեռ մը կրնայ անոր ծանրութեան կեդրոնը խանգարել եւ դահավիժել զայն:

Չուան մը պէտք էր. բայց Ժան Վալժան չունէր: Կէս գիշերին Փոլոնսօ փողոցին մէջ ուրկէ՞ գտնէր չուան մը: Անտարակոյս Ժան Վալժան եթէ թագաւորութիւն մը ունենար նոյն պահուն, կուտար՝ չուան մը փոխ առնելու համար:

Ամէն ծայրայեղ կացութիւնները իրենց յատուկ փայլակները ունին որոնցմէ մարդ երբեմն կը կուրնայ, երբեմն ալ կը լուսաւորուի:

Ժանրոյի անել փողոցին մէջ կանթեղ մը կար. Ժան Վալժան յուսաբեկ չորս կողմը նայելու ատեն յանկարծ այս կանթեղին մոյթը տեսաւ:

Այդ ժամանակներուն դեռ Փարիզի փողոցներուն մէջ կազի կտուցներ չկային:

Երբ գիշեր կ՚ըլլար, փողոցներուն մէջ իրարմէ հեռու դրուած կանթեղներ կը հանուէին. այս չուանը փողոցին մէկ կողմէն միւս կողմը կ՚անցնէր կանթեղի մոյթին ակօսաձեւ ճեղքին մէջէն:

Դառնակը, որուն վրայէն այս չուանին կծիկը կը քակուէր, կանթեղին տակ երկաթէ պահարանի մէջ կցուած էր: Պահարանին բանալին ճրագավառին քովը կը կենար, իսկ չուանը մետաղէ տուփի մը մէջ առնուած էր որպէսզի բան մը չըլլայ:

Ժան Վալժան վերջնական կռիւի մը աշխուժով փողոցէն դուրս ելաւ, անդամ մը ցատկելով, անել փողոցը մտաւ, իր դանակին ծայրովը պզտիկ պահարանին կղպակին լեզուն կտրեց, եւ անմիջապէս Քողէթին քովը եկաւ հետը չուան մը ունենալով: Այս տրամաբեկ հնագիւտները շուտով գործ մը կը տեսնեն երբ ճակատագրին հետ դէմ առ դէմ կը կռուին:

Ինչպէս ըսինք արդէն, այդ գիշեր կանթեղները վառած չէին: Հետեւաբար Ժան ըօ փողոցին լապտերն ալ ուրիշներուն պէս վառած չըլլալով, եթէ տեղէն վերցուած ըլլար անդամ, քովէն անցնող մը կրնար չնշմարել վերցուած ըլլալը:

Սակայն, գիշերուան ժամը, տեղը, մըթութիւնը, Ժան Վալժանի մտատանջութիւնը կը սկսէին վրդովում պատճառել Քողէթին: Եթէ ուրիշ մը ըլլար այս աղջընակին տեղ, արդէն շատոնց աղաղակներ ձգած պիտի ըլլար: Բայց Քողէթ Ժան Վալժանի թիկնոցին ծայրը քաշեց միայն առանց ճիչ մը հանելու: Գիշերապահներուն ձայնը որոնք կը մօտենային հետզհետէ, եւ միշտ աւելի կը լսուէր:

— Հայր, ըսաւ Քողէթ կամաց մը, կը վախնամ: Ո՞վ են այդ եկողները:

— Լռէ, Թէնարտուհին է, ըսաւ թըշուառ մարդը:

Քողէթ սարսռեցաւ, Ժան Վալժան շարունակեց.

— Ձայն մի հաներ: Թող որ գործեմ: Եթէ պոռաս, եթէ լաս, Թէնարտուհին կը լսէ, եւ կուգայ քեզի տանելու համար:

Ապա Ժան Վալժան առանց աճապարելու, բայց միանգամայն առանց պարապ տեղը երկրորդ անդամ ընել աշխատելու ինչ որ կ՚ընէր, հաստատ ու կտրուկ ճըշդութեամբ, ճշդութիւն մը որ այսպիսի վայրկեանի մէջ ալ աւելի զարմանալի էր, որովհետեւ գիշերապահները եւ Ժավէր կրնային շուտով վրայ հասնիլ, իր փողկապը քակեց, Քողէթին մարմինին բոլորտիքը անցուց՝ անութին տակէն, ուշադրութիւն ընելով որպէսզի սեղմելով չցաւցնէ աղջնակը, այս փողակապին չուանին ծայրին կապեց այն հանգոյցով զոր նաւաստիները ծիծեռնակի հանգոյց կ՚անուանեն, չուանին միւս ծայրն ալ բերանը դնելով ակռաներով բռնեց, մուճակները և դուլպաները հանելով պատին վրայէն միւս կողմ նետեց, հիմնորմին վրայ ելաւ եւ պատին ու քիւին անկիւնէն սկսաւ մագլցելով վեր ելլել այնպիսի հաստատուն եւ ապահով կերպով, որ կարծես թէ ներբաններուն եւ արմուկներուն ներքեւ սանդուխի աստիճաններ կային: Կէս վայրկեան չանցած արդէն պատին վրան հասած էր եւ ծունր դրած կը կենար:

Քողէթ ապշութեամբ անոր կը նայէր անմռունչ: Ժան Վալժանին պատուէրը եւ Թէնարտուհիին անունը ահաբեկեր էին զայն:

Յանկարծ Ժան Վալժանին ձայնը լսեց որ խիստ ցած կենալով կը պոռար.

— Պատին տուր կռնակդ:

Քողէթ հնազանդեցաւ:

— Ձայն մի հաներ եւ մի վախնար, կրկնեց Ժան Վալժան:

Քողէթ սկսաւ վեր քաշուիլ:

Եւ ահա յանկարծ ինքզինքը պատին վրայ դտաւ առանց ինչ վիճակի մէջ ըլլալը հասկնալու ժամանակ ունենալու:

Ժան Վալժան Քողէթը բռնեց, շալկեց, ձախ ձեռքով անոր երկու պզտիկ ձեռքերը բռնեց, փորին վրայ կծկուեցաւ եւ պատին վրայէն սկսաւ սողալ մինչեւ մասնորմը որ կտրուած եւ ներս քաշուած էր:

Ինչպէս դուշակած էր արդէն, հոն չէնք մը կար, որու յարկը ատաղձեայ պատին վերէն կը սկսէր եւ թմբիին քովէն շեղակի իջնելով դետնին կը մօտենար:

Բարեբախտութիւն մըն էր այս, վասնզի պատը ներսի կողմէն խիստ բարձր էր քան թէ փողոցին կողմէն: Ժան Վալժան վար կը նայէր եւ կը դիտէր որ շատ խոր էր դետինը:

Նոր հասած էր յարկին շեղաձեւ մասին քով եւ տակաւին պատին կատարէն հեռացած չէր երբ սաստիկ աղմուկ մը ելաւ, եւ Ժան Վալժան հասկցաւ թէ գիշերապահները եկան: Ժավէրի որոտալի ձայնը լսուեցաւ:

— Անել փողոցը փնտռեցէք: Տրուա-Միւր փողոցը պահապան դրուած է, ինչպէս եւ Փիքփիւս փողոցը: Ապահով եմ թէ անել փողոցին մէջն է:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՊՏՈՅՏ, ԴԷՊԻ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ այցելութիւն մը դէպի կայան, Յուլիս 14ի առթիւ:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Խաչուհիներու մօտ:

Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն ժամը ճիշդ 7ին:

"ՍԻՓԱՆ-ԿՈՄԻՏԱՍ" Ի ՀԱՄԵՐԳԸ

Ինչպէս յայտարարուած էր, Սիփան-Կոմիտաս երգչախումբի համերգը տեղի կ'ունենայ Դեկտեմբեր 7ին

SALLE GAVEAU

Յայտագիրը նուիրուած է

ԿՈՄԻՏԱՍ Ի

մեծ վարպետին

ծննդեան հարիւրամեակին առթիւ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Հարաւային Ֆրանսայի Ազգ. Առաջնորդարանը խոր շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Մկրտիչ Սուքիասեանի մահուան տարելիցի հոգեհանգստին առիթով՝ իր այրիէն՝ 20 Ֆրանք: Քնարիկ Արզումանեանի քառասունքի հոգեհանգիստին առիթով՝ Խաչիկ Արզումանեանէ եւ զաւակներէն 50, Օր. Անահիտ Արզումանեանէ 20, Գալուստ Սաղրեանէ 10, Պ. Բալուտեանէ 10, Կարապետ Տէրտէրեանէ 10: Կիրակոս Ալփունարեանի հոգեհանգիստին առիթով՝ Տէր եւ Տիկին Ազատեանէ (Կարտան-Պիվէր) 20: Կարտանի ազգայիններէն՝ Հազար Խաչ Նաւոյեանէ 20, Աստուր Տէր-Սահակեանէ 20, Խաչատուր Պօղոսեանէ 10, Յովհ. Փուիկեանէ 10, Վարդանուշ Փանոսեանէ 10, Սարգիս Մերապեանէ 10, Ենովք Յովսէփեանէ 10, Լեւոն Կարապետեանէ 10, Մեսրոպ Կարապետեանէ 10, Էլպիս Միլտոյեանէ 10, Սառա Վարդանեանէ 10: Եղսա Յակոբեանի թաղման առիթով Հ. Յ. Դ.ի Համազասպ խումբէն 20: Մարկրիթ Ազարեանի թաղման առիթով Աբրահամ Ազարեանէ 10: Մարի Գասդասեանի թաղման առիթով Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Գասդասեանէ 20: Տէր ողորմիեայի մը առիթով Տէր եւ Տիկին Մառանեանէ 10: Արկածամահ Սըրբուհի եւ Գրիգոր Ալթունեաններու թաղման առիթով Տէր եւ Տիկին Ն. Հէլվաճեանէ 20: Վարսենիկ Աշճիպաշեանէ՝ ամուսնոյն մահուան իններորդ տարելիցի հոգեհանգիստին առիթով 25: Կաղնիեանի հոգեհանգիստին առիթով Ղազար Պօղոսեանէ 10, Տէր եւ Տիկին Եղիազար Մելքոնեանէ 40: Սարգիս Ասփիկեանի թաղման առիթով՝ Յովհ. Տէր-Վարդանեանէ 10: Տոքթ. Փափազեանի թաղման առիթով այրիէն եւ զաւակներէն 30, Յակոբ Մկրեանէ 10, Տէր եւ Տիկին Նիկողոսեանէ 10, Սուրէն Արզումանեանէ 20: Աբգար Արզումանեանի ընդ Ազատուհի Գորթոշեանի ամուսնութեան ուրախ առիթով Ոսկեան Նալպանտեանէ 20: Կիւլեան Ղազարէ փոխան ծաղկեպսակի 20 Ֆրանք:

×

Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի կամ հոգեհանգիստի առթիւ:

Թաղականութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ ննջեցեալներու պարագաներուն:

Հանգուցեալ Տիկ. Մարի Գասդասեանի մահուան քառասունքին առթիւ՝ Շահնուր Գասդասեան եկեղեց., Կ. Խաչին, Աղքատաց 20ական: Անահիտ Արզումանեան Կ. Խաչին 10, Տէր եւ Տիկին Նշան Քօրթօշեան այս առթիւ 20 Կ. Խաչին եւ Օժանդակ Տիկնանց 20, Ժորժէթ Մարաշլեան եկեղեց. 10, Տէր եւ Տիկ. Յար. Քիւրտօղլեան եկեղց. 10, Տէր եւ Տիկ. Գր. Վանցեան 20 եկեղց., Տիկ. Վարդուհի Դարբինեան եկեղց. 10, Տէր եւ Տիկ. Ժանօ Գասպասեան եկեղց. 10, եւ աղքատաց 10, Տէր եւ Տիկ. Մեսրոպ Գասդասեան 10 եկեղց եւ 10 աղքատաց:

Հանգուցեալ Թորգոմ Կաղնիեանի հոգեհանգիստին առթիւ Տիկ. Մարգարիտ Կաղնիեան Կ. Խաչին 20, եկեղ. 10, Պր. Եղիազար Մելքոնեան այս առթիւ 40 Առաջն., 10 եկեղ., Պ. Ղազար Պօղոսեան եկեղ. 10, Առաջն. 10 Ֆրանք:

(Շար.

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տէր եւ Տիկ. Թապիպեանէ (Սէն-Լու) օդափոխութեան կայանին համար, իրենց այցելութեան առթիւ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներուն իր հովուական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ:

Ն. Ս. Օծութիւնը իր չքախումբով Օրլիի օդակայանը կը հասնի Չորեքշաբթի 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ յետոյ ներկաները պիտի մատչին ի համբոյր Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL

12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 Ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, անձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, Կիրակի օր պատարագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուացնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻԻԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հիւանդ կնոջ մը համար, կին մը կը փնտռուի խնամքի եւ տնական աշխատանքի համար, մնայուն: Բնակութիւն եւ վարձատրութիւն:

Հեռաձայնել Տիկին Հանէսեանի 733-47-67:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

×

«Հերոսներու Օրը» Խանասորի արշաւանքի տարեդարձին առթիւ, Յուլիս 21ին Շաւիլի անտառը:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

×

Համախարբ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի եւ Սէնթ Անթուան, Կարտանի մասնաճիւղերուն տարեկան մեծ դաշտահանդէսը Յուլիս 7ին, Կիրակի օր: Ֆապրը Կուլի ծառաստանին մէջ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայ ացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ
ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեք ճամբորդութիւններն ալ երթ ու դարձ օդանաւով, լաւագոյն պայմաններու մէջ:

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզէն մեկնում՝ Յուլիս 31ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 16:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզէն մեկնում՝ Օգոստոս 3, վերադարձ՝ Օգոստոս 19:

ԵՐՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.— Մեկնում Փարիզէն՝ Սեպտեմբեր 11ին, վերադարձ Սեպտեմբեր 27ին:

ՄԻԱԿ ԳԻՆ՝ 1950 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOUR

22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS

ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15–18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի, 13, Ռիւ տը Ֆար, ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75):

Ինչպէս նաեւ ԺԱԳ ՇԷԼԷԼԷԿԵԱՆ

Agence Franco-Suisse, 87, La Canebière — Marseille — Tél.: 62-03-44.

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ, 154, Ռիւ Պարապան: Հեռաձայն 60 – 01 – 11:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի — ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ:

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See

ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԲԱՐՁ ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստ. 11ին Կառ տը լ'Էսթէն, ժամը 22ին Արլպերկ Էքըսփրէսով դէպի Զել Ամ Զէ, ժամանում Օգոստոս 12ին ժամը 14,28ին:

Բնակութիւն հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ՝ Շվայցըրհոֆ, տաք եւ պաղ ջուր ամէն սենեակ, խնամուած ճաշ:

Զել Ամ Զէ շատ գեղեցիկ վայր մըն է, լիճի եզերք, մաքուր օդ: Բազմաթիւ զբօսապտոյտներու կարելիութիւն՝ Սալըզպուրկ, երաժշտութեան քաղաքը, Ս. Վոլֆկանկ եւ Շըվալ Պլան իր օպերժը, որ օփերէթի նիւթ հայթայթած է: Այցելութիւն Վիէննայի Հայոց եկեղեցիին:

Մեկնում Օգոստ. 26ին եւ ժամանում յաջորդ օրը՝ Փարիզ:

Մասնակցութիւն 495 Ֆրք. 17 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ:

Կանխավճար 100 Ֆր.:

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ 31 Յուլիս:

Տեղերը սահմանափակ են:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Չմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ օտարներուն համար:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél.: 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն:

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

POUR

LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS

Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

POUR TOUS
VOYAGES

Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE

S'adresser à :

Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE

87 La Canebière
MARSEILLE (1er)

Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒԼԻՍ
MARDI 9 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11256 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.256

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒ ԹԱՆ ՓԱՐԻԶ ԵԿԱՒ ԳՆԱՑ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ
ՕԳՏԱԿԱՐ ՆԿԱՏԵՑ

Ինչպէս կ'ըսուէր, Ու Թան Փարիզ եկաւ Շաբաթ օր եւ ամէնէն առաջ գնաց Շուազի Լը Ռուա, ուր կը բնակի Հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակութիւնը:

Ու Թան Ժընեւէն կուգար ու ետ վերադարձաւ նոյն օրը, բայց Փարիզ եղած ատեն յաջորդաբար տեսնուեցաւ Վիէթնամցիներէն զատ, ամերիկեան պատուիրակութեան պետ՝ Հառիմընի եւ Ֆրանսայի Արտաքին նախարար՝ Միշէլ Տըպրէի հետ: Ամերիկեան դեսպանատուն մըտած ատեն Ու Թան յայտնած է լրագրողներուն թէ միայն Վիէթնամի մասին պիտի խօսի Հառիմընի հետ: Աւելցուցած է թէ մասնաւոր առաքելութիւն մը չունի ոչ ալ առաջարկ մը մէկ կամ միւս կողմին համար, բայց Փարիզ եկած է հասկնալու համար թէ ո՞ւր հասած են բանակցութիւնները: Ճշդած է նաեւ.— «Գնահատումս մինչեւ այսօր նոյնն է քան այն զոր ըրած էի քանի մը շաբաթ առաջ, այլ խօսքով կը խորհիմ թէ երկար պիտի տեւէ»: Բայց շեշտած է. «Շատ արդիւնաւոր մտքերու փոխանակութիւն ունեցանք Վիէթնամի հարցին մասին»:

Գալով Հառիմընի, իր կարգին յայտարարած է.— «Շատ ուրախ ենք տեսնելով որ Ու Թան այս հարցով կը զբաղի, որովհետեւ Միացեալ Ազգերու միջամտութիւնը որոշ ատեն մը, կրնայ օգտակար ըլլալ: Բայց ո՛չ ներկայիս:

Հիւսիսային Վիէթնամի պատուիրակութեան բանբերը տարբեր ձեւով կ'արտայայտուի: Կ'ըսէ թէ Ու Թանը ընդունած են որպէս «Ասիացի քաղաքական դէմք մը»: Այս ձեւով կ'ուզէ շեշտել թէ Միացեալ Ազգերու քարտուղարին հետ չէ որ գործ ունին: Բանբերը ըսած է նաեւ.— «Նախարար Քսուան Թուի բացատրեց Ու Թանի թէ Վիէթնամի հարցը լուծելու համար, Վիէթնամի ժողովրդավար Հանրապետութեան ներկայացուցած չորս կէտերը պարկեշտ հիմ մը կը կազմեն»:

* * *

ՆԱՍՐ ՄՈՍԿՈՒԱ Է ՄԻՇՏ

ՌԻԱՏԻ ԸՍԱԾԸ ԿԸ ՀԵՐՔՈՒԻ

Ծանօթ է որ Եգիպտոսի Արտաքին նախարար՝ Ռիատի եւ Նասրի յայտարարութիւնները շատ չէին համապատասխաներ: Արդարեւ եգիպտացի նախարարին այն յայտարարութիւնը թէ «Իսրայէլ իրողութիւն մըն է, ուզենք թէ չուզենք» որոշ յոյսեր ներշնչած էր Արաբներու խաղաղասէր տրամադրութեանց մասին բայց կ'ըսուի թէ Ռիատ այդպէս բան չէ ըսած կամ ըսածը սխալ հասկցուած է ինչ որ անշուշտ կը դադրի քաջալերական ըլլալէ:

Մնաց որ Նասր շատ գոհ չէ իր խօսակցութիւններէն խորհրդային ղեկավարներուն հետ, տրուած ըլլալով մանաւանդ որ Խորհ. Միութիւնը չուզեր աւելցնել իր զինուորական օժանդակութիւնը Արաբ Մ. Հանրապետութեան արդելք հանդիսանալու համար զինարշաւին Միջին Արեւելքի մէջ:

Այս է նաեւ պատճառը որ Եգիպտացիք աւելի կարծրացուցած են իրենց դիրքը: Արաբ Մ. Հանրապետութեան պաշտօնական քաղաքականութիւնը, կ'ըսէ Միջին Արեւելքի կիսապաշտօնական գործակալութիւնը, այսպէս կարելի է ամփոփել.— «Ոչ մէկ ճանաչում, ոչ մէկ հաշտութեան դաշինք, ոչ բանակցութիւն Իսրայէլի հետ, ոչ ալ սակարկութիւն պաղեստինեան հարցի շուրջ, որ միայն Պաղեստինի ժողովուրդին կը պատկանի»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ոստիկանութիւնը Երկուշաբթի առաւօտ ժամը չորսին պարպեց Փարիզի բժշկական -նոր համալսարանը (Ռիւ տէ Սէն-Փիէռ) որ գրաւուած վերջին համալսարանն էր: Այս պարպումը անակնկալ մը չէր, տրուած ըլլալով որ քանի մը օր առաջ կը պարպէին Պօ զ'Առը եւ Գիտութեանց համալսարանը: Ինքնութեան քննութեան համար, հոն գտնուած ուսանողները ոստիկանութիւն առաջնորդած են:

ԻՒՆԷՖի փոխ – նախագահ Ժաք Սովաժօ մերժած է Հոլիվուտի մէկ միլիոն Ֆրանքի առաջարկը: Ըսած է ամէնէն խնդալիք առաջարկը այդ չէ, աւելի առաջ կրկէսի մը կողմէ առաջարկ ստացած է ներկայացումներու ատեն, երթալ ու ուսանողական տեսակէտները բացատրել: Միւս կողմէ Սովաժօ յայտարարած է թէ Իւնէֆը քաղաքական կուսակցութեան պէտք է վերածուի, աւելցնելով թէ վերամուտը տեղի պիտի չունենայ համալսարաններու մէջ այնպէս ինչպէս կը կարծուի:

ՊԼԱՅՊԵՐԿ, Քափի ատամնաբոյժը, որ եօթը ամիս է ուրիշին սրտով կ'ապրի, կրկին անգատ շատ ծանր վիճակի մէջ էր քանի մը օր է: Կ'ըսուէր թէ նոր պատուաստ մը եւս պիտի փորձուի, թէ սրտի եւ թէ թոքի: Ինք ալ համաձայնութիւն տուած էր: Երկուշաբթի առտու սակայն նոր լուրեր կը հասնէին, ըստ որոնց Պլայպերկի վիճակը յանկարծ բարւոքած էր:

ՓԵՔԻՆԻ «Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը երկար յայտարարութիւն մը ըրած է Ֆրանսայի դէպքերուն առթիւ: Խորագիրն է՝ «Նոր եւ փառաւոր էջ մը Ֆրանսացի ժողովուրդին յեղափոխական պատմութեան մէջ», բնագրին մէջ ալ կ'ըսուի թէ համայնավար կուսակցութիւնը եւ Սէ Ժէ. Թէ.ն աշխարհակալութեան եւ դրամատիրութեան պահապան շունի դերը խաղացած են: Անդրադառնալով Իտալիոյ, Դաշնակցային Գերմանիոյ, Եուկոսլաւիոյ եւ Լատին Ամերիկայի ուսանողական շարժումներուն, չին գործակալութիւնը կը շեշտէ.— «Ֆրանսացի բանուորներու եւ ուսանողներու պայքարը զգալապէս աւելցուց դրամատիրութեան եւ յետադիմութեան գոռոզութիւնը քանդելու, յեղափոխական ժողովուրդներու մօտ»:

ՃԱՓՈՆ Փարիզի իր դեսպանանին միջոցաւ բողոքեց Ֆրանսական հիւլէական փորձերուն դէմ, որ կատարուեցան Մուրարոյայի մէջ (Խաղաղական):

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Ազգ. նորընտիր ժողովը իր դիւանը պիտի ընտրէ Հինգշաբթի օր: Հաւանաբար մինչեւ Կիրակի ծանօթ կ'ըլլայ նաեւ կառավարութեան նոր կազմը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառքի վազքի «մեծ մրցանակին» ատեն, որ տեղի կ'ունենար Ռուանի (Լէ Զ'Էսառ) մէջ եղերական արկածի մը առիթ տուաւ: Արդարեւ մրցակիցներէն՝ Ժօ Շլէսէր որ ճափոնական Հոնտա մը կը վարէր, ողջ–ողջ այրեցաւ կառքին պայթումով:

ՊԱՇՈՅԻ այս տարուան քննութիւնները (միայն բերանացի յաջողած է մասնակցողներուն 75 առ հարիւրը, ինչ որ աննախընթաց է:

Օրը Օրին

ՆՈՐ ՊԱՏՈՒԻՐԱՆՆԵՐ ՈՐ ՀԻՆ ԲԱՆԵՐ Կ'ԸՍԵՆ

Փիէր Կաքսոթ շահեկան պատմութիւն մը կը պատմէ, Շաբաթ օրուան Ֆիկառոյին մէջ: Հռոմի համալսարանի դասախօսներէնմ Փրոֆ. Էթթոռէ Փառաթոռէ լատիներէնի դաս կուտար, ու ցոյց տալու համար որ կարելի է լատիներէնի դասատու ըլլալ ու հետեւիլ օրուան շարժումին, փոխանակ իտալական դասական կտոր մը տալու իր աշակերտներուն, լատիներէնի թարգմանելու համար, նոր բնագիր մը կը ներկայացնէ, հաստատ համոզումով թէ մեծ հանոյք պիտի պատճառէ: Ու կը յայտարարէ.— «Ութ պատուիրանները» և կը թելադրէ.—

1. Քաղաքավարօրէն խօսեցէ՛ք:

2. Պարկեշտօրէն վճարեցէք ինչ որ կը գնէք:

3. Վերադարձուցէք ինչ որ փոխ կ'առնէք:

4. Վճարեցէք կամ փոխարինեցէք ինչ որ կը փճացնէք:

5. Մի՛ զարնէք եւ մի՛ նախատէք մարդիկ:

6. Հունձքին վնաս մի՛ հասցնէք:

7. Համաձարկ մի՛ ըլլաք կիներու հետ:

8. Գէշ մի՛ վարուիք բանտարկեալներու հետ:

Իտալացի փրոֆեսէօրը շատ ուրախ է որ պիտի ուրախացնէ երիտասարդները, բայց յանկարծ աղմուկ կը բարձրանայ, ու մարդը կ'արժանանայ ծանօթ նախատինքներուն.— «Ֆաշի՛ստ, յետադիմակա՛ն, քաղքե՛նի»:

Իտալացին շշմած է վասնզի մարդը կը կարծէր որ լաւ բան մը ըրած էր, տուած դասին, տուած պատուիրաններուն հեղինակը... Մաօ Ցէ Թունկն էր...:

Եւ Մաօ դեռ ուրիշ բաներ ալ կ'ըսէ.—

«Բնական է, որ երիտասարդները ծերերուն եւ չափահասներուն մօտ պէտք է սորվին եւ որքան կարելի է անոնց համաձայնութիւնը ունենան որեւէ օգտակար գործունէութեան ձեռնարկելէ առաջ»:

Բայց երիտասարդները որ կը բողոքեն, կը մերժեն, կը ժխտեն միշտ Մարքիւս կամ Մաօ չեն կարդացած, ու կրնան այսպէս ծուղակներ իյնալ, երբ սրամիտ փրոֆեսէօրներ ունին, որոնք միշտ պատրաստ են բան սորվելու:

Ուրիշ շատ տափակութիւններ կան Մաոյի աւետարանին մէջ, որ տարւոյս պեսթ– սելէրն է, որովհետեւ ի վերջոյ չինական յեղափոխութեան քարոզիչները չեն, որ կը կարդան այդ գիրքը, այլ քաղղենիները, որոնք կը վախնան տգէտ ձեւանալէ կամ ուշ մնացած մտաւորականի տեղ անցնելէ:

Թէ ոչ, ամէն ոք կը գիտնար թէ Կոմփիկիոսէն ի վեր, թէկուզ նոր ձեւեր փորձելով, ամէն մարդ հին բաներ կ'ըսէ:

X

ԱԿՆԱՐԿ

ՃԱՐՏԱՐ ՌԱԶՄԱՎԱՐԻ ՄԸ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Մայիսի ահաւոր կացութենէն, երբ ամէն բան կորսուած կը թուէր, «նոյնիսկ յոյսը», ծնունդ առաւ Յունիսի փառաւոր յաղթանակը: Այնքան փառաւոր, որ յաղթանակին ծաւալին ու տարողութեան առջեւ, յաղթականին առաջին, ինքնաբուխ արտայայտութիւնը կ'ըլլայ.

— Պէտք է շրջահայեաց ըլլանք:

Շատ դեղեցիկ՝ ճիշդ ըլլալու համար, պիտի ըսէին Ֆրանսացիք, որոնք յաջորդաբար երկու Կիրակի մեծ ուրախութիւն պատճառեցին ծեր մարդուն, որ պահ մը իր ողիմպոսեան բարձունքէն իջաւ՝ խառնուելու համար հասարակ մահկանացուներու վէճերուն:

Զայներու աննախընթաց տեղաշարժ մը կատարուեցաւ Ֆրանսայի երեսփոխանական ընտրութեանց մէջ: Տասնամեակներ ամբողջ ձախ քուէարկող մարդիկ՝ յանկարծ աջակողմեան առաքելութիւն եւ կոչում զգացին: Անուանի դէմքեր պարտուեցան նշանաւոր անծանօթներու կողմէ: Անձնական արժանիքները մէկ կողմ դրուեցան եւ միայն մէկ չափանիշ գործածուեցաւ. Ֆրանսայի անդորրութիւնը:

Զօրավար տը Կոլ անդորրութիւն կը խոստանար եւ կը մատնանշէր անիշխանութեան վտանգը:

Դիմացի ճակատին վրայ, անիշխանութեան թունդ հակառակորդներն իսկ, ինչպէս Կի Մոլէ, Միթերան, անզօրութեան կը մատնուէին՝ հակառակին փաստերը տալու համար:

Դեռ երկար պիտի խօսուի Ֆրանսայի ընտրութեանց արդիւնքներուն մասին: Զախակողմեան թերթերն ու մտաւորականները արդէն սկսած են փնտռել իրենց անփառունակ պարտութեան ներքին եւ արտաքին պատճառները:

Ներքին այն՝ որ Զախը չկրցաւ միացեալ ճակատ կազմել եւ առաջին շաբթուան ընտրութիւններուն ներկայացաւ ցանուցիր՝ չէզոքացնելով իր ուժերը:

Արտաքին. տը Կոլ իր հակառակորդներուն վերագրեց նպատակներ, որոնք անոնց մտքէն չէին անցներ: Բայց նոյն հակառակորդները, դէպքերու ընթացքին առջեւ, իսկապէս անիշխանական տարրերու դիմաց, չկրցան այդ արատէն սրբըւիլ:

Ու, ինչպէս կ'ըսէ համայնավար կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը, Զախը պարտուեցաւ իր չշինած պատնէշներուն համար:

Իսկ տը Կոլ պատնէշներուն հակադրեց քուէատուփը եւ յաղթեց:

Եւ այսօր, մինչեւ իսկ իր ոխերիմ թշնամիները, արդար կը գտնեն իր յաղթանակը, որովհետեւ ճարտար ռազմավարի մը յաղթանակն է անճարակներու խայտաբղէտ բազմութեան վրայ:

«Ազդակ» — Տ. Ո.

ԻՄ ՈՒՍՈՒՑԻՉ

ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԸ

Ա.

Հրաչեայ Աճառեանի անունը վաղուց էի լսել: Առաջին անգամ նրա մասին կարդացել էի Թէոդիկի տարեցոյցում: Նրա համարներից մէկում տպագրուած էր մի յօդուած՝ «Հայագէտ մը, որ օտար չէ» վերնագրով, նրա հետ նաեւ մեծ գիտնականի լուսանկարը:

Եւ ահա Թաւրիզում և յատկապէս աշակերտների մէջ լուր տարածուեց, թէ Հրաչեայ Աճառեանը հրաւիրուած է Թաւրիզ իբրեւ դասատու: Աշակերտներից նրանք, ովքեր լսել էին նրա մասին, գիտէին նրա աշխատութիւնները, պատմում էին միւսներին, ոմանք էլ տնային ու հասարակական գրադարաններում, հին ու նոր թերթերում ու ամսագրերում նիւթեր էին փնտռում նրա մասին, մեծ հետաքրքրութեամբ կարդում եւ ոգեւորութեամբ սպասում էին այդ մեծ մարդուն, սպասում այն ցանկալի օրուան, երբ մեծ գիտնականը կը մտնի իրենց դասարանը եւ իրենք ցնծագին ծափահարութիւններով կ՚ընդունեն նրան:

Եւ այդ օրը եկաւ:

Մեր թեմական կենտրոնական դպրոցը գտնւում էր Թաւրիզի երկու թաղերի՝ Ղավայի եւ Լիլավայի կենտրոնում, քաղաքի հռչակաւոր բերդի մօտ, մի ընդարձակ պարտէզում, ուր բազմամեայ ըստուերախիտ ծառեր ու ծառուղիներ կային:

Ամառը այդ պարտէզը ծառայում էր նաեւ իբրեւ զբօսայգի հայ համայնքի համար: Դասամիջոցին դպրոցի բոլոր աշակերտներն ու աշակերտուհիները դասարաններից դուրս էին գալիս պարտէզ:

Նոր ուսումնական տարուայ առաջին օրն էր: Բոլորս հաւաքուել եւ սպասում էինք մեր ուսուցիչներին, յատկապէս Հրաչեայ Աճառեանին: Եւ ահա այգու մուտքից ներս մտաւ նա՝ մեր դպրոցի տեսուչի ուղեկցութեամբ: Միջահասակ մի մարդ էր, աշխոյժ, գլխին դեղնաւուն անգլիական սաղաւարտ:

— Եկա՛ւ... եկա՛ւ... — ձայնեցին աշակերտները այս ու այն կողմից եւ հոծ բազմութեամբ կանգնեցին այն ծառուղու երկու կողմերում, որտեղից պէտք է անցնէին Աճառեանն ու տեսուչը:

Բոլորս ամբողջովին ուշադրութիւն եւ հետաքրքրութիւն էինք դարձել: Չէ՞ որ հաղուագէպ էր պատահում Թաւրիզում տեսնել ոեւէ հռչակաւոր հայ գրողի կամ գիտնականի:

Եւ ահա դէպի մեզ է գալիս հայ մեծանուն գիտնականներից մէկը, որ հռչակուած է ոչ միայն Հայերի մէջ, այլեւ ամբողջ աշխարհի գիտական շրջաններում:

Երբ Աճառեանը մօտեցաւ տեսուչի ընկերակցութեամբ, մենք բուռն ու ցնծագին բացականչութիւններով եւ ծափահարութիւններով դիմաւորեցինք նրան:

Աճառեանը սաղաւարտը հանեց եւ ողջունեց աշակերտութիւնը: Այդ օրուանից էլ Հրաչեայ Աճառեանը դարձաւ ոչ միայն աշակերտութեան, այլեւ Թաւրիզի ամբողջ հայ հասարակութեան սիրելին, նրա ամենայարգուած եւ ամենապատուաւոր անդամը:

×

Հրաչեայ Աճառեանը այն ուսուցիչներից էր, որոնք շուտով մտերմանում են աշակերտների հետ եւ դառնում նրանց սիրելին:

Անծանօթ մարդը նրա հետ խօսելիս մտքովը բոլորովին չէր անցկացնի, որ իր խօսակիցը մի խոշոր գիտնական է կամ ուսուցիչ, որովհետեւ պարզ ու համեստ վերաբերմունքով, առաջին իսկ նախադասութեամբ իրեն հաւասարեցնում էր խօսակցին: Այդպէս էլ վարւում էր նա աշակերտների հետ թէ՛ դպրոցում դասի ժամանակ եւ թէ դրսում՝ դասամիջոցներին:

Այս հանգամանքը նպաստում էր, որ աշակերտները մեծագոյն յարգանք ունենան նրա եւ նրա աւանդած առարկայի նկատմամբ:

Մեր դպրոցում Հաչեայ Աճառեանը բարձր դասարաններում դասաւանդում էր Հայոց լեզու եւ գրականութիւն, ցածր դասարաններում՝ Հայաստանի աշխարհագրութիւն եւ Ֆրանսերէն:

Նա ամէն միջոց գործադրում էր, որպէսզի աշակերտները լաւ սովորեն, հընարքներ էր մտածում առարկայի ուսուցումը աւելի հեշտացնելու համար:

Յայտնի է, որ աշակերտների համար տեղանուններ յիշելը բաւականին դժուարին գործ է: Աճառեանը տեղանունների ուսուցումը հեշտացնելու համար նրանցից ոտանաւոր էր հիւսում եւ աշակերտները աւելի դիւրին էին իւրացնում այդ աշխարհագրական անունները: Ահա նրանցից մէկը.

Վան, Բերկրի ու Բայազէտ,
Ալաշկերտ, Կարին, Բաբերդ,
Մամախաթուն, Երզնկա,
Քղի, Խալաթ ու Խարբերդ
Բալու, Կինն, Մուշ ու Դատուան,
Խնուս, Խլաթ, Մանազկերտ,
Աղբակ, Շատախ, Մոսկ, Սղերդ,
Բաղէշ ու Տիգրանակերտ:

Այսպէս, դիւրացնում էր առարկայի ուսուցումը մեծ գիտնականը եւ եթէ աշակերտներից ոեւէ մէկը չէր հասկանում, Աճառեանը կատակում էր.

— Ա՛յ, տղայ, դու հօ Երեւանցի չես...

Մեր դասարանում Աճառեանն աւանդում էր Հայոց լեզու եւ հայ գրականութեան պատմութիւն:

Նրա դասերը վերին աստիճանի աշխոյժ էին ու հետաքրքրական, այդ էր պատճառը, որ սիրով եւ անհամբերութեամբ էինք սպասում նրա դասերին: Հայ գրականութեան պատմութիւնը Աճառեանն անցնում էր իր պատրաստած քառապրակ դասագրքով, միաժամանակ հաղորդում էր եղածը. հետաքրքրաշարժ տեղեկութիւններ գրողների մասին՝ խորապէս ապրելով նրանցից իւրաքանչիւրի յաջողութիւններն ու տառապանքները:

Այսօրուայ պէս յիշում եմ Եղիա Տէմիրճիպաշեանին նուիրուած մեր դասը:

Աճառեանը պատմում էր նրա կեանքն ու գործունէութիւնը: Սկզբում խաղաղ սկսեց իր պատմութիւնը, հետզհետէ մըտաւ մանրամասնութիւնների մէջ՝ յիշելով Տէմիրճիպաշեանի ողբերգական կեանքի առանձին դրուագները:

Զգում էինք, թէ ինչպէս Աճառեանը ամբողջովին մտել է նիւթի մէջ, խորապէս ապրում է իր պատմածը: Սկզբում նկատեցինք, որ Աճառեանի ձայնը դողում է, յետոյ տեսանք, որ արցունքներ գլորուեցին նրա այտերով, իսկ վերջում սկսեց հեկեկալ:

— Ուսուցիչս եղած է, — հեկեկանքի միջից հնչեց նրա խօսքը:

Ամբողջ դասարանը յուզուած էր: Իսկ աղջիկներից ոմանք լալիս էին իրենց ուսուցչի հետ միասին:

Այդ օրը մենք տեսանք Աճառեանի մարդկային մեծ եւ զգայուն հոգին...

Այդ ժամանակաշրջանում էր, որ իմ առաջին բանաստեղծութիւնները սկսեցին տպագրուել տեղական թերթերում:

Այս հանգամանքը, ինչպէս նաեւ այն, որ ես շատ էի սիրում Հայոց լեզուն ու հայ գրականութիւնը, Աճառեանի մէջ առաջ էր բերել բարեացակամ վերաբերմունք իմ նկատմամբ:

Շատ անգամ, երբ աշակերտներից ոմանք Հայոց լեզուի վերաբերեալ որեւէ հարց էին ուղղում նրան, Աճառեանն ասում էր.

— Գնացէք Գեղամին հարցրէք, ան ձեզ կը պատասխանի:

Դրանով նա չէր ուզում ասել, որ ես ինչ-որ հեղինակութիւն եմ՝ Հայոց լեզուի բնագաւառում, այլ ուզում էր ասել, որ եթէ ձեր դասընկերը գիտէ, դուք նոյնպէս պէտք է գիտենայիք:

Կարդալով տեղական թերթերում տպագրուող իմ բանաստեղծութիւնները, Աճառեանն իր բարի եւ ուսանելի խորհուրդներն էր տալիս ինձ, միտքս ուղղում այս կամ այն երեւոյթի, այս կամ այն նիւթի վրայ: Երբեմն էլ դրանք դարձընում էր կատակի առիթ եւ ուրախ տրամադրութիւն ստեղծում բոլորիս մէջ:

Ես արձակ մի բանաստեղծութիւն էի գրել, որի առաջին տողն էր՝ «Աշուն, մենք նման են իրար»:

Յիշում եմ, այդ բանաստեղծութեան լոյս տեսնելու օրը Աճառեանը դասարան մտնելուն պէս դարձաւ ինձ.

— Գեղա՛մ, դու ե՞րբ ես չան նման, որ գրել ես՝ «Ա՛շուն, մենք նման ենք իրար»:

Բոլորս ծիծաղեցինք: Ծիծաղում էր եւ Աճառեանը:

Երբեմն ես որեւէ առիթով լինում էի Աճառեանի տանը: Նա իր տիկնոջ՝ Արուսեակի հետ ապրում էր դպրոցի շէնքում: Նրան յատկացրած բնակարանի նախասենեակում, մի փոքրիկ սեղանի կողքին, յատակի վրայ դարսուած էր ձեռագրերի մի ահագին կոյտ: Այդ նրա «Արմատական բառարան»ն էր:

Զարմանալի եռանդուն եւ աշխատասէր այդ մարդը ոչ միայն բազմազբաղ ուսուցիչ էր դպրոցում, ոչ միայն գիտական մեծ աշխատանքներով էր զբաղւում տանը, այլեւ մասնաւոր դասեր էր տալիս, դրա հետ միասին նաեւ շուկայ էր գնում օրուայ պարէնը բերելու:

Նա չափազանց զգուշանում էր հիւանդանալուց: Ամէն ջանք գործադրում էր, որպէսզի որեւէ վարակ գրսից չբերի տուն: Այդ իսկ պատճառով, երբ շուկայ էր գնում, տարուայ թէկուզ ամենաշող օրը, անպայման վերարկու էր հագնում, որպէսզի վերադարձին, տուն մտնելուց առաջ, վերարկուն հանի եւ առանց վերարկուի տուն մտնի: Եւ, իսկապէս, Թաւրիզի շուկայից ամէն անցանկալի բան կարելի էր բերել տուն:

Հրաչեայ Աճառեանի ուսանելի յատկութիւններից մէկն էլ վերին աստիճանի պարտաճանաչութիւն էր: Եւ որքան ինքն էր պարտաճանաչ ուրիշների հանդէպ, նոյնքան եւ պահանջում էր, որ ուրիշները պարտաճանաչ լինեն: Եթէ մէկը նրանից գիրք էր վերցնում, պէտք է ասէր, թէ քանի օրից կը վերադարձնի եւ անպայման նշուած ժամկէտին պէտք է բերէր ու յանձնէր: Եթէ մէկը խոստանում էր որեւէ աշխատանք կատարել, դարձեալ պէտք է ասէր, թէ որքան ժամանակում կարող է կատարել այդ աշխատանքը:

Նա իր գիտական աշխատանքի համար սահմանել էր ոչ միայն ամէնօրեայ ժամեր, այլեւ ամէնօրեայ աշխատանքի չափ: Եւ ամէն օր պարտաճանաչ կերպով կատարում էր աշխատանքի այն քանակութիւնը՝ ինչ իր համար նախատեսել էր ինքը:

Նա խորհուրդ էր տալիս նաեւ իր աշակերտներին.

— Եթէ ամէն օր մի էջ գրես, տարուայ վերջին 360 էջանոց մի գիրք կ՚ունենաս:

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԳԼԻՈՅ

ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ա.

Աշխարհի ամէնէն կարգապահ, օրէնքները յարգող, հեղինակութեանց առջեւ խոնարհող երկրին մէջ ալ ուսանողները շարժիլ սկսան մասնակցելու համար ցամաքային շարժումին: Լոնտոնի «Տնտեսական Դպրոց»ին ուսանողները գրաւեցին դպրոցը, բարձրացուցին յեղափոխական կարմիր եւ անիշխանական սեւ դրոշները: Հոս ալ, ինչպէս Գերմանիոյ մէջ, բանուորական կազմակերպութիւնները մերժեցին գործակցիլ ուսանողներուն հետ:

Իտալիոյ, Ֆրանսայի, Գերմանիոյ ուսանողներուն նման կը պահանջեն, մասնակցութիւն դպրոցին վարչութեան: Ուսանողները քննութիւնները անցընելու են ոչ թէ ուսուցիչներու առջեւ, այլ ուսանողներու միութենէն ընտրուած յանձնախումբի մը առջեւ:

Ուսանողներու շարժումը եւ Ֆրանսայի դասը մտահոգութիւն կը պատճառէ Անգլիոյ վարիչներուն, կառավարութեան եւ կուսակցութեանց: Ճարտարարուեստի նախարար Ուեճուուտ Պէն յայտարարեց, թէ Անգլիոյ մէջ ալ անկարգութիւններ կրնան տեղի ունենալ՝ եթէ փոփոխութիւն մը չկրէ քաղաքական դրութիւնը, «եթէ ժողովուրդին չտրուի կառավարութեան մասին ազատօրէն արտայայտուելու իրաւունքը, քանի որ կառավարութեան պարտականութիւնն է ծառայել ժողովուրդին, քաղաքացիներու գործակցութեամբ»:

Անգլիոյ մամուլին կարծիքին համա-

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Հետեւեալ առտու կանուխ, դէմքը փոխած դեղին կեղծ պեխով մը եւ թեթեւ կապտագոյն ակնոցներով բոլորովին կերպարանափոխ եղած՝ անգլիացի գաղտնի ոստիկանը Եըլտըզէն դուրս ելաւ պալատական թիկնապահի մը ընկերակցութեամբ: Բայց հաղիւ թէ Պէշիկթաշի թռամվէյի կայարան հասած էին, բաժնուեցաւ թիկնապահէն եւ կառք մը վարձելով ուղղակի Բերա ելաւ:

Նախ շիտակ գնաց Բերա-Փալաս, ուր լաւ նախաճաշ մը ընելէ ետքը, անցաւ ընթերցումի սրահը, քանի մը թերթեր թղթատեց, յետոյ անտարբեր կերպով ծառայէն նամակի թուղթ ուղեց: Ծառան փութաց իսկոյն հրամանը կատարելու: Մաք Լայն իսկոյն նշմարեց որ բերուած թուղթը չէր նմաներ իր գրպանը գըտնուած տոմսակի թուղթին:

— Ուրիշ տեղ պէտք է նայիլ, մտածեց:

Պահ մը ետք դուրս ելլելով Բերա-Փալասէն, քիչ մը վար Օթէլ Քրէօքէրը մըտաւ եւ որպէսզի առանց կասկածի տեղի տալու կարենայ իր գործը տեսնել, սենեակ մը վարձել ուղեց առաջին յարկին վրայ:

Անմիջապէս զինքը առաջնորդեցին շը-քեղօրէն կահաւորուած ննջասենեակ մը:

— Այո, այս սենեակը շատ աղէկ գործիս կուգայ:

— Ուրեմն կ՚ուղէ՞ք պահել այս սենեակը:

— Բնականաբար:

— Շատ լաւ, այդ պարագային հարկ է որ ձեր անունը նշանակենք:

Մաք Լայն ըստ բախտի անգլիական անուն մը տուաւ:

— Բեռ չունիք միասին, հարցուց ծառան:

— Բեռներս Թարապիայի պանդոկը ձըգած եմ, վաղը պիտի փոխադրեմ, պատասխանեց Անգլիացին եւ յոգնած երեւոյթով մը թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուեցաւ:

Ծառան դուրս ելլելէ առաջ հարցուց.

— Արդեօք որեւէ բանի մը պէտք ունի՞ք:

— Այո, կը խնդրեմ նամակի թուղթ եւ պահարան բերէք ինծի, պատասխանեց Մաք Լայն, քանի մը նամակներ ունիմ գրելիք:

Արդարեւ քանի մը վայրկեան ետք ծառան վերադարձաւ ծրար մը նամակաթուղթ, պահարան, կաղամար եւ գրիչ մը բերելով, զանոնք սեղանին վրայ դրաւ եւ հեռացաւ:

Դուռը գոցուելուն պէս Մաք Լայն թիկնաթոռին վրայէն ցատքեց եւ դէպի սեղանը դիմեց: Հաղիւ թէ նամակաթուղթերը տեսաւ, ուրախութեան ճիչ մը արձակեց.

— Ճիշդ գրպանիս թուղթէն է, ըստ ինքնիրեն:

Տոմսակը հանեց գրպանէն ու լաւ բաղդատեց սեղանին վրայ դրուած թուղթին հետ: Այո՛, կասկած չկար, միեւնոյն թուղթէն էր, միայն թէ տոմսակի թուղթին վերի մասը կտրուած էր, այնքան տեղ որքան օթէլին անունը եւ հասցէն դրուած էին:

— Արդեօք կրնա՞մ հետեւցնել թէ այս պանդոկին մէջ մեղսակից մը ունին մեր բարեկամները, հարցուց ինքնին... հիմա հարկ է մէկիկ մէկիկ հոս գտնուողներուն աչքէ անցընել... յաճախորդներուն մասը կարծեմ ճաշը այստեղ կ՚ընէ, հետեւաբար ես ալ ցերեկուան ճաշս հոս պիտի ընեմ եւ տեսնենք թէ ի՛նչ արդիւնք կ՚ունենայ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(164 – Շար.)

ձայն, Ֆրանսայի նախագահը անակնկալի մը առջեւ գտնուեցաւ, տագնապէն առաջ ժողովուրդ եւ կառավարութիւն կ'ապրէին երկու առանձին աշխարհներու մէջ: Օգտուելու է դասէն, վերցնելու է դժգոհութեան պատճառները, որոնք գոյութիւն ունին նաեւ անգլիական ընկերութեան մէջ, թէեւ աւելի նուազ չափով:

Կալլէսի ազգայնականները կը պահանջեն ինքնավարութիւն, ռումբ կը նետեն կառավարական շէնքին վրայ: Նախարարը կ'ընդունի, որ ուսանողական շարժումները, բանուորական դժգոհութիւնները « ազգայնականներու վտանգաւոր ցոյցերը հասարակաց պատճառ մը ունին՝ կը պահանջեն լսելի ընել իրենց ձայնը Մեծն Բրիտանիոյ խորհրդարանական կառոյցին մասին »:

Խորհրդարանական դրութիւնը շատ աւելի ժողովրդական ըլլալու է: «Ժողովուրդը իրազեկ ըլլալու է, թէ ի'նչ կը բանի կառավարութիւնը, որ աւելի մօտէն ճանչնալու է ժողովուրդին պահանջները, ընտրող քաղաքացիները ուղղակի մասնակցելու են կառավարութեան որոշումներուն մշակումին, ստեղծել կազմակերպութիւններ, որոնց դիմելու է ժողովուրդը տեղեակ մնալու համար խորհրդարանի եւ կառավարութեան գործունէութեան, նահանգներու եւ տեղական իշխանութեանց տալու է աւելի լայն պատասխանատուութիւն՝ թէ՛ քաղաքական եւ թէ վարչական:

Ֆրանսական տագնապը երկու հոսանքներու բաժնեց հանրային կարծիքը: Եւրոպական հոսանքը կը յուսայ որ Ֆրանսա աւելի զիջող պիտի ըլլայ՝ Անգլիոյ Հասարակաց Շուկայի մուտքին: Մեկուսացման կողմնակիցները կը փափաքին կռնակ դարձնել Եւրոպայի, ոչ մէկ դիմում կատարել տնտեսական միութեան մը համար: Երկուքն ալ կը հետազօտեն եւրոպական շարժումին իրական եւ հիմնական պատճառը: –Ինչո՞ւ ուսանողներ եւ բանուորներ հրապարակ կ'իջնեն, ի՞նչ կ'ուզեն իրապէս, ո՞վ զիրենք կը մղէ շարժումի: Այս հարցումներուն տարբեր պատասխաններ կուտան.— Յառաջդիմականներ եւ Պահպանողական դպրոցի պատկանողներ:

Առաջիններուն համար շարժումը ախտանշանն է եւրոպական տագնապի մը, « ճարտարարուեստական տէրութեան » տագնապն է, այլ դրութեան յատկանիշն է տնտեսապէս յառաջդիմած, բարեկեցիկ ընկերութեան մը տիպարը, որ սակայն կը կառավարուի խորհրդարանական ժողովրդավարութեամբ մը: Անգլիա, Իտալիա, Արեւմտեան Գերմանիա, Շուէտ կը պատկանին այդ տիպարին:

Անգլիացի քաղաքական դէմքեր, ընկերաբաններ կը հաստատեն, թէ անգլիական ժողովրդավարութիւնը, Խորհրդարանը հինցած են եւ պէտք ունին վերանորոգուելու: Քանի մը տարի առաջ մասնագէտներ հրատարակեցին հատոր մը՝ « Անգլիա իր ճակատագրին հանդէպ » վերտառութեամբ:

Յառաջդիմական մտածումին համաձայն, «Ճարտարարուեստական Պետութիւնը» կազմալուծումի մէջ է: Տկարութեան պատճառը բարեկեցութիւնը, կենցաղի մակարդակին բարձր ըլլալը չէ: Արդի ընկերութեան համար բարգաւաճումը, ճարտարարուեստի յառաջդիմութիւնը անհրաժեշտութիւններ են, բայց նիւթական բարիքները ընկերացած ըլլալու են քաղաքացիներու աւելի լայն մասնակցութեան ընկերութեան ղեկավարութեան:

Գերմանիոյ, Իտալիոյ, Ֆրանսայի մէջ տեղի ունեցող շարժումները կրնան կատարուիլ Անգլիոյ մէջ ալ, իմաստութիւնը կը պահանջէ կանխել շարժումները, նախատեսել դէպքերը:

Պահպանողական դպրոցի համաձայն, Ֆրանսական տագնապը եւրոպական երեւոյթ մըն է, հետեւանք՝ պետական ղեկավարներու անկարողութեան: Առանձնաշնորհեալ դասակարդի մը հարստութեան եւ աշխատաւորներու կենցաղի մակարդակին տարբերութիւնը կը քաջալերէ ձախակողմեանները: Անգլիա հեռու մնալու է Եւրոպայէն, որ միշտ քաղաքական բարոյականութենէ հեռու մնացած է, ուր հարկերը սիրով չեն վճարուիր, ուր ազատութեան հաւատացող քիչեր կան: Կարելի չէ որ Անգլիոյ մէջ ալ նման շարժումներ ըլլան, կը մնայ կղզիանալ համաճարակէն չվարակուելու համար:

Անգլիացի հանրածանօթ պատմաբան Արնոլտ Թոյնպի անդամ ընտրուեցաւ Ֆրանսայի Բարոյական Գիտութեանց Կաճառին, որուն անդամ էր Զըրչիլ: Այդ առիթով պատմաբանը դատապարտեց անգլիական յետպատերազմեան քաղաքականութիւնը Եւրոպայի հանդէպ: Երբ Եւրոպա քաղցած էր եւ խորհրդային բանակները Էլպա գետին ափերուն կը սպառնային յառաջանալ դէպի Արեւմուտք, Անգլիոյ կը մնար Եւրոպայի ղեկավարութիւնը, Անգլիացիները պիտի ընդունուէին որպէս քաղաքացիներ: Անգլիա անտարբեր մնաց, առաջարկեցին Հասարակաց Շուկայի մասնակցութիւնը, կառավարութիւնը կռնակ դարձուց, այժմ կը ջանայ դարմանել սխալը, բայց յապաղած է: Այժմ կառավարութեան ջանքն է պաշտպանել ազգային դրամը եւ քաղաքացիներու բարեկեցութիւնը: Քսան տարի առաջ Անգլիա անվիճելի վարկ ունէր Եւրոպայի մէջ, տնտեսութիւնը ամրակուռ էր, դրամը բարձր արժէքը կը պահէր: Այժմ պարտուած՝ Գերմանիոյ ճարտարարուեստը կը մրցի անգլիականին հետ, դրամական տագնապ ունի: Եւ սակայն, եթէ ցամաքային պետութեանց կացութիւնը ծանրանայ, Անգլիա չի կըրնար անտարբեր մնալ:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ԱԹՈՌԸ ՄԻՋ – ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆ ՅԱՐԱԲԵՐՈՒԹԵԱՆՑ ՄԷՋ

Ամառնային արձակուրդի յառաջիկայ ամիսներու ընթացքին աշխարհի զանազան անկիւններուն մէջ տեղի կ'ունենան Միջ–Եկեղեցական ժողովներ, հանդիպումներ եւ այցելութիւններ:

Ուրախութեամբ կը ծանուցանենք ի դիտութիւն մեր պատուական ժողովուրդին, թէ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնս իր գործօն մասնակցութիւնը կը բերէ Միջազգային Եկեղեցական այս իրադարձութեանց: Առ այս, Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին՝ Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ եղած են հետեւեալ տնօրինութիւնները.—

Ա.

Յունիս 20-40ի միջոցին, Դպրեվանքի Տեսուչ Հոգշ. Տ. Տաթեւ Վրդ. Սարգիսեան եւ Հոգշ. Տ. Եփրեմ Վրդ. Թապագեան մասնակցեցան Դամասկոսի մէջ գումարուած Արեւելեան Ուղղափառ եւ դաւանակից քոյր Եկեղեցիներու Մնայուն Յանձնախումբի 4րդ ժողովին որպէս Կաթողիկոսարանիս պատգամաւորները, Ասորի, Հնդիկ, Ղպտի եւ Եթովպիական Եկեղեցիներու ներկայացուցիչներու հետ միասին:

Բ.

Յունիս 25–28ի միջոցին Լիբանահայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արքեպիսկոպոս եւ Դրան Եպիսկոպոս Գերշ. Գարեգին Ս. Եպս. Սարգիսեան յանուն Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին՝ որպէս Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատուիրակութիւն՝ ներկայ եղան Գահիրէի եւ Աղեքսանդրիոյ հանդիսաւոր արարողութեանց, որոնցմով կը նշուէր Ղպտի Օրթոտոքս Եկեղեցւոյ հիմնադիր Առաքեալ՝ Ս. Մարկոս Աւետարանչի նահատակութեան 1900ամեակը: Այս առթիւ նաեւ տեղի ունեցաւ օծումը Գահիրէի մէջ կառոցուած ղպտական Ս. Մարկոս Մայր Տաճարին, որուն ներկայ եղան երկու պատուիրակ Սրբազանները:

Գ.

Յունիս 28էն Յուլիս 3ի միջոցին Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Աշճեան Գահիրէի մէջ մասնակցեցաւ Արեւելեան Ուղղափառ եւ դաւանակից քոյր եկեղեցիներու քրիստոնէական դաստիարակութեան խորհուրդի ժողովին որպէս անդամ կրօնական կըրթութեան համար դասագիրքեր պատրաստող Միջ–Եկեղեցական Յանձնախումբին:

Դ.

Յուլիս 4 – 20ի միջոցին Դրան Եպիսկոպոս Գերշ. Տ. Գարեգին Ս. Եպս. Սարգիսեան եւ Հարաւ. Ֆրանսայի առաջնորդ Գերշ. Տ. Արտաւազդ Ս. Եպս. Թրթըռեան՝ որպէս պատգամաւորներ Կիլիկեան Ս. Աթոռին՝ կը մասնակցին Եկեղեցիներու Համաշխարհային Խորհուրդի Դ. ընդհանուր համագումարին, որ տեղի կ'ունենայ Ուփսալայի (Շուէտ) Համալսարանին մէջ:

Իրենց հետ նոյն ժողովին կը մասնակցի նաեւ Տոքթ. Կարպիս Հարպոյեան՝ Երիտասարդաց Բաժանմունքին որպէս անդամ:

Ե.

Յուլիս 24-30ի միջոցին Հոգշ. Տ. Մեսրոպ Վրդ. Աշճեան պիտի մասնակցի Համալսարանական Ուսանողներու Քրիստոնէական Միութեանց ընդհ. համագումարին, որ տեղի պիտի ունենայ Թուրգուի մէջ (Ֆինլանտա):

Զ.

Յուլիս 25էն Օգոստոս 25ի միջոցին Գերշ. Տ. Գարեգին Ս. Եպս. Սարգիսեան դիտողի հանդամանքով պիտի մասնակցի Անկլիքան Եկեղեցւոյ Եպիսկոպասաց ընդհ. համագումարին (Լամպրէթ Քոնֆըրընս), որ տեղի պիտի ունենայ Լոնտոնի մէջ:

Կը մաղթենք որ յաջողութեամբ պսակուին միջ–եկեղեցական հանդիպումները եւ արդիւնաւոր ըլլայ գործօն մասնակցութիւնը Կիլիկեան մեր Ս. Աթոռին:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԲԱՑՈՒՄ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ՆՈՐԱԿԱՌՈՅՑ ՏՊԱՐԱՆԻՆ

22 Յունիս 1968, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսի հրաւէրով տեղի ունեցաւ պաշտօնական բացումը Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան 50·000 տոլարի նուիրատուութեամբ կառուցուած Կաթողիկոսարանիս նոր տպարանին, ի ներկայութեան պետական հայ երեսփոխաններուն, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Միաբանութեան, Ազգ. Կեդր. Վարչութեան, ազգային մարմիններու եւ Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան Լիբանանի Կրթական Մարմնի անդամներուն, ինչպէս նաեւ մամուլի ներկայացուցիչներուն:

Յանուն Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան տպարանին բացումը կատարեց Տոքթ. Երուանդ Ճիտէճեան եւ կըտրեց աւանդական ճերմակ ժապաւէնը:

Այս ուրախ առիթով, Նորին Վեհափառութիւնը օրհնեց անթառամ յիշատակը հանդուցեալ ազգային մեծանուն բարերար Գալուստ Կիւլպէնկեանին եւ իր սրտալից շնորհակալութիւնները յայտնեց Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութեան, որ ի Լիզբոն:

Յարգարժան հիւրերը Վեհափառ Հայրապետին առաջնորդութեամբ այցեցին տպարանին բաժանմունքները եւ հետաքրքրութեամբ հետեւեցան տպարանի տեսուչ Հոգշ. Տ. Ոսկան Աբեղայ Մխիթարեանի տուած բացատրութիւններուն:

Այցելութեան աւարտին, ի յարգանս հրաւիրեալներուն, Վեհափառ Հայրապետին կողմէ տրուեցաւ պատշաճ քոքթէյլ մը:

ԴԻՒԱՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (239)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Զինուորները վազելով դէպի անել փողոցը խուժեցին:

Ժան Վալժան Քողէթը հետը առնելով յարկին վրայէն սպրդեցաւ իջաւ, թմբիին քով եկաւ, եւ դետին ցատկեց:

Քողէթ շունչ անդամ առած չէր՝ վախնալով կամ սիրտ առնելով: Զեռքերը սակաւ ինչ կեղեքեր էին:

ԳԼՈՒԽ ԺԱ.

ՀԱՆԵԼՈՒԿԻ ՄԸ ՍԿԶԲՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ժան Վալժան տեսակ մը խիստ ընդարձակ եւ տխրատեսիլ պարտէզի մը մէջ կը գտնուէր. այն պարտէզներէն մին է այս, որոնք կարծես ձմեռը եւ գիշերները նայուելու համար շինուած են: Երկայնաձեւ էր այս պարտէզը, որու ներսի կողմը կը տեսնուէին մեծամեծ կաղամախիններու ուղի մը, անկիւններ, բարձրաբերձ ծառերու անտառներ, եւ մէջտեղն ալ անստուեր անջրպետ մը, անջրպետին մէջ խիստ մեծ ծառ մը, հաստաբուն մացառներու պէս պրկուած եւ տնկուած քանի մը պտղատու ծառեր, բանջարեղէններու ածուներ, սեխաստան մը, որու ապակեայ զանգակաձեւ ծածկոցները լուսընկայէն կը փողփողէին եւ հին ջրփոս մը: Հոս քարէ նստարաններ տնկուած կային, որոնք մամուռէն սեւցած կ'երեւէին: Ծառուղիներուն երկու կողմը տըխրատեսիլ եւ ուղիղ թումբեր տնկուած էին: Այս ծառուղիներուն կէսը խոտով դրաւուած եւ մնացեալ մասն ալ կանաչագոյն բորբոսով մը ծածկուած էր:

Ժան Վալժանի մօտ կային այն շէնքը որու յարկին վրայէն սպրդելով վար իջած էր, խուրձերու դէզ մը, եւ խուրձերուն ետեւը պատին խիստ մօտ դրուած քարէ արձան մը որու հաշմոտ դէմքը տձեւ դիմակ մը դարձած էր եւ մութին անորոշապէս կ'երեւէր:

Շէնքը տեսակ մը աւերակի կը նմանէր, եւ իր քարուքանդ սենեակները կը նշմարուէին, որոնց մին բոլորովին խափանուած էր եւ կ'երեւայ թէ շտեմարանի տեղ կը ծառայէր:

Տրուա–Միւր փողոցին մեծ շէնքը, որու մէկ մասը Փիքփիւսի զռիհին վրայ կը նայէր, այս պարտէզին վրայ երկու քանոնաձեւ ճակատներ կը պարզէր: Շէնքին այս ներքին ճակատները ալ աւելի տխուր էին քան թէ փողոցին վրայ նայող ճակատը: Բոլոր պատուհանները վանդակուած էին, եւ ամենեւին լոյս չէր նշմարուեր: Վերին դստիկոնները կայթեր կային ինչպէս կ'ըլլան բանտերու մէջ: Այս ճակատներէն մին միւսին վրայ կը տարածէր իր շուքը որ լայնատարած սեւ սաւանի մը պէս պարտէզին վրայ կ'իյնար:

Ուրիշ տուն չէր տեսնուեր: Պարտէզին ներսի կողմը մառախուղին եւ մթութեան մէջ աներեւոյթ եղած էր: Սակայն խառն ի խուռն կերպով հոն ալ պատեր կը նշմարուէին որոնք զիրար կը կտրէին իբր թէ միւս կողմն ալ ուրիշ մշակուած տեղեր ըլլային. կը նշմարուէին նաեւ Փոլոնսօ փողոցին ստորաշէն յարկերը:

Մարդ այս պարտէզէն աւելի մեկուսացած բան չէր կրնար երեւակայել: Ամենեւին մարդ չկար, եւ այս ալ զարմանալի չէ քանի որ կէս գիշերը անցած էր. բայց եւ այնպէս չէր կարծուեր թէ այս պարտէզը նաեւ ցերեկ ատեն ճեմարան մը ըլլալու ձեւով շինուած ըլլար:

Ժան Վալժան նախ եւ առաջ իր մուճակները դտնելով հագաւ, յետոյ Քողէթին հետ շտեմարանը մտաւ: Փախչող մը որքան ալ պահուի, դարձեալ աւելի ապահովութեամբ պահուիլ կ'ուզէ: Աղջնակը միշտ Թէնարտուհին միտքը կը բերէր, եւ Ժան Վալժանի պէս, բնազդէն, կը ստիպուէր կրցածին չափ աւելի սմքուելու:

Քողէթ կը դողար եւ կը կծկուէր:

Գիշերապահները անել փողոցը եւ ամէն տեղ կը փնտռէին. ներսէն կը լսուէին անոնց աղմկալի ձայները, դաւազաններու քարերու զարնուելով հանած աղմուկը, Ժավէրին ձայնը որ իր հոն հոս դրած լրտեսները կը կանչէր, նաեւ իր հայհոյութիւններուն խօսքերը որոնք որոշակի չէին հասկցուեր:

Քառորդ մը ետք, այս տեսակ մը մրըրկային որոտումը կարծես թէ կը սկսէր հեռանալ: Ժան Վալժան չէր շնչեր:

Սակայն իրենց գտնուած մենական տեղը այնքան տարօրինակ հանդարտութիւն կը տիրէր, որ գիշերապահներու այդ սոսկալի, կատաղի մօտաւոր աղմուկը ոչ իսկ ամենափոքր վրդովում կուտար այդ մենական հանդարտութեան: Կարծես այս պատերը շինուած էին այն խուլ քարերով, որոնց նկատմամբ կը խօսի Սուրբ Գիրքը:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՎԱԼԱՆՍ.— Տէր եւ Տիկ. Գ. Քիրէճեան խորին շնորհակալութիւններ կը յայտնեն բոլոր անոնց, որոնք անձամբ, գրաւոր, մամուլով եւ ծաղկեպսակով վշտակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի մօր՝

ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ՔԻՐԷՃԵԱՆԻ

մահուան առթիւ, որ տեղի ունեցաւ Յունիս 2ին:

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Նոյն պատեհութեամբ, կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, 14 Յուլիս, Վանլանսի Առաք. Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հանգուցեալին մահուան քառասունքին առթիւ:

ՊՏՈՅՏ, ԴԷՊԻ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ այցելութիւն մը դէպի կայան, Յուլիս 14ի առթիւ:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Խաչուհիներու մօտ:

Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն ժամը ճիշդ 7ին:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի կամ հոգեհանգիստի առթիւ:

Այրի Տիկին Վարսենիկ Աշճիպաշեան, իր ամուսնոյն մահուան առաջին տարելիցին առթիւ եկեղց. 25, Կ. Խաչին 25, Առաջն. 25: Այրի Տիկին Գասապալեան եկեղց. 10, Պ. Ժորժ Թէրզիպաշեան եկեղ. 10, հանգուցեալ Ղուկաս Շըվոտեանի տխուր թաղման առթիւ փոխան ծաղկեպսակի Տէր եւ Տիկին Նուպար Օհանեան 10 աղքատաց, Տէր եւ Տիկ. Զուքուրեան 20 եկեղց., Ալպէր Փէչէքէրեան եկեղեց. 20, Եդուարդ Աստուրեան եկեղց. 20, Մարսէլ Սեքոման եկեղց. 20: Արման Աւետեան եկեղց. 10, Հայկազ Զուքուրեան եկեղեց. 10, Ժորտանօ Ռինօ եկեղց. 10: Նորոգ հանգուցեալ Սարգիս Ասփիկեանի թաղման առթիւ, Ասփիկեան ընտանիք հոգ. հովիւին եւ եկեղեց. 60: Յովհ. Տէր-Վարդանեան առաջն. 10, «Հայաստան» թերթին 10, Տէր եւ Տիկին Մեսրոպ Գասգասեան եկեղեցիին 10, Աբրահամ Թոնկուրեան «Հայ-Բոյժ»ին 50, Յովհ. Զիչէկեան «Հայ-Բոյժ»ին 50: Եղիա Զիչէքեան աղքատաց 20, Ռուբէն Նաճարեան եկեղեց. 10:

(Շար.

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Քաֆէ Սփորի սրճարանը:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ — — նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ը Փէ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին դիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներուն իր հովուական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ:

Ն. Ս. Օծութիւնը իր շքախումբով Օրլիի օդակայանը կը հասնի Չորեքշաբթի 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ յետոյ ներկաները պիտի մատչին ի համբոյր Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 Ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, անձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, Կիրակի օր պատարագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուացնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻԻԱՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հիւանդ կնոջ մը համար, կին մը կը փնտռուի խնամքի եւ տնական աշխատանքի համար, մնայուն: Բնակութիւն եւ վարձատրութիւն:

Հեռաձայնել Տիկին Հանէսեանի 733-47-67:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հաբէլեանի մօտ:

×

ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օր ժամը 14էն 18, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն համար դիմել՝

ՖՈԹՕ ՌԵՔՍ, 2 Ռիւ Պեռնար տիւ Պուա
Հեռաձայն 20-23-33

Արուարձաններէն կրնան դիմել տեղւոյն մասնաճիւղերու վարչութեանց:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ
ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 14 ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ

Zell am See

ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՅ
ԱՒՍՏՐԻԱԿԱՆ ԲԱՐՁ ԱԼՊԵԱՆՆԵՐՈՒ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստ. 11ին Կառ տը լ'Էսթէն, ժամը 22ին Արլպերկ Էքըսփրէսով դէպի Զել Ամ Զէ, ժամանում Օգոստոս 12ին ժամը 14,28ին:

Բնակութիւն հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ՝ Շվայցըրհոֆ, տաք եւ պաղ ջուր ամէն սենեակ, խնամուած ճաշ:

Զել Ամ Զէ շատ գեղեցիկ վայր մըն է, լիճի եզերք, մաքուր օդ: Բազմաթիւ զբօսապտոյտներու կարելիութիւն՝ Սալըզպուրկ, երաժշտութեան քաղաքը, Ս. Վոլֆկանկ եւ Շըվալ Պլան իր օպերժը, որ օփերէթի նիւթ հայթայթած է: Այցելութիւն Վիէննայի Հայոց եկեղեցիին:

Մեկնում Օգոստ. 26ին եւ ժամանում յաջորդ օրը՝ Փարիզ:

Մասնակցութիւն 495 Ֆրք. 17 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ:

Կանխավճար 100 Ֆր.:

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամ 31 Յուլիս:

Տեղերը սահմանափակ են:

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմոռնալ Ինքնութեան Ազգ. թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ թիթր տը Վօյաժ օտարներուն համար:

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES
EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901

Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.

MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակերպենք զեղչեալ գինով յարմարելով ներկայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամներն ու բարեկամները օգտուին անբաղդատելի պատեհութենէն:

ԷՏ. ՃԷԶԻՐԵԱՆ
Ընդհ. Պատուիրակ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ի դիտութիւն հասարակութեան, կը ծանուցուի թէ 1969ին ծննդեան հարիւրամեակն է Կոմիտաս վարդապետի:

Ինչպէս Մայր Հայրենիքի, Փարիզի մէջ եւս փառաշուք կերպով այս բարեդէպ թուականը պիտի տօնուի, կազմակերպութեամբ Փարիզահայ Երգչախումբի եւ Մայր Եկեղեցւոյ երգեցիկ խումբին միացեալ ուժերով եւ աջակցութեամբ երգչախումբերու նախկին անդամներուն, որոնք խոստացած են սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերել այս տօնակատարութեան:

Նկատի ունենալով ականաւոր երաժշտագէտին կղերականի հանդամանքը, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան ստանձնած է հանդիսութեանց բարձր հովանաւորութիւնը:

Հարիւրամեակի հանդիսութեանց մօտաւոր ծրագիրը հետեւեալն է.

Ա) Հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ:

Բ) Յիշատակի համերգ, նուիրուած վարդապետին ստեղծագործութեանց, գեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի, որ տեղի կ'ունենայ 1969 Ապրիլ 13ին:

Գ) Պիտի հրաւիրուին այս առթիւ բանախօսելու ձայնասփիւռի տնօրէնութենէն եւ հեղինակներու միջազգային ընկերութենէն ականաւոր երաժիշտներ:

Դ) Տեղի պիտի ունենայ ձայնասփռում Փարիզի եւ գլխաւոր քաղաքներու կայաններէն, Կոմիտասի կեանքին եւ գործին մասին, համերգային բաժինով:

Հանդիսութիւնը կրնայ կրկնուիլ հայաշատ գաւառներու մէջ եւս, եթէ փափաք յայտնուի:

Զ) Յառաջիկայ տարուան ընթացքին, հրապարակ պիտի հանուի Կոմիտասի հարիւրամեակի նկարը, թղթակցութեան ծառայելու համար իբր քարթ-փոսթալ:

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

Երգչախումբի փորձերը արդէն իսկ տեղի կ'ունենան Ուրբաթ երեկոները, Ազգ. Տան մէջ: Կը հրաւիրուին նոր անդամներ եւս, մասնակցելու համար այս յիշատակի համերգին:

ՎԱՐՁՈՒԹԻՒՆ
Փարիզահայ Երգչախումբի
եւ Մայր Եկեղեցւոյ Երգչախումբին
(զոյգ կնիքներ)

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
10
ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI
10 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11257 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.257

ՎԿԱՅՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկա կատարած իր շրջագայութեան ընթացքին, Ամենայն Հայոց Հայրապետը վերջերս այցելեց նաեւ Պուէնոս-Այրէս, ուր, մեր պաշտօնակից «Արմենիա»ին կ'իմանանք, քիչ ունեցած է մամլոյ ասուլիս մը, որուն ներկայ գտնուած են արժանթինեան կեդրոն թերթերու ներկայացուցիչներ:

Յայտնելէ ետք, թէ կուգայ էջմիած – ն էին, «որ 1700 տարիներէ ի վեր կը մնայ կանգուն», Վազգէն Կաթողիկոս կը վկայէ, որ «շատ բան փոխուած է վերջին տասը - տասնեւհինգ տարիներու ընթացքին եւ կառավարութիւնը շատ աւելի ուշադիր եւ յարգալից է դէպի եկեղեցին»:

Այս պարագային « ուշադիր »ը տեղին գտնելով եւ « յարգալից »ին տալով քաղաքավարական խօսքի իր բաժինը, կ'անդրադառնանք բուն հարցին, ընդգծելու համար յայտարարութիւն մը, որ էջմիածնի Հայրապետին բերնին մէջ վկայութեան մը արժէքը ունի եւ նկատի պէտք է առնուի իբրեւ այդպիսին, պաշտօնական խօսքը վերին հանդամանաւորի մը:

Արդարեւ, ուրախութեամբ հաղորդուէ ետք, թէ «Հայաստանի մէջ երբ գալով ապրի կը խորանայ ու կը տարածուի բրիստոնէական հաւատքը եւ կ'աւելնայ եկեղեցի գնացող երիտասարդներուն թիւը», վեհափառը կը յայտարարէ.

« Շատ յատկանշական է որ երիտասարդութիւնը ծարաւ ունի յաւիտենական ճշմարտութեան: Ուրիշ վարդապետու – թիւններ չկրցան անոնց հոգեկան պահանջներուն գոհացում տալ »:

Մարդիկ, մանաւանդ երիտասարդները միշտ ալ ծարաւը ունեցած են «յաւիտենական ճշմարտութեան»: Եւ այս՝ ան – ակնդետ ժամանակներէ ի վեր ու բոլոր երկիրներու տակ: Ու երբ յատկանշական կը նկատուի բոլորովին բնական այդ ծարաւը, կը նշանակէ, որ զայն չզգալու պատճառները յաճախ տրուած են մարդոց, աւելին. այլ յարեցումներու առիթներ ընծայուած են, բայց բոլորն ալ անոր մնացած «հոգեկան պահանջներ»ու առջեւ:

Համայնավարութիւնը եղաւ այդ «ուրիշ վարդապետութիւններ»էն մէկը, զորս խօսքը, որ չէրցաւ գոհացում տալ հոգեկան պահանջներուն, հետեւաբար ձախողեցաւ իր հիմնական առաքելութեան մէջ, թէեւ իր մէջ առաքելութիւնները եւս խօսացուած յուսաւոր հանդրուան – ներուն չհասցուցին բոլշեւիկեան յինանմարդոյ, աւելին. այլ յարեցումներու առիթներ ընծայուած են մարդոց, աւելին. այլ յարեցումներու առիթներ ընծայուած են, բայց բոլորն ալ անոր մնացած «հոգեկան պահանջներ»ու առջեւ:

Համայնավարութիւնը եղաւ այդ «ուրիշ վարդապետութիւններ»էն մէկը, զորս խօսքը, որ չէրցաւ գոհացում տալ հոգեկան պահանջներուն, հետեւաբար ձախողեցաւ իր հիմնական առաքելութեան մէջ, թէեւ իր մէկ առաքելութիւնները եւս խօսացուած յուսաւոր հանդրուան – ներուն չհասցուցին բոլշեւիկեան յինանմարդոյ, աւելին. այլ յարեցումներու առիթներ ընծայուած են, բայց բոլորն ալ անոր մնացած «հոգեկան պահանջներ»ու առջեւ:

Վեհափառը չըսեր, բայց կասկած չկայ, թէ տարբեր հասկացողութիւն չունի նաեւ այդ «հոգեկան պահանջներ»ուն մասին, որոնցմէ առաջինը անպայման որ ազատութեան պահանջն է:

Ազատութեան պահանջի կողմնակի մէկ արտայայտութիւնն է «դէպի իրենց հոգեկան կեանքին աղբիւրը» վերադարձող երիտասարդներու պարագան, որովհետեւ, տիրող պայմաններուն մէջ, անոնք հնարաւորութիւնը չունին, առ այժմ, ապրելու այլ ապացոյցներ տալ, նախ իրենք իրենց՝ ապա՝ արտաքին աշխարհին:

Ազատութեան, հոգեկան զոհացումնե – րու պահանջը տարբեր արտայայտու – թիւններ կը դտնէ խորհրդային տիրապետութեան ենթակայ այլ երկիրներու մէջ: Եթէ տեղ մը մարդիկ եկեղեցի յաճախելով կ'արտայայտեն այդ պահանջը, այլ տեղ, վկայութեան այլ եղանակներու կը դիմեն ինչպէս, օրինակ, Չեխոսլովաքիոյ մէջ, ուր... ազատութիւնը քաւուղիներու վրայ է, մարդոց նայուածքին մէջ, խօսքին մէջ, ուրախութեան մէջ:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՈՒՍԱՆՈՂԱԿԱՆ ՏԱԳՆԱՊԸ

ԻՒՆԷՓԻ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

Կիրակի օր Կրընոպլի մէջ տեղի կ'ու – նենար Ֆրանսայի Ուսանողներու Միու – թեան (Իւնէֆ) տարեկան համագումարը: Մթնոլորտը բաւական լարուած էր եւ աղմուկը աւելի շատ եղած է քան դրա – կան աշխատանքը: Արդարեւ նախ պէտք չէ անտեսել թէ Իւնէֆի մէջ ճակատած են այն բոլոր քաղաքական ծայրայեղ խըմ – բակցութիւնները զորս կառավարութիւնը լուծեց:

Սկիզբէն իսկ կռիւ կը սկսի երբ երկու ղեկուցաբերներ բեմ կը բարձրանան եւ բախում կ'ունենան բարձրախօսին առջեւ: Երբ մէկը կը յաջողի առջեւն անցնիլ, ներ – կաներուն մէկ մասը «Ո՛չ, ո՛չ», «դո՛ւրս» կը պոռան, ուրիշներ կ'ուզեն որ Իւնէֆը միջամտէ, ի վերջոյ կողմերը համաձայ – նութեան եղր մը կը գտնեն միասնաբար «Միջազգայինը» երգելով:

Հաւաքուած էին երեք հարիւր ուսա – նող: Նիստերու ղէխաւոր յատկանիշը ե – ղած է բուռն բախումները զորս ունե – ցած են քաղաքական զանազան խումբեր, որ չարունակաբար ղիրար ամբաստա – նած են որ նիստերը կը խանգարեն կանո – նադրային կամ նրբանցքներու խաղերով: Այս բախումները բաւական բուռն եղած են մանաւանդ որ համագումարը կոչուած էր մտքերու փոխանակութիւն մը ըլլալ եւ ոչ քուէարկութեան ոչ ալ ծրագիր մը դնելու հարց կար:

Գլխաւոր նիւթը եղած է ի վերջոյ Իւ – նէֆի եւ ուսանողներուն դերը ընդհանրա – պէս: Իրարու դէմ հանած է երեք խումբեր եւ յանգած է երեք բանաձեւերու, որոնք պէտք է վիճաբանութեան նիւթ դառնան բոլոր միութիւններուն եւ հա – մալսարաններու խումբերուն մէջ, ըսած է Սովաժօ:

Առաջին խումբին համար, որ կազմուած է յեղափոխական ուսանողներու հին չարքայիններէն (լուծուած), Իւնէֆը պէտք է պահէ իր նախկին կազմակեր – պութիւնը եւ աւանդական դերը ուսա – նողները պաշտպանելու, ի մասնաւորի պայքարի համալսարան մուտքի զատո – ղութեան դէմ: Նոյն ատեն պէտք է ու – սանողները առաջնորդէ զօրավիգ կենալու բանուորական չարժումին:

Համայնավար կուսակցութեան ուսա – նողներուն համար, Իւնէֆի դերն է· «զո – րավիգ կենալ ուսանողներու զանգուածին

Ազատութիւնը բազմաթիւ ձեւեր կը դտնէ պոռթկալու համար:

Մանաւանդ մեր օրերուն, երբ այլեւս ոչ մէկ երկիր կրնայ ինքն իր պարիսպ – ներուն մէջ փակուած մնալ: Ազատութիւ – նը թեւեր առած կը թռչի բոլոր «ամօթի պատ»երուն վրայէն՝ յայտնուելու համար ամէնէն չսպասուած հորիզոններու տակ իսկ:

Այս պայմաններուն մէջ, ոչ մէկ կաս – կած, թէ ան պիտի հասնի նաեւ հոն՝ ուր դարեր չարունակ ազատութիւնը եղած է միակ էատարրը ազդի մը:

Մինչ այդ, Վեհափառին յայտարարու – թիւնը կ'արձանագրենք իբրեւ վկայու – թիւնը բարձր հեղինակութեան մը, որուն համար հոգեկան զոհացումներու պահան – ջը անպայման որ մեր բոլորին պահանջէն աւելի խոր պէտք է եղած ըլլայ:

«ԱԶԴԱԿ»

եւ աշխատիլ ընդդիմադիրը ընկերային բո – լոր ուժերու համախմբման»:

Ասոր դէմ, Յեղափոխական Համայնա – վար Երիտասարդութեան (լուծուած) եւ Փէ. Սէ. Իւ.ի ուսանողներուն համար, պէտք է իւնէֆը վերածել «զանգուածա – յին քաղաքական չարժումի մը», որ ի վիճակի ըլլայ ուսանողները համոզելու որ «ժխտեն ղրամատիրական ղրութիւ – նը»: Իւնէֆը չի կրնար բանուորական սենտիքայի նման ըլլալ, վասնզի ուսա – նողները, «թէ զոհ եւ թէ օժանդակ դրա – մատիրական ճնշումին, հասարակաց շա – հեր չունին պաշտպանելիք»: Կը խորհին նաեւ թէ Իւնէֆը պէտք է բարեփոխուի, աւելի եռանդուն դառնայ:

Ինչ կը վերաբերի համալսարանական ծրագրի մը, միայն խօսուած է միասին մատակարարելու եւ ինքնավարութեան մասին: Այս մասին աչ երեք տեսակէտ մէջտեղ դրուած են: Յեղափոխականնե – րուն համար, պէտք է մերժել միասին մատակարարելու խնդիրը, որ «Իւնէֆի ճնշումը պիտի իրագործէ Պեռութեան մէջ»:

Համայնավար ուսանողներուն համար, ընդհակառակն, փոքր վերապահութիւն – ներով, կողմնակից են համամատակա – րարութեան, որ գործունէութեան միջոց մըն է: Բայց համալսարան մտնելը, վկա – յականները պէտք է սահմանուին ազգա – յին դեռնի վրայ: Դասատուներու ըն – տրութիւնը պէտք է ձգուի միայն ուսու – ցանողներուն, ինչպէս նաեւ քննութեան Ժիւրիներու կազմը:

Երրորդ հոսանքը չեշտած է ինքնավա – րութեան եւ համամատակարարութեան վտանգները: Ասոնք թէեւ ուսանողներու պահանջներն էին Մայիսին, բայց կրնան միջոց մը ըլլալ կառավարութեան, որ մրցակից համալսարաններ ստեղծէ:

Կրնան ուրեմն ընդունիլ միայն այն պարագային երբ մերժուի որեւէ ընտրու – թիւն բարձրագոյն ուսման մուտքի հա – մար եւ թէ ուսանողները «քաղաքական եւ ընկերակցական ազատութիւնները վա – յելեն եւ կարենան հակակշռել ուսումին պարտնակութիւնը»:

Իւնէֆի փոխ – նախագահը ժաք Սովա – ժօ մամուլի ասուլիս մըն ալ տուած է եւ երեք կէտեր ճշդած: Ամառուան համա – լսարանները պիտի գործեն Յուլիս 12էն սկսեալ հակառակ համալսարաններու փակման:

Վերամուտին ուսանողները կրկին պի – տի գրաւեն համալսարանները եւ քննու – թիւնները Սեպտեմբերին տեղափ պիտի չունենան այլ՝ Յունուարին:

Յեղափոխական համայնավար երիտա – սարդութեան մէկ նախայացուցիչն ալ՝ Պենսայիտ ըսած է թէ բաներ կան որ այլեւս տեղի չեն կրնար ունենալ ինչպէս Ռէմոն Արոնի կամ Միշլայի դասաւանդու – թիւնները, (Ռ. Արոն չահեկան յօդուա – ծաշարք մը հրատարակած էր ուսանո – ղական տագնապին մասին, Ֆիկարոյի մէջ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԱՐԻԶի մէջ անհետացած է Նապար էլ Շուքէյրի, գաւակը պաղեստինեան չար – ժումի նախկին պետ՝ Ահմէտ Շուքէյրիի: Հաստատ է որ Շուքէյրի Օրլի հասած է Սոֆիայէն բայց անկէ ետք հետքը կը կորսուի մինչ նոյն օրը Պէյրութ կը սպասուէր: Իր պայուսակը եւ անցագիրը յանձնուած են Օրլիի «կորսուած առար – կաներու» բաժինը, ուր յանձնողի անուն չառնուիր: Անկէ ետք, պայուսակ ու անցագիր փոխադրուած են Ռիւ տէ Մո – ռիլլոն, ուր կը հաւաքուին փարիզի բո – լոր կորսուած առարկաները: Հայրը ան – միջապէս փարիզ եկած է եւ ղիմած ա – րաբական բոլոր դեսպանատուները եւ Ֆրանսական ոստիկանութեան: Այս ա ռ –

թիւ անչուշտ չատ կը յիշուի Պէն Պար – քայի խնդիրը: Դեռ յայտնի չէ որ հարցը քաղաքակա՞ն բնոյթ ունի թէ տարբեր բան է: Նապար Շուքէյրի 23 տարեկան է:

Աթինէին կը հաղորդեն թէ կառավա – րութեան երկու անդամներ հրաժարած են:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ կառավարական փոփո – խութեանց մասին չատ կը խօսուի: Զա – նազան վարկածներ կան: Հաւանական կը նկատուի որ Փոմփիտու քաչուի: Այս մասին ալ զանազան բացատրութիւններ կան: Ըստ ոմանց պատճառն ատոն է որ «գահաժառանգն» է եթէ տը կոլ որոշէ քաչուիլ իր պաշտօնավարութեան չրջա – նի վերջաւորութենէն առաջ բայց ըստ ուրիշներու Փոմփիտու համաձայն չէ տը Կոլի «մասնակցութեան» քաղաքակա – նութեան:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ համայնա – վար կուսակցութիւնը 38 տարեկան սեւ կին մը նշանակեց իբրեւ իր թեկնածուն նախագահական ընտրութեան: 28 տարիէ առաջին անգամն է որ համայնավար կու – սակցութիւնը թեկնածու կը ներկայացնէ նախագահական ընտրութեան:

ՊԼԱՑՊԵՐԿի վիճակը անհաւատալի կերպով կը բարելաւուի:

ՊԻԱՖՐԱՑի մէջ կացութիւնը միշտ ողբերգական է: Տասնեակ հազարաւոր մարդիկ անօթի կը մեռնին:

ԻՏԱԼԻՈՑ մէջ սենտիքաները ընդհա – նուր գործադուլի հրահանգ տուին Հինգշաբթի օրուան համար:

ՄԻԱՑԵԱԼ ԱԶԳԵՐՈՒ ընկերային եւ տնտեսական խորհուրդի ամառուան նըս – տաշրջանին բացման առթիւ, Ու Թան յայտարարած է, Ժընեւի մէջ, որ հա – րուստներու եւ աղքատներու միջեւ փոսը բռնութեան կը տանի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բան – ուրական պահանջներու հետեւանքով, չատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխա – ւորաբար մեսաժըրիներու, ռուբաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպա – գրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Այս կացութեան առջեւ եւ հակառակ մեր ցանկութեան, պարտադրաբար ստիպ – ուած ենք բարձրացնել «Յառաջ»ի բաժա – նորդագրութեան սակերը, կարենալ մա – սամբ հաւասարակշռելու համար թերթիս պիւտճէն: Գիտցողը գիտէ թէ որքա՜ն զոհողութիւն կը պահանջէ հրատարակու – թիւնը հայերէն օրաթերթի, որ ղրկուած է նաեւ տեղական մամուլի լայնածաւալ ազդերէն:

Ի դէմս այս պայմաններուն, կա – րենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բա – ժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բար – ձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժա – նորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներ – կայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժ – նեդին կը զանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԻՄ ՈՒՍՈՒՑԻՉ ՀՐԱՉԵԱՅ ԱՃԱՌԵԱՆԸ

Բ.

Թաւրիզում կար մի շատ հին դրադարան: Դա Թաւրիզի Հայոց մշակութային ընկերութեան դրադարանն էր, որ գտնուում էր դպրոցի շէնքում: Այդ դրադարանի միակ աշխատողը ես էի: Այդ աշխատանքը ես կատարում էի ուսման զուգընթաց: Ամէն օր, դասերն աւարտելուց յետոյ, գնում էի տուն, ճաշում եւ ժամը 5ին կրկին վերադառնում, բացում էի դրադարանը եւ մնում այնտեղ մինչեւ ժամը 7ը: Այդ ժամերին գալիս էին քաղաքի ընթերցողները, փոխում տարած գրքերը եւ կամ նոր էին բաժանորդագրւում:

Երբ ես գնում էի դրադարան, այդում, որ մեր դպրոցի բակն էր, յաճախ հանդիպում էի Աճառեանին, որ տիկին Արուսեակի հետ նստած էր լինում մի ըստուերոտ ծառի տակ կամ շրջում էր ծառուղիներում: Այդ նրանց հանգստի ժամն էր: Այդ ժամին այդում ոչ մի աշակերտ չէր լինում: Երեւում էին միայն դրադարանի հատուկենտ յաճախորդներ:

Որքան Աճառեանը պարզ էր ու մարդամօտ նոյնքան կինը մեկուսացած էր ու հասարակութիւնից կտրուած: Նա գեղեցիկ էր, քայլում էր վեհօրէն, ոչ ոքի հետ չէր խօսում եւ երբեմն արձանի տպաւորութիւն էր թողնում: Աճառեանը անսահման սիրում էր նրան եւ պատրաստ էր նրա բոլոր քմահաճոյքները կատարել:

Այդպիսի զբօսանքներից յետոյ Աճառեանը երբեմն գալիս էր դրադարան: Ուշադիր նայում էր վերին դրադարակների վրայ թառած տասնամեակներով անշարժ հին ու գեղնած հաստափոր գրքերին եւ, մատնացոյց անելով նրանցից որեւէ մէկը, ասում.

— Գեղա՛մ, ապա այս գիրքը իջեցրու:

Ես իսկոյն բարձրանում, իջեցնում էի գեղնած ահագին գիրքը եւ մեկնում նրան:

Աճառեանը գրպանից հանում էր ծոցատետրը: Մի աչքը փակելով, միւսով նայում էր ծոցատետրին, թերթում այն, ապա յայտարարում.

— Ո՛չ, այս գիրքը ես չեմ տեսել, գրիր ինձ վրայ այս գիրքը:

Եւ այդ ահագին ու մեծածաւալ գիրքը թեւի տակ դրած տանում էր, հետեւեալ օրը բերում եւ ուրախ-ուրախ ասում.

— Մէկ բառ գտայ:

Մի անգամ էլ Աճառեանը եկաւ դրադարան եւ, առանց որեւէ նախաբանի, առաջարկեց.

— Գեղա՛մ, արի ես քեզ մի նիւթ առաջարկեմ եւ դու մի լաւ պոէմ գրիր դրա մասին:

— Ի՞նչ նիւթ կ՚առաջարկէիք, Պարո՛ն Աճառեան:

— Շատ լաւ նիւթ, — ասաց նա ու սկսեց արտասանել.

Հեծաւ արի արքայն Արտաշէս ի սեաւն գեղեցիկ,
Եւ հանեալ ոսկեզօծ շիկափոկ պարանն,
Եւ անցեալ որպէս զարծուի սրաթեւ ընդ գետն,
Եւ ձգեալ զոսկեօղ շիկափոկ պարանն
Ընկեց ի մէջք օրիորդին Ալանաց.
Եւ շատ ցաւեցոյց զմէջք փափուկ օրիորդին,
Արագ հասուցանելով ի բանակն իւր:

— Հա՛, հասկացայ, Արտաշէսի եւ Սաթենիկի վէպը:

— Գեղեցիկ չէ՞... — հարցրեց Աճառեանը:

— Գեղեցիկ է, — ասացի ես, — բայց ես կը կարողանա՞մ այդ գեղեցկութեան վայել պոէմ ստեղծել:

— Կը կարողանաս, — աշխատում էր համոզել Աճառեանը, — ես քեզ կ՚օգնեմ:

Մինչդեռ ես մտածում էի այդ մասին, Աճառեանը վրայ բերեց.

— Պէտք է հայկական տաղաչափութեամբ գրել:

— Բայց ես չգիտեմ այդ տաղաչափութիւնը:

— Ես քեզ կը սովորեցնեմ, — ասաց Աճառեանը ու սկսեց բացատրել:

Ես չգիտէի, թէ ինչ պատասխանեմ այդ սիրելի մարդուն, որին, իմ կարծիքով, ես իրաւունք չունէի մերժելու:

— Լաւ, կը մտածեմ, — ասացի ես:

Աճառեանը իմ պատասխանից բաւարարուած գնաց՝ ինձ թողնելով մտահոգ վիճակում:

Նրա գնալուց յետոյ ես երկար ժամանակ մտածում էի, թէ արդեօք կարո՞ղ եմ գրել այդպիսի մի պոէմ: Նախ վերցրի համապատասխան աղբիւրներ, սկսեցի կարդալ Արտաշէսի եւ Սաթենիկի վէպին վերաբերող նիւթերը, նոյնիսկ փորձեցի Աճառեանի բացատրած տաղաչափութեամբ որոշ կտորներ գրել, նորից կարդալ, նորից մտածել... Բայց խելքս բան չէր կտրում:

Այդպէս շարունակուեց նաեւ հետեւեալ օրը եւ դարձեալ մի շարք օրեր, բայց բան դուրս չէր գալիս:

Մի շաբաթ յետոյ դարձեալ դրադարան եկաւ Աճառեանը:

— Հը՞, ի՞նչ է, գրո՞ւմ ես...

Ես կարկամեցի: Պարզապէս ամաչում էի նրան բացասական պատասխան տալ:

— Առայժմ մտածում եմ, — ասացի ես:

— Գրիր, անպայման գրիր, այդ շատ լաւ գործ կը լինի, — կրկին խրախուսեց Աճառեանը ու գնաց:

Ես զգում էի, որ այդ իմ ուժերից վեր է, բայց չէի համարձակւում Աճառեանի ասածին հակառակ գնալ:

Անցաւ դարձեալ մի շաբաթ, եւ իմ ջանքերը որեւէ դրական արդիւնք չտուին: Նորից եկաւ Աճառեանը, նորից նոյն հարցը ուղղեց ինձ եւ նորից նոյն պատասխանն ստանալով, գնաց:

Ես ուղղակի տանջւում էի եւ չգիտէի, թէ ինչով պիտի վերջանայ այս պատմութիւնը: Աճառեանն ուզում էր, որ ես գրեմ, ես էլ չէի կարողանում գրել: Կատարած փորձերս ինձ դուր չէին գալիս: Եթէ ես չեմ հաւանում, ուրիշն ինչպէս պիտի հաւանի:

Երրորդ շաբաթը Աճառեանը դրադարան մտաւ բոլորովին այլ տրամադրութեամբ:

— Գեղա՛մ, կարծում եմ, որ այսօր գոնէ մի փոքր կտոր կը կարդանք դրածիցդ, — ասաց նա:

Ես դարձեալ կարկամեցի:

— Չե՞ս գրել, — ասաց Աճառեանը, — դէ՛, արի ես եմ գրել... արդէն մի գլուխ պատրաստ է: Կարդամ՝ լսիր:

Կարծես մի ծանր բեռ ուսերիցս ընկաւ: Անսահման էր ուրախութիւնս:

Եւ Աճառեանը սկսեց կարդալ: Կարդում էր ներշնչումով, կարդում էր մերթ մեղմ, մերթ ոգեշունչ...

Ես ամբողջովին ուշադրութիւն դարձած լսում էի նրան: Եւ երբ աւարտեց, առանց իմ կարծիքին սպասելու, տեղից վեր կացաւ ու դարձաւ ինձ.

— Շուտով կը բերեմ նաեւ երկրորդ գլուխը, — ասաց ու ու դուրս եկաւ:

Այդ օրը նշանակալից էր ինձ համար նրանով, որ ես ազատուել էի մի շատ ծանր պարտականութիւնից:

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

Շար. – 2)

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ԿԵԱՆՔ

ԱՆԳԼԻՈՅ ՄՏԱՀՈԳՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Շուրջ եօթանասուն տարի առաջ Ֆրանսացի ընկերաբան եւ պատմաբան Էտմոն Տեմոլենս, կը հրատարակէր գիրք մը.— «Ի՞նչ բանի մէջ կը կայանայ Անգլեւսաքսոններու բարձրութիւնը»: Գիրքը մեծ աղմուկ հանեց, հեղինակաւոր դէմքեր, ընկերաբաններ եւ մանկավարժներ, զբաղեցան ընկերաբանին տեսութիւններով: Քննադատ – գրագէտ Ժիւլ Լը Մեթրը իր հեղինակաւոր օժանդակութիւնը բերաւ Սորպոնի սրահին մէջ Տեմոլէնսի գործը ներկայացնելով:

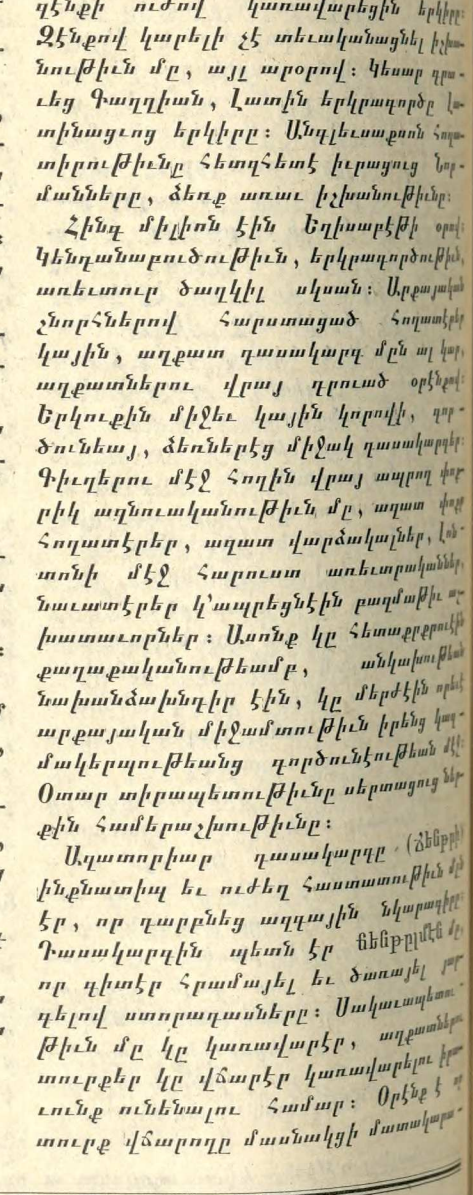

Անգլեւսաքսոնին բարձրութիւնը կը կայանար ցեղային կազմութեան, ընտանեական դաստիարակութեան եւ դպրոցին մէջ ստացած գործնական դաստիարակութեամբ: Ընտանիքը եւ դպրոցը տղան կը պատրաստեն ինքնավստահութեան, կարդապահութեան, ինքնիր վրայ կռթնելու, կը պատրաստեն մարդը: Տեմոլէնսի դրադրոցը կը պաշտպանէ անդրանկութեան իրաւունքը: Ընտանիքին անդրանիկը կը ժառանգէ, եղբայրներ եւ քոյրեր, պատրաստուած կեանքի, կը նետուին գործի, աշխարհէ աշխարհ եւ շնորհիւ իրենց կորովին, զինուած կեանքի համար, կը յաջողին հիմնել ընդարձակածաւալ գաղթավայրերը: Ուստի որդեգրելու է անգլիական դրութիւնը, մարդը պատրաստելու է, Տեմոլէնսի վարպետը Լը Պլէյ, Նափոլէոն Երրորդի առաջարկած էր անդրանկութեան իրաւունքի հաստատումը, կայսրը մերժած էր, քանի որ ժառանգութեան բաժանումը աւանդական դարձած էր Քոնվանսիոնի կողմէ անդրանկութեան իրաւունքի ջնջումէն ի վեր:

Իտալացի պատմաբան Ֆերրերօ, իմաստասէր Թէն, գիտուն Լը Պոն, մարդաբան Վաշէ տը Լափուճ, հանդիսացան ջատագովներ անգլեւսաքսոն ցեղին եւ դաստիարակութեան: Ամերիկացի հոգերան Ուիլեըմ Ճէյմս կը զարմանար որ «օտարականներ իտէալիզէ» կ՚ընեն Անգլեւսաքսոնները, մինչդեռ իրենք կը սկսին տարակարծիք ըլլալ իրենց հաստատութեանց հանդէպ:

Նորմանները գրաւեցին Անգլիան եւ զէնքի ուժով կառավարեցին երկիրը: Զէնքով կարելի չէ տեւականացնել իշխանութիւն մը, այլ արօրով: Կեսար գրաւեց Գաղղիան, Լատին երկրագործը Լատինացւոց երկիրը: Անգլեւսաքսոն հողատիրութիւնը հետզհետէ իւրացուց Նորմանները, ձեռք առաւ իշխանութիւնը:

Հինգ միլիոն էին Եղիսաբէթի օրով: Կենդանաբուծութիւն, երկրագործութիւն, առեւտուր ծաղկիլ սկսան: Արքայական շնորհներով հարստացած հողատէրեր կային, աղքատ դասակարգ մըն ալ կար, աղքատներու վրայ դրուած օրէնքով: Երկուքին միջեւ կային կորովի, գործունեայ, ձեռներէց միջակ դասակարգեր: Գիւղերու մէջ հողին վրայ ապրող փոքրիկ ազնուականութիւն մը, ազատ փոքր հողատէրեր, ազատ վարձակալներ, Լոնտոնի մէջ հարուստ առեւտրականներ, նաւատէրեր կ՚ապրեցնէին բազմաթիւ աշխատաւորներ: Ասոնք կը հետաքրքրուէին քաղաքականութեամբ, անկախութեան նախանձախնդիր էին, կը մերժէին որեւէ արքայական միջամտութիւն իրենց կազմակերպութեանց գործունէութեան մէջ: Օտար տիրապետութիւնը սերտացուց ներքին համերաշխութիւնը:

Ազատորիար դասակարգը (ճենթրի) ինքնատիպ եւ ուժեղ հաստատութիւն մը էր, որ դարբնեց ազգային նկարագիրը: Դասակարգին պետն էր ճենթրլմէն մը, որ գիտէր հրամայել եւ ծառայել յարգելով ստորադասները: Սակաւապետութիւն մը կը կառավարէր, աղքատներու տուրքեր կը վճարէր կառավարելու իրաւունք ունենալու համար: Օրէնք է որ տուրք վճարողը մասնակցի մատակարա-

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Եւ սակայն ցերեկուան տակաւին բաւական ժամանակ կար: Մաք Լայն սիկառ մը վառեց, սենեակէն դուրս ելաւ եւ վար իջնելով դռնապանին ըսաւ որ կառք մը կանչէ իրեն համար:

Նոյն միջոցին պանդոկին տնօրէնը նոր յաճախորդին հաճելի ըլլալու դիտումով՝ մօտեցաւ դաղտնի ոստիկանին եւ քաղաքավարական խոնարհութիւն մը ընելով հարցուց.

— Արդեօք ձեր ընտրած սենեակէն գոհ մնացի՞ք... եթէ կ՚ուզէք կրնանք ծովուն կողմը լաւագոյն սենեակ մը տալ:

— Չէ, շնորհակալ եմ, պատասխանեց Մաք Լայն. այս սենեակը շատ յարմար է ինծի եւ պէտք չեմ զգար փոխելու... արդէն երկար ատեն մնալու դիտաւորութիւն չունիմ:

— Ինչպէս որ կը հաճիք...:

— Կը փափաքիմ նաեւ ճաշս այստեղ ընել:

— Շատ լաւ, կրնաք վստահ ըլլալ որ շատ գոհ պիտի մնաք:

— Արդեօք այս միջոցին բազմութիւն ունի՞ք պանդոկին մէջ:

— Ո՛հ, ո՛չ, հազիւ 15–16 հոգի... այժըմ պանդոկներու եղանակը չէ:

— Եւ ձեր յաճախորդներուն ամէնքն ալ ճաշերնին պանդո՞կը կ՚ընեն:

— Ի բաց առեալ երկու հոգի:

«Իցի՛ւ թէ իմ փնտռածս այդ երկու հոգիին մէջ չըլլար», մտածեց Մաք Լայն, յետոյ բարձր ձայնով շարունակեց.

— Ուրեմն, այսպէս, կէսօրին հոս պիտի գտնուիմ ճաշելու համար:

Անգլիացին իր ժամանակը սպաննելու համար դէպի Մեծ Փողոցը ուղղուեցաւ, կանգ առնելով բոլոր վաճառատուներու ցուցափեղկին առջեւ: Այժմ մտածում մը իր միտքը կը պաշարէր:

— Եթէ յաջողիմ, կը խորհէր, դաշոյնին ու տոմսակին դաղտնիքը երեւան հանել, ինչ որ շատ հաւանական է, ի՞նչ պիտի ընեմ, կրկին այդ հայրենասէրները պիտի մատնե՞մ իրենց դահիճին ձեռքը եւ ինչո՞ւ համար... ես ինծի առաջարկուած պաշտօնը արդէն կատարեցի, վարձքս ալ ստացայ, ալ ասկէ ետքը պէտք չունիմ Ապտիւլ Համիտի ծառայելու, ոչ մէկ յանձնառութիւն, ոչ մէկ պայմանագրութիւն կայ մէջերնիս... եթէ այս դաղտնիքը լուսաբանելու կը հետապնդեմ, պարզապէս բնազդական մը-ղումի մը գոհացում տալու համար է... չէ՛, անկարելի է որ ինքնաբերաբար այդ մարդիկը մատնեմ նիւթական ակնկալութեան մը փոխարէն. ատիկա ամենաստորին վատութիւն մը պիտի ըլլայ, իմ անունիս ու համբաւիս անարժան: Եթէ գործս հասարակ ոճրագործներու, մարդասպաններու հետ ըլլար, տարբեր բան:

Այս տեսակ խորհրդածութիւններու մէջ ընկղմած՝ Մաք Լայն երկար ատեն պտըտեցաւ Մեծ Փողոցին երկայնքը եւ կէս օրուան մօտ վերադարձաւ իր պանդոկը:

Անմիջապէս զինքը առաջնորդեցին պանդոկի փառաւոր ճաշասրահը: Արդէն մէկ քանի յաճախորդներ սկսած էին առանձին փոքրիկ սեղաններու վրայ ճաշել: Ինքն ալ դրան մօտ սեղան մը ընտրեց, ուրկէ ամբողջ սրահը եւ ներս մտնող ելլողները կրնար դիտել:

Քառորդ մը ետքը դրեթէ ամբողջ յաճախորդներն ալ եկած էին, բայց Մաք Լայն ի զուր անոնց ամէն մէկին դէմքերը իր սուր ու խուզարկու նայուածքին քննութեանը կ՚ենթարկէր, որեւէ կասկածելի նշան չէր տեսներ ոչ մէկին վրայ: Ամէնքն ալ օտարականներ կը թուէին: Անգլիացի, Ֆրանսացի կամ Գերմանացի ճամբորդներ կամ զբօսաշրջիկներ: Իրենցմէ ոչ մէկը տեղացիի կերպարանքի ու դէմքը կը մատնէր:

— Եթէ կարելի ըլլար ամէն մէկին հետ մէյ մէկ խօսք փոխանակել, դուցէ պիտի կարենայի հետք մը գտնել, մտածեց նախկին դաղտնի ոստիկանը:

Եւ սակայն չդադրեցաւ իր խուզարկու ակնարկը պտըտցնելէ ճաշողներուն վրայ:

Հեռու, անկիւն մը, պատուհանին քով երիտասարդ մը կը ճաշէր. կորովի դիմագիծերով թուխ մարդ մըն էր, բոլորովին ածիլուած՝ եւրոպացի դերասանի մը կամ կառապանի մը պէս: Ճաշասրահ մը տած ատեն ոչ ոք բարեւած էր եւ ոչ ոք իրեն խօսք մը ուղղած էր: Մաք Լայն մասնաւոր ուշադրութեամբ դիտեց այդ մարդը որ մտահոգ երեւոյթ մը ունէր եւ ատեն ատեն դրան կողմը կը նայէր մէկու մը սպասողի պէս:

Մաք Լայն իրեն ծառայող սպասաւորին հարցուց.

— Սա անկիւնը, պատուհանին քով առանձին ճաշող պարոնը արդեօք ձէյմ Սմիթ անգլիացի թղթակիցը չէ՞...:

— Ո՛չ, պարոն, պատասխանեց սպասաւորը, Անգլիացի չէ, այլ Ֆրանսացի:

— Վստա՞հ էք, որովհետեւ շատ կը նմանի իմ ըսած անձիս, որ մէկ քանի ամիսէ ի վեր Պոլիս կը գտնուի:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(165 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՍՍՀ
ՆԱԽԱԳԱՀ ԿԱ
—*—
ԴՎԻԶՆՈՓ
ՔՈՒՆ ՆԱԽԱԳԱՀԸ
ԺԱՄԱԿ ԴԱՎԱՃԱՆ

Ալս խոր ցավի և վշտի պահին մենք ձեզ հետ ենք, մեր ջերմ համակրանքն ենք հայտնում ձեզ։

Ձեր ընկերները

Ալս ծանր կորստի պատճառով մեր խորին ցավակցություն

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գ. Քիւրկճեան կը ծա – նուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, 14 Յու – լիս, Վալանսի Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսա – ւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ՔԻՐԿՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլէն այրի Տիկ. Մարիամ Սարեան եւ ընտանեկան պարագաները չնորհակա – լութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց, հայ – րենակից, գրացի թէ բարեկամ, որոնք իրենց ներկայութեամբ, գրաւոր եւ կամ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութեամբ ազակից եղան իրենց սուգին, իրենց սի – րելիին՝ Թորոս Սարեանի մահուան առ – թիւ :

Շնորհակալութիւն նմանապէս Հ. Ց. Դ. Արզուպեան խումբի եւ կազ. Պաչի մաս – նաճիւղի ընկերք – ընկերուհիներուն :

Մանաւոր եւ սրտագին չնորհակալու – թիւն «Յառաջ» թերթի յարգելի խմբա – գրութեան, որ աւելի քան տասնեակ տա – րիներ ողբացեալին հիւանդ եւ անգործ օրերուն, միշտ չարունակելով թերթի ա – ռաքումը միակ ուրախութիւնը եւ սփո – փանքը տուաւ անոր :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը չնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի կամ հո – գեհանգիստի առթիւ :

Հանգուցեալ Տոք. Ցովհ. Փափազ – եանի մահուան առթիւ.—

Փափազեան ընտանիք, այրի Տիկ. Ա – րփինէ Փափազեան եւ իր զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր դառնագէտ մահուան առթիւ առաջն. 30 ֆր. եկեղ. 30, Կազ. Պաչին՝ 20, Աղաքտ. 20, Տէր եւ Տիկին Սուրէն Ֆէսճեան եւ զաւակները (Նիւ Եորք) այս առթիւ 50 եկեղ., 50 կ. Պա – չին, 50 աղքատ. : Այրի Տիկ. Զարուհի եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկ. Տիգրան Փափազ – եան այս առթիւ 50 եկեղ., 50 կ. Պաչին, 50 աղքատաց : Տէր եւ Տիկին Կիւ – լէսէրեան 30 եկեղ., 30 կ. Պաչին, 30 աղքատ. : Այրի Տիկ. Վարդանոյշ Ճօլօլ – եան, Տէր և Տիկ. Զ. և Ց. Քիւրքճեան կը նուիրեն 30 Հայ Բ. Ընդհ. Միու – թեան երիտասարդներու ակումբին : Այրի Տիկ. Աղաւնի Պապայեան Կ. Պա – չին 10: Պ. Նորայր Մաղաքեան եկեղ. 25 եւ աղքատ. 25: Գրիգոր Պօյաճեան «Հայ Բոյժ»ին 10, Յակոբ Մկրեան 10 Ա – ռաջն., Տէր եւ Տիկ. Նուպար Օհանեան 20 աղքատ., Ցովսէփ Ասիլեան 10 եկեղ. այրի Տիկ. Սիրվարդ Աթէչեան 40 աղքատ. Փիրայր Տէր–Վարդանեան 20 Կ. Պաչին, Ալպէրթ Փրոֆէյ 10 եկեղ. Առաջն., Օ – ժան. Տիկին. 20 եկեղեց., Կ. Պաչի վար – չութեան կողմէ 20 եկեղց., Տէր եւ Տիկ. Յարութիւն Նիկողոսեան 10 Առաջ., Պ. Սուրէն Արզումանեան Առաջ. 20, Պօղոս Արզումանեան «Հայ–Բոյժ»ին 10, Պ. Պօ – ղոսեան 10 եկեղց. :

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Քափէ Սփորի սրճարանը :

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 21ին :

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպ – րոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9 : Մանկա – պարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ ՍԷ. Ը. Փ. եւ 6րդի մուտք :

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա – մաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով :

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրու – թեան :

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ կիսօրեայ – թիկ : Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան : Արձանագրութիւն – ները սկսած են : Դիմել ամէն կէսօրէ ետք :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սահակ Ցովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Բիլան եւ ընտանեկան բո – լոր պարագաները չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, դրաւոր, ծաղկեպսակով, փոխան ծաղկե – պսակի նուէրներով կամ մամուլով ցա – ւակցութիւն յայտնեցին իրենց սիրելի ա – մուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՀԱԿ ՑՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

×

ԷՔՍ.— Այրի Տիկին Մելինէ Սարգիս – եան եւ զաւակները, այրի Տիկին Տէրվիշ – եան, Տէր եւ Տիկին Վարդերես Մինաս – եան չնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սու – գին, իրենց ամուսնոյն, հօր եւ եղբօր՝

ՅԱԿՈԲ ՍԱՐԳԻՍԵԱՆԻ

մահուան թէ քառասունքի հոգեհանգըստ – եան առթիւ, անձամբ կամ գրաւոր

×

Այս տխուր առթիւ Տէր եւ Տիկին Վարդերես Մինասեան 20 ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլի Հ. Յ. Դ. «Արզուպեան» խում – բի ընկերները ընկեր Թորոս Սարեան մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի հարիւր ֆր. կը նուիրեն «Յառաջ»ի :

ՊՏՈՅՏ, ԴԷՊԻ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կազ. Պաչի Լիոնի մաս – նաճիւղը կը կազմակերպէ այցելութիւն մը դէպի կայան, Յուլիս 14ի առթիւ :

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ
Ընկերուհիները.— Մամուրեան
57, Ռիւ Թոռնիշէ,
Կէնճեան, 63, Ռիւ Տոֆինէ *I*
Հարբէլեան, 90, Ռիւ Պուալո :

Օթոքարը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն ժա – մը ճիշդ 7ին :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արչաւանքի տարեդարձի առթիւ : Նախաձեռնութեամբ Հ. Ց. Դ. Տէսինի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ. Լապեան խումբին եւ Հ. Ց. Դ. Նոր Սե – րունդին, 21 Յուլիս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սաներդը Այերէի դեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քափէ Մարկի եռակը) :

Հանգստաւէտ պայմաններ, դեղարուես – տական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ մատչելի դիներով :

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ չրջակայքի հայ հասարակութիւնը անխտիր :

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայկա – կեր վրդ. :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Հիւանդ կնոջ մը համար, կին մը կը փնտռուի խնամքի եւ տնական աշխատան – քի համար, մնայուն : Բնակութիւն եւ վարձատրութիւն :

Հեռաձայնել Տիկին Հանէսեանի
733-47-67 :

Ֆր. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ԼԻՈՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հարբէլեանի մօտ :

×

ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար :

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւն – ները կը չարունակուին : Մնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ կապոյտ Պաչի դրասենեակը 17, Ռիւ Պէօ, Մեթրօ Քատէ ՀԻՆԴԵՆԲՈՒՐԻ օր ժամը 14էն 18, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն հա – մար դիմել՝

ՖՈՒՕ ՌԵՌՍ, 2 Ռիւ Պեռնար տիւ Պուա
Հեռաձայն 20–23–33

Արուարձաններէն կրնան դիմել տեղ – ւոյն մասնաճիւղերու վարչութեանց :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ
ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 14 ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն, Ամե – նայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթո – ղիկոս Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներուն իր հովուական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամ – բուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ :

Ն. Ս. Օծութիւնը իր չքախումբով Օր – լիի օդակայանը կը հասնի Զորեքշաբթի 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Ցովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ յետոյ ներկաները պիտի մատչին ի համբոյր Ա – մենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ :

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսա – ւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժո – ղովուրդին : Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր հա – մայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչնե – րը :

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմա – կերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 ֆ. :

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, ան – ճամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փա – րիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանա – տունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէս – զի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժաման – ման օրը՝ եկեղեցին, կիրակի օր պատա – րագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռ – ներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մա – տուցանելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկո – սին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը :

ԴԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՆՄՈՌԱՆԱԼԻ ԱՐՁԱԿՈՒՐԴ
Zell am See
ՍՐՏԻՆ ՎՐԱՑ
ԱԻՍՏՐԻԱԿԱՆ ԲԱՐՁ ԱԼՊԵՆԱՆԵՐՈՒՄ

Մեկնում Փարիզէն Օգոստ. 11ին նոյ – տը լ'Էնքէն, ժամը 22ին Արլպերկ էքս – փրէսով դէպի Զել Ամ Զէ, ժամանում Օգոստոս 12ին ժամը 14,28ին :

Բնակութիւն հանգստաւէտ պանդոկի մը մէջ՝ Շվայցերհոֆ, տաք եւ պաղ ջուր ամէն սենեակ, խնամուած ճաշ :

Զել Ամ Զէ չատ գեղեցիկ վայր մըն է, լիճի եզերք, մաքուր օդ : Բազմաթիւ զբօ – սավոյտներու կարելիութիւն՝ Սալց – պուրկ, երաժշտութեան քաղաքը, Վոլֆկանկ եւ Շըվալ Պլան իր օպերէթ, որ օփերէթի նիւթ հայթայթած է : Այցե – լութիւն Վիէննայի Հայոց եկեղեցին :

Մեկնում Օգոստ. 26ին եւ ժամանում յաջորդ օրը՝ Փարիզ :

Մասնակցութիւն 495 ֆրք. 17 օրուան համար Փարիզէն Փարիզ :

Կանխավճար 100 ֆր. :

Արձանագրութեան վերջին պայման. ժամ 31 Յուլիս :

Տեղերը սահմանափակ են :

ԿԱՐԵՒՈՐ.— Զմռնեայ Ինքնութեան Ագ. Թուղթը Ֆրանսացիներուն համար եւ անցագիր կամ pիpp տը Վոյաժ օտար – ներուն համար :

Դիմել կէսօրէ ետք ժամը 15էն 19:

RELATIONS TOURISTIQUES EDUCATIVES
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)
Tél. : 770-36-37

Association sans but lucratif, régie par la loi du 1-7-1901
Le Décret N° 63161 au J.O. du 5 Mars 1965 oblige tout participant à une manifestation touristique organisée par une Association régie par la loi du 1er Juillet 1901 à être *membre côtisant* de cette Organisation.
MEMBRE ACTIF 20 Frs. par AN

Այս ճամբորդութիւնը կը կազմակեր – պենք զեղչեալ դիմով յարմարելով նիւ – կայ կացութեան, որպէսզի մեր անդամ – ներն ու բարեկամները օգտուին անարգ – դատելի պատեհութենէն :

Ի Տ. ձէյքիրեան
Ընդհ. Պատասխանատու

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛ ····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԵՔ – ԶԱՐԴԱՐԵՔ – ՆԵՐԿԵՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ՝ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ :

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 11 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 11 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11258 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.258

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐԱՊԵՏԸ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒԼՎԻԼ

Նախարարաց Խորհուրդէն առաջ իսկ, Չորեքշաբթի առաւօտ, ոչ ոք կասկած ունէր թէ Ֆրանսայի նոր նախարարապետն է՝ Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ: 10 տարի Արտաքին նախարար (ամէնէն երկար նախարարական ժամանակաշրջանը), 30 օր, Ելմտական նախարար, Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ կը դառնայ նախարապետ, այնպիսի շրջանի մը երբ Ֆրանսա ծանր օրեր կ'ապրի, տրուած ըլլալով որ ոչ մէկ հարց լուծուած է ընտրութիւններով կամ անոնց արդիւնքներով:

Անդլիական մամուլն ալ կը հաստատէ այն կարծիքը որ ծնունդ առած էր Փարիզի մէջ, ըստ որուն տը Կոլ չուզեր պահել Փոմփիտուն, որ համաձայն չէ իր քաղաքական ծրագիրներուն հետ: Այլ խօսքով՝ Փոմփիտու ձեւով մը «հանգըստեան կը կոչուի»:

× Նախարարաց Խորհուրդէն կը սպասուի նաեւ կարգ մը այլ որոշումներ, ինչպէս ընտանեկան նպաստներու 5,5 առ յաւելում մը, Յուլիս մէկէն:

× Կիրակիէն ի վեր կուսակցական զանազան խմբակցութիւններ ժողովներ գումարած էին, Ազգ. Ժողովի բացումէն առաջ: Համայնավարները կը հաւաքուէին Նանթէռ, արմատականները Փլաս տը Վալուա, ուղղափառ կոլիստները Փալէ Պուռպոնի պատուոյ Կալըռիին մէջ եւ Ժիսքառտիէնները՝ Ֆոնթէնպլօ: Ճաշի ալ հրաւիրած էին Փոմփիտուն, որ ցաւով պատասխանած էր թէ չի կրնար երթալ:

Նանթէռի մէջ համայնավարները իրենց յարձակումները կեդրոնացուցած են գլխաւորաբար «ծայրայեղ կօշիսթ»ներու վրայ: Այս առթիւ Ֆիրէնցէի մէջ, Իւնէֆի փոխ-նախագահը՝ Ժաք Սովաժօ յայտարարած է. «Համայնավար կուսակցութիւնը դաւաճանեց յեղափոխութեան, որովհետեւ յեղափոխութիւն չուզեր»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՇՈՒՔԷՅՐԻԻ տղան, որ անհետացած էր Փարիզ հասնելէն ետք, գտնուած է Սէնթ-Աննի յիմարանոցը: Կ'ըսուի թէ անհանդիստ եղած է Օրլի եւ որովհետեւ բժիշկները չեն հասկցած թէ դինո՞վ է, տրոկի ազդեցութեա՞ն տակ է թէ հոգեկան հիւանդ է, նախընտրած են այդ պատճառով Սէնթ Անն փոխադրել: Ամէն պարագայի մէջ, բաւական տարօրինակ պատմութիւն մըն է:

ՄԱՏՐԻՏԻ մէջ, թերթի մը տնօրէնը հետապնդուած է որովհետեւ քննադատած էր զօր. տը Կոլը: Արդարեւ Մատրիտ թերթին մէջ յօդուածի մը խորագիրն էր՝ «Ատենին քաշուիլ, ո՛չ տը Կոլին»: Կը կարծուէր թէ այդ ձեւով Ֆրանքոյին բան մը ըսել ուզած էր:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ Համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը յայտարարած է թէ «Խորհ. զօրքը որ եկած էր Վարշաւայի Ուխտին ռազմափորձերուն համար միշտ չեխ հողի վրայ է»:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ մէջ «կարծր»երը սկսած են ամրապնդել իրենց դիրքը, կուսակցութեան ԺԲ. լիակատարին մէջ: Ներքին նախարար եւ «Պարտիզաններու» ղեկավար Միշոսլով Մոշառ Քաղաքական Բիւրոյի փոխ-անդամ նշանակուած է:

ՍՈՒԷԶԻ մէջ շատ ծանր միջադէպ մը պատահած է: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 43 մեռեալ եւ 67 վիրաւոր կայ: Սուէզ քաղաքը ռմբակոծուած է Իսրայելցիներու կողմէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Սուրիոյ դեսպանը պաշտօնանկ եղած է եւ ձերբակալուած երբ Դամասկոսի օդակայանը կը հասնէր:

ՖՐԱՆՍԱ անդամ մը եւս մերժեց Անդլիոյ մուտքը Հասարակաց Շուկայէն ներս:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐՈՒՆ ՀԵՏ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ՆԱՆՔԻՆ

Երկու օրէ ի վեր, Միջին Արեւելքի վերաբերեալ հեռագիրները կը խօսին միայն նախագահ Նասրի Մոսկուա այցելութեան մասին, շեշտելով ԱՄՀի պետին ճամբորդութեան կարեւորութիւնը՝ արաբեւ-իսրայէլեան վէճին կարգադրութեան տեսակէտէն:

Կասկած չկայ, թէ ստեղծուած է անբաղձալի վիճակ մը ու Միացեալ ազգերու ընդհ. քարտուղարին ներկայացուցիչը ախտաւոր շրջանակի մը մէջ կը դառնայ, հակառակ այն նոր ձեւերուն, որոնց կը դիմէ՝ ժամանակ շահելու նըպատակով:

Այսօր, աւեի քան երբեք, պատերազմի եւ խաղաղութեան բանալին կը գտնուի Ուաշինկթընի եւ Մոսկուայի մէջ: Անոնցմէ երկրորդը ներկայիս կ'ընդունի կողմերէն մէկուն գլխաւոր ներկայացուցիչը, մինչ առաջինը՝ Ուաշինկթընի, անդադար սուրհանդակ կը հասցնէ արաբական մայրաքաղաքները՝ յաճախ խաբուսիկ, բայց եւ այնպէս թափանցիկ հանգամանքներ տալով անոնց: Օրինակ, Ճորճ Պունտին, որ Գահիրէ հասաւ իբրեւ Ֆորտ Հիմնարկութեան նախագահ, բայց նախագահ Նասրի կողմէ ընդունուեցաւ իբրեւ նախագահ Ճոնսընի խորհրդական:

Ներկայիս հիմնական հարցը այն է, թէ հնարաւոր պիտի ըլլա՞յ շուտափոյթ լուծում մը տալ նեխումի վտանգին ենթակայ տագնապի մը, ու եթէ այո՝ ի՞նչ կարելիութիւն կայ, որ այդ լուծումը նկատի ունենայ միայն Միջին Արեւելքի շահերը, այսինքն հաշուի մէջ չմտնեն շրջաններ ու շահեր, որոնք ոչ մէկ կապ ունին գլխաւոր շահագրգռուողներուն հետ:

Կը խօսուի, օրինակ, Վիէթնամի մասին: Կ'ըսուի, թէ Ուաշինկթընի, ճնշում բանեցնելու համար Իսրայէլի վրայ, կը պահանջէ, որ Մոսկուա փոխադարձ յանձնառութիւններ ստանձնէ Հանոյի ուղղութեամբ: Փարիզի մէջ սկսած բանակցութիւնները դրական քայլ մը կըրնան նկատուիլ այդ յանձնառութեանց ճամբուն վրայ, բայց պէտք չէ մոռնալ, թէ Հօ Շի Մին շատ զգոյշ է չգրգռելու համար հիւսիսի իր դրացին, որուն կարմիր պահակները դեռ երէկ կը քանդէին Նանքինի հիւսիս-վիէթնամեան հիւպատոսարանը՝ արտայայտելու համար իրենց բողոքը Փարիզի բանակցութիւններուն դէմ:

Սկսանք նախագահ Նասրի Մոսկուա այցելութեամբ ու... հասանք Նանքին: Կը նշանակէ, թէ շրջանային բոլոր խընդիրները անքատելիօրէն կապուած են իրարու եւ որեւէ խնդիր չի կրնար այլեւս միայն իր տուեալներով լուծուիլ: Նկատի պէտք է առնուին նաեւ այլ տուեալներ, մանաւանդ երբ շրջանային խնդիրներու բուն տէրերը տրամադրութիւն ցոյց չեն տար արդար եւ իրապաշտ կարգադրութիւններ ընելու եւ անուղղակի հրաւէրներ կ'ուղղեն մեծերուն միջամտութեանց:

Իսրայէլեան քարոզչութիւնը շարունակ կը խօսի Միջին Արեւելքէն ներս խորհրդային թափանցումներու մասին: Այդ թափանցումները իրական են, բայց նոյնքան եւ աւեի իրական է նաեւ այն, որ անոր բուն պատճառը Իսրայէլն է, անոր քաղաքականութիւնը, որ շարունակ արտաքին յենարաններ փնտռեց իր ծաւալողական ախորժակները մասամբ եւ միշտ առժամեայ կերպով գոհացնելու համար:

Երբ Էշքոլի կառավարութիւնը շարունակ կ'ընդդիմանայ Սուէզի Ջրանցքին բացումին, անխուսափելիօրէն դիմացը կը գտնէ Խորհ. Միութիւնը, որուն համար Սուէզի ջրանցքը այսօր շատ աւելի կենսական է քան՝ Մեծն Բրիտանիոյ համար:

Մինչդեռ, եթէ Թէլ-Ավիվ ընդունէր Ապահովութեան Խորհուրդին Նոյեմբեր 22ի որոշումը եւ առանց յետին մտքի, անոր գործադրութեան հետամուտ ըլլար, համապատասխան ժամանակակարգով մը, նախագահ Նասր ոչ Մոսկուա երթալու պահանջ պիտի զգար եւ ոչ ալ Սպիտակ Տունը դժգոհութեան առիթներ պիտի գտնէր Եգիպտոսի նախագահին ճամբորդութեան մէջ:

Ի՞նչ շահերու բերումով, Էշքոլի կառավարութիւնը կը շարունակէ լարուած պահել մթնոլորտ մը, որմէ վերջին հաշուով կրնան տուժել բոլորը, ու անպայմանօրէն առաջինը այն, որ «ապահով եւ ճանչցուած» սահմաններ կը փնտռէ:

Այդ շահերը պէտք է փնտռել սիոնական պետութեան էութեան մէջ, — իր սահմանները շարունակ առժամեայ նկատող պետութիւն մը, որ յաճախ հին կըտակարանին կը դիմէ՝ հողային ու... ջղային իր պահանջները պատկերազարդելու համար:

«Ազդակ» — Տ. Ո.

ԱՆՏՈՆ ՔՈՉԻՆԵԱՆ Ս. ՂԱԶԱՐԻ ՄԷՋ

ՎԵՆԵՏԻԿ (3 Յուլիս).— Հայաստանի նախկին վարչապետ եւ այժմ Համայնավար կուսակցութեան (Կոմկուս) առաջին քարտուղար Անտոն Քոչինեան այցելեց Ս. Ղազար: Ան Իտալիա եկած էր իբր վարիչ ռուսական պատուիրակութեան մը համայնավար հարցեր լուծելու իտալական կուսակցութեան հետ: Հազիւ Հռոմ հասած, կը խնդրէ իրեն ընդառաջ եկողներէն.

— Ամէն բան ըրէք, որ ես կարենամ Վենետիկ երթալ:

Վենետիկը չէր որ զինքը կը հրապուրէր, հոն կղզի մը կար, Ս. Ղազար կը կոչուի. Հայոց կղզի կը կոչուի եւ ամէն Հայու երազն է անդամ մը ուխտի երթալ: Երկրորդ օրն արդէն ան Վենետիկ հասած էր եւ հեռախօսով ժամադրութիւն առին այցելութեան համար:

Երեկոյեան ժամը 6ին շոգեմակոյկ մը կանգ առաւ քարափին առջև: Չորս հոգի վեր բարձրացան. Անտոն Քոչինեան, իտալացի ծերակուտական մը, ռուսերէն-իտալերէնի ռուս թարգման մը եւ առաջնորդ մը:

Սիրալիր ընդունեութիւն մը, բոլորովին հայկական, որ ուրիշներ չեն հասկընար. համայնավար մը կուգար կրօնական հաստատութեան մը այցի, բայց մարդկային ամէն նկատումներէ եւ զաղափարականէ վեր հոգի մը կայ որ անխախտելիօրէն կը միացնէ Հայը Հայու, Հայաստան եւ հայրենիք:

Ընկերացող ծերակուտականը եւ ռուս թարգմանն իսկ զարմացան թէ որքա՞ն խոր հոգեկան կապ կայ այս երկու հակընդդէմ զաղափարի մարդերուն մէջ:

Ընկերակցութեամբ արհիապատիւ Ընդհանրական Աբբահօր եւ խումբ մը վարդապետներու, պատուակալ հիւրը շրջեցաւ վանքին թանգարանները, մատենադարանը, ձեռագրատունը, ուր ցոյց տըրուեցաւ Մլքէի հռչակաւոր աւետարանը:

Հոն, բարձրաստիճան հիւրերու ոսկեմատեանի մէջ գրեց տպաւորութիւնը հետեւեալ գնահատականով.

— Մեծ ուրախութեամբ այցելելցի Մխիթարեանների հիանալի թանգարան-գրադարանը եւ հսկայական հաճոյք ստացայ: Որքա՞ն ուրախ կը լինեմ եթէ ազգային այս հարստութիւնը, գանձը, դառնայ ժորովուրդի ուսումնասիրութեան հեշտ միջոց: Խորին շնորհակալութիւններ մեր բարեկամներին, որոնք խնամքով պահպանել են եւ պահպանում են այս անգնահատելի գանձը: — Անտոն Քոչինեան:

Անկարելի էր անցնիլ առանց յուզումով դիտելու՝ Կոմիտաս վարդապետին գաճէ դիմակը ուր կը տեսնուէին մօրուքի թելերը: Փոքրիկ հիւրասիրութենէ մը ետք, անցան սրահները. պատերը ծեփուած էին նկարներով. Այվազովսկին կար իր հրաշակաւոր «Քաոս» նկարով. զարմանքով լսեցին թէ մեծ նկարիչին եղբայրը Մխիթարեան վարդապետ էր Հ. Գաբրիէլ Այվազովսկին: Քոչինեան ռուս թարգմանիչին կը դառնար եւ կ'ըսէր.

— Իւրեւի՛չ, նայէ ի՞նչ բաներ կան:

Տեսան Թինթորէթթոն, Ճիորճիոնէն, շուրջ 500 նկարներ տեսան, շատերը մեծ հեղինակի գործ. ապա Ալիշանի սենեակը, դէպի կապոյտ լճակը բացուած պատուհաններով, ուր այժմ կը բնակի 91 տարեկան ծերունի Հ. Քերովբէ Զրաքեան, ի՞նչ սիրալիր սեղմում ձեռքերու եւ ի՞նչ սրտագին մաղթանք հայրենիքի բարօրութեան: Գիտական թանգարանը, որ կը բացուի դէպի Վենետիկ, իր մէջ կ'ընդդրկէ Սպանիոյ Տոն Քարլոս թագաւորին նուիրած հանքերու եւ ծովային ժժմակներու թանկագին նմոյշներ: Անցաւ եկեղեցին, գեղեցիկ իր մոզայիքներով եւ հայկական սուրբերով. հոն Լուսաւորչի խորանին տակ թաղուած է Դաւիթ բեկի անուանի զօրավար Ստեփան Շահումեանը, ապա անցաւ տպարանը, գունաւոր պատկերներ կը տպուէին, դարձեալ կանչեց ռուս թարգմանը եւ ըսաւ.

— Իւրեւիչ, նայէ ինչ բաներ կը տպեն, եւ ապա դառնալով մեզի հարցուց, ինչո՞ւ Հայաստանէն պատուէրներ չէք ստանար: — Ղրկեցէք եւ սիրով կը տըպենք, պատասխանեցինք:

Մեկնումի պահուն հանեց իր պայուսակէն հայրենի յիշատակներ, հայ արհեստաւորի ճարտար աշխատանքներ, կաշիի վրայ, մետալներ, 40 տարուան շիշ մը քոնեաք եւ այլ նուէրներ յատկապէս Ս. Ղազարի համար վերցուցած Երեւանէն, փոխադարձ ստացաւ Մանրանկարչութեան հատոր մը:

Ան չէր կրնար աւելի մնալ այդ երեկոյեան պէտք է Միլան մեկնէր, պատուիրակութեան անդամներն իրեն կը սպասէին: Յուզումով եւ զգացուած մեկնեցաւ. շոգեմակոյկը դարձուց իր քիթը դէպի Վենետիկ եւ ձեռքի սրտագին շարժումներ ճամբայ դրին, այն որ հայրենիքի ղեկն իր ափերուն մէջ ունի, եւ նա իր սրբազան ուխտը կատարեց այս օտար ափերուն վրայ փոքրիկ Հայաստան մը տեսնելով:

Հ. Վ. Ց.

ՆԱՏԱԼԻ ՀՈՎՀԱՆՆԻՍՅԱՆ

ԿԵՂԾ ՀՈՒՇԵՐԸ

ՎԵՊ

ՆՈՐԱՀԱՍ ՀՈՂԵՐԸ

ՎԱՎԵՐԱԿԱՆ ՀԱՏՎԱԾ

ԳԼՈՒԽ ՀԻՆԳԵՐՈՐԴ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՄԱՀԱՑԱԾ ԷՐ

— Ես, որպես ընտանիքի գլուխ, ձեզ հարցնում եմ, թե ինչպես եք դուք պատկերացնում ապագա կյանքը, ինչպես եք պատկերացնում ձեր ընտանեկան երջանկությունը, եթե ձեր ամուսինը ոչ միայն ձեզ չի սիրում, այլև ատում է ձեզ, ատում է ձեր ամբողջ ընտանիքը, ատում է ձեր ամբողջ անցյալը, ատում է ձեր ամբողջ ներկան, ատում է ձեր ամբողջ ապագան, ատում է ձեր ամբողջ գոյությունը, ատում է ձեր ամբողջ էությունը, ատում է ձեր ամբողջ հոգին, ատում է ձեր ամբողջ մարմինը, ատում է ձեր ամբողջ արյունը, ատում է ձեր ամբողջ ոսկորները, ատում է ձեր ամբողջ ուղեղը, ատում է ձեր ամբողջ մտքերը, ատում է ձեր ամբողջ զգացմունքները, ատում է ձեր ամբողջ ցանկությունները, ատում է ձեր ամբողջ ձգտումները, ատում է ձեր ամբողջ կրքերը, ատում է ձեր ամբողջ ինքնությունը

բառարան»ի խմորատիպ հրատարակու-թեամբ:

Մեր առաջին հանդիպումը հայրենի-քում առաջուայ պէս ջերմ էր ու սրտա-գին: Ես իմ խոր վիշտն ու ցաւակցու-թիւնը յայտնեցի նրա սիրելի տիկնոջ մահուան առթիւ: Նա իմ ցաւակցութիւ-նը ընդունեց արտասուալի աչքերով:

Աճառեանը դարձեալ առոյգ էր ու ե-ռանդուն: Նա այդ վիթխարի բառարանը մաս առ մաս արտադրում էր եւ իր ձե-ռագրով յանձնում տպագրելու: Այդ դեռ բաւական չէր, Աճառեանը ինքն էր ան-ձամբ բառարանը յանձնում բաժանորդ-ներին եւ դանձում բաժնեվճարները:

Անցան տարիներ: Ես բնակարան էի ստացել Աղայեան փողոցում՝ Աճառեանի բնակարանից յիսուն քայլ հեռաւորու-թեան վրայ: Այդ էր պատճառը, որ յա-ճախ Աբովեան եւ Աղայեան փողոցների անկիւնում հանդիպում էինք իրար: Պա-տահում էր նաեւ, որ մենք հանդիպում էին «Աբիսողոմ աղա» ճաշարանում, որի ամենօրեայ պատուաւոր հիւրն էր Աճառ-եանը:

Այդ ճաշարանի տէրերը Պոլսից եկած երկու հայ երիտասարդներ էին, որոնք այժմեան ունիվերմագի դիմաց գտնուող վարսավիրանոցի վայրում, որ մի նկուղ էր, ճաշարան էին բացել եւ Պոլսոյ հա-մեղ կերակուրներ էին պատրաստում: Խոհանոցը գտնւում էր յաճախորդների աչքի առաջ, կերակուրների կաթսաները բաց էին, այնպէս, որ իւրաքանչիւր յա-ճախորդ կարող էր մօտենալ, տեսնել եւ պահանջել մի քանի տեսակ կերակուր:

Երբ Աճառեանը ներս էր մտնում, ճա-շարանը կարծես աշխուժանում էր: Նա մօտենում էր կաթսաներին ու պատուի-րում.

— Յակո՛բ, տղաս, ինձ տուր Հանըմ բուդի մէկ բաժին եւ կէսական բաժին Մուսսակա եւ Կարնի եարըխ:

Ապա նստում էր սեղաններից մէկի ա-ռաջ, իսկ Յակոբը յարգանքով կերակուր-ները հերթով մատուցում էր Աճառեա-նին:

Մի օր էլ, երբ ճաշարանից դուրս ե-կանք, Աճառեանն ասաց, որ ինքը շատ բանաստեղծութիւններ է գրել եւ ուզում է այսօր բերել մեզ մօտ կարդալու: Ես մեծագոյն սիրով հրաւիրեցի նրան:

Աբովեան եւ Աղայեան փողոցների ան-կիւնում մենք բաժանուեցինք:

Երեկոյեան Աճառեանը եկաւ՝ դըր-ուածքները ձեռքին:

Նստեցինք սեղանի մօտ, եւ նա սկսեց կարդալ: Ես ու կինս ուշադիր լսում էինք նրան:

Գրել էր սիրային բանաստեղծութիւն-ներ: Կարդում էր, ինքն իրեն յուզւում՝ դէմքին համապատասխան արտայայ-տութիւն տալով: Զայնի մեղմ ելեւէջնե-րը երբեմն թախծոտ էին դառնում, եր-բեմն կարծես հալչում...:

Մի ժամից աւելի կարդաց Աճառեանը: Ամէն ինչից երեւում էր, որ այդ բա-նաստեղծութիւնները նուիրուած են մի անձնաւորութեան, որին մեծ գիտնականը սիրահարուած է...:

Ինչ խօսք, որ այդ օրը ջերմութեամբ եւ պատշաճ վերաբերմունքով ընդունե-ցինք Աճառեանի բանաստեղծութիւնների ընթերցանութիւնը:

×

Անցան տարիներ:

Աճառեանը նորանոր աշխատութիւններ գրեց, վաղուց գրածները հրատարակեց եւ հայագիտութիւնը հարստացրեց իր մեծարժէք երկերով:

Համարձակ կարելի է ասել, որ Աճառ-եանը կատարել է մի ամբողջ ակադեմիա-յի գործ:

Վերջին անգամ Աճառեանին հանդիպե-ցինք գնացքում: Երբ ես եւ կինս Գագրի կայարանում բարձրացանք վագոն, այն-տեղ տեսանք Աճառեանին, որ ընտանիքի հետ վերադառնում էր Մոսկուայից:

Աճառեանն առաջուայ նման աշխոյժ էր, կատակասէր, սրամիտ: Նա իր դըս-տեր հետ անգլերէնէր պարապում ամբողջ ճանապարհին: Իսկ տիկին Սոֆին երե-խայի պէս խնամում էր Աճառեանին:

Այժմ չկայ իմ սիրելի ուսուցիչը:

Ես Մոսկուայում լսեցի նրա մահուան լուրը եւ սիրտս կսկծաց: Վերյիշեցի Ա-ճառեանի հեկեկանքը Եղիա Տէմիրճի-պաշեանի մասին պատմելիս եւ նրա պէս մորմոքով չշնջացի.

— Ուսուցիչս եղած է...

ԳԵՂԱՄ ՍԱՐԵԱՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ՄՐՑԱՆԱԿԱԲԱՇԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այնքա՛ն անձրեւային տխուր եւ յուսա-հատեցուցիչ օդերէ եւ, լուսաշող ա-ռաւօտ մը կը բացուէր Յունիս 30ի Կի-րակի օրը:

Դպրոցին մրցանակաբաշխութեան օրն էր: Արեւ կար երկինքին վրայ, արեւ կար նաեւ սրտերու մէջ: Երջանիկ էին աշա-կերտուհիները, ծնողքները եւ ինչո՞ւ չէ, նաեւ բոլոր ներկաները

Ոչեալ ժամուն յարգելի տնօրէնուհին բացաւ հանդէսը: Ան շատ յստակ եւ հա-կիրճ կերպով տուաւ անցեալ տարեշրը-ջանին պատկերը: Եզրակացուց թէ ամէն տեսակէտով գոհացուցիչ տարի մը բոլո-րած է վարժարանը:

Շնրհակալութիւն յայտնեց բոլոր այն կազմակերպութիւններուն եւ անհատնե-րուն, որոնք նիւթապէս թէ բարոյապէս օգտակար եղած են դպրոցին: Տնօրէնու-հին վերջացուց իր խօսքը յայտնելով թէ սերթիֆիքայի ներկայացող վեց աշակեր-տուհիներէն չորսը, իսկ պռեվէի ներկա-յացողներուն վեցէն հինգը յաջողած են: Ինչ որ շատ գոհացուցիչ արդիւնք մը կը ներկայացնէ:

Բուռն ծափահարութիւններով ողջուն-ուեցան այս խօսքերը:

Երգչախումբը երգեց Ֆրանսական փա-ռերգը եւ «Ծաղկիր ազատ իմ Հայրե-նիք»ը, ինչպէս նաեւ մէկ քանի երգեր, ղեկավարութեամբ երգի ուսուցիչ Պրն. Եանպէկեանի: Մէջ ընդ մէջ եղան գեղե-ցիկ արտասանութիւններ հայերէն, Ֆը-րանսերէն ու անգլերէն:

Յետոյ տնօրէնուհիին հրաւէրով, Սըր-բազան Հայրը եւ քաղաքապետը Պ. Լիւ-սիէն Տուտէ բաժնեցին մրցանակները:

Խօսքը տրուեցաւ քաղաքապետին, որ քաջալերիչ ու համակրական արտայայ-տութիւններ ունեցաւ դէպի հայ ժողո-վուրդը ընդհանրապէս եւ դէպի վարժա-րանը մասնաւորապէս: Խոստացաւ կարե-լին ընել օգտակար ըլլալու համար դըպ-րոցին:

Վերջին խօսքը Սերովբէ Արք.ի կը պատկանէր: Ինչպէս միշտ, այս անգամ ալ անկեղծութեամբ եւ ջերմագին արտա-յայտուեցաւ այսպէս.— «Արդիւնքէն դա-տելով կրնանք վստահօրէն ըսել թէ մեր աշակերտուհիները ոչ մէկ կերպով ետ կը մնան Ֆրանսական վարժարան յաճա-խողներէն: Անոնք յաջողութեամբ ու մեծ տոկոսով իրենց տարիքին համահաւասար վկայականներ կը ստանան: Աւելին. անոնց կը ստանան ընտանեկան լուրջ դաստիա-րակութիւն եւ հայերէն լեզուի, պատ-մութեան, աշխարհագրութեան, եկեղե-ցական պատմութեան լայն ծանօթու-թիւններ»: Կոչ ըրաւ որ ամբողջ հայ ժո-ղովուրդը ճիգ չխնայէ որ կանգուն մնայ Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանը, որ աւելի մեծնայ, որ աւելի բարձրանայ:

Բուռն ծափահարութիւններ:

Սկսաւ դաշտահանդէսի բաժինը, որու ընթացքին եղան գեղեցիկ պարեր: Անթե-րի էին աշակերտուհիները իրենց մա-քուր, խնամուած համազգեստներով: Հանդէսը վերջացաւ ուշ ատեն ուրախ եւ խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Այս առթիւ աւելորդ չենք նկատեր ան-գամ մը եւս կրկնել թէ պիտի մաղթէինք ջերմօրէն, որ Սրբազան Հօր խօսքերը ար-ձագանգ գտնէին բոլոր Ֆրանսահայ սըր-տերուն մէջ:

Նորութիւն մը:

Դպրոցին դիմաց Լիսէ Շաղլմաների կից, Քաղաքապետարանը վերջերս չի-նել տուաւ մարզադաշտ մը, մարզարան մը (ժիմնազ) եւ աւազան մը: Քաղաքա-պետը ըսաւ որ մեր աշակերտուհիներն ալ կրնան օգտուիլ այդ բոլորէն ձրիօրէն:

Երախտագիտութիւն միայն կրնանք յայտնել այսպիսի ազնիւ վերաբերումի մը հանդէպ:

Անկասկած այս բոլորը պիտի նպաստեն մեր աշակերտուհիներուն Ֆիզիքական, բարոյական եւ իմացական զարգացման:

Ե. ՊՕՂՈՍԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ԽԱՉԱՏՈՒՐ ԱԲՈՎԵԱՆ»

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադե-միան լոյս ընծայած է Խաչատուր Ա-բովեան, կեանքը, գործը, ժամանակը (1809–1836)» աշխատութեան առաջին հատորը: Աշխատութեան հեղինակն է Պ. Յակոբեան:

Հեղինակը այս գործը գլուխ հանելու համար ուսումնասիրած եւ քննած է հա-զարաւոր վաւերագիրներ եւ փաստա-թուղթեր, որոնց շնորհիւ յաջողած է ստեղծել Խ. Աբովեանի ամբողջական կեն-սագրութիւնը, գրագէտին ստեղծագոր-ծութիւններուն լրիւ պատկերը:

Պ. Յակոբեան հին վաւերագիրներու օգնութեամբ առաջին անգամ ճշդեց Ա-բովեանի ծննդեան ստոյգ թուականը (1809), որ վէճի առարկայ էր հարիւր տարիէ աւելի:

«Խաչատուր Աբովեան» գիրքը միեւնոյն ատեն ԺԹ. դարու առաջին կիսու հայկա-կան կեանքի հանրագիտարան մըն է, Ա-բովեանի ապրած ժամանակաշրջանի ան-ցուդարձերու տարեգրութիւնը:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՈՒՂԵՑՈՅՑԸ

Աշնան Երեւան պիտի տօնէ իր հիմնա-դրութեան 2750ամեակը: Այս առթիւ մեծ թիւով զբօսաշրջիկներ պիտի այցելեն Հայաստան: Զբօսաշրջիկութեան վարչու-թիւնը, դիւրացնելու համար այցելունե-րու շրջագայութիւնը Երեւանի մէջ, հա-յերէն, ռուսերէն եւ անգլերէն լեզուներով հրապարակ հանած է քաղաքին ուղեցոյ-ցը, ուր գունազարդ յատակագիծ – քար-տէսին մէջ պայմանական նշաններով ցոյց կը տրուին քաղաքին թաղամասերը, պո-ղոտաները, թատրոնները, թանգարան-ները, հանրային սպասարկութեանց կեդ-րոնները եւայլն:

Երեւանի ուղեցոյցը լոյս տեսած է 100 հազար տպաքանակով:

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆ

Օր. Շողիկ Տատրեան փայլուն կերպով աւարտած է Փարիզի Էքոլ Նորմալ տը Միւզիքը, դաշնակի առաջին մրցանակ ստանալով, Ժիւրիի միաձայն շնորհաւո-րութիւններով:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (241)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Այս պատուհաններուն ամէնքն ալ բա-ւական ընդարձակ սրահի մը կը նայէին, որ լայն սալաքարերով յատակուած կա-մարներով եւ սիւներով կտրուած էր եւ ուր ոչ այլ ինչ կը նշմարուէր եթէ ոչ աղօտ լոյս մը եւ մեծամեծ ստուերներ:

Այս աղօտ լոյսը անկիւն մը վառող պատրոյդէ մը կուգար: Այս ամայի սրա-հին մէջ ամէն ինչ անշարժ էր: Բայց ստէպ եւ աւելի ուշադրութեամբ նայե-լով դետինը, քարայատակին վրայ բան մը տեսնել կարծեց, որ պատանքով մը ծածկուած կ'երեւէր եւ որ մարդկային կերպարանքի մը կը նմանէր: Այս բանը փորի վրայ երկնքած, դէմքը քարին տը-ւած, թեւերը խաչաձեւ եւ մեռելի մը պէս անշարժ էր: Քարայատակին վրայ օձա-նման բան մը երկնցած էր եւ տեսնողը կրնար կարծել թէ այդ սոսկալի կերպա-րանքին վիզը չուան մը կար:

Ամբողջ սրահը ընկղմած կ'երեւէր հա-զիւ հազ լուսաւորուած տեղերու այն մա-ռախուղին, որով սարսափը կ'աւելնայ:

Եռքէն Ժան Վալժան շատ անգամ ըսած էր թէ իր կեանքին մէջ թէեւ շատ տը-խուր տեսարաններ նկատած է, բայց տակաւին տեսած չէր այնպիսի ցուրտ եւ սոսկալի կերպարանք մը, ինչպէս էր այս անըմբռնելի կերպարանքը, որ այդ տըխ-րատեսիլ սրահին մէջ չեմ գիտեր ի՛նչ անծանօթ խորհուրդ մը կը կատարէր եւ գիշերային մթութեան մէջ կ'ընդնշմար-ուէր:

Մարդ կը սոսկար ենթադրելով թէ մե-ռել մըն է ան, եւ ալ աւելի կը սոսկար մտածելով թէ կենդանի մըն է ան:

Արիութիւնն ունեցաւ ճակատը պատու-հանին ապակիին փակցնելու եւ դիտելու թէ արդեօք կը շարժէ՞ր այս բանը: Թէեւ ժամանակ մը սպասեց, թէեւ բաւական երկար ժամանակ սպասել կարծեց, սա-կայն գետնատարած կերպարանքը չէր թնդար բնաւ: Յանկարծ անմեկնելի եր-կիւղով մը գրաւուիլ զգաց, եւ փախաւ: Սկսաւ դէպի շտեմարանը վազել՝ առանց ետեւը նայիլ համարձակելու, կ'երեւա-կայէր թէ կերպարանքին՝ թեւերը շար-ժելով եւ վազելով իր ետեւէն գալը պի-տի տեսնէ եթէ ետին նայելու ըլլար:

Մինչեւ աւերակ շտեմարանը հասաւ շնչասպառ: Ծունկերը կը դողդոջէին, իսկ ինք արիւն քրտինք կը թափէր:

Ո՞ւր էր Ժան Վաժան: Ո՞վ երբեք կըր-նար երեւակայել թէ գերեզմանի նմանող այսպիսի բան մը կայ Փարիզի մէջ. ի՞նչ էր այս տարօրինակ տունը: Գիշերային խորհուրդներով լեցուն չէնք մըն է, որ հրեշտակներու ձայներով հոգիները մը-թութեան կը հրաւիրէ եւ երբ կուգան յանկարծ այս զարհուրելի ուրուականը կը նայի, եւ անոնց երկնքի ճառագայթա-փայլ դուռը կը բանայ: Եւ իրօք չէնք մըն էր ան, տուն մըն էր փողոցին վրայ, թիւ մը ունէր: Երազ մը չէր ան, եւ Ժան Վալժան հաւատալու համար անոր քարե-րը շօշափելու պէտք ունէր:

Ցուրտը, անձկութիւնը, խռովումը, ե-րեկոյեան յուզումները իրապէս տենդով մը կը համակէին զինքը, եւ իր բոլոր գա-ղափարները ուղեղի մէջ կ'ընդհարէին:

Քողէթին մօտեցաւ, աղջնակը կը քնա-նար:

ԳԼՈՒԽ ԺԳ.

ՀԱՆԵԼՈՒԿԸ ԿԸ ԿՐԿՆԱՊԱՏԿՈՒԻ

Աղջնակը գլուխը քարին վրաայ դնելով քնացած էր:

Քովը նստաւ Ժան Վալժան եւ սկսաւ անոր նայիլ: Մինչդեռ մանկուհիին կը նայէր, սակաւ առ սակաւ հանդարտիլ կը զգար եւ իր մտքին տէր կ'ըլլար նորէն:

Ակներեւաբար ճշմարտութիւն մը կը նշմարէր, որ այնուհետեւ իր կեանքին հիմ պիտի ըլլար: Թէ քանի որ Քողէթ կենդանի էր, թէ քանի որ իր քովը պիտի ըլլար ան, ինչ պէտք որ պիտի ունենար, Քողէթին համար պիտի ունենար, եւ ինչ որ վախ կրէր, անոր համար պիտի կրէր: Թիկնոցը՝ աղջնակը ծածկելու համար՝ վրայէն հանեց, թէեւ սաստիկ ցրտահա-րած էր, բայց եւ ոչ իսկ կը զգար ցուրտը:

Սակայն մինչդեռ մտահոգութեան մէջ ընկղմած էր, քանի մը ժամանակէ ի վեր տարօրինակ ձայն մը կը լսէր կարծես թէ զանգակ մը կը շարժէր: Զայնը պարտէ-զին մէջն էր: Թէեւ մեղմ էր, բայց ո-րոշակի կը լսուէր, եւ կը նմանէր այն երաժշտային անորոշ եւ մեղմ եղանակին, որ արօտներու մէջ արջառներու վիզէն կախուած զանգակներէն կ'արտադրուի գիշերը:

Ժան Վալժան այս ձայնը առնելով դարձաւ:

Նայեցաւ, եւ տեսաւ որ պարտէզին մէջ մարդ մը կար:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Գ. Քիւրկճեան կը ծա – նուցնեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի, 14 Յու – լիս, Վալանսի Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսա – ւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց մօր՝

ԱՐՇԱԿՈՒՀԻ ՔԻՒՐԿՃԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Մարսէյլի վարչութիւննե – րը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր այն կազմակերպութիւններուն եւ անհատ հայրենակիցներուն, որոնք Կապոյտ Խա – չի քառասնամեայ տօնակատարութեան հանդէսին՝ իրենց սրտաբուխ նուիրա – տուութիւնները ըրին առատաձեռն կեր – պով Կ. Խաչի մասնաճիւղերուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տիկին Կիւլիւզար Տանտիկեանի մահ – ուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Զաւակը՝ Տէր եւ Տիկին Լեւոն Տան – տիկեան 150 ֆր. Անթիլիաի հանգստեան տան:

Թոռը՝ 150 ֆր. Մոնմորանսիի հան – գստեան տան:

Տէր եւ Տիկին Սալըրեան 75ական Մո – մորանսիի եւ Անթիլիաի հանգստեան տու – ներուն: Փեսան՝ Վ. Գաբրիէլեան 50 ֆ. Անթիլիաի հանգստեան տան:

Des amis de son fils, Mr et Mme Masdurau offrent 150 fr. à la Maison de Montmorency et 150 fr. à celle d'Andilly.

(*Տառնալ «Յառաջ»էն*):

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Քափէ Սփորի սրճարանը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 21ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին սովորական հաւա – քատեղին:

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ

Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու ղըպ – րոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկա – պարտէզ – – Նախակրթարան մինչեւ ՍԷ. Ըը ՓԷ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա – մաձայն ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրու – թեան:

Կ'ընդունուին դիւերօթիկ եւ ցերեկօ – թիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւն – ները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ար – ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկնե – րը դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն — 927 - 01 - 72:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յու – լիս 21ին Կիրակի «ը Շաթօ Պօռրկառ դեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէյն Սէն – Նիղէլի ճամբուն վրայ:

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հա – ճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատ – չելի պուֆէ:

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք ջրջակայքի բոլոր հայրենակիցները:

Ծանօթ.— Օթոբառը կը մեկնի դպրո – ցէն ժամը 9ին, Շրմէն տը լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Քուբ – – Պերրիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ. Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդին, 21 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սաները Այերէի դեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քափէ Մարկի եռեւը):

Հանգստաւէտ պայմաններ, դեղարուես – տական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ:

Ճոխ պուֆէ մատչելի դիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ ջրջակայքի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՇԱԽԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայկա – սէր վրդ.:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈՒԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հարէլեանի մօտ:

×

ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւն – ները կը չարունակուին: Մնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի դրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ ՀԻՆԴՇԱՒՒԻ օր ժամը 14էն 18, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն հա – մար դիմել մինչեւ Յուլիս 20, վերոյիշեալ թուղթերով միասին:

ՖՈՒՕ ՌԵՔՈՒ, 2 Ռիւ Պեռնար տիւ Պուա
Հեռաձայն 20–23–33

Արուարձաններէն կրնան դիմել տեղ – ւոյն մասնաճիւղերու վարչութեանց:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի ջրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարու – թիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե – կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շա – բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մաս – նակցութիւնները յառաջիկային:

×

ՍԻՓԱՆ – ԿՈՄԻՏԱՍ

Երգչախումբի համերգը Դեկտ. 7ին

×

«Հերոսներու Օրը» Խանասորի արշա – ւանքի տարեդարձին առթիւ, Յուլիս 21ին Շաւիլի անտառը:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնքէնի (Թիւրք) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԼԻՍ 14 ԺԱՄԸ 15ԷՆ ՍԿՍԵԱԼ

ՁԱՇ ՏԵՂԻՈՑՆ ՎՐԱՅ

Սեղեակ վարձել ուզողները կրնան հեռաձայնել՝ Թիւ 5 Պելֆոնքէն:

ՊՏՈՅՏ, ԴԷՊԻ ԿԱՅԱՆ

Լիոն.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մաս – նաճիւղը կը կազմակերպէ այցելութիւն մը դէպի կայան, Յուլիս 14ի առթիւ:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ

Ընկերուհիներ.— Մամուրեան 57, Ռիւ Թոռնիէ,
կէնճեան, 63, Ռիւ Տոֆինէ I
Հարելեան, 90, Ռիւ Պուալօ:

Օթոբառը կը մեկնի փլաս կիշառէի մօ – մը ճիշդ 7ին:

“ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ„Ը
ՇԱԽԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ:

Կը խօսին ընկերներ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը

խմբական պարերով եւ մենապարերով

Խօսնակ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Ճոխ պուֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ:

Անձրեւի պարագային ապահովուած է սրահ մը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻԻՆ

Ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն, Ամե – նայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթո – ղիկոս Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներուն իր հովուական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամ – բուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ:

Ն. Ս. Օծութիւնը իր չքախումբով Օր – լիի օդակայանը կը հասնի Շորեքշաբթի 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր «Հրաչափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ յետոյ ներկաները պիտի մատչին ի համբոյր Ա – մենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական Հանդիսա – ւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժո – ղովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր հա – մայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչնե – րը:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմա – կերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 Ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, ան – ձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով փա – րիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանա – տունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէս – զի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժաման – ման օրը՝ եկեղեցին, կիրակի օր պատա – րագին եւ երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռ – ներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մա – տուցանելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկո – սին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

Դիւան

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ
ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բա – ւարական պահանջներու հետեւանքով, չատ զգալի յաւելումներ եղած են գին – տորաբար մեսաժըրիներու, ռութաի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպ. գրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Այս կացութեան առջեւ եւ հակառակ մեր ցանկութեան, պարտադրաբար ստի – ուած ենք բարձրացնել «Յառաջ»ի բաժ – նորդագրութեան սակերը, կարենալ ա – սամբ հաւասարակշռելու համար թերթի պիւտճէն: Գիտցողը պիտի թէ որքան զոհողութիւն կը պահանջէ հրատարակու – թիւնը հայերէն օրաթերթի, որ ղեկուած է նաեւ տեղական մամուլի լայնածաւ – ալ աղդերէն:

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կա – րենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բա – ժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բա – ձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը ընծայելու համար մեր բաժանորդներուն, տարու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի բննի Օգոստոս մկկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կի – Յունիս մկկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժա – նորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով նոր կայ սակէն:

Օգոստոս մկկէն սկսեալ ոչ մէկ բա – նեզին կը դանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél.: 027-18-28

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél.: DANton 88-65

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 12 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 12 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11259 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.259

"ՈՐԲԵՒԱՅՐԻՆ"...

Կրնանք առանց վարանելու յայտարարել, թէ ամերիկահայ գաղութը մեր «զինարան»ն է:

Նոյնպէս առանց գոյզն վարանումի պիտի ըսենք, թէ բուն «ռազմաճակատ»ը լիբանանահայ գաղութն է:

Միւս գաղութները պարզապէս թիկունք են, շատ-շատ՝ «զօրանոց» են, բայց զինարան չեն, ռազմաճակատ չեն:

Այս դասաւորումը արուեստական է անշուշտ եւ ժամանակաւոր, որովհետեւ ռազմաճակատները կը փոխուին, ուստի՝ կը փոխուին նաեւ թիկունքներն ու զօրանոցները: Ատեն մը Պոլիսն էր թէ՛ ճակատը եւ թէ զօրանոցը: Հիմա երբեմնի Բիւզանդիոնը հազիւ միայն թիկունքի անշուք դեր մը կրնայ կատարել:

Նոյն բանը կարելի է ըսել եւ միւս գաղութներուն համար, որոնք փոխն ի փոխ զօրանոց ու ռազմաճակատ ըլլալէ ետք, հիմա պարզապէս դարձած եղած են թիկունք, տեսակ մը յետսամաս, ուր իրենց հանգիստի եւ արձակուրդի շրջանը կ'անցընեն երէկուան պատերազմիկները, յոգնած, պարտասած, ռազմագիծերէն դուրս ձգուած:

Այսօր կարգը Լիբանանինն է ռազմաճակատ ըլլալու, ուր կը մղուի, — ուր պիտի մղուի, — վերջին, թերեւս վերջընթեր ճակատամարտը այն երկարաձիգ ռազմագիծին վրայ, ուր ճակատագիրը բերած ձգած է բազմաչարչար պատերազմիկը, որ կը կոչուի հայ ժողովուրդ:

Առիթով մը՝ մեր աւագ ընկերներէն մէկը կը հաստատէր, թէ միայն Պէյրութի մէջ քսանեւութ հայ միլիոնատէրեր կան: Հիմա այս քսանեւութը հաւանաբար դարձած է երեսունեւութ: Յիսուն տարի առաջ, այսօրուան միլիոնատէրերը, անապատներէն եւ ստոյգ մահուընէ հազիւ ազատած, դացած կայք հաստատած էին Միջերկրականի աննման դըշխոյին՝ Լիբանանի մէջ, բոկոտն, անօթի, կիսամերկ ու անօթեւան: Յիսուն տարուան մէջ, լուսթրանի ըլլալու սահմանուած մեր ձեռներէց հայրենակիցները սկսան արդէն միլիոններու հետ խաղալ:

1915ի Մեծ Սպանդի օրերուն, մենք երեսունեւհինգ միլիառ տոլարի հասնող հարստութիւն մը ձգեցինք այն դանայեան տակառին մէջ, որ Թուրքիա կը կոչուի: Յիսուն տարին չլրացած, մենք վերաշահեցանք այդ երեսունեւհինգ միլիառը, եւ բան մըն ալ աւելի: Փաստը, փաստերէն մէկն ալ այն է, որ չորս միլիոն տոլար արժող եկեղեցի կը շինենք Նիւ Եորքի բանուկ պողոտաներէն մէկուն վրայ:

Կարեւորը այս չէ սակայն:

Կարեւորը այն է, որ որքան կը հարըստանանք իբրեւ անձ, այնքան կարծես կ'աղքատանանք իբրեւ Հայ: 1962ին, պատասխանատու եւ իրազեկ անձնաւորութիւն մը տեսակ մը հպարտութեամբ կը յայտարարէր մեզի, թէ Պէյրութի մէջ կան ու կը գործեն վաթսուն հայկական կրթարաններ, — քոլէճ, ճեմարան, երկրորդական վարժարան եւ բարձրագոյն նախակրթարան: Եթէ իւրաքանչիւրը երեք հարիւր աշակերտ ունի, կը ստացուի տասնեւութ հազարի հասնող թիւ մը, իսկ եթէ չորս հարիւր հաշուենք աշակերտներու թիւը, կ'ունենանք քսանեւչորս հազար ուսանողներու հսկայ զանգուած մը, որ կոչուած է բարձրացնելու Լիբանանահայութեան կրթական մակարդակը:

Սակայն, այս բազմահազար աշակերտներուն մէջ մէկ հատիկ թեկնածու չկայ, որ ուզէ եւ յօժարի խմբագիր դառնալ, հանրային կամ ազգային գործիչ դառնալ, վերջապէս հանրութեան սպասարկելու դեր մը կամ կոչում մը տալ ինքնիրեն:

Ուրեմն ի՞նչ կը պատրաստեն մեր ճեմարանները, քոլէճները, բարձրագոյն նախակրթարանները, — ճարտարապե՞տ, մեքենագէ՞տ, դեղագո՞րծ, բժի՞շկ, փաստաբա՞ն: Այս ասպարէզները թերեւս երեւելի մարդ կը դարձնեն մեզ, բայց երեւելի Հայ չեն դարձներ: Չենք ժխտեր դերն ու արժէքը «երեւելի մարդ»ուն, զոր կրնայ պատրաստել եւ «արտադրել» որեւէ վարժարան: Հայ վարժարանը «երեւելի Հայ»եր միայն պէտք է պատրաստէ: Այս է իր կոչումը: Այս է իր առաքելութիւնը:

Ուրիշ անգամ ըսած ենք, դարձեալ կը կրկնենք.— Գաղթաշխարհի մէջ մեր կուսակցութիւնը կը հրատարակէ 10–11 հայերէն թերթեր, ամէն մէկուն գլուխը կը գտնուին արդէն ծերացած կամ ծերանալու վրայ ընկերներ: Ի՞նչպէս կ'ըլլայ, որ 10–11 թերթի համար տարին գոնէ մէկ խմբագիր չենք պատրաստեր:

Կուգանք կը հասնինք տխուր եզրակացութեան.— մեր հանրային կեանքին մէջ միակ որբեւայրին հայ թերթն է: Անկէ քիչ մը աւելի վարը տագնապահար կը հեծեծէ միւս որբեւարին, որ հայ դիրքն է:

Այս երկու սգաւոր որբեւայրիները գրեթէ լքուած են իրենց բախտին, թէեւ մենք ի դէպս եւ յանդէպս կը պարծինք ու կը յոխորտանք, թէ «կուլտուրական ժողովուրդ ենք», ինչպէս պիտի ըսէին Երեւանցիները:

Մեր նորոգ հանգուցեալ ընկերը՝ Ռուբէն Դարբինեան կը գրէր, «Ի՞նչ ենք պարտական մեր մամուլին» խորագրին տակ.

«Մամուլը հայ Սփիւռքի իրականութեան մէջ ամէնէն անտեսուած հաստատութիւններէն մէկն է, գուցէ եւ ամէնէն անտեսուածը»:

Եւ կ'աւելցնէր անմիջապէս, բացատրելէ ետք մամուլին կատարած ու կատարելիք դերը.

«Եւ սակայն հայ հասարակութիւնը Սփիւռքի մէջ ո՛րքան քիչ կը գնահատէ իր մամուլը, ո՛րքան քիչ կը մասկնայ մամուլի դերը մեր հանրային կեանքին մէջ: Վերջին 10–15 տարիներուն մանաւանդ հազարաւոր, տասնեակ եւ հարիւր հազարաւոր տոլարներ անտրտունջ կը նուիրէ ոչ միայն եկեղեցիներուն, դըպրոցներուն եւ անոնց շէնքերուն, այլ եւ ընկերային, տնտեսական ու քաղաքական նպատակներու, բայց երբ հարցը կուգայ մամուլին օգնելու, միայն փշրանքներ կը նետէ անոր»:

Ըսուած է, թէ մամուլը 7րդ մեծ պետութիւնն է. հիմա հաւանաբար արդէն դարձած է ոչ թէ 7րդ, այլ թերեւս 3րդ մեծ պետութիւնը, Ամերիկայէն եւ Ռուսաստանէն ետք: Իսկ մեր մէջ իջած է,— ըսինք արդէն, — սգաւոր որբեւայրիի վիճակին:

Սակայն չենք մոռնար եւ յուզումով կը յիշենք այն սքանչելի Հայուհին, որ ասկէ չորս տարի առաջ, առիթով մը, կը գրէր մեզի, «Ես Հայրենիքի բաժանորդ եմ եւ բաժանորդ պիտի մնամ, ցորչափ ուտելիք պատառ մը հաց ունիմ»:

Ահա այս «պատառ հաց»ն է հայ թերթը մեզի համար: Ուտելիք պատառ մը հաց ունի՞ս, մի մոռնար հայ թերթը: Մի մոռնար հայ դիրքը, որոնց շնորհիւ կանգուն ես դուն իբրեւ Հայ եւ որոնք քու շնորհիւդ կանգուն են քեզի եւ մեզի համար:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՏՈՒՐՔԵՐՈՒ ՅԱՒԵԼՈՒՄ ԵՒ ԶԱՆԱԶԱՆ ԱՅԼ ՅԱՒԵԼՈՒՄՆԵՐ

Ելմտական նախարարութիւնը ձգելէ առաջ, Քուվ տը Միւրվիլ կարգ մը միջոցներ ձեռք առաւ դրամ գտնելու համար պիւտճէին բացին մէկ մասը գոցելու համար:

Այսպէս նախ հարիւրին 10էն մինչեւ հարիւրին 25 յաւելում մը որոշուեցաւ եկամուտի տուրքերու վրայ, ըստ շահերուն եւ ընտանեկան պայմաններուն:

Քուվ տը Միւրվիլ որոշեց նաեւ կրկնապատկել կառքերու վինեէթները, եօթը ձիէն վեր կառքերու համար. այսպէս 8էն 11 ձի կառքերու համար 120ի տեղ 240 Ֆրանք պիտի արժէ վինեիթը, եւ այսպէս միւսներուն համար: Շատ զգալի յաւելումներ կը կրեն ինքնութեան թուղթ, անցագիր, ներկայացուցիչի քառթ (20 Ֆր. 5ի տեղ) կառք կամ նաւ վարելու արտօնագիր, քառթ կոիզ եւայլն:

150 Ֆր. պիտի արժէ 80ի տեղ ընկերութիւններու (հաստատում, բաժանում եւայլն) թուղթերը ինչպէս նաեւ յաւելումներ կան, երբեմն կրկինէն աւելի ամէն տեսակ պաշտօնական թուղթի համար:

Ժառանգի պարագայի յայտարարութեան պայմանաժամը կրճատուած է: Նախապէս ժառանգորդ մը ինը ամիս ունէր յայտարարելու համար յաջորդութիւն մը, հիմա այդ պայմանաժամը վեց ամիսի իջած է, աւելի կանուխ գանձելու համար յաջորդութեան իրաւունքները:

Տասը առ հարիւր յաւելում կը կրեն ոգելից ըմպելիները:

Աւելցնենք թէ Յուլիս 15էն սկսեալ 23 առ հարիւր յաւելում կը կրեն հիւանդանոցի օրական սակերը: Այսպէս Փարիզի հիւանդանոցի մէջ օրականը 125,30 է փոխանակ 102ի (բժշկական սպասարկութեան մէջ)ը 175,45 փոխանակ 142,80ի (ծննդաբերութիւն եւ վիրաբուժական սպասարկութիւն), 292,85 238,35ի տեղ (մասնագիտական) եւ 63,40 փոխանակ 51,60ի (քրոնիք):

Ինչպէս գրած էինք երէկ, ընտանեկան նպաստները 5,50 առ հարիւր յաւելում կը կրեն Յուլիս 1էն ի վեր:

Այս կարգադրութիւնները ընելէ ետք, ինչպէս յայտնի էր արդէն, Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ Ռիւ տը Ռիվոլիէն կ'անցնէր Մաթինեոն:

Նախապէս Փոմփիտու եւ Նախագահ տը Կոլ նամակներու փոխանակաութիւն մը ունեցած են, ինչպէս օրէնք է:

Նախարարապետը հետեւեալ նամակը գրած է տը Կոլի.—

«Զօրավա՛ր,

«Բարի եղաք տեղեկացնել ինծի նոր կառավարութիւն մը նշանակելու ձեր մտադրութիւնը, այն պահուն երբ պիտի գումարուի Ազգ. Ժողովը, ընտրուած Յունիս 23ին եւ 30ին:

« Ուրեմն, պատիւն ունիմ, ըստ Սահմանադրութեան 8րդ յօդուածի տրամադրութեանց, կառավարութեան հրաժարումը ներկայացնել ձեզի:

«Ընդունեցէք, զօրավար, խոր յարգանքներուս հաւաստիքը»:

Տը Կոլ կը պատասխանէր թէ կ'ընդունի կառավարութեան հրաժարականը եւ միաժամանակ հետեւեալ նամակը կը ղրկէր Փոմփիտուի.—

«Սիրելի բարեկամ,

«Զափելով այն բեռը որ ձերն էր կառավարութեան գլուխը վեց տարի եւ երեք ամիս, կը խորհիմ թէ պէտք է ընթացք տամ ձեր դիմումին, կրկին նախարարապետ չնշանակուելու: Ցաւը զոր կը զգամ ալ աւելի մեծ է վասնզի հանրային իշխանութեանց կատարած հսկայ գործին մէջ, բոլոր մարզերուն մէջ, ձեր գործունէութիւնը բացառապէս արդիւնաւէտ եղած է եւ չէ դադրած համապատասխան չըլլալէ այն ինչ որ կը սպասէի ձեզմէ եւ ձեր վարած կառավարութենէն: Ասիկա ճշմարիտ է, ի մասնաւորի, այն ծանրակշիռ տագնապին ատեն զոր երկիրը անցուց անցեալ Մայիսին եւ Յունիսին: Այդ եղաւ արդէն Ֆրանսացի ժողովուրդին կարծիքը, ինչպէս ցոյց տուաւ վերջին ընտրութիւններով: Հոն ուր պիտի գտնուիք, գիտցէք՝ սիրելի բարեկամ, որ կ'ուզեմ մասնաւորաբար սերտ յարաբերութիւններ պահել ձեզի հետ: Վերջապէս, կը մաղթեմ, որ միշտ պատրաստ ըլլաք ստանձնելու որեւէ առաքելութիւն եւ որեւէ պաշտօն, որոնք կրնան օր մը ձեզի յանձնուիլ ազգին կողմէ:

«Բարի եղէք հաւատալ, սիրելի նախարարապետ, բարեկամութեան հաւատարիմ եւ նուիրեալ զգացումներուս»:

Պարզ է որ հակասութիւն մը կայ այս երկու նամակներուն մէջ: Փոմփիտու յստակ կերպով կ'ըսէ թէ տը Կոլն է որ զինքը «տունը կը ղրկէ» մինչ տը Կոլի նամակը այն տպաւորութիւնը կը թողու որ Փոմփիտու ուզած է հեռանալ:

Անշուշտ ոմանք այնպէս կը հասկնան նաեւ տը Կոլի ըսածէն թէ Փոմփիտուն պէտք է պատրաստ ըլլայ իր տեղն անցնելու, օր մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ Պելկրատ հասաւ բայց շատ գոհ չէ Խորհ. Միութենէն, որ մերժած է նոր զէնք տալ Արաբ Մ. Հանրապետութեան: Միացեալ զեկոյցը կ'ըսէ թէ մտքերու փոխանակութիւն ունեցած են ինչ որ որոշ չափով կը նշանակէ թէ կողմերը շատ համաձայն չեն իրարու:

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ երեսփոխանները շատ բուռն կերպով քննադատեցին Միթերանը եւ Կի Մոլէ չկրցաւ առաջքն առնել որ մեծամասնութեան մը կողմէ, պատուիրակութիւն մը երթայ Միթերանը տեսնելու եւ հաւանաբար հրաժարումը պահանջելու:

ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ կացութիւնը երթալով կը բարդանայ եւ Տիւպչէք չի կրնար ամէնուն խօսք հասկցնել:

ԹՂԹԱՏԱՐԻ վիճակը յուսահատական է Ֆրանսայի մէջ: Նամակ, ծրար, ամէն ինչ անբնական յապաղումներու ենթակայ են միշտ, իսկ չէք-փոսթալի սպասարկութիւնը դեռ մէկ ամիսի կը կարօտի որպէսզի կանոնաւորուի:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ պանդոկատէրերը շատ ծանր տագնապի մէջ են, օտարները միշտ հազուագիւտ են:

ԷՍԱՆՍԻ գործադուլի սպառնալիքը կը մնայ շաբաթավերջի համար: Կողմերը համաձայնութեան չեն եկած:

ԻՏԱԼԻՈՅ մէջ ալ բաւական խառնակութիւններ կան: Գործադուլէն զատ, ցոյցեր եղած են Փալերմայի մէջ, ուր երկրաշարժի տասը հազար զոհեր տողանցած են Շրջ. Ժողովի շէնքին առջեւ: Բախումներ տեղի ունեցած են եւ մօտ 30 վիրաւոր կայ:

ՊԻԱՖՐԱՅԻ մէջ 14 ամսուան ընթացքին մէկ միլիոն երկու հարիւր հազար հոգի մեռած է բայց այս պատերազմով շատ հետաքրքրուող չկայ:

ՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՌՈՒՄԷՆ ԸՆԹԵՐՑՈՂԻՆ

Նոր չեն հայ մշակոյթը իր բոլոր երեսներով ռումէն ժողովուրդին ծանօթացընելու փորձերը: Աւելի քան դարէ մը ի վեր, յորմեհետէ հայադիտական ուսումները սկսան զարկ ստանալ Ռումանիոյ մէջ ալ, չմոռցուեցաւ հայ միտքն ու արուեստը մ ա ր դ ո ց ուշադրութեան յանձնել իրենց այլազան ճիւղերուն մէջ: Հայ գրականութիւնը կոչուած էր մաս կազմել անոնց:

Եւ սակայն անցեալ դարուն գոյզն եղաւ տարուած աշխատանքը, սահմանափակուելով հայ աղբիւրներ ռումէն պատմութեան մատչելի դարձնելու փորձերուն մէջ լոկ: Հայ գրականութենէն նմոյշներ տալու հոգը պակսեցաւ մարդոց: Խրիմեան միակ հայ հեղինակն եղաւ, որ ներկայացուեցաւ Ռումէններուն իր Հայգոյժով Մարուքէ Յակոբեանի կողմէ 1880ին:

Մեր դարուն հետ զարկ ստացաւ սակայն այդ հոգը:

Արդարեւ, ըլլայ Մեշտուտճեանի «Օրօրա»ն եւ «Արարատ»ը, ըլլայ անոնցմէ ետք լոյս տեսած «Անի»ն, լեցուն են հայ գրականութենէն թարգմանուած արձակ եւ ոտանաւոր նմուշներով, առանց յիշելու թարգմանութիւնները, զորս Ֆրանսերէնէ կատարեց Նիքոլաէ Եորկա զանազան առիթներով: Այս բոլորը պիտի կրնային հատորներ կազմել՝ եթէ մարդոց հնարաւորութիւնը չպակսէր զանոնք համախմբելու:

Եւ այնուամենայնիւ հազուադէպ եղան հայ գրականութենէն նմուշներ դրքով ալ տալու փորձերը: Առաջին աշխարհամարտէն ետք ռումէն ընթերցողին հայ գրականութենէն էջեր հրամցնելու առաջին նախաձեռնութիւնը կը պատկանի Գրիգոր Աւագեանին, որ Միրչեայ Կէորկիւի աշխատակցութեամբ եւ Գրիգոր Զալխուշեանի յառաջաբանով 1922ին լոյս ընծայեց հաւաքածոյ մը՝ հատընտիր էջեր տալով մասնաւորաբար հայ միջնադարէն:

Աւելի ուշ, 1934ին, Վ. Մեշտուտճեան հատորի մը մէջ խմբեց թարգմանութիւններ 22 հայ բանաստեղծներու քերթուածներէն, բոլորն ալ լոյս տեսած արդէն «Արարատ»ի մէջ տարիներու ընթացքին: Իսկ իր թարգմանած արձակ էջերը, որոնք աւելի ստուար թիւ մը կը կազմէին, բախտը չունեցան հատորով եւս հրապարակ դալու:

Միւս կողմէ Հ. Մկրտիչ Պօտուրեան կրցաւ ռումաներէն թարգմանել տալ եւ 1945ին ՍՖ. Կէորկէի մէջ տպել իր Կարմիր Լուսինը:

Խոստովանինք, որ անհատական ճիգերով հնարաւոր չէր աւելին ընել հին պայմաններուն մէջ:

Նոր Ռումանիոյ օրերուն էր որ, երբ ուրիշ ժողովուրդներու մտքէն եւ արուեստէն նմոյշներ տալու մտահոգութիւնը հիմնական բնոյթ ստացաւ, երկրին զանազան հրատարակչութիւնները զանց չառին նաեւ հայ գրականութիւնը:

Առաջին հայ հեղինակները որոնք հատորով ներկայացուեցան ռումէն ընթերցողին՝ Աւետիք Իսահակեան, Մարիէտտա Շահինեան, Վախտանդ Անանեան եւ Գարեգին Սեւունցն եղան, հեղինակներ որոնք ջերմութեամբ ողջունուեցան ընթերցող խաւերուն կողմէ:

Հայ գրականութենէն էջեր թարգմանաբար ռումէն ընթերցողին ներկայացնելու փորձերը կանգ չառին այս քանի մը հեղինակներով: Իրաւ ալ, հայ Ֆոլքլորէն նմուշներ տալու փորձերուն առընթեր, Պուքրէշի զանազան հրատարակութիւնները հայ գրականութենէն եւս հատորներ տալու մտածումը քանիցս ունեցան վերջին տարիներուն:

Այսպէս, 1963ին ունեցանք «Երիտասարդութեան հրատարակչութեան» լոյս ընծայած «Նահապետ Քուչակ»ը: Երկու ռումէն բանաստեղծներ, Վիքթոր Թուլպուրէ եւ Տան Տեշլիու, առաջնորդ ունենալով առաւելապէս Զօպանեանի կատարած Ֆրանսերէն թարգմանութիւնները՝ 99 ութ տողեակներ կամ քառեակներ ռումաներէնի վերածեցին ԺԶ. դարու հայ մեծ քերթողէն, եւ պէտք է ըսել՝ յաջողելով զանոնք ներկայացնել նրբութեամբ:

Յառաջաբանին մէջ, որ Տան Տեշլիուի դրչէն ելած էր, Նահապետ Քուչակ կը դասուէր աշխարհի մեծ քնարերգակներուն շարքը, եւ կը հռչակուէր բանաստեղծ մը, որ յօրինեց իմաստութեան, պանդուխտի եւ սիրոյ տաղեր, բայց առաւելապէս այս վերջիններուն մէջ հանդիսանալով գերազանց եւ այդ կերպով դասուելով համաշխարհային սիրերգակ տիտաններու շարքին: Իր սիրոյ երգերը սակայն, կը նկատէր Տեշլիու, կիրք ու տոփանք չեն բուրեր, այլ կ'արտայայտեն հոգեկան կապը ընդմէջ զոյգ էակներու, ընդելուզուած մարդկային վշտերուն եւ ուրախութիւններուն:

Վերջին տարիներուն թարգմանուեցան շարք մը գործերը հայ գրողներու, որոնք կ'արտայայտուին տարբեր լեզուներով, ինչպէս՝ անգլերէն, ռուսերէն եւայլն:

«Տիեզերական Գրականութեան Հրատարակչութիւնը», Փրոֆիրա եւ Թէոտորա Սատովեանուի թարգմանութեամբ, 1964ին լոյս կ'ընծայէր, միակ հատորի մը մէջ, Ուիլեըմ Սարոյեանի եօթը տարբեր երկերը:

Ու հիմա, այս տարի, ռուսերէն բնագրէն թարգմանուած, Համաշխարհային Գրականութեան Հրատարակչութեամբ հրապարակ եկաւ Վ. Թէվէքէլեանի մէկ վէպը, «Կրանիթը չի հալիր» (Զեկիստի մը նշումները): Թէվէքէլեան մէկն է այն հայ գրողներէն, որոնք առանց իրենց հոգեկան կապերը խզած ըլլալու հայ գրականութեան հետ, ռուս լեզուով ալ գրիչ կը շարժեն:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ԶԷՆՔ ԿՐԵԼԸ ՊԻՏԻ ԱՐԳԻԼՈՒԻ՞ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՄԷՋ

Ռապըրթ Քենըտիի սպանութիւնը՝ կրկին սեղանի վրայ կը բերէ Միացեալ Նահանգներու մէջ զէնք կրելու հարցը:

Նախագահ Ճոն Քենըտիի սպանութենէն ետք, ընդհանուր բողոք բարձրացաւ այն դիւրութեան դէմ, որով Ամերիկայի մէջ մարդ կրնայ զէնքի տիրանալ:

Հեռադէտով հրացանը, որով Օզվալտ կրակեց նախագահին դէմ, թղթակցութեամբ գնուած էր 13 տոլարի:

Այսուհանդերձ, քաղաքացիներուն զէնք ծախելը արգիլող օրէնք չհրատարակուեցաւ:

Երբ սեւամորթներու զեկավար Մարթին Լուտէր Քինկ սպաննուեցաւ, դարձեալ նոյն ազմուկը բարձրացաւ:

Ճիշդ նշան առնող հրացանը, որով սպաննուեցաւ սեւամորթ զեկավարը, վաճառատունէ մը գնուած էր, Քենըտիի սպանութեան համար գործածուած հրացանէն քիչ մը աւելի բարձր գինով: Վերջին տարիներուն, գիները բարձրացած են...:

×

Այս անգամ Միացեալ Նահանգներու Քոնկրէսը որոշեց քննել նախագահ Ճոնսընի կողմէ ներկայացուած օրինագիծ մը եւ երկրորդ մըն ալ՝ առաջարկուած ծերակուտական Տոտի կողմէ:

Երկուքին ալ նպատակն է արգիլել զէնքի ազատ վաճառքը: Երկուքն ալ կը պահանջեն, որ զնորդը տայ իր անունը (ինքնութեան թուղթը ցոյց տալով) եւ օժտուած ըլլայ ոստիկանութեան արտօնութեամբ:

Այսուհանդերձ, հակառակ Քինկի սպանութեան պատճառած յուզումին, Քոնկրէսը շատ տրամադրութիւն ցոյց չէր տուած մէկ կամ միւս օրինագիծը վաւերացնելու: Ի վերջոյ, Ծերակոյտը քուէարկեց Տոտ օրինագիծը, որով կ'արգիլուի նահանգէ նահանգ զէնքի վաճառումը եւ նահանգի բնակիչ չեղողներուն զէնք ծախելը:

Ամէն պարագայի մէջ, առ այժմ, հանդիպած առաջին մարդը կրնայ զինավաճառատուն մը երթալ, ուզածին չափ զէնք գնել եւ շարք մը սպանութիւններ կազմակերպել, առանց որ ոեւէ մէկը կարենայ իրեն արգելք ըլլալ օրինաւորապէս:

Մէկ քանի օր առաջ, Իլլինոյզի մէջ, 18 տարեկան ուսանող մը, 22նոց ատրճանակով մը հինգ տղաք սպաննեց:

Կանկսթէրներ, խաբուած ամուսիններ, աւազակներ, խռովարարներ, ծայրայեղ աջակողմեան խմբակներու անդամներ եւ սեւամորթ ազգայնականներ, ամէնքն ալ կրնան զէնք գնել: Ոստիկանութիւնն ու օրէնքը չեն կրնար արգելք ըլլալ անոնց:

Տարօրինակը այն է, որ մինչ ինքնաշարժ վարելու համար պէտք է որոշ տարիք մը եւ վարելու արտօնագիր ունենալ հրացան մը, ատրճանակ մը կամ նոյնիսկ գնդացիր մը ունենալու համար որեւէ ձեւակերպութիւն չի պահանջուիր:

Անձամբ վաճառատուն երթալու պէտք իսկ չկայ: Զինավաճառները, նամակատան միջոցով կը բաժնեն հարիւր հազարաւոր ցուցակներ, որոնց շնորհիւ սիրող ձկնորսը, նշանառուն կամ ապագայ ոճրագործը կրնայ ընտրել թռչուն մը սպաննելու, դրամատուն մը կողոպտելու կամ յառաջիկայ նախագահը սպաննելու համար իրեն պէտք եղած զէնքը:

Մանտա փոսթով (նամակատան միջոցով զրկուած դրամով) եւ յաճախ կեղի անունով՝ զէնքը կը ստանայ ուզած տեղը:

Զէնք կրելու այս «ազատութիւնը» (որմէ օգտուեցան սպիտակամորթ ցեղային խտրականութեան կողմնակիցները եւ սեւամորթ ազգայնականները եւ որուն արդիւնքը եղաւ ամերիկեան քաղաքներու մէջ ստեղծուած ծանօթ կացութիւնը) պահուեցաւ՝ հակառակ Ճոն Քենըտիի եւ Քինկի սպանութիւններուն, ճիգերով «Նեշընըլ Ռայֆըլ Էսոսիէյշըն»ի, որուն կը մասնակցին զինավաճառները, սիրող նշանառուները եւ կարգ մը զինուորականներ:

Այս Միութիւնը ճնշում կը բանեցնէ օրէնսդէտներուն վրայ եւ կը քարոզէ այն տեսակէտը, թէ զէնքը քաղաքացիին անհատական պաշտպանութիւնը կ'ապահովէ խռովարարներու դէմ: Միութեան նշանաբանն է. «Զէնքը չի սպաններ, բապաննողը՝ ոճրագործն է»:

×

Ամէն պարագայի մէջ, ճշմարտութիւնը այն է, թէ անհատներու զէնքերը ամէն տարի աւելի շատ մարդ կը սպաննեն քան Վիէթնամի մէջ սպաննուած են, պատերազմի սկսելէն ի վեր:

Բացայայտ է թէ զէնքի վաճառման հակակշիռը արգելք պիտի չըլլայ կանխամտածուած ոճիրներուն, այլ պիտի կանխէ կիրքի եւ վայրկենական բորբոքումի հետեւանք եղող սպանութիւնները: Եւ քիչ չեն ատոնք ալ:

Զինավաճառներու Միութիւնը կը պնդէ թէ զէնքի վաճառքի սահմանափակումը, սպիտակամորթները անպաշտպան պիտի թողու սեւամորթներու դէմ: Ամբողջ երկրին մէջ, ներկայիս 106 հազար զինավաճառներ կան:

Բայց, Ռապըրթ Քենըտիի սպանութենէն ետք, հաւանաբար պիտի փութացուին ոճիրները ճզմելու համար օրէնսդրական միջոցառումները, որոնց կարգին նաեւ պիտի քուէարկուի նախագահ Ճոնսընի կողմէ առաջարկուած օրէնսդրութիւն մը, զէնք կրելը արգիլելու համար:

ՎԻՔԹՈՐ ԱԼՊԱ

Թարգմ. Ա. Օ.

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Այ՞, ճէնթլմէնի խօսքս:

— Ուրեմն հաճեցէք նստիլ:

Եւ Զիա փաշա, որովհետեւ նոյն ինքն էր Արման Տիւպուա անունով ծածկուողը, բեվոլվէրը դրպանը դրաւ եւ գնաց դուռը կղպելու:

— Գիտէ՞ք որ ձեր ծրագիրը կատարելապէս յաջողեցաւ, ըսաւ Մաք Լայն թիկնաթոռի մը մէջ տեղաւորուելով եւ իր մարած ծխափողը վառելով:

— Ի՞նչ ծրագիր...:

— Թունաւորուած դաշոյնին ու տոմսակին ծրագիրը ձերբակալուած անձերու մահուընէ ու չարչարանքէն փրկելու համար:

— Բայց ի՞նչպէս կրնայ յաջողած ըլլալ, քանի որ ամէն բան երեւան ելած է, պատասխանեց Զիա փաշա յուսահատ շարժումով մը, տեսնելով որ Անդլիացին ամէն բան գիտէր:

— Ընդհակառակն, ոչ մէկ բան երեւան ելած է, պատասխանեց Մաք Լայն հանդարտութեամբ, ձեր գաղտնիքը միայն ես գիտեմ, ես գիտեմ թէ սուլթանին հաւատարիմ պահապանին հետ գտնուող թիկնապահն է քնացուցիչ սիկառէթ տըւողը, ես գիտեմ թէ դաշոյնն ու տոմսակը կին մը բերած դրած է Համիտի սեղանին վրայ, ես գիտեմ թէ այդ տոմսակը այս պանդոկին մէջ գրուած է, ես գիտեմ թէ Արման Տիւպուա Զիա փաշան է...

— Բայց ի՞նչպէս կրցաք իմանալ այս ամէնքը, ուրեմն մատնիչ մը կայ մեր մէջ:

— Քարը, փայտը, թուղթը, պողպատը, օդն ու ջուրը մէյ մէկ մատնիչներ են, եթէ կարող ըլլանք զանոնք վարպետութեամբ հարցափորձել, պատասխանեց Մաք Լայն...:

— Ուրեմն դո՞ւք կրցաք ինքնիրեն գուշակել այդ ամէն իրողութիւնները:

— Այո եւ խիստ բնական կերպով...

Ու Մաք Լայն մի առ մի պատմեց այն ամէն նշանները որոնց շնորհիւ կրցած էր երեւան հանել այդ խորհրդաւոր գործը:

Զիա փաշա հիացումով մտիկ ըրաւ այս պատմութիւնը, այդ տարօրինակ մարդուն զննողական կարողութեանը վրայ զարմացած: Յետոյ, յանկարծ, մտատանջ երեւոյթով մը հարցուց.

— Իսկ հիմա որ ամէն բան գիտէք, ի՞նչ պիտի ընէք:

— Ոչինչ, պիտի ջանամ մոռնալ:

— Սակայն այս գործին քննութիւնը ձեզի յանձնուած է անշուշտ:

— Այո, զիս սուլթանին քով կանչեցին եւ ուզեցին որ այս մութ խնդրով զբաղիմ, բայց երբեք յանձնառութիւն մը չունիմ եւ միտքս դրած եմ այլեւս թողուլ սուլթանին ծառայութիւնը, որովհետեւ ինչ որ տեսայ Երլտրզի մէջ, իմ խիստ կարճ բնակութեանս միջոցին, զիս չափազանց զզուեցուց եւ հաւանօրէն այսօր վաղը կը վերադառնամ հայրենիքս, կնոջս ու զաւակներուս քով...:

Վայրկեանի մը չափ լռութիւն տիրեց երկու խօսակիցներուն միջեւ. յետոյ Զիա փաշա ոտքի ելաւ, Անդլիացիին քով գընաց եւ յուզուած շեշտով մը ըսաւ.

— Աղնուասիրտ անձ մըն էք դուք եւ ասոր ապացոյցը արդէն մի քանի անդամներ տուիք. իրաւ է որ մեզ հալածելու պաշտօնով եկաք Պոլիս, սակայն նոյիսկ ձեր պաշտօնին գործադրութեան մէջ միշտ մեծանձնութեամբ վարուեցաք մեզի հետ, այնպէս որ ձեզ իբրեւ թշնամի չենք նկատեր, այլ ճշմարիտ բարեկամ մը եւ իբր բարեկամի մըն է որ այժմ պիտի խօսիմ ձեզի հետ:

— Խօսեցէք, ըսաւ Մաք Լայն, եւ վըստահ եղէք որ ես ալ ձեզ իբրեւ բարեկամ մտիկ պիտի ընեմ:

— Շուտով մեկնելու խօսք ըրիք քիչ մը առաջ, շարունակեց Զիա փաշա, արդ ես ձեզմէ պիտի խնդրեմ որ քիչ մըն ալ մնաք Պոլիս ուր ձեր կարողութեան պէտք ունինք:

— Լաւ ուրեմն, ըսաւ Մաք Լայն խնդրալով, կ'ուզէք որ սուլթան Համիտի ծառայելէ ետքը հիմա ալ ձեզի՞ ծառայեմ:

— Մենք ծառայութիւն չենք ընդունիր, որովհետեւ ծառայութիւնը վարձատրութիւն կ'ենթադրէ եւ մենք կարող չենք վարձատրել, մենք միայն գործակցութիւն կը խնդրենք ձեզմէ...:

— Լաւ, ատոր խօսք չունիմ, պատասխանեց զուարթ կերպով մը... եւ կը խոստանամ ձեռքէս եկածին չափ օգտակար ըլլալ ձեզի, հիմա որ լաւ հասկցած եմ ձեր ծածուկ գործունէութեան նպատակը եւ համակրած անոր:

— Շնորհակալ եմ ձեր այս զնահատումին համար, ըսաւ Զիա փաշա, ուրեմն ներեցէք որ առանց ժամանակ կորսնցնելու բացատրեմ ձեզ թէ ի՛նչ ծառայութիւն կը սպասենք ձեզմէ:

— Խօսեցէք, ձեզ մտիկ կ'ընեմ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(167 – Շար.)

ՏԻԿ. ՆԻՆԱ ՃԻՏԷՃԵԱՆԻ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՈՒՍՈՒՄՆԱՍԻՐՈՒԹԻՒՆԸ ՊԻՊԼՈՍԻ ՄԱՍԻՆ

ՊԷՅՐՈՒԹ.— Նինա Ճիտէճեան, կինը Պէյրութի Ամերիկեան համալսարանի վիրաբուժական ճիւղի փրոֆեսէօր՝ Երուանդ Ճիտէճեանի, 1965ին նոյն համալսարանէն ստացած է «Մագիստրոս Արուեստից» տիտղոսը եւ այնուհետեւ ինքզինք նուիրած է Պիպլոսի — Ճիպէյլ — վերաբերող առարկաներու, արձանագրութիւններու եւ հնագիտական դիրքերու պրպտումին: «Պիպլոս դարերու ընդմէջէն» երկը արդիւնք է երկարատեւ աշխատանքի եւ ներկայացուած է այնպիսի կենդանի ոճով մը, որ ընթերցողը դիւրութեամբ կը հետեւի հին քաղաքակրթութեան տարբեր շրջաններուն, երբ Պիպլոս վաճառականական եւ մշակութային կապերու կարեւոր կեդրոն մըն էր փիւնիկեան ափերուն:

Տար էլ-Մասրի հրատարակչատան կողմէ լոյս ընծայուած այս հատորը, իբրեւ մէկը Լիբանանը ներկայացնող դիրքերէն՝ զրկուած է Միացեալ Նահանգներ, ներկայացուելու համար Գրքի Միջազգային Ցուցահանդէսին, որ տեղի կ'ունենայ Քանզասի մէջ:

«Պիպլոս դարերու ընդմէջէն» աշխատութիւնը ընթերցողը կ'առաջնորդէ դէպի այն դարերը, երբ այս վերջինը կ'ապրէր եւ կը բարգաւաճէր:

Պիպլոս ունի մօտաւորապէս եօթը հազար տարիներու պատմութիւն: Փիւնիկեան աւանդութեանց համաձայն, անիկա կը նկատուի ծովափնեայ ամենահին քաղաքը: Հնագիտական տուեալներու վկայութեամբ՝ ձկնորսական առաջին ընկերութիւնները կազմուած են Պիպլոսի մէջ, Ք. Ա. 5000 տարիներ առաջ: Այս փաստերը կը հաստատեն հին աւանդութիւնը: Նինա Ճիտէճեան պատմական ու կենդանի ոճով մը կը ներկայացնէ բոլոր այն քաղաքակրթութիւնները, որոնք յաջորդած են իրարու, նախադարեան շրջաններէն մինչեւ Խաչակիրներու դարուն վախճանը:

Պիպլոսի մասին առաջին անդամ անդլերէն լեզուով գրուած այս դիրքին պատրաստութեան համար, Նինա Ճիտէճեան ուսումնասիրած է հնագիտական պեղումներու լոյսին տակ Պիպլոսի մասին կազմուած բոլոր տեղեկագիրները, որոնք լոյս ընծայուած են Էրնէստ Բընանի, Փիէր Մոնթէի եւ Մօրիս Տիւնանի կողմէ: Պր. Տիւնան եղած է 1926էն մինչեւ մեր օրերը կատարուած պեղումներուն պատասխանատուն եւ կը նկատուի Պիպլոսի կապակցութեամբ համաշխարհային հեղինակութիւն մը: Այս գործին ձեռնարկելէ առաջ, Տիկ. Ճիտէճեան խորհրդակցած է Պր. Տիւնանի հետ, որ ոչ միայն քաջալերած է զինք, այլ նաեւ գրած է դիրքին յառաջաբանը:

Պեղումներու արդիւնքին վրայ կազմուած տեղեկագիրներու կողքին՝ հեղինակը հաւաքած է Պիպլոսի վերաբերող հին, դասական եւ միջնադարեան բոլոր վաւերաթուղթերը, ինչպէս նաեւ եդիպտական, փիւնիկեան եւ զանազան այլ աղբիւրներէ քաղելով կազմած է Պիպլոսի նշանաւոր թագաւորներուն անուանացանկը:

Պիպլոսի վերաբերող կարգ մը հարցերու շուրջ կան հակասական կարծիքներ, եւ հեղինակը ներկայացուցած է այդ տարբեր կարծիքները:

Բոլոր ասոնք ներկայացուած են ընթերցողին պատմական պարզ ոճով մը: Հեղինակը, միաժամանակ, զետեղած է ծանօթագրութիւններ եւ օգտագործուած դիրքերու ընդարձակ ցանկ մը, որոնք մեծ դիւրութիւն պիտի ընծայեն ընթերցողին այն պարագային, երբ ուզէ Պիպլոսի մասին աւելի խորացնել իր ծանօթութիւնները:

Ընտրուած 130 նկարները, պատմական համապատասխան տուեալներու հետ, մեծապէս կը լուսաւորեն տարբեր դարերու մէջէն դիտուած Պիպլոսը: Այսպէս, եթէ ընթերցողը փափաքի տեսնել մեռեալ քաղաքի արքաներուն զանձերը, քանդակներն ու արձանագրութիւնները, գրքի վերջին էջերուն մէջ գոհացում պիտի տայ իր հետաքրքրութեան: Կարեւոր արձանագրութիւններու, գոհարեղէններու եւ պրոնզեայ դիմաքանդակներու նկարագրարդումները կը հաստատեն, թէ Պիպլոսի մէջ մշակուած արուեստին մակարդակը եղած է շատ բարձր:

« Պիպլոս դարերու ընդմէջէն » դիրքը այցելուին կուտայ մեծապէս շահեկան ընդհանուր պատկեր մը, իսկ բոլոր անոնց համար, որոնք Պիպլոսը այցելելու առիթ չեն ունեցած, այս դիրքը կը հանդիսանայ աշխարհի հնագոյն քաղաքներէն համարուող Պիպլոսի մասին գրուած լաւ յառաջաբան մը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Սկովտացի մը, իր ինքնաշարժով շրջապտոյտ մը կատարելով, քաղաք կը հասնի եւ պանդոկ կ'երթայ:

— Ի՞նչ է սենեակի մը օրական վարձքը, կը հարցնէ պանդոկի տնօրէնին:

— Տասնեւհինգ շիլին, կը պատասխանէ տնօրէնը:

— Օ՛, շատ սուղ է, կ'ըսէ Սկովտացին:

— Նախաճաշը քանի՞ կ'արժէ:

— Հինգ շիլին:

— Կառատո՞ւնը (կառաժ):

— Կառատունը ձրի է, կ'ըսէ տնօրէնը:

— Շատ լաւ: Ուրեմն, նախաճաշս ձեր պանդոկին մէջ պիտի առնեմ եւ ինքնաշարժին մէջ պիտի գիշերեմ, կը յարէ Սկովտացին:

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

Կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն դրօշով եւ Արամ Մանուկեանի մեծադիր պատկերով զարդարուած գերման Աշխատաւորական Դաշնակցութեան նորաշէն տան սրահին մէջ տօնուեցաւ Յունիս 28ի Ուրբաթ երեկոյին Հայաստանի անկախութեան հռչակման յիսնամեակը:

Գաղութային Միութեան վարչութեան ատենապետ Պր. Արա Մովսէսեան Մայիս 28ի նշանակութիւնը եւ անոր յիսնամեակը բացատրող հայերէն եւ գերմաներէն խօսքերով կատարեց հանդէսին բացումը, որմէ անմիջապէս ետք յոտնկայս ունկընդրուեցաւ «Մեր Հայրենիք»ը, զոր նուագեց տիկին Նայման (ծն. Գազանճեան):

Օրուան նախագահութիւնը ստանձնեց Պր. Վանփուշ, որ անձամբ ծառայած է Հայաստանի բանակին, եւ վկայ եղած է յիսուն տարի առաջուան անցքերուն՝ Հայաստանի մէջ: Պր. Վանփուշ ըսաւ որ Ապրիլ եւ Մայիս ամիսները երեք տարի տարբերութեամբ, նշանակալից են: Սարդարապատի համազգային հերոսական կռիւները, Մայիս 22–26ի ճակատագրական օրերուն, արժանի ըրին մեզ Հայաստանի Անկախութեան:

Յոտնկայս յարգուեցաւ յիշատակը հերոսներուն, որոնք իրենց արիւնը թափեցին նուիրագործելով Հայաստանի Անկախութիւնը 1918 Մայիս 28ին:

Օրուան բանախօսն էր Միւնիխ քաղաքէն հրաւիրուած Պր. Գ. Պալըգճեան, որ հանգամանօրէն նկարագրեց մինչեւ Հայաստանի անկախութեան հասնող պատմական երեւոյթները: Տասնեւութերորդ դարու զարթօնքով հայ ժողովուրդը ձգտումն ունեցաւ թօթափելու ստրկական լուծը եւ «Հայրենիք կամ Մահ» նշանաբանով յեղափոխական կազմակերպութիւններ գործեցին իրենց ֆետայիներով: Հաւատալով բարենորոգչական թրքական յեղափոխութեան գործակցեցան անոնք տապալելու համար համիտեան ոճրագործ ռեժիմը, բայց Ատանայի 1909ի դէպքը ցոյց տուաւ որ աւելի վայրագ վերաբերմունք կը սպասէր Հայութեան: Ծրագրուած փճացման դէմ Հայութիւնը ծառացաւ շատ տեղեր, Վասպուրականի Հայութիւնը փրկուելով հաստատուեցաւ Արեւելեան Հայաստանի փոքր մասին վրայ: Հոկտեմբերեան Յեղափոխութիւնը հայկական զինուորական խումբերը առանձին ձգեց թրքական ուժերու դէմ: փոքրաթիւ հայ զինուորի եւ անզէն ժողովուրդի դէմ կային 40 հազար թուրք զինուորներ: Սարդարապատի ինքնապաշտպանութեան կռիւը յաղթանակով պսակուեցաւ եւ մեզի տուաւ Հայաստանի անկախութիւնը: 12·000 քառ. քիլմ. տարածութիւն միայն ունէր 1918 Մայիս 28ի Հայաստանը: Յետոյ տարածուեցաւ 70·000 քառ. քիլոմեթրի վրայ: Իսկ Սեւրի դաշնագրով Հայաստան պիտի ունենար 160·000 քառ. քիլմ. տարածութիւն: Համայնավարներու եւ Թուրքերու փոխադարձ համակերպութեամբ Հայաստան դարձաւ խորհրդային երկիր, որմէ խլուեցան նաեւ Ղարաբաղը եւ ուրիշ դաւառներ: Բայց 18 Փետր. 1921ի ներքին յեղափոխութիւնը իշխանաւորներու կամայականութեանց դէմ, ապացոյց էր թէ հայ ժողովուրդը ստրկութիւն չի կընար տանիլ: Ազատ եւ անկախ ապրիլ. այս է Հայութեան նշանախօսքը:

Պր. Գր. Մելիքեան բանախօսութեան գերմաներէն ամփոփումը տուաւ:

Երիտասարդներու տարազաւոր պարերը ոգեւորեցին ներկաները:

Օր. Մէրի Յակոբեան երգեց «Լէփօ լէ լէ»ն, անգլ. երգ մը՝ Յովհ. Ալանի հեղինակութեամբ, «Սիրուն Երեւան»ը եւ «Հայաստանի կարմիր գինին» երգերը՝ դաշնակի ընկերակցութեամբ Տիկ. Նոյմանի (ծն. Գազանճեան):

Երկրորդ մասին մէջ երիտասարդ թատերասէրներու ջանքերն ու յատկութիւնները երեւան եկան մէկ արարով գերմաներէն ներկայացումով մը: Դերասաններն էին Օր. Սեդա Մուրատեան, պարոններ Գր. Սեւաչունի եւ Եզնիկ Մազլումեան:

Պր. Վանփուշ հանդէսին պաշտօնական մասը փակման խօսքին մէջ կանգ առաւ Հայաստանի մէջ Սարդարապատի Յուշարձանի բացման հանդէսին վրայ, ըսելով որ արդարութիւնը կը յաղթանակէ Մայիս 28ի վերաբերմամբ, բայց դեռ կան պատմութիւնը նենգափոխել ջանացող յօդուածագիրներ: Այս ամէնքը կ'անցնին եւ օր մը կ'իրականանայ Միացեալ եւ Անկախ Հայաստանը:

Կէս գիշերը անց էր, երբ պարախումբը Պր. Տէյիրմէնճեանի առաջնորդութեամբ կը շարունակէր տարազաւոր պարերը եւ հայկական եղանակներ կը հնչէին ձայներիզի բարձրագոչէն:

Պ. Ֆ.

×

ԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ԱԶԳԵՐԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ՏՕՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՄԻՒՆԽԵՆՈՒՄ

Յունիս 7ին, Միւնխենում «Հաուս-տէռ-Պէկիկնուն»ում միացեալ ուժերով տեղի ունեցաւ կովկասեան չորս ազգերի՝ Հայերի, Ազրբէյջանցիների, Վրացիների եւ Հիւսիսային Կովկասցիների անկախութեան յիսնամեակի տօնակատարութիւնը: Ներկայ էին Ռուսաստանի միւս ազգութիւնների ներկայացուցիչները նաեւ գերմանացի հիւրեր:

Տօնակատարութեան համար չորս ազգերի ներկայացուցիչներից կազմուած էր յատուկ յանձնախումբ հետեւեալ կազմով.— Պ. Պ. Գ. Պալըգճեան, Ա. Թէքիներ, Մ. Իմնաշւիլի եւ Ռ. Քարցա:

Յանձնախմբի կողմից հանդէսի բացումը կատարեց Պր. Իմնաշւիլին, հակիրճ պատմականը տալով կովկասեան ազգերի անկախութեան:

Օրուայ մասին բանախօսեց Պր. Բայրամը՝ ընդարձակ կերպով տալով կովկասեան ազգերի անկախութեան պատմութիւնը եւ զարգացումը: Ցիշեց, որ բռնի կերպով խլուած է կովկասեան ազգերի անկախութիւնը, բայց յոյս յայտնեց, որ այդ ազգերը անպայման պիտի վերագտնեն իրենց ազատութիւնը: Խօսք առաւ տարագիր Ուկրայինացիների ներկայացուցիչ՝ Պր. Լեւիցկին, ինչպէս նաեւ գերմանացի դոկտոր Փռիլէռը, որ իր խօսքի մէջ բուռն համակրանք արտայայտեց կովկասեան ազգերի հանդէպ:

Բանախօսութիւնների բաժինը վերջանալուց յետոյ, տեղի ունեցաւ ճոխ քոքտէյլ որ անցաւ ջերմ եւ խանդավառ մթնոլորտում, որից յետոյ եղան կովկասեան պարեր ինչպէս նաեւ դաշնամուրի վրայ ելոյթ ունեցաւ Օր. Աշխէնը նուագելով Սպենդիարեանից եւ Խաչատրեանից:

Բոլոր ներկաները հեռացան շատ լաւ տպաւորութեամբ:

Ա. ՄԱՐՈՒԽԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (242)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Անձ մը, որ մարդու կը նմանէր, սեխաստանին ապակեայ ծածկոցներուն մէջտեղ կը քալէր, կը կծկուէր եւ կանգ կ'առնէր կանոնաւոր շարժումներով, իբր թէ դետինը բան մը կը քաշէր կամ կը տարածէր: Այս անձը կաղ կ'երեւար:

Ժան Վալժան սարսռեցաւ այն սարսուռով որով անբախտները շարունակ կը սարսռին: Ամէն բան թշնամի եւ կասկածելի կ'երեւայ անոնց: Չեն վստահիր լոյսին, վասնզի անով կը տեսնուին, չեն վստահիր նաեւ մութին, վասնզի կրնան յանկարծ բռնուիլ:

Քիչ մը առաջ կը դողար՝ պարտէզը ամայի ըլլալուն համար, հիմա ալ կը դողար վասնզի մարդ մը կար հոն:

Երեւակայական սարսափներու լուծը թօթվելով սկսաւ իրական սարսափներով դրաւուիլ: Ըսաւ իւրովի թէ Ժավէր եւ իր արբանեակները գուցէ մեկնած չէին. թէ անշուշտ մարդ դրած են փողոցը որ դիտէ, թէ պարտէզին մարդը եթէ հոն տեսնէր զինքը, պիտի պոռար թէ գող կայ, եւ պիտի մատնէր զինքը:

Կամաց մը զրկեց Քողէթը որ դեռ կը քնանար, եւ շտեմարանին ամէնէն հեռու կողմը տանելով անգործածելի հին հին կարասիներու կոյտի մը ետեւը դրաւ:

Քողէթ չարթնցաւ:

Անկէ սկսաւ սեխաստանին մէջ քալող անձին շարժումները դիտել:

Ժան Վալժան աւելի տարօրինակ բան մը նշմարեց. դիտեց որ զանդակին ձայնը մարդուն ամէն մէկ շարժումին կը հետեւէր: Եթէ յարդը մօտենար, ձայնն ալ կը մօտենար, եթէ հեռանար՝ ձայնն ալ կը հեռանար, թէ արագ շարժում մը ընէր, շարժումին հետ «թրեմոլօ» մը կը լսուէր. եթէ մարդը կանգ առնէր, շարժումն ալ կը դադրէր: Յայտնի կ'երեւար թէ զանդակը մարդուն վրայ կախուած էր. բայց ի՞նչ կը նշանակէր այս, ի՞նչ էր այս մարդը որ խոյի, կովի մը զանդակ կը կրէր:

ինքնին այս հարցումները ըրած ժամանակ միանդամայն Քողէթին ձեռքերը շօշափեց եւ տեսաւ որ սառեր էին:

— Ա՛, Աստուած իմ, ըսաւ:

Յետոյ կամաց մը.

— Քողէթ, կանչեց:

Քողէթ աչքերը չբացաւ:

Ուժգնակի ցնցեց աղջնակը:

Աղջնակը չարթնցաւ:

— Մի գուցէ մեռած ըլլայ, ըսաւ եւ ելաւ կանգնեցաւ ոտքէն մինչեւ գլուխը դողալով:

Ամենասոսկալի գաղափարներ անցան մտքէն՝ խառնիխուռն կերպով: Կան պարագաներ, ուր սոսկալի ենթադրութիւնները կատաղի խուժանի մը պէս մարդը կը պաշարեն եւ անոր ուղին միջնորմները ուժգնակի կը դղրդեն քանդելու համար: Երբ խնդիրը մեր սիրելիներու վրայ է, մեր խոհեմութիւնը ամէն տեսակ յիմարութիւններ կը հնարէ: Ժան Վալժան յիշեց թէ ցուրտ գիշերի մը մէջ բացօթեայ քունը կրնայ մահառիթ ըլլալ:

Քողէթ, որ տժգոյն էր, դետինը անոր ոտքերուն քով երկնցած էր անշարժ:

Ժան Վալժան ականջ տուաւ, շունչը լսելու համար: Քողէթ կը շնչէր, կը շընչէր այն շնչառութեամբ, որ տկար եւ շուտ մը մարելու պատրաստ կ'երեւէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան Կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Քափէ Սփորի սրճարանը:

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Թէհլիրեան խումբի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն Մշակոյթի Տան մէջ, ժամը 21ին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէի ժողովը այս Ուրբաթ իրիկուն ժամը 21ին սովորական հաւաքատեղին:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ (13 Յուլիս) ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները աթոռներու նորոգութեան եւ բարենպաստակ ձեռնարկներու համար:

Նախկին ցանկին գումարը	283·633,55
Տիկին Հ. Ալեքսանեան ի յիշատակ իր ամուսնոյն մահուան քառասունքին	550
Տիկին Ե. Պալեան ուխտի մը կատարման առիթով	240
Պր. Մանուէլ Տէյիրմէնճեան	50
Պր. Յարութիւն Մինասեան իր թոռնիկին մկրտութեան առիթ.	50
Տէր եւ Տիկ. Արամ Պասմաճեան	30
Պր. Ժորժ Շէրպէթճեան	30
Ընդհ. գումար	284·583,55

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, խաչասարի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախորհրդարանական Միութեան Փըրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հայրենակիցներուն եւ թոռներուն եւ իրենց բոլոր ընտանեկան պարագաներուն, իրենց կնոջ, մօր եւ մեծ–մօր

Տիկին Սիրանոյշ Աղազարեանի
(ծնեալ Մարտիկեան)

ցաւալի մահուան առիթ. (Ս. Անթուան Մարսէյլ):

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ — նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւն — ները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 21ին կիրակի «ր Շաթօ Պօրկան դեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէյէն Սէն–Նիզէի ճամբուն վրայ:

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հաճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք չրջակայքի բոլոր հայրենակիցները:

Ծանօթ.— Օթոքառը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Շըմէն ալ լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Քուրպ– – Պերբիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿՂ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ. Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 21 Յուլիս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթրը Այերէյի դեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քափէ Մարկի եաեւը):

Հանգստաւէտ պայմաններ, դեղարուեստական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ չրջակայքի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

ՇԱԽԻԼԻ Ս· ԳՐ· ԼՈՒՍԱԽՈՐԻՋ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայկազն Վրդ.:

ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներուն իր հովուական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ:

Ն. Ս. Օծութիւնը իր չքախումբով Օրլիի օդակայանը կը հասնի Զորեքշաբթի 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ յետոյ ներկաները պիտի մասչին ի համբոյր Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 Ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն օր առաջ արձանագրուելու է, անճամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, կիրակի օր պատարագին եւ երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խունաւ ներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուցնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Ժիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԻԼԻՍ 14 ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ՃԱՇ ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ

Գեղարուեստական բաժին կայանի տղոց կողմէ:

Պար՝ Սթելլա Պագըրնեանի եւ Ժան–Ժաք Օսմանեանի կողմէ:

Սենեակ վարձել ուզողները կրնան հեռաձայնել՝ մինչ 5 Պելֆոնթէն:

ՊՏՈՅՏ, ԴԷՊԻ ԿԱՅԱՆ

Լիոն.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ այցելութիւն մը դէպի կայան, Յուլիս 14ի առթիւ:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ

Ընկերուհիներ.— Մամուռեան 57, Ռիւ Թոռնըշէ,

Կէնճեան, 63, Ռիւ Տոֆինէ I

Հաբեւեան, 90, Ռիւ Պուալօ:

Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն մը ճիշդ 7ին:

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ,, Ը

ՇԱԽԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ:

Կը խօսին ընկերներ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը

խմբական պարերով եւ մենապարերով

Խօսնակ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ:

Անճրեւի պարագային ապահովուած է սրահ մը:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջարկը ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի զեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
13
ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI
13 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11260 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.260

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ՄՕՐԻՍ ՔՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ

Ֆրանսայի Հինգերորդ Հանրապետութեան երրորդ նախարարապետը անծանօթ մը չէ: Աւելի քան տասը տարի է որ կը վարէ երկրին դիւանագիտութիւնը, իբրեւ Արտաքին նախարար, բայց անծանօթ կը մնայ իբրեւ մարդ, տրուած ըլլալով որ անշուք եւ զուսպ, շատ նմանցուած է բրիտանացի դիւանագէտի, նոյնիսկ Անգլիացիներուն կողմէ, որոնք շատ չեն նման որակումներու: Օպզերվըրի աշխատակիցն է որ գրած է իր մասին — «Միայն հովանոցը կը պակսի որպէսզի Անգլիացի ըլլայ, ատոր պատճառն ալ այն է որ կլլած է»:

Մօրիս Քուվ տը Միւրվիլ ծնած է 1907 Յունուար 24ին, Ռէնս, բողոքական ծնողքէ: Յաճախած է լիսէ Քարնօն, ապա իրաւաբանական համալսարանը եւ Սոռպոն: Աւելի գրական հակում ունեցած է քան թուաբանական:

Քաջ անգլիագէտ եւ լատինագէտ եւ յաջող ուսանող փիլիսոփայութեան, ընդունուած է սակայն իբրեւ Ելեւմուտքի քննիչ համապատասխան (Էնսփէքթէօռ տէ Ֆինանս) մրցումին եւ ամուսնացած է, նաեւ բողոքական ու ելեւմուտքի քննիչի մը աղջկան՝ Ժաքլին Շվայսկութի հետ: 1936ին ելմտական կցորդ եղած է Պրիւսէլի Ֆրանսական դեսպանատան, 1937ին հիմնադրամի ընդհ. շարժումի փոխ-տնօրէն եւ 1940 Սեպտ. 18ին (Վիշիի կառավարութիւն) Արտաքին ելեւմուտքի տնօրէն մինչեւ 1943 երբ կ'անցնի Հիւսիսային Ափրիկէ, ուր Մարտին Ալժէի պատերազմի կոմիտէի ընդհ. քարտուղար կը նշանակուի զօր. Ժիրոյի նախագահութեան ներքեւ: 1944ին Ֆրանսայի պատուիրակ է իտալական գործերու խորհրդակցական Խորհուրդին: 1945ին Հռոմի Ֆրանսայի դեսպան է բայց նոյն տարուան Սեպտեմբերին Արտաքին նախարարութեան քաղաքական հարցերու ընդհ. տնօրէն կը դառնայ: Այդ հանգամանքով մաս կը կազմէ խաղաղութեան ժողովին Ֆրանսական պատուիրակութեան (Յուլիս 1947) եւ Մոսկուայի չորսերու ժողովին Ֆրանսական պատուիրակութեան:

Քուվ տը Միւրվիլ ապա կը ստանձնէ զանազան պաշտօններ արտասահման, իբրեւ դեսպան: Նախ՝ Գահիրէ, ուր կը մնայ մինչեւ 1950 երբ Ֆրանսայի մշտական ներկայացուցիչ կը նշանակուի Ատլանտեան կազմակերպութեան մօտ, ապա՝ Ուաշինկթըն (1954էն 1956), յետոյ՝ Պոն, ուր է երբ 1958 Յունիսին տը Կոլ զինքը կը կանչէ ու իրեն կը յանձնէ Արտաքին նախարարութիւնը, զոր կը պահէ մինչեւ 1968 Յունիս, երբ, ամսուան մը համար կը վերածուի Ելմտական նախարարի եւ վերջապէս, Յուլիս 10ին, կը դառնայ նախարարապետ, Տըպրէէ եւ Փոմփիտուէ ետք:

Կ'ըսուի թէ, թէեւ վաւերականութիւնը չէ հաստատուած տը Կոլ ըսած է իր մասին.— «Ինձմէ ետք, Քուվ միակն է որ Ֆրանսան Ամերիկացիներուն չի տար»: Կը պատմեն նաեւ ուրիշ պատմութիւն մը. Խրուշչեւ կ'ըսէ օր մը տը Կոլի.— «Կը ճանչնա՞ք Արտաքին նախարարս, Կրոմիքօն: Եթէ իրեն ըսեմ որ սառոյցի կտորի մը վրայ նստի, կը նստի մինչեւ որ հալի» ու տը Կոլ կը պատասխանէ.— «Քուվն ալ այդպէս կ'ընէ, բայց սառը չի հալիր»:

Իր խօսքերէն կը յիշուի.— Դիւանագէտի մը գլխաւոր առաքինութիւնը, անկեղծութիւնն է: Որովհետեւ երբ ճշմարտութիւնն ըսէ, ոչ ոք կը հաւատայ»:

«Քաղաքականութեան մէջ, մարդը երբեք լուծումները չի գտներ, բայց կրնայ դէպքերու կշռոյթը փոխել»:

Քուվ տը Միւրվիլ շատ կը սիրէ սինեման եւ թատրոնը, ու նաեւ նկարչութիւնը (կինը նկարիչ է ու Վեռա Ֆապրը կը ստորագրէ իր գործերը):

Գրականութեան մէջ կը նախընտրէ՝ Սթանտալ եւ Ժիտ: Կը ձանձրանայ օփերայէն բայց կը սիրէ Մոցարթ եւ Օֆընպախ (շատ կը սիրէ «Մատամ Անկոյի աղջիկը»):

Ունի երեք աղջիկ, երկուքը ամուսնացած: Հաճոյքով պրիճ կը խաղայ ու երբ հեռանայ Ռիւ տիւ Պաքի իր բնակարանէն, կը սիրէ հանգչիլ Ֆրէժիւսի իր վիլլային մէջ: Զմեռը կը նախընտրէ Քռանս երթալ: Տուն մըն ալ ունի Շօմոն բայց ժամանակ չունի հոն հանգիստի երթալու երբեմն:

Փայլուն անցեալէ մը ետք, Քուվ տը Միւրվիլ դժուար ներկայ մը ունի, Ֆրանսայի ապագան պատրաստելու համար:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՇԱՊԱՆ-ՏԷԼՄԱՍ ՎԵՐԸՆՏՐՈՒԱԾ

Նախարարապետ Քուվ տը Միւրվիլ առանձին էր կառավարութեան նստարանը, Հինգշաբթի օր երբ նորընտիր Ժողովը, առաջին նիստը կը գումարէր ընտրելու համար իր դիւանը, եւ նախ եւ առաջ՝ նախագահը: Իրականին մէջ պարզ ձեւականութիւն մըն էր, տրուած ըլլալով որ կոլիսթները մէկ թեկնածու կը ներկայացնէին՝ Ժաք Շապան-Տէլմաս, որ չորրորդ անգամ ըլլալվ կը վերընտրուէր այդ աթոռին, այս անգամ 356 ձայնով (կոլիսթ եւ ժիսքառտիէն): Զեւի համար էր որ ձախի Դաշնակցութիւնը կը ներյացանէր թեկնածու մը՝ Մաքս Լըժէօն, որ կը ստանար 71 ձայն եւ համայնավարները՝ Պալանժէ, որ կը ստանար 34 ձայն:

Շապան Տէլմասի շնորհակալութեան խօսքէն ետք, ժողովը կը ցրուէր: Յաջորդ նիստին պիտի ընտրուին յանձնախումբերը:

Նոյն ատեն Քուվ տը Միւրվիլ կը շարունակէր իր խորհրդակցութիւնները նոր դահլիճը կազմելու համար: Վերջնական ձեւը կը ստանար ուրբաթ իրիկուն եւ կը ներկայացուէր տը Կոլի: Նախապէս արդէն ապահով էր որ կարգ մը նախարարութիւնները պիտի չփոխէին իրենց «տէրը» ինչպէս՝ Տըպրէ (Արտաքին), Մալրօ (Մշակոյթ), Մարսըլէն (Ներքին): Գլխաւոր մտահոգութիւնը կը մնար Ելմտական եւ Կրթական նախարարութեանց հարցը: Ելմտականին մասին կը խօսուէր Էտկար Ֆօռի, նոյնիսկ Օրթոլիի մասին (ներկայիս Լուսաւորութեան նախար) եւ կրթականին համար տեսուչ Քամփէլի: Մօրիս Շումանն ալ կը մնար իր տեղը: Հաւանական կը նկատուէր որ նոր դահլիճին մաս կազմէ Քոմիթի:

× Քուվ տը Միւրվիլի ըրած կարգադրութիւնները երբ տակաւին Ռիւ տը Ռիվոլի էր, շատ մեծ դժգոհութեանց դուռ բացած են ամէն կողմ: Գործատէրերը եւ միջին ու փոքր հաստատութիւնները կը բողոքեն որ աւելի կը ծանրանայ իրենց բեռը: Քատրերը դժգոհ են եւ կը գտնեն թէ ձեռք առնուած միջոցները «տնտեսական եւ ընկերային սխալներ են»:

Պարզ է որ այն ծանր յաւելումները զորս կառավարութիւնը որոշեց եւ որոնք մինչեւ 350 առ հարիւր են որոշ մարզերու մէջ, ոչ մէկ բան կը դիւրացնեն: Կառքերու ճարտարարուեստը որ արդէն ծանր բեռի տակ մտաւ Կռընէլի համաձայնութիւններով, նոր դժուարութեանց կը հանդիպի վինեիթին պատճառով: Սիթրոյէն սկսած է արդէն պաշտօնանկ ընել անձնակազմին մէկ մասը եւ տարակոյս չկայ որ անգործութիւնը ծանր համեմատութիւններ պիտի ստանայ վերամուտին:

Աւելցնենք որ Ֆրանսայի ոսկիի պահեստը, որ բաւական կարեւոր էր, զգալի կերպով թեթեւցած է եւ Միացեալ Նահանգներն ալ չեն քաշուած տը Կոլին ընելէ ինչ որ տը Կոլ ըրաւ ամիսներ առաջ, նեղը դնելու համար Ամերիկան: Այլ խօսքով իր ունեցած տոլարներուն փոխարէն ոսկի ուզեց: Ներկայիս նոյնը ըրած է Ամերիկա Ֆրանսայի յանձնելով իր ունեցած Ֆրանքները, ոսկի պահանջելով փոխարէն:

ՕՐՈՒԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՀԵՏ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

Ամէն ամառ, արձակուրդներու շրջանին, ցաւալի կերպով օրակարգի հարց կը դառնայ երկրին թղթատարութեան եւ հեռաձայնային հաղորդակցութեան անկանոն եւ թերի սպասարկութիւնը: Այս տարի, սակայն, անկանոնութիւններն ու թերութիւնները հասած են այնպիսի աստիճանի մը, որ շատեր արդէն իսկ կը խօսին աղէտի մասին:

Թղթատարութեան մէջ տպագիր ծրարները կամ թերթերը (Էմփրիմէ) երկու շաբաթէն մինչեւ երեք շաբաթ կը դնեն հասնելու համար իրենց վայրերը, իսկ սովորական նամակները՝ յաճախ 48 ժամէն աւելի, փոխանակ 12էն 24 ժամու:

Շէք-փոսթալներու մեծ կեդրոնները, ինչպէս Փարիզ, Լիոն, Մարսէյլ, Պոռտօ բոլորովին «խեղդուած» են, որու հետեւանքով գործառնութիւնները կը տեւեն երեքէն մինչեւ հինգ օր եւ երբեմն ալ աւելի:

Հեռաձայնային կապը զբօսաշրջիկութեան մեծ կեդրոններու հետ, ինչպէս նաեւ կարգ մը շրջաններու մէջ (Վանտէ, Պրըթանեը) այնքան անկանոն է, որ թիւ մը ունենալու համար յաճախ պէտք է սպասել այնքան ժամանակ, որքան պէտք է նամակի մը նոյն վայրը հասնելու համար:

Ի՞նչպէս ստեղծուեցաւ այս կացութիւնը: Թղթատարութեան նախարարութիւնը կը թուէ երկու պատճառ:

Առաջինը հեռաձայնային կապի եւ նամակագրութեան յանկարծական եւ մեծ համեմատութիւններու հասնող յաւելումն է, ամրանը, որոշ շրջաններու մէջ: Միւս կողմէ, այս յաւելումին հետեւանքով ստեղծուած յաւելեալ գործը կանոնաւորելու համար ձեռք առնուած միջոցները չեն համապատասխաներ գործին տարողութեան:

Երկրորդ պատճառը արդիւնք է Մայիս եւ Յունիս ամիսներու գործադուլին, որու հետեւանքով կազմալոյծ վիճակ մը ստացան շէք-փոսթալներու և նամակները բաժնելու կեդրոնները: Արդարեւ, ամիս մը փակ մնալէ ետք, յիշեալ կեդրոնները հսկայ աշխատանքի մը առջեւ գտան իրենք զիրենք, աշխատանք մը, որ աւելի մեծ համեմատութիւն ստացաւ արձակուրդներու նախօրեակին հետեւանքով (գործառնութեանց կարգադրութիւն, պանդոկ կամ սենեակ վարձել եւայլն):

Այս աղետալի կացութեան առջեւ, Թղթատարութեան նախարարութիւնը կարգ մը միջոցներ ձեռք առած է: Ինչ կը վերաբերի թղթատարութեան, 2000 պաշտօնեաներ պաշտօն ստացած են ծառայելու զբօսաշրջիկութեան կամ բանուկ վայրերու կեդրոններու մէջ: Ասոնց զօրավիգ պիտի կանգնին, ամբողջ երեք ամիս, 1300 օժանդակներ՝ պաշտօնի կանչուած իրենց շրջաններուն մէջ:

Հեռաձայնի համար ընդլայնուած է ինքնաշխատ (օթոմաթիք) կապերը զբօսաշրջիկութեան գլխաւոր կեդրոններուն հետ: Նոր գիծեր հաստատուած են: Պաշտօնէութիւնը աւելցած է:

Վերջապէս, ինչ կը վերաբերի շէք-փոսթալներուն, ամառուան ամիսներուն կը նուազին գործառնութիւնները, ինչ որ հնարաւորութիւն պիտի տայ կանոնաւորելու ետ մնացած աշխատանքները:

Միւս կողմէ, թղթատարութեան պատասխանատուները կարգ մը գործնական խորհուրդներ կուտան.

Կը թելադրեն նամակը իր նոր վայրը առաքել գործածելով ասոնց համար պատրաստուած յատուկ պահարանները: Խճողումի ժամերուն չներկայանալ թղթատարութեան կեդրոնները: Հեռաձայնել ժամը 20էն մինչեւ 8: Մնաց որ այս ժամանակամիջոցին հեռաձայնողները կը նպաստաւորուին զեղչով մը, որ երբեմն մինչեւ 50 առ հարիւրի համեմատութեան կը հասնի:

Թ. Ա. Թ.

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ԶՕՐՔԸ ԿԸ ՔԱՇՈՒԻ

ՓՐԱԿԱ ԿՐՑԱՒ ՅԱՋՈՂՑՆԵԼ ԱՅԴ «ՄԵԿՆՈՒՄԸ»

Մինչ խորհրդային մամուլը կը շարունակէ ձաղկել Չեխոսլովաքիոյ «հակայեղափոխականները», մթնոլորտը բաւական լարուած էր Փրակայի մէջ եւ ոմանք խիստ մտահոգ՝ տեսնելով որ խորհրդային զօրքը եւ հրետանին չեն հեռանար Չեխոսլովաքիայէն, հակառակ անոր որ Վարշաւայի Ուխտին նախատեսած ռազմափորձերը վերջացած են: Պրաւդայի յօդուածը որ կէս էջ լեցուցած էր, շատ խիստ ազդարարութիւն մըն էր Փրակայի եւ Բրատիսլավայի այն մարդոց որոնք ցարդ չեն հասկցած թէ համայնավարութիւնը մէկ է եւ անբաժանելի եւ ոչ մէկ ընդդիմութեան կը հանդուրժէ: «Փաստուած է, կը գրէ յօդուածագիրը, որ աջի հակընկերվարական ուժերը կը բազմապատկեն իրենց կատղած յարձակումները կուսակցութեան եւ վարչակարգին դէմ: Աւելին՝ այս վնասակար աշխատանքները մամուլին, ձայնասփիւռին եւ հեռատեսիլին միջոցաւ կը տարուին»:

Յօդուածագիրը ի վերջոյ յոյս կը յայտնէ թէ չեխ համայնավարներն և բանուորները պիտի գիտնան ետ մղել վերջնապէս յետադիմական ուժերը ապահովելու համար իրենց երկրին զարգացումը ընկերվարութեան ճամբուն վրայ»:

Կարեւորն այն է սակայն որ Փրակայի կառավարութիւնը յաջողած է ապահովել խորհրդային զօրքին մեկնումը, որ կը սկսի Յուլիս 13ին:

Այս լուրը խանդավառութեամբ ընդունուած է մամուլին կողմէ:

× Ռուտոլֆ Պարաքի դատավարութեան վերաքննութիւնը պիտի սկսի Յուլիս 16ին, Արդարութեան Բարձրագոյն Ատեանին կողմէ:

Պարաք, Չեխոսլովաքիոյ Ներքին նախկին նախարարն էր, որ 15 տարի արգելափակման դատապարտուեցաւ 1962ին եւ առժամեայ ազատութիւն կը վայելէ 1968 Մայիսէն ի վեր:

× Խորհրդային վարչապետը Կոսիգին Սթոքհոլմ հասաւ առջի օր, պաշտօնական այցելութեան:

ՀԱՅԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ՀՈՒՆԳԱՐԻՈՅ ՄԷՋ

« Պատմա – բանասիրական Հանդէս »ի այս տարուան առաջին թիւէն քաղելով, կը ներկայացնենք Հունգարացի Փրոֆ. Է. Շիւցի վերյիչեալ խորագիրը կրող դրուագիւնը, ուր կը ներկայացուի ընդ – հանրապէս Հունգարիոյ հետ հայ ժողո – վուրդին ունեցած կապը եւ, մասնաւորա – պէս, հայագիտական ընոյթի աշխատանք – ները, որոնք կը կատարուին ներկայիս Հունգարիոյ մէջ:

×

Հունգարիոյ ակադեմիան չունի արեւե – լագիտական հիմնարկութիւն: Արեւելեան – դիտութեան, որուն չարքին նաեւ հայա – դիտութեան ուսումնասիրութիւնը կ'իրա – կանացնէ Փեշտայի համալսարանը: Հա – յագիտութեան ուսումնասիրութիւնը ար – տասահմանի մէջ սովորաբար կը կատար – ուի մշակոյթի եւ արուեստի պատմու – թեան կամ հնդեւրոպագիտութեան հետ միասին: Սակայն Հունգարիոյ մէջ, հա – յագիտութեամբ կը զբաղինք ուրիշ նպա – տակներով: Արդարեւ այդ ճիւղի վերա – կենդանացումը վերջին տասնամեակնե – րուն պայմանաւորուած է « ազգային » դիտութիւններու, ասկէ ճիշդ՝ Հուն – գարիոյ հին պատմութեան ուսումնասի – րութեան պահանջով:

Հունգարիոյ մէջ հայագիտութեան զար – գացումին կը նպաստէ նաեւ այն հանգա – մանքը, որ ժամանակին մեր երկրին մէջ շատ Հայեր ապրած են, որոնց մեծ մա – սը, գլխաւորաբար մտաւորականները հաստատուած են Փեշտա: Աստիճանաբար անոնք ճոխացած են տեղացիներու մէջ, մոռցած են իրենց մայրենի լեզուն եւ զարճած հայկական ծագում ունեցող Հունգարացիներ: Հայերը զգալի դեր խաղացած են Հունգարիոյ պատմութեան մէջ, մասնակցած են երկրին պաշտպա – նութեան մարտերուն: Ուստի անոնց պատմութիւնը նաեւ մեր երկրին պատ – մութիւնն է: Բնականաբար, մեզի համար չափազանց կարեւոր է Հունգարահայ զաղթականներու պատմութիւնը: Սակայն ամէնէն կարեւորը այն է, որ առանց հայ ազգին, աշխարհի հնագոյն ազգերէն մէ – կուն պատմութեան ուսումնասիրութեան անհնար է զաղափար կազմել արեւելեան քաղաքակրթութեան մասին, որ առանց հայկական ազբիւրներու կարելի չէ ամ – բողջացնել Միջին Արեւելքի, Փոքր Ասիոյ եւ Կովկասի բազմազարեան պատմու – թիւնը:

Հայագիտութիւնը Հունգարիոյ մէջ բաւական աւանդութիւններ ունի: Դեռ անցեալ զարուն լոյս ընծայուած են հա – յագիտական դիրքեր եւ «Արմենիա» ա – նունով ամսաթերթ մը: Այս վերջինը Հունգարերէն լեզուով հետաքրքրական նիւթեր կը հրատարակէր Հայերու, ա – նոնց պատմութեան եւ մշակոյթի մասին: Ասկէ վաթսուն տարի առաջ Փրոֆ. Լու – կաս Պատրուբանեան Փեշտայի համալսա – րանին մէջ վեց տարի չարունակ դասա – նդած է Հայոց լեզու: Երկրորդ հա – մաշխարհային պատերազմէն ետք կրկին հետաքրքրութիւն արթնցաւ հայագիտու – թեան նկատմամբ, որուն նպաստեցին յատկապէս Հունգարիոյ դիտութիւններու ակադեմիայի փոխ – նախագահ եւ Արե – ւելագիտական յանձնաժողովի նախագահ, ակադ. Լ. Լիփսիւ եւ Փրոֆ. Կ. Ցեղ – լեդի:

Բայց որեւէ դիտութեան զարգացման համար ամէնէն առաջ անհրաժեշտ է ըս – տեղծել դիտական քաոը, գրականու – թիւն. մինչդեռ Հունգարիոյ մէջ Լ. Պատ – րուբանեանի հայագիտական հարուստ հը – րաղարանէն միայն հատ ու կենտ գիրքեր մնացեր էին: Մեր առաջին առաջադրու – թիւնն էր անհրաժեշտ նիւթեր հաւաքել դիտական աշխատանքի համար: Ասիկա մենք իրականացուցինք Հայաստանի գրա – դարաններու եւ մատենադարաններու օգ – նութեամբ:

Հայագիտական աշխատանքները կեդ – րոնացած են Փեշտայի համալսարանի փի – լիսոփայական ճիւղի կովկասագիտու – թեան բաժնին մէջ: Արդէն տասը տարի է, որ ես արեւելագիտական ամպիոննե – րու ուսումնական ծրագրին համապա – տասխան հայագիտութիւն կը դասաւան – դեմ:

Մեր մօտ արեւելագէտները կը պատ – րաստուին միայն դիտութեան բնագաւա – ռին մէջ աշխատելու համար: Ասոր հա – մար ալ արեւելագէտ ուսանողներու թի – ւը շատ սահմանափակ է. անոնց ընդհա – նուր թիւը կեդր. Ասիոյ լեզուներուն եւ թրքական բանասիրութեան ամպիոններ – ուն եւ պարսկագիտական բաժնին մէջ 12–15 հոգի է: Երկու տարին անգամ մը այս ուսանողներէն կ'ընտրենք երկու հո – գի, որոնք կը սկսին ուսանիլ հայագի – տութիւն: Առաջին տարին կը սորվին գրաբար, կը ծանօթանան Հայոց պատ – մութեան եւ հայ պատմագիրներուն: Երկրորդ տարին անոնց համար կը դա – սաւանդենք հայագիտութեան այն մասը, որ անհրաժեշտ է աւեւալ արեւելագիտա – կան տիսիպլինին համար. մոնղոլագէտ – ները, օրինակ, կ'ուսումնասիրեն թա – թար – մոնղոլական տիրապետութեան շրջանի պատմագիրներու գործերը (կի – րակոս, Վարդան, Գրիգոր Ակներցի), ա – րաբագէտները՝ Սեբէոսի եւ Ղեւոնդի պատմութիւնը, Թրքագէտ լեզուաբաննե – րը՝ միջին հայերէնը եւ հայատառ դիւա – զերէն յուշարձանները:

×

Հայագիտական բնագաւառի մեր պրպը – տումները ամէնէն առաջ կը վերաբերին Ե.–ԺԳ. դարերու հայ պատմագիրներու գործերուն, որովհետեւ անոնք լաւագոյն աղբիւրներն են Հունգարական հին շրջանի պատմութեան համար:

Մաքքուարթի հետազօտութիւններէն արդէն դիտենք, որ այս շրջանի հայկա – կան աղբիւրներուն մէջ անմիջական կեր – պով Հունգարներ անուանումը կը պակ – սի. ասիկա հասկնալի է, որովհետեւ իրենց այսօրուան երկիրը դրաւելէ (896) առաջ Հունգարները Հարաւային Ռու – սիոյ խազարական հպատակներ էին, իսկ Խազարներու մասին հայկական աղբիւր – ները շատ տուեալներ կը պարունակեն: Այս ուղղութեամբ կարեւոր աշխատանք կատարած է Փրոֆ. Կ. Ցեղլեդի, որ յե – նելով, ի միջի այլոց, հայկական աղ – բիւրներու վրայ, ցոյց տուած է թէ ինչ ժողովուրդներ կ'ապրէին Կովկասի հիւ – սիսը Ե.–Թ. դարերուն: Փրոֆեսօրին գործերուն համար կարեւոր աղբիւրներ եղած են Է. դարու հայկական «Աշխար – հացոյցը», Սեբէոսի, Ղեւոնդի, Մովսէս Կաղանկատուացիի (Դասխուրանցի) եւ ուրիշ պատմագիրներու գործերը:

Հայ պատմագիրներու գործերը կարե – ւոր են նաեւ հին պատմութիւնը հետազո – տողներուն համար: Առանց հայկական «ոսկեդարի» պատմական գործերուն կա – րելի չէ Միջին Արեւելքի հին շրջանի պատմութեան ճշդրիտ պատկերը կազմել: Մենք որոշած ենք հունգարերէնի թարգ – մանութեամբ հրատարակել այդ ժամա – նակաշրջանի պատմագիրներ Ագաթան – դեղոսի, Փ. Բուզանդի, Եղիշէի եւ առաջին առթիւ՝ անդերազանցելի Մ. Խորենացիի աշխատութիւնները:

Պատմա – լեզուագիտական աշխատան – քի բնագաւառին մէջ մեր առաջադրու – թիւնն է նաեւ երկրորդ հազարամեակի ժամանակագրութիւններու ուսումնասի – րութիւնը: Հունգարներու պատմութեան լուսաբանութեան համար կարեւոր նչա – նակութիւն ունին մոնղոլական շրջանի հայ պատմագիրներու գործերը: Ուշ շըր – ջանի պատմութեան համար եւս հայկա – կան աղբիւրները կարեւոր նիւթեր կը հա – ղորդեն: Այսպէս, ես զբաղած եմ նոր լոյս տեսած Խաչատուր Կաֆայեցիի ժա – մանակագրութեան ուսումնասիրու – թեամբ, որ լոյս կը սփռէ ոչ միայն Արե – մի թաթար խաներու, այլ նաեւ Արեմի Հայերու պատմութեան վրայ: Բնաղբին ուսումնասիրութեան առընթեր կը պատ – րաստեմ նաեւ անոր անգլերէն թարգմա – նութիւնը:

Հունգարները եւ Հայերը շատ հեռու ազգած են իրարմէ եւ, նախքան հազա – րաւոր հայ ընտանիքներու Թրանսիլվա – նիա դաղթելը, անոնք չեն ունեցած պատ – մական եւ մշակութային սերտ կապեր:

ԺԳ. դարու քանի մը վաստաթուղ – թեր կը վկայեն Հունգարահայ գաղութին գոյութիւնը, գաղութ մը, որ Հունգար – ներու կողքին պաշտպանած է մեր այն ժամանակաւոր մայրաքաղաք Խտաերդու – մը մոնղոլ – թաթարական ներխուժու – մէն: Վերջերս լեզուաբանական միջոցնե – րով ես փորձած եմ ապացուցանել, որ գաղութին անդամները կարեւոր դեր խա – դացած են նաեւ Հունգարիոյ բժշկութեան մէջ:

Հայ – Հունգարական յարաբերութիւն – ներու կարեւոր դրուագներ կը ներկա – յացնեն դէպքերուն ժամանակակից Գաբ – րիէլ Թոխաթեցիի ժամանակագրութիւնը Հունգարիոյ ԺԷ. դարու նախաթրքական ազատագրական պատերազմին մասին, ինչպէս նաեւ անոր նամակները վիէննա – յի պատերազմական խորհուրդին: Հայե – րը կարեւոր դեր խաղացած են Հունգա – րիոյ մայրաքաղաքին ազատագրութեան գործին 1686ին:

Հայ մշակոյթի զարգացման պատմու – թեան մէջ մեծ է նաեւ ժամանակին Եւ – րոպայի զանազան քաղաքներուն մէջ բացուած հայկական տպարաններուն դե – րը: Մեր հետազօտութիւններէն պար – զուեցաւ, որ ամէնէն անուանի Հունգա – րացի տպագրիչը՝ Միկլոշկիչ 1685ին Ամ – սթերտամի մէջ տառեր պատրաստած է հայկական տպարանին համար:

Լեհաստանի հայկական գաղութի կեան – քին մէջ մշակութային ուշադրաւ երե – ւոյթ էր Լվովի տպարանը, որուն տպա – գրած գիրքերէն 1616 եւ 1618ին լոյս տե – սած երկու աշխատութիւնները կը գտնուին մեր քով: Ես զբաղած եմ այդ տպա – րանին պատմութեան հարցերով եւ հրա – տարակած եմ հայատառ գիրքերէն քա – նադրին մէկ մասը:

Մեր հնարաւորութեան սահմաններուն մէջ անտես չենք առներ նաեւ լեզուագի – տական հարցերը: Հունգարիոյ մէջ (Թրանսիլվանիա) գոյատեւած հայկա – կան գաղութի ծագման պատմական եւ լեզուական տարբեր հարցերու լուծման համար խիստ կարեւոր է անոր գրաչի գաղութներու պատմութեան ուսումնա – սիրութիւնը: Մենք կը զբաղինք Արեմի, Լեհաստանի եւ մասամբ Մոլտավիոյ հայ գաղութներու պատմութեամբ:

Հայկական տպագրութիւն բարբառներէն մենք կը հետաքրքրենք Թրանսիլվանիոյ հայկական բարբառը: Վերջերս մենք ըս – կսեցանք «առտիալի» երեք գոյը բար – բառներու բառագիտական հարցերով: Արեմահայ բարբառներու ուսումնա – սիրութիւնը շատ կարեւոր նիւթ կը հա – մարէ արեմահայ գրական լեզուին գարգացման հետազօտութեան համար:

Հայկական հնչիւնաբանութեան համար մեծ արժէք կը ներկայացնեն հայկական տառերով գրուած օտարալեզու բնագիր – ները. մնացած են այդպիսի բնագիրնե – քանի մը լեզուներով: Հունգար արեւ – լագէտները կը գբաղին այդ բնագիրներու ուսումնասիրութեամբ, որովհետեւ հա – յատառ գրութիւնը կուտայ տարբեր օ – տար լեզուներու այն առեղնուան արտա – սանութեան ճշգրիտ պատկերը: Այսպէս, վերջերս ակադ. Լ. Լիփսեի միջին հա – րիւրեակի հնչիւնաբանական հետազոտութիւն – ներուն օգնութեամբ կիրակոս Գանձակե – ցիի պատմութեան մէջ գտնուող բառա – ցանկին հիման վրայ հաստատեց ԺԳ. դարու մոնղոլական լեզուին հնչիւնային կերպարանքը:

Ցայտնի է, որ Արեւելեան եւրոպա գաղթած եւ Արիմի թերակղզին մէջ տա – րբեր տեղեր հաստատուած հայկա – կան գաղութի ծագման պատմական եւ լեզուական տարբեր հարցերու լուծման համար խիստ կարեւոր է անոր գրաչի գաղութներու պատմութեան ուսումնա – սիրութիւնը: Մենք կը զբաղինք Արեմի, Լեհաստանի եւ մասամբ Մոլտավիոյ հայ գաղութներու պատմութեամբ:

Հայկական տպագրութիւն բարբառներէն մենք կը հետաքրքրենք Թրանսիլվանիոյ հայկական բարբառը: Վերջերս մենք ըս – կսեցանք «առտիալի» երեք գոյը բար – բառներու բառագիտական հարցերով: Արեմահայ բարբառներու ուսումնա – սիրութիւնը շատ կարեւոր նիւթ կը հա – մարէ արեմահայ գրական լեզուին գարգացման հետազո

ԱՇԽԱՐՀ "ՉԾԵՐԱՑՈՂ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԵԱՆ,,

... Սենեոր Ռամոն Թարակօ Սերանօ, Պարսելոնա քաղաքէն, ընկճուած վիճակ մը ունէր, սակայն, կը ջանար մխիթարուիլ: Շեշտուած տժգունութիւն, ընդհանուր վիճակը դէշ, երակապնդութիւնը աւելի քան տագնապալի (նուազագոյն 9, առաւելագոյն 22...): Բայց ի՞նչ կրնար ընել: Կրնա՞ս պայքարիլ տարիքին հետ: Վերջ ի վերջոյ աւելի քան 75 տարեկան էր եւ ո՛ր կողմն ալ դարձնես, ի՞նչ որ ալ ընես, ծերութիւնը կը մօտենար իր բոլոր անախորժութիւններով... Այսուհանդերձ պատահեցաւ որ վերոյիշեալ սենեորը օտար թերթէ մը կը տեղեկանայ գոյութեան մասին դեղի մը, որ յատկութիւնը ունի վերածնելու ջղային դրութեան բջիջները: Զայն հայթայթեց եւ բժիշկի մը խնամքով սկսաւ դարմանուիլ: Ազդեցութիւնը արտակարգ եղաւ: Հիւանդին ընդհանուր երեւոյթը արմատապէս բարելաւուեցաւ: Դէմքին գոյնը վերստացաւ իր նախկին փայլը, երակապնդութիւնը զգալի կերպով կանոնաւորուեցաւ:

... Տիկին Ճուլիա լա Մոնիքա, 76 տարեկան, փալերմացի քաջ տանտիկին մը, կը տառապէր շատ ծանր Ֆիզիքական տկարութենէ: Ստորին անդամներու արեան շրջանառութեան խանգարումները վէրքեր յառաջացուցին: Քանի մը ներարկումներէ ետք, հիւանդին արտաքին երեւոյթը կը ներկայացնէ զգալի բարելաւում մը, ընդհանուր աշխուժութիւն մը, լաւ ախորժակ: Անկողինէն կ'ելլէ եւ կը վերսկսի իր առօրեայ գործունէութիւնը:

... Վարեղէ քաղաքի (Իտալիա) ծերաբանութեան բժշկական հիմնարկութենէն խումբ մը բժիշկներ 41 հիւանդներու վրայ կատարած ուսումնասիրութիւններէ ետք, վճռական են. «Խանդավառիչ արդիւնքներ: Այս դեղը կը նկատենք ժամանակակից բժշկութեան գլխաւոր ազդակներէն մէկը՝ յառաջացած տարիքը հարուածող հիւանդութիւններուն դէմ մըզուած պայքարին մէջ»:

Դեղը որուն վրայ կը կեդրոնանան այսքան յոյսեր եւ որ տարիներէ ի վեր եռանդագին կը պաշտպանէ քանի մը ցամաքամասերու վրայ տարածուած իր համբաւը, հանրայայտ Ճերովիթալն է: Դեղ մը, որ Պուքրէշը, անոր Ծերաբանութեան հիմնարկութիւնը դարձուց տեսակ մը աշխարհ «չծերացող երիտասարդութեան»:

×

— Եթէ կը հետաքրքրէ ձեզ, գիտցէք որ պատանութեանս ըրած եմ... անօթութեան գործադուլ — ժպտելով մեզ կը դիմաւորէ Պուքրէշի Ծերաբանութեան հիմնարկութեան տնօրէնուհի՝ հայազգի բժիշկ Տիկին Անա Ասլան: Կ'ուզէի ամէն գնով հետեւիլ բժշկութեան: Տունինները, բնաւ երբեք: Կինը բժի՞շկ: Կինը տանտիկինութիւն թող ընէ կամ ամենալաւ պարագային ուսուցչուհի ըլլայ... Ի վերջոյ համոզեցի զանոնք, սակայն ֆաքիւլթէի երրորդ տարիէն սկսած ստիպուած էի ինքնապահ դառնալ, անձամբ հոգալ կարիքներս, դասեր տալով, դարմանատուներու մէջ աշխատելով: Բժշկութիւնը եղաւ վերջնական հրայրքս եւ կոչումս: «Վերջնական» կ'ըսեմ, որովհետեւ տարիներ առաջ (1915ին էր) սկսած էի օդանաւորդութեան: Թռչիլ սկսայ Անտրէյ Փոփովիչի հետ եւ Ռումանիոյ երկրորդ կինն էի, որ յանդգնած էի այսպիսի քաջագործութիւն մը ընել: Եթէ չկարողացայ առաջին կին – օդանաւորդը դառնալ, ի փոխարէն եղայ ներքին բժշկութեան եւ սրտաբանութեան առաջին մասնագէտ Ռումանուհին: Վերջին հանդամանքով, իբր սրտաբան զիս միշտ տպաւորեցին ծեր մարդոց տառապանքները:

Ծերութիւնը գրեթէ միշտ անհաւասարակշռութիւններ յառաջ կը բերէ օրկանիզմին մէջ, ընդհանուր տկարութիւն մը՝ ընկերակցած սրտերակային, ջղային կամ յօդային ամէն տեսակ հիւանդութիւններով: Օրկանիզմի վեածնունդով, այս հիւանդութիւններուն դարմանումով, ծերութիւնը կը դադրի բեռ մը ըլլալէ, մարդը շարունակելով վայելել կեանքը (անշուշտ տարիքի սահմաններուն մէջ):

Թիմիշոտարայի մէջ էր, 1949 Ապրիլ 15ին: Իբրեւ փրոֆեսորուհի, դարմանատան մը մէջ կատարուած առօրեայ քննութեան մը առթիւ, հանդիպեցայ ուսանողուհիի մը, որ կը տառապէր քրոնիկ յօդաբորբէ: Գաղափարը ունեցայ կատարելու նովոքայինի ներարկում մը: Արդիւնքը անակնկալ մը եղաւ — կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ ուսանողուհին ինքզինքը վերագտաւ, յօդակապերու ցաւերը անհետանալով վերջնականապէս:

Այն ատեն ըմբռնեցի նովոքայինի թաքուն, մեծ յատկութիւնները: Մանրամասնութեամբ ուսումնասիրեցի զանոնք: Կարդացի այս նիւթին վերաբերեալ ամբողջ գրականութիւնը: Քանի մը տարի ետք, յաջողեցայ նովոքայինի հիման վրայ (աւելի ճիշդ, փրոքայինի հիման վրայ) ձեռք բերել նոր դեղ մը — Ճիրովիթալը: Փորձարկումները սկսան 1954ին, Պուքրէշի Ծերաբանութեան հիմնարկութեան մէջ, ուր կատարեցինք հազարաւոր փորձեր: 1956ին կը ստանանք առաջին միջազգային ապացոյցը, Զուիցերիոյ մէջ. վերջինը այս տարուան ընթացքին: Ոչ թէ հպարտութենէ, այլ հաստատելու փափաքէն մղուած պիտի ըսեմ թէ վերջերս, Կուաթեմալացի գրող Միկուէլ Անկէլ Ասթուրիաս, գրականութեան վերջին «Նոպէլ»ի դափնեկիրը, յայտարարութիւն մը ըրաւ, որուն մէջ ցոյց կուտայ, թէ իր հասունութեան ստեղծագործութիւնը կը պարտի Ճերովիթալին:

Մ. Հ.

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԿԱՐԵՒՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿ

Ալ. Մարջանեան «Սով. Հայաստան»ի Յունիս 22ի թիւին մէջ հրատարակած գրութեամբ մը կ'առաջարկէ արագ կերպով զարգացնել ինքնաշարժի արտադրութիւնը երկրին մէջ: Համաձայն յօդուածագրին, ինքնաշարժի մասեր արտադրող գործարանը, որ 25 տարուան կեանք ունի, կը պատրաստէ ինքնաշարժին ամէնէն բարդ մասերն իսկ: Միւս կողմէ, նոյն գործարանին մէջ այդ արհեստին մասնագիտացած են 20·000է աւելի բանուորներ:

Հայաստանի մէջ արտադրութեան գրուած «Երազ» ինքնաշարժներու տարեկան պահանջը հարիւր հազարէն աւելի է: Յօդուածագիրը կ'առաջարկէ կարգադրել, որ Հայաստանի մէջ տարին 100 հազար ինքնաշարժ արտադրուի: Մեր հնարաւորութեանց սահմաններուն մէջ է, կ'եզրակացնէ ան:

ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆ ԵՒ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Վերջերս մամուլի եւ գիտական – բանասիրական գործերու մէջ յաճախ կը պատահին մատենագիտութիւն եւ մատենագրութիւն տարաղներու չփոթութեան դէպքեր: Մեր լեզուին մէջ շատոնց ի վեր հաստատուած վերոյիշեալ զոյդ տարաղները ունին տարբեր իմաստներ եւ անոնցմէ իւրաքանչիւրը ունի իր որոշ նիւթը եւ խնդիրները:

Մատենագրութիւնը կը գործածուի Ե. դարէն սկսեալ եւ կը նշանակէ մատեան գրել, գիրք շարադրել, ինչպէս նաեւ որեւէ երկ եւ, ընդհանրապէս, հին գրականութիւն:

Մատենագիտութիւնը նոր է, ածանցուած է մատենագէտ բառէն: Այս բառը իբրեւ յունական պիպլիոկրաֆի բառին թարգմանութիւն, առաջին անգամ տեղ գտած է 1837ին Վենետիկի մէջ տպուած Մ. Զախջախեանի հայ – իտալերէն բառարանին մէջ, էջ 951: Անցեալ դարու 80ական թուականներուն Հ. Գարեգին Զարբհանալեանի «Հայկական Մատենագրութիւն» եւ 1909–1912ի Հ. Արսէն Ղազիկեանի «Հայկական նոր Մատենագիտութիւն եւ Հանրագիտարան հայ կեանքի» նշանաւոր աշխատութեան առաջին երեք մասերուն լոյս ընծայումով այդ բառը հաստատ կերպով մուտք գործեց մեր լեզուին ու բանասիրութեան մէջ:

Սակայն 1940–50ական թուականներուն որոշ մասնագէտներ (Հայաստանի մէջ), անտեսելով հայերէն բառը, ներմուծեցին պիպլիոկրաֆիա բառը, որ պատճառ եղաւ յետագայ թիւրիմացութիւններու եւ խառնաշփոթութեան:

Վերջին տասնամեակին մատենագիտութիւն բառը նորէն նուաճեց իր իրաւունքը: Այն աշխատութիւնները, որոնց մէջ գրականութեան թուարկումին զուգընթաց կը տրուին նաեւ բանասիրական արժէք ներկայացնող տեղեկութիւններ գիրքերուն բովանդակութեան, գրութեան շարժառիթներուն, հրատարակութեան հանդամանքներուն եւ հեղինակներուն վերաբերեալ, կ'անուանուին մատենագիտութիւն: Իսկ երբ միայն կը տրուի ընթերցողներու որոշ խումբերու յանձնարարուող գիտութեան որեւէ ճիւղի կամ որեւէ հեղինակի վերաբերեալ ցուցակ, կ'անուանուի մատենագիտական ցուցակ կամ ցանկ, մատենագիտական տեղեկատու կամ ուղեցոյց

Հ. ԴԱՒԹԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ
ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ
ՅԱՌԱՋԸ

թարգմանութիւններու մասին: Դժբախտարար, մեր քով ալ սովորութիւն դարձած է գրական գործերու թարգմանութիւնները կատարել միջազգային ծանօթ լեզուներով կատարուած թարգմանութիւններէն: Այս սխալ սովորութեան հետեւեցաւ վերջերս նաեւ «Հայկական հէքեաթներու» հունդարացի թարգմանիչը: Ռուսական թարգմանութենէն հունդարերէն թարգմանուած բնագիրները թէեւ կատարուած են գրական հոգածութեամբ, բայց եւ այնպէս չեն կրցած խուսափիլ բազմաթիւ թիւրիմացութիւններէ:

Անցեալ տարի հոս լոյս տեսաւ դեղեցիկ հատոր մը, որ կը ներկայացնէր Պարոյր Սեւակի բանաստեղծութիւններուն հաւաքածոն: Տողացի թարգմանութիւնը կատարուած է շատ յաջող եւ հարազատ կերպով, Պալ Սալմաշիի կողմէ:

Յառաջիկայ տարիներուն նախատեսուած է հրատարակել հայկական բանաստեղծութեան հատընտիր մը: Վերջերս նոր աշխատանք մը սկսաւ: Կազմուելու վրայ է հայկական նորավէպերու հատընտիր մը:

Հայագիտական մեր աշխատանքները Հունգարիոյ մէջ նպատակ ունին ոչ միայն մեծցնել հետաքրքրութիւնը Հայոց պատմութեան եւ հայ մշակոյթին նկատմամբ, այլեւ աւելի ամրապնդել հայ եւ հունդար ազգերու բարեկամութիւնը, որուն արմատները կ'երթան դէպի դարերու խորը:

ՓՐՈՖ. Է. ՇԻԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (243)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Ի՞նչպէս տաքցնելու էր. ի՞նչպէս արթընցնելու էր աղջնակը: Մոռցաւ ամէն բան, եւ միայն տաքցնելու եւ արթնցնելու ճար մը գտնել ուզեց: Անմիջապէս դուրս ցատկեց աւերակէն:

Բացարձակապէս պէտք էր որ քառորդ մը չանցած Քողէթ կրակի մը առջեւ եւ անկողնի մը մէջ գտնուէր:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ԶԱՆԳԱԿԱՒՈՐ ՄԱՐԴԸ

Ժան Վալժան ուղղակի մարդուն մօտեցաւ զոր պարտէզին մէջ կը նշմարէր: Ձեռքը ծրար մը ստակ առած էր որ իր ժիլէին գրպանին մէջն էր:

Մարդը գլուխը վար առած էր եւ չէր տեսներ անոր գալը: Ժան Վալժան վազելով շուտ մը մարդուն քով հասաւ:

Մօտեցաւ անոր, եւ պոռաց.

— Հարի՛ւր ֆրանք:

Մարդը ցնցուեցաւ անդամ մը եւ վեր նայեցաւ:

— Հարիւր ֆրանք կուտամ, կրկնեց Ժան Վալժան, եթէ այս դիշեր պատըսպարան մը տաս ինծի:

Լուսինը բոլորովին կը լուսաւորէր Ժան Վալժանին խռովեալ դէմքը:

— Ի՞նչ, դե՞ւն ես, եղբայր Մատըլէն, ըսաւ մարդը:

Երբ այս անծանօթ մարդը մութին եւ այսպիսի անծանօթ տեղ մը այս բառը արտասանեց, Ժան Վալժան ետ քաշուեցաւ:

Ամէն բան հաւանական էր իրեն, բայց բնաւ մտքէն չէր անցըներ այս անունը լսել: Հետը խօսողը կծկուած եւ կաղ դիւղացիի պէս հագուած ծեր մըն էր, որուն ձախ ծունկը կաշիէ ծնկնոց մը կար, եւ ծնկնոցէն ալ բաւական մեծ զանգակ մը կախուած էր: Դէմքը մութին մէջ ըլլալով չէր տեսնուեր որոշակի:

Սակայն ծերուկը գտակը հանած էր եւ բոլորովին ահաբեկ կը պոռար.

— Ո՛, Տէր Աստուած, ի՞նչպէս հոս կը գտնուիս, եղբայր Մատըլէն: Ուրկէ՞ մըտար, Աստուած Քրիստոս, երկինքէ՞ն իջար արդեօք: Շփոթելու հարկ չկայ, եթէ երբեք իջնելու ըլլալ, երկինքէն միայն կրնաս իջնել: Ի՞նչ է այդ կերպարանքդ: Ոչ փողկապ ունիս, ոչ գլխարկ ունիս, ոչ թիկնոց: Գիտե՞ս որ եթէ իմ տեղս քեզի չճանչցող մը ըլլար, վախ պիտի պատճառէիր: Ինչո՞ւ զգեստ չունիս: Տէր իմ Աստուած, մի՞թէ հիմա խելագարեր են սուրբերը: Բայց ի՞նչպէս հոս մտար:

Ծերունին շուտ շուտ եւ շինականի մը լեզուին դիւրադարձութեամբը կը խօսէր՝ բառերը մէկ մէկու ետեւէ արտասանելով առանց սպասելու: Իր խօսուածքին մէջ խռովութիւն պատճառելու բան մը չէր նշմարուեր: Բնական միամտութեամբ խառն շուարումով մը արտասանուեր էին իր բոլոր խօսքերը:

— Ո՞վ ես դուն, ի՞նչ է այս տունը, հարցուց Ժան Վալժան:

— Ա՛հ, զարմանալի բան, պոռաց ծերուկը, ես այն մարդն եմ զոր դուն հոս դրիր, եւ այս տունն ալ այն տունն է, ուր դնել տուիր զիս: Ի՞նչ, իրա՞ւ չես ճանչնար զիս:

— Ոչ, ըսաւ Ժան Վալժան: Բայց դուն ուրկէ՞ կը ճանչնաս զիս:

— Ժամանակին, կեանքս ազատեցիր, ըսաւ մարդը:

— Եւ դարձաւ. լուսնի ճառագայթ մը անոր կիսադէմը գծագրեց եւ Ժան Վալժան ճանչցաւ մարդը որ Ֆոշլըվան եղբայրն էր:

— Ա՛, դո՞ւն ես եղեր, այս, հիմա ճանչցայ:

— Շատ ուրախ եմ, կրկնեց ծերուկը յանդիմանական ձեւով մը:

— Ի՞նչ կ'ընես հոս, հարցուց Ժան Վալժան:

— Ի՞նչ պիտի ընեմ, սեխերս կը ծածկեմ:

Ժան Վալժան ծեր Ֆոշլըվանին մօտ եկած պահուն իրօք ասոր ձեռքը վանդակաձեւ խսիր մը կար զոր սեխաստանին վրայ տարածելու կը բաղէր: Մէկ ժամէ ի վեր պարտէզին մէջ ըլլալով արդէն քանի մը հատ փռած էր: Ահա այս գործողութեան պատճառաւ ըրած էր այն մասնաւոր շարժումները զոր Ժան Վալժան դիտած էր շտեմարանէն:

Ֆոշլըվան շարունակեց.

— Ինքնիրենս ըսի թէ լուսինը պայծառ է, ձիւն պիտի գայ. արդեօք սեխերուս վրան ծածկե՞մ: Է՛, անշուշտ դուն ալ կը կարծէիր եթէ իմ տեղս ըլլայիր, շարունակ Ժան Վալժանին նայելով կոշտ խընդուքով մը: Բայց ի՞նչպէս եկար հոս:

Ժան Վալժան տեսնելով որ գէթ իր Մատըլէն անունովը ճանչցուած էր այս մարդէն, զգուշութեամբ կը յառաջանար: Հարցումները կը կրկնապատկէր:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Այրի Տիկին Մայրանուշ Գործունեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Գործունեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Գորգին Գործունեան եւ զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները խորունկ ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ՀԱՅԿ ԳՈՐԾՈՒՆԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Յուլիս 7ին, իսկ յուղարկաւորութիւնը Յուլիս 9ին:

5 bis, Bd. Faidherbe, Marseille (12)

Հ. Յ. Դ.

ԻՍԻ.— Հ. Յ. Դ. Զաւարեան կոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Փափէ Սփորի սրճարանը:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ (13 Յուլիս) ժամը ճիշդ 21ին, Ահարոնեան ակումբին մէջ:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ. Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 21 Յուլիս կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթրը Այերէի դեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քափէ Մարկի եռեւը):

Հանգստաւէտ պայմաններ, դեղարուեստական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի դիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

×

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ բաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը վազապը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Իթալիէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ — — նախակրթարան մինչեւ Սէ. Ըը Փէ. եւ Ճրդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի դործադրութեան:

Կ'ընդունուին դիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւն — ները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 21ին կիրակի «ը Շաթօ Պօռքկառ դեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէէն Սէն-Նիզէի ճամբուն վրայ:

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հաճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները:

Ծանօթ.— Օթոքառը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Շըմէն որ լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Քուր-ը-Պերրիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ:

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Հայկազեան վրդ.:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներուն իր հովուական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ:

Ն. Ս. Օծութիւնը իր չքախումբով Օրլիի օդակայանը կը հասնի Շորեքշաբթի 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ յետոյ ներկաները պիտի մատչին ի համբոյր Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 Ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, ան — ձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, կիրակի օր պատարագին եւ երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուցանելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ «ԿԱՅԱՆԻ ՕՐ»

«Կայանի օրուան» տօնակատարութիւնը տեղի կ'ունենայ Պելֆոնթէնի (Թիւրա) մէջ

ՄԵԾ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԹԵԱՄԲ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿԻՐԱԿԻ ՅՈՒԻԼԻՍ 14 ԱՄԲՈՂՋ ՕՐԸ

ՃԱՇ ՏԵՂԻՈՅՆ ՎՐԱՅ

Գեղարուեստական բաժին կայանի տղոց կողմէ:

Պար՝ Սթելլա Պագըրեանի եւ Ժան-Ժաք Օսմանեանի կողմէ:

Սեղանակ վարձել ուզողները կրնան հեռաձայնել՝ թիւ 5 Պելֆոնթէնէն:

ՊՏՈՅՏ, ԴԷՊԻ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը կը կազմակերպէ այցելութիւն մը դէպի կայան, Յուլիս 14ի առթիւ:

Փափաքողները կրնան արձանագրուիլ Ընկերուհիները.— Մամուռեան

57, Ռիւ Թուռնիշէ,
Կէնճեան, 63, Ռիւ Տոֆինէ I
Հարելեան, 90, Ռիւ Պուալօ:

Օթոքառը կը մեկնի Փլաս Կիշառէն մը ճիշդ 7ին:

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ,, Ը

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ:

Կը խօսին ընկերներ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ. ՏԷՐ-ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը

խմբական պարերով եւ մենապարերով

Խօսնակ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ:

Անձրեւի պարագային ապահովուած է սրահ մը:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ... ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէումներէմ եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՅՐԵՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,50

ԿԻՐԱԿԻ
14
ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE
14 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11261 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.261

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՅՈՒԼԻՍ 14 Ի ՈԳԻՆ

Յաւէտ յիշատակելի պատմական դէպք մըն է, որ տեղի ունեցաւ 179 տարի առաջ, 1789 Յուլիս 14ին: Դէպք, որ կոչուած էր ընդելու աշխարհի ճակատագիրը, յեղափոխելու զարերով կոչկոռ կապած մտայնութիւնները եւ նոր հորիզոններ բանալու բռնակալութեան ճիրաննե – րէն մէջ զալարուող մարդկութեան առջեւ:

Ֆրանսական Մեծ Յեղափոխութիւնը ծնունդ կ'առնէր այդ օրը, երբ Փարիզի խռնարհ դասակարգերը, ինքնաբուխ, ըմբոստութեան դրօշ բարձրացուցած՝ տա – րիներէ պոռթկումով մը կը խոյանային Պաստիլի վրայ եւ կը զրաւէին զայն:

Պաստիլի ամրոցը՝ կառուցուած 1370ին Փորթ Սէն Անթուանի մօտ՝ պաշտպանելու համար Սէն–Փոլի արքայական պալատը, կարկինալ Ռիշելիէոյի օրերէն սկսեալ զարձած էր բանտ մը, ուր քառասուներկու խուցերու մէջ կ'արգելափակուէին կարեւոր դէմքեր, մեծ ազնուականներ, ազատախոհ զրագէտներ — ինչպէս Վոլթէր — եւ զանազան յանցագործներ:

Յիշենք ի մէջ այլոց նաեւ Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքը, որ 1706 Ապրիլին Քիոս կղզիին մէջ զաւազրաբար առևանգուած էր վոխ–հիւպատոս Պոնոլի կողմէ, Պոլսոյ Ֆրանս. դեսպան Ֆէրիոլի կարզադրութեամբ եւ իբրեւ «նշանաւոր զրկուած Լուդովիկոս ԺԴ.ի: Այս – տեղ պատրիարք ճանչցուած էր իբրեւ հալածիչ կաթոլիկներու:

Պաստիլ զարձած էր արքայական կամայականութեան եւ բացարձակապետու – թեան խորհրդանիշը:

Յուլիս 14ին ամբոխը նիզակներով մի – այն զինուած էր: Լուդովիկոս ԺԶ.ի զինուորները իրենց համազարկերով հարիւր հոգի դետին փռեցին: Սակայն Փարիզի Ֆրանսական պահակները»ը թնդանօթներ – րով օգնութեան հասան ըմբոստներուն, որոնք ազատութեան դրօշը տնկեցին բերդաքաղաքի միջնաբերդին վրայ:

Անյաղթը հնչած էր: Ազատութեան, հաւասարութեան եւ եղբայրութեան անմահ նշանախօսքերը Ֆրանսայի սահմաններէ զուրս անցնելով հրեղէն թեւերով պիտի հասնէին մինչեւ Պալքաններու, մին – չեւ արեւելք, ուր բազմաթիւ ազգեր օրերու վայրագ լուծին տակ կը հեծէին:

Շատ չանցած, ԺԹ. դարուն սկիզբը, ազատագրութեան սրբազան կռիւներ սկսան օսմանեան անարդ բռնակալութեան դէմ եւ Պալքաններու քրիստոնեայ ազգերը յաջորդաբար վերագտան իրենց անկախութիւնը:

Մեծ Յեղափոխութենէն մէկ դար ետք, 1889ին է, որ Յուլիս 14ը պաշտօնապէս հռչակուեցաւ Ազգային տօն:

1789ին Յեղափոխութիւնը սկսած էր խորհրդարանին մէջ ճառերով: Բայց Բաստիլը չարժման մէջ դրաւ պինդ ազգերը վերապրելի եւ Փարիզի մէջ, Յեղափոխութիւնը փողոց իջաւ՝ ազգի ներկայացուցիչներէն փոխանցուելով բուռն ժողովուրդին, ամբոխին:

Փոխուած են դարերը: Փոխուած են նաեւ մտայնութիւնները ու գործելա – կերպերը:

Սակայն անփոփոխ կը մնայ Յուլիս 14ի ոգին, ազատութեան դաղափարականը, որ իբրեւ անչէջ ու լուսաւոր ջահ մը կ'առաջնորդէ ժողովուրդները:

Հայ ազգը առաւել քան այլ ազգեր հաւատարիմ կը մնայ այդ ոգիին եւ կը չափնակէ անվհատ եկեղեցւոյ կամարնե – րուն տակ հնչեցնել իր զարաւոր աղօթքը, — «Ազգիս Հայոց ազատութիւն»:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԴԱՀԼԻՃԸ ՇԱՏ ՁԷ ՓՈԽՈՒԱԾ

ԷՏԿԱՒՌ ՓՕՐ ԵՒ ՕՐԹՈԼԻ ԴԻՈՒԱՐ
ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՒՆԻՆ

Քուվ տը Միւրվիլի դահլիճը զրեթէ յար եւ նման է Փոմփիտուի վերջին դահլիճին կամ նոյնիսկ երկու դահլիճներուն: Եւ չատեր կը տարուին մտածելու թէ ի՞նչպէս կարելի է քաղաքականութիւն փոխել երբ նոյն մարդիկն են զործի զրլուխ:

Նրբանցքներու մէջ, զրոյցները չատ են անշուշտ: Կը թուի թէ նոր նախարարապետը բաւական դժուարութիւն ունեցած է կարզ մը մարդիկ համոզելու, ի չարս որոնց՝ էական Ֆօր, որ կը նախընտրէր ելմտական նախարարութիւնը, բայց ի վերջոյ ընդունած է կրթականը: Կրթական նախարարն ալ, որ հազիւ 40 օր կրցած էր պահել այդ պաշտօնը, Օրթոլի, կ'անցնի Ռիւ տը Ռիվոլի ելմտական եւ Տնտեսական նախարարութեան դլուխը:

Քուվ տը Միւրվիլի դահլիճը ուրեմն հետեւեալն կազմն ունի.—

ՄԾԱԿՈՒԹԱՅԻՆ.— Ա. Մալրօ
ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՀԱՐՑԵՐ.— Մ. Շուման.
ԽՈՐՀՐԴԱՐԱՆԻ ՀԵՏ ԿԱՊ.— Ռ. Ֆրէ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՆԱԽԱՐԱՐ.— Ժանընէյ
ԱՐԴԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Ռ. Քափէթան
ԱՐՏԱՔԻՆ.— Մ. Տըպրէ
ՆԵՐՔԻՆ.— Ռ. Մարսըլէն
ԲԱՆԱԿ.— Փ. Մեսմէր
ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ եւ ԵԼՄՏԱԿԱՆ.— Ֆ. Օրթոլի
ԼՈՒՍԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ.— Է. Ֆօր
ԾՐԱԳԻՐ.— Օ. Կիւրո
ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԵՏԱԶՕՏՈՒԹԻՒՆ.— Ռ. Կալէ
ԲՆԱԿՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՍԱՐՔԱՒՈՐՄԱՆ.— Ա. Շալանտօն
ՃԱՐՏԱՐԱՊԱՐՈՒԹԻՒՆ.— Ա. Պէթանքուռ
ԵՐԿՐԱԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ.— Ռ. Պուլէն
ՓՈԽԱԴՐՈՒԹԻՒՆ.— Ժ. Շաման
ՆԱԽԿԻՆ ՌԱԶՄԻԿ.— Ա. Տիւվիլար

ԹՂԹԱՏԱՐ.— Ի. Կէնա
Պետական նախարարներ նախարարապետին մօտ.—
ՏԵՂԵԿԱՏՈՒԹԻՒՆ.— Ժ. Լըթէօլ
ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՊԱՇՏՕՆ.— Ֆ. Մալօ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴՈՒԹԻՒՆ և ՄԱՐԶԱՆՔ.— Քոմիթի
ԱՆԴՐԾՈՎԵԱՆ ՆԱՀԱՆԳ ԵՒ ՀՈՂԱՄԱՍ.— Մ. Էնչօսփէ:

Այս նախարարութիւնը ունի ուրեմն 5 նորեր (հաչուելով նաեւ կարզ մը նախարարութիւններու մօտ նշանակուած քարտուղարներ) եւ դուրս «նետուած» են վեց հոգի՝ Փոմփիտու, տը լա Մալէն, Միշըլէ, Մոռանտա, Նէօնժէսէր եւ Ռէ:

× *Յուլիս 14ի առթիւ ներում չնորհուած է տը Կոլի կողմէ, այն 12 հոգիներուն որոնք արդէն ազատ արձակուած էին Յունիս 15ին: Ցիշենք Սալան եւ Արկու:*

× *Կի Մոլէ «փրկած է» առժամապէս Միթերանը, համոզելով ընկերվարական – ներն ու արմատականները որ մինչեւ Սեպտեմբեր սպասեն հիմնական միջոց – ներ ձեռք առնելէ առաջ: Արդարեւ մեծամասնութիւնը (Զախի Դաշնակցու – թեան) Միթերանի հրաժարումը կը պահանջէր նախագահի աթոռէն:*

Ա.ՂԵՐՍ ԱՌ Ա.ՆԱՀԻՏ

ԴԻՑՈՒՀԻՆ ՀԱՑՈՑ ՊԱՐԳԵԻՉ ԱՄԵՆԱՑՆ ԲԱՐԵԱՑ ԵՒ ԼՈՒՍՈՑ

Զոզաւ սիրտ իմ զինի ական իմոյ:
Յոբ, ԼԱ. 7

Ա.

Ահա ես,
Դեռ միւնչեւ վերջերս՝
Իշխան հայկարժան,
Հագած էղամիդ կապոյտ ծովակաև,
Եւ իբրեւ ճարմանդ՝ նուռ մը պորփիւրեայ
Ձախ ուսիս վրայ,
Մուճակներս կարծես թէ թառած երկու ճպուռ ոսկեղէն,
Աչ ձեռովս բռնած խուրմ մ'ատոմ ցորեն,
Ձախ ձեռովս՝ մականն Հայկազանց մեր մեծ իմաստուններուն,
Աչքերս լեցուն
Վահագնեան բոցով՝
Խաւարին ածուխն սպառող ի հուր,
Աշխատաւիթի մէջ անյաղթ, ու կորով
Շոայլած գիւղէն էաղաք եւ այլուր,
Ես, ճարտարապետ բառի ու բանի,
Արաբսի ալեաց նման երգեցիկ, հարուստ, լեզուանի,
Գրոց մէջ ծաղկած եւ ծաւօթ անուամբ Շաւարշ Նարդունի,
Ահաւասիկ տե՛ս,
Այժմ այնպէս եմ, ա՛խ, այնպէ՛ս, այնպէ՛ս,
Ինչպէս է ճճի՛ն, ճճի՛ն, կո՛յր ճճին,
Ճճին զաչացու, որ կուզայ փորսող՝
Գայտին մէջ (բորբոս կապած, ժանգոտած, ճեխած), ափէ ափ՝
Խարխափ առ խարխափ,
Կերածն ու պարպածն փտութիւն, տիղմ, հող:
«Ցորժամ ակն առնէի բարուքեան՝
Եկին չարիք.
Մինչդեռ սպասէի լուսոյ՝
Եկն խաւար»:

Օրհնեա՛լդ Աստուած,
Աստուած ճշմարիտ,
Ո՛վ աստուածուհին պապերուս պաշտած,
Դու պարգեւատու ամենայն բարեաց,
կենաց եւ լուսոյ,
Հո՛ւր տուր վահագնեան, բո՛ց «ական իմոյ»:
Ես, զաւակ լոյսի,
Ցարգանդէ ձօճեալ գրոց բարբառի,
Ցետին աշակերտն սրբոյն Մեսրոբայ,
Բուսած եւ աճած լեռներուն վրայ,
Լուսոյ առաջին կաթիլը խմած,
Լոյսով սնանած, լոյսով լուացուած
Եւ արեւ հագած,
Ես, ծա՛ռ լուսեղէն՝ անտառին Սօսեաց,
Սոսափիւնիներովս «առաւօտ լուսոյ» երգած, նուագած
Գիշերուան դիմաց,
Ես, ահա ծունկի
Եւ բազկատարած,
Այսպէս կենդանի խաչի ձեւ առած
Կ'աղերսե՛մ էեզի.—
«Լոյս տուր աչաց իմոց,
Զի մի՛ երբեք ննջեցից ի մահ»:

Բ.

Խաւար էր, կ'ըսէ զրոյց մը ծաւօթ, հին եբրայական,
Խաւա՛ր էր աշխարհն, տիեզերքն համայն:
Եւ սակայն
Եհովային աչքն, ընդ խաւարն ի սոյզ, լուծեց սեւ հիւղէն,
Ու ձեւ առին բոյս, կենդանի, ցամաք ու ծովն համօրէն:
Այնպէս ալ աչքերս, գիշերահալած, ինչպէս Եհովան,
Ձեւ ու կեանք տուին Հայոց բարբառին:
Ներշնչման ուժով եւ արդար լուսոյ խոր կախարդանքին՝
Գիրերը աղիւս, բառերն իբրեւ սիւն
Գոծածելով միշտ, առտու–իրիկուն,
Երազն ինձ առի իրական պատկեր,
Կառուցի բերդեր, դիւթիչ պարտէզներ,
Հարսնիք սարքեցի, ու լուսոյ անձրե՛ւ, ջահավառութի՛ւն,
Մինչ կը հարսնանար, ծոցը կը բանար երկինքը անհուն,
Կը կայթէր կարմիր նռան յորդ գինին՝ սնդուս պտրտն ի ցոյց՝
Վարձակներուս հետ Գողթն գաւառի, ծաւօթ ի վաղուց,
Մինչ ինչ մը անդին,
Օ՛ պատկեր անգին,
Ցաւերժահարսներ աւազանին մէջ լոգանք կ'առնէին,
Ուր գիրենք կ'օծէր Մեծասքանչ անուն Հայոց դիցուհին:
Իսկ ես, երջանի՛կ, ուրախ հրնուալից,
Միշտ գոհ իմ կեանքէս՝
Կ'օրհնէի աչքերս:
Բայց, աւա՛ղ, յանկարծ ինկայ խաւարին մէջ, դարձայ ածուխ,
Լոյսը մարեցաւ, մարմինս այրեցաւ, մոխրացաւ ածուխ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250 ԱՄԵԱԿԸ

(1717 – 1967)

Ը·

Հրդեհէն ետք՝ վերակառուցում։ Վարդավառի այն լափլիզող բոցերը, կարծէք, նոր խանդ ու աւիւն ներշնչած էին Ս· Ղազարի անաչէն վանականներուն։ Իրենց առաջին տունը, Մեթոնի դեղեցիկ վանքը, ան ալ հրոյ ճարակ էր եղած ու հիմնայատակ կործանած՝ մէկ ու կէս դար առաջ, հեռաւոր 1715ին։ Բայց Մխիթարի որդիները, Սաղմոսին խօսքն իրենց չրթներուն, եւս աւելի՝ իրենց հոգիներուն մէջ դրոշմած, ասա-ուածային Նախախնամութեան օգնութեամբ՝ նոր բոյն էին կերտած։ Նոյնը պիտի ըլլար հիմա ալ։ Իրենց նշանարան էր դարձած·

«Անցաք մեր ընդ հուր եւ ընդ ջուր,
«Եւ հաներ զմեզ ի հանգիստ»։

Հանգի՛ստ··· որ պիտի բեղնաւորուի աքնային աշխատանքովը ժիր միաբան-ներուն։

Ս· Ղազարի պատմութեան չորրորդ շրջանը կ՚ողջունենք արդէն, որ պիտի երկարի 1884–1920, հրդեհէն պատերազմ, խաղաղութեան եւ արիւնի սարսուռներու ընդմէջէն։

1883ի հրդեհէն ետք, չնորհիւ վեհանձն նուիրատուներու օգնութեան եւ վանքի խնայողական ճիգերուն, չուտով կը սկսին վերակառուցումի աշխատանքները· ու մէկ տարուան ընթացքին, որոշ ար-դիացումներով եւ սենեակներու նոր յար-մարցումներով՝ կը նորոգուի վանքի ա-բեմտեան կեդրոնական թեւը, որ կ՚երկարի Աբբահօր սենեակներէն դէպի նոր-ընծայարան։ Այրած ու քանդուած մասին տանիքը այժմ աւելի կը բարձրացնեն, տեղ-տեղով ընդարձակ ձեղուն մը, որով կը յաջողին նաեւ ընձեռել արտաքին ներ-դաշնակութիւն մը՝ ընդմէջ 1824ին կա-ուցուած նոր չէնքերուն եւ հին նորըն-ծայարանին։ Այս առիթով, վանքի ընծա-յարուներու յարկաբաժնին վրայ (նոր-ընծայարան) նոր յարկ մըն ալ կը կա-ուցուի, որ կ՚ամփոփէ աշակերտական բնակարաններու նոր չարք մը, օգաւուն տասնեւհինգ խցիկներ եւ քառակուսի մեծ սենեակ մը, անչուշտ միաբանական դոր-ծունէութեան նոր գարկ տալու հեռանկա-րով։ Հրդեհէն առաջ, նորընծայարանի երբորդ յարկին վրայ կային լոկ հինգ սենեակներ։

1884ին, եկեղեցւոյ մէջ կը դեռեղեն՝ դասը առեւանէն բաժնող ցած ու դեղեցիկ սիւնաշարք մը, վարդագոյն ընտիր մար-մարով։ Նոյն տարին, կը վերցուին դա-սին ընկոյզէ թանձր հին նստարանները, եւ անոնց տեղ կը չինուին նորերը, աւելի թեթեւ ու նրբաճաշակ, որոնք կը մնան ցարդ։

1888ի աւեններն, տեղի կ՚ունենայ դե-րեզմանատան երկրորդ ընդարձակումը, Հ· Մանուէլ Վրդ· Քալունեի արդիւնքով։ Աւանդատան որմին կից, դէպի արեւելք, կը կառուցուին եռակարգ քարաչէն տա-պանակուղներ, թիւով երեսուն· մար-մարապատ եռանկիւնաձեւ չինուածքին դագաթն ու եզերքները կը զեռեղուին մարմարեայ հինգ արձաններ· առաջին ե-րեքը կը մարմնաւորեն Հաւատքը, Յոյսն ու Սէրը· իսկ ծայրի երկուքը՝ պսակա-բեր ու փողհար հրեշտակներ են· ար-ձանադործն է Ճիովանի Ֆուզարօ։ «Եւ ի չինուիլն այսոցիկ երեսուն տապանաց եւ հնգից անդրեայց, եղեն ծախք 9·000 փրանկ» կը գրէ Հ· Մանուէլ Վ· Քալու-նի, 1901 Յունիս 6 թուակիրը նամակով։

Նահապետը յուղիչ ու խորհրդաւոր տապանագիր մը յօրինած էր, տարիներ առաջ, Մխիթարեան Հայրերու դերեզմա-նատան համար·

Ի հայրենեաց ընծդեհ յօժարբ յանխուլ կոգիս
Ի սպաս Փըրկչին, Մօրըն Կուսի եւ Հայ Ազգիս
Ուր միաբան վաստակեցին՝ հանգչին եւ անդ
Հարբ եւ եղբարբ Մըխիթարեանք յոյս անվրկանդ։
Յարփիանալ մահահալած կենացն աւուր
Նորադիտակէ զուգապարել լուսափետուր։

Իր պարզութեան մէջ, խորհուրդներու ծով մը կը պարզէ Ալիշանի այս արձանա-գրութիւնը, որ եկեղեցւոյ որմին վրայ կանգնուն՝ կը նայի միշտ փողհար հրեշ-տակին, ու Մխիթարեան խոնարհ վանա-կաններու ջերմ պաղատանքը կը ներկա-յացնէ խորհրդաւոր այն արձանին, որուն ներքեւ քանդակուած է·

Յոյս մեր եւ ապաւէն՝ Տէր Յիսուս

Այս հաւատքով՝ անոնք միաբան վա-տակեցան ու միասին կը հանդչին հոն, իրենց կեդրոնն ունենալով հաւատաւոր այդ ծերունին՝ նոյնինքն լուսապսակ Ա-լիշանը։

1899–1900 թուականներուն, վերանո-րոգութեան հիմնական ու մեծ աշխա-տանքներ կը տարուին վանքի եկեղեցւոյն մէջ, Գրպծ· Իզն· Կիւրեղեան Աբբահօր ձեռնհաս առաջնորդութեամբ ու ջանքե-րով։ Փոքրիկ եկեղեցեակ մըն էր առիկա՝ 1717ին, երբ Մխիթար ոտք կը կոխէր հոն· այժմ պիտի դառնար իսկական մայր տա-ճար։

Բեմը ընդարձակելու ծրագրով, վար կ՚առնուի նախ խորանաձեւ ճակատը, ո-րուն մարմարեայ չորս չքեղ սիւները կը փոխադրուին դաւիթին մէջ· բեմը չուրջ հինգ մեթր առաջ կը տարուի ու կը կա-ուցուի կամարաձեւ կոնք մը, դոթական նրբաճեւ սիւնաշարքով ու հինգ մեծ պա-տուհաններով, որոնցմէ երեքին մէջ կը դեռեղուին դունագեղ նկարազարդ ապա-կիները, Աւստրիոյ Ինցպուրկ քաղաքը պատրաստուած· կը ներկայացնեն, կեդ-րոնը՝ Ս· Ղազար բարեկամ Քրիստոսի· աջին ու ձախին՝ Ս· Սահակ եւ Ս· Մես-րոպ, կանգնուն· առաջինը՝ պատարագի հայրապետական զգեստաւորումով, ձեռ-քին բռնած հայատառ Աստուածաշունչը, որու առաջին էջին վրայ կը կարդայ-ուին· Ի սկզբանէ արար Աստուած։ Իսկ Մեսրոպ՝ վարդապետական զգեստաւորու-մով, ձեռքին՝ պաշտելի մատաղաթը հայ տառերուն, կարծես առաջին դասը կու-տայ Ա· Բ· Գ·ի···։

Ու ամէն արշալոյսի, մինչ վարը դա-սին մէջէն անուշ կը հնչեն խորհրդաւոր երգերը մեր Աբեւադալի, լոյսի առաջին ճառագայթները կը հասնին մեզի Ս· Սա-հակի սրտին ու Ս· Մեսրոպի լուսաճա-ճանչ մատաղաթին ընդմէջէն, ոսկեղէն դարու ստեղծագործ խորհուրդին չողերը բերելով մեզի, ու պարարելով մեր սըր-տերը՝ սրբազան խանդավառութեամբ։

Կը ծագի լոյսն արեւական, լոյսն աս-տուածդիտութեան, լոյսը սրբութեան։

1900ի նորոդութիւններու ընթացքին, Մխիթար Աբբահօր դամբանն ալ, եկեղե-ցական պարտաւպատշաճ արուեստով ու հանդիսաւոր արարողութիւններով՝ կը տեղափոխուի դէպի աւագ խորան։

Եկեղեցւոյն առաստաղը, կապուտակ ու աստղաճամուկ նոր երկինք մը կը զար-նայ, ուր կը բարձրանան աղօթողներու աչքերը — ըստ 1900ի աշխատանքներուն ականատեսի մը վկայութեան — որմե-րուն ու կամարներուն վրայ ցանուած ոս-կեզոյն խաչերուն մէջէն անցնելով։

Կ՚երանգաւորուի ամբողջ եկեղեցին· հայ սուրբերը կ՚իջնեն հոն· Նարեկացիին Շնորհալի, Վարդան ու Ղեւոնդ, գոյգ Ներսէսները՝ Պարթեւ ու Լամբրոնեան, Սանդուխտ ու Հռիփսիմէ կոյսերուն հետ կ՚ունենան իրենց բոլորաձեւ որմանկար-ները, ընդմէջ լայն կամարներուն, աչ-խատութեամբ փառքերի համբաւաւոր նկարիչին։ Անդին, Ս· Յովհաննէս Մկըր-տիչ եւ Սահիմանոս կը կանգնին դասին մէջ, ամէն կիրակմուտքին մօտենալու մեր սրտերուն։ Իսկ Լուսաւորիչ, Տրդատ ու Խոսրովիդուխտ, արդէն իսկ Մխիթարի օրերէն կը հսկեն տաճարին մէջ՝ իրենց բնիկ խորանով։

Եկեղեցւոյ աւանդատունն ու դաւիթն ալ կը նորոգուին ու կը ներկուին· վերջի-նիս ձեղունին վրայ նկարուած Տիրամայ-րը (գործ Պորտիկոնն նկարիչին), գոր-ծուանքով կը հսկէ Ս· Ղազարի վրայ, մինչ միւս երկու նկարները կը պատկե-րացնեն Մխիթար Աբբահօր վարքին մէջ պատմուած երկու տեսիլքները։

Հ· ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ

(Շար·)

(*) Այս «Յիշատակի խոհերուն» ներ-խորդ մասերը հրատարակուած են «Յա-ռաջ»ի մէջ՝ 1967 Սեպտ· 7, 9, 10, 1968՝ Մարտ 17, 19, 31 եւ Ապրիլ 2։

ՄՏՕՐՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԻ ՄԱՍԻՆ

Ա·

1924ին, երբ Սպենղլարեան եկաւ եբե-ւան, երամշտական ուսումնական մեկ հաստատութիւնը նոր հիմնուած երաժշ-տանոցն էր, որ ընդամէնը 30 ուսանող ու-նէր։ Հաղիւ 43 տարի անցած է այն օրե-րէն, եւ ուսումնական այդ մեկ հաս-տատութեան սաներու ստեղծագործու-թիւնները համաշխարհային լաւագոյն նմոյշներու չարքին կը դասուին։ Անճա-տաւալի թռիչք։ Այս երեւոյթը, թերեւս, կը յիշեցնէ Ժ֊Ժ· դարու ռուսական երա-ժշտութեան մեծ յառաջընթացը, երբ Գլինկա եւ անոր հետեւորդները ռուս-կան երաժշտութիւնը բարձրացուցին եւ-րոպականի մակարդակին։

Հայ ժողովրդական երաժշտութեան հարստութիւնները անսպառ են։ Անոնք կուտակուած են դարերով։ Կոմիտաս ա-ռաջիններէն մէկն էր, որ դիմեց այդ հարստութեան։ Վանական խստաշունչ խցիկի մէջ հանճարեղ վարպետը քիւ տուաւ հայ ժողովրդական երգին։ Ան այդպէս է, որ Եւրոպա իմացաւ եւ ճան-չցաւ հայ երգը։ Այդ օրուընէ Հայերուն համար բացուեցան ազգային երաժշտու-թեան անծայրածիր հեռանկարներ։ Մի-ւսներն ալ հայ երգը բազմաձայն հնչողու-թիւն ստացաւ։ Մանրանկարիչի նուրբ վրձինը դունագարդեց անոր նախչերը։ Վարպետին նուրբ ճաշակը, իմաստուն սիրտը եւ կամքը ազնուացուցին անոր տեսքը։

Կոմիտասի մշակած հայ երգը խորհր-դանիշը դարձաւ այն ուժերուն, որոնք կաչկանդուած էին ողբախոհութեան սե-փական չղթաներով, դարձաւ խորհրդա-նիշը՝ ժպիտով եւ լուսաւոր հայեացքով արտայայտուած մեծ վիշտին, խորհր-դանիշը՝ Թրթռացող բերկրանքին, որ եկաւ տառապանքներէն եռք···

Կոմիտասեան երգը արուեստի աւար-տուն, կատարեալ ստեղծագործութիւն է, ինչպէս Նարեկացիին՝ միջնադարէն մին-չեւ մեր օրերը։ Ան ունի ներքին ներդաշնակութիւն, ներքին կառոյց, ներքին տրամաբանութիւն։ Ան ունի ներքին ներդաշնակութիւն, ներքին կառոյց, ներքին տրամաբանութիւն։ Ան ունի ներքին ներդաշնակութիւն, ներքին կառոյց, ներքին տրամաբանութիւն։

Կոմիտասեան երգը արուեստի աւար-տուն, կատարեալ ստեղծագործութիւն է, ինչպէս Նարեկացիին՝ միջնադարէն մին-չեւ մեր օրերը։ Ան ունի ներքին ներդաշնակութիւն, ներքին կառոյց, ներքին տրամաբանութիւն։ Ան ունի ներքին ներդաշնակութիւն, ներքին կառոյց, ներքին տրամաբանութիւն։

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Անգլիացին զայն ուշադրութեամբ դի-տելով՝ ինքնիրեն սա խորհրդածութիւնը ըրաւ·

— Ահաւասիկ մարդ մը որուն նմանը կարելի չէ դանել Եըլտըզի պալատին մէջ։

Արդարեւ Սաի թուրք յեղափոխական երիտասարդութեան ամէնէն մաքուր տի-պարներէն մին էր։ Մեծանձն, աննենգ ու հրաբորբոք հոգի մը որ իր ազգային կեանքին մէջ իսկ ընդվզած էր բռնակա-լութեան դէմ եւ որուն միակ երազը եղած էր իր հայրենիքի աղատագրու-մը։ Տարիներէ ի վեր արդէն, իր դաղա-փարակից երիտասարդներուն հետ ան-դային անհամբերութեամբ կը սպասէր այն վայրկեանին ուր պիտի կրնար իր երազը իրագործել։ Այդ վայրկեանը ներ-կայացեր էր, երբ օր մը, դիպուածով հանդիպեր էր Սալիհա հանըմին երբ այդ աղնիւ ու հայրենասէր տիկինը ար-դէն իր անձը նուիրած էր հայրենիքի վերակենդանութեան սրբազան դործին։

Կարճ տեսակցութիւն մը բաւական է-ղեր էր այդ երկու հոգիներուն մէջ ան-ջինջ կապ մը հաստատելու համար եւ այդ օրէն ի վեր Սաի, ամէնէն դործօն անդամը դարձած էր դաղտնի կազմակեր-պութեան։

Նախ որ օր մը նշանաւոր դեր մը պիտի կատարէր Օսմանեան վերահաստատուած Սահմանադրութեան առաջին օրերուն, մեր պատմութեան չրջանին, երկրորդա-կան պաշտօնեայ մըն էր Էսքիշէհիր մէջ, ուր սակայն հակառակ իր առերեւոյթ աննշան դիրքին, ամենակարեւոր դեր մը կը կատարէր, միութեան օդակ մը ըլլա-լով բոլոր դործօն ուժերուն միջեւ։

Վերջերս Էսքիշէհէն եկած էր Պոլիս կարդ մը կենսական խնդիրներու կար-գադրութեան համար եւ հոս դադնա-ծածուկ կերպով կ՚աշխատէր դաղտնի կոմիտէին դործերուն, հանդուցեալ հայ-րենասէր Մանեասի Զաուէ Րէֆիք պէյի հետ, իր դործունէութեան կեդրոնատե-դին հասատատելով Գատըգիւղ, Մարբլը Օղլու Թարլասըի կողմերը։

Մաք Լայն, առանց ժամանակ կորսըն-ցնելու, իրեն յանձնուած պաշտօնը խըղ-ճի մտօք կատարեց, նախ իրեն վստահ-ուած ծրարը յանձնելով եւ յետոյ ման-րամասնօրէն պատմելով բոլոր այն դէպ-քերը զորս մեր ընթերցողները դիտեն արդէն։

Սաի պէյ անյապօրէն մտիկ ըրաւ այս ամէնը, որոնք կենսական կարեւորութիւն ունէին իրեն համար, յետոյ աւելցուց·

— Իսկ հիմա, սիրելի պարոն Մաք Լայն, ի՞նչ ընթացք կը կարծէք որ բռնէ մեր Ապտիւլ Համիտը ձերբակալուածնե-րուն հանդէպ։

— Ես կը կարծեմ որ, պատասխանեց Անգլիացին, իր առաջին վախը անցնելէ եւ անձնական պաշտպանութեանը համար ամենաթիխտ միլոցներ ձեռք առնելէ ետ-քը, նորէն պիտի վերադառնայ իր հին խորհուրդին եւ ամէն միլոց պիտի դոր-ծածէ իր դիտերը բնաջինջ ընելու համար։

— Ճիշդ ես ալ ձեր դաղափարէն եմ, դոչեց Սաի պէյ, այդ մարդը որչափ ատեն որ դահին վրայ ապրի՝ կարելի չէ երբեք վստահութիւն ունենալ։ Մեր յան-դուդն արարքը անչուշտ ժամանակաւոր ցնցում մը յառաջ բերաւ, բայց եթէ չկրնանք անմիջապէս օգտուիլ անկէ, նո-րէն մեր ընկերները կոտորած են··· եւ ախո՜ռ, կարելի չէ մեր ըրածը կրկնել··· Զիա փաշայի փախուստովը մեր ուժը չարաչար տկարացած է Եըլտըզի մէջ եւ եթէ մէկ քանի հաւատարիմներ ունինք հոն, անոնք անկարող են կարեւոր դործ մը տեսնելու···։

— Ուրեմն առանց ժամանակ կորսնցնե-լու հարկ է օգուտ քաղել Ապտիւլ Համի-ի ներկայ հոդեկան կացութենէն···։

— Այո, բայց ի՞նչպէս, հարցուց Սաի պէյ մտատանջ կերպով մը ճակատը չո-փելով։

Անգլիացին անմիջապէս չպատասխա-նեց, կարծես միջոց մը կը խորհէր, ճար մը կը մտածէր։

Ի վերջոյ ըսաւ·

— Անչուշտ դաչոյնի սպառնալիքը ի դործ դնելով՝ չէիք յուսար թէ ձեր ըն-կերները անմիջապէս ազատ կը ձգուին։

— Ոչ, այդ յոյսը չունէինք, մեր մե-ծադոյն նպատակին էր դիրենք չարչարան-քէ ու անմիջական մահուընէ ազատել, ժամանակ շահիլ եւ այսպէսով առնե-նելով վերջնական փրկութիւնին պատ-րաստելու։

— Բայց, առարկեց Մաք Լայն, նախ-պէս պիտանալու էիք թէ երբոր ձերբակո-ւելն, բոլոր այս չարչարանքները պիտի պատահէին եւ մահուընէ պիտի չկրնայի-ք փրկուիլ··· ուրեմն ինչո՞ւ ուղեցիք ձեր-բակալուիլ··· որովհետեւ դիտէք ան-չուշտ, որ եթէ ես դայի դիրենք դտնե-իրենց Զամլըճայի թաքստոցին էր մօ-սիկա նոյնիսկ իրենց կամքովն կրնային այդ վտանգէն խուսափիլ կա-պիս սպանդելով, եւ կամ ինձմէ պա-ուոյ խօսք առնելով թէ իրենց դաղտնի պիտի չյայտնէի։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(169 – Շար·)

եւ ոչ միջերկրական ղարաչրջան հասած ռահվիրաներուն ժառանգական խօսքը, հոյակապ՝ քրիստոնէական տաճարներու գիծերը եւ արմատները։

Կոմիտասի կեանքին թելը կտրուեցաւ հոգեմաշ եւ ողբերգական ձեւով, անժամանակ եւ ողբերգական։ Ան կատարեց իր մեծ առաքելութիւնը, հայ ժողովրդական երգը անոր ամենէն մէկ մնաց այնպէս, ինչպէս ստեղծուած էր՝ ժողովրդական, միայն յղկուեցաւ ոճով՝ ժողովրդական ոգիով։ Կոմիտաս չդարձաւ երգին ոչխին, չխեղդեց անոր անմահ երգին ձայնը։ Ընդհակառակն, իր ոչխէն եկող ճայնը։ Ընդհակառակն, իր ամբողջ ուժը եւ վարպետութիւնը ծառայեցուց անոր գեղեցկութիւնը եւ իմաստը ցոյց տալու համար։

Կոմիտաս հայ երաժշտութեան առանձնայատկութիւնն է. Կոմիտասի գործունէութիւնը ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործութեան զարգացման ամբողջ փուլի մը եզրափակումը եղաւ, դարձաւ անոր գագաթնակէտը եւ փրոֆեսիոնէլ երաժշտութեան յաջորդ զարգացման նոր սկիզբը։

Սակայն կոմիտասեան աւանդութիւնները հայ փրոֆեսիոնէլ երաժշտութեան մէջ բաւական ձեւով թափանցած են։ Կարելի չէ Կոմիտասի աւանդութիւններու հետեւորդներուն մասին խօսիլ, առանց յիշելու, օրինակ, Սպենդիարեանի, ինչպէս նաեւ Մոլա-Իչնաթեան եւ Ն. Զեմբերջի գործերը։ Թէ՛ Ց. Ստեփանեան, թէ՛ Լ. Մոլա-Իչնաթեան եւ Ն. Զեմբերջի իրենց ստեղծագործութիւններով կը շարունակեն Սպենդիարեանի, այսինքն՝ ազգային հողին յենող համանուագի աւանդութիւնները։ Անտարակոյս, սոսկումէ իւրաքանչիւրը բերաւ անձնական, ցայտուն բան մը, որ յետագային չարունակեցին ուրիշները, բայց, ընդհանրապէս, անոնք Սպենդիարեանի ակնյայտ ժառանգորդները եղան։

Սակայն, եթէ փորձենք պարզել, թէ փրոֆեսիոնէլ երաժիշտները ինչպէս եւ բացուած են ազգային հիմքը, մեզի համար կը բացուի շատ կարեւոր եւ հետաքրքրական պատկեր մը, այսինքն՝ Սպենդիարեանի եւ անոր հետեւորդներուն ընտրած ստեղծագործական հոլովոյթին հոդերած նկատի կողմը։ Արդարեւ, Սպենդիարեանի «Երեւանեան էքիւտներ» հիանալի նուագարանի վերածուած վարիասիոններուն, Ց. Ստեփանեանի համանուագի գոյզ, ալնիւ հանդիսաւորութեամբ լեցուն էջերուն եւ Ա. Տիգրանեանի ճկուն մեղեդիներուն մէջ կը զգաս Կոմիտասի ազդեցութիւնը։

Ուրեմն մինչեւ Սպենդիարեան արդէն գոյութիւն ունէր չարահիւսական վար պետութեան դպրոց, որ հրաշալի արդիւնքներ տուած էր։

Կոմիտաս ամբողջացուց հայ երաժշտութեան երկու ուղղութիւնները՝ ժողովրդական, զեղջկական-կենցաղային երգը եւ եկեղեցական երաժշտութիւնը։ Եւ ամբողջացուց հանճարեղ կերպով։

Կոմիտասն էր, որ համադրեց, համաձուլեց եւ զեղջկական երգը միաձուլեց փրոֆեսիոնէլ եկեղեցական երաժշտութեան։ Կոմիտաս լաւագոյն կը զգար զեղջկական եւ եկեղեցական երաժշտութեան կապը եւ, ինչպէս կը նկատէ Ֆ. Թուշմաքեան, «նա ժողովրդական եւ եկեղեցական երաժշտութեան աղբակցութիւնը նմանցնում էր եղբօր եւ քրոջ արիւնակցութեան»։

×

1908ին, երբ Սպենդիարեան կրկին հանդիպեցաւ իր ուսուցիչին՝ Ռիմսկի Կորսակովին, վերջինս ըսաւ. «Դուք ծանր գործով պարեւելքցի էք։ Արեւելքը, ինչպէս կ'ըսեն, ձեր արեան մէջ է, ճիշդ այդ պատճառով դուք այդ կարդի երաժշտութեան մէջ կրնաք ստեղծել իսկական, խոշոր արժէքաւոր բան մը...»։ «Այդ կարծիքը ընդունելով Ռիմսկի Կորսակովի կը հասնինք արեւելեան դիւնագիտութիւն ունեցող, բայց ռուսական կամ եւրոպական երաժշտութիւն. մէկ խօսքով՝ արեւելեան (օրիէնթալիզմ)։ Կանխատեսուած արդարացան։ Սակայն հազիւ թէ Ա. Սպենդիարեանի պէս համեստ ներդրում մը մեզի կրնայ անցնէր, թէ սերունդները արժանի կը մատուցուի իրեն, եւ դիւրին ու յարմար կը դառնայ անոնց երթը դէպի ինքնատիպ ըլլալու արժանիքները։

Փրոֆեսիոնէլ կրթութեան ստացած հայ երաժիշտները համանուագ գրելու ատ նախանձները ղեկավարեցին։ Ծնան տաս համանուագներ։ Ն. Զեմբերջի, Ց. Ստեփանեան, Ս. Բալասանեան, Ա. Խոջա – Էյնաթեան չարունակեցին Սպէն – դիարեանի սկսածը։ Եւ որքան ալ լաւ էին փարթիսիոններու առաջին էջերը, նոյնիսկ տաղանդաւոր՝ առանձին ըստեղծագործութիւնները, այնուամենայնիւ, անոնց ըրածը փորձ էր միայն, հայկական համանուագի գրոց ստեղծելու փորձ։

Սպենդիարեանի գործը անհամեմատ աւելի դիւրին էր, քան անոր հետեւորդներունը։ Ան պարզ առաջադրութիւն ունէր եւ գերազանց վարպետութիւն։ Ցետնորդներուն առաջադրութիւնները բարդ էին՝ չարունակել սկսուած գործը եւ ստեղծել նորը, իսկ վարպետութիւնը ակնյայտնի կերպով թերի էր։ Անհրաժեշտ էր մեծ տաղանդ մը, ոպէսզի հայ երաժշտութիւնը նոր բարձունքներու հասցընէր։

Այս գործը վիճակուեցաւ Արամ Խաչատուրեանի, որուն համար ուղեցոյց եղաւ ռուսական դասական երաժշտութիւնը։ «Միասկովսկին՝ իմ անմոռանալի ուսուցիչը, արտասովոր ղեկավարութեամբ եւ խորին ըմբռնողութեամբ ուղղութիւն էր տալիս իմ երաժշտական մտքին ռուսական եւ արեւմտեան դասական երաժշտութեան հարաւորութիւնները ճանաչելու, փրոֆեսիոնէլ կոմպոզիտորական վարպետութիւնը իւրացնելու, ըստ որում, ձգտելով չխախտել, չվտանգել ազգային երաժշտական տարերքի այն կենսական ըղձացումը, որ ես ներծծել եմ մօրս կաթի հետ։ Ընդհակառակն, նա միշտ նախապղծուչացնում էր, որ ես չկորցնեմ Արեւելքի երաժշտութեան լադային ինտոնացիոն եւ ռիթմական ոլորտում կողմնորոշուելու կենդանի ղգացողութիւնը»։

Երաժշտանոցի երրորդ դասարանն էր, 1933ին, երբ յօրինեց հինգ մասէ բաղկացած «Պարային սուիթը», որ սկիզբը եղաւ երիտասարդ երգահանին համանուագ երկերուն փայլուն չարքին։

«Պարային սուիթը» ծրագրային – դեղանկարչական չարահիւսութիւն է։ Խաչատուրեանի արուեստին մէջ ասիկա ժողովրդական պարի համանուագացման առաջին, դեռ ոչ կատարեալ, սակայն ըստկզբանէ կարեւոր փորձ մըն է, — կը գրէ Գ. Մուրով։

Դեռ աւելին, այս գործին մէջ աչուղականն պատումի եւ զանգուածային պարի ինքնատիպ համադրութիւն ստեղծուած է։ Այդ համադրութիւնը բնորոշ է Խաչատուրեանի ամբողջ ստեղծագործութեան մէջ։

Ժամանակակից հայ երաժշտութեան վիճակը հասկնալու համար չափազանց հետաքրքրական եւ կարեւոր է համադրել Կոմիտաս – Սպենդիարեան – Խաչատուրեան եռանկեան երեք գագաթները։

Կոմիտաս իր էութեամբ ժողովուրդի երգիչ էր, խորապէս գիտէր հայ հոգեւոր երգը եւ ունէր փրոֆեսիոնէլ երգահանի բոլոր յատկանիշները, ուստի կարողացաւ համադրել երկու հակադիր թուող բեւեռները եւ ստեղծել նոր երգ և, պահելով անոր ժողովրդական էութիւնը, հասցնել նոր բարձունքի։ Խաչատուրեանի համար նախահիմք եղաւ հայ երաժիշտներու ուրիշ խումբի մը՝ աչուղներու ըստեղծագործութիւնը, եւ ան գործածեց իր այդ մղումը համաչխարհային համանուագութեան հիման վրայ, ստեղծելով երաժշտութեան որակ։

Այդ տեսակէտէն Կոմիտասն ու Խաչատուրեանը իրարմէ հեռու դադաթներ են, սակայն միաւորուած միեւնոյն հողէն ածած երկու ծառի պէս։ Սպենդիարեան անոնց մէջեւ է։ Ոչ միայն ժամանակագրական իմաստով։ Սպենդիարեան հայ երաժիշտներուն հաւատք ներշնչեց, ցոյց տուաւ, թէ որքան հարուստ է անոնց համանուագի ապագան։

Մ. ՌՈՒԽԿԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆՆԵՐԸ

Անիշխանական ուսանողներու գործունէութենէն անկախ, Արեւմտեան Գերմանիա կը պարծենայ իր համալսարաններովբով։ Եւ ուշագրաւը այն է, որ բաւական թիւով օտար երկիրներ ալ կը պարծենան գերմանական համալսարաններով, որով՝ հետեւ, այդ համալսարաններու տասը ուսանողներէն մէկը օտար է։ Հարիւր ուսանողներէն տասը կը վերադառնան իրենց երկիրները, հոն աշխատելու համար։ Եւ բնականաբար, անոնք քարոզիչները կը դառնան գերմանական կրթական դրութեան արդիականութեան։ Քաղաքական անիշխանութիւնը եւ կեղտոտ հիպիպիականութիւնը որքան ալ ջանան, տարակոյս չկայ թէ պիտի չկրնան թիւր տպաւորութիւններ ստեղծել։

Արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, 1966ին կը գործէին մեծ ու փոքր 32 համալսարաններ։ Ուսանողներու թիւը՝ 300 հազար է։ Պետութեան կողմէ կրթութեան յատկացուած վարկերը 1961էն 1967ի մէջեւ 26 միլիառ մարքէն բարձրացան 42 միլիառի։ Այսպէսով է որ գերմանական համալսարաններու մէջ ուսանողներու ուսման մակարդակի բարձրացումը ընդունուեցաւ ամէնուն կողմէ եւ հաւասարեցաւ ամերիկեանին եւ անգլիականին։

Այսօր, Արեւմտեան Գերմանիա աշխարհի այն փոքրաթիւ երկիրներէն է, ուր հազարաւոր օտար ուսանողներ կուգան։

Նոյն գծին վրայ կը դանուի Միացեալ Նահանգներու, Մեծն Բրիտանիոյ, Ֆրանսայի, Աւստրիոյ եւ Սորհ. Միութեան հետ։ Այս վերջին երկիրը ուսանողներ կ'երթան գլխաւորաբար համալսարաններ։

1953-1954 համալսարանական տարեշրջանին՝ գերմանական համալսարաններու մէջ կ'ուսանէին 4300 օտար ուսանողներ։ Այս տարի, գերմանական համալսարաններուն մէջ արձանագրուած են 28 հազար 653 ուսանողներ։ Այս թիւը աւելի մեծ պիտի ըլլար, եթէ գոյութիւն ունենալին անհրաժեշտ հաստատութիւնները, որոնք կը չինուին ներկայիս։ Որովհետեւ օտար ուսանողներ կրթելը՝ չափազանց օգտակար ճարտարարուեստ մը պիտի ըլլայ, թէ տնտեսական եւ թէ քաղաքական տեսակէտէ։

Այս օտար ուսանողներէն շատեր ներկայիս զարգացման դժուարին ճամբուն վրայ գտնուող երկիրներէն են։ Գերմանական համալսարանները, անցեալ դարէն, ստեղծուած հմայք մը ունին եւ կ'արդարացնեն իրենց հռչակը։ Օտարները կ'ուսանին բոլոր գիտութիւնները, — բժշկութենէն եւ ճարտարապետութենէն մինչեւ փիլիսոփայութիւն ու պատմութիւն։ Տնտեսական եւ հասարակագիտական գիտութիւններուն հետեւողները աւելի շատ են։

Մեծ գիւրութիւններ կ'ընծայուին ուսանողներուն, որպէսզի կարելի եղածին չափ հանդիսա պայմաններու մէջ ուսանին։

Ուսումը ձրի է, բայց արտահամալսարանական ծախքերը բաւական շատ ըլլալուն համար գերման պետութիւնը շատ նպաստաւոր պայմաններով վարկեր կուտայ։

Նկատի առնելով որ ուսանողներու թիւը պիտի աւելնայ, համալսարանական նոր քաղաքներ կը չինուին։

Վարչապետ Քիզինկէր 1968 Մարտ 11ին յայտարարեց թէ ներկայիս կ'ուսումնասիրուի մօրուի խոր եւ լայնածիր բարենորոգում մը, որ գրութիւնները նոր տուեալներուն պիտի պատչաճեցնէ։ Ուսանողներու թիւը, 1970ին 450 հազարի պիտի հասնի։

Երկրորդ աշխարհամարտէն ետք հիմնուած նոր համալսարաններէն մէկ քանին համանման են այն հին համալսարաններուն, որ սերունդներու կամ նոյնիսկ դարերու աշխատանք ունին։

Օրինակի համար, Պոխումի նոր համալսարանը կրնայ 10·000 ուսանողի սպասարկել։ Այս համալսարանին մէջ ամէն ինչ վերանորոգուած է։

Պէտք է նշել նաեւ թէ կրթական հարցերը ուսումնասիրող պետութեան գիտական Բարձրագոյն Խորհուրդը միշտ կը քննէ ուսանողներու տեսակէտները եւ կ'որդեգրէ ինչ որ օգտակար ու տարամարտական է։ Բնականաբար, կարելի չէ խօսիլ Հիփիներու եւ անիշխանականներու արտառոց պահանջներուն մասին։ Անոնք կ'ուզեն համալսարանները ապականութեան որջերու կամ յեղափոխական ապստամբութեանց զրոհավայրերու վերածել։

Վերջերս բաժնուող կրթութեան դերմանական շատ մը հաստատութեանց մէջ պատահած դէպքերը պատճառ եղան որ, գերման ուսանողներու մեծագոյն զանգուածը անդրադառնայ մոլորածներու խելագարութեան եւ զանոնք մեկուսացնէ իր արհամարհանքով կամ թշնամանքով։

Թագ. Վէն

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Զարմանալի բան. դերերը փոխուած կ'երեւէին։ Հարցնողը ինքն էր, ինքը որ դաղտագողի պարտէզը մտած էր։

— Ի՞նչ է այդ ծունկիդ վրայի գանդակը։

— Ա՛յս, պատասխանեց Ֆոշլըվան. կապուած է ասիկա որպէսզի մարդ չմոռնայ ինծի։

— Ի՞նչպէս, ինչո՞ւ համար պիտի չմոռնայ։

— Մի զարմանար, կրկնեց ծերուկը։ Այս տունին մէջ միայն կին կայ. շատ մը նորատի աղջիկներ կան։ Կ'երեւի թէ ինծի հանդիպիլը վտանգաւոր բան է։

Երբ գամ, զանգակին ձայնը կ'առնեն եւ կը փախին։

— Ի՞նչ է այս տունը։

— Չե՞ս գիտեր ի՛նչ է։

— Չէ՛, չեմ գիտեր։

— Բայց պէտք է գիտնաս քանի որ դուն գիս հոս գնել տուիր։

— Սեպէ որ բան չեմ գիտեր, եւ ըստ այնմ պատասխան տուր ինծի։

— Լաւ ուրեմն, փքթի փիքփիւսի վանքն է ասիկա։

Ժան Վալժանի յիշողութիւնը սկսաւ կամաց կամաց արթննալ։ Բախտը, այսինքն Նախախնամութիւնը գինքը նետած էր ճիշդ Սէնթ Անթուան թաղին այն վանքը, ուր երկու տարի առաջ ծեր Ֆոշլըվան Ժան Վալժանի յանձնարարութեամբ ընդունուած էր, սայլին տակ մնալով հաշմանդամ դառնալէ ետք։

Ժան Վալժան ինքնիրեն խօսելու պէս կրկնեց.

— Փքթի փիքփիւսի վանքն է։

— Բայց աղէկ միտքս եկաւ, կրկնեց Ֆոշլըվան, ո՞ր սատանային ղօրութեամբը կրցար դուն հոս մտնել, Մատրլէն եղբայր, որքան ալ սուրբ ըլլաս, դարձեալ մարդ մըն ես, եւ հոս մարդ չի կըրնար մտնել։

— Հապա դուն ինչո՞ւ հոս ես։

— Միայն է՛ս կամ հոս։

— Բայց, կրկնեց Ժան Վալժան, պէտք է որ հոս մնամ։

— Մ՛, Աստուած իմ, պոռաց Ֆոշլըվան։

Ժան Վալժան ծերուկին մօտեցաւ, եւ ծանր ձայնով մը ըսաւ.

— Ֆոշլըվան եղբայր, կեանքդ ազատած եմ։

— Ես առաջ ըսի քեզ թէ ազատած ես ինծ, պատասխանեց։

— Լաւ, դուն ալ այսօր կրնաս ընել ինձ ինչ որ ժամանակին ես ըրի քեզ։

Ֆոշլըվան Ժան Վալժանի հաստաբան դուկ ձեռքերը բռնեց իր ծերացած ոսկրոտ եւ դողդոջուն ձեռքերով, եւ քանի մը երկվայրկեան խօսելու անկարողութենէ ետք պոռաց.

— Ո՛հ, Աստուծոյ օրհնութիւնը վայելած պիտի ըլլամ, եթէ ես ալ կարենայի փոխարէն բան մը ընել։ Կեա՞նքդ ազատե՛լ... պատրաստ եմ հրամանդ կատարելու, պարոն քաղաքապետ։

Զարմանալի ուրախութիւն մը ծերունիին կերպարանքը այլափոխած էր։ Դէմքէն կարծես ճառագայթ մը կ'արձակուէր։

— Ինչ կ'ուզես ընեմ, հարցուց։

— Եաքէն կ'ըսեմ, սենեակ մը ունի՞ս։

— Հոն վարը, հին վանքին առերակին հետեւը հիւղ մը ունիմ զոր ոչ ոք կը տեսնէ։ Հիւղին մէջ երեք սենեակ կայ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Շաւիլէն Տիկին Լուսնթագ Կիւլեան իր քրոջ Զապէլ Փիլիպպոսեանի մահուան երրորդ տարելիցին առթիւ 30 ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի օգափոխութեան Կայանին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուր – եանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), դրամատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

« Տարօն – Տուրուբերան » Հայրենակցական Միութիւնը պարտք կը համարի ամէն տարի Վարդավառի տօնին առթիւ ոգեկոչել յիշատակը իր բիւրաւոր նահատակներուն:

Այս տարի, նկատի ունենալով որ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետը մասնաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վարդավառի օրուան առթիւ, կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն որպէսզի ներկայ գտնուին սոյն արարողութեան:

ՏԱՐՕՆ–ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ. Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 21 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթրը Այերէի գեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քաֆէ Մարկի ետեւը):

Հանգստաւէտ պայմաններ, գեղարուեստական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի հայ հասարակաութիւնը անխտիր:

×

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ ՍԷ. ԸԸ ՓԷ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 21ին Կիրակի «ր Շաթօ Պօռրկառ գեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէէն Սէն-Նիզէի ճամբուն վրայ:

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հաճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները:

Ծանօթ.— Օթոքառը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Շըմէն տը լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Քուր– – Պերրիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներուն իր հովուական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ:

Ն. Ս. Օծութիւնը իր շքախումբով Օրլիի օդակայանը կը հասնի Զորեքշաբթի 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ յետոյ ներկաները պիտի մատչին ի համբոյր Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, անձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, Կիրակի օր պատարագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուացնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ" Ը

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին:

Ժամը 15ին շիրիմներու այց:

Կը խօսին ընկերներ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը խմբական պարերով եւ մենապարերով

Խօսնակ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ:

Անձրեւի պարագային ապահովուած է սրահ մը:

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Երեք ճամբորդութիւնները ալ երթ ու դարձ օդանաւով, լաւագոյն պայմաններու մէջ:

ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ.— Փարիզէն մեկնում՝ Յուլիս 31ին, վերադարձ՝ Օգոստոս 16:

ԵՐԿՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — Փարիզէն մեկնում՝ Օգոստոս 3, վերադարձ՝ Օգոստոս 19:

ԵՐՐՈՐԴ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ. — Մեկնում Փարիզէն՝ Սեպտեմբեր 11ին, վերադարձ Սեպտեմբեր 27ին:

ՄԻԱԿ ԳԻՆ՝ 1950 ՖՐԱՆՔ

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOUR

22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS

ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Զորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15–18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի, 13, Ռիւ տը Ֆար, ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75):

Ինչպէս նաեւ ԺԱԳ ՇԷԼԷԼԷԿԵԱՆ

Agence Franco-Suisse, 87, La Canebière — Marseille — Tél. : 62-03-44.

ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ, 154, Ռիւ Պարապան : Հեռաձայն 60 – 01 – 11:

ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի — ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

POUR

LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156

42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14.30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ:

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փնտրածը կը գտնէք:

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ
ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 16 ՅՈՒԼԻՍ
MARDI 16 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11262 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.262

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Ա.

Չորս տասնեակ տարիներու փառաւոր անցեալ մը ունի Համազգայինի Պէյրութի Ճեմարանը, որ Լիբանանի հայկական բազմաթիւ վարժարաններու շարքին բացառիկ դիրք մը ունի:

Համազգայինը հիմնուած էր Եգիպտոսի մէջ, Հայաստանի անկախութեան առաջին տասնամեակին, 1928 Մայիս 28ին խումբ մը մտաւորականներու կողմէ, որոնք առ յաւէտ բաժնուած են մեզմէ:

Հայաստանի խորհրդայնացումով փակուած էին հայրենիքի դուռները:

Անհրաժեշտ էր զբաղիլ տարագիր բազմութեանց ազգապահպանման գործով, ուծացումէ եւ ձուլումէ փրկելու համար օտար աստղերու տակ աչք բացող նորահաս սերունդը:

Հայկական դպրոցն էր լաւագոյն միջոցը այդ նպատակի իրագործման համար:

Համազգայինի հիմնադիրները առաջին վայրկեանին իսկ գործի լծուեցան հայաշատ շրջանի մը մէջ բանալու համար վարժարան մը, ուր ո՛չ միայն հայեցի դաստիարակութիւն պիտի ստանային նոր սերունդի մեր աղաքն ու աղջիկները, այլ անոր շրջանը աւարտողները առաւելապէս պիտի նուիրուէին կրթական գործին:

Երկու պատկառելի դէմքեր, իրաւ մը-տաւորականներ ու փորձ մանկավարժներ՝ յաւէտ անմոռանալի Լեւոն Շանթ ու Նիկոլ Աղբալեան՝ պատրաստակամ նուիրուեցան իրականացնելու Համազգայինի գերազանցօրէն հայրենասիրական ծրագիրը:

Շատով Պէյրութի մէջ բացուեցաւ Ճեմարանը, շատ համեստ յարկի մը տակ, առանց մեծ դրամագլուխի: Զոյգ առաքելներու եւ իրենց ընկերակից ուսուցչուհիներու եւ ուսուցիչներու զոհողութեան ոգին էր գլխաւոր դրամագլուխը:

Այդ ոգիին շնորհիւ է, որ Հազմազգայինի Ճեմարանը դրուեցաւ ամուր հիմերու վրայ եւ տարուէ տարի, աստիճանաբար նորանոր նուաճումներ կատարելով հասաւ այսօրուան նախանձելի վիճակին:

Ճեմարանը դարձաւ տնկարան մը, որ ուսուցիչներ եւ ուսուցչուհիներ հայթայթեց մեր հայաշատ գաղութներու կրթական հիմնարկութեանց:

Հազարաւոր շրջանաւարտներ եւ կիսաւարտներ հայաշունչ ոգիով թրծուեցան ուսուցչապետներու եւ կրթական անձնազոհ մշակներու հայրենասիրական հոգաւոր խնամքին տակ: Ու նետուեցան կեանքի ասպարէզը՝ տոգորուած Հայութեան ծառայելու անընկճելի կամքով:

Բացի ուսուցիչներէ, մեծ թիւ մը կը կազմեն անոնք, որ համալսարաններու մէջ պատրաստուեցան իբրեւ բժիշկ, փաստաբան, ճարտարագէտ, ճարտարապետ, կամ նուիրուեցան այլ ասպարէզներու, միշտ վառ պահելով իրենց մէջ Ճեմարանականի ոգին:

Ամէն տարի այս եղանակին անդրադարձանք Ճեմարանի նորանոր նուաճումներուն, զոհունակութեամբ եւ հպարտութեամբ, տարեվերջի հաշուետուութեան առթիւ:

Անցեալ տարի Ճեմարանը չէր կրցած առնել մրցանակաբաշխութեան աւանդական հանդէսը, իբրեւ հետեւանք արաբ-եւիսրայէլեան ծանօթ պատերազմին: Սակայն ունեցած էր իր շրջանաւարտները:

Այս տարի, հակառակ անբնականոն պայմաններուն, ամավերջի հանդէսը տեղի ունեցած է եւ վկայական ստացած են 16 շրջանաւարտներ, 8 մանչ եւ 8 աղջիկ: Բացակայած է տնօրէնը՝ ծերունազարդ Սիմոն Վրացեան, որ քանի մը ամիսէ ի վեր անկողին ինկած է, իբրեւ հետեւանք դժբախտ արկածի մը:

Փոխ-տնօրէն Մ. Իշխան կարգալով ուսումնական տարեշրջանի ընդարձակ Տեղեկագիրը, շրջանաւարտներուն յանձնած է վկայականները, շեշտելով՝

« 16 հոգի կը նուիրենք այս տարի հայ ժողովուրդին: Մեր ըմբռնումով անոնք պարզ շրջանաւարտներ չեն, որ միայն իրենց ծնողքին ուրախութիւն պատճառեն, այլ իբրեւ ճեմարանաւարտ, անոնք կոչուած են կարեւոր դերեր ստանձնելու նաեւ մեր ազգային կեանքին մէջ: Այս իմաստով անոնք կուգան զօրացնելու մեր ժողովուրդի գոյապայքարին ճակատը »:

Կ՚արժէ ծանօթանալ Ճեմարանի մէկ տարուան նուաճումներու մանրամասնութեանց:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՅՈՒԼԻՍ 14-Ը ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԽՐԱԽՋԱՆՔ ԲԱՅՑ ՆԱԵԻ ՄԻՋԱԴԷՊԵՐ

Շաբաթ գիշեր մինչ բացօթեայ պարահանդէսներ կը սկսէին Փարիզի թաղերուն մէջ, միջադէպեր տեղի կ՚ունենային Պասթիյլ եւ Լատինական Թաղ: Կը սկըսէին այն ձեւով որ տեղի ունեցած են արդէն Մայիսին բայց բարեբախտաբար աւելի շուտ կը դադրէին, առանց մեծ համեմատութիւններու հասնելու:

208 հոգի կը ձերբակալուէին, որոնց մէջ 52 հոգի օտարահպատակ: Այս թիւին մէջ 68 ուսանող կար միայն, որոնց մէջ 17 օտարական: Ժամը 23ի ատեններն է որ թափօր մը սեւ եւ կարմիր դրօշներով հասած է Պասթիյլի հրապարակը: Մօտ 300 հոգի են, որ կը բողոքեն կառավարական միջոցներուն դէմ: Կը պատռեն Ֆրանսական դրօշակները ու կը պոռան «Սկիզբ մըն է միայն, շարունակենք պայքարը»: Քիչ ետք սակայն ցուցարարներու թիւը կը մեծնայ եւ արտասուաբեր ռումբերը մէջտեղ կ՚ելլեն մինչ ցուցարարները կը սկսին փավէներ նետել ոստիկանական կառքերուն վրայ: Ոմանք կը փորձեն նոյնիսկ պատնէշներ բարձրացընել ու կրակի տալ: Նմանօրինակ դէպքեր ալ կը պատահին Լատինական Թաղը: 23 վիրաւոր կայ: Կիրակի գիշեր ալ, աւելի ճիշդ Երկուշաբթի վաղ առաւօտեան (ժամը 2ին) միջադէպեր կը պատահին կրկին Լատինական Թաղը, բայց արագօրէն կարելի կ՚ըլլայ առաջքն առնել, աւելի ծանր բախումներու:

Կիրակի առաւօտ տեղի կ՚ունենար աւանդական զինուորական տողանցքը Շան զ՚Էլիզէի վրայ: Տեղացող անձրեւին տակ կը հասնէր նախագահ տը Կոլ, կողքին ունենալով կառավարութիւնը իր լրիւ կազմով:

Օդին աննպաստ ըլլալը պատճառ եղաւ սակայն, որ կարելի չըլլայ կատարել նաեւ նախատեսուած օդանաւային ցուցադրութիւնը:

× Յուլիս 14ի առթիւ, Նախագահ տը Կոլի շնորհաւորական հեռագրեր ղրկած էին Խորհ. Միութեան նախագահը՝ Պոդգորնի, վարչապետը՝ Կոսիգին, Դաշնակցային Գերմանիոյ նախագահը Լիւպքը, Չեխոսլովաքիոյ նախագահը, մառեշալ Թիթօ, ազգայնական Չինաստանէն (Ֆորմոզա) 475 չին ուսանողներ որոնք Ֆրանսա ուսած են:

Փեքինի Ֆրանսական դեսպանատան մէջ ալ բաժակներ պարպած են տը Կոլի եւ Մաօ Ցէ Թունկի կենացը մինչ «Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը կը ձաղկէր Ֆրանսայի «յետադիմական ուժերը»:

× Կիրակի գիշեր վերջ գտած է Սնէսիւփի (բարձրագոյն ուսուցման սենտիքա որու քարտուղարն էր՝ Ալէն Ժեսմառ, յետագային հրաժարած) համագումարը, ուր ի վերջոյ 300 ձայնի տարբերութեամբ մեծամասնութիւն գտած է այն հոսանքը որ կ՚ուզէր քաղաքական նկարագիր տալ շարժումին: Քուէարկուած առաջին բանաձեւը իր հաշւոյն կ՚առնէ «ինչ որ որ Մայիսի շարժումը ունեցած է կենսական. — ընկերային կարգը խնդրոյ առարկայ դարձնել, մերժել համալսաան մը որ այդ ընկերային կարգին մէջ ձուլումը կը պատրաստէ»:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ԱՆԱԿՆԿԱԼ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ՎԱԼՏԷՔ – ՌՈՇԷ ՄԻՋԱՄՏԵԼՈՒ ՀՐԱՒԻՐՈՒԵՑԱՒ

Բոլորովին անակնկալ հանդիպում մըն է որ յանկարծ տեղի ունեցաւ Վարշաւայի մէջ համայնավար երկիրներու ղեկավարներու միջեւ: Կը թուի թէ — թէեւ ամէն ինչ դռնփակ է — Չեխոսլովաքիոյ հարցն է որ կը ծեծուի հոն եւ այդ առընչութեամբ, վերջին պահուն կ՚իմացուէր որ Վարշաւա կանչուած է Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան քարտուղարը՝ Վալտէք-Ռոշէ, որպէսզի միջնորդի դեր կատարէ Խորհ. Միութեան եւ Փրակայի միջեւ:

Յայտարարուած էր որ Յուլիս 13ին խորհրդային զօրքը կը սկսի քաշուիլ չեխական հողէն բայց Երկուշաբթի օր կ՚իմացուէր որ դեռ չէ շարժած, եւ Փրակայի ձայնասփիւռին բացատրութիւնն այն եղած է որ «զբօսաշրջիկութիւնը շատ ըլլալով ճամբաներուն վրայ», զօրքը չէ կրցած հեռանալ: Բացատրութիւնը անշուշտ քիչ մը տարօրինակ կրնայ թուիլ:

Վարշաւայի հանդիպումին կը մասնակցին «ուղղափառները», ինչպէս՝ Պուլկարները, Լեհերը, Արեւելեան Գերմանացիները եւ անշուշտ Ռուսերը (Պոդգորնի, Կոսիգին, Բրեժնեւ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵՈՒԿՈՍԼԱՎԻՈՅ Պռոպա թերթը կը գրէ թէ հինգ կէտերէ բաղկացած ծրագիր մը ունի Նասր, Միջին Արեւելքի մասին: Ա) Արաբ Մ. Հանրապետութիւնը եւ Իսրայէլ, առանձին բայց միաժամանակ կը յայտարարեն թէ կ՚ընդունին Ապահովութեան Խորհուրդին 1957 Նոյեմբեր 22ի բանաձեւը: Բ) Իսրայէլ կը պարպէ Սինային մինչեւ Յունիս 5ի (1967) գիծը եւ երկու կառավարութիւնները կը յայտարարեն թէ պատերազմական վիճակը դադրած է, Եգիպտոս ապահովելով որ Իսրայէլ.— «Իրաւունք ունի իր հողային ամբողջականութեան եւ խաղաղ գոյութեան, ընդունուած սահմաններուն մէջ: Գ) Կազայի համար, համաձայնութիւն մը կրնայ գոյանալ երկար պայմանաժամի վրայ ամբողջ պաղեստինեան հարցին կարգադրութեան շրջագծին մէջ: Դ) Իսրայէլի կողմէ պարպուելէն ետք, Սուէղ կը վերաբացուի նաւարկութեան: Իսրայէլեան նաւերու անցքը կապուած կը մընայ պաղեստինեան հարցի բանակցութեանց սկսելուն հետ: Ե) Բանակցութիւնները տեղի կ՚ունենան յետագային վերջնական սահմաններու եւ պաղեստինեան հարցին վերաբերեալ երբ փոխադարձ առաջին զիջումները աւելի լաւ մթնոլորտ մը ստեղծեն աշխարհի այդ մասին մէջ:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ ձայնասփիւռը յայտարարեց թէ Վիէթքոնկ յարձակում մը պիտի ընէ Սայկոնի դէմ Յուլիս 15էն 20ի ընթացքին:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ, Ահմէտ Շուխէյրի կը յայտարարէ թէ տղան դաւի մը զոհ գացած է: Ծանօթ է որ պաղեստինեան շարժումին նախկին պարագլուխին զաւակը, խորհրդաւոր պայմաններու մէջ անհետացած էր Փարիզի մէջ եւ յանկարծ գըտնուած՝ Սէնթ-Աննի յիմարանոցը:

ԱԹԷՆՔԷՆ հասած կարգ մը լուրերու համաձայն, պատուիրակութիւնը Հռոմ մեկնած է, հաւանաբար տեսնուելու համար թագաւորին հետ: Միւս կողմէ կը հաղորդեն թէ զօր. Քոլիաս ձերբակալուած է, այն ամբաստանութեամբ թէ մասնակցած էր Դեկտ. 13ի ձախողած մահափորձին:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Ընկերվարական կուսակցութեան հիմնադիրը Իլիաս Ցիրիմոքոս մեռած է 61 տարեկանին: Մաս կազմած էր Ժորժ Փափանտրէուի դահլիճին:

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ ՄԱԿի ներկայացուցիչը՝ Ճորճ Պոլ Երուսաղէմ հասած է խօսակցութիւններ ունենալու համար Էշքոլի հետ: Այս այցելութիւնը քիչ մը պատասխան մը կը նկատուի Նասրի Մոսկուա այցելութեան:

ԹԻԹՕ յայտարարած է եգիպտական Ալ Ահրամ թերթի թղթակիցին.— «Չեմ կարծեր որ այնքան կարճատես մարդիկ ըլլան Խորհ. Միութեան մէջ որ բռնի ուժով միջամտեն Չեխոսլովաքիոյ ներքին հարցերուն»:

ՅՈՒԼԻՍ 14ի շաբաթավերջի առթիւ ալ կառքի արկածները շատ եղած են: Առաջին հաշուեկշիռի մը համաձայն 50 հոգի մեռած է եւ վիրաւորներու մէջ ալ կան, որ ծանր վիճակի մէջ են:

ՊԱՏՈՒԵԼԻ ՔԻՆԿԻ յաջորդը՝ Ապըրնաթի, ազատ արձակուած է առջի օր: Ձերբակալուած էր Յունիս 24ին, Ուաշինկթըն, երբ կը լրանար «աղքատ»ներու բանակումի արտօնութեան պայմանաժամը:

ԿԱՐԵՒՈՐ ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ ՄԸ « ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ » ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ

«Համազգային»ի Կեդր. Վարչութիւնը, առ ի գիտութիւն յարգոյ հայ հասարակութեան, ուրախութեամբ եւ խորին շընորհակալութեամբ կը յայտարարէ հետեւեալը.

«Համազգային»ը Ֆրանսաբնակ ազգայինէ մը ստացած է մօտ քառասուն երեք հազար (43·000) լիբ. ոսկիի (եօթանասուն հազար Ֆրանք) նուիրատուութիւն մը, ի յիշատակ «Յակոբ, Թագուհի, Սիւզան եւ Վարդան Գրիգորեանի», յատկացուելու համար.

Ա) Ճեմարանի գիտական աշխատանոցներու կահաւորման եւ ներկայի պահանջները բաւարարող գործիքներով սարքաւորման:

Բ) Յակոբ Գրիգորեան Մրցանակի հիմնումին, ամէն տարի 300 կամ 100 լիբ. ոսկի տրուելու համար գիտութեանց ճիւղին մէջ առաջնութիւն շահող աշակերտին:

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»Ի
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅԻՇԱՏԱԿԻ ԽՈՀԵՐ

ՀԱՅՈՑ ԿՂԶԻԻՆ 250 ԱՄԵԱԿԸ

(1717 – 1967)

Թ.

1901ի վանքի մեծ յոբելեանին՝ մայր տաճարը հարսի նման շքեղ ու փայլուն, կը բանայ իր դռները. Իտալիոյ Մարգարիտա թագուհին, հինաւուրց բարեկամ Հայոց Կղզիին, աւագ բեմին համար կ'ընծայէ թաւշեայ փառաւոր ու զարդարուն մեծ վարագոյր մը, ոսկեղոյն խորքի վրայ՝ մութ կարմիր բանուածքներով, որ ցարդ կը գործածուի մեծ տօներուն:

Կիւրեղեան Աբբայի գործունէութեան դաղաթնակէտն է այս շրջանը, որ պիտի պսակուի մեծ յոբելեանի համազգային հանդէսներով (1901, Սեպտ. 8):

Շինարարական աշխատանքներու կողքին՝ գրականն ու հրատարակչականը կը նշէ փայլուն յաղթանակներ: 1890էն ասդին, ծերունի Նահապետին կոթողային գործերը իրարու ետեւէ լոյս կը տեսնէին Մխիթարեան տպարանէն. «Այրարատ»էն «Շիրակ» ու «Սիսական», «Հայ Բուսակէն «Հին հաւատք» ու «Հայ Վենետ»՝ յաղթանակի սիւներ են, որ կը կանգնին ԺԹ. դարու աւարտին: Այնուհետեւ՝ Շարականներու եւ Ժամագրքի մեծագիր ու միջակագիր խնամեալ տպագութիւնները, հայկական խաղերու մանրազնին պրպտումով, Ձեռագրաց Ցուցակի հրատարակութիւնները, Գեղունիներու շարքերը, Ղազիկեանի աշխարհաբար թարգմանութիւնները պիտի դան դնել ամուր հիմերը նոր դարուն:

Մեծ Ալիշանի վերջալոյսն է. անոր հետ կը մարի բազմավաստակն Զարբհանալեան, լոյսի ջահը փոխանցելով նոր սերունդներուն: Սարգիսեան, Տիրոյեան, Նահապետեան, Թորոսեան, Սարեան, Տայեցի, Հացունի, Երեմեան, Աւգեր, Տէր-Մովսէսեան, Տէր Սահակեան կը յաջորդեն հիներուն, խանդավառ յոյսերով. միաբաններու թիւը կ'անցնի յիսունը, շատեր կը պսակուին եւրոպական համալսարաններու դափնիներով (Պերլին, Միւնիխ, Ֆրիպուրկ, Լուվէն, Հռոմ): Նոր դարու սեմէն ծրագիրներ կը մշակուին՝ գրական, կրթական, առաքելական գործունէութեան վերածաղկումի. նոյնիսկ վանական վարչակարգի և սահմանադրական որոշ արդիացումի ճիգեր կը կատարուին, որոնց առաջին հանդրուանը կ'ըլլայ 1909ի ընդհանուր ժողովը:

1900ական թուականներուն, վանքը որոշ արդիացումներ կ'ունենայ նաեւ առողջապահական գծի վրայ: Ս. Ղազար կը հասնի ըմպելի վազուկ ջուրը՝ ընդծովեայ խողովակներով, ելեկտրական հոսանքը կուգայ լուսավառել վանական խցիկները, բնակարանային ջեռուցման համար կը զետեղուին գոլաբեր կեդրոնական վառարաններ, սկզբնական շրջանին՝ միայն հասարակաց հաւաքավայրերու եւ սրահներու մէջ, բայց յաջորդաբար՝ մինչեւ անհատական սենեակները կ'երկարին ջերմաբաշխ սարքաւորումները, Տպարանն ալ, բնականաբար, մեծապէս կ'օգտուի այս նպաստաւոր յարմարութիւններէն:

1912 թուականին, Ս. Ղազար դարձեալ կը մեծնայ. հայ վանականները անգամ մը եւս կը ձեռնարկեն նոր հողեր գրաւելու... այս անգամ արեւմտակողմէն: Արդարեւ, շատ խոնաւցած էին այնտեղ շէնքերն ու որմերը՝ ծովի յարատեւ հարուածներէն ու մանաւանդ աղի ջուրի կրծումէն ու աւերածէն: Լճակին շրթները կը հպէին, այդ շրջանին, ինչպէս Մխիթարի օրերուն, վանքի մայր դրան. հոս կուգար հանդչիլ այցելուին նազելագեղ կոնտոլան. իսկ նաւարանը կ'երկարէր քիչ անդին, շէնքերուն մէջ, դէպի նորընծայարան ընթացող թեւին տակ, ուր այսօր ալ կը նշմարուի մարմարէ կամարաձեւ մեծ մուտքը, 1815 թուականի արձանագրութեամբ: Խոնաւութիւնը բարձրանալով որմերն ի վեր՝ կը հարուածէր վերի սենեակները, տակաւ կը քանդէր ծեփերն ու աղիւսները. իսկ արեւմտեան բուռն հովը (կառպէն), որ մերթ ընդ մերթ կը կատղի, մոլեգնօրէն կը սանձահարէր վանքին մուտքը, ստորին յարկի պատուհաններէն իսկ ներս նետելով ալիք ու լօռ: Լեցնելով վանքի առաջակողմեան այդ փոքրիկ ծովախորշը, Ս. Ղազար կը փըրկուէր քայքայիչ աւերածի անընդհատ սպառնալիքէն:

Շուրջ 3·250 քիլմ. հող կ'աւելցուի, եւ վանքը կը ստանայ գրեթէ 17·000 քառակուսի մեթր ընդարձակութիւն: Նոր աւելցած հողամասը կը յատկացուի պարտէզի. քարաշէն գեղեցիկ նաւամատոյց մը կը կառուցուի վանքի մայր դրան դիմաց, անկէ շուրջ 15 մեթր հեռու, հիւրընկալ ու զուարթ մուտք մը ստեղծելով:

Բնականաբար հարկ էր նոր նաւարան մըն ալ շինել, աւելի հեռուն. ատոր կը յատկացուի վանքի արեւմտեան անկիւնը կառուցուած ութանկիւնի մեծ պատշգամին ներքեւի մասը, աւելի եւս խորացնելով ներսը ու բարձրացնելով արտաքինը: Ասոր մօտիկ, աւելի ուշ, կը կառուցուի նաեւ փայտաշէն կամրջակ մը, դէպի լիճ երկարող, որ պիտի ծառայէ իբր նաւամատոյց՝ Վենետիկէն հասնող ու Լիտօ անցնող սպասարկու շոգենաւներուն:

Վենետիկէն եկող շոգենաւը, Ս. Ղազարէն առաջ կը հանդիպի նախ «Սան Սերվոլօ» կղզին լճակը անոր շէնքերուն տակ է փռուած, ու յարատեւ կը լզէ անոր հիմերը: Այդ միեւնոյն կերպարանքն ունէր Հայոց Կղզին՝ Մխիթարի օրերուն. 1815ի մեծ ընդարձակումով՝ նոր երեւոյթ մը առած էր ան հիւսիսէն, շուրջ 60 մեթր հեռացնելով ծովը՝ վանքի շէնքերէն. այժմ 1912ի փոքր յաւելումով, արեւմտակողմէն ալ կը նահանջէ ծովը, բոլորովին նոր կերպարանք մը տալով Հայոց Կղզիին, որ շրջապատուած է հիմա ընդարձակ պարտէզով, հեզաճկուն նոճիներով ու գունագեղ դափնեվարդերով. շէնքերը ամփոփուած են փոքրիկ Հայաստանի ներքնաբերդը: Ծովի հարուածին տակ մնացած է տակաւին նորընծայարանը, արեւմտակողմէն. այդ դիրքին մէջ քիչ մը պիտի սպասէ անիկա, մինչեւ 1947ի վերջնական մեծ ընդարձակումը:

1913ին, Գրոց գիւտի 1500ամեակի համազգային հանդէսներուն կը մասնակցի նաեւ Ս. Ղազար, մեծ խանդավառութեամբ. այդ բարեպատեհ առիթով՝ կը նկարազարդուի Ձեռագրատունը, Վենետիկցի անուանի արուեստագէտ Քերուպինիի վրձինով: Առաստաղին վրայ կը պատկերանայ փառքը Հայոց. մայր Հայաստանը դշխոյակերպ բազմած փառաւոր գահի մը վրայ, ոտքերուն տակ կը ճղմէ տգիտութեան վիշապը, եւ կ'ընդունի Մաշտոց վարդապետին գիւտը. ծիածանն է իջած Արարատի ուսերուն: Գաճէ գեղաքանդակներ ու այլ զարդեր՝ նկարին շուրջ կը նազեն:

Ցաղթանակի եւ ազգային ցնծութեան շրջանն էր. որուն աւա՛ղ... պիտի յաջորդեն պատերազմի, ջարդի ու թալանի տխուր օրերը: 1915...:

Ու մահուան սարսուռը կ'իջնէ նաեւ Հայոց Կղզիին վրայ:

Արեւելքէն հասնող բօթեր կը յուզեն միաբանները. եղբայրակիցներու արիւնը կը հոսի Տրապիզոնի լեռներն ի վար եւ Մերտինի անապատներուն մէջ. նահատակներ. ուրիշ միաբաններ՝ աքսորի տառապանքներուն տակ կը հեծեն, իրենց հազարաւոր ազգակիցներուն հետ:

Համատարած սուգին հետ կ'ողբայ նաեւ Հայոց Կղզին...:

1916ին, եւրոպական պատերազմի ճըգնաժամային օրերուն, Ս. Ղազար կ'ապրի խսկապէս ահուդողի պահեր: Մերձակայ լեռներէն գոռացող թնդանօթները կ'արձագանգեն Վենետիկի լճակի ընդարձակ տարածութեան մէջ. ռմբաձիգ առաջին սաւառնակները կ'այցելեն Վենետիկ: Սարսափ ամէն կողմ ու խուճապ:

Սակայն, մութ ապագային դիմաց՝ չեն յուսալքուիր իմաստուն միաբանները:

Իտալական կառավարութեան սիրայօժար ձեռնտուութեամբ, Վենետիկ քաղաքի գեղարուեստական ու մշակութային դանձերուն հետ, Հայոց Կղզիին դանձերն ու անդին հնութիւնները, թանկարժէք ձեռագիրները, պաշտպանեալ առանձին շոգեկառքերով՝ կը փոխադրուին Ֆիրենցէ ու Հռոմ:

Իսկ 1917ի ուշ աշնան տխուր օր մը, Նոյեմբեր 7ին, Հայոց Կղզին կ'ամայանայ...: Վանքի վաղապետներն ու աշակերտութիւնը կը գաղթեն: Նախ դանձերը, հայկական ձեռագիրները ապահովուած էին. այժմ կարգը կուգայ անձերուն. յուզումով կը գաղթեն հայրենիքէն դէպի Վիթերպօ, անկէ Հռոմ: Նոյն օրը Վենետիկէն կը հեռանայ նաեւ Մուրատ-Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնն ու աշակերտութիւնը՝ դէպի Նափոլի, միանալու համա հուսկ՝ Հռոմի մէջ, նախորդ խումբին:

Սուրբ Ղազար կը մնան լոկ չորս վարդապետներ, երդուեալ պահակները փոքրիկ Հայաստանին. հետերնին ունին մեծն Մխիթարի խնկաբոյր շիրիմը, Ալիշանի հոգին սրբաւանդ:

Կը դադրի ամէն գործունէութիւն. կը լռեն տպարանի մամուլները. ամայութիւն եւ սպասում...:

Տարի մը կը տեւէ այս վիճակը եւ կացութեան բարելաւումին հետ՝ ուրախութեան ժպիտներ կը փթթին:

1918ի Հոկտեմբեր 6ին, Ս. Ղազարու Հայրերը զոհ սրտով կը վերադառնան հայրենիք, իրենց պաշտելի կղզեակը:

Հետզհետէ կը հասնին նաեւ եկեղեցական յարգի զգեստները, թանկագին անօթները սրբազան, եւ հուսկ՝ Վենետիկի բոլոր դանձերուն հետ՝ ամբողջ հայ ձեռագիրները ու մեծագանձ աւանդները:

1919ի արշալոյսին՝ կը սկսի վերածաղկիլ կեանքը Հայոց Կղզիին:

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Շար.)

ՄՏՈՐՈՒՄՆԵՐ ՀԱՅ ՀԱՄԱՆՈՒԱԳԻ ՄԱՍԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Այժմ փորձենք պարզել ԺԹ. դարու վերջերու եւ Ի. դարու սկիզբներու հայ փրոֆեսիոնէլ երաժշտութեան ծագումին պատճառը:

Քուշնարեան կը գրէ. «Հայ գեղջկական երգի այն տեսակը, որ ստեղծուել է զարգացած աւատապետութեան դարաշրջանում՝ ժողովուրդի գոյութեան ամբողջ ժամանակաշրջանի գործունէութեան պտուղն է»: Եւ ապա «... Սեռի եւ ձեւի այն տեսակները, որոնք վերջնականապէս զատորոշուեցին յիշեալ ժամանակաշրջանում, յետագայում շարունակում են իրեն գոյութիւնը եւ հասնում մինչեւ մեր օրերը»: Հետազօտողները դիտել կուտան, որ ԺԳ. դարէն մինչեւ ԺԹ. դար, երբ հայկական հողը կործանարար արշաւանքներու թատերաբեմ դարձաւ, հիմնականին մէջ կը զարգանայ ժողովրդական երաժշտական ստեղծագործութեան երկրորդ ուղղութիւնը (տաղերգեր): Գիւղացին իր կենցաղին մէջ կը պահպանէ անցեալի հրաշալի նմոյշները, չափով մը հարստացնելով զանոնք: Իսկ քանի մը հատն ալ (աւելի հանրամատչելիները) կը փոխուին, նոյնիսկ կ'աղճատուին: Ասոր համար էր, որ Կոմիտաս ջանասիրութեամբ կը փնտռէր միեւնոյն երգին բազմաթիւ տարբերակները, կը ձգտէր գրանել խսկականը:

Ինչ կը վերաբերի աշուղական արուեստին, այդ երկնակամարին ամենափայլուն աստղը Սայաթ-Նովան էր: Անկէ յետոյ եղածները՝ Շամչի-Մելքոն, Միսկի-Բուրջի, Ջիւանի, Շերամ, բոլորն ալ աչքի զարնող, ինքնատիպ աշուղներ էին, սակայն ասոնցմէ ոչ մէկը Սայաթ-Նովայէն պայծառ չփայլեցաւ: Ուրեմն, աշուղական արուեստը վայրէջք կը կատարէր: Աշուղներու ստեղծագործութեամբ այնքան հարուստ ԺԹ. դարը, այնուամենայնիւ, նման եզրակացութեան կը մղէ մեզ: Սայաթ-Նովայի, ինչպէս նաեւ ուրիշ շատ աշուղներու ծննդավայրը, որ Խաչատրեանի ծննդավայրն ալ է, Արեւելքի ամէնէն միջազգային քաղաքը՝ Թիֆլիզը ԺԹ. դարուն եւ Ի. դարու սկիզբները դեռ կը շնչէր աշուղներու վառ եւ գունագեղ վիպապաշտութեամբ: Աշուղներու արուեստը արեւելեան ժողովուրդներու կենցաղին մէջ ամուր արմատներ ձգած էր եւ դարձած «ժողովրդական երաժշտութեան եւ բանաստեղծութեան հարուստ աղբիւր»:

Խաչատրեանի տաղանդը բռնկեցաւ աշուղներու մեռնող արուեստէն եւ, բոցավառելով, այդ արուեստը անգամ մը եւս հասցուց չտեսնուած բարձրութեան՝ Սայաթ-Նովայէն ետք, հաստատելով արեւելեան քանի մը, իրարմէ այնքան տարբեր եւ ինքնատիպ մշակոյթներու հա-

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Երբ մեր ընկերները ձերբակալուեցան, ամէն պատրաստութիւն տեսնուած էր մեծ եղելութեան մը համար որ ոչ միայն զիրենք պիտի փրկէր բռնաւորին ճանկերէն, այլ նոյնիսկ մեր դժբախտ հայրենիքը պիտի ազատէր զինքը մահացնող բռնաւորին ու անոր արբանեակներուն ձեռքէն, պատասխանց Սաի պէյ, սակայն ափսոս որ վերջին բոպէին ամէն ինչ խանգարուեցաւ... ասիկա այժմ չեմ կրնար բացատրել ձեզի, բայց օր մը կ'իմանաք... խնդիրը այն է որ հիմա մեր կազմակերպութիւնը ձախողութեան շրջան մը կը բոլորէ եւ ճիշդ այս միջոցին է որ հարկ է մեր ուժերը ժողվել գերագոյն կռիւը մղելու համար...:

Երիտասարդ Սաի պէյ ոտքի ելաւ. իր եռանդուն եւ ոգեւորուած խօսակցութիւնը ներշնչուած պայծառ ու անկեղծ արտայայտութիւնը գրաւած էին Մաք Լայնի համակրութիւնը եւ մտքովը կը ջանար ճար մը գտնել օգտակար ըլլալու համար իր բարեկամին:

— Սաի պէյ, ըսաւ Անգլիացին ի վերջոյ, ես, ինչպէս ըսի Զիա փաշային, պատրաստ եմ ամէն կերպով աջակցելու ձեզ, միայն թէ ցոյց տուէք ինձ այն ծառայութիւնը զոր պէտք է կատարեմ:

— Շնորհակալ եմ ձեր բարեացակամութենէն, պատասխանեց երիտասարդը Մաք Լայնի ձեռքը բռնելով, եւ վստահ եղէք որ երբեք պիտի չմոռնանք ձեր ըրածները: Մեր հայրենիքը որ այսօր ոտնակոխ կ'ըլլայ կարգ մը անխիղճ թշուառականներու գարշապարին տակ՝ արժանի է ամէն ազնիւ սիրտ կրողներու համակրանքին եւ դուք իրրեւ ամէնէն ազատասէր երկրի մը զաւակը չէք կրնար անտարբեր մնալ անձերու մասին որոնք ինքզինքնին ազատութեան եւ արդարութեան յաղթանակին համար զոհած են:

Մաք Լայն ինքն ալ ոտքի ելաւ, սենեակին մէջ քանի մը շրջան ըրաւ, յետոյ Սաի պէյի դառնալով ըսաւ.

— Մեր ձերբակալուած բարեկամները ապահովաբար չենք կրնար ազատել, բայց զուցէ յաջողինք զանոնք աքսորել տալ. միթէ ասով կը գոհանա՞ք:

— Անշուշտ, պատասխանեց Սաի պէյ, անգամ մը որ Եըլտըզի որջէն հեռանան, մահուան ու չարչարանքի անմիջական վտանգէն խուսափին, միշտ կրնան յուսալ որ զիրենք փրկելու ճար մը պիտի գտնենք:

— Ուրեմն գործը ինծի թողուցէք, պատասխանեց Անգլիացին վճռաբար:

Քսան վայրկեանի չափ եւս խօսակցելէ ետքը, Մաք Լայն կը մեկնէր Սաի պէյի քովէն եւ կը վերադառնար Եըլտըզի պալատը:

Անգլիացին երբ պալատ հասաւ, իսկոյն կանչեցին Իզզէթ փաշայի քով որ անհամբեր իրեն կը սպասէր:

— Ի՞նչ լուր, կրցա՞ք հետք մը գտնել, հարցուց փաշան վրդոված դէմքով մը:

— Ափսո՛ս, պատասխանեց դաղտնի ոստիկանը յուսահատ երեւոյթով մը, անկարելի եղաւ ինձ ամենափոքր հետք մը գտնել որուն շնորհիւ կարելի ըլլար այս առեղծուածը լուծել:

— Բայց մեր վեհափառ տէրը ամբողջ յոյսը ձեր վրայ դրած է եւ ժամերէ ի վեր անհամբեր ձեր դալստեան կը սպասէ:

— Կը ցաւիմ որ այս անգամ պիտի չկրնամ օգտակար ըլլալ սուլթանին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(170 – Շար.)

...ուստ եւ խորհրդաւոր համադրութիւնը: Աշուղ՝ արաբերէն կը նշանակէ «սիրահարած», «կիրքով տարուած»: Ճիշդ այդպէս, կարճ եւ յստակ կարելի է բնորոշել Խաչատրեանի վերաբերումը կեանքի հանդէպ: Այդպէս է Խաչատրեան՝ Ի. դարու աշուղական արուեստի հետեւորդը, որ մեծ ճշդութեամբ որոշած է իր ստեղծագործական հաւատամքը եւ իրագործած շռայլաբար:

Այս ձեւով, ժողովրդական ստեղծագործութեան (առաջին պարագային դեղջկական ֆոլքլոր, երկրորդին՝ աշուղական արուեստ) զարգացման յստակ փուլը նոր վերելքի առիթ դարձաւ, վերելք, որ նոր որակ ունի:

Կոմիտասի եւ Խաչատրեանի խառնուածքը այնքան ազգային է, որ անոնց ստեղծագործութիւնը ժողովրդականին շարունակութիւնը եղաւ, սակայն աւելի բարձր, փրոֆեսիոնէլ աստիճանի:

Հայ երգահաններու նոր սերունդը՝ Գ. Եղիազարեան, Ա. Բաբաջանեան, Ա. Յարութիւնեան, Է. Միրզոյեան, Է. Յովհաննիսեան, Ջ. Տէր-Թադեւոսեան ստեղծած է համանուագներու ամբողջ շարք մը, որմէ իւրաքանչիւրը կը բանայ նոր ուղի մը հայ համանուագին մէջ: Վերոյիշեալ երգահաններուն ստեղծագործութիւնը սնած է զանազան աղբիւրներէ: Սակայն մեր նպատակն է պարզել, թէ անոնք ինչպէս իւրացուցած են Կոմիտասի, Սպենդիարեանի եւ Խաչատրեանի աւանդութիւնները: Երիտասարդ երգահաններու ստեղծագործութիւնները տեսակ մը լուսապսակ կը ստեղծեն Խաչատրեանի շուրջը: Ոչ մէկ Հայ, ինչպէս նաեւ Անդրկովկասցի կամ Կեդրոնական Ասիացի չկրցաւ խուսափիլ անոր ազդեցութենէն: Ասիկա շատ արդիւնաւէտ էր, սակայն նոր կայծ վառելու համար անհրաժեշտ էր յաղթահարել այդ ազդեցութիւնը: Երբ արուեստագէտը կ'ըմբռնէ մէկու մը ստեղծագործ էութիւնը, անոր ու իր միջեւ կը գտնէ տեսակ մը ընդհանրական գիծեր, ասիկա կը նշանակէ, որ ան կրնայ խուսափիլ ոեւէ մէկուն նմանելէ: Ասոր ցայտուն ապացոյցը Ա. Բաբաջանեանն է: Անոր ստեղծագործական բնոյթը զգացումներու առատութեամբ եւ արտայայտութեան սրտամօտութեամբ նման է Խաչատրեանին:

Արուեստի բոլոր գործերը չէ, որ հանրութիւնը կ'ողջունէ իբրեւ յայտնագործում: Սակայն իւրաքանչիւր արժէքաւոր գործ կը դառնայ վերելքի աստիճան մը: Խաչատրեանէն ետք եկող հայ երգահանները, հետեւելով հանդերձ անոր, այսուհանդերձ հրաժարեցան երաժշտութեան էմփրովիզիասիոն սկզբունքէն, տարերային շարժումէն, զգացական յայտնութիւններէն, այսինքն՝ Խաչատրեանի արուեստին բնորոշ գիծերէն:

Հրաժարումը խթան է: Կը յայտնուին Գ. Եղիազարեանի լայնածաւալ սեռային համանուագ կտաւը, Ա. Յարութիւնեանի վիպական համանուագը (չափածոյ վէպ), Է. Յովհաննիսեանի հերոսապատում կըտաւը եւ Ջ. Տէր-Թադեւոսեանի պայքարի համանուագները: Իշխողը զգացումներու տարերքը չէ, հակառակ անոր որ զգացումները շատ են բացայայտուած, այլ միտքերու տարերքը: Այդ համանուագները շրջադարձ մըն են դէպի երաժշտութեան իմացականութիւնը:

Վերոյիշեալ չորս երգահաններն ալ ստեղծագործական տարբեր խառնուածքներ ունին եւ ինքնուրոյն են երաժշտութեան եւ իմացականութեան միասնական ձգտումին մէջ: Համանուագներէն իւրաքանչիւրը այդ նպատակին կը դիմէ իր ուղիով:

Գ. Եղիազարեան ընտրեց ծրագրային սկզբունքը: «Շիրազի բանաստեղծութեան բնաբաններով» արտայայտութիւնը արդէն ունկնդրին կը մատուցանէ ամբողջ դիւցազնավէպ մը հայ ազգին պատմութենէն: Համանուագին երաժշտութիւնը գեղանկարչական է: Ուշադրաւ է ամէնէն առաջ իր արտասովոր գունագեղութեամբ, հայ երաժշտութեան համար նոր ապաւորապաշտ գոյներու թարմութեամբ: Սակայն գլխաւորը այն է, որ Շիրազի բանաստեղծութեան բնաբանէն թելադրուած է ամբողջ գործին յղացումը, եւ հեղինակին նպատակը եղած է ունկնդրին մղել յատուկ խորհրդածութիւններու: Ասոր համար ալ Գ. Եղիազարեանի համանուագը դիցաբանական ասքի բնոյթ ունի:

Էդ. Յովհաննիսեանի համանուագը հիմնականին մէջ դիցաբանական է, կ'արտացոլէ հայ ժողովուրդին պատմութեան անցեալն ու ներկան: Սակայն համանուագի զարգացման սկզբունքը հակադրուած է ծրագրային համանուագին: Երաժշտութիւնը կը հիւսուի տառապագին, հակասական, պրպտող միտքերու բախումներէն:

Ա. Յարութիւնեանի համանուագը քընարական է, յոյզերով լեցուն, նոյնպէս կ'արտացոլէ հայ ժողովուրդին պատմութեան ողբերգական էջերը, բայց նաեւ կը գովերգէ անոր ոգիին անպարտելիութիւնը:

Ջ. Տէր-Թադեւոսեանի երկու համանուագները կը հաստատեն նոր ուղղութիւնը: Առաջին համանուագը խոր հոգեբանական է եւ կը խառնուի վերոյիշեալ հոսանքին: Երկրորդը ծրագրային է:

Արդեօ՞ք ծրագրային է սովորական իմաստով: Բնանկարներ, գործողութիւններ չի պատկերացներ, որոշակի տիպարներ չի մարմնաւորեր, կ'արտայայտէ տրամադրութիւններ, տպաւորութիւններ եւ խորհրդածութիւններ, որ ծագած են Շոլոխովի «Մարդու ճակատագիրը» կարդալէն ետք: Երգահանը կը ջանայ ըմբռնել նիւթին խորութիւնը, պատումի գաղափարը: Հակադրական թատերականութեան սկզբունքով համանուագին մէջ կը խուժէ մեր առօրեան. սիրած աղջկան տիպարը, ուժեղին եւ թոյլին մենամարտը, սակայն հակադիր տիպարները շատ ընդհանրացուած են, եւ ունկնդիրը չի հետեւիր բովանդակութեան զարգացումին:

«Արուեստի պատմութիւնը անհետացող ձեւեր եւ զուտ կրկնութիւններ չի դիտեր: Հինը կը վերադառնայ, իբրեւ նոր՝ նորը արտայայտելու», կ'ըսէ Շըկլովսկի:

Ճիշդ այդպէս ալ մեզի վերադարձաւ Է. Միրզոյեանի համանուագը: Վերադարձաւ իբրեւ նոր, սուր, ժամանակի արձագանգ: Ան մեզի վերադարձուց երաժշտութեան մտերմիկ, սենեկային բնոյթը, բայց այն սենեկայինը, ուր, ինչպէս ջուրին կաթիլին մէջ, արտացոլուած է աշխարհը: Այս գործին հեղինակը նոր ձեւով, առարկայօրէն եւ խելացի կերպով գնահատեց իր նախորդներն ու ժամանակակիցները: Եւ, եթէ Խաչատրեանի գործիքաւոր քոնչերթօներու կըշռոյթօրէն փայլատակող ցոլքերը թափանցած են համանուագին մէջ, միւս կողմէ անոնք ամբողջովին պայմանաւորուած են ողջ ստեղծագործութեան ըմբռնումով, որ բանականութեամբ թելադրուած է: Միտքը դարձաւ կազմակերպող սկզբունք: Համանուագին էութիւնը հարմոնիին որոնումներն են, այն հարմոնիին, որ թերեւս Կոմիտասը կը փնտռէր: Իր ներքին ներդաշնակութեամբ, արտայայտութեան զուսպ ոճով, ողբերգականը եւ լուսաւորը հաւասարակշռելու իր բնազդական մղումով, մեղմ հիւմբրի գոյութեամբ այդ համանուագը կ'երթայ դէպի Կոմիտաս:

Այս բաղձալի շրջադարձին համար Միրզայեանի համանուագը պարտական է իրմէ առաջ եղածին: Իսկ ինչ որ կը կատարուի անկէ ետք՝ կը խօսի այդ երկին նշանակութեան մասին: Հայ երաժիշտներու ստեղծագործական նոր շրջանը վառ, մոլեգին, երբեմն պարզամիտ, երբեմն ալ փիլիսոփայող արուեստագէտներու մեծ աշխատանոց է: Պատկերը խայտաբղէտ է: Բայց, եթէ մենք դիմենք յառաջատար երիտասարդներ Տ. Մանսուրեանի եւ Ս. Շաքարեանի գործերուն, կը հաստատենք այն միտքը, թէ «ինչքան Կոմիտասէն հեռու, նոյնքան անոր մօտ»:

Անոնք ամէնէն առաջ հրաժարեցան «նոր արտայայտչական միջոցներու» ապարդիւն որոնումներէ: Սակայն ասիկա երբեք չի նշանակեր, թէ անոնց արտայայտչական միջոցները նոր չեն: Ժամանակակից երգահաններ Վեպերի, Պարտոկի, Պերգի, Հինդեմիտի, Պուլէզի արուեստի երկրպագու եւ գիտակ Մանսուրեանի եւ Շաքարեանի գաղափարները կը սնանին եւ կը ներշնչուին իրենց հարազատ ժողովուրդին երաժշտութեան ակունքներէն: Անոնց արուեստին հիմքը հայկական ժողովրդական ստեղծագործութեան ամէնէն բարձր ոլորտը՝ Կոմիտասի երաժշտութիւնն է, աշխարհ, ուր կեդրոնացած են անսպառ միտքեր եւ զգացումներ, որ համահընչիւն են բոլոր դարաշրջաններուն:

Ակունքները, որոնցմէ կը սնանի մեր երգահաններու երիտասարդ սերունդը շատ հարուստ են: Այդ սերունդը կը ժառանգէ հայ փրոֆեսիոնէլ երաժշտութեան բուռն զարգացման կէս դարու պատմութիւնը, դասական համանուագին փորձը, անոր առջեւ է ժամանակակից երաժշտական ստեղծագործութեան չափազանց հարուստ եւ հետաքրքրական պատկերը:

Մ. ՌՈՒԽԿԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Համախարբերդցիական Միութեան Ֆըրանսայի շրջանի 27րդ Պատգմ. Ժողովը տեղի ունեցաւ 6 Յուլիս Շաբաթ օր, Մարսէյլի շրջաններէն Ֆապրէկուլի գեղեցիկ դղեակին սրահներէն մէկուն մէջ:

Կեդր. Վարչութեան նախագահ Ս. Տէր-Մարտիրոսեան բարի գալուստ մաղթեց ներկաներուն եւ ներկայացուց իր կազմին հրաժարականը:

Օրուան դիւանը ընտրուեցաւ միաձայնութեամբ, յանձինս հայրենակիցներ Կ. Կիւմիւշեանի՝ նախագահ, Մարսէյլէն եւ Կ. Տէմիրճեանի՝ քարտուղար, Կառտանէն:

Նախագահը շնորհակալութիւն յայտնեց իրենց հանդէպ յայտնուած վստահութեան համար, եւ ներկաները հրաւիրեց վայրկեան մը յոտնկայս լռութեամբ յարգել մեզմէ յաւէտ բաժնուածներու անմոռանալի յիշատակը:

Լիազօրագրերու ճշդումէն եւ վաւերացումէն ետք կարդացուեցաւ նախորդ Պատգմ. Ժողովի ատենագրութիւնը առ ի տեղեկութիւն:

Բոլոր մասնաճիւղերը կարգով տուին իրենց տարուան մը գործունէութեան նիւթական եւ բարոյական զեկոյցը, յիշելով ձեռնարկներն ու օգնութիւնները:

Կեդր. Վարչութեան քարտուղար Ա. Աճէմեան իր կարգին կարդաց վերջացող տարեշրջանի զեկոյցը, որ կարգ մը իրականացումներու եւ նոր պատրաստակամութեանց վկայաթուղթ մըն էր: Ան շեշտեց որ Միութեան գործունէութիւնն ու օգտակարութիւնը հետեւանքն էր Կեդր. Վարչութեան եւ բոլոր մասնաճիւղերու բացարձակ վստահութեան եւ համագործակցութեան:

Կէսօրէն ետք նախապէս ընտրուած 3 հոգինոց քննիչ յանձնախումբը տուաւ իր քննութեան արդիւնքը, ըստ որուն Կեդր. Վարչութեան գանձապահ Խ. Խումարեանի հաշիւները կը ներկայացնեն խիստ յստակ, մանրամասն եւ խղճամիտ գործառնութեան մը բոլոր յատկութիւնները:

Պատգամաւորները միաձայնութեամբ գնահատեցին թէ՛ Կեդր. Վարչութեան եւ թէ բոլոր մասնաճիւղերու ազգօգուտ գործունէութիւնը, որ տրուած պայմաններու տակ առաւելագոյնն էր: Իբր եզրակացութիւն, ձեռնբարձ եւ միաձայնութեամբ վերընտրուեցաւ նախորդ Կեդր. Վարչութիւնը նոյնութեամբ:

Յաջորդ օրը՝ Կիրակի, նոյն տեղին անզուգական պարտէզին մէջ մեր դաշտահանդէսն էր, ամառնային ամենագեղեցիկ օրուան մը պայծառ արեւին եւ հսկայ ծառերու զովացուցիչ շրջանակին մէջ: Առտուընէ հայկական երգի ու նուագի յուզիչ նոթերը: Շատ մը ընտանիքներ ներկայ՝ իրենց ճաշերով:

Կէսօրին ճաշ՝ ի պատիւ պատգամաւորներուն եւ իրենց ընտանիքներուն: Խանդավառ մթնոլորտ: Մի քանի վայրկեանի մէջ կոկիկ դումար մը ապահովուած սրտաբուխ նուիրատուութեամբ: Կէսօրէ ետք դեղարուեստական բաժին հարիւրաւոր հայրենակիցներու ներկայութեան: Երգ ու նուագ Մարա Զալեան եղբայրներէ: Խօսնակ Ն. Տէրտէրեան յաջողապէս կը վարէ հանդէսը եւ խօսքը կուտայ Վալանսի երիտասարդներու նախագահ Մանուկ Ստեփանեանի, որ թէ հայերէն եւ թէ Ֆրանսերէն սրտաբուխ խօսքերով կոչ կ'ընէ բոլոր երիտասարդներուն հետեւիլ իրենց օրինակին:

Դաշտահանդէսը ամէն տեսակէտով մեծ յաջողութիւն մը եղաւ, շնորհիւ բոլոր անդամներու անշահախնդիր նուիրման: Շատ մը հայրենակիցներու տարին անդամ մը առիթ կը տրուի զիրար տեսնել եւ վերակոչել հին ու անուշ յիշատակներ:

Պիւֆէն եւ խորովածը զոհացում տուին բոլորին:

Իրիկունը ոչ ոք կ'ուզէր բաժնուիլ այս հրապուրիչ վայրէն ու մթնոլորտէն:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (245)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Իրօք հիւղը աւերակին ետեւը ամենեւին չտեսնելու դիրքով պահուած եւ չերեւալու դիրքով շինուած ըլլալով, Ժան Վալժան իսկ չէր տեսած:

— Լաւ, ըսաւ Ժան Վալժան, հիմա քեզմէ երկու բան կը խնդրեմ:

— Ի՞նչ է ուզածդ, պարոն քաղաքապետ:

— Նախ կ'ուզեմ որ ամենեւին մարդու չըսես ինչ որ գիտես իմ մասիս: Երկրորդ գիտցածէդ աւելի բան հասկնալու համար հարցուփորձ մի ըներ ինծի:

— Ինչպէս կ'ուզես, այնպէս ըլլայ: Գիտեմ որ Աստուծոյ մէկ բարի մարդն ես միշտ: Մանաւանդ թէ զիս հոս դնողը դուն ես: Քու գործերուդ խառնուելու իրաւունք չունիմ: Պատրաստ եմ կամքդ կատարելու:

— Լաւ, հիմա եկուր հետս, երթանք աղջնակը բերենք:

— Ա՛հ, աղջնա՞կ մըն ալ կայ ըսաւ Ֆոշլըվան:

Ուրիշ բան չըսաւ եւ Ժան Վալժանին ետեւէն գնաց տիրոջը ետեւէն գացող շունի մը պէս:

Կէս ժամ հազիւ անցած էր, եւ ահա Քողէթ լաւ կրակի մը բոցերէն վարդագոյն կերպարանք մը առնելով, կը քնանար ծեր պարտիզպանին անկողնին մէջ: Ժան Վալժան փողկապը վիզը անցուցած եւ թիկնոցն ալ հագած էր. պատին վրայէն ներս նետած գլխարկն ալ գտնուած էր, մինչդեռ Ժան Վալժան թիկնոցը կը հանէր, Ֆոշլըվան իր զանգակաւոր ծընկընոցը հանեց, որ հիմա կողովի մը քով բեւեռէ մը կախուելով պատին զարդը եղած էր:

Երկու մարդիկը կը տաքնային սեղանի մը քով նստած, որու վրայ Ֆոշլըվան կտոր մը պանիր, թուխ հաց մը, շիշ մը գինի եւ երկու բաժակ դրած էր, եւ ծերուկը ձեռքը Ժան Վալժանին ծունկին վրայ դնելով կ'ըսէր.

— Այսպէս ուրեմն զիս շուտ մը չճանչցար Մատըլէն եղբայր, անոր ասոր կեանքը կ'ազատես, յետոյ կը մոռնաս զանոնք: Այդ դէշ բան է, բայց անոնք կը յիշեն քեզ: Ապերախտ մըն ես եղեր...

ԳԼՈՒԽ ԺԵ.

ԹԷ ԻՆՉՈՒ ԺԱՎԷՐԻ ՈՐՍՈՐԴՈՒԹԻՒՆԸ ԱՊԱՐԴԻՒՆ ՄՆԱՑ

Գրեթէ ամենապարզ պայմաններով կատարուեր էին այն ամէն դէպքերը, որու ներքին կողմը նախորդ գլուխներու մէջ տեսան:

Ժան Վալժան Ֆանթինի մահուան անկողնին քով Ժավէրէն ձերբակալուած ըլլալով Մ...ի բանտը տարուելէն ետք, նոյն գիշերը երբ բանտէն փախաւ, ոստիկանութիւնը կարծեց թէ փախստական թիապարտը դէպի Փարիզի կողմը ուղղուած է:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց Վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է, զոյգ հանդէսներու առիթով, հետեւեալ նուէրները.—

Պր. Շարլ Կէօդիւմեան, Սարսէլ, 200 ֆրանք: Տիկին Տ. Սերէնկիւլեան 100, Տէր եւ Տիկին Ն. Երամեան 100, Տիկիններ Յոլինէ Չիլինկիրեան, Լիզա Մոստիչեան, Խօճապէկեան 50ական, Պր. Կարօ Ոսկերիչեան 40, Տէր եւ Տիկին Չըպուքեան, Տիկիններ Զ. Պապիկեան, Հ. Մութաֆեան 20ական, Պարոններ Մ. Գալաճեան, Թաթիկեան 20ական, Տիկին Ա. Նաքըշքէրեան 10 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկ. Փերուզ Ստեփանեան եւ իր զաւակները իրենց ամուսնոյն եւ հօր Զատիկ Ստեփանեանի մահուան տարելիցին առթիւ 100 ֆրանք կը նուիրեն Մոնմորանսիի հանգստեան տան:

(Ստանալ «Յառաջ»էն):

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ
ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, մեր Տիրոջ այլակերպութեան (Վարդավառ) տօնին առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, նորոգ հանգուցեալ, Տէսինի Հոգեւոր Հովիւ, Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ
եւ
ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուրեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), դրամատունները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

« Տարօն – Տուրուբերան » Հայրենակցական Միութիւնը պարտք կը համարի ամէն տարի Վարդավառի տօնին առթիւ ոգեկոչել յիշատակը իր բիւրաւոր նահատակներուն:

Այս տարի, նկատի ունենալով որ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետը մասնաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վարդավառի օրուան առթիւ, կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն որպէսզի ներկայ գտնուին սոյն արարողութեան:

ՏԱՐՕՆ–ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈՒ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 21ին Կիրակի «ր Շաթօ Պօռըկառ գեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէէն Սէն-Նիզէի ճամբուն վրայ:

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հաճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները:

Ծանօթ.— Օթոքառը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Շըմէն տը լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Քուր– – Պերրիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ
ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ. Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 21 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթրը Այերէի գեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քաֆէ Մարկի ետեւը):

Հանգստաւէտ պայմաններ, գեղարուեստական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի հայ հասարակաութիւնը անխտիր:

×

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ
ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ ՍԷ. ԸԸ ՓԷ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

“ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ „ Ը
ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին:

Ժամը 15ին շիրիմներու այց:

Կը խօսին ընկերներ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը խմբական պարերով եւ մենապարերով

Խօսնակ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ:

Անձրեւի պարագային ապահովուած է սրահ մը:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Ինչպէս տեղեկացուցինք արդէն, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը՝ Ն. Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Հիւս. եւ Հարաւ. Ամերիկաներուն իր հովուական այցելութիւններէն ետք, դէպի Ս. Էջմիածին իր վերադարձի ճամբուն վրայ պիտի հանդիպի նաեւ Փարիզ:

Ն. Ս. Օծութիւնը իր չքախումբով Օրլիի օդակայանը կը հասնի Չորեքշաբթի 17 Յուլիս 1968 ժամը 13,50ին, ուրկէ պիտի առաջնորդուի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր «Հրաշափառ»ով մուտք պիտի գործէ եւ պիտի կատարէ «Գոհաբանական» աղօթքը, որմէ յետոյ ներկաները պիտի մատչին ի համբոյր Ամենայն Հայոց Հայրապետի Ս. Աջոյն՝ եկեղեցւոյ մէջ:

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, անձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, Կիրակի օր պատարագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուացնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ԼԻՈՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հաբէլեանի մօտ:

×

ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ օր ժամը 14էն 18, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն համար դիմել մինչեւ Յուլիս 20, վերոյիշեալ թուղթերով միասին:

ՖՈԹՕ ՌԵՔՍ, 2 Ռիւ Պեռնար տիւ Պուա
Հեռաձայն 20–23–33

Արուարձաններէն կրնան դիմել տեղւոյն մասնաճիւղերու վարչութեանց:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է
43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ:

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտրուածը կը գտնէք:

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ
ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
17
ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI
17 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11263

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.263

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՊԻՅՐՈՒԹԻ ՃԵՄԱՐԱՆԸ

Բ.

1930 Մարտին միայն 15 աշակերտով եւ չորս ուսուցիչով ճամբայ ելած՝ ճեմարանի աշակերտ – աշակերտուհիներու թիւը անցեալ տարի հասած էր 602ի, Մանկապարտէզ 210 երկսեռ աշակերտներ, Նախակրթարան՝ 201, Միջին՝ 148, Լսարան՝ 64: Ուսուցչական կազմը կը բաղկանայ 48 հոգիէ, 4ը միայն օտար:

Ուսուցիչ եւ աշակերտ ճեմարանի յարկին տակ կ'ապրին իբրեւ անդամները մեծ ընտանիքի մը, սիրոյ եւ համերաշխութեան մթնոլորտի մէջ, ու այս՝ հիմնադրութեան օրէն մինչեւ հիմա, ինչպէս կը վկայէ Տեղեկագիրը: Ուշադրաւ է յանուղղակի ուսուցչական կազմին մէջ տիրող համերաշխութեան կատար – նալ մթնոլորտը, «որ աղբիւրն է սիրա – լիր եւ անտրտունջ աշխատանքի»:

Գիշերօթիկներու թիւը, որ նախապէս մինչեւ 80 հասած էր, վերջին տարին իջած է 20ի, կէս առ կէս աղջիկ եւ մանչ, իբրեւ հետեւանք Մերձաւոր Արեւելքի քաղաքական անստոյգ կացութեան:

Միջին կարգերու չորս դասարաններուն (6-է) մէջ 11–15 տարեկան աշակերտները յաճախանակ կ'ուսանին չորս լեզուներ, գիտական եւ պատմական այլ դասերու հետ միասին, պատրաստուելու համար Սէրթիֆիքայի եւ Պրեվէի քննութեանց:

Հայ ղպրոցականներէն կը պահանջուի յաւելեալ ճիգ եւ աշխատանք: Միջավայրին ու տեղական պայմաններուն պարտաւորութեամբ է այդ: «Հայը պէտք է ըլլայ տակուն, առաւել աշխատասէր, որպէսզի կարենայ յաղթական դուրս գալ այն մըրցումին մէջ, որուն կը մասնակցին բազմաթիւ համալսարանները»:

Վերջին երեք դասարանները աւանդաբար կը կոչուին Լսարան եւ ուսման երկրորդական բաժինը կը ներկայացնեն:

Նոր օրէնքով աշակերտները պարտաւոր են մասնակցիլ Ֆրանսական դատ ի բանական պետական Պրեվէի քննութեանց:

Առաջին Լսարանի (9րդ դասարան) աշակերտներէն 15 հոգի (19ի վրայ) յաջողած են Ֆրանս. առաջին կարգի Պրեվէի քննութեանց մէջ:

Երեք տարիէ ի վեր ճեմարանին մէջ բացուած է Փիլիսոփայութեան դասարան մը, իբրեւ հետեւանք Ֆրանս. Պաքալորէայի ընդունելութեան: Եօթը հոգիի վրայ հիմնը յաջողած են պաշտօնական քննութեանց մէջ, ինչ որ լաւ արդիւնք մը կը նկատուի:

Ճեմարանի հիմնադրութեան ճամբուն վրայ ամէնէն կարեւոր հարցերուն չուրջ, միջազգային կացութեան, խաղաղութեան, Եւրոպայի ապահովութեան եւ համաշխարհային համալսարանական եւ բանուորական շարժումին: Հանդիպումներ մասնակցողները ուժգնօրէն չեշտեցին ընկերվարական երկիրներու եւ բոլոր հակաչխարհակալական ուժերու միասնականութեան ամրապնդումը, նկատի առնելով աշխարհակալ յարձակումները, որոնք կը չարունակեն մանաւանդ Վիէթնամ եւ Միջին Արեւելք: Բոլոր երկիրներու կառավարութեանց եւ կուսակցու-

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵԽԵՐԸ ՄԻՇՏ ՄՏԱՀՈԳ ԵՆ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՎԱՒՏԷՖ-ՌՈՇԷ

Վարշաւայի փոքր վեհաժողովը վեր – ջացաւ առջի օր բայց կը թուի թէ չլա – մարտը չէ վերջացած:

Խորհ. Միութիւնը եւ ժողովին մաս – նակցող «ուղղափառ» համայնավարներ (Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, Պուլկարիա, Հունգարիա) նամակ մը չա – բաղրած են Փրակայի ուղղուած, որ ապ – դարարութիւն մըն է թէեւ ցարդ նամա – կին պարունակութիւնը գաղտնի կը մնայ:

*Ժողովին առթիւ հրապարակուած զե – կոյցն ալ մեծ բան չըսեր ինչպէս նման պարագաներու հրապարակուած բոլոր զեկոյցները: «Մասնակցողները, կ'ըսէ զեկոյցը, խորհրդակցեցան այն հարցե – րուն չուրջ որ իրենց հասարակաց չա – հուն նիւթը կը կազմեն եւ վճռական փա – փաք յայտնեցին որպէսզի յարատեւ զար – գացման մէջ ըլլան եղբայրական կապե – րը, ընկերվարական դրութեան ամրա – պնդումը, անոր միասնականութիւնը եւ վճռականութիւնը ըստ մարքսիզմ – լենի – նիզմի սկզբունքներուն եւ պրոլետարական միջազգայնականութեան: Հանդիպման ընթացքին, մտքերու փոխանակութիւն եղած է ներկայ ամէնէն կարեւոր հարցե – րուն չուրջ, միջազգային կացութեան, խաղաղութեան, Եւրոպայի ապահովու – թեան եւ համաշխարհային համալսարանական եւ բանուորական շարժումին: Հանդիպ – ման մասնակցողները ուժգնօրէն չեշտե – ցին ընկերվարաբան երկիրներու եւ բո – լոր հակաչխարհակալական ուժերու մի – ասնականութեան ամրապնդումը, նկատի առնելով աշխարհակալ յարձակումները, որոնք կը չարունակեն մանաւանդ Վիէթ – նամ եւ Միջին Արեւելք: Բոլոր երկիրնե – րու կառավարութեանց եւ կուսակցու – թեանց ներկայացուցիչները, մասնաւոր ուշադրութիւն մը ընծայեցին յարձակո – ղական եւ աշխարհակալ ուժերու դործու – նէութեան զարգացման, որոնք կը ջանան ուշադրութիւնը ցրուելով, խափանել ըն – կերվարական վարչակարգը ընկերվարա – կան զանազան երկիրներու մէջ եւ տակա – րացնել գաղափարական կապերը եւ դի – նակցութիւնները, որոնք կը միացնեն ըն – կերվարական երկիրները: Հանդիպումին մասնակցողները տեղեկութիւններ փոխա – նակեցին, պրոլետարական միջազգայնա – կանութեան ոգիի չրջագիծին մէջ, իրենց իսկ երկիրներու կացութեան վրայ եւ Չեխոսլավաքիոյ դէպքերուն զարգացման ու հաւաքական նամակ մը ղրկեցին չեխ համայնավար կուսակցութեան կեդրոնա – կան կոմիտէին»:

Գաղտնապահութիւնը լաւ կը պահուի անչուշտ, բայց դէտերու կարծիքով, Հունգարիա ընդդիմացած է Խորհ. Մի – ութեան եւ միւսներուն բռնած չատ կար – ծրը ղիրքին Փրակայի նկատմամբ:

Ամէն պարագայի մէջ երէկ խորհրդային զօրքերը կամաց-կամաց սկսած են մեկ – նիլ Չեխոսլովաքիայէն (ինչ որ կրնայ նշանակել թէ Վարշաւայի ժողովը դէմ եղած է բռնի ուժի միջամտութեան), Չեխերը մտահոգ կը մնան, թէեւ տեղի տալու կամ վախ յայտնելու որեւէ տրա – մադրութիւն չունին: Արդարեւ զօր. Պըր – շէվիկ որ բանակի բաժանման պետն է, չեխ համայնավար կուսակցութեան կ. Կոմիտէի մօտ յայտարարած է.— «Ոչ մէկ յոդուած կայ որ կը նախատեսէ վար – շաւայի Ուխտին միւսներու կամայա – կանօրէն մնալը անդամ երկրի մը մէջ: Բոլոր փաստաթուղթերը (այդ Ուխտին վերաբերեալ) կը նշեն իւրաքանչիւր ան – դամ երկրի դերիչխանութեան յար – գանքը»:

Զօրավարը աւելցուցած է.— «Վարշա – ւայի ժողովի դումարումը ցաւալի դէպք մըն է, մանաւանդ որ այդ ժողովին մաս – նակցողները դիտէին որ չեխ կառավա – րութիւնը եւ կուսակցութիւնը մերժած էին մասնակցիլ: Վարշաւայի Ուխտի վերաքննութիւն մը կ'ուզենք: Ամէն բա – նէ առաջ, պէտք է աւելնայ դերը քաղա – քական Խորհուրդին, որ պէտք է մշտա – կան կազմակերպութեան մը վերածուի, որպէսզի դինուորական երեւոյթները քա – ղաքականներէն առաջ չանցնին»:

Խորհրդաւոր բան մըն ալ ունի ան – չուշտ Վալտէք-Ռոշէի յանկարծ Մոսկուա կանչուիլը: Ըսուեցաւ թէ կրնայ միջնոր – դի դեր խաղալ Մոսկուայի եւ Փրակայի միջեւ բայց դէպքերու վերլուծումը վարկ չի տար այդ վարկածին, ըստ Մոսկուայի արեւմտեան թղթակիցներուն:

Հաւանական չի նկատուիր որ Չեխերը ընդունին բանակիլ որեւէ հարցի չուրջ արեւմտեան երկրի մը կուսակցապետին հետ: Եւ Վալտէք-Ռոշէի Մոսկուա ներ – կայութիւնը աւելի կը վերագրուի Ֆրան – սական ընտրութեանց: Ռուսերը դուցէ ուզած են Վալտէք-Ռոշէն տեսնել, կո – լիսթ յաղթանակէն ետք, քիչ քաշալերե – լու համար եւ համակրանք ցոյց –տալու (ցաւակցութիւն յայտնելու ձեւ մըն է ան – չուշտ):

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ մեռած է խորհրդա – յին զրագէտ՝ Կոնստանտին Պաուստովըս – կի, որ աղատականութեան առաքեալը կը նկատուէր: 75 տարեկան էր: Իր գլխաւոր գործն է՝ (ինքնակենսագրական) կեանքի մը պատմութիւնը, որ լոյս տեսած է նաեւ արտասահման:

ՍԱՐԹԸՐ կը գատապարտէ համայնա – վար կուսակցութիւնը որ «գաւաճանեց Մայիսի յեղափոխութեան»:

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Ինչպէս գրած էինք, Կաթող. Պատուէ – րակ Սերովբէ Արք. Ուխտալլա մեկնած էր ամսոյս սկիզբը, մասնակցելու համար Ե – կեղեցական Ժողովին, որ կը վերջանայ Շաբաթ օր: Սերովբէ Արք. վերջաւորու – թենէն առաջ սակայն Փարիզ վերադար – ձաւ դիմաւորելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ կը հասնի Զորեքշաբթի օր: Իրեն կ'ընկերանայ Հարաւային Ամե – րիկայի Կաթող. Պատուիրակ Բարգէն Արք. Ապատեան, որ առեն մը կը մնայ Փարիզ:

Սերովբէ Արք. յայտնեց մեզի թէ չատ չահեկան բնոյթ ունի Ուխտալլայի Ժողո – վը, որու կը մասնակցին 2000–2500 պատ – ուիրակներ, կրօնաւոր թէ աշխարհական, եւ ընտրուած զանազան յանձնախումբերը լծուած են աշխատանքի, ծեծուած հար – ցերու եղրակացութիւնները ներկայացնե – լու համար Շաբաթ օրուան փակման նիս – տին:

Ինչպէս գրած էինք ժամանակին, Հա – յաստանեաց Առաք. Եկեղեցին կարեւոր մասնակցութիւն մը բերած է այս Ժողո – վին, էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ աթոռներու ներկայացուցիչներով:

ԹՐՔԱՊԱՏՈՒՄ

ՀԱՅԵՐՈՒՆ ԱՄԷՆԷՆ ԼԱՒ ԲԱՐԵԿԱՄՆԵՐԸ... ԹՈՒՐՔԵՐՆ ԵՆ ԵՂԵՐ

Ինչե՜ր, ինչե՜ր կարելի է իմանալ, թրքական թերթ կարդալով: Ահա թէ ի՜նչ կը գրէ *Ենի Իսթանպուլ*:

Անդրադառնալով «Հայկական Հարց»ին, Ենի Իսթանպուլ խմբագրականի մը մէջ հետեւեալ խորհրդածութիւնները կ'ընէ.—

«Մերկ իրականութեան մը հետ դէմ առ դէմ կը գտնուինք: Թուրքերը Հայոց ա – մենալաւ բարեկամները եղած են, եւ այս պարագան ապացուցուած է միչտ, Թուր – քիա ապրող մեր հայ հայրենակիցները ամենադոյզն զանազատ մը խակ չեն ունե – ցած, հակառակ ասոր մեր երեսին խըն – դացող եւ իբր թէ բարեկամ ձեւացող կարգ մը թշնամի պետութիւններ յաջո – ղած են իրենց դրգռութեան տակ պահել Հայերը: Անոնց բուն նպատակն է Թուր – քիան վարկաբեկել աշխարհի դատաստա – նին առջեւ, եւ նորանոր տագտուկներ բարդել Թուրքիոյ դլխուն:

Գիտէ՞ք թէ Թուրքիոյ դէմ մեծագոյն դաւադրութիւնը ո՞ւր կը սարքուի: Ո՛չ Զինաստանի, ոչ ալ Հարաւային Ամերի – կայի մէջ: Այլ՝ մեր սահմաններուն չատ մօտիկ տեղ մը, Լիբանանի մէջ, որ իբր թէ մեզի բարեկամ արաբական երկիր մըն է: Ինչո՞ւ արդեօք մեր պետական իշխանութիւնը այս երեւոյթին դէմ ան – տարբեր կը չարժի, մանաւանդ մեր Ար – տաքին Նախարարը, Իհսան Սապրի Զաղ – լայանկիլ, որ համբաւաւոր է իր պատր – ներով, ինչո՞ւ անդամ մը չի կանչեր Լի – բանանեան դեսպանը, եւ հաշիւ չի պա – հանջեր մեր սահմաններուն մօտ բեմա – դրուած այս կսկծալի կատակերգութեան առթիւ: Ինչո՞ւ այս անփութութիւնը: Ցարդելի վարչապետը եւ կամ Արտաքին Նախարարը ինչո՞ւ բարձրէն կը նային այս դէպքերուն վրայ: Արթննանք, ար – թննանք այլեւս»:

ՃԱՌ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ

ԽՕՍՔ ՀԱՍԿՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՉՀԱՍԿՑՈՂՆԵՐՈՒՆ
ԴԱՏԵԼՈՒ ԽԵԼՔ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ ՈՒ ՉՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ
ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ ՔԱՂՑ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ
ՆՈՅՆԻՍԿ ՄԵՋԻ ԴԷՄ ՄԱՂՁ ՈՒՆԵՑՈՂՆԵՐՈՒՆ

ԽՄԲ.— Նախագահելու համար Մայիս 28ի տօնակատարութեան, որու յիսնամեակն էր այս տարի (1918–1968), Մարսէյլ հրաւիրուած էր Շ. Նարդունի որ, ըստ իր սովորութեան, կանխաւ, գրաւոր պատրաստած էր այս ճառը: Ծանօթ գործադուլներուն հետեւանքով՝ տեղի չունեցաւ հանդիսութիւնը, բայց մեզի ղրկուած ըլլալով ճառը, հրատարակութեան համար, յատկապէս ընդլայնուած, լոյս կ'ընծայենք մեր յաջորդական թիւերուն մէջ, ամբողջութեամբ:

Սիրելի հայրենակիցներ,

Շնորհակալութի՛ւն այն պատիւին համար, զոր կ'ընծայէք ինծի՝ նախագահելու հրաւիրելով ձեր հանդիսութեան, որ կազմակերպուած է իբրեւ ոգեկոչում Մեծ Երազին, (փոյթ չէ թէ փայլակի տեւողութեամբ միայն իրականացած ու դրոշմուած ըլլայ մեր Պատմութեան մէջ), որ իմաստ, ծանրութիւն եւ արժէք կուտայ ապրելու, տեւելու եւ հայօրէն ստեղծագործելու մեր տենչերուն, (փոյթ չէ թէ դժոխային պայմաններու մէջ գտնուած ըլլանք, կամ եթէ դարձեալ գտնուինք), որ նուիրական կապ մը կը հաստատէ մեր մտաւորականներուն, « զինուորեալ մանկանց » եւ վերապրողներուս միջեւ՝ ուխտակից դարձնելով մեզ բոլորս, որ վկայութիւն մը կը կազմէ ոչ միայն լեզուով, այլ եւ ոգիով՝ մեզ ներկայացնելու, հաստատելու եւ վաւերացնելու համար իբրեւ ժառանգորդները Խորենացիներու եւ Եղիշէներու, Շնորհալիներու եւ Նարեկացիներու մեզի աւանդած գործին:

Բայց թոյլ տուէք ձեր ուշադրութեան յանձնել կէտ մը, որ յաճախ անտես կ'առնուի մեր հաւաքոյթներուն մէջ:

Նախագահը համր անձ մըն է, անխօս ինչպէս կուռք մը: Իր պաշտօնը չէ խօսիլ կամ բանախօսել եւ այլոց տրամադրուած ժամերը կրճատել՝ բեմ հանելով թիւ մը աւելի, փրոկրամէն դուրս: Նախագահը կը ներկայացնէ ձեր բազմութիւնը, ձեր սպասումը, ձեր ուշադրութիւնը, ձեր տեսողութիւնը, ձեր լսողութիւնը, ձեր հետաքրքրութիւնը, — չի խօսիր՝ ինչպէս դուք, այլ մտիկ կ'ընէ՝ ինչպէս դուք, եւ կը հետեւի բանախօսներուն՝ այն տարբերութեամբ միայն, որ պատրաստ է միջամտելու՝ երբ նիւթէն շեղում մը կը կատարուի, պատրաստ թերացում մը ուղղելու՝ երբ հարկ կը ներկայանայ, պատրաստ է պահպանելու հանդիսութեան ներդաշնակութիւնը, նկարագիը, դիմագիծը, ինքնութիւնը, վերջապէս միշտ ուշադիր՝ գործադրելու փրոկրամը, հուսկ յետոյ կարճ ի կարճոյ համադրելու բեմն ի վար ձեզի ուղղուած արտայայտութիւնները, բանաձեւելու համար կատարուած գնահատութիւնները կամ քննադատութիւնները, հանդիսութեան տալու համար խտացուած ուժ մը:

Նախագահը, ուրեմն, այն է որ վերջապահութիւն մը կը կատարէ, կամ վերջաբան մը կը բերէ եւ ոչ երբեք նախաբան մը, եւ գէթ այս պարագային՝ իր բացման խօսքը յառաջաբան մը չի կրնար համարուիլ, ոչ ալ ստանալ ներածականի մը իրաւունքը կամ տարողութիւնը:

Լաւ կազմակերպուած, լաւ ձեւաբանուած ամէն հանդիսութիւն աշխարհական եկեղեցի մըն է (արդէն եկեղեցի կը նշանակէ ժողով, հաւաքոյթ, ինչպէս եւ վայր ժողովի): Կամ դատարան մըն է, բայց դեղարուեստական դատարան, ուր ներկայութիւնը վայելք մը կը կազմէ ամէնուն համար, ուր գնահատութիւնները եւ քնադատութիւնները կը ստեղծեն հոգեկան զոհացում՝ ունկնդիրներուն ընծայելով գաղափարներու հարստութիւն, մտաւորական սնունդ, յագեցում, բայց երբեք յափրացում:

Ահա թէ ինչո՛ւ ինծի կը մնար, իբրեւ նախագահ, բանալ հանդէսը սովորական տարազով, ու բեմ հրաւիրել բանախօսները, որոնք իմաստ պիտի տան հանդիսութեան, եւ արուեստագէտները, որոնք պիտի անուշցնեն հանդիսութեան ժամերը՝ փարատելով հանդերձ ունկնդիրներու յոգնութիւնը, վերջապէս հետեւիլ կազմուած փրոկրամին ճշգրիտ ու ներդաշնակ գործադրութեան, պահպանել կապը բանախօսներուն եւ ունկնդիրներուն միջեւ, չթոյլատրելով որեւէ անկարգ ընդմիջում, արտաքին ու խորթ միջամտութիւն, կուռքի մը պէս մնալով միշտ համր:

Բա՛յց, — այստեղ իրաւաբանական խոշո՛ր բայց մը պիտի գործածեմ, բայց մը՝ զոր շատ կը սիրեն վարպետ փաստաբանները, դիշեր լուսցնող շատախօսները, նաեւ «խօսելու կեռք» ունեցող մարդիկ (այս տարազը Պղուտարքոսէն է քաղուած):

Իմ բայցս շատախօսի բայց չէ, կեռք ունեցողի բայց չէ, սակայն: Արդէն վարպետ խօսող մըն ալ չեմ: Ժամանակին, մեր դիւղին մէջ ու դիւղին դպրոցին մէջ համր կը կոչէին զիս, այն պատճառով որ ձայնս չէր լսուեր եօթը մեթր հեռուէն: Սքանչելի մտիկ ընող մըն էի, եւ միշտ հը՛ կ'ըսէի՝ հասկցնելու համար խօսողին թէ մտիկ կ'ընէի, — ադկէ՝ յետագային անունս մնաց Տոքթ. Հը: Իրականին մէջ բժշկական արժէք ունի չխօսիլը, կրօնական աղանդ մը եւս կայ որ կ'արգիլէ խօսիլը՝ իբրեւ ոչ միայն միջոց առողջ ապրելու, այլ եւ ապացոյց իմաստութեան, փաստ որ Աստուածներն ալ չեն խօսիր, ու մտիկ կ'ընեն միշտ: Գրքի մը մէջ գրած եմ արդէն, թէ օրական 20 բառ խօսիլը բաւական է՝ հաստատելու համար թէ լեզու ունինք եւ կրնանք հաղորդակցութեան մէջ մտնել՝ երբ հարկը պահանջէ, — աւելին՝ շատախօսութիւն է: Պէտք է խոստովանիլ թէ հիմա շատախօս դարձած եմ քիչ մը, ոչ թէ անոր համար որ ժամանակը, ի աղմկող ձայնասփիւռներով, խօսելու մղած է զիս կամ խօսք երկարելու վարժեցուցած, այլ որովհետեւ կը քալեմ մահը շալակս առած, ուստի կ'աճապարեմ սակառս պարպել՝ քանի դեռ մահը ինք իր շալակը չէ առած զիս:

Երբ կառափնատ կ'առաջնորդէին ու կիյեոթինով պիտի գլխատէին Ֆրանսացի քաղցր բանաստեղծը, Անտրէ Շէնիէն, որուն համար կ'ըսեն թէ Հայու արիւն կը կրէր իր երակներուն մէջ, իբրեւ հուսկ բան՝ ըսաւ մատը դնելով քունքին վրայ, վիզը կտրելու համար բարձրացած դանակին առջեւ, կարծես մեղադրելով մահուան դանակը.

— Այստեղ բաներ ունէի դեռ տալիք:

Այսինքն, կ'ուզէր ըսել թէ պարպած չէր դեռ մտաւորականի իր սակառը, ու կը ցաւէր որ մահը կանուխ կուգար: Ես ալ պարպած չեմ սակառս, ու կ'աճապարեմ: Դեռ մահուան շալակը չելած՝ բան մը աւելի կ'ուզեմ գրել, բան մը աւելի ըսել ու թողուլ, եւ ահա նախագահի այս աթոռն ալ կ'ուզեմ օգտագործել... բայցով մը, անշուշտ ձեր նորոգամտութեան ապաւինած:

Ի վերջոյ, պէտք է կրկնեմ, ինչպէս յաճախ կը կրկնեմ, , թէ ես գրագէտ եմ: Ամէն նախագահ կրնայ մոռնալ իր ասպարէզը, իր կոչումը, բայց թոյլատրուած չէ գրագէտին, որ մոռնայ իր առաքելութիւնը, ցեղէն ժառանգած իր շնորհը: Եւ այն որ պայքարի ելած է վերականգնելու համար հայ գրագէտին իրաւունքները, գերագահութիւնը, պարտականութիւնը, Իսրայէլը առաջնորդող հին մարգարէներուն շնորհուած աստուածային պատգամախօսութեան չափով վեհ, չի կրնար թեթեւնալ այնքան որ ժամանցի ձեւ տայ իր ամէն մէկ խօսքին ու գործին: Գրագէտը բերանը կը բանայ կամ գրիչը ձեռք կ'առնէ՝ երբ նոր բան մը ունի յայտնելիք: Ուստի նախագահի իրաւունքները եւս կը բռնաբարէ բայցով մը:

Այդ բայցը կուգայ նկարագրէս, եւս ինքզինքս յարգելու, մտաւորական պահելու սկզբունքէս, ընդունելով որ մտաւորականը ա՛յն է որ ձիւթ չի ծամեր երբեք, եւ նոր խօսք մը ունի անպայման՝ երբ կը բանայ շրթներուն կղպանքը, երբ պահանջ կը զգայ յաւելում մը կամ սրբագրութիւն մը կատարելու, վերջապէս երբ հարկ կը տեսնէ քննական որոնումներէն ու պրպտումներէն եզրակացութիւն մը բերել հրապարակաւ:

Ի մի խօսք՝ ունկնդիրը յարգելու ձեւն ալ ա՛յս է միայն, որքան դիտեմ: Ունկնդիրը ականջի փող մը չէ, որու մէջ պէտք է պոռալ՝ երախաներու նման զբօսնելով: Ունկնդիրը մտքի կոկոն մըն է, զոր պէտք է աճեցնել, մտքի ծաղիկ մըն է, զոր պէտք է բանալ՝ թարմ օդ տալով, թարմ շունչ տալով:

Ժամանակ է, կարծեմ, որ ձեր նախագահը, որ ես եմ, զգացնէ օրուան նախագահին, որ դարձեալ ես եմ, թէ պէտք չէ շատ հեռանալ նիւթէն՝ վարժապետութիւն ընելու վարժութեամբ: Ուրեմն, կրկնենք խօսքը.— Վերադառնանք մեր ոչխարներուն: Վերադառնանք մեր բայցին, ուրեմն հանդիսութեան կապին, բովանդակութեան, առարկային, նիւթին, վերջապէս Օրուան նշանակութեան:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար. – 1)

ՆՈՐ ԶԵԼԱՆՏԱ

Շոգենաւով մօտ ամսուան մը ճամբորդութիւն, իսկ օդանաւով մօտաւորապէս 40 ժամուան թռիչք պէտք է կատարել, որպէսզի Եւրոպայէն կարելի ըլլայ Նոր Զելանտա հասնիլ:

Աշխարհի քաղաքակիրթ ուրիշ կեդրոններէ այսքան հեռու գտնուող այս երկրին մեծագոյն քաղաքը՝ Աուքլենտ, ամէն քայլի կ'ընծայէ քաղաքային բնանկար մը, որ կ'ընդգծէ այն գլխու պտոյտ պատճառող տնտեսական զարգացումը, զոր արձանագրեցին այս վայրերը վերջին երկու հարիւր տարիներու ընթացքին:

Օտարները ջանացին այս քաղաքին հրմայքը բացատրել՝ զայն անուանելով « Հարաւային Հռոմ », քանի որ յաւիտենական քաղաքին նման՝ Աուքլենտը եւս շինուած է բլուրներու վրայ: Ուրիշներ զայն կոչեցին «Նոր Զելանտայի Վենետիկը»՝ զայն շրջապատող ջուրերուն համար: Այս անուանումներուն իւրաքանչիւրը առաւել կամ նուազ չափով կ'արդարացնէ իրականութիւնը: Այսուհանդերձ ասոնցմէ մէկը կը թուի ըլլալ ամէնէն յարմարագոյնը՝ «200 հանրային պարտէզներու քաղաքը»: Աուքլենտի մէջ կայ կանաչութեան, պարտէզներու բացառիկ առատութիւն մը, իսկ քաղաքին բլուրներէն իւրաքանչիւրը — եւ անոնց թիւը շատ է — ունի հանրային պարտէզ մը: Եւ եթէ Ալպէր Փարքը կը պարփակէ համալսարանը, իսկ Օվէյրէքս բլուրը իր

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷԳ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Գոնէ ի՞նչ կարծիք կազմեցիք այս յանդուգն արարքին մասին:

— Նոր կարծիք մը չկազմեցի, միայն թէ ալ աւելի հաստատուեցայ այն կարծիքին մէջ զոր հոս գալէս քիչ ետքը կազմած էի, այսինքն թէ՝ գաղտնի կազմակերպութիւնը շատ զօրաւոր արմատներ ունի նոյնիսկ Երլտըզի պալատին մէջ եւ թէ շատ զգուշութեամբ պէտք է վարուիլ...:

— Ի՞նչ կը հասկնաք զգուշութեամբ վարուիլ ըսելով:

— Պարզապէս ըսել կ'ուզեմ թէ իրենց դէմ հալածանքը պէտք չէ ծայրայեղութեան մղել... երեւակայեցէք թէ այդ մարդիկը, եթէ ուզէին, փոխանակ դաշոյնը սուլթանին քով դնելու կրնային անոր սիրտը մխել, քանի որ կրցած էին, քնացած միջոցին, մինչեւ քովը մօտենալ... հետեւաբար նոյնիսկ սուլթանին անձնական ապահովութիւնը կը պահանջէր՝ ժամանակ մը գոնէ, մեղմ ընթացք մը բռնուի անոնց հանդէպ, մինչեւ որ կարելի ըլլայ երեւան հանել Երլտըզի մէջ իրենց մեղսակիցները:

— Ուրեմն խորհուրդ կուտաք որ տեղի՞ տանք այդ եղեռնագործներուն առջեւ...:

— Բնաւ երբեք, պատասխանեց Մաք Լայն, այլ միայն կը կարծեմ որ լաւագոյն է անօգուտ խստութիւններու չդիմել:

— Բայց ի՞նչ դիրք պէտք է բռնենք հիմա ձերբակալուած չորս անձերու մասին... իրենցմէ ներո՞ւմ խնդրենք եւ ապա ազատ թողունք որպէսզի իրենց ոճիրները անպատիժ շարունակե՞ն... բայց անկարելի բան է ատիկա... ատիկա սուլթանական իշխանութեան ժխտումը ըսել է:

— Ես երբեք այդպիսի բան մը չըսի կարծեմ, ըսաւ Անգլիացին ամենայն հանդարտութեամբ, եւ նոյնիսկ գաղտնի կոմիտէն ալ կ'երեւայ որ այդպիսի յաւակնութիւն մը չունի... յիշեցէք սուլթանի սեղանին քով դրուած սպառնական տոմսակին խօսքերը, «Եթէ երբեք չորս ձերբակալուած անձերուն կեանքին դպչիս, եթէ երբեք զանոնք չարչարանքներու եւ տանջանքներու ենթարկել տաս, քու մահդ անխուսափելի է»: Ահա տոմսակին մէջ պարունակուած սպառնալիքը: Ինչպէս կը տեսնէք, երկու որոշ պահանջում կը ներկայացնեն. Ա) Իրենց ընկերները մահուան չենթարկել, Բ) Զանոնք չտանջել: Ազատ արձակելու խօսք չկայ տոմսակին մէջ: Ընդունեցէք որ այդ գաղտնի կազմակերպութիւնը հակառակ իր զօրութեան, շատ համեստ է իր պահանջներուն մէջ: Եւ չմոռնամ աւելցնելու որ իրենց ըրած պահանջները շատ ալ օրինական են, որովհետեւ քաղաքական յանցաւորները, նոյնիսկ եթէ ոճիր գործեն, ոչ մէկ քաղաքակրթեալ երկրի մէջ մահուան պատիժ կը կրեն, նոյնպէս յանցաւորները տանջանքի ենթարկելը բարբարոս սովորութիւն մըն է որ այլեւս վերցած է ամէն տեղ: Այսպէս ուրեմն, ես կը կարծեմ որ այս չորս անձերը կրնաք բանտարկութեամբ կամ աքսորով պատժել, առանց ձեր վրայ հրաւիրելու գաղտնի կազմակերպութեան սպառնալիքները:

Մաք Լայն լռեց: Իզզէթ փաշա բաւական ժամանակ մտածկոտ մնաց, յետոյ ըսաւ.

— Կարծեմ իրաւունք ունիք, այս մըտքով պիտի խօսիմ մեր վեհափառ տիրոջ եւ պիտի ջանամ որ խնդիրը ժամ առաջ վերջ մը գտնէ, որովհետեւ ես իսկ ինքզինքս ապահովութեան մէջ չեմ զգար:

— Եւ ոչ ալ ես, աւելցուց Անգլիացին, եւ նոյնիսկ պիտի խնդրեմ սուլթանէն որ այլեւս իմ պաշտօնս աւարտած նկատելով, հրաման տայ մեկնելու... այժմ ձեր թշնամիները որոշապէս կը ճանչնաք, դիտէք որ անոնք հասարակ ոճրագործներ չեն, այլ յեղափոխականներ որոնք քաղաքական նպատակի մը կը ձգտին, դիտէք նաեւ որ անոնք բազմաթիւ են եւ շատ զօրաւոր. ալ ասկէ ետքը ձեզի կ'ինայ անոնց մասին ձեր բռնելիք ուղղութեան համար որոշում մը տալը: Գաղտնի ոստիկանը, մանաւանդ օտարազգի գաղտնի ոստիկան մը որ ոչ միայն դրամի համար, այլ եւ համոզումով կը գործէ, այս խնդիրներուն մէջ գործ չունի:

— Ներեցէք որ վերջին ծառայութիւն մըն ալ խնդրեմ ձեզմէ, պատասխանեց սուլթանին սիրական քարտուղարը, մեր վեհափառ տէրը, ինչպէս ըսի քիչ մը առաջ, անհամբեր ձեր գալուն կը սպասէր ուստի կը խնդրեմ որ հիմա միասին իր քով երթանք եւ իրեն կրկնէք ինչ որ այժմ հոս ըսիք: Ձեր խօսքերը մեծ կշիռ կրնան ունենալ եւ կը դիւրացնեն մեր դիմումը:

— Պատրաստ եմ ձեզ ընկերանալու:

Իզզէթ փաշա Մաք Լայնի հետ իսկոյն ճամբայ ելաւ դէպի Ապտիւլ Համիտի յարկաբաժինը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(171 – Շար.)

ԳԱՐԻՆԱՅԻՆ ԴՎԱՀՈՒՀ

ՂՎՓՂՈՓ

—*—

ՄԱՀԱՃԱՐ ՀՎՓՂՈՓ ՍՏՈՐԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ներկայ Համարիս (*) դրի՛ր, ու՛ր որ ալ ըլլաս, եւ պիտի ստանաս մեր պատուական ընթերցողներէն ոմանց ուղղած նամակներ, որոնք մեզի կը հասնին ամէն օր։ Ասոնք կը վերաբերին մեր անցեալ տարուան Ընծայ-Համարին, որ ամէնէն աւելի ընդունելութիւն գտաւ մեր ընթերցասէր հասարակութեան կողմէ։ Ասոնք կը վերաբերին նաեւ մեր ներկայ Համարին, որ ամէնէն աւելի հետաքրքրական պիտի ըլլայ, ինչպէս կը հաւատանք։

Ներկայ Համարին մէջ կը գտնուին ոչ միայն հետաքրքրական, այլ նաեւ շահեկան նիւթեր։ Ասոնք կը ներկայացնեն մեր ազգին կեանքին ամէնէն կարեւոր կողմերը։ Ասոնք կը ներկայացնեն մեր ազգին ներկայ վիճակը, ինչպէս նաեւ անցեալ վիճակը։ Ասոնք կը ներկայացնեն մեր ազգին ապագայ յոյսերը։ Ասոնք կը ներկայացնեն մեր ազգին ամէնէն լաւ կողմերը։ Ասոնք կը ներկայացնեն մեր ազգին ամէնէն վատ կողմերը։ Ասոնք կը ներկայացնեն մեր ազգին ամէնէն մեծ թերութիւնները։ Ասոնք կը ներկայացնեն մեր ազգին ամէնէն մեծ առաքինութիւնները։ Ասոնք կը ներկայացնեն մեր ազգին ամէնէն մեծ մեղքերը

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ· Սէն Ժեռոմ·— Այրի Տիկին Վերժին Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Պետո Պետրոսեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկ· Արմիկ Յակոբեան եւ զաւակները, Պր· Անթուան Պետրոսեան եւ համայն ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհան – դըստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, 21 Յուլիս, Սէն Ժեռոմի Ս· Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ· իրենց ամուսնոյն, հօր եւ աղգականին

ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ հանդուցեալի հոգ – ւոյն մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում, առ այս ի դիտութիւն հանդուցեալին յի– շատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դաշնակցութեան Վա – րանդեան կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հր– աւիրէ իր ընկերները այս Ուրբաթ երե– կոյեան ժամը 8,30ին, նոր հաւաքատե – ղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերնե– րու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկ· Տոքթ· Սարաֆեան Յակոբ Աստուրեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն՝ 200 ֆր· Սէնթ Էթիէ– նի Հայ Ազգ· Մխիթեան, 100 Աղքատա – խնամին (Սէնթ Էթիէնի), 50 «Ցառաջ»ի բարգաւաճման, 50 «Խթան»ի:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հա– յոց Ազգ· Առաջնորդարանը արձակուրդ – ներու առթիւ բաց է միայն երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9–12 եւ 15–18:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, մեր Տիրոջ այլակերպու – թեան (Վարդավառ) տօնին առթիւ, Ս·Ցա– կոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հան– դիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դասիք Ծ· Վրդ· Սահակեան:

Ցաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, նորոգ հան – դուցեալ, Տէսինի Հոգեւոր Հովիւ, Տէր Վարագ Քհնյ· Աւագեանի մահուան քա – ռասունքին առթիւ:

A VENDRE

Terrain d'angle 3300 mètres à 25 kms ouest de Paris à St. Jemmes (78) Forêt Marly, viabilité, 40 frs mètres. Facilités.

ALM. 01-35

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ· տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուեր – եանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), դրամատուները եւ հեղինակին մօտ·—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

« Տարօն – Տուրուբերան » Հայրենակ– ցական Միութիւնը պարտք կը համարի ամէն տարի Վարդավառի տօնին առթիւ ողեկոչել յիշատակը իր բիւրաւոր նահա– տակներուն:

Այս տարի, նկատի ունենալով որ Փա– րիզի Մայր եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հա– յոց Հայրապետը մասնաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վարդավառի օրուան առ– թիւ, կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն որպէսզի ներկայ գտնուին սոյն արարո – ղութեան, ի յիշատակ մեր նահատակնե – րուն:

ՏԱՐՕՆ–ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ի ՅԻՇՆԱՄԵԱԿԸ
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Բոլոր այն հայրենակիցները որ տոմս պնդած էին Մայիս 28ի յիշնամեակի հան– դիսութեան համար (յետաձգուած դէպ – քերու բերումով) կրնան պահել այդ տոմ– սերը, որ ի գործու կը մնան:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ· Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յու – լիս 21ին Կիրակի «ը Շաթօ Պօռըկառ դեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէյէն Սէն– Նիզէի ճամբուն վրայ:

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հա– ճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատ– չելի պիւֆէ:

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք չրջակայքի բոլոր հայրենակիցները:

Ծանօթ·— Օթոքառը կը մեկնի դպրո – ցէն ժամը 9ին, Շրմէն տը լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Փուր– – Պերրիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Տէսինի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ· Լազեան խումբին եւ Հ· Յ· Դ· Նոր Սե– րունդին, 21 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթրը Այերէի դեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քաֆէ Մարկի եռեւը):

Հանգստաւէտ պայմաններ, դեղարուես– տական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ չրջակայքի հայ հասարակութիւնը անխտիր:

×

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ· Յ· Դ· Անի կո– միտէի, այս կիրակի ամբողջ օրը, Ծանօթ պուրակին մէջ՝ Պ· Հայկ Տէրտէրեանի մօտ:

Կը խօսի ընկ· ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դեղարուեստական խնամուած բաժին, Օր· Ռսթիկեանի կողմէ:

Ճոճ պիւֆէ: Շամփուրով խորոված՝ մատչելի գիներով:

×

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի չրջանի բոլոր մարմիններուն, խանասորի արշաւանքի տօնակատարու – թիւնը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ հաղաքի հայրենակիցներուն
ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Իքսէն, ժամը միշտ 7,30ին:

ՄՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դըպ – րոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկա– պարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ Սէ· Ըը Փէ· եւ Ճրդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի հա– մաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրու – թեան:

Կ'ընդունուին դիչերօթիկ եւ ցերեկօ – թիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւն – ները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ,, Ը

ՇԱԻԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Արղութեան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէին:

Ժամը 15ին շիրիմներու այց:

Կը խօսին ընկերներ Ժ· ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ· ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի պարախումբը
խմբական պարերով եւ մենապարերով

Խօսնակ ընկ· Գրիգոր Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ:

Անձրեւի պարագային ապահովուած է սրահ մը:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue — avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր·, առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական Հանդիսա – ւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժո – ղովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ փարիզի քրիստոնեայ բոլոր հա – մայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչնե – րը:

Ի պատիւ Ն· Ս· Օծութեան՝ կազմա – կերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 ֆ·:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, ան – ձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փա – րիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանա – տունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէս– զի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժաման– ման օրը՝ եկեղեցին, կիրակի օր պատա – րագին եւ երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռ – ներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մա – տուցանելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկո – սին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին ար– ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկնե– րը դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 – 01 – 72 :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ· ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՋ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հաբէշեանի մօտ:

×

ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւն – ները կը չարունակուին: Մնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ կապոյտ Խաչ դրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Գառէ ՇԱԲԱԹ օր ժամը 13էն 18, հետեւեալ թուղթերով·—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

×

ՄԱՐՍԷՅԼ

Մարսէյլի արձանագրութիւններուն հա– մար դիմել մինչեւ Յուլիս 20, վերոյիշեալ թուղթերով միասին:

ՖՈՒՐՕ ՌԵՔՍ, 2 Ռիւ Պեռնար տը Պուա
Հեռաձայն 20–23–33

Արուարձաններէն կրնան դիմել տեղ – ւոյն մասնաճիւղերու վարչութեանց:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա· Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը բաց է ամէն օր (բացի կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր·— Պատմա – կան, բանասիրական, գրական ու– սումնասիրութիւններ, վէպ, բա – նաստեղծութիւն: Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակու – թիւններ:

Նաեւ հայկական տիսէերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա, Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընջ– տրուածը կը գտնէք:

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ ար– տասահմանէն:

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ
ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 18 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 18 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11264 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.264

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Բարի Գալուստ

Վազգէն Ա.ի գահակալութեամբ նոր էջ մը բացուեցաւ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ դարաւոր պատմութեան մէջ, — հովուապետը ուղղակի կապ հաստատեց իր հօտին հետ:

Խորտակուեցաւ փղոսկրեայ աշտարակը, որուն մէջ արգելափակուած էին Էջմիածնայ կաթողիկոսները: Շատ բացառիկ պարագաներու, ազգային կամ քաղաքական արտակարգ պայմաններու բերումով միայն անոնք դուրս կուգային վանքի պարիսպներէն եւ սահմանափակ շրջանակի մէջ շփման մէջ կը մտնէին ժողովուրդին հետ:

Յիշե՛նք սակայն նախընթաց մը: Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հոգելոյս կաթողիկոս Սահակ Բ. Խապայեան (ընտրուած 1902 Հոկտեմբեր 12ին եւ օծուած 1903 Ապրիլ 20ին), իր գահակալութեան վաղորդայնին այցելութեան ելաւ իր հօտին, մօտէն ճանչնալու համար զայն եւ ուսումնասիրելու անոր ցաւերը:

Համիտեան բռնակալութեան այդ դժընդակ օրերուն Կիլիկիոյ մեր եկեղեցասէր հայրենակիցները ամէն տեղ արքայական ընդունելութիւն ըրին նորընտիր կաթողիկոսին: Հազարաւորներ քանի մը ժամուան ճամբայ քալեցին ընդառաջ երթալու եւ ողջունելու համար երջանկայիշատակ հայրապետը, որուն կը սպասէր դժբախտ ճակատագիր մը: 1909ի կոտորածներէն ետք «վշտակիր» դարձած՝ ականատես պիտի ըլլար Սիսի դարաւոր վանքի կործանումին:

Վազգէն Կաթողիկոս հազիւ դահ բարձրացած (30 Սեպտ. 1955ին) սկիզբը դըրաւ (1956 Փետրուարին) ուղեւորութեանց շարքի մը, որ կը շարունակուի տասներկու տարիէ ի վեր, փոքրիկ ընդհատումներով:

Չենք ուզեր անդրադառնալ իր առաջին ուղեւորութեան՝ դէպի թեմ մը, որ Էջմիածնի չէր պատկաներ: Այդ մասին երկար գրած ենք ժամանակին:

Իր յաջորդական այցելութիւնները Եւրոպայի, Ամերիկայի եւ Ափրիկէի (Եգիպտոս եւ Եթովպիա) թեմերուն, իր անմիջական շփումները սփիւռքի տարադիր բազմութեանց հետ, իր հոգեշունչ քարոզներն ու հայրական խորհուրդները, Ս. Էջմիածնէն ու Հայրենիքէն իր բերած սրտաբուխ ողջոյնները մեծապէս բարերար դեր կատարեցին սրտապնդելու համար ուծացման եւ օտարացման ճամբան բռնած հոգիները:

Եկեղեցին փրկութեան լաստերէն մէկն է եղած հայրենազուրկ Հայութեան համար՝ իր ամէնէն դժբախտ օրերուն:

Եկեղեցի կը շինեն մեր հայրենակիցները ամէն կողմ — դժբախտաբար զանց առնելով դպրոցը:

Էջմիածնի գահակալը նոր եկեղեցիներ օծելու եկաւ դարձեալ: Ու ամէն տեղ ժողովուրդը խուռներամ փութաց տեսնելու եւ լսելու զինքը, առանց դաւանանքի ու գաղափարականի խտրութեան:

Իրրեւ առաքեալ խաղաղութեան, Կաթողիկոսը համերաշխութիւն քարոզեց ամենուրեք:

Ֆրանսահայ գաղութն ալ պէտք ունի համերաշխութեան, առաւել քան երբեք: Կը յուսանք, որ Վազգէն Կաթողիկոս կարելիութիւնը պիտի ունենայ անաչառ ոգիով լուծելու անհասկացողութիւնները եւ վերահաստատելու խաղաղութիւնը Հարաւային Ֆրանսայի շրջանին մէջ:

Ու Էջմիածին պիտի վերադառնայ՝ իր առաքելութիւնը լրիւ կատարած ըլլալու սրտի գոհունակութեամբ:

Այդ հաստատ յոյսով բարի գալուստ կը մաղթենք Վազգէն Հայրապետին ազատութեան օրրան Ֆրանսայի մայրաքաղաքէն:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

ԱՐԷՖ ՀԵՌԱՑԱԾ Է ԵՐԿՐԷՆ

Վերջին պահուն Պաղտատէն հասած լուրերը կը հաստատեն թէ Երեքշաբթիէն Չորեքշաբթի գիշեր, առանց արիւնահոսութեան պետական հարուած մը եղած է Իրաքի մէջ, խումբ մը սպաներու կողմէ: Առաջին տեղեկութեանց հիման վրայ, այն տպաւորութիւնը կայ թէ դէպի ձախ շարժում մըն է որ տեղի ունեցած է, որու գլուխը կայ արաբական ընկերվարական Պաաս կուսակցութիւնը (արդէն իշխանութեան գլուխ Սուրիոյ մէջ):

Այս սպաներուն գլխաւոր մեղադրանքները զօր Արէֆի իշխանութեան դէմ կը վերաբերին Իսրայէլի հետ պատերազմին եւ քրտական հարցին:

Նոր ղեկավարները կ՚ըսեն թէ Արէֆ լաւ չէր պատրաստած բանակը, որպէսզի պատրաստ ըլլայ Իսրայէլի դէմ, ու չէ կրցած կարգադրել քրտական հարցը:

Յանուն Յեղափոխութեան Հրամանատարութեան Խորհուրդին, խօսք առնող սպան ճշդած է թէ նոր իշխանութիւնը վերջ պիտի տայ լրտեսներու, օգտուողներու, տգէտներու, անձնասէրներու, պատեհապաշտներու, սիոնական գործակալներու գործունէութեան:

Չորեքշաբթի առաւօտ տակաւին ոչ մէկ հակազդեցութիւն կար արաբական մայրաքաղաքներուն մէջ: Կը թուի թէ կատարուածը զուտ քաղաքական բնոյթ ունի:

Մէկ գնդակ չէ պարպուած եւ նոր ղեկավարները խնդրած են զօր. Արէֆէ որ մեկնի երկրէն: Այդպէս ալ ըրած է ու Գահիրէ անցած:

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՓՐԱԿԱ

Չեխ կուսակցական եւ քաղաքական շրջանակները լրջօրէն մտահոգուած են, մանաւանդ այն վայրկեանէն երբ ստացած են Վարշաւայի «Հինգեր»ու նամակը:

Բովանդակութիւնը չէ հրապարակուած բայց միայն այն պատասխանը զոր տըւած է Կեդր. Կոմիտէն, արդէն իսկ շատ բան ըսել է: Արդարեւ Փրակա կ՚ըսէ թէ կրնայ պատասխանել միայն «քանի մը օրէն», երկար խորհրդակցութիւններէ ետք:

Նիւ Եորք Հերըլտի Փրակայի թղթակիցին համաձայն, Խորհ. Միութիւն, Արեւելեան Գերմանիա, Լեհաստան, Հունգարիա եւ Ռումանիա իրենց նամակին մէջ վեհաժողով մը կը պահանջեն Չեխերուն հետ, վիճաբանելու համար Փրակայի մէջ ձեռք առնուած բարեփոխումներուն մասին: Այլ խօսքով Մոսկուա բացատրութիւն կը պահանջէ Փրակայէն: Մէկ զիջում կայ Փրակայի, այդ նամակին մէջ, ըստ նոյն աղբիւրներուն, այն է որ «Հինգերը» դէմ չեն Փրակայի առաջարկած երկկողմանի հանդիպումներուն, բայց ըլլան երկկողմանի, ըլլան միասին, այդ ժողովները պէտք է գումարուին մինչեւ երկու շաբաթ: Կ՚ըսուի նաեւ թէ Մոսկուա եւ իր «ուղղափառ» ընկերները, կարգ մը փոփոխութիւններ ալ պիտի պահանջեն Փրակայի ղեկավար մեքենային մէջ: Մէկ խօսքով կը պահանջուի Փրակայէն որ «պատճառաբանէ» իր բարեփոխումները:

Թէեւ կարելի չի նկատուիր նոր «Փրակայի հարուած» մը, բայց եւ այնպէս կացութիւնը մտահոգիչ է, մանաւանդ երբ նկատի առնուի տրուած պայմանաժամը:

ԺԻՍՔԱՌ ԴԺԳՈՀ Է

Յունիս 30ի ընտրութիւններէն ետք, նախարարապետ Փոմփիտու կը յայտարարէր թէ պէտք է գիտնալ «տիրապետել յաղթանակին» մինչ տը Կոլի կարծիքն այն էր թէ պէտք է շահագործել յաղթանակները: Այս վերջին տեսակէտը աւելի տեղ գտած ըլլալով անշուշտ, Ազգ. Ժողովի մէջ իսկ, պարզուեցաւ թէ կոլիսթները պիտի չվարանին զգացնելու Անկախ Հանրապետականներուն որ այլեւս իրենց պէտք չունին:

Այսպէս է որ կոլիսթները «նետեցին» Ժիսքառ տ՚Էսթէնը ելմտական յանձնախումբի նախագահի պաշտօնէն, զոր կը վարէր տարիներէ ի վեր: Հաւանաբար Ժիսքառ այս «հարուածին» չէր սպասեր, մոռնալով որ ի վերջոյ եթէ ցարդ կըրցած էր որոշ դեր մը խաղալ եւ երբեմն գլուխ բռնել, (նախորդ Ժողովին մէջ) պատճառն այն էր որ առանց իր խումբին ձայներուն, մեծամասնութիւն չկար ժողովին մէջ: Ուրեմն կրնար միշտ «այո, բայց» մը տեղաւորել, հիմա սակայն ժողովը «անդտանելի» ըլլալով եւ կոլիսթներու թիւը լայնօրէն բաւարար մեծամասնութեան համար, շատ կարեւորութիւն չունին այլեւս Ժիսքառի «բայց»երը:

Նեղուած այս կարգադրութենէն, (Ժիսքառի աթոռը գրաւեց կոլիսթ մը՝ Թէթէնժէ, ծանօթ շամբանելին անունով), Անկախ Հանրապետականները որոշեցին այլեւս ոչ մէկ թեկնածու ներկայացնել միւս յանձնախումբերու աթոռներուն, կամ դիւանի այլ աթոռներու:

Ժիսքառի համար այս եղածը զուտ քաղաքական բնոյթ ունի բայց յոյսը չի կտրեր, եւ կը խորհի թէ տիալոկը կարելի է տակաւին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԻ վարչապետը յայտարարեց թէ միշտ կը սպասեն Ֆրանսայի 50 միոաժ օդանաւերուն: Էշքոլ կ՚ըսէ թէ Ֆրանսա առաջարկած է դրամը ետ տալ բայց Իսրայէլ մերժած է այն յոյսով որ օդանաւ կ՚առնէ:

ՍԵԼԱՆԻԿԻ մէջ մօտ 100 գիւղացիներ դատարան քաշուած են, այն ամբաստանութեամբ թէ դիմադրած են իշխանութեանց դէմ 1966ի գիւղացիական ըմբոստութեանց ատեն:

ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ՝ ՀՈՆ...

Ատենը մէկ, լրագրական գործակալութիւնները կը հաղորդեն ու ամէն ոք կ՚իմանայ, թէ «Կարմիր դիծ»էն այսքան հոգի խոյս տուած են եւ ընտրած ազատութիւնը: Խորհրդային խստութիւններուն ենթակայ է նաեւ մեր երկիրը եւ սահմանը անցնողներուն թիւը զանցառելի համեմատութիւն մը չի ներկայացներ նաեւ մեր պարագային:

Մահուան գնով սահմանը անցնելու յանդգնութեան ձեռնարկած այս մարդերը անգամ մը եւս կը հաստատեն, որ ազատութիւնը նոյնքան անհրաժեշտ է Աստուծոյ շունչով ստեղծուած արարածին համար, որքան դարաւոր երկունքներով շնչաւոր իր հայրենիքը: «Հայրենիքը ազատութեան մէջ ու ազատութիւնը՝ հայրենիքին մէջ», կը կրկնենք յաճախ այս սիւնակներուն մէջ, որովհետեւ խորապէս համոզուած ենք, թէ մէկուն կամ միւսին բացակայութեան մարդը ամբողջութեամբ ու հարազատութեամբ երբեք չի կրնար ծաղկեցնել իր ընդոծին կարողութիւնները ու բերել բաղձալի նպաստը հայրենիքին ու մարդկութեան: Պատճառը այս խորունկ ճշմարտութիւնն է անպայման, որ մարդիկ պայքարի կ՚ելլեն ու չեն սակարկեր իրենց արիւնը՝ ազատութիւնը պայմանաւորող հայրենիքին ու հայրենիքը պայմանաւորող ազատութեան համար:

Բայց պայքարի միակ ձեւը պատնէշի վրայ բարձրանալը չէ, արիւն թափելը յաղթանակի բացարձակ պայման չէ, տուեալ պահերու ժողովուրդները կիրարկած են նաեւ պայքարի միւս ձեւը, համբերատար սպասումը: «Չախորդ օրերը ձմրան նման կուգան ու կ՚երթան», ըսած է հայ աշուղը եւ մեր ժողովուրդը «պատմութեան քառուղիներում» անծանօթ մընացած չէ այդ իմաստութեան: Ու համբերողը համբերած է ո՛չ անպայման իր մորթին համար, ձախորդ օրերու անցման սպասած է աւելի հեռահայեաց նըպատակներով, յաճախ իր որդւոյն համար, թոռան համար, որդւոյն ու թոռան չափ եւ գուցէ անոնցմէ աւելի թանկագին մի՛ւս աւանդին, հայրենի հողին տէր մընալու կենսական անհրաժեշտութեան համար:

Խորհրդային երկիրները բարւոք կեանքի մը համբաւը չեն վայելեր, քաղաքացիի կենսամակարդակը խղճալի է հոն, մարդուն կամքին բռնացող ուժը՝ անտանելի, գիտե՛նք. այսուհանդերձ դառնութիւն է մեզի համար լսել, որ Հայ մը կը լքէ հայրենի հողը եւ ապաստան կը փընտրռէ այլ երկինքներու տակ: Ուղղակի դաւաճանի տպաւորութիւն կը ձգեն մանաւանդ անոնք, որոնք ամենայն պաղարիւնութեամբ անցագրային ձեւակերպութիւններ կը կատարեն եւ Հայաստանի հողը պահող Հայաստանի ժողովուրդը վիրաւորող ընթացքով մը դուրս կուգան Հայրենիքի սահմաններէն, անսալով պարզապէս իրենց ներսը նստած տնտեսական ողորմելի կենդանիին ողորմելի պահանջներուն:

Խորապէս ըմբռնելով հանդերձ համայնավարութեան սեղմումներուն ժխտական անդրադարձը, ու կեցութեան համար անոնց հայթայթած անբաւարար միջոցներուն հետեւանքով ստեղծուած մթնոլորտին ծանրութիւնը, կրկնենք նորէն, որ սեփական հայրենիքը լքել ու այլ հորիզոններու վստահիլը համազօր է սեփական հայրենիքին դաւաճանելու եպերելի արարքին: Մենք ուրիշներուն չենք նմանիր, թիւով քիչ ենք մենք եւ մեր քիչին ամբողջական գուրգուրանքին պէտք ունի հայրենի հողին այդ պատառը, նախ որպէսզի ապրի ու տեւէ ինքը, եւ երկրորդ՝ որպէսզի ուժ տայ ու թեւ քաղաքական մեր պարտաւորութիւններուն, յանձնառութիւններուն: Եւ յետոյ՝ պէտք չէ մոռնալ, որ հայրենիքի մէջ ազատութիւնը կրնայ հաստատուիլ օր մը, բայց ընտրուած ազատութիւնները հայրենիք մը չեն կրնար ընծայել կամովին արտագաղթի դիմած ռեւէ արարածի: Ազատութիւնը հայրենի հողին վրայ միայն կրնայ մարդ էակին կարողութիւնները ծաղկեցնել, ազատութիւնը՝ հո՛ն...:

Պ. Ս.

Ձայն Ընդհանրական

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻԻ

Մայիս 28, օ՛ր, թուական՛ն։

Ահաւասիկ Օր մը, որ կը խտացնէ, կը համադրէ ու կը պարփակէ մեր ամբողջ Պատմութիւնը։ Մայիս 28 օր մը չէ, այլ ղեկավիր Օրերուն Օրն է, բոլոր Օրերուն մեծը, այնքան մեծ՝ որ իմաստ կուտայ տարիներուն, նշանակութիւն կուտայ դարերուն, վեհափառութիւն մը կուտայ ժամանակին, — անուշա՛ Հայոց տարած տարիներուն ու դարերուն, հայկական ժամանակին, զոր կը կոչենք Պատմութիւն՝ տեղերով ու զոհերով նուիրական, ցանկութիւններով եւ պայքարներով յաւերժութեան հասած։

Սիրելի հայրենակիցնե՛ր, արդեօք մե՞ղք կը գործեմ՝ եթէ, այս քաղցր տրամադրութեան մէջ, ձեզի յիշեցնեմ թէ հայ դրականութեան նահապետներէն մին, զոր մեր սերունդը կը կոչէ երախայ, եւ յաւերժացած է թէ հայ ժողովուրդը կրնայ ոտնել, նուիրականացնել, սաթէ տարւոյն 365 օրերէն որեւէ մէկը՝ բայց ոչ Մայիս 28ը։ Ի՞նչ, Ալճահիտի խմբագիրը, կորնչացուցած ըլլալով իր օրը՝ ճի՛շդ այդ օրը, մեր ողբացեալ նահապետ դրագէտը, կորնչուցած ըլլալով իր խելքը՝ ճի՛շդ այդ օրը, կ՛արդիւէ՞ որ ոտնենք Հայաստանի Օրը, Հայութեան Օրը։

Ափսո՛ս, ոմանց մաղձը կը մոռցնէ Հայոց ինքնօրէնութեան քաղցը։ Արդարեւ, Հայաստանի ինքնօրէնութեան հարցն է որ Մայիս 28 թուականով, ա՛յս Օրուան ոտնով կ՛արձանանայ մեր պատմութեան մէջ։ Հայաստա՛ն, յաւիտենակա՛ն Հայաստան, — այսպէս կը կոչուի դժբախտ մեր ժողովուրդին հայրենիքը։ Բայց դի՛ւտէ՞ք թէ ո՛րքան չատ անուն ունի մեր բնաշխարհը։ Համրեցէ՛ք խնդրեմ։

Պարթեւական Հայաստան, Հռոմէա՛կան Հայաստան, յունական Հայաստան, սասանեան Հայաստան, բիւզանդական Հայաստան, պարսկական Հայաստան, աբբասեան Հայաստան, թրքական Հայաստան։ Կը ներէ՛ք՝ եթէ մոռցայ անուն մը անուններու այս խաժամուժին մէջ։ Եւ ահա... սովետական Հայաստան, կամ իր հինցած անունով՝ ռուսական Հայաստան։

Ալճահիտի խմբագիրը կ՛երեւի թէ տարւոյն բոլոր օրերը բաժնած է այս խայտաճամուկ Հայաստաններուն՝ իրրեւ նուիրական թուական, բայց կը մերժէ բաժին հանել եւ Օր տալ հայկական Հայաստանի։

Անուններու թուումէն կարեւի է հետեւցնել թէ Հայաստանը, կամ մեզ, իրրեւ անչափահաս, կամ որը, կամ որդեղիր, կամ հարճ, տուեր են Հռոմայեցիներուն, Աթենացիներուն, Բիւզանդացիներուն, Արաբներուն, Թուրքերուն, Ռուսերուն, Աստուած դիտէ թէ դեռ ուրիշ որո՞ւ։ Թո՛ղի պէս, ոտնաղնդակ են խաղացեր ու մեզ նետեր են մէկուն կամ միւսին ոտքերուն տակ։ Եթէ չի խրաչէ ցներ ձեզ պատկերը, կարելի է ըսել նաեւ թէ, հակառակ մեր կամքին, մեզ ամուսնացուցեր են Հռոմայեցիին, Յոյնին, Պարսիկին, Արաբին, Թուրքին ու վերջապէս Ռուսին հետ։ Այո՛, հարս են տուեր մեզ օտարին, հարճ (fոնֆիւպին) են տուեր մեզ աշխարհակալներուն։

Բայց, սիրելի հայրենակիցնե՛ր, ինձի հետ չէ՞ք ընդվզիր եւ պոռալ թէ մենք հարճ չե՛նք, ասոր անոր անկողինը պատկող ազդ չենք՝ որքան ալ Բաֆֆի, յուսահատ ընդվզումի մը պահուն՝ մեզ նըմանցուցած ըլլայ պոռնիկի մը՝ որ աշխարհակալներուն ծոցն է նետուած։ Ուստի պոռա՛նք, ի լուր աշխարհի աղաղակե՛նք, ղէթ Մայիս 28ի Օրով եւ Օրուան նահատակներուն բերնով, թէ Սարդարապատի ճակատամարտներուն մէջ թափուած արեան գնով հաստատած ենք որ սո՛ւրբ է մեր անկողինը, ուստի կը մերժե՛նք որեւէ սրբապղծում օտարի մուտքով։ Գերազոյն ընդվզումով յայտարարենք թէ Հա՛յ ենք, Հա՛յ, Հա՛յ, միայն Հա՛յ, եւ մեր երկիրը կը կոչուի Հայաստան, միայն Հայաստան, առանց որա կումի՝ Թարգմանեալ կամ օտար, խորհրդային կամ սովետական։ Մեզի համար՝ չկա՛յ սովետական Հայաստան, խորհրդային Հայաստան։ Կ՛աւելցնեմ՝ ոչ իսկ դաշնակցական Հայաստան որպէսզի ոչ ոք աղտոտ էճնիճիւասիոն մը փորձէ։ Հայուն ու Հայութեան անունը կրել բաւական է մեր հայրենիքին համար, ու պանծալի՝ մեր պատմութեան համար։ Վասնզի Հայաստանը ամբողջական Հայուն կը պատկանի, եւ ոչ թէ այս կամ այն որակեալին։ Կը կրկնեմ, չկայ արեւելեան Հայաստան, չկայ արեւմտեան Հայաստան, եւ վա՛ռ այն սերունդին, որ պիտի սրբէ բոլոր այդ որակումները, բոլորն ալ նուաստացուցիչ։

Ուրեմն, կը մերժենք նաեւ ըսել Միացեալ Հայաստան, վասնզի ի յառաջդունէ ընդունած կ՛ըլլանք բաժանեալ կամ անջատեալ Հայաստան մը։ Մենք, այսօր, Մայիս 28ով կը հռչակենք՝ մէկ Հայաստան, ամբողջական Հայաստան։ Կը հըռչակենք՝ Հայաստան Հայուն համար, եւ Հայը Հայաստանի համար։

Ահա Օրուան խմաստը։ Եւ ահա թէ ինչո՛ւ կը ոտնենք այս Օրը, որ օ՛րն է պոռալու, մեզի բռնութեան եւ զերութեան չապիկ հագցնողներուն երեսին, թէ ստրուկներ չենք մենք, Հայ ենք մենք, եւ մեր Հայ անուան ստուգաբանութիւնն իսկ, արմատական նշանակութիւնն ան-դամ (ստուգաբանական այլ փորձեր եւս կան), զերազանցօրէն պատուարեր ծագումի մը ունի։ Օտարներու կողմէ մեզի տրուած անունը եւս, Արմէն կամ Արմենիէն, լեզուաբանական վկայութեամբ՝ մեզի հպարտութիւն կը պատճառէ։ Եթէ Յոյն կը նշանակէ զոզ, եթէ Սլաւ կը նշանակէ ստրուկ, Հայ կը նշանակէ պետ, տիրող, իշխան, ինչպէս Արմէն անունը եւս, հակառակ ստուգաբանական բոլոր վէճերուն ու տրուած բազմազան իմաստներուն, նոյնքան հպարտութիւն պատճառող բարդ բառ մըն է, բայց դժբախտաբար տեղը չէ որ ձեզի ներկայացնեմ, կամ փորձութիւն պատճառեմ լեզուբսան մը կուտ մը որ ինձի վերադրէ լեզուաբանութիւն ծախելու անտեղի առիթ։

Անունով հպարտ, գործով եւս հպարտ ժողովուրդ մըն ենք։ Խորթ ծնունդներ չենք, խորթ զաւակ չենք, մեր հայրը կը կոչուի Հայկական Մշակոյթ, մեր մայրը մարդկային քաղաքակրթութեան արդասաբեր արգանդն է որ ծներ է տաղանդներ, ու դարձեալ կը ծնի, — անսպառ է Հայութեան ծնելու կարողութիւնը։ Մենք, սիրելի հայրենակիցներ, մենք ընկեցիկ չենք, մենք պաթառ չենք։ Մենք աշխարհի խորթ զաւակներ չենք, — յիշեցէ՛ք Աբեղեան Հաճախեանի երգը, աշխարհի ճոխ սեղանէն զրկուած ենք դժբախտ պայմաններու բերումով, բայց մենք այն ժողովուրդն ենք որ ճոխացուցեր է աշխարհի սեղանը։

Այս Օրը, սիրելի հայրենակիցնե՛ր, օ՛րն է պոռալու, թէ բոլիկ չենք, մերկ չենք, պատմութիւնը ծիրանեզօծ զգեստիդ նե-տած է մեր ուսերուն վրայ, եւ հայկական փառաւոր քաղաքակրթութեան մը բեռը մեր կռնակը, արքայական մուճակ հագած՝ մտեր ենք համաշխարհային մշակոյթի տաճարէն ներս։ Աւելին ըսեմ ձեզի, — եթէ նոյնիսկ կորսուինք երթանք աշխարհի երեսէն, մեր անունը եւ տեղծագործութիւնները պիտի յիշուին դարէ դար, պիտի երբեք չմոռցուին ժամանակի թաւալման ընթացքին։ Աշխարհ իսկ մոռնայ, պատմութիւնը պիտի չմոռնայ՝ յիշելու համար եղիպտական, բաբելական, հռոմէական, յունական մեծ քաղաքակրթութեանց պատմութեան կողքին։ Երբեք եւ երբեք պիտի չմոռցուի նաեւ աստուածային նուէրը՝ որ տրուած է մեզի, — Աստուծոյ խօսած լեզուն, — ինչպէս կը պնդէ վենետիկեան պատմագէտ Ինճիճեան վարդապետը, — կ՛ան-ուանեմ՝ անո՛ւնը սիրեմ՝ մեր Մեծաքանչը, բոլոր մեծաբարբառ մեծերուն իսկ հիացման առարկայ։

Վերջապէս մակարոյծ չենք մենք, ոչ ալ բաղեղ՝ փաթթուելու համար ուրիշ ազգերուն կամ օտար բնակարաններու պատերուն։ Մենք, ստեղծագործ եւ աշխատասէր ժողովուրդ, մեր տաղանդով դարձեր ենք նոր ժամանակներու աշխարհակալ՝ երաժիշտ տալով երաժշտական աշխարհին, ճարտարապետ տալով քարակոթողներ, նկարիչ տալով դարերու կախարդանքին սիրահարուն, զօրավարներ ու ծովակալներ տալով պատերազմի գիտութեան (ընդունելով պատերազմը ազգերու ինքնօրէնութիւնը պաշտպանելու եղանակ կամ միջոց), հրճուանք պատճառելով Աբէլեան, պարմացում պատճառելով Գոսլինկի՝ թէեւ ծով չունէինք նման մարդոցմերու համար, ու վերջապէս բարձրանալով ընդ այլ՝ մինչեւ Աստուծոյ գահը, տեղադէտներ տալով երկինքը ուսումնասիրողներուն։

Կը տիրապետենք աշխարհի հինգ ծերուն վրայ։ Զկայ ազգ մը, որ մեր անունը չգիտնայ։

Արդ, կը հարցնեմ ձեզի, դուք եւս հարցուցէք մեզ քննադատողներուն, անոնց որ մեզ նուաստացնել, մեզ սոզկացնել կը փորձեն, թէ արդա՞ք է պահկռնել այս ազգը, հայ արժէքաւոր, տաղանդաւոր ժողովուրդը՝ ուրիշներու կրունկներուն տակ։

Եւ ի՞նչ է ուղածը այս ժիր եւ տաղանդաւոր ժողովուրդին, որ իր չնոհգիները կը թափէ արեւելքէն արեւմուտք, պատմութեան առաւօտէն մինչեւ արեւմուտք։

Ազատութի՛ւն, միայն ազատութիւն, իր երգը երգելու եւ իր կաւը գործելու։ Ինքնօրէնութի՛ւն՝ նոր երանգ մը տալու համար համաշխարհային մշակոյթին, իր մեծաքանչ հիւսելու համար ի փառս համամարդկային քաղաքակրթութեան։

Եւ վերջապէս ի՞նչ է ուզածը այս տունէն, այս յաւէտ ռեզիսթան ժողովուրդին.—

Մեր հողե՛րը, մեր հողե՛րը, միա՛յն մեր հողերը։

Կարճ տարազով մը՝ ամբողջական Հայաստան։

Սիրելի հայրենակիցնե՛ր, արդեօք մե՞ղք կը գործեմ՝ եթէ ձեզի յիշեցնեմ, այս քաղցր տրամադրութեան մէջ, որ Պայֆարի մէկ աշխատակիցը, անցեալ տարի, « Թուրքիայէն առնուելիք նուէր » կամ «Հայրենակ նահանգներ» կոչած է (ճիշդ այս բառերով) ինչ որ կը պահանջէ մեր ժողովուրդը, «գնորդ» որակելով, ի վերջոյ՝ եւս աւելի վիրաւորելու համար, կարծես, մեր նուիրական ցանկութիւնները։ Թոյլ տուէք այս սայթաքումները արձանագրել իրրեւ մաղձի արտաղրութիւն՝ Հայութեան քաղցը պակսած մարդոց միայն յատուկ։ Վասնզի առանց այդ մաղձին՝ ցնորք պիտի չնկատուր ամէն ցանկութիւն որ անկարելի կը թուի սակրուններ մը, բայց ոչ ամէն ժամանակի։ Այերային ճամբորդութիւնները ցնորք կը համարուէին հարիւր տարի առաջ։ Բայց ճիշդ ինչպէս ընդ այլ, մարդկային հոգին թռչող ու բարձրացող նման ցանկութիւններով է որ կը յառաջնայ քաղաքակրթութիւնը, իտէալի մը, դիզեցիկ երազի մը, արդար իրաւունքի մը հետեւողութեամբ է որ ժողովուրդները կը մանան պնդումով է որ ժողովուրդները կը մանան Պատմութեան մէջ։ Եւ չկայ մեծ ժողովուրդ մը որ չունենայ իր մեղքի խոհեմ, ինչպէս ըսի, աքսորը յարմարագոյն պահը կրնայ ըլլալ։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(172 - Շար.)

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԿԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Սուլթանը արդարեւ մտատանջ անհամբերութեամբ կը սպասէր Անգլիացիին վերադարձին, վստահ ըլլալով որ անիկա իր սովորական ճարպիկութեամբը գտած պիտի ըլլար հեռք մը որով թունաւոր դաշոյնին զաղտնիքը պիտի լուծուէր։

Երբ իր ակնկալութեանց ի դերեւ ելլելը լսեց, Ապտիւլ Համիտ խորին թախծութեան մը մէջ ինկաւ։

— Ուրեմն կարելի պիտի չըլլայ ելլուզդի պալատին մէջ իսկ դիս հալածողները զտնել, ըսէց։

Այն ատեն Մաք Լայն պարզեց իր տառութիւնը եւ ըսաւ որ, ըստ իրեն, սուլթանին կեանքը երբեք վտանգի մէջ պիտի չըլլար, եթէ ձերբակալուած անձերը մահուան պատիժի ու չարչարանքներու ենթակայ չըլլային։

— Մահուան պատիժ պիտի չտամ եւ ոչ ալ չարչարանքներու պիտի ենթարկեմ, ըսէց Ապտիւլ Համիտ կատաղութեամբ, բայց եւ այնպէս չեմ կրնար թողուլ որ այդ չարագործները պետութեանս մէջ ազատօրէն ինձի դէմ դառնան։

— Վեհափառ տէր, բանտարկեցէք զիրենք, ըսաւ Իզզէթ փաշա։

— Այո, բանտարկեմ որպէսզի իրենց կուսակիցները զիրենք բանտէն ազատեն ու քեզ խնդան, որո՞ւ վրայ կարելի է վստահիլ, ո՞ր բանտին ու ո՞ր բանտապանին վրայ, քանի որ ամէնքը ինձի դէմ կը դառնանան, նոյնիսկ իմ պահակած սենեակիս մէջ, —ըսէց Ապտիւլ Համիտ յուսահատ չեչտով մը։

Մաք Լայն, որ Ապտիւլ Համիտի արտասանած խօսքերը չէր հասկցած եւ առնոր չարժումներէն ու արտասանութեան ձեւէն միայն գուշակած էր որ Սուլթանը ծայրայեղ մտատանջութեան մը մատնուած էր, ուզեց ինքն ալ խօսքի խառնուիլ։

— Արդեօք ի՞նչ բան ձեր վեհափառութեան այսքան մտատանջութիւն կը պատճառէ, հարցուց։

Քարտուղար փաշան փութայ իսկոյն Անգլիացիին բացատրել Համիտի խօսքերը։

— Ես ալ վեհափառ սուլթանին կարծիքէն եմ, ըսաւ Մաք Լայն, այդ մարդիկը բանտարկելով կացութիւնը աւելի կը ծանրանայ եւ կրնայ տեղի տալ կարգ մը անպատեհութիւններու. ըստ իս, լաւագոյն միջոցն է զանոնք աքսորել։

— Աքսորել, բայց ո՞ւր...։

— Հեռաւոր ու ապահով տեղ մը, ձեր պետութիւնը բաւական ընդարձակ է եւ կարծեմ աքսորի համար տեղ չի պակսիր։

Ապտիւլ Համիտի հաճոյ թուեցաւ աքսորի այս գաղափարը. հեռաւոր տեղ մը աքսորել եւ այնպէս մը ընել որ յետոյ մէկիկ մէկիկ «բնական մահուամբ» մեռնէին։ Աւով թէ իր նպատակին հասած կ՛ըլլար թէ երեւոյթները փրկած։ Անմիջապէս մտքին մէջ ծնաւ զանոնք եէմէն աքսորելու զաղափարը։ Հոն առանձին զնտանիներու մէջ զանոնք կրնար բանտարկել տալ, աչքէ հեռու, եւ նոյնիսկ տանջանքներու ենթարկելով՝ զուցէ յաջողէր խոստովանցնել զիրենք։ Եւ սա — կայն Ապտիւլ Համիտ չուզեց որ աքսորավայրը ինք որոշած ըլլայ եւ Իզզէթ փաշայի դառնալով հարցուց։

— Դուն ի՞նչ կ՛ըսես պարոն Մաք Լայնի յայտնած զաղափարին մասին։

— Կարծեմ թէ չատ օրինաւոր է, պատասխանեց քարտուղարը։

— Ես կը նախընտրէի զիրենք, եթէ կարելի է, բոլորովին ազատ թողուլ կամ զոնէ մօտակայ եւ օգտաւէտ տեղ մը զբրկել, բայց քանի որ դուք այդպէս յարմար կը տեսնէք, թող ձեր ուզածին պէս ըլլայ, ես այս խնդրոյն մէջ բոլորովին ձեռնպահ կը մնամ։

Այս կեղծաւոր խօսքերուն իմաստը իշխան ըմբռնեց Իզզէթ փաշա եւ իր տիկնոջ հետ խորհրդակցելէ ետքը պատասխանեց։

*— Մենք գիտենք որ ձեր վեհափառութիւնը իր անհուն բարեսրտութեամբ եւ ներողամտութեամբ միշտ կը փափաքի մեղմօրէն վարուիլ նոյնիսկ չարագործներու հանդէպ, մանաւանդ երբ անոնք ուղղակի իր նուիրական անձին դէմ կը գործեն։ Սակայն այս պարագային, երբ նոյնիսկ պետական ապահովութեան հարցը կը դառնայ եւ մենք կը խնդրենք որ մեզի թոյլ տաք այս պարագային բովի ընթացք մը բռնել պետութեան դառնացնող այս զաղտնի կազմակերպութեան դէմ։ Ներողամտութիւնը պիտի չտանի զանոնք դէպի նոր յանցագործութիւններ, ընդհակառակն, ասոնք պիտի սանձահարէ

ՀԱՄՇԷՆԱՀԱՅԵՐ

Հայաստանի գիտութիւններու ակադե–միան շատով լայս պիտի ընծայէ Բ. Թոռ–ճեանի ուսումնասիրութիւնը Սեւ ծովի ափերուն հաստատուած Համշէնցիներու վիճակին, սովորութիւններուն, բաղաբ – ներուն, բնակչութեան եւ թիւին մասին: Հրատ. Թերթ»ը իր ընթերցողներուն կը ներկայացնէ հետեւեալ հատուածները այդ հիւրերէն:

Սեւ ծովի ափերուն, գլխաւորաբար Աբխազիայի եւ Կրասնոդարի մարզին մէջ, ներկայիս բնակութիւն հաստատած 250 հազար Հայերուն մեծ մասը շատ աղօտ պահերացում մը ունի իր ծագումին մասին: Շատերը, յատկապէս երիտա – րդները, նոյնիսկ կը զարմանան որ կը խօսուին Համշէնցի: Հակառակ ասոր, – նոյնիսկ մինչեւ այսօր ալ զարմանալի կեր – պով պահպանած են իրենց կենցաղային ա–ռանձնայատկութիւնները, լեզուն, սովո – րութիւնները, որոնք սրբութեամբ կը փոխանցուին սերունդէ սերունդ: Մինչեւ անդամ դպրոցներու մէջ (Աբխազիայի, Սոչիի եւ այլ քաղաքներու մօտերը կան առանձակ մը հայկական դպրոցներ), ե–րեխաները դժուարութեամբ կը հրաժա – րին մայրենի՝ Համշէնի բարբառէն:

գէպի յաւիտենականութեան առաջնորդող իր ժղիշ ուժը, — մեր մեղալի խտէան կը կազմի ամբողջական Հայաստան:

Տարաղը խմ է: Ձիս չի գոհացներ տա–րաղը, նուագ դիտական, նուագ ակադե – մական, զոր տուեր է նախորդ սերունդը, – Միացեալ եւ անկախ Հայաստան: Տըր–ուած երկու տաորոգելիներն ալ, մին ազ–գահօրէն անճիշդ իսկ միւսը վիճաբանու–թեան առարկայ, կը մատնեն մտածելու եւ բանաձեւելու աճապարանք մը, դէպ–քերու ալեկոծութեան մէջ ակադեմական տարաղը գոհելու մեղք մը:

Ազգերու պատմական, աշխարհագրա – կան, քաղաքական կազմութեան (սթրիւ–քիւր) հարցը կը կարօտի վերաքննու – թեան, բայց խօսիլ ապագայ կամ նոր ձեւերու մասին, որոնց կազուած է ազա–տութեան դաղափարը՝ հաղորդակցու – թեանց արդիական ձեւերու միջամտու–թեան կամ տիրապետութեան ենթակայ, նիւթ մըն է ծանր դասախօսութեան ար–ժանի, ոչ այս բեմին պատշաճ: Ահա թէ ինչու ոստում մը կը կատարեմ, ու կ'ա–նձնեմ ամբողջական Հայաստան» տարաղը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար. – 2)

Այդ Հայերէն չատերը, յատկապէս ե–րէցները, ինչպէսկ կը կոչեն Տրապէ – զոնցի, Օրտուցի, Սամսոնցի, Ճանիկցի, եւայլն: Այս իրողութեան մէջ կայ ճըշ – մարտութիւն: Թուրք բարբարոսներու ազգահալած քաղաքականութեան հետե – ւանքով անոնց մեծ մասը զաղթած է յիշ–եալ վայրերէն: Անոնց նախնիքները՝ Համշէնցիները, ըստ հայ մատենագրութե–րու եւ բանաւոր հաւաստի աղբիւրներու, ժամանակի զաժան պայմաններու հետե – ւանքով ստիպուեր են հեռանալ իրենց մայրենի ոստաններէն՝ Համշէնէն եւ ա–նոր յարակից Սիւրմենէ (որ ծանօթ է նաեւ Սեւ գետ անունով) զաւառներէն եւ բնակութիւն հաստատել Տրապիզոն, Օր – տու, Սամսոն եւ Թուրքիոյ ուրիշ զաւառ–ներու մէջ:

Աւելի քան հազար հինդ հարիւր տարի Համշէնցիները ապրած են պոնտական լեռնալանջերուն, ջալջար կոչուող երկ – նաբերձ լերան ստորոտը, կիսանկախ եւ ինքնուրոյն կեանքով: Շինած են բազմա–թիւ աւաններ, ամրակուռ բերդեր, եկե–ղեցիներ: Անխոնջ զրիչները հիւսած են մատեաններ, որոնց մէկ մասը մեղի հա–սած է եւ կը պահուի Երեւանի ձեռագրա–տան մէջ:

×

Բազրատունեաց մայրաքաղաք Անիի անկումէն ետք հայրենի երկրէն մեծ թի – ւով զաղթականներ հեռացան: Անոնց մէջ էին Սմբատ Ամատունին եւ իր որդին Հա–մամը: Անոնց առաջնորդութեամբ ստուար խումբ մը Հայեր բնակութիւն կը հաստա–տեն Հայոց աշխարհի հիւսիսային՝ ջալ–քար ծովահայեաց լեռնաշղթային մօտ: Այդ երկրամասին տէրը կը դառնայ Հա–մամ իշխանը: Ջալքարի ստորոտին կը կառուցանէ բարեկարգ ատան մը՝ իր բեր–դաքաղաքով, եւ կը կոչէ Համամաշէն: Ցետագային այդ անունը կը դառնայ Համշէն, իսկ բնակիչները Համշէնցիներ:

Համշէն զաւառը կը զտնուի Պաթումի եւ Տրապիզոնի միջեւ երկարող տարա – ծութեան մէջ, Աքինա, Ռիզէ ծովափնեայ քաղաքներէն 40–50 քիլոմեթր հեռաւորու–թեան վրայ, ջալքարի ստորոտը: Հոս չատ են անդնդախոր ձորերը եւ կիրճերը. յաճախ լեռները ծածկուած են փշատերեւ անտառներով, ալպեան արօտավայրերով: Բուսականութիւնը փարթամ է, յատկա – պէս առատ են բազմատեսակ պտղատու ծառերը: Աչխատասէր Համշէնցիները հաստատած են մեծ թիւով այգիներ: Սկզբնական շրջանին Ռիզէ քաղաքին մէջ Համշէնցիները ունէին իրենց թաղամասը, որ կը կոչուէր Ռուչին, հայկական եկեղե–ցիներով: Ռիզէէն արեւելք, Աքինայի մօտ, անոնք կը հիմնեն «Արտաչէն» աւա–նը: Այդ բնակավայրերուն միջոցով Համ–շէնցիները առեւտրական կապեր կը հաս–տատեն ներքին եւ արտաքին շուկաներու հետ:

Մեծ թիւով Համշէնցիներ բնակութիւն կը հաստատեն Սիւրմենէ գաւառին մէջ, եամպոլի եւ Սեւ գետերու հովիտներուն տարածուած լեռնաշխարհին մէջ: Համշէ–նի հետ Սեւ գետը կապուած է անտառա–պատ, դժուարանցանելի կածանով: Սիւր–մենէէն մինչեւ Տրապիզոն շուրջ 30 քիլո–մեթր է: 1600ական թուականներուն Սեւ գետի շրջակայքը 40 գիւղերէն 30ը զուտ Հայաբնակ էին, ուր կ'ապրէին աւելի քան հինդ հազար ընտանիք Հայեր: Իսկ Համշէն բնակող հայ ընտանիքներու թիւը տասը հազարէն աւելի էր: Ինչպէս ծա–նօթ է, այդ ժամանակներուն ընտանիք – ները աւելի բազմանդամ էին, բազկացած էին նուազագոյնը 7–8 անձերէ: Եթէ այդ երկու շրջաններուն մէջ ապրող հայ ըն–տանիքներու թիւը բազմապատկենք նոյն–իսկ 7ով, աւելի պարզ կը դառնայ, թէ ինչ պատկառելի թիւ կը կազմէր հայ բը–նակչութիւնը ժէ. դարու առաջին կէսին յիշեալ շրջաններուն մէջ:

×

Քրիստոնեայ ազգերու տառապանքի շրջանը կը սկսի, երբ թուրք բարբարոս–ները կը գրաւեն Սեւ ծովի ափերը եւ վերջ կը դանէ Պոնտական թագաւորութեան անկախութիւնը 1461ին: Մոլեռանդ թուր–քերը կը դիմեն ամէն միջոցի, որպէսզի տեղացիները մահմեդականացնեն: Այդ վայրերը ապաստանած քանի մը փոքր ազգեր ստիպուած տեղի կուտան, կ'ըն – դունին մահմեդականութիւնը: Սակայն Համշէնցիները, հակառակ ամէն տեսակ բռնութիւններուն, կը մնան աննկուն, չեն փոխեր իրենց հաւատքը: Թուրքերու բո–լոր ջանքերը ապարդիւն կ'անցնին: Ան–դուտ կ'անցնին նոյնիսկ զանազան տեսա–կի մեքենայութիւններն ու խարդախու – թիւնները: Անկէ ետք, շուրջ երկու հա–րիւր տարի, Համշէնցիները կը պահպա – նեն իրենց կրօնքը եւ ազգային դիմա – դիծը:

Թուրք իշխանութիւնները կ'որոշեն բռնի ուժով ծունկի բերել ըմբոստ Համ–շէնցիները: Ժէ. դարու 50ական թուա – կաններուն Համշէն կը ղրկուի վայրագ զինուորներէ բաղկացած մեծ ջոկատ մը: Ասոնք անզէն բնակիչները կը հալածեն դիւղերու հրապարակները, կը ջարդեն մէկ մասը, միւսներուն կը սպառնան, կ'այրեն, կը պղծեն սրբավայրերը, կը դանակոծեն քահանաները: Ջորս կողմ ահ ու սարսափ կը տիրէ: Ահաբեկած հայ աւազանին եւ ժողովուրդին մէկ մասը, ամբողջական բնաջնջումէ խուսափելու համար, կ'որոշէ ձեւականօրէն ընդունիլ մահմեդական կրօնքը, իսկ մէկ կարեւոր մասն ալ, մեծ ու փոքր խումբերով, լեռ–նային նեղ արահետներով կը հեռանայ իր ձեռքերով կառուցուած հայրենի օ – ջախներէն: Ասոնք կ'ապաստանին Տրա – պիզոնի եւ Սամսոնի թաւ անտառները, անմատչելի քարանձաւներու մէջ:

Այդ աղետալի օրերէն 60–70 տարի ետք, 1710–1720 Թուականներուն Թուրք ցեղա – սպանները աւելի վայրագ ձեւով կը փոր–ձեն հաշուեյարդարի ենթարկել Համշէ – ցիներուն երկրորդ հատուածը՝ Սեւ գե – տի շրջականները ապրող Հայերը, որոնք նոյնպէս չէին ընդունած մահմեդակա – նութիւնը: Ջատկի աւագ Շաբաթ օրը (1719) Սեւ գետ կը խուժեն երեք հազար Թուրք զինուորներ: Կատղած եննիչերի – ները Թորոս գիւղի եկեղեցին կը պաշա – րեն ճիշդ այն պահուն, երբ հոն իր ա – վորական պատարագը կը մատուցանէր Տ. Կարապետ Տաւլաչեանը: Սուրերը մերկացուցած զինուորները կը յարձակին ժողովուրդին վրայ, անխնայ կը կոտո – րեն ծեր ու մանուկ, կը յօշոտեն հայ քա–հանան: Ողջ մնացողները կերպով մը կը փրկեն իրենց կեանքը եւ կ'ապաստանին Տրապիզոն, Օրտու, Սամսոն եւ այլուր: Մէկ մասն ալ նորէն ձեւականօրէն կ'ըն – դունի մահմեդականութիւնը եւ կը մնայ հայրենի գիւղը:

1860ին, երբ Սեւ ծովի կովկասեան ափերը կը գրաւուին Ռուսերու կողմէ, Թրքական լուծին տակ տառապող Համշէն–ցիները չատերը կը յաջողին գաղթել Ռուսիա: Թուրքերը կը փորձեն խանգա – րել այդ գաղթը, որպէսզի չզրկուին աշ–խատասէր եւ չնորհատու Հայերէն:

×

1915ի Մեծ եղեռնի նախօրեակին Տրա–պիզոնի նահանգին մէջ կ'ապրէին 73·000 Համշէնցիներ, անոր սահմանակից Սե – բաստիոյ նահանգին Նիկսար գաւառին մէջ, մօտաւոր հաշուով՝ 7·500, իսկ Սև–նոյ գաւառին մէջ՝ 2·500: Այսպէսով ամ–բողջ Պոնտոսի մէջ (պատմական Պոնտոս եւ Ճանիկ) շուրջ հարիւր հազար Հայերէն 82·000ը Համշէնցիներ էին:

Մեծ եղեռնի օրերուն Համշէնցիներէ բաղկացած առանձին խումբեր եւս խի – զախօրէն դիմադրեցին: Լեռներու ծերպե–րու մէջ ապաստանած, անոնք յանկար – ծական յարձակումներով մեծ վնաս հաս–ցուցին Թուրքերուն: Ողջ մնացած Համ–շէնցիներուն մէկ մասը ապաստանեցաւ Սեւ ծովի կովկասեան ափերը, իսկ մէկ փոքր մասն ալ անցաւ արտասահման:

Իրենց նոր բնակավայրերուն մէջ (Սո–չիի շրջան, Կրասնոդար, Աբխազիա) Համշէնահայերը, որոնց մեծ մասը հո – ղագործներ էին, արագ կերպով տուն տեղ եղան, հիմնեցին այգիներ եւայլն: Հաս–տատեցին հայկական դպրոցներ: Ցատկա–պէս Աբխազիայի լեռնային շրջաններուն մէջ կան կարգ մը գիւղեր, ուր բնակչու–թեան գերակշռող մասը Հայեր են, ո – րոնք ունին իրենց դպրոցները, մշակոյ–թի տուները, ակումբները: Այդպիսի գիւղեր կան նաեւ Կրասնոդարի մարզին մէջ: Վերոյիշեալ վայրերուն մէջ ապրող Համշէնցիները պահած են ոչ միայն լի – րենց մայրենի լեզուն, այլեւ սերունդէ սերունդ փոխանցուած աւանդութիւննե – րը, սովորութիւնները, իսկ կարգ մը վայրերու մէջ նաեւ ազգային տարազը:

ԹԱՒՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՊԱՏՄ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

կը յուսար թէ ընդարձակ տեղեկու – թիւններ պիտի առնէ անկէ, բայց ընդ – հակառակն աւելի մութ դառաւ խնդիրը:

Առաջին օրերը Թէնարտիէները՝ զայ – րանալով չաղակրատեր էին: Արտայտին անձերուութեանալը չշուկ հանած էր գլխ – ին մէջ: Իսկոյն բազմաթիւ ձեւերով սկսաւ պատմուել եղելութիւնը, եւ վեր–ջապէս ըսուեցաւ թէ մանուկը զողցուած է: Այսր հետեւութիւնը եղաւ ոստիկա – նութեան կողմէ այդ տեղեկագրին փարիզ ղրկուիլը:

երբ առաջին տրամադրութիւնը անցաւ, Թէնարտիէ իր զարմանալի բնազդով չու–տով հասկցած էր թէ բնաւ օգուտ մը չունի տէրութեան փաստաբանը յուզել անոր ականջը բան ձգելով, եւ ջոզէֆին «առեւանգումին» նկատմամբ իր ըրած դանդատներուն անմիջական հետեւու – թիւնը պիտի ըլլար արդարութեան կայ–ծակնալի բերը հրաւիրել թէ իր անձին եւ թէ իր չինով զործերուն վրայ: Բուերը չէն ախորժիր ճրագէն. անոնց առաջին չուզած բանն է լոյսի մէջ գտնուիլ:

Նախ եւ առաջ Թէնարտիէ ի՞նչ մեկ – նութիւն պիտի տար հազար հինդ հարիւր ֆրանքին նկատմամբ զոր ընդունած էր:

Կարճ կապեց. զայլ մը ղրաւ կնոջը բերանը, եւ զարմանալ ձեւացուց երբ «զողցուած մանկան» խօսքը կը բացուէր իրեն: Ամենեւին չհամկնալու կը զար – նէր. իրաւ է թէ ի սկզբան զանգատած էր այդ սիրելի պզտիկին անանկ չուտով իր գովչն առնելուն համար, իր դորո – վալի զգացումները դոհ ձգելու համար կ'ուզէր երկու կամ երեք օր քովը պահել մանկուհին, բայց անոր «մեծ հայրը» եկած եւ իրաւունքով առած տարած էր զայն: Ժավէը երբ Մոնֆերմէյ եկաւ, Ջոզէֆի առեւանգումին պատմութիւնը այս ձեւը ընդունած էր: Գործին մէջ մեծ մայր մը կար, որ իբր վարագոյր, Ժան Վալժանը աներեւոյթ կ'ընէր:

Սակայն Ժավէը Թէնարտիէի պատմու–թեան մէջ իբր խորաչափ քանի մը հար–ցումներ նետեց.

— Ո՞վ էր ան եւ ի՞նչ էր անունը:

Թէնարտիէ միամտաբար պատասխա – նեց.

— Հարուստ երկրագործ մըն էր, տե–սայ իր անցագիրը: Կարծեմ թէ Պր. Կիլեմ Լամպէր է անունը:

Լամպէր բարեմիտ մարդու անուն մըն է, խիստ անկասկածելի անուն: Ժավէր փարիզ վերադարձաւ:

— Ժան Վալժան իրօք մեռած է, ըսաւ ինքիրեն, իսկ ես կալաչ մըն եմ:

Նորէն կը սկսէր մոռնալ այս պատմու–թիւնը երբ 1824 Մարտ ամսու մէջ լսեց թէ Սէն Մեւարի թաղը տարօրինակ մարդ մը կը բնակէր եւ թէ անոր մակա–նունն էր «ողորմութիւն տուող մուրաց – կան»: Այդ անձը, կ'ըսուէր, հասարակ մըն էր որու բուն անունը ոչ ոք գիտէր, եւ որ կ'ապրէր ութնամեայ պզտիկ աղ–ջկան մը հետ. այս աղջիկն ալ բան մը չէր գիտեր, բայց միայն Մոնֆերմէյէն եկած ըլլալը: Մոնֆերմէյ... այս անու–նը նորէն յիշեցնելով Ժավէրի ուշադրու – թիւնը գրաւեց դարձեալ:

Մուրացիկ ծեր լրտես մը, վաղեմի ժամկոչ մը որ այն անձէն ողորմութիւն կ'ընդունէր, ուրիչ քանի մը պարագաներ ալ կը պատմէր: Կ'ըսէր թէ այդ հասա–ռուն խիստ դժնադէմ անձ մըն է, թէ միայն երեկոյեան ժամանակ դուրս կ'ել–լէ, թէ ամենեւին չի խօսիր ոեւէ մէկու հետ, թէ միայն երբեմն աղքատներուն հետ կը խօսի, եւ կը զգուշանայ որ չմո–տենան իրեն, թէ սոսկալի հին եւ դեղին թիկնոց մը ունէր որ մինչեւներ կ'ար – ձէր, վասնզի ներսի ամէն կողմը ղրա – մատոմսերով լի էր եւ կարուած:

Այս պարագաները իրօք ժավէրին հե–տաքրքրութիւնը չարժեցին: Այդ տարօ – րինակ հասարակն առանց վախցնելու խիստ մօտէն տեսնելու համար օր մը ժամկոչին հինումին զգեստները փոխ առաւ, նաեւ այնտեղը ուր ծերունի լըր–տեսը ամէն իրիկուն կծկուած կը նստէր ռունդովը աղօթելով եւ աղօթելու առեն մխանգամայն լրտեսելով:

«Կասկածելի անձը» իրօք մօտեցաւ ժա–վէրին որ մուրացիկ ժամկոչին հագուս – տովը ծպտուած էր, եւ ողորմութիւն մը տուաւ անոր, այն միջոցին ժավէր զգու–խը վերցուց եւ Ժան Վալժանը ճանչնալ կարծելով ինքն ալ ընդունեցաւ այն ցնցումը զոր Ժան Վալժան ընդունած էր ժավէրը ճանչնալ կարծելով:

Սակայն մութին լաւ մը չկարենալով դիտել, խարուեցաւ ժավէր. Ժան Վալ – ժանի մահը ծանուցուած էր. ժավէր ծանրածանր տարակոյսներ ունէր, եւ երբ տարակոյսի մէջ ըլլար, ժավէր, խղճա – հարն ժավէր ձեռքը մէկու մը օձիքին չէր մօտեցներ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Սէն Ժեռոմ.— Այրի Տիկին Վերժին Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Պետօ Պետրոսեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկ. Արմիկ Յակոբեան եւ զաւակները, Պր. Անթուան Պետրոսեան եւ համայն ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, 21 Յուլիս, Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ հանգուցեալի հոգւոյն մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում, առ այս ի գիտութիւն հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է 50 Ֆր. Տիկին Եսթեր Գրիգորեանէ (Նիս) իր ամուսնոյն Մեսրոպ Գրիգորեանի մահուան 3րդ տարեդարձին առթիւ:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, նոր հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ. Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 21 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթրը Այեբէի գեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քաֆէ Մարկի ետեւը):

Հանգստաւէտ պայմաններ, գեղարուեստական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի հայ հասարակաութիւնը անխտիր:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, այս կիրակի ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ՝ Պ. Հայկ Տէրտէրեանի մօտ:

Կը խօսի ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Օր. Ռստիկեանի կողմէ:

Ճոճ պիւֆէ: Շամփուրով խորոված՝ մատչելի գիներով:

×

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, մեր Տիրոջ այլակերպութեան (Վարդավառ) տօնին առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, նորոգ հանգուցեալ, Տէսինի Հոգեւոր Հովիւ, Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 Ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, անձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, Կիրակի օր պատարագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուացնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻԻԱՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

« Տարօն – Տուրուբերան » Հայրենակցական Միութիւնը պարտք կը համարի ամէն տարի Վարդավառի տօնին առթիւ ոգեկոչել յիշատակը իր բիւրաւոր նահատակներուն:

Այս տարի, նկատի ունենալով որ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետը մասնաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վարդավառի օրուան առթիւ, կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն որպէսզի ներկայ գտնուին սոյն արարողութեան, ի յիշատակ մեր նահատակներուն:

ՏԱՐՕՆ–ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

A VENDRE

Terrain d'angle 3300 mètres à 25 kms ouest de Paris à St. Jemmes (78) Forêt Marly, viabilité, 40 frs mètres. Facilités.

ALM. 01-35

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր Եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուրատուութիւնները՝ փոխան ծաղկեպսակի.

Հայկ Գործունեանի թաղման առիթով

Հանգուցեալի այրին՝ Մայրանուշ Գործունեան, եկեղեցւոյ պայծառութեան 1000 Ֆրանք, հանգուցեալի որդիք՝ Սուրէն եւ Գուրգէն ընտանիք, եկղեց. 1000, Այրի Տիկ. Հայկանուշ Ջրբաշեան իր փեսային յիշատակին՝ եկղց. 250, Այրի Տիկին Վեհանուշ Ջրբաշեան եւ զաւակը՝ Կարպիս եւ ընտանիք Հ.Բ.Ը.Մ.ին 250, Հ.Բ.Ը.Մ.ի արանց, կանանց եւ երիտասարդաց վարչութիւնք՝ նոր սրահի Ֆոնտին 200, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Ալթունեան եկեղց. 1000, Տէր եւ Տիկին Լորան Էօքսիւզեան եկեղեց. 50 եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ի 50, Մկրտիչեան եղբարք եւ ընտանիք եկեղց. 50 եւ Հ. Բ. Ը. Մ.ին 50, Տէր եւ Տիկ. Ժիրայր Զարզավաթճեան եկեղեց. 50, Տէր եւ Տիկ. Աւետիս Մելքոնեան եկեղց. 50, Տէր եւ Տիկ. Միրաքեան ընտանիք եկեղց. 50, Տէր եւ Տիկ. Քրիստօֆ Թէրզիպաշեան Հ. Բ. Ը. Մ.ին 50, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Պանտիկեան եւ ընտանիք Հ. Բ. Ը. Մ.ին 50, Պր. Արամ Շէխիկեան՝ Փարիզի Մուրատեան վարժարանին 50, Այրի Տիկ. Հայկուհի Շալճեան եւ զաւակունք Կապոյտ Խաչին 50, Այրի Տիկ. Աթէչեան Հ. Բ. Ը. Մ.ի 40, Տէր եւ Տիկ. Տրդատ Տէր–Պօղոսեան, Տէր եւ Տիկ. Բարսեղ Մաշոյեան եւ Աշճիպաշեան ընտանիք 20ական եկեղց., Տէր եւ Տիկ. Մինաս Պօղոսեան Հ. Բ. Ը. Մ.ի 20, Պր. Յակոբ Փափազեան եկեղեց. դպրոցին 20, Վասպուրականի Հայր. Միութիւնը Աղաքատախնամին 30, Մարսէյլի Աղքատախնամի անդամներ Աղքատախնամին 30, Պր. Արտաշէս Մենծիկեան եկեղեց. 10 Ֆրանք:

“ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ„Ը

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին:

Ժամը 15ին շիրիմներու այց:

Կը խօսին ընկերներ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ
Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը
խմբական պարերով եւ մենապարերով

Խօսնակ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ:

Անձրեւի պարագային ապահովուած է դպրոցին սրահը, Ռիւ տէ 3 Շանթիէ

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 21ին Կիրակի «ր Շաթօ Պօռքկառ գեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէէն Սէն-Նիզէի ճամբուն վրայ:

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հաճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները:

Ծանօթ.— Օթոքառը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Շըմէն տը լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Քուր– – Պերրիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հաբէլեանի մօտ:

×

ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օր ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ
19
ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI
19 JUILLET
1968

Le Numéro 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11265 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.265

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԱՍՆԵՒՈՒԹ ԱՄԻՍԷՆ

ՓՈՒՎ ՏԸ ՄԻՒՐՎԻԼ

ՊԻՏԻ ՎԵՐԱԿԱՆԳՆԷ ՏՆՏԵՍՈՒԹԻՒՆԸ

—o—

Նախարարապետ Փուվ տը Միւրվիլ Ապր. ժողովին առջեւ պարզեց իր կառավարութեան ծրագիրը: Տասնեւութ ամիսէն, ի գործ դնելով իր նախատեսած բարեկարգութիւնները, գլխաւորաբար անհատական եւ համալսարանական ուսումնական մարզերուն մէջ:

Համալսարանին համար, Սեպտեմբերին իսկ պիտի ուսումնասիրուի քառասունհինգ մը:

Կայ նաեւ գործատուներու մէջ մաս-նակցութեան հարցը եւ վերջապէս Ծերակոյտին բարեփոխումը (ի դէպ ծերակուտական մասնակի ընտրութիւններ տեղի կ'ունենան Սեպտ. 22ին): Հաւանական է սակայն որ հանրաքուէ մը ըլլայ, ծերակոյտի փոփոխութեան համար, Դեկաեմբերին կամ Յունուարին:

Փուվ տը Միւրվիլէ եւս խօսք առին Յապր (ձախի Դաշնակցութիւն), Տիւհամել (կեդրոն), Մոնտոն (ժիսքառտիէն), Պալմէդ (Համայնավար):

ՎԱՏՏԻՔ - ՌՈՇԷ ՓՐԱԿՍ. ԿԵՐԹԱՑ

Հակառակ նախապէս եղած հերքումներուն, կը թուի թէ Վալմէք-Ռոշէ դէր մը ունի խաղալիք Մոսկուայի եւ Փրաքսի միջեւ: Կ'ըսուի թէ Փրաքսի դիմումին վրայ է որ կը միջամտէ, ինչ որ կրնայ նշանակել թէ աւելի Ձեխերուն կողմնակից է: Այդ պարագայի մէջ, Վալմէք - Ռոշէի Մոսկուայէն վերադարձին եւ Փրակա երթալէ առաջ, Ֆրանսայի Համայնավար կուսակցութիւնը նախաձեռնութիւնն առած է Եւրոպայի Համայնավար կուսակցութեանց վեհաժողով մը գումարելու: Այս մասին Մոսկուա կը տարակարծէ, մինչ Փեյտա կը հրապարակէ «Վարշաւայի նամակին» պատճէնը.— Մոսկուա եւ իր չորս «ուղղափառները» կը չեչտեն որ նամակին մէջ թէ «ընկերվարական երկրի մը համար անընդունելի վիճակ մը ստեղծուած է»: Նամակը չատ խիստ է կրօնադատութիւնը առանձին կուսակցութիւն մը վարուն թիւով) բայց Փրական ալ առանձին չէ: Իրեն զօրավիդ կը կենայ նաեւ Թիթօ որ Փրակա գացած է:

ՊՈՂՏԱՏԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾԻՆ ԵՏՔ

Չատ յստակ չէ թէ ի՞նչ չարժում է որ Ղազաաի իշխանութեան գլուխն անցաւ ապի օր: Մինչ սկիզբը կ'ըսուէր թէ Ղազաաի ձախ թեւին գործն է, հիմնուած այն յայտարարութեան վրայ, որ բռած էր Ցեղափոխութեան Խորհուրդը, նշելով թէ «վրէժ լուծած են»: Բայց քանի ժամերը կ'անցնէին, կարծիքները կը տարբերին քաղաքէ քաղաք: Ոմանք համար՝ աջ եւ Արեւմուտքի հետ աստ չարժում մըն է, Իսրայէլ նոյնիսկ «ձայրայեղ աջ» կ'որակէ մինչ փորձ կատարուի աւելի ուսումնասիրել նոր կացութիւնը, կարենալ աւելի ճիշդ եզրակացութեան մը հասնելու համար:

Որոնք մարդն է ուրեմն՝ Ահմետ Հասան Պաքր: Անծանօթ մը չէ եւ պատասխանատուր թեւին պատկանող մը կը նկատուի: 52 տարեկան է եւ օդաչու: Մեծ հայրը Քասբմի տապալումին ատեն սպանուած է Նասրի հետ: Երբեք լաւ չէ եղած Նասրի հետ: Առաջին յայտարարութեան համաձայն, նոր քաղաքականութիւնը պիտի չփոխէ: Արտաքին հարցին մասին, նոր դէկա-ւարութիւնը կ'ըսեն թէ յարմար լուծումը կը գտնուի, ի չահ Իրաքի եւ անոր կայունութեան եւ ազգային միասնականութեան:

Կարգ մը ազբիւրներու համաձայն կրնային եղած են երկրին հիւսիսը կատարական ուժերու (Արէֆի հաւատարիմ մնացած) եւ նոր իշխանութեանց զօրքերուն միջեւ:

Արէֆ Գահիրէէն Լոնտոն անցած է:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈԼՍՈՑ մէջ հակամերիկեան ցոյցեր եղած են, 33 ուսանող եւ երեք ոստիկան վիրաւորուած են: Ցուցարարները կը բողոքեն ամերիկեան Ճրդ նաւատորմի հինգ նաւերու ներկայութեան դէմ եւ Ամերիկացիներ, կօ հոմ, Թուրքիա անկախ»: Կը մնայ Ուաշինկթընի հասկընալ թէ ուղուածը ի՛նչ է ու միայն տոլար ղրկել...:

Նիւ ԵՈՐՔի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով նոր օրաթերթ մը լոյս կը տեսնէ որ կը պարզէ համայնավար սեւ ազդայնականներու եւ ծայրայեղ ձախ զանազան խմբակցութիւններու կարծիքը: Տէյլի Ուորլտ կը փոխարինէ Ուորքըը, որ չաթը երկու անգամ լոյս կը տեսնէր եւ ամերիկեան համայնավար կուսակցութեան բանբերն էր:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ

ՓԱՐԻՋ ԺԱՄԱՆԵՑ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ ՆԵՐԿԱՑԱՑՈՒՑԻՉ ԶՐԿԱԾ ԷՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻ ՀԱՐՑՈՒՄՆԵՐԸ

Զորեքշաբթի օր, ժամը 13էն սկսեալ Օրլիի պատուոյ հիւրանոցը լեցուած էր հեռատեսիլի, մամուլի, Ֆրանս-Փրէսի թղթակիցներով եւ հայ մամուլի ու ազգային բոլոր կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներով:

Կաթողիկոսը դիմաւորելու եկած էին Կարապետ Եպս. Ամատունի, էկզարխ Ֆերանտայի Հայոց, Վերապատուելի Գաբրիէլեան Սիսլեան, Մխիթարեան Հայրերը, Հ. Յակոբ Վ. Զանթայեան, տեսուչ Ս. Մուրատ վարժարանի, Գերապայծառ Մախլուֆ (մարոնի եկեղեցի) եւ Արտաքին Նախարար Միչել Տրուրէի ներկայացուցիչ՝ Պ. Ժաք Լիժէ-Պէլէռ, Մելանոյէն Պ. Երուանդ Հիւսիսեան (նախագահ Հ. Բ. Ը. Մ.ի Եւրոպայի յանձնաժողովին), Պ. Վ. Մալեան (Լիզպոնէն, Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւն), եւն., եւն.:

Արժանթինեան օդանաւային դիծերու օդանաւը հասաւ փոքր յապաղումով մը (ժամը 14,20ին) եւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը որուն կ'ընկերանար Վրաստանի Հայոց առաջնորդ՝ Կոմիտաս Եպս. Տէր-Մաեփանեան, եւ «Էջմիածնի» խմբագիրը՝ Արթուն Հատիսեան, առաջնորդուեցաւ պատուոյ հիւրանոցը, հոգեւոր Հայրերու եւ եկեղեցւոյ վարչութեան ու հոգաբարձութեան անդամներու կողմէ դիմաւորութեամբ Արեւմ. Եւրոպայի իր պատուիրակ՝ Սերովբէ Արք.ի:

Հեռատեսիլի կողմէ, թղթակիցը երկու հարցում ըրաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որու հայերէն պատասխանները, Ֆրանսերէնի թարգմանեց Փրոֆ. Յ. Ճէյմի: Առաջին առթիւ հարց արուեցաւ Կաթողիկոսին թէ ի՞նչ էր ճամբորդութեան նպատակը:

Վարդէն Կաթողիկոս յայտնեց թէ ճամբորդութեան բուն նպատակը եղած է Նիւ Եորքի Նորակառոյց Մայր տաճարին օծումը:

Երկրորդ հարցումը կը վերաբերէր Հայ Եկեղեցւոյ դիրքին էքիւմէնիք չարժումին հանդէպ, դիմաւորաբար Ուփսալայի ժողովին առթիւ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը բացատրեց թէ Հայաստանեայց Առաք. Եկեղեցին միշտ իր դործակցութիւնը բերած է տիեզերական չարժումին եւ անդամ ալ է Եկեղեցիներու էքիւմէնիք Խորհուրդին: Փաստ մըն ալ այն է որ բազմանդամ պատուիրակութեամբ մը ներկայիս կը մասնակցի Ուփսալայի ժողովին:

Ներկաներու բարի գալուստէն եաք, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, չքախումբով առաջնորդուեցաւ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր մուտք գործեց «Հրաշափառ»ով եւ կատարեց «դոհարար» նական աղօթք»:

Եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուն էր եւ Սերովբէ Արք.ի բարի գալուստի խօսքէն եաք, Վազգէն Կաթողիկոս ամփոփ դիծերու մէջ ներկայացուց իր չրջապտոյտը Էջմիածնէն Վիէննա, ապա Հիւսիսային եւ Հարաւային Ամերիկաները: Յայտնեց իր ուրախութիւնը, որ այս չրջապտոյտին ընթացքին օծած է 4 նորկառոյց եկեղեցի եւ երկուքին ալ հիմնարկէքը կատարած է, հողը արդէն գնուած ըլլալով:

Յիշեց թէ Նիւ Եորքի նորակառոյց եկեղեցին չատ դեղեցիկ է իր ոճով եւ ճարտարապետութեամբ:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որ միչտ կը յիշէ դպրոցը եկեղեցիին կողքին, չեշտեց թէ մեծ դոհունակութեամբ այցելած է Լոս-Անճըլըսի երկու նոր դպրոցները, որոնք եթէ դեռ կատարեալ չեն, այդ դպրոցներուն հոգը տանող կազմակերպութիւնները չանք չեն խնայեր եւ յամառօրէն կ'աչխատին որպէսզի արդիւնքը աւելի փայլուն ըլլայ:

Ուրախութեամբ յիշեց Պուէնոս Այրէսի երեք դպրոցները՝ եկեղեցւոյ կից, Քրմեան եւ Մխիթարեան Հայրերու:

Եղրակացութեան մէջ, Ամենայն Հայոց Հայրապետը թելադրեց Ֆրանսահայութեան, որ ալ աւելի ամրապնդէ հայապահպանման աչխատանքը, եկեղեցիով, դպրոցով, մչակութային միութիւններով կամ այն բոլոր միջոցներով որ դաղութը յարմար կը նկատէ:

Արարողութենէն եաք տեղի ունեցաւ աջհամբոյր, ու ժողովուրդը ցրուեցաւ:

×

Կը տեղեկանանք թէ Հարաւային Ֆրանսայի Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ Փարիզ եկած է պատուիրակութիւն մը՝ բաղկացած Պ. Պ. Յակոբ Պապիկեանէ (առենապետ), Կարապետ Ճանիկեանէ (առենադպիր), խորհրդականներ Աւետիս Մելքոնեանէ եւ Սեդրակ Սամուէլեանէ՝ բարի գալուստ մաղթելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ հրաւիրելու զայն որ բարեհաճի այցելել Մարսէյլ, ընդառաջ երթալով Հարաւային Ֆրանսայի բազմահազար Հայութեան բուռն փափաքին եւ իր հայրական օրհնութիւնները տալու հաւատացեալ ժողովուրդին:

ԿՈՒՏԱՆ ՈՒ ԿՈՒՏԱՆ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՆՈՐ ՕԺԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԿԸ ԲԵՐԷ ԹՈՒՐՔԻՈՑ

ԽՄԲ.— Թուրքիոյ Արտաքին նախարար Զաղլայանկիլ Բանի մը օրուան այցելութիւն մը կատարեց Մոսկուա եւ անշուշտ կրցաւ ապահովել տնտեսական կարեւոր օժանդակութիւն մը: Ուշադինկթընէն Մոսկուա, ամէն ոք մէկ մտահոգութիւն ունի՝ բան մը աւելի տալ Թուրքիա կոչուած Դաճայեան տակառին:

Երանի՛ մեզի...:

Արտաքին նախարար Իհսան Զաղլայանկիլ, որ լրացուց Մոսկուայի մէջ կատարած իր ձեռնարկները, սաւառնակով վերադարձաւ եւ Եչիլդիւղի օդակայանին մէջ ընդունեցաւ լրագրողները, եւ պատասխանեց անոնց զանազան հարցում-ներուն.

— Խորհրդային կառավարութեան կողմէ հրաւիրուած էի, ըսաւ Զաղլայանկիլ, եւ յարդելի պաչտօնակիցս, Կրոմիքոյէ զատ, ընդունուեցայ նաեւ Խորհ. Միութեան նախագահ Պոդկորնիէ եւ վարչապետ Կոսիկինէ: Կրոմիքոյի հետ զրոյցներուն փոխանակումներ ունեցանք մի-ջազգային հրատապ խնդիրներու մասին, ինչպէս նաեւ քննեցինք Թուրքեւխորհրդային քաղաքական, առեւտրական եւ տնտեսական յարաբերութիւնները: Պատրաստուած է ընդարձակ ծրագիր մը, որով խորհրդային օժանդակութեամբ դործատուներ եւ ճարտարարուեստական նոր-բաղոյն հիմնարկներ պիտի չինուին Թուրքիոյ մէջ: Կատարելապէս համաձայն ենք իրարու, եւ զարկ պիտի տանք մեր առեւտրական փոխյարաբերութիւններուն:

Ակնարկելով Թուրքիոյ եւ Խորհ. Միութեան քաղաքական յարաբերութիւններուն, Զաղլայանկիլ ըսաւ.

— Թուրքիա միչտ բաղձացած է բարելաւել եւ ընդլայնել իր յարաբերութիւնները իր դրացիին՝ Խորհ. Միութեան հետ, իր արտաքին քաղաքականութեան սկզբունքներուն համաձայն: Բարեբախտ ենք հաստատելով թէ խորհրդային մարդիկն ալ համամիտ են մեզի, եւ կը բաժնեն մեր տեսակէտները, այսինքն խաղաղութիւն եւ համակեցութիւն: Գոհունակ տպաւորութիւններով կը վերադառնամ Մոսկուայէն, որովհետեւ երկուստեք թափուած չանքերը չօչափելի եւ նպատակաուղղ արդիւնքներ տուած են: Մանրամասնութիւնները կը տեսնէք հրատարակուած դեկոյցին մէջ: Ի վիճակի եմ յայտարարելու թէ Մոսկուա տուած այցելութիւնս չատ օդտակար եղաւ ի նպաստ Թուրքեւխորհրդային յարաբերութիւններուն, որոնք կը զարդանան չարունակ:

Զաղլայանկիլ եզրակացուց.

— Խորհ. Միութիւնն է, որ մեզի առաջարկեց երկար պայմանաժամով առեւտրական համաձայնութիւն մը, որ պիտի ենթարկուի «հնդամեայ ծրագրի» դրութեան: Միայն թէ մեր վարչաձեւը ընդունակ չէ երկար պայմանաժամ ունեցող առեւտրական համաձայնութիւններու: Հաւանական է որ նկատի ունենք խնդրին առանձնայատուկ բնոյթը, եւ բացառիկ կարդադրութիւն մը ընենք այս մասին:

ՃԱՌ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ

Ամբողջական կ'անուանեմ Հայաստանը, որ հողով չէ՛ միայն ամբողջացած, այլ եւ ժողովուրդով: Իր ժողովուրդով չէ միայն ամբողջացած, այլ եւ իր մշակոյթի բեռով: Որ մշակոյթի իր բեռովը չէ միայն ամբողջացած, այլ եւ իր պատմութեամբ, այսինքն Հայաստան մը՝ անցեալով եւ ներկայով, նաեւ ապագայ կարելիութիւններու ապահովութեամբ: Ու պատմութիւն կը կոչենք նախ այն ուժը, որ անցեալ է ստեղծած, (ըստ ոմանց՝ այդ է միայն որ կը կոչուի պատմութիւն, ըստ այլոց՝ գերեզման), երկրորդ՝ ներկայ է կառուցած, (ըստ քննադատներու՝ պայմանագրական եւ ոչ երբեք իտէալական), եւ երրորդ՝ կուտայ լուսաւոր ապագայի մը ներշնչումը եւ երազը, միշտ ա՛լ աւելի կատարեալ, աւելի իտէալական եւ յառաջընթաց յաւելում մը տալու յուսադրութեամբ, (այս պայմանը՝ «միջոցին մէջ կենսական տարածութիւն» տարազով ծանօթ): Ուրեմն պատմութիւնը սթաթիք եւ տինամիք արժէքներու գումար մըն է:

Այստեղ հարկ կը համարիմ յիշել Յ. Ճ. Սիրունիի յաջող բանաձեւումը, որու վրայ ես պիտի ուզեմ աւելցնել կարգ մը հայեցողութիւններ ազգերու կազմութեան վաղուան ձեւերու մասին, երբ առիթը ներկայանայ.—

«Հայրենիքը հողի գուղձը չէ, ոչ ալ համրանքը, որ զայն գլխու բարձ ըրած է իրեն: Հայրենիքը իմաստ չունի՝ եթէ անցած դարերը չեն բնակիր հոն, ու չեն հասուննար վաղուան դարերը անոր ծոցին մէջ: Հայրենիքը ըմբռնելի չէ առանց աւանդութիւններուն՝ զորս իրեն կտակեր են հին սերունդները, եւ առանց մարդոց ճիգերուն՝ նոր աւանդութիւններ ձգելու համար սերունդներուն, որ պիտի դան: Հայրենիքը ցնորք մըն է՝ եթէ չէ ծծած իր բովանդակ պատմութիւնը, եւ եթէ չունի հոգեկան միութիւնը»:

Այս վերջին տարազը, «հոգեկան միութիւն», արդէն ժխտումն է «Միացեալ Հայաստան» տարազին, որ ռամկօրէն է, խորթ, եւ լեզնասիոնի երանգ մը ունի, վասնզի Հայաստան ոչ էթա-զ'իւնի է, ոչ նասիոն-իւնի, — կայ մէ՛կ Հայաստան, ամբողջական Հայաստան: Պատմութիւնը չի կրնար ճանչնալ սովետական Հայաստան մը, որ կտրուած է իր անցեալէն՝ քաղաքակրթական ճամբուն վրայ: Վերջապէս պատմութեան համար անըմբռնելի է, վարկաբեկիչ է, նուաստացուցիչ է կոչել սովետական Հայաստան, ինչպէս դաշնակցական Հայաստան, վասնզի եթէ սովետական է կամ դաշնակցական, ամբողջական Հայաստան չէ, իսկ եթէ ամբողջական Հայաստան է, ոչ սովետական է, ոչ ալ դաշնակցական:

Ամբողջական Հայաստան մը կատարեալ Հայաստան մըն է, ոչ թէ կոտորակեալ՝ երբ բաժնուած, պոկուած կ'ըլլայ աշխարհագրական իր անաթոմիէն:

Ուրեմն կը մերժենք ճեղքի մը գոյացութիւնը մեր բնաշխարհին մէջ, ինչպէս մեր ժողովուրդին մէջ, օտարներու կողմէ պարտադրուած: Թշնամին է որ ճեղքած է Հայաստանը՝ սրտին վրայէն քաշուած դիծով մը, Պարթեւներու եւ Հռովմայեցիներու հակամարտութեան օրերէն սկսած: Մեր պարտականութիւնն է, նոր սերունդին առաքելութիւնն է, Հայոց քաղաքակրթութեան պատմութեան պատգա՛մն է ջնջել այդ դիծը եւ դարմանել այդ ճեղքին վէրքը:

Այս խօսքերուն իմաստն այն է թէ պէտք է հանդանակի վերածել Մայիս 28 Օրուան նշանակութիւնը՝ ամբողջցնելով ու տալով ազգային քաղաքական փիլիսոփայութիւն, եթէ կ'ուզէք՝ պատմափիլիսոփայական խորութիւն:

Խօսելով օրուան մամուլին լեզուով՝ եթէ այս տեսութիւնները կը համարիք Դաշնակցականի տեսակէտ, հպարտ եմ յայտարարելով թէ Դաշնակցական եմ: Իսկ եթէ կը համարիք ոչ-դաշնակցականի տեսակէտ, կ'ընդունիմ թէ Դաշնակցական չեմ: Իմ գիտցածս այն է թէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմուած է Հայաստանի համար, բայց Հայաստան կազմուած չէ գովքն հիւսելու կամ վարկ տալու համար Դաշնակցականներուն: Ոչ եւս սովետներուն:

Ես տէրն եմ այս տեսութեանց: Տէրն եմ այս գաղափարներուն: Տէրն եմ այս ըմբռնումներուն: Տէրն եմ հանդամանքով մը, նուիրական իրաւունքով մը, — գրագէտ եմ եւ կը խօսիմ յանուն անոնց որ վառ կը պահեն Հայոց դպրութեան եւ պատմագրութեան ջահը՝ Ե. դարէն մինչեւ մեր օրերը: Ուրեմն իբրեւ մէկ օղակը ոսկի շղթային:

Կը խօսիմ ազատ, կը խօսիմ պրպըտումներուս ու քննութիւններուս ինծի շնորհած համարձակութեամբ եւ ուժով:

Ով որ Հայ է, երբ կը խօսուի Հայաստանի մասին, թող տունը ձգէ իր թիւր վերադրումները, հին ակնոցներր, առեւտրականի սովորութիւնները, եւ ընդունի թէ ամբողջական Հայաստանի մեր երազը կամ Մայիս 28ի փայլակը միակ հանդանակն է որ կը միացնէ մեր հոգիները, մեր սիրտերը, մեր տենչերը: Միակ հանդանակն է, որ կը միացնէ մեր հողերը եւ մեր երկինքը: Միակ հանդանակն է որ կ'ամբողջացնէ մեզ՝ հայկական մշակոյթով, պարծենալու եւ հպարտանալու համար մեր դժբախտօրէն կոտորակեալ ժողովուրդին ստեղծագործական վաւերական ընդունակութեանց ժառանգութեամբ, եւ ա՛յդ իսկ պատճառաւ՝ պահանջելով որ կարելիութիւն ստեղծուի աշխատանքի ազատութեան, հայօրէն, ազատօրէն, աշխատելու:

Կը դաւանիմ, իբրեւ կրօնք, իբրեւ վարդապետութիւն, — Հայաստան ամէն բանէ վեր: Ամէն բան Հայաստանի համար, մեր գաղափարները, մեր զգացումները, մեր արիւնը, մեր կեանքը Հայաստանի համար, միայն Հայաստանի համար, փակելով այս կամ այն կէսմտաւորականի խանութները; եւ թող որակեն զիս ի՛նչ բառով որ կ'ուզեն: Կը պահանջեմ կատարեալ նուիրում Հայաստանի, ուստի կը դատապարտեմ բառի մը գործած չարիքն անգամ: Այսպէս, «սովետական Հայաստան» չարագործ տարազ մըն է, որ բաժանում մը կը կատարէ Հայաստանի պատմութեան մէջ՝ շրջան մը թշնամացնելով ուրիշ շրջանի մը հետ:

Վասնզի բաժանման կամ կոտորակումի հին պատմութիւնն է որ կը շարունակուի այդ որակումով: Բաժանման կամ կոտորակումի սեւ դիծն է որ կը կարմրի այս անգամ, եւ կարծես արիւն կը հոսեցնէ՝ խորացնելով նոյն ճեղքը:

Հայաստան սովետականացեր է՝ ուզելով կամ չուզելով, կամ ժամանակի եւ պարագաներու պահանջով, — հարցը այդ չէ: Կը պահանջենք ընդունիլ ամբողջական Հայաստանի տարազը, Մայիս 28ի հանդանակին հիմնական պայմանը, իբրեւ առաջին յօդուած որեւէ վարդապետութեան կամ քաղաքականութեան: Վերջ տալ կոտորակեալ եւ բաժանեալ Հայաստանի պայմաններուն, — մնացեալը մանրամասնութիւն է, մանրամասնութեան խորթութիւնները հարթել ժամանակին գործն է, թերեւս նաեւ գալիք սերունդներուն:

Այժմ թոյլ տուէք ձեզի կարգամ հատուած մը Հայաստանը ճեղքելու, երկու շերտի բաժնելու պատմութենէն, նախ աշխարհագրական, յետոյ բարոյական կոտորակումի ենթարկելու օտար ձեռնարկներու արձանագրութիւններէն, մեր բնաշխարհը երկփեղկող, մեր ժողովուրդը կիսող ոճրային քաղաքականութեան մը պատմութենէն, ի վերջոյ նկարագրելու համար Սարդարապատի ճակատամարտները, որոնք կռանեցին մետաղը, նոյն միաձոյլ մետաղեայ տախտակը, գրելու համար վրան.—

1918 Մայիս 28
Ամբողջական Հայաստան
Ամբողջական Հայութեամբ:

×

Ահա, ուրեմն, նախ քանի մը հատուած այն պատմութենէն, որ կը ներկայացնէ Մայիս 28ի գաղափարին հակադրութիւնը, թշնամութիւնը եւ մեր մեծագոյն ողբերգութիւնը:

Մօրիկ կայսրը, Բիւզանդիոնի գահակալը, ամէն մեղքիս վրայ՝ ծագումով Հայ, կը գրէ Խոսրով արքայից արքային.—

«Ազգ մի խոտոր եւ անհնազանդ կայ ի միջի մերում եւ պղտորէ: Բայց եկ, ես զիմս ժողովեմ եւ ի Թրակէ գումարեմ, եւ դու զքոյդ ժողովէ եւ հրամայէ յԱրեւելս տանել: Զի եթէ մեռանին՝ թշնամիք մեռանին, եւ եթէ սպանանեն՝ զթշնամիս սպանանեն, եւ մեք կեցցուք խաղաղութեամբ: Զի եթէ դոքա յերկրի իւրեանց լինիցին, մեզ հանդչել ոչ լինի» (Պատմութիւն Սեբէոսի, տպ. Թիֆլիզ, (1913, էջ 75):

Թարգմանի՝

Հայաստան բաժնուած էր արդէն երկու մասերու, յունական եւ պարսկական: Հայերը այսուհանդերձ փուշ դարձած էին երկու կայսրութեանց սահմաններուն վրայ: Ո՛րքան պիտի ուզէի դասախօսութիւն մը կարդալ Արշակի պատմական խօսքին մասին, աջ ու ձախ ոտքերը կոխելու մասին, արտասանուած ա՛յդ առթիւ: Բիւզանդիոնի կայսրը կը գրէ Պարսից արքայից արքային թէ Հայերը, (այս ըմբոստ ժողովուրդը, «կամուրջ քանդող», այսինքն նոր բացատրութեամբ՝ Մայիս 28ի գաղափարով ապրող եւ աշխատող ազգը), իր գոյութիւնը կը պահէ մեր միջեւ, մեր սահմաններուն վրայ: Բաժնեցինք, կ'ըսէ, օգուտ չըրաւ: Քանի կ'ապրին մեր կայսրութեանց սահմաններուն վրայ, հանդիստ պիտի չթողուն մեզ: Պարպենք Հայաստանը, — ես յունական Հայաստանի բնակչութիւնը տեղահան ընելով կը փոխադրեմ Թրակիա, դուն ալ պարսկական Հայաստանի բնակչութիւնը տեղահան ընելով տար Արեւելք: Թող կռուին այնտեղ բարբարոսներուն դէմ, — բարբարոսներն են ջարդուեր թէ Հայերը՝ մեզի համար կարեւորն այն է թէ թշնամի մըն է որ կը պակսի եւ կը խաղաղին մեր սահմանները:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար. – 3)

«ԱՐԱՐԱՏ» ՀԱՆԴԷՍԸ

Անցեալ դարու կէսերուն արեւելահայ իրականութեան մէջ ծայր տուած մտաւոր զարթօնքը, յետագայ տարիներուն կը մտնէ նոր փուլի մէջ — կը ծաւալի գրականութիւնը, գիտութիւնը եւ մամուլը: Նկատելի կերպով կ'աշխուժանայ դպրոցաշինութեան գործը: Գէորգ Դ. կաթողիկոսի ջանքերով, դպրոցական լայն ցանց մը կը հաստատուի գաւառներու մէջ: Էջմիածին կ'օժտուի Գէորգեան ճեմարանով:

Գէորգ Դ. լուրջ կերպով կ'աշխատի նաեւ հայ հոգեւորականութիւնը գիտական – բանասիրական գործին կապել եւ Էջմիածինի ձեռագրատան հարուստ արժէքները ուսումնասիրել: Այդ մտադրութեամբ ալ, 1868ին, Մայիսին, կը հիմնէ Էջմիածինի Մայր Աթոռի պաշտօնական օրգանը՝ «Արարատ» հանդէսը: Տարբեր ժամանակներու ամսագիրը կը խմբագրեն Ղ. Աղայեան, Պ. Սիմոնեանց, Կ. Տէր-Մկրտչեան, Գ. Յովսէփեան, Մեսրոպ Տէր – Մովսիսեան եւ ուրիշներ:

Կրօնական բաժնէն զատ, ուր կը հրապարակուէին քաղուածներ սինոդի օրագրութիւններէն, կաթողիկոսական կոնդակներ, Աստուածաշունչի այլ եւ այլ հարցերու նուիրուած յօդուածներ եւ ե-

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Ո՞ւր կ'ուզէք աքսորել զիրենք, հարցուց Ապտիւլ Համիտ իր քարտուղարին դառնալով:

— Այս մասին կ'ուզեմ խորհրդակցիլ իմ պալատական ընկերներուս հետ եւ յարմարագոյն տեղ մը որոշել:

— Այո, այդպէս շատ աղէկ կ'ըլլայ, ըսաւ բռնաւորը, շուտով խորհուրդ մը կազմէ եւ անոնց կարծիքն ալ առ ու անմիջապէս որոշում մը տուէք. իրենց ըսէ որ ես ալ բնաւ չեմ ուզեր զբաղիլ այդ ձերբակալուածներու խնդրով եւ բոլորովին ազատ կը թողում ձեզ որ ուզած կարգադրութիւններդ ընէք, միայն թէ չեմ ուզեր որ այդ մարդիկը տանջանքի կամ մահուան վտանգի ենթարկուին:

— Ձեր բարձր վեհափառութեան այս փափաքը մեզի համար նուիրական է:

Այս տեսակցութենէն անմիջապէս ետքը, Իզզէթ փաշա իր մօտ հրաւիրեց պալատական փաշաները եւ անոնց հաղորդեց սուլթանին կամքը:

Փաշաները կարճ խորհրդակցութենէ մը ետքը, որոշեցին որ չորս ձերբակալուած անձերը Եմէն աքսորուին անմիջապէս եւ հոն հարցաքննութեան ենթարկուին Պոլսէն յատկապէս զրկուած հարցաքընիչի մը կողմէ:

Այս որոշումը Իզզէթ փաշա հաղորդեց Ապտիւլ Համիտի: Բռնաւորը արդէն դիտէր տրուելիք որոշումը եւ առանց դիտողութեան ընդունեցաւ զայն:

— Կրնայ ըլլալ որ ճամբորդութեան միջոցին իրենցմէ մէկ երկուքը հիւանդանալով մեռնին եւ հարկ ըլլայ դիակները ծովը նետել, դիտել տուաւ քարտուղարը, արդեօք ձեր վեհափառութիւնը այսպիսի պատահականութեան մը մասին անպատեհութիւն մը կը տեսնէ՞:

— Լաւ է որ ուշադրութիւն դարձուի որ հիւանդ չըլլան, պատասխանեց բռնաւորը, քանի որ որոշում տրուած է զիրենք հացաքննելու Եմէն փոխադրուելէն ետքը: Հարցաքննութիւնը կատարուելէն ետք, եթէ հիւանդութիւն կը պատահի, այն ատեն տարբեր բան:

— Ուրեմն կը ջանանք ձեր վեհափառութեան փափաքին գոհացում տալ:

— Ե՞րբ ճամբայ պիտի ելլեն:

— Երբոր հրաման ընէք:

— Կարծեմ որչափ շուտ այդ գործողութիւնը կատարուի այնքան լաւ կ'ըլլայ, այդ մարդիկը քանի Եըլտըզին մէջ մնան, ես պիտի չկրնամ հանդիստ ըլլալ:

— Ուրեմն այս դիշեր զիրենք ճամբայ կը հանենք:

— Շատ մեծ գաղտնապահութեամբ սակայն, ոչ ոք պէտք է իմանայ անոնց մեկնումը եւ ո՛ր կողմ երթալնին:

— Ամէն զգուշութիւն ձեռք պիտի առնենք այս մասին:

Յետոյ Ապտիւլ Համիտ մասնաւոր հրահանգներով կարգադրեց այս աքսորին ու ճամբորդութեան բոլոր մանրամասնութիւնները, ինք մի առ մի որոշելով բոլոր այն անձերը որոնք պիտի ընկերանային չորս ձերբակալուածներուն. անոնց վրայ հսկելու եւ զանոնք մինչեւ իրենց աքսորավայրը տանելու համար:

Մինչ Եըլտըզի պալատին մէջ ամէն ոք այս կարգադրութիւններով կը զբաղէր, Մաք Լայն կը փութար Բերա, Սաի պէյի ու Զիա փաշայի մօտ, անոնց իմացնելու համար սուլթանին տուած որոշումը:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ.

ԴԷՊԻ ԱՔՍՈՐ

Հակառակ սուլթանին յայտնած փափաքին, կարելի չեղաւ ձերբակալուած անձերը անմիջապէս ճամբայ հանել, որովհետեւ նաւահանդիստին մէջ թրքական պատրաստ շոգենաւ մը չկար Կարմիր ծով զրկելու համար: Ապտիւլ Համիտ թէեւ շատ սրտնեղութիւն զգաց ատոր համար, սակայն ստիպուեցաւ համակերպիլ: Հիմա իր ամբողջ մտածումը սեւեռած էր դէպի Եմէն, հոն ուր պիտի փոխադրուէին իր զոհերը եւ ուր պիտի մնային յաւիտենապէս, ուրիշ հարիւրաւոր հայրենասէրներու հետ, որոնք զանազան պատճառներով արդէն աքսորուած էին այդ մահացու կլիմային տակ:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(173 – Շար.)

փիլիսական կանոններու մեկնութիւններ, իմաստութիւնը ուշադրութիւն կը դարձնէ նաեւ պատմական, բարոյական, բանասիրական եւ ազգային հարցերուն:

Ամսագիրը լայնօրէն կը լուսաբանէ դպրոցական գործին վիճակը երկրին մէջ, կը քարոզէ լուսաւորութեան եւ կրթու-թեան անհրաժեշտութիւնը:

«Արարատ»ի էջերուն մէջ, տասնամեակներ շարունակ, կը տպագրուէին տեսակ, մանկավարժական լուրջ ուսումնասիրութիւններ, թարգմանութիւններ եւ բազմաթիւ այլ յօդուածներ:

Սակայն «Արարատ»ի խմբագրութիւնը, դիւանն ատեն, մեծ հետաքրքրութիւն ցոյց կուտայ բանասիրութեան նկատմամբ, եւ հանդէսը միասօրէն կը ներկայէ Թ. դարու աւարտ եւ Ի. դարու սկիզբ հայագիտական առաջին քառորդի հայագիտական դպրոցը Արեւելահայաստանի մէջ: Հանճրի կաղմութեան մեծագոյն կը նպաստէ Գէորգեան ճեմարանի մէջ հաստատած հայ մատենագրականութեան լաբորատոր ներկայացուցիչները: Այսպէս. Գէորգեան ճեմարանի 16-ամեայ գոյութեան ընթացքին, հոգեւոր գործունէութեան կեդրոնը Արեւելեան ամասդրին էջերուն մէջ կը հրապարակէ իր կարգ մը լաւագոյն ուսումնասիրութիւնները, «Հայ ժողովրդական առասպելները Մ. Խորենացւոյ մասին», «Ժողովրդական խաղեր», «Մեր ուղղագրութեան մասին», «Աչխարհաբարի հոլովները», «Մեր երկու գրական լեզուի միութեան խնդիրը», «Ուրուագծեր ԺԹ. դարու հայ գրականութեան պատմութենից», եւայլն: Կը հրապարակուին Հ. Ամատունիի յօդուածները, ուսումնասիրութիւնները եւ թարգմանութիւնները: Ս. Պալասանեանի, Գ. Յովհաննիսեանի, Կ. Տէր-Մկրտչեանի, Մեսրոպ Մաշտոցեանի, Տիգրան Եպս.ի, Գ. Ղափանցեանի, Ա. Սահակեանի, Յ. Մանանդեանի, Ստ. Մալխասեանցի, Ե. Տէր-Մինասեանի, Լ. Մելիքսէթ-Բէկի, Յ. Օրբելիի ուսումնասիրութիւնները, հրապարակումները, դրախօսութիւնները: Մտրենացիի մաս-նակցութեամբ եւ «Արարատ»ի հայագիտութեան բաժնի մշակման աշխատակից Գալուստ Տէր-Մկրտչեան, երկար տարիներ դասաւած ըլլալով անկոդիին, կը ստեղծագործէր անօրինակ ջանասիրութեամբ: Կը հրատարակէ բազմաթիւ արժէքաւոր ուսումնասիրութիւններ եւ յօդուածներ՝ նուիրուած Մ. Խորենացիին եւ հայ հին գրականութեան: Մեսրոպ Աբգ. Սմբատեանի ջանքերով տարիներ շարունակ ոչ միայն կը հետաքրքրուին եւ էջմիածնի Քաղաքարանին մէջ կը հաւաքուին հատուածի գնդապետ շրջանակներուն մէջ գրուած տեղագիր արձանագրութիւններ, այլեւ կը հրապարակուին «Արարատ»ի էջերուն մէջ՝ Փրոֆ. Ք. Պատկանեանի եւ այլ մասնագէտներու վերլուծութիւններ:

«Արարատ»ի մէջ տպագրուած են եւ բոլոր հեղինակներու հայագիտական աշխատութիւններու եւ ուղեգրութիւններու թարգմանութիւնները: Շատ բան կատարուած է հայկական միջնադարեան տաղերգուներու երգերուն եւ հայկական ձեռագիր յիշատակարաններու հրատարակութեամբ:

Հանդէսը էջեր տրամադրած է նաեւ դրական հարցերուն: Տպագրուած են Մ. Բէդրոսեանի «Գրական ակնարկներ». յօդուածաշարքը, Ա. Տէրտէրեանի, Թ. Ադալեանի եւ ուրիշ դրականագէտներու ուսումնասիրութիւնները: Ուշադրաւ են «Արարատ»ի մէջ լոյս տեսած բանահիւսական հարուստ նիւթերը (Տ. Նատ-սարեանի հէքեաթները, Ս. Հայկունիի զրոյցները, առակները, «Սասունցի Դաւիթ»ի առումներու հրատարակութիւնները): Այսուհանդերձ, պետք է ամսագրին դեղարուեստական գրականութեան բաժինը: Օրուան հայ գրողներէն լոյս տեսած են Ց. Յովհաննիսեանի, Ց. Թումանեանի, Իշխան Բագրատունիի (Սեւակ) բանաստեղծութիւնները, ինչպէս նաեւ Թադեւոս Ալիքսանեանի ժառանգութենէն բանաստեղծութիւններու շարք մը: Թարգմանաբար տպագրուած են Հոմերոսի, Շիլլերի, Լէոպարդիի, Լերմոնտովի, Նեկրասովի եւ ուրիշ գրողներու ստեղծագործութիւններէն կտորներ:

Յիշատակելի փաստ է, որ «Արարատ»ը, ի պաշտօնէ, գրկուած ըլլալով քաղաքական հարցեր արծարծելու հնարաւորութիւններէն, 1894–96ի հայկական ջարդերու տարիներուն կը դիմէր դէպի դարուեստական գրականութեան օգնութեան: Յովհաննիսեանի բանաստեղծութիւնները աչքի կը զարնեն հրապարակախոսական չունչով եւ կ'արտայայտեն ժամանակակիցներու զայրոյթը, յոյսն ու հաւատքը («Աղօթք», «Գարուն», «Սպոյ օրեր» «Մայրս», «Նոր դարուն» եւայլն): 1896ին, «Արարատ»ի առաջին համարին մէջ, Յովհաննիսեան կը զետեղէ Նեկրասովի «Նոր տարի» ապատաբաղձ բանաստեղծութիւնը: Ասիկա խրոխտ քայլ մըն էր եւ կարելի զարձաւ այն պատճառով, որ «Արարատ» լոյս կը տեսնէր առանց նախնական գրաքննութեան:

Անցեալ դարու 80ական թուականներուն, Ալեքսանդր Գ.ի ծաւալած բռնատիրական միջոցառումները արձագանգ կը գտնեն նաեւ հայ իրականութեան մէջ: Կը փակուին հայկական դպրոցները, կը բռնագրաւուի եկեղեցապատկան գոյքը, թաղաւորին կարդադրութեամբ «Արարատ»էն եւ կ'առնեն անոր տրուած արտօնութիւնը, եւ ամսագիրը կ'ենթարկուի նախնական գրաքննութեան: «Արարատ»ի համար կը պարտադրուի նոր ծրագիր: Հանդէսը կը կորսնցնէ իր չափերնուն թիւնը եւ կը գառնայ չոր, պաշտօնական օրգան մը: Միայն ռուսական առաջին յեղափոխութենէն ետք, 1905ի վերջերը, ամսագիրը կ'ազատի գրաքննութեան

ԵՐԱԶՆԵՐԸ ԵՒ ՄԵՆՔ

Ամերիկացի բանաստեղծ Լոնկֆելլօ, առենօք գրած էր թէ կեանքը ունայն երազ մըն է: Սակայն, ասիկա գրած էր բանաստեղծական թոյլտուութեամբ, ինչպէս կ'ըսենք:

Իրականութեան մէջ, պարապ երազներ չկան, որովհետեւ, սովորաբար, երազները իրական կացութիւն մը կ'արտայայտեն:

Այս հիման վրայ, Ուաշինկթընի Համալսարանէն խումբ մը գիտնականներ մանրակրկիտ քննութիւն մը կատարեցին երազներու աչխարհին մէջ եւ երազները բաժնեցին երեք դասակարգերու:

Առաջին դասակարգին կը պատկանին ջղային երազողները: Անոնք մարդիկ են, որոնց երազները ցոյց կուտան իրենց մըտահոգութիւնները, ղրկանքները կամ թշնամանքը:

Այնքան կը մտահոգուին իրենց առողջութեամբ, որ չեն կրնար մտածել իրենց գործին մասին:

Այս մարդիկը, իրենց երազներուն մէջ ալ չարունակ ինքզինքին հիւանդ կամ հալածուած կը տեսնեն:

Ցետոյ կուգան անոնք, որ ընկերային երազներ կը տեսնեն: Մարդիկ՝ որ կ'երազեն կացութիւններ, որոնք ուրիշ մարդոց հետ օգտակար կամ հաճելի յարաբերութիւններ կը պարունակեն:

Երբ իրենց դլուխը բարձին դնեն, անմիջապէս կը փոխադրուին փարթի եղած տեղ մը, ուր ամէնէն դեղեցիկ աղջիկը կը գրաւեն կամ նշանաւոր մարդու մը հետ կը ճաշեն:

Իրենց իրական կեանքին մէջ չատ դուսպ են եւ ուրիշներու հետ յարաբերութիւններ ստեղծելու կը վարանին: Այսպէս, իրենց փափաքներուն գոհացում կուտան երազներու մէջ:

Երրորդ դասակարգին կը պատկանին վարձատրութիւններ երազող մարդիկը:

Խնդասիս, յաճախ կ'երազեն, թէ մըր - յանակ մը չահած են եւ կամ ֆութպոլի բարեկամներու կուռքը եղած են:

Այս դասակարգի երազողները գործաւոր անհատականութիւն ունին:

Իրենք իրենց վրայ մեծ վստահութիւն եւ համարում ունին եւ իրենց շրջապատին հիացումով կը նային:

Ուաշինկթընի Համալսարանի դիտնա-

պարտադրանքէն եւ կրկին կը ստանայ իր դիտական - բանասիրական նկարագիրը:

Քաղաքական իրադարձութիւններով հարուստ այս տարիներուն, 1905էն մինչեւ Հրատարակութեան վերջը՝ 1919 Թուականը, ամսագիրը կ'անդրադառնայ օրուան ընկերային - քաղաքական կեանքերուն:

Մ. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

կանները գտան նաեւ, որ հինդ հոգիէն մէկ հոգին մղձաւանջներ կ'ունենայ, թէ երեք երազներէն միայն մէկ երազը բացարձակապէս հաճելի կ'ըլլայ:

Մղձաւանջները յառաջ կուգան ներքին բուռն բախումներէ եւ հոգեբանական ամէնէն բուռն դործունէութիւնն է, զոր մարդ կրնայ ունենալ քունի ընթացքին:

Աբեան բարձր ճնշում կամ սրտի հիւանդութիւն ունեցող մարդիկ, բուռն մղձաւանջէ մը կրնան սրտի լուրջ տագնապ ունենալ:

Միւս կողմէ, մինակ ապրող մարդիկ աւելի չատ երազ կը տեսնեն:

Զարմանալիօրէն, այր մարդիկ աւելի չատ այր մարդիկ կը տեսնեն իրենց երազներուն մէջ, մինչդեռ՝ կիները, նոյն չատախոսութեամբ այրեր ու կիներ կ'երազեն:

Բազմաթիւ փորձեր կատարուեցան երազներուն վրայ, ողելից ըմպելիներու եւ քաֆէինի ազդեցութիւնը ճշդելու համար:

Ֆլորիտայի Համալսարանին մէջ, խումբ մը ուսանողներ, քնանալէ առաջ, ալքոլով խառնուած դաւաթ մը նարինջի հիւթ առին:

Ազդիւնքը այն եղաւ, որ խորունկ եւ առանց երազի քուն մը քնացան:

Միւս կողմէ, քնանալէ առաջ առնուած քաֆէին պարունակող խմիչքը, ոչ մէկ ազդեցութիւն կը դործէ երազին վրայ:

Շատ մը կիներ դունաւոր երազներ կը տեսնեն, բայց այրերէն չատ քիչեր նման երազներ կը տեսնեն, բացի երբ հրդեհ կը տեսնեն:

Խուլեր սովորաբար դունաւոր եւ ածական երազներ կը տեսնեն:

Ամէն մարդ, դիշերուան քունի ընթացքին, չորս կամ հինդ անդամ երազ կը տեսնէ, բայց, երազներէն չատեր կը մոռցուին արթննալէ ետք:

Միայն յանկարծ արթնցողը կրնայ մանրամասնօրէն նկարագրել երազը:

Երազները կրնան քնաչրջիկութեան պատճառ դառնալ:

Ցաճախ երազները արդիւնք են բնական պատճառներու ալ:

Օրինակի համար, երբ ծածկոցները վար իյնան ու քնացողը մսի, կրնայ երազել, թէ ձիւնի վրայ կամ անձրեւի տակ կը քալէ:

Միւս կողմէ, մահճակալին մէջ կարծր առարկայ մը, աւազակներու յարձակումներ երազել կուտան մեզի...:

Երազները կարդ ու կանոն չունին: Ամէն պարագայի մէջ, հոգեբաններուն համաձայն, չատ անդամ, երազը ծնունդ կ'առնէ ենթագիտակցութենէն, ուր կը կուտակուին դիտակցութեան կողմէ անցնմար անցած դիտողութիւններ:

Աւտր համար չատ անդամ կը ներկայանան խորհրդանիշներով եւ պատկերներով երազներ, որոնք մեկնաբանուելով, կրնան աղդարարութիւն մըն ալ ըլլալ:

ՅԱՒԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (248)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՒԱԶԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՒԱԶԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Մարդուն եաեւէն գնաց մինչեւ կոր - պալի տունը, եւ պառաւը խօսեցնել տեաւ. դժուար բան մը չէր խօսեցնելը: Պառաւը մելիոններով բեռնաւոր թիկնոցին հութիւնը հաստատեց եւ հազար ֆրանքանոցի ղրամատոմսին պարապան ալ պատմեց: Աչքովը տեսած էր, ձեռքովը շօշափած:

Ֆավէր սենեակ մը բռնեց, եւ նոյն օրը իրիկուան բնակելու եկաւ: Անծանօթ վարձատիկին ղրան առջեւ կանգ առաւ ծակ ընելու համար, յուսալով թէ առնոր ձայնը պիտի լսէ եւ ճանչնայ, բայց Ժան Վալժան կղպանքին ծակէն անոր երթալը նշմարեց, եւ լուութիւն պահելով լրտեսին յոյսը ի դերեւ հանեց:

Հետեւեալ օրը Ժան Վալժան տունէն ելլելու պատրաստուեցաւ: Բայց հինդ ֆրանքնոց թալերը, որ ձեռքէն ինկած էր, ձայն հանելով պառաւին ուշադրութիւնը հրաւիրեց. պառաւը լսելով թէ Ժան Վալժան ստակ կը խառնէ, կարծեց թէ առնէն պիտի ելլէ ան, եւ գնաց չուտով իմաց առաւ Ֆավէրին: Գիշերը երբ դուրս ելաւ Ժան Վալժան, Ֆավէր հետը երկու հոգի առած կը սպասէր պուլվարին ծառերուն տակ:

Ֆավէր ոստիկանութեան պաշտօնատունէն օդնական առած էր առանց ըսելու թէ ո՛վ է այն անձը զոր կը յուսար բռնել: Ասիկա իր գաղտնիքն էր, եւ երեք պատճառով ուզած չէր յայտնել. նախ վասնզի ամենափոքր անդուշութիւն մը կրնար ուշաբերել Ժան Վալժանը, երկրորդ, որովհետեւ եթէ ձերբակալելու ըլլար մեռած կարծուած փախստական հին թիակ - պարտ մը, դատապարտեալ մը որ արդարութեան պաշտօնատունի արձանագրութիւններուն մէջ ժամանակին «ամէնէն վտանգաւոր չարագործներու դասը» անցած էր մշանջենապէս, վտանգաւոր յաջողութիւն մը ունեցած պիտի ըլլար, յաջողութիւն մը զոր Փարիզի ոստիկանութեան հին պաշտօնատարները անչուշտ պիտի չուդէին կերցնել Ֆավէրի պէս նորելկի մը, եւ կը վախնար որ ձեռքէն չգայփչտահեն իր թիակապարը. երրորդ, վասնզի Ֆավէր ճարտարագէտ մը ըլլալով անակնկալ դործեր կատարելու ճաչակ մը ունէր: Կ'ատէր այն յաղթանակները որոնք չատարուած կը հռչակուին, եւ որոնց վրայ առաջուընէ այնքան չատ կը խօսուի որ ալ դործին համր հոտը կը փախի: Ֆավէր իր հրաչակերտները դաղտնապէս պատրաստելու եւ յանկարծ երեւան հանելու սովորութիւն ունէր:

Ֆավէր ծառէ ծառ, փողոցէ փողոց, անկիւնէ անկիւն անցնելով Ժան Վալժանին եաեւէն գացած էր, եւ զայն տեսնելէ վայրկեան մը անդամ դադրած չէր: Ֆավէրի աչքը հեռացած չէր Ժան Վալժանի վրայէն նոյնիսկ այն միջոցներուն երբ կը կարծէր թէ ապահով վիճակի մէջ է: Ֆավէր ինչո՞ւ չէր բռներ Ժան Վալժանը: Որովհետեւ տակաւին կը տարակուսէր:

Պէտք է ըսել, որ այդ ժամանակները ոստիկանութիւնը համարձակութիւն չունէր. ազատ մամուլէն կը նեղուէր: Քանի մը բռնի ձերբակալութիւններ լրագիրներու մէջ հրատարակուելով, մինչեւ խորհրդարաններու ուշադրութիւնը դրաւած եւ ոստիկանութեան պաշտօնատունին վերահսկութիւն տուած էին:

Անհատական ազատութեան դէմ ոճիր դործելը ծանրածանր եղելութիւն մըն է: Ոստիկանները կը վախնային որ չխաբուին. ոստիկանութեան պաշտօնեան ա-նոնց վրայ կը յարձակէր. ով որ սխալէր, պաշտօնէն կը հանուէր: Միթէ՞ կ'երեւակայես թէ ինչ հետեւութիւն կրնային ունենալ յետագայ տողերը երբ քան լրագրի մէջ հրատարակուէին.— Երէկ սպիտակահեր ծերունի մեծ հայր մը, յարդելի հասարակ մը, իր ութնամեայ թոռան հետ պտըտելու ատեն բռնուեցաւ եւ իբր փախստական թիակապարտ ոստիկանութեան պաշտօնատունի բանտը տարուեցաւ:

Կրկնենք նաեւ թէ Ֆավէր ինքն ալ խըղճովին կը տարակուսէր. ոչ միայն իր մեծդէն, այլ նաեւ իր խղճէն պատուէրներ կ'ընդունէր դգուշութեամբ վարուելու համար: Ֆավէր իրապէս կը տարակուսէր:

Ժան Վալժանի կռնակ կը դարձնէր եւ մութին մէջ կը քալէր:

Տրամութիւնը, խռովութիւնը, անձկութիւնը, վհատութիւնը, դիշերով փախչելու ստիպուելով Քողէթին եւ իրեն համար Փարիզի մէջ բախտէն ապատանիա բան մը ուղելու այս նոր փորձանքը, մանկան մը քայլին համեմատ քալելու հարկը, վերջապէս ամէն բան առանց Ժան Վալժանի դիտութեան, անոր գնացքը փոխած մարմնի դիրքին այնպիսի ծերութեան երեւոյթ մը տուած էր, որ ոստիկանութիւնն անդամ, որու մարմնաւորութիւնն էր, Ֆավէր կրնար խարուիլ այս երեւոյթէն եւ փոփոխութենէն, եւ իրօք խարուեցաւ:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՄԱՐՍԷՅԼ. Սէն Ժեռոմ.— Այրի Տիկին Վերժին Պետրոսեան, Տէր եւ Տիկին Պետօ Պետրոսեան եւ աղջիկը, Տէր եւ Տիկ. Արմիկ Յակոբեան եւ զաւակները, Պր. Անթուան Պետրոսեան եւ համայն ազգականները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգիստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, 21 Յուլիս, Սէն Ժեռոմի Ս. Սահակ – Մեսրոպ եկեղեցիին մէջ իրենց ամուսնոյն, հօր եւ ազգականին

ՅԱԿՈԲ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ: Նոյն օրը տեղի պիտի ունենայ հանգուցեալի հոգւոյն մատաղօրհնութիւն եւ բաշխում, առ այս ի դիտութիւն հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Գ. Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 21 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սանթրը Այերէի գեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քաֆէ Մարկի ետեւը):

Հանգստաւէտ պայմաններ, գեղարուեստական յայտագիր, սիրուն անակնկալներ:

Ճոխ պիւֆէ մատչելի գիներով:

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ շրջակայքի հայ հասարակաութիւնը անխտիր:

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, այս կիրակի ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ՝ Պ. Հայկ Տէրտէրեանի մօտ:

Կը խօսի ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին, Օր. Ռստիկեանի կողմէ:

Ճոճ պիւֆէ: Շամփուրով խորոված՝ մատչելի գիներով:

×

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

28 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, «Քոյրերու» Մոնտրու դաշտին մէջ, Լիոնէն 17 քիլմ. հեռաւորութեամբ Պէյնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ձախ, Ռիւ տիւ Միտի:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ: Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 10ին Փլաս Կիշարէն: Կէսօրէ ետք առնել Լաֆոն օթոքառը Լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ կայարանը:

A VENDRE

Terrain d'angle 3300 mètres à 25 kms ouest de Paris à St. Jemmes (78) Forêt Marly, viabilité, 40 frs mètres. Facilités.
ALM. 01-35

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական հանդիսաւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժողովուրդին: Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր համայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչները:

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, անձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, Կիրակի օր պատարագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուացնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

« Տարօն – Տուրուբերան » Հայրենակցական Միութիւնը պարտք կը համարի ամէն տարի Վարդավառի տօնին առթիւ ոգեկոչել յիշատակը իր բիւրաւոր նահատակներուն:

Այս տարի, նկատի ունենալով որ Փարիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հայոց Հայրապետը մասնաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վարդավառի օրուան առթիւ, կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն որպէսզի ներկայ գտնուին սոյն արարողութեան, ի յիշատակ մեր նահատակներուն:

ՏԱՐՕՆ–ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի, մեր Տիրոջ այլակերպութեան (Վարդավառ) տօնին առթիւ, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հանդիսաւոր պատարագ: Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. Վրդ. Սահակեան:

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն, նորոգ հանգուցեալ, Տէսինի Հոգեւոր Հովիւ, Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի (Փրատօ) Ս. Սահակ-Մեսրոպ մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առիթով, մայր եկեղեցին կը պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան:

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պատարագ 10ին, քարոզ 11ին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս Ուրբաթ երեկոյեան ժամը 8,30ին, նոր հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է:

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, ընկ. Խաչերեանի բնակարանը, Վալանս: Բոլոր ընկերները, առանց բացառութեան, պէտք է ներկայ գտնուին: Կարեւոր օրակարգ:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնրդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18:

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ" Ը

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ:

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արդութեան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին:

Ժամը 15ին շիրիմներու այց:

Կը խօսին ընկերներ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը խմբական պարերով եւ մենապարերով

Խօսնակ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան

Ճոխ պիւֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ:

Անձրեւի պարագային ապահովուած է դպրոցին սրահը, Ռիւ տէ 3 Շանթիէ

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կապ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յուլիս 21ին Կիրակի «ր Շաթօ Պօռըկառ գեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէէն Սէն-Նիզէի ճամբուն վրայ:

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հաճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատչելի պիւֆէ:

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք շրջակայքի բոլոր հայրենակիցները:

Ծանօթ.— Օթոքառը կը մեկնի դպրոցէն ժամը 9ին, Շըմէն տը լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Քուր– – Պերրիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հաբէլեանի մօտ:

×

ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օր ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
20
ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI
20 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11266 | Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN | 44e ANNÉE — No 11.266

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ,, Ը

Տարին մէկ Օր յատկացնելով Հերոսնեբուն, երախտագիտական տուրք մըն է, որ կը հատուցանենք այն քաջարի ու անձնազոհ հայորդիներուն, որոնք իրենց սուրբ արիւնը ի սպաս դրին հայ ազգի պատուհեան:

Ասանց այդ նուիրեալներուն ո՛րքան տխուր պիտի ըլլար Հայոց ժամանակագրութիւնը:

Այո՛նք էին, որ փրկեցին Հայութեան պատիւը:

Ցանուն դաղափարի ու ազատ հայրենիքի դէնքի փարելով լեռ բարձրացող հայդուկներն էին, որ անսակարկ ծառայեցին ընդհանուր գործին:

«Ատամն ընդ ատաման» աստուածային — յեղափոխական — վարդա-պետութեան հետեւելով՝ անարդ թշնամիներու դաւադրական յարձակումներուն պատասխանեցին հրացանի, ատրճանակի եւ ռումբի պերճախօս լեզուով:

Դարաւոր տարկուհեան տակ հեծող հայ ժողովուրդի համեստ խաւերէն ստեղծուեցաւ նոր դասակարգ մը, — Ֆէտայիներու դասակարգը:

«Մա՛հ կամ ազատութիւն» պաշտելի նշանախօսքն եղաւ իրենց առաջնորդը:

Անոնք կռուեցան ու զոհուեցան յանուն ազատութեան ու հայրենիքի:

Նախընտրեցին պատուով մեռնիլ քան անպատիւ ապրիլ ստրկութեան մէջ, թնդակալ վարչակարգի տակ:

Մեր ազատագրական չարժումներու պատմութեան մէջ ի՛նչ հրաշագեղ քաջագործութեանց դրուագներ են արձանագրուած:

Այսօր հիացումով եւ յուղումով կը հանդիպինք, երբ կը վերյիշենք համեստ ու խոնարհ մեր հազարաւոր հերոսներու սխրագործութիւնները:

Հայաբնակ գաւառներու ալիքներ կ'ալեկոծեն մեր հոդիները, երբ կը կարդանք պատմութիւնները Անդրանիկի, Քեռիի, Հրայրի, Գէորգ Զաւուշի, Մուրատաններու, Սեբաստիոյ, Արամի, Սեպուհի, Դրօի, Իլյան Արղութեանի, Վարդանի, Նիկոլ Դուման եւ միւս մեծ ու անուանի Ֆէտայիներու, որոնց անունները դոց դիւցազն հայ ժողովուրդը եւ որոնք անմահացած են ազգային, յեղափոխական երգերու շնորհիւ:

Անցեալ տարի տօնեցինք Խանասորի պատմական արշաւանքին եօթանասնամեակը:

«Խանասոր»ը խորհրդանշան մըն է դարձած այլեւս՝ ոգեկոչելու համար յիշատակը մեր բոլոր հերոսներուն, ամէնէն «Յուլիս ամսոյ 25ին» առեններուն, հանդուգն գործողութեամբ Իշխանի զերեզմանին (Շաւիլ), կամ դաշտահանդէսով Մարտէլ, Տէսին, Կրընոպլը, եւայլն):

Հ. Ց. Դաշնակցութիւնը համիտեան ջարդերուն պատասխանեց 1895ին Պանք Օթոմանի դրաւումով եւ 1896ին Խանասորի արշաւանքով, որուն նպատակէն 250 ֆէտայիներ:

Հայերը «մատաղցու ոչխար»ներ չէին այլեւս:

Հայկական նահանգներուն մէջ ջարդարար այլազգիները տեսան, որ Հայերն ալ դէնքի կրնան դործածել:

Ֆէտայիներու սարսափը դգաստութեան բերաւ բոլոր այն ցեղախումբերը — ինչպէս Մազրիկ ցեղը — որոնք անպատիժ կը ջարդէին, կը կողոպտէին ու կ'անպատուէին Հայը:

Քիւրտերն անդամ դիւցազնական երգեր յօրինեցին՝ պանծացնելու համար հայ ֆէտայիներու քաջութիւնը:

Քա՛ջ հերոսներուն:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱ ՏԵՂԻ ՉԻ ՏԱՐ

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ԲՆՈՅԹ ՈՒՆԵՑՈՂ ԸՆԿԵՐՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ԿՈՒԶԷ

Տիւպէնք պատասխանած է Վարչաւայի նամակին (տես քիչ անդին) եւ ուժդնօրէն չեչտած թէ Զեխոսլովաքիոյ համայնա–վար կուսակցութիւնը վճռած է չարունակել իր քաղաքականութիւնը: «Ինչ որ կը փափաքինք, այն է՝ ընկերվարութիւն մը ստեղծել որ կորսնցուցած չըլլայ իր մարդկային բնոյթը: Շատ սուղ վճարած ենք նախկին դործելակերպը որ կը կայանար որոշումներ տալու մէկ, առանց ժողովուրդին կարծիքն առնելու:երկար տարիներու լռութենէն ետք, իւրաքանչիւրը մեզ մօտ կրնայ արժանաւոր կերպով արտայայտել իր կարծիքը, ընկերվարութիւնը սկսաւ ժողովուրդին դործն ըլլալ եւ համայնավար կուսակցութիւնը սկսաւ չահիլ ժողովուրդին վստահութիւնը»:

Ինչպէս կը տեսնուի, Տիւպչէք բառերը չի ծամծմեր եւ որեւէ դիմում չըներ: Վստահութիւն կը յայտնէ սակայն որ ներկայի դժուարութիւնները քոյր երկիրներու հետ կրնան հարթուիլ: «Ինչ որ պէտք է մեզի մեր ժողովուրդին վստահութիւնն է, իմաստութիւնը եւ կամքը որ տեղի չի տար ոչ մէկ հնարքի, որ մէկ մոլեռանդ դործունէութեան»:

Ուրբաթ օր չեխ համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէն նիստ կը դումարէր: Ժողովուրդը եւ մամուլը կը դատապարտեն Վարչաւայի նամակը որ ցոյց կուտայ թէ «քոյր երկիրները տեղեակ չեն Զեխոսլովաքիոյ կացութեան բուն նկարագրին եւ կը դատեն առանց դայն ճանչնալու եւ առանց փորձելու դայն հասկնալ:

Կայ նաեւ ուրիշ հարց մը, որ ձդտում ստեղծած է Մոսկուայի եւ Փրակայի միջեւ: Բրեժնեւ – Տիւպչէք հանդիպումի մը համար, կ'ըսուի թէ Տիւպչէք մերժած է Մոսկուա երթալ, ինչպէս կ'առաջարկէր խորհրդային կուսակցապետը: Չեխերը կը պնդեն որ հանդիպումը չեխ հողի վրայ ըլլայ:

Գալով Վարշաէք–Ռուչէի միջնորդի դերին, մինչ չեխ աղբիւրներու համաձայն, Ֆրանսայի համայնավար պարագլուխը Փրակայի «մարդն էր», Ֆիկառոյի «3 Իմս», որ ընդհանրապէս լաւատեղեակ է Ֆրանսական համայնավար կուսակցութեան ներքին ծալքերուն, կը դրէ թէ պարզապէս Մոսկուայի դործակատարն է եւ նոյնիսկ առաջարկած վեհաժողովը, անձնական նախաձեռնութիւն մը չէ, այլ Մոսկուայի թելադրանքը, որու նպատակն է Զեխոսլովաքիան դատապարտել մեծամասնութեան մը կողմէ եւ ոչ թէ միայն Մոսկուայի:

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ ԻՐԱՒՔԻ ՄԷՋ

Թէեւ պարսկական աղբիւրներէ ալ կը հաստատուի թէ արիւն հոսած է Իրաքի որոշ չրջաններու մէկ (1000 մեռեալի խօսք կայ նոյնիսկ) բայց բնականոն կեանքը երթալով կը վերահաստատուի:

Նոր իշխանութեան գլուխն է դնդ. Ապտէլ Ռազզաք ալ–Նայէֆ, որ 26 անդամներէ բաղկացած դահլիճ մը կազմած է եւ այդ դահլիճին յատկանշական կէտն այն է որ իրարմէ բաժնած է երկրապործութեան նախարարութիւնը եւ պիւդջէ – տնտեսական բարեփոխումը եւ պիւդջէական հարցերը հանրային ու բնակարանային հարցերէն:

"ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ ՆԱՄԱԿԸ"

Փեչտայի կմ.թ.ի. մամուլի դործակալութիւնն է որ առաջինը հրապարակեց այն նամակը դոր Վարչաւա հաւաքուած «Հինդերը» (Մոսկուա, Փեչտա, Վարչաւա, Արեւել. Գերմանիա եւ Սոֆիա) ղրկած են Փրակայի համայնավար կուսակցութեան Կ. Կոմիտէին:

×

«Միտք չենք ունեցած եւ չունինք միջամտելու այն դործերուն, որ միայն ձեր կուսակցութեան եւ ձեր Պետութեան կը վերաբերին, ոչ ալ բռնաբարելու ընկերվարական երկիրներու անկախութեան եւ հաւասարութեան սկղբունքը:

«Բայց միաժամանակ չենք կրնար ընդունիլ որ օտար ուժեր ձեր երկիրը առաջնորդեն ընկերվարութեան ճամբէն դուրս եւ Զեխոսլովաքիան դնեն ընկերվարական հաւաքականութենէն հեռաց – ուելու վտանգին առջեւ:

« Միայն ձեր խնդիրը չէ: Հարցն է բոլոր բանուորական եւ համայնավար կուսակցութիւններուն, բոլոր երկիրներուն որոնք միացած են բարեկամութեան կամ դործակցութեան կապերով: Վարչաւայի Ուխտով միացած մեր երկիրներուն համարակաց հարցն է:

« Մեր պինակցութեան ուժն ու վճռականութիւնը կախում ունին իւրաքանչիւր երկրի ընկերվարական դրութեան ներքին ուժէն եւ կուսակցութեան դեկավար դէմքին մեր ժողովուրդներուն եւ երկիրնե–րուն ընկերային եւ քաղաքական կեանքին մէջ:

« Ցեղադիմութեան ուժերը օդտադործելով կուսակցութեան դեկավարութեան տկարութիւնը եւ ամբոխավարութեամբ չահադործելով « ժողովրդավարացման » սկղբունքը յարձակում մը կատարեցին չեխ համայնավար կուսակցութեան եւ անոր օրինաւոր քաղաքին դէմ, յստակ նպատակ ունենալով մաքրադործել կուսակցութեան դեկավար դերը, վնասել ընկերվարական դրութեան եւ հակամարտութեան մէջ դնել Զեխոսլովաքիան ընկերվարական միւս երկիրներուն հետ:

« Ընկերվարութեան դէմ դանուող ուժերը, վերաքննական ուժերուն միացած, ձեռք առին ձեր երկրին մամուլը, ձայնասփիւռը եւ հեռատեսիլը:

« Հակառակ չեխ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի լիակատարին քուէարկած բանաձեւին, Մայիսին, յեղափոխութեան յարձակումները եւ չմըզուեցան: Ցեղադիմական ուժերը այսպէս կարելիութիւնն ունեցան հրատարակելու իրենց քաղաքական հիմնական ծրագիրը «2000 բառերը» որակուած վտանգաւոր – թին մէջ, որ բացէ ի բաց հակառակութիւն մըն է համայնավար կուսակցութեան եւ պայքարի հրաւէր մը սահմանադրական իշխանութեան դէմ: Այս յայտարարութիւնը քաղաքական դուռ ծրագիրը մըն է հակայեղափոխութեան»:

« Այս ձեւով ստեղծուած է բացարձակապէս անընդունելի կացութիւն մը կեդրվարական երկրի մը համար: Ձէ՞ք տեսներ վտանգը:

« Կարելի է՞ նման կացութեան մը մէջ անչարժ մնալ եւ զոհանալ յայտարարութիւններով ընկերվարութեան դատին հաւատարմութեան եւ դինակցութենէն բըխող պարտաւորութեանց մասին:

« Ձէ՞ք տեսներ որ հակայեղափոխութիւնը նուաճելու վրայ է դիրք դիրքէ ետք, չէ՞ք տեսներ որ կուսակցութիւնը կորսնցնելու վրայ է դէպքերու հակակշիռը եւ երթալով կը նահանջէ հակահամայնավար ուժերու ճնշումին տակ:

« Բանուորական դասուն իշխանութեան, Զեխոսլովաքիոյ ընկերվարութեան իրադործումներու պաշտպանութեան դատը կը պահանջէ.—

« 1.— Վճռական եւ քաջ յարձակում մը այ հակընկերվարական ուժերու դէմ, որպէսզի զօրակոչի ենթարկուին պաշտպանութեան բոլոր միջոցները որ ընկերվարական Պետութեան տրամադրութեան տակ են:

« 2.— Դադրեցումը դործունէութեանց քաղաքական բոլոր կազմակերպութեանց, որոնք դիրք կը բռնեն ընկերվարութեան դէմ:

« 3.— Օդտադործումը լրատուութեան բոլոր միջոցներուն (մամուլ, ձայնասփիւռ, հեռատեսիլ) ի չահ բանուորական դասուն, աշխատաւորներուն եւ ընկերվարութեան:

« 4.— Կուսակցութեան չարքերուն խըտացումը մարքսիզմ – լենինիզմի սկզբունքներուն չուրջ, պահպանումին համար ժողովրդավար կեդրոնացման սկզբունքին եւ պայքարին համար ընդդէմ անոնց որոնք կ'օդտադործեն իրենց դործունէութեան մէջ թշնամիին ուժերը:

« Համոզուած ենք, որ Զեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութիւնը ամբողջովին պիտի ստանձնէ իր պատասխանատուութիւնները եւ ձեռք պիտի առնէ անհրաժեշտ միջոցները պարտութեան մատնելու համար յեղաշրջումը: Այս պայքարին մէջ, կրնայ հաշուել ընկերվարական քոյր երկիրներու ամբողջական օժանդակութեան եւ համախոհութեան վրայ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Հինդշաբթի օր Պիւթ – Շալմոնի մէջ (Լինն) ոդեկոչեց Մառնի երկրորդ ճակատամարտին յիսնամեակը: Ներկայ նախկին ռազմիկներէն մէկը, որ նաեւ դրօշակիրն էր, յանկարծամահ եղաւ հանդիսութեան առեն, հոն ուր կը կռուէր յիսուն տարի առաջ:

ՇԵՐԱԿՈՑԸՐ խիստ կերպով կը բողոքէ իրեն հանդէպ պատրաստուող տեսակ մը մահավճիռին դէմ: Կեդրոնի ծերակուտական մը բուռն ելոյթ մը ունենալով յայտարարած է թէ նման բան մը դէմ է հանրապետական սահմանադրութեան եւ սկղբունքին բայց կոլիոթ մը ըսած է թէ Հանրապետութիւնը մենաշնորհ չէ:

«ՄԱՕ ՅԷ ԹՈՒՆԿԻ ՄՏԱԾՄԱՆ»
ՄԻԿ ՆՈՐ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ...

Փեքինէն կը հաղորդեն թէ Շանկ Քայ Չէքի մօր զերեզմանը որ Շէ–Քիակ գաւառը կը գտնուի (Չինաստանի հարաւ–արեւելեան կողմը), հիմնայատակ քանդուած է կարմիր պահակներու խումբի մը կողմէ, ինչպէս կը հաստատէ Չինաստանի Պաշտօնաթերթը:

« Գերեզմանը, կը ճչդէ թերթը, քանդուեցաւ կարմիր պահակներուն եւ աղքատ գիւղացիներուն կողմէ եւ այդ դործունէութիւնը ուրախութիւն բերաւ լաւ յեղափոխականներու սրտերուն մէջ, որովհետեւ այդ զերեզմանը թոյնի աղբիւր էր չինական հասարակութեան մէջ: Անոր քանդումը մէկ մեծ յաղթանակն է Մաօ Ցէ Թունկի մտածման»:

ՊԱՏԿԱԿ ՀԱՅՏԱՆԻ

ԵՒ

ՊԵՐՍԻԱ ՀԱՅԵՐԸ

ՎԱՀԱԳՆ ՊԱՂՍԱՊԵԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԱՐՎԵՍՏԻ ՄԸ

Հետաքրքրական ժողովուրդներ են պարսիկները, որոնք ունեցած են ամենամեծ ազդեցութիւնը մեր ազգին վրայ, ինչպէս քաղաքական, այնպէս ալ կրօնական տեսակէտով։ Ասոնք են որ մեզ ստիպեցին ընդունելու Զրադաշտի կրօնքը, որ մեր ազգին համար ամենէն վատ կրօնքն էր, որովհետեւ ամենէն անբարոյականն էր։ Ասոնք են որ մեզ ստիպեցին ընդունելու Մազդակի հերետիկոսութիւնը, որ մեր ազգին համար ամենէն վտանգաւորն էր։ Ասոնք են որ մեզ ստիպեցին ընդունելու Մանիի հերետիկոսութիւնը, որ մեր ազգին համար ամենէն ապականիչն էր։ Ասոնք են որ մեզ ստիպեցին ընդունելու Մազդեզականութիւնը, որ մեր ազգին համար ամենէն ոճրագործն էր։ Ասոնք են որ մեզ ստիպեցին ընդունելու Մոգականութիւնը, որ մեր ազգին համար ամենէն ստորնացուցիչն էր։ Ասոնք են որ մեզ ստիպեցին ընդունելու Մանդականութիւնը, որ մեր ազգին համար ամենէն անբարոյականն էր։ Ասոնք են որ մեզ ստիպեցին ընդունելու Մանդականութիւնը, որ մեր ազգին համար ամենէն ստորնացուցիչն էր։ Ասոնք են որ մեզ ստիպեցին ընդունելու Մանդականութիւնը, որ մեր ազգին համար ամենէն ոճրագործ

թեանց նոր դաշտ որոնեց իրեն, եւ ի-մաստասիրական պրպտումները եղան իր նախասիրած ճիւղերէն մէկը, իր հոդին ձերրազատելով տակաւ վանական կա-պանքներէն եւ նոր հորիզոն բանալով ա-նոր: Դրական իմաստասիրութիւնը կա-խարդեց զինքը՝ նոյնիսկ երբ դեռ վանքն էր: Նկարագիր ուսմանցը, զոր լոյս ընծայեց ան 1845ին վանքին տպարանէն՝ արդէն կը մատնէր իր նախասիրութիւն-ները դէպի դրապաշտ փիլիսոփաները, դէպի Պիւխնէրը առաջին հերթին: Ի զուր չէ որ իմաստասիրական դիտութեանց մասնագէտները Հայաստանի մէջ՝ փիլի-սոփայական հայ նոր որոնումներու նա-խակարապետը կը նկատեն Գարագաշեա-նը իր այդ երկով:

Վանականի հագուստը նեղ պիտի դար սակայն իրեն՝ դիտութեան լոյսին կարե-նալ վազելու համար այսպէս համարձակ: Կարենալ ազատ շնչելու համար ան ստիպ-ուած եղաւ սքեմը թողուլ 1855ին:

Սքեմը թողելէն ետքն էր որ, այն է 1860ական թուականներուն, Գարագաշ-եան պիտի խորանար փիլիսոփայական պրպտումներուն մէջ, եւ յաջորդաբար լոյս պիտի ընծայէր Սկզբունք տրամաբա-նութեան՝ 1864ին, Համառօտ փիլիսոփա-յութիւն կամ Սկզբունք հոգեբանութեան, տրամաբանութեան, բարոյականի եւ բնական աստուածաբանութեան՝ 1868ին, Համառօտ պատմութիւն փիլիսոփայու-թեան՝ դարձեալ նոյն տարին, երեքն ալ լոյս տեսած Պոլիս — երկեր որ ռահվի-րան կը հանդիսացնեն զինքը փիլիսո-փայական մտքին ստացած նոր թափին մէջ:

Մատաթիա Գարագաշեանի անունը կապուած է նաեւ դրաբարի ի նպաստ մղուած այն պայքարին, որ պահ մը ա-լեկոծեց Պոլիսը, երբ ան, Յակոբ Գուր-գէնը աջակից առած իրեն, 1886ին հիմ-նեց եւ չորս տարի վարեց Ճաշակ ոսկե-դէն դպրութիւնը: Խմբագրուած ոսկեդա-բու դրաբարով, ան կը յաւակնէր ցոյց տալ, թէ Եզնիկի եւ Եղիշէի գործածած լեզուն ընդունակ է ԺԹ. դարու միտքն ալ արտայայտելու իր բոլոր մարզերուն վը-րայ — անհեթեթ փորձ, որ պիտի ձախո-ղէր սակայն, ուրիշ հետք չձգելով հայ նոր լեզուի զարգացման պատմութեան մէջ:

Մատաթիա Գարագաշեան իր անունը պիտի անմահացնէ սակայն, իր քննական պատմութեամբ, որ երեք հատորներով լոյս տեսաւ, առաջին հատորը 1880ին Պո-լիս եւ միւս երկուքը Թիֆլիզի մէջ 1895ին եւ առաջին ազգանշանն հանդիսացաւ ա-ւանդական պատմութեան մշուշէն ազա-տագրելու հայ ժողովուրդի անցեալը: Գարագաշեանն եղաւ արդարեւ, որ հիմը դրաւ հայ ժողովուրդի քննական պատ-մութեան, զայն զետեղելով փաստերու պատուանդանին վրայ եւ թօթափելով առասպելները — թէեւ աւանդութիւնը ուրանալու իր այս մտահոգութիւնը չա-փազանցութեան դնաց իրմէ ետք, եւ պէտք եղաւ որ քանի մը տասնամեակներ անցնին որպէսզի մարդիկ ճշմարտութեան հետքեր որոնեն նաեւ առասպելներուն եւ հէքեաթներուն մէջ, եւ վերստին պատ-մահայր դառնայ Խորենացին:

Մատաթիա Գարագաշեան այլապէս ալ մնաց պատնէշի վրայ: Մէկ կողմէ յօրի-նեց եւ հրատարակեց անսպառ շարքը դա-սագիրքերուն՝ որոնց վրայ քանի մը սե-րունդ յաջորդաբար հակեցաւ իր նախ-նիքներուն լեզուն սերտելու համար, եւ միւս կողմէ անձամբ ալ ուսուց ոսկեղե-նիկ այդ հայերէնը եւ անոր կողքին նաեւ հայ պատմութիւնը՝ Կեդրոնականի մէջ հասակ առնող սերունդին, որուն ծոցէն պիտի յայտնուէին Չօպանեաններն ու Ա-ճառեանները, յետագային միշտ ալ ե-րախտագիտութեամբ արտասանելու հա-մար անունը իրենց վարպետին:

Յ. Ճ. ՍԻՐՈՒՆԻ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

Հայաստանի ժողովրդական վերահըս-կողութեան կոմիտէի արդիւնաբերութեան եւ փոխադրութեան բաժնի վարիչ Կ. Պապեան, «Սով. Հայաստան»ի Յուլիս 9ի թիւին մէջ, կ՚արծարծէ շատ կարեւոր հարց մը — լիուլի եւ կանոնաւոր կեր-պով օգտագործել երկրին բնական եւ արտադրական աղբիւրները տնտեսութեան մէջ, փոխանակ անհարկի կերպով զա-նոնք օտար երկիրներէ ներածելու: Այս հարցի մասին արտայայտուած են նաեւ ուրիշ մասնագէտներ, զանազան առիթ-ներով:

«Երկրին արտադրութիւնները բարձրա-ցնելու համար, — կը գրէ Կ. Պապեան — կարեւոր նշանակութիւն ունին արտա-դրութեան աղբիւրներու բացայայտումը եւ անոնց լիուլի օգտագործումը»: Իսկ Հայաստանի մէջ այդ աղբիւրները շատ են: «Այս իմաստով ուշադրութեան ար-ժանի հարց է արտադրական ծախքերու կրճատումը, որուն մեծապէս կրնայ նը-պաստել տեղական հում նիւթերու աղ-բիւրներուն օգտագործումը»:

Համաձայն յօդուածագրին, այդ ուղ-ղութեամբ որոշ աշխատանք կատարուած է, սակայն ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ երկրին որոշ ձեռնարկու-թիւնները կը շարունակեն հեռաւոր շրջ-ջաններէ ներածել մեծ քանակութեամբ հում նիւթ եւ մետաղ, որոնք կարելի է փոխարինել տեղական նիւթերով եւ այս ձեւով խուսափիլ աւելորդ ծախ-քերէ (փոխադրութիւն եւայլն):

Երեւանի քիմիական գործարանը, օրի-նակ, ամէն տարի այլ երկիրներէ կը նե-րածէ մօտ 150·000 թոն աղ: Հակառակ այն իրողութեան, որ այս քանակին գրե-թէ կէսը կարելի է հայթայթել Հայաս-տանի մէջ, այսուհանդերձ, դարձեալ նա-խատեսուած է 1968ին ներածել 45·000 թոն աղ: Հայաստանի առեւտրական կազ-մակերպութիւնները զանազան երկիրներէ կը ստանան զգալի քանակութեամբ առա-ջին տեսակի աղ: Աղ կը ներածեն նաեւ դիւղատնտեսութեան եւ այլ ձեռնարկու-թիւններու կարիքներու համար: «Բայց չէ՞ որ Աւանի, Էլարի եւ Հանրապետու-թեան միւս աղահանքերը հսկայ պաշար-ներ ունին, — հարց կուտայ յօդուածա-գիրը, որ կ՚աւելցնէ, — Աւանի մէջ ներ-կայիս կը կառուցուի հանք մը, որ պիտի ունենայ նաեւ զտումի հնարաւորութիւն-ներ. այս ձեւով պիտի բաւարարուի երկ-րին արտադրութեան պահանջները եւ բնակչութեան բարձր տեսակի սեղանի ողը: Սակայն ուսումնասիրութիւնները ցոյց կուտան, որ աղահանքին աշխա-տանքները շատ դանդաղ կ՚ընթանան»:

Հայաստանի արդիւնաբերական ձեռ-նարկները անցեալ տարի այլ վայրերէ ստացած են 35·000 թոն քուարցի աւազ ձուլարանային արտադրութիւններու հա-մար: Մինչդեռ Հայաստան ունի բարձրո-րակ քուարցի հարուստ հանքավայրեր (Ջերմուկ, Արարատ, Ուրց եւայլն), ո-րոնց հումքը իր քիմիական բաղադրու-թեամբ շատ աւելի գերազանց է ձուլա-րանային արտադրութեան մէջ ներկայիս օգտագործուող յիշեալ աւազներէն:

Սեւանի ապակիէ մեկուսիչներու գոր-ծարանը ապակիէ գնդիկներ կը ներածէ Մերձպալթեան երկիրներէ և Դոնեցի մար-զէն: Փոխադրութեան ծախքը իւրաքան-քիւր թոնի համար 10 ռուբլի է: «Եւ ա-սիկա այն ժամանակ, երբ Հայաստան ա-պակեգնդիկներու արտադրութեան հա-մար հում նիւթի մեծ պաշարներ ունի»:

Հայաստանի փայտամշակման ձեռ-նարկութիւնները ամէն տարի կը կուտա-կեն տասնեակ հազարաւոր խորանարդ մեթր մնացուկներ, որոնք լաւագոյն պա-րագային կը գործածուին իբրեւ վառե-լանիւթ: Կառավարութեան որոշումով Ի-ջեւանի փայտի գործարանը պէտք է այդ մնացուկներէն պատրաստէ մամլուած փայտասալեր, սակայն գործարանը հում նիւթի պակասին պատճառով կ՚աշխատի թերի ձեւով: Աւելին. կահոյքի եւ շինա-րարութեան համար այդ հում նիւթը կը բերուի հեռաւոր շրջաններէ:

Երեւանի փաթոյթալարերու գործարա-նը կ՚արտածէ իր արտադրութիւնները Խորհ. Միութեան զանազան երկիրները, բայց, ի զարմանք բոլորի, երկրին ելեկ-տրամեքենաշինական, ելեկտրական լամ-բերու գործարանները եւ ուրիշներ նոյն ապրանքները կը ներածեն Խորհ. Միու-թեան երկիրներէն:

Յօդուածագիրը դեռ յիշելէ ետք բազ-մաթիւ փաստեր, կ՚աւելցնէ, թէ «կարելի է ուրիշ շատ օրինակներ եւս բերել»: Այս փաստերը կը հաստատեն, որ Հայաստանի մէջ, — ինչպէս ցոյց կուտայ Կ. Պապեան, — տեղական հում նիւթերու աղբիւրները նպատակայարմար եւ գործնական ձեւով չեն օգտագործուիր:

ՆՈՐ ՅԱՅՏՆԱԳՈՐԾՈՒՄ

Երեւանի քարանձաւներէն մէկուն մէջ յայտնաբերուած է քարէ դարու ժամա-նակաշրջանին պատկանող, այսինքն Ք. Ա. հարիւր հազար տարիէն մինչեւ 25 հա-զար տարի երկարող շրջանի մը բնակա-վայր:

Քարանձաւը, որ կը գտնուի Հրազդանի առափնեայ ժայռի մը մէջ եւ որ փակ-ուած էր քարերով եւ հեղեղներէ գոյացած տիղմով, կը պարունակէ աւելի քան եր-կու հազար գործիքներ եւ նախնական զէն-քեր, որոնք պատրաստուած են քարի բազմազան տեսակներէ: Քարանձաւներու համար առարկաներու այս քանակութիւ-նը մրցանիշ կը կազմէ: Նոյնիսկ Ֆրան-սայի հին քարէ դարու դասական քարան-ձաւներուն մէջ շատ աւելի քիչ քարէ ի-րեր գտնուած են:

Երեւանի քարանձաւին մէջ գտնուած են նաեւ սնունդի եւ բոյսերու մնացորդներ, որոնք հնարաւորութիւն պիտի ընծայեն գիտնականներուն ճշգելու այդ հեռաւոր դարաշրջանի բուսական եւ կենդանական աշխարհը:

ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ ԱՆԳՈՀԱՑՈՒՑԻՉ

Մեր Հանրապետութիւնը եւ անոր մայ-րաքաղաքը տարուէ տարի աւելի շատ պտուղ եւ բանջարեղէն կը ստանայ, — կը գրէ Պ. Խաչատրեան «Սով. Հայաստան»ի Յուլիս 3ի թիւին մէջ, — անցեալ տարի առեւտրական կազմակերպութիւնները վաճառած են 104 հազար թոն բանջարե-ղէն, պտուղ, որմէ 71 հազարը Երեւանի մէջ: Նախորդ տարուան համեմատու-թեամբ աճը համապատասխան ձեւով կը կազմէ 15–17 տոկոս: Ծրագրուած է այս տարուան բերքէն ստանալ եւ Երեւանի առեւտրական կեդրոններուն միջոցաւ բը-նակչութեան ծախել շուրջ 81 հազար թոն բանջարեղէն եւ պտուղ:

Որակի մասին կարելի չէ նոյն դրական հաստատումը կատարել, քանի որ հա-մաձայն յօդուածագրին, դիւղատնտեսա-կան եւ առեւտրական կազմակերպու-թիւնները բնակչութեան կը հրամցնեն սթանտարտին չհամապատասխանող, վա-տորակ մթերքներ, գնորդներուն նկատ-մամբ թոյլ կը տրուի յանցաւոր վերա-բերում:

Ամէնէն տարօրինակը այն է, կը գրէ Խաչատրեան, որ աշխատաւորներու կեն-սական շահերը շօշափող այս հարցը պատշաճ ուշադրութեան չարժանանար: Չէ եղած որեւէ դէպք, որ քաղաքի բնակ-չութեան վատորակ, նոյնիսկ անգործա-ծելի մթերքներ մատակարելու համար տնտեսութեան դեկավարը պատասխանա-տուութեան կանչուի:

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

ՖԱՆԹԻՆ

—*—

ԱՌԱՋԻՆ ԳԻՐՔ

ԱՐԴԱՐ ՄԸ

Բոլորովին մօտենալու անհնարութիւ-նը, Ժան Վալժանի հագուստը որով վտա-րանդի վաղեմի դաստիարակի մը կը նը-մանէր, Թէնարտիէի վկայութիւնը որով Ժան Վալժան մեծ հայր մը կը կարծուէր, վերջապէս հաւատալը թէ թիարանի մէջ մեռած էր ան, ա՛լ աւելի կ՚ընդարձակէին այն տարակոյսները որոնք Ժավէրի մըտ-քին մէջ կը դիզուէին հետզհետէ:

Վայրկեան մը միտքը դրաւ յանկարծ անոր անցագիրը ուզել եւ նայիլ: Բայց եթէ այս մարդը Ժան Վալժանը չէր, եւ եթէ այս մարդը պատուաւոր եւ ծերունի հասառու մը չէր, կարելի է թէ Փարիզի մէջ գործուած ապիրատութեանց անտես հեղինակներու խումբին հետ խիստ գաղտ-նի կերպով եւ վարպետութեամբ յարա-բերութիւն ունեցող յանդուգն անզգամ մըն էր, աւազակներու խումբի վտանգա-ւոր պարագլուխ մըն էր, որ իր միւս յատկութիւնները չյայտնելու համար ո-զորմութիւն կուտար, ինչպէս որ այս տեսակ անձերու վաղեմի սովորութիւնն է այսպիսի կերպեր գործածելը:

Հաւանական է թէ թաքուն ընկերներ, յանցակիցներ ունէր, նաեւ պատրաստա-կան բնակարաններ ուր անշուշտ պատըս-պարուելու կ՚երթար: Փողոցներուն մէջ ըրած այն զարտուղի շրջաններէն յայտ-նապէս կ՚երեւէր թէ հասարակ բարեմիտ մը չէր ան: Զայն անմիջապէս բռնելը ապագային շահերը ներկայ շահին զոհել էր: Ո՞ւր էր սպասելու անպատեհութիւ-նը: Ժավէր շատ ապահով էր թէ պիտի չկրնայ փախչիլ Ժան Վալժան:

Ուստի բաւական վարանումով դրաւ-ուած կը քալէր հազարումէկ հարցումներ ընելով ինքնին այս անիմանալի անձին նկատմամբ:

Սակայն ետքէն երբ Փոնթուազի փողո-ցը մտան, Ժավէր կապելայէ մը արձակ-ուած պայծառ լոյսին շնորհիւ որոշապէս ճանչցաւ Ժան Վալժանը:

Աշխարհի մէջ երկու էակներ կան որ խորին սարսուռ մը կը զգան. մին է զա-ւակը գտնող մայրը, եւ միւսն է որսը գտնող վագրը: Ժավէր ահա այս խորին սարսուռը զգաց:

Երբ իրօք ճանչցաւ Ժան Վալժանը, ահարկու թիապարտը, դիտեց որ հետը երկու զինուոր կար, եւ Փոնթուազի փո-ղոցին ոստիկանութեան տեսուչէն օգնա-կան բերել տուաւ: Փշոտ գաւազան մը բռնելէ առաջ պէտք է ձեռնոց դնել:

Այս պատճառաւ ուշանալուն եւ իր գոր-ծակալներուն հետ խորհրդակցելու դի-տաւորութեամբ Ռոլէնի քառուղիին բե-րանը սպասելուն համար մազ մնաց որ որսին հետքը պիտի կորսնցնէր: Բայց շուտով դուշակեց թէ Ժան Վալժան կ՚ու-զէր առուակին անդիի կողմը անցնիլ եւ իր որսորդները անդի կողմը թողուլ:

Գլուխը ծռեց եւ մտածեց որսին հետքը փնտռող շունի մը պէս որ քիթը գետին կը հպէ հետքէն չշեղելու համար: Ժա-վէր իր զօրաւոր բնազդին առաջնորդու-թեամբ ուղղակի Օսթերլիցի կամուրջը գնաց: Բաժառուին հարցում մը ընելով տեղեկութիւն առաւ:

— Պղտիկ աղջկան մը հետ մարդ մը տեսա՞ք:

— Երկու սու առի իրմէ քիչ մը առաջ, պատասխանեց բաժառուն:

Ժավէր երբ կամուրջին վրայ հասաւ, գետին միւս կողմէն տեսաւ Ժան Վալ-ժանը որ Քոզէթին ձեռքէն բռնած կ՚անց-նէր այն հրապարակէն, ուր լուսինը կը ճառագայթէր:

Ժան Վալժանին Շըմէն Վէր – Սէն Ան-թուան ըսուած փողոցը մտնելն ալ տե-սաւ. միտքը եկաւ Ժանրօ անել փողոցը որ կափուղիի մը պէս կազմուած էր, նաև Տրուա Միւրի միակ բերանը որ Փիքփիւ-սի զռիհը կ՚ելլէր: Ոսորդներու պէս կա-րեւոր կողմերը բռնեց, եւ խսկոյն իր մար-դերէն մին զրկեց որ զարտուղի ճամբէ մը երթալով Տրուա Միւր փողոցի բերա-նը սպասէ:

Գիշերապահներու խումբ մը անցաւ որ նաւարանի պահնորդարանը կը վերադառ-նար. Ժավէր այս խումբին ձայն տուաւ եւ հետը առաւ: Ասանկ խաղերու մէջ ա-մէն մէկ զինուոր «գող» մըն է: Մանա-ւանդ որ սկզբունք մըն է որսորդութեան հմտութիւն ունենալ եւ բազմաթիւ պա-ռականներ առնել վարազ մը որսալու հա-մար: Երբ այս պատրաստութիւնները տեսաւ, զգաց թէ ալ բռնուած է Ժան Վալժան, քանի որ աջ կողմը Ժանրօ ա-նել փողոցը, ձախ կողմը իր ոստիկանը, եւ ետեւէն ալ ինք՝ այսինքն Ժավէր կար, ուստի քաշ մը քթախոտ առաւ հետը:

Յետոյ սկսաւ խաղալ: Պահ մը դժո-խային կերպով հրճուեցաւ. թող տուաւ որ Ժան Վալժան ուղածին չափ երթայ, վասնզի դիտէր թէ բռնուած է ան:

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ԿԸ ՏՕՆՈՒԻ

Խանասորի արշաւանքի տարեդարձի առթիւ։ Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Լազեան խումբին եւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, 21 Յուլիս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ երեկոյ Տէսինի Սաւթրը Այեբէի դեղատեսիլ պուրակին մէջ (Քափէ Մարկի հետեւը)։

Հանդստաւէտ պայմանները, դեղարուեստական յայտագիրը, սիրուն անակնկալները։

Ճոխ պիւֆէ մատչելի դիներով։

Կը հրաւիրուի Տէսինի եւ չրջակայքի հայ հասարակութիւնը անխտիր։

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձի առթիւ, կազմակերպութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, այս կիրակի ամբողջ օրը, ծանօթ պուրակին մէջ՝ Պ. Հայկ Տէրտէրեանի մօտ։

Կը խօսի ընկ. ՍԻՍԱԿ ՍԻՍԼԵԱՆ

Դեղարուեստական խնամուած բաժին, Օր. Ռատիկեանի կողմէ։

Ճոճ պիւֆէ։ Շամփուրով խորոված՝ մատչելի դիներով։

×

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի չրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ։

Մարսէյլ բաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Իքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին։

ՊՕՄՈՆ.— Սերժ Սարգիսեան,
Յ. Տէր-Վարդանեան
ՍԻՆ-ԼՈՒ.— Ս. Գինոսեան,
Կ. Յովսէփեան
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յ. Արզումանեան,
Հայկ Սարգիսեան
ՍԻՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան,
ՍԻՆ-ԺԵՐՈՄ.— Ս. Աւտոյեան,
Յ. Խսկիճեան

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի։

28 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, «Քոյրերու» Մոնտըրու դաչտին մէջ, Լիոնէն 17 քլմ. հեռաւորութեամբ Պէյնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ճախ, Ռիւ տիւ Միտի։

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ։ Առատ պիւֆէ, մատչելի դիներով։

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 10ին Փլաս Կիշարէն։ Կէսօրէ հետ առնել լաֆոն օթոքառը լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ կայարանը։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Արմէն Արապեան, Տիկին Արշակուհի Գիւրճեանի մահուան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 100 Ֆր. կը նուիրեն Հ. Յ. Դ. Տան Շ. Միսաքեան սրահին։

(Տառնալ «Յառաջ»էն)։

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը արձակուրդ – ներու առթիւ բաց է միայն երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 21ին, Վարդավառի տօնին, Վեհափառ Հայրապետը պիտի մատուցանէ Հայրապետական Հանդիսա – ւոր պատարագ եւ պիտի քարոզէ ու տայ Հայրապետական իր պատգամը մեր ժո – ղովուրդին։ Պատարագին հրաւիրուած են նաեւ Փարիզի քրիստոնեայ բոլոր հա – մայնքներու հոգեւոր ներկայացուցիչնե – րը։

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմա – կերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 Ֆ.։

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, ան – ճամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փա – րիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանա – տունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէս – զի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժաման – ման օրը՝ եկեղեցին, կիրակի օր պատա – րագին եւ երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռ – ներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մա – տուցանելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկո – սին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը։

ԴԻԻԱՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

« Տարօն – Տուրուբերան » Հայրենակ – ցական Միութիւնը պարտք կը համարի ամէն տարի Վարդավառի տօնին առթիւ ոգեկոչել յիշատակը իր բիւրաւոր նահա – տակներուն։

Այս տարի, նկատի ունենալով որ Փա – րիզի Մայր Եկեղեցւոյ մէջ Ամենայն Հա – յոց Հայրապետը մասնաւոր պատարագ կը մատուցանէ Վարդավառի օրուան առ – թիւ, կոչ կ'ընենք մեր հայրենակիցներուն որպէսզի ներկայ գտնուին սոյն արարո – ղութեան, ի յիշատակ մեր նահատակնե – րուն։

ՏԱՐՕՆ–ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ
ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի, մեր Տիրոջ այլակերպու – թեան (Վարդավառ) տօնին առթիւ, Ս. Յա – կոբ եկեղեցւոյ մէջ կը մատուցուի հան – դիսաւոր պատարագ։ Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Դաւիթ Ծ. վրդ. Սահակեան։

Յաւարտ պատարագի, կը կատարուի հոգեհանդստեան պաշտօն, նորոգ հան – դուցեալ, Տէսինի Հոգեւոր Հովիւ, Տէր Վարագ Քհնյ. Աւագեանի մահուան քա – ռասունքին առթիւ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մարսէյլի (Փրատօ) Ս. Սահակ–Մես – րոպ մայր եկեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցու – թեան վարչութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի, Վարդավառի տօնին առի – թիւ, մայր եկեղեցին կը պատարագէ եւ քարոզէ Յակոբ Եպս. Վարդանեան։

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8, պա – տարագ 10ին, քարոզ 11ին։

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շա – բաթ երեկոյեան ժամը 9ին, ընկ. Խաչեր – եանի բնակարանը, Վալանս։ Բոլոր ըն – կերները, առանց բացառութեան, պէտք է ներկայ գտնուին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի Թատերդու – թիւնը, որ յետաձգուեցաւ զորձադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ Թատ – րոնը։

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարե – կան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շա – բաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառլօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ։ Մաս – նամասնութիւնները յառաջիկային։

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ,,Ը

ՇԱՒԻԼԻ ԱՆՏԱՌԻՆ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձը կը տօնուի Կիրակի, 21 Յուլիս ամբողջ օրը՝ առաւօտէն երեկոյ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Արղութեան խումբին եւ հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին։

Ժամը 15ին շիրիմներու այց։

Կը խօսին ընկերներ Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ եւ Խ. ՏԷՐ–ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին՝ երգ, արտասանութիւն, խմբերգ
Գեղարուեստական բաժինն կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը
խմբական պարերով եւ մենապարերով
Խօսնակ ընկ. Գրիգոր Ամիրայեան
Ճոխ պիւֆէ եւ հաճելի մթնոլորտ։
Անձրեւի պարագային ապահովուած է դպրոցին սրահը, Ռիւ տէ 3 Շանթիէ

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը։ Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր։

Մասնակցութիւն մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական 17 ֆ.
Երեք շաբաթ պակաս օրական 18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Կազ. Խաչի Կրընոպլի մասնաճիւղի դաշտահանդէսը տեղի կ'ունենայ Յու – լիս 21ին Կիրակի «ը Շաթօ Պօռկաո դեղատեսիլ ծառաստանը, Սէյսինէյէն Սէն – Նիկէի ճամբուն վրայ։

Հայկական սալեր բարձրախօսով, հա – ճելի անակնկալներ, ճոխ եւ դիւրամատ – չելի պիւֆէ։

Բացօթեայ եւ հաճելի օր մը վայելելու համար սիրով կը հրաւիրենք չրջակայքի բոլոր հայրենակիցները։

Ծանօթ.— *Օթոքառը կը մեկնի դպրո – ցէն ժամը 9ին, Շըմէն տը լա Փլէնէն՝ 9,15ին Փլաս Վերտօնէն՝ 9,30ին, Քուր– – Պերլիայէն՝ 9,40ին, Ֆոնթէնի կամուրջի մօտ՝ 9,55ին։*

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՋ

ՕԴԱՓՈՒՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

ԼԻՈՆ

Օգոստոսի արձանագրութիւնները կը կատարուին ընկերուհիներ Մամուրեանի եւ Հարէլեանի մօտ։

×

ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար։

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւն – ները կը շարունակուին։ Մնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ կապոյտ խաչ դրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քաստ Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օր ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է ··· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛ ..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ։

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ
21
ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE
21 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11267 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.267

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՎԱՐԴԱՎԱՌ

Հայաստանեայց Առաքելական Եկեղեցին քրիստոնէական պատմուճան է հագցուցած կարգ մը տօներու, որոնք մաս կը կազմէին հեթանոսական շրջանի Հայոց հին հաւատալիքներուն: Ներկան կապած է անցեալին հետ՝ ցնցումներէ խուսափելու եւ նոր կրօնքը սիրելի դարձնելու համար:

Վարդավառը մէկն է անոնցմէ:

Ու ամէնէն չքեղն ու ժողովրդականը:

Ուխտագնացութիւն, Նաւասարդեան խաղեր, ջուր սրսկել, մատաղցու ոչխար զենուլ, աղաւնի թռցնել եւ այլ զուարճութիւններ — տեսակ մը տօնավաճառ — դարերու ընթացքին աւանդութիւն դարձած՝ չարունակուած են Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչէն ետք ալ, մինչեւ մեր օրերը, մասնաւորաբար Տարօնի շրջանին մէջ, ուր մեհեաններ կային նուիրուած Անահիտին, Աստղիկին եւ այլ չաստուածներու:

Մեհեանները վերածուած էին վանքերու եւ եկեղեցիներու, բագինները՝ խորաններու:

Հայաշխարհի ուրիշ շրջաններուն, — ինչպէս Կիլիկիոյ կարգ մը քաղաքներուն մէջ եւս Վարդավառը կը տօնուէր հնաւանդ սովորութիւններով:

Այդ բոլորէն հետք չէ մնացած այժմ: Մեծ Եղեռնը արմատախիլ ընելով Հայութիւնը իր հայրենի դարաւոր բոյներէն՝ հին բարի օրերու սրտայոյզ յիշատակներու է վերածած մեր եկեղեցական մեծ տօներու, Հինգ Նաւակատիքներու, Կականդի, Տեառընդառաջի (Տերնտաս) եւ Համբարձման (Վիճակ հանել) աւանդական հանդիսութիւնները:

Վարդավառը ուխտագնացութեան առիթ էր Տարօն – Տուրուբերանի, նոյնիսկ հեռաւոր նահանգներու Հայութեան համար, դէպի Մշոյ Սուլթան Ս. Կարապետի վանքը:

Սուրբ Կարապետ բարձր է բոլոր,
Ճամբայ ունի ոլոր մոլոր,
Կ'երթայ կուգայ շատ ուխտաւոր,
Թէ՛ ձիաւոր, թէ ոտաւոր:

Տարադիր Տարօնցիք հաւատարիմ իրենց հայրենի աւանդութեանց, ամէն տարի Վարդավառի տօնին՝ կ'ոգեկոչեն յիտատակը ոչ միայն մուրատատուր Ս. Կարապետի, այլեւ իրենց բիւրաւոր նահատակներուն, որոնք զոհուեցան ազգին համար: 1915ի կարմիր Վարդավառը արեան հեղեղներ պիտի հոսեցնէր Մշոյ դաշտին մէջ եւ հերոսական Սասունի լեռներուն վրայ:

Անարդ դահիճը դաւադրաբար ժողովուրդը զինաթափ ընելէ եւ երիտասարդութիւնը զօրակոչի ենթարկելէ ետք՝ վայրագօրէն եւ անխնայ ջարդած էր շրջանի ամբողջ Հայութիւնը՝ առանց սեռի ու տարիքի խտրութեան:

Վարդավառի տօնը այս տարի բացառիկ հանդամանք կը ստանայ Փարիզի մէջ ներկայութեամբը Վազգէն Կաթողիկոսին, որ Ս. Յովհ.-Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ կը պատարագէ ու կը քարոզէ:

Ինչպէս մեր ազգային միւս տօները, Վարդավառն ալ առիթ մըն է վերանորոգելու մեր ուխտը եւ ամրապնդելու մեր հաւատքը լաւագոյն օրերու համար:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ - ՓՐԱԿԱ ՏԱԳՆԱՊԸ

«ՊՐԱԻՏԱ» ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ՄԱՏ ԿԸ ՏԵՍՆԷ ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻՈՅ ՄԷՋ

Տիւպչէքի դիրքը այնքան ալ խախուտ չէ տրուած ըլլալով որ կեդրոնական կոմիտէն միաձայնութեամբ վաւերացուցած է իր քաղաքականութիւնը, այդ ձեւով մերժելով Մոսկուայի զատորոշումը «լաւ» եւ «դէշ» համայնավարներու միջեւ:

Ի տես այս կացութեան Մոսկուա ալ աւելի մեղմ ոճ կը գործածէ եւ տրամադիր է երկկողմանի հանդիպումի մը, կը մնայ միայն վայրին շուրջ համաձայնիլ:

Վարշաւայի Հինգերու մամուլը սակայն ցաւ կը յայտնէ որ Չեխոսլովաքիոյ Պրեզիտիոմը մերժած է ժողովի նստիլ Հինգերուն հետ եւ ատոր արդիւնքը կ'ըլլայ աւելի ծանրակշիռ դարձնել կացութիւնը:

Միւս կողմէ Պրաւդա կը պնդէ որ ամերիկեան զէնքերու պահեստ մը գտնուած է Կարլովի Վարի (Չեխոսլովաքիա): Խորհրդային կուսակցական պաշտօնաթերթը ուրիշ «յայտնութիւններ» ալ կ'ընէ. ամերիկեան գործողութեան խիստ դաղտնի ծրագիր մը կայ Եւրոպայի համար: Պենթակոնը (ամերիկեան Պաշտպանութեան նախարարութիւն) լրբութեամբ կը նախատեսէ յարձակման զանազան ձեւեր ընկերվարական երկիրներու դէմ: Բոլորն ալ կը ձգտին տկարացնել հաւաքականութեան դիմադրութիւնը խափանարարութեանց եւ գաղափարական սարսափին դիմելով»:

Պրաւդա կ'աւելցնէ թէ Չեխոսլովաքիոյ վերաբերեալ շօշափելի ծրագիրները թըղթածրարի մը մէջ են, որու վրայ գրուած է.— Պէտք չէ օտարներու յանձնուի»: Թերթը կը վստահեցնէ թէ այդ թղթածրար իրենց ձեռքն անցած է: Նոյն օրը Իզվեստիան ալ խիստ խմբագրականով մը կը ծանրանայ «ընկերվարական երկրի մը պաշտպանութեան վրայ աշխարհակալ յարձակումի մը վտանգին դէմ»:

Փրակայէն Ներքին նախարարը հաստատած է Պրաւդայի լուրը, զինարանի մը գոյութեան մասին: Չեխ զեկոյցը կը շեշտէ թէ զէնքերը գտնուած են անանուն տեղեկութեան մը հիման վրայ: Գտնուած զէնքերն են 20 հրացանաձիգ «Թոմսըն» տեսակէն, 35 փամփշտատուփ, եւայլն:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ նոր կառավարութիւնը զոր կը ղեկավարէ Էլ Նայէֆ (դաղտնի սպասարկութեանց մարդ) երրեակ համախմբում մըն է ձախ չափաւորներու, ազգայնականներու եւ պահպանողականներու: Վախ կայ որ անցեալ տարուան Ֆրանքեւիրաքեան համաձայնագիրը խնդրոյ առարկայ ըլլայ:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ ի վերջոյ քուէարկեց հաւաքական պիւտճէն, բաւական խիստ քննադատութիւններէ լսելէ ետք, մանաւանդ Անկախ Հանրապետականներու (Ժիսքառ) կողմէ, որոնք սակայն քուէարկութեան պահուն միացան կոլիսթներուն, թէեւ անոնք իրենց ձայներուն պէտք ալ չունին:

ՀՈՆՈԼԻԻԼԻԻ մէջ նախագահ Ճոնսըն կը փորձէ համոզել զօր. Թիէօն, որ համաձայնի Հիւսիսային Վիէթնամի ռմբակոծութիւնները դադրեցնելու որոշումին: Միւս կողմէ ալ Հօ Շի Մինհ կոչ մը ըրած է Հիւսիսային Վիէթնամի ժողովուրդին, հրաւիրելով զայն որ սաստկացնէ դիմադրական պատերազմը:

ԱՂԵՐՍ ԱՌ ԱՆԱՀԻՏ

ԴԻՑՈՒՀԻՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՐԳԵՒԻՉ ԱՄԵՆԱՅՆ ԲԱՐԵԱՑ ԵՒ ԼՈՒՍՈՅ

Չոգաւ սիրտ իմ զկնի ական իմոյ:
Յոբ, ԼԱ. 7

Գ.

Օրհնեա՛լդ Անահիտ,
Աստուած ճշմարիտ,
Բագինիդ առջեւ, ուր բոցը վարդեր կը բանայ ահա,
Հուրն ատրուշանիդ կը կոչեմ վկա՛յ
Խաւարին, մութին ընդմիշտ թշնամի՝ ի խորս ոխերիմ,
Կ'երդնո՛ւմ թէ երբեք պիտի չհաշտուիմ
Անողոք այս մեծ դժբախտութեան հետ,
Պիտի նախընտրեմ կորսուիլ անհետ՝
Մերժելով ապրիլ լուսակարօտ, կոյր,
Նետուելով ի հուր:
Արիւնիս գնով, արիւնս ծախելով՝ խստիւ կը մերժեմ
Պատառը կեանքիս եօթանասնամեայ,
Պատառն այս դրժնեայ,
Պատառն այս վերջին, պատառն այս դժխեմ,
Որ իբրեւ զմուռս կը տրուի ինծի՝
Զերթ մահապարտի:
Վասնզի
Ապրիլը այսպէս անհանդուրժելի,
Մարմինս մթամած,
Ի խաւար սուզած,
«Համարիմ անձն իմ հող ու մոխիր»:

Դ.

Գովեա՛լդ Անահիտ,
Աստուած ճշմարիտ,
Իմ հաւատք, իմ յոյս,
Տո՛ւր, վերադարձո՛ւր լոյսը աչքերուս,
Որ դարձեալ վառիմ, ջահանա՛մ, կախուի՛մ Հայոց երկինքէն,
Ինչպէս Արագածն ի վեր, կը պատմեն,
Տրդատի նետած լուսաւորչեան ձոյլ բուրվառն է կախուեր
Դարերէ ի վեր,
Կամ զեթ լուսեղէն սուր՝ աչքերս խրեմ, ու ճեղքե՛մ, ճեղքեմ
Սիրտը խաւարին՝ զանգուածին անդէմ:
Ո՛վ դու հրաշածին, ո՛վ դու ամպածին, Աստուա՛ծ երկնաճեմ,
Ըսէ ինձ խնդրեմ,
Խաւարէն եկայ՝ ի խաւա՞ր դառնամ՝ «Գործս կէս թողած»,
Այսպէս յուսահատ, գիր, մատեան լքած,
Գրոց դաշտերու հերկ ու ցանք մոռցած,
Մարդու, հայ մարդու առաքելութիւնս թողած, հեռացած:
Բայց մարդն ի՞նչ կ'արժէ մարմնով մթամած,
Զերթ նրագ՝ մարած:
Կոյր բայց կենդանի
Ապրիլն, յիրաւի, անհանդուրժելի, անընդունելի,
Մի՞թէ անուանել կարելի է մարդ
Այն որ իր մարմնով, կերպարանք ստերջ, ոչնչաքեայ զարդ,
Կը մնայ ընդմիշտ լուսաքամ, կարօտ լոյսի փշրանքին,
Զերթ խոտը դաշտին
Կամ հողկեր խլուրդն անջրդի արտին:
Արդարեւ կ'ըսէ մեծ Լամբրոնացին.
«Մարդ կոչի ոչ մարմնոյ ձեւ,
Որ եւ անասնոցն է»:
Մարմնոյ ձեւը չէ, երկու ոտքերով, ոչ եւս ձեռքերով,
(Փոյթ չէ թէ քալեն, ոստնուն կամ թռչին մարդիկ ապահով),
Որ յաւերժութեան դարպաս կը տանի:
Երուսաղէմի Կիւրեղն անուանի
«Գործիք մը շունչի» կը կոչէ մարմինն,
Իսկ Նարեկացին՝
Հասարակ «աման»,
Ինչպէս թէ ըսէր՝ արտաքին պատեան,
Մինչ յաւերժակեաց, կենսաբաշխ հոգին,
Եւ միա՛յն հոգին, բե՛ռ աստուածային,
Լիութիւն կուտայ կամ իմաստ՝ բոլոր ապրող ձեւերուն,
Որ ունին անուն:
Տարբեր տարազով մ'Ագաթանգեղոս, —
Հայրենի գրի՞չ, քերթո՞ղ հայախօս,
Թէ «ի հայ յեղեալ» յոյն մատենագիր,
Ի՞նչ հարկ ճշդելու ծագումն եւ անձն իր, —
Ոսկի բարբառով կը թողու տարազն, այսպէս, հաշտարար.
«Աստուած զմարմինն հոգեխառն արար»:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ԵՒ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

Երբ Դանիէլ Վարուժանը գրական փորձեր էր անում, Յովհաննէս Թումանեանն արդէն գրել էր իր լաւագոյն գործերի մեծ մասը: Սակայն գրականութեան պատմաբանն այսօր դարասկզբի հայ գրականութեան մեծերի շարքում թուարկում է՝ Թումանեան, Վարուժան, Իսահակեան, Տէրեան, Մեծարենց, Սիամանթօ...:

Աղդեցութիւնների հարցը չէ, որ քննարկման նիւթ ենք դարձրել ստորեւ, այլ հոդեհարազատութիւնը, դեղարուեստական ու իմաստասիրական ընդհանրութիւնները, որ նկատելի են դարասկզբի երկու մեծ բանաստեղծների ստեղծագործութիւնների մէջ:

Թումանեանի մտածողութիւնը, անշուշտ, չէր շրջանակւում ռուսահայ իրականութեամբ. հայրենիք հասկացողութիւնն իր մէջ էր առնում նաեւ բռնապետութեան ճիրաններում տառապող Արեւմտահայաստանը: Սակայն, այնուամենայնիւ, քաղաքական հարցից առաւել Թումանեանը ընկերայինին պիտի անդրադառնար: Փաստօրէն մեծ գիւղաշխարհ Հայաստանը (մտաւորականութիւնը գործում էր դրսում) երկընտրանքի առաջ էր կանգնած.

Մեր հին աղաթից ընկել ենք, զրկուել,
Նորն էլ չգիտենք, թէ ինչ է բերել:

Ժողովրդի ցաւերով տառապող բանաստեղծը գիտէր, թէ ինչ է բերել այդ նորը, գիտէր, որ բերել է մարդկային յարաբերութիւնների աղաւաղում, բերել է ազնիւ զգացումների առուծախ, սիրոյ մէջ՝ հաշիւ, ապականութիւն եւ շահագործման նոր ձեւեր: Եւ մեծ բանաստեղծը, բոլոր մեծերի նման մեծ մարդասէր, հակադրուեց այդ ամբողջ ապականութեանը՝ պատկերելով դեղեցիկը, ազնիւն ու վեհը, մաքուրն ու անբիծը, եւ այդ ամէնը՝ հասարակ գիւղացու հոդեբանութեան մէջ:

Ինչպէս յայտնի է, Թումանեանը նիւթն ընտրել է ոչ թէ իր ժամանակի, այլ նահապետական հայ գիւղից, հարազատօրէն պատկերել է հայ աւատական գիւղացիութեան կեանքն ու կենցաղը: Արդեօք իսկապէ՞ս Թումանեանը ետ էր գնում կեանքի յառաջընթացից եւ միամտութիւն ունէր փառաբանելու հինը, նահապետականը: Բնա՛ւ: Իրապաշտ մեծ բանաստեղծը քննադատաբար էր մօտենում երկու հասարակարգին էլ: Դէպի նահապետականութիւն գնալը բացատրւում է մի հանգամանքով: Թումանեանն իր ժամանակի այլասերուած հասարակութեան քննադատութեամբ կամենում էր գտնել հակադրելին: Եւ նա դեղեցիկ կեանքի իր իդէալը որոնեց ոչ հեռաւոր անցեալում, դեռեւս չապականուած հայ գիւղաշխարհում:

Ամէնից առաջ այստեղ է, որ պէտք է տեսնել Թումանեանի եւ Վարուժանի ստեղծագործութիւնների միջեւ եղած հոդեհարազատութիւնը: Ելակէտը նոյնն է՝ դժգոհութիւն իրականութիւնից եւ հակադրութեան օրինակների փնտռտուք անցեալում:

Վարուժանն էլ ետ էր գնում, միայն թէ ոչ դէպի նահապետականութիւն, այլ հեթանոսութիւն:

Դարասկզբի արեւմտահայ գրականութեան մէջ սկսուեց մի շարժում, որ կոչուեց «հեթանոսութիւն», իսկ մասնակիցները կոչուեցին «հեթանոսներ»: Գրական այդ շարժման նպատակն էր վերակենդանացնել նախնեաց հեթանոս ոգին, հայ նախաքրիստոնէական շրջանի գերադնահատմամբ փառաբանել ուժն ու դեղեցկութիւնը, վերականգնել ուժի ու դեղեցկութեան պաշտամունքը: Այդ շարժման առաւել խոշոր ներկայացուցիչը եղաւ Դանիէլ Վարուժանն իր «Նաւասարդ» տարեգրքով եւ, յատկապէս, «Հեթանոս երգեր» բանաստեղծութիւնների ու պոէմների ժողովածուով: Վարուժանի մէջ նման տրամադրութիւններ խմորւում էին դեռեւս Կանտում ուսանելու տարիներին: 1903 թ. Ա. Չօպանեանին ուղղուած մի նամակում արդէն նա գրում էր. «Ոչ թէ միայն մեր, այլեւ ամբողջ մարդկութեան գիւցազնական դարերուն կարօտախտը ունիմ: Ե՞րբ պիտի դառնայ հեթանոսութիւնը եւ հին յաղթութիւնները՝ զոր վաստկելու համար հերոսներ պէտք էին եւ ոչ դիւանագիտութիւն»:

Ժամանակին շատերը ճիշդ չըմբռնեցին «հեթանոսութեան» էութիւնը, կարծելով, թէ հին դարերի այդ ոգեկոչումը նպատակ ունի գովերգել կինը, առփանքը եւ մերկութիւնը: Ինչպէս Յ. Ճ. Սիրունին է պատմում, այդ մարդիկ «չգիտցան, թէ մեր ապրած օրերուն աղտն ու տգեղութիւնն էր, որ իր (Վարուժանի — Վ. Գ.) հոգւոյն մէջ զզուանք մը կ՛ար թընցնէր ու կը տանէր ետ, դէպի հին դարերը, երբ դեռ մարդիկ չէին խաչած դեղեցկութիւնը»:

«Հարճը» պոէմում Վարուժանն ունի քնարական մի ընդմիջում, ուր պատճառաբանում է հեթանոսութեանը դիմելու իր մղումները: Դա Թումանեանական նոյն դրդապատճառն է՝ քաղքենի նոր կարգերի այլանդակութիւնների հակադրութեան փնտռտուքը:

Առաքինի քաջութեան տեղ նենգն այսօր
կը տիրէ,
Փոխան տէգին հոլանի պատեանի մէջ
դաշոյնն է,
Որ կը շողայ մութին մէջ, կը ժանգոտի
արեւին...

Բաւական է լի գաւաթ մը Միւնիխի
գարեջուր,
Որ անուրդի հանուած սէրը գնեն մարդիկ
քրէիքուր:
Սէր վանառուած, ոչ նուիրուած...

Այդ է ստիպում, որ բանաստեղծը գոչի.

Փառք մեծազօր կենցաղին ասպետական
դարերուն,
Ուր պաշտուեցաւ գեղեցիկն ու
զօրութիւնը արբուն:

Եւ՝
... Ուր մարդիկ հզօր եւ անկեղծ էին
նման գինիին:

Վարուժանին անցած դարերը ոգեւորում են նաեւ նրա համար, որ այդ ասպետները՝ ուժի եւ դեղեցկութեան պաշտպան, ունէին նաեւ «սիրտ մը յաւէտ անձնուէր՝ տկարներուն, ընկճուածին»: Սա լոկ խոստովանքը չէ ժողովրդավար բանաստեղծի, այլեւ համոզումը եւ ջերմ վերաբերմունքի աշխատաւոր, տառապող մարդկութեան նկատմամբ: Թումանեանի նման Վարուժանն էլ սրտի ցաւով էր պատկերում «տկարներուն եւ ընկճուածին»: Որպէս օրինակ կարելի է վերցնել Թումանեանի «Խրճիթում» եւ Վարուժանի «Սպասում» բանաստեղծութիւնները: Աղքատութեան, թշնառութեան պատկերումը բանաստեղծական խտացուած գոյներ է ընդունել երկուսի մօտ էլ:

Վ. ԳԱԲՐԻԼԵԱՆ

(Շար. – 1)

ՀԱՅԱԿԱԿԱՆ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ՄԷՋ

Հին ժամանակներէն սկսեալ, Կիլիկիոյ մէջ Յոյներու, Արաբներու, Հրեաներու եւ ուրիշ ազգերու հետ բնակութիւն հաստատած են նաեւ Հայերը: Դարերու ընթացքին Հայերու թիւը բազմապատկուեցաւ, յատկապէս Տիգրան Բ.ի օրով: Յետագային Կիլիկիա մաս կազմեց հռոմէական կայսրութեան: Հակառակ այս իրողութեան, Հայերը պահեցին իրենց դիմագիծն ու գոյութիւնը Կիլիկիոյ մէջ: Հռոմէական կայսրութեան կործանումէն ետք, Կիլիկիա մտաւ բիւզանդական կայսրութեան մէջ, իբրեւ անոր ռազմական եւ քաղաքական կարեւոր նահանգներէն մէկը:

Հայերու թիւը Փոքր Ասիոյ մէջ, յետագային աւելի մեծցաւ, յատկապէս Բիւզանդիոնի կայսրերու հետապնդած միտումնաւոր քաղաքականութեան հետեւանքով: Արդարեւ Բիւզանդացիները երբեմն համոզելով, երբեմն ալ ստիպելով կը տեղահանէին Հայերը Հայաստանէն, որպէսզի տկարանայ հայկական ռազմական ուժը: Այս ձեւով կը հետապնդէին հայ աւատապետներու մարտունակութեան տկարացումը եւ, մանաւանդ, երկրին դաղութացումը: Անոնց հետապնդած նպատակներէն մէկն ալ այն էր, որ Հայաստանէն դուրս հանած դաղթականներու այդ հոծ բազմութիւնը տեղաւորեն իրենց երկրին ծայրամասերը՝ կայսրութեան սահմանները պահպանելու եւ ամրապնդելու:

Բիւզանդական կայսրութիւնը այդ ծրագրին ձեռնամուխ եղաւ յատկապէս ԺԱ. դարուն, գրաւելով Վասպուրականի (1021), Անիի (1045) եւ Կարսի (1065) թագաւորութիւնները: Բիւզանդացիները հարիւր հաազրաւոր Հայեր դաղթել տուին կայսրութեան խորերը:

Ըստ ժամանակակից մատենագիրներու վկայութեանց, Սենեքերիմ Արծրունին Վասիլիի յանձնեց 72 բերդ, 4000 դիւղ եւ 8 քաղաք: Սենեքերիմ իրեն հետ Կիլիկիա փոխադրեց 98 հազարէն աւելի Հայ, որոնք հաստատուեցան Սեբաստիա, կեսարիա եւ Խաւատանիք:

Սենեքերիմ Արծրունիին հետ դնաց նաեւ անոր զօրավարներէն Ապլղարիպ Արծրունին, որ տիրացաւ Ատանա, Մսիս, Պապեռոն եւ Լամբրոն քաղաքներուն: Ան ծառայեց Միքայէլ կայսրին (1071–1078) եւ իր սխրագործութիւններուն համար ստացաւ Սեբաստոսի տիտղոսը:

Ապլղարիպ Արծրունիին հետ Վասպուրականէն Կիլիկիա կը փոխադրուի իր մտերիմ եւ սիրած իշխաններէն Օշինը, որ յետագային կը դառնայ անոր փեսան: Ապլղարիպ Արծրունիին մահէն ետք, անոր տիրոյթները անցան իր փեսային՝ Օշին զօրավարին: Այս վերջինին մահէն ետք, իշխանութիւնը անցաւ անոր զաւկին՝ Հեթումի, որ զօրացնելով հայկական այդ փոքր իշխանութիւնը, 1110ին ինքզինք յայտարարեց անկախ, այս ձեւով հիմը դնելով Դաշտային Կիլիկիոյ մէջ Լամբրոնի Հեթումեաններու հայկական իշխանութեան, որ իր գոյութիւնը պահեց աւելի քան մէկ դար:

Մեծ Հայաստանէն Փոքր Ասիկա կը տեղափոխուին նաեւ Գագիկ Բ. Բագրատունին, Աշոտ Դ.ի որդին, որ խարէութեամբ 1044ին հրաւիրուեցաւ Կ. Պոլիս եւ Կոնստանդին Մոնոմախի թակարդը իյնալով՝ ստիպուեցաւ հրաժարիլ գահէն: Իր իրաւունքները յանձնելով Բիւզանդիոնի, փոխարէնը ստացաւ Կալոն – Պեղատ եւ Պիզու քաղաքները: Բիւզանդիոն փոխադրուեցաւ նաեւ Կարսի թագաւոր Աբասի որդի Գագիկը, որ 1064ին իր երկիրը յանձնեց Կոստանդին Ժ. Դուկաս կայսեր (1059–1067) եւ փոխարէնը ստացաւ Ծամնդաւ, Լառիսա, Ամասիա եւ Կոմանա քաղաքները:

Հայերու թիւը Կիլիկիոյ մէջ բազմապատկուեցաւ, երբ Հայաստանի մէջ հա-

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Ահաւասիկ Սալիհա հանըմը բերինք, ձեր հրամանին համեմատ, ըսաւ տիկինին ընկերացող անձերէն մին:

— Շատ լաւ, պատասխանեց փաշան. յետոյ, խօսքը Թրքուհիին ուղղելով շարունակեց.

— Վեհափառ սուլթանին հրամանով այս իրիկուն պիտի մեկնիք:

— Ո՞ւր, հարցուց Սալիհա:

— Տոլմա Պահչէ ու անկէ շոգեմակոյկով մը Սարայ Պուռնիի առջեւ գտնուող շոգենաւը:

— Բայց ո՞ւր պիտի տանի զիս այդ շոգենաւը:

— Չեմ գիտեր, ինծի պաշտօն յանձնուած է ձեզ մինչեւ շոգենաւ առաջնորդելու:

— Իսկ իմ միւս ընկերնե՞րս:

— Անոնց մասին լուր չունիմ:

— Անոնք ալ պիտի չընկերանա՞ն ինծի շոգենաւին մէջ:

— Չեմ գիտեր:

Յայտնի էր որ Թահիր փաշա հրահանգ ստացած էր չխօսելու. ուստի Սալիհա հանըմ աւելի առաջ չտարաւ իր անօգուտ հարցուփորձը եւ ըսաւ.

— Լաւ, պատրաստ եմ, կրնանք մեկնիլ:

Եւ փոքրիկ խումբը կայսերական հրացանակիրներու պետին առաջնորդութեամբ ճամբայ ելաւ:

Ելլաղդի մուտքի մեծ դրան քով մէկ քանի կառքեր կը սպասէին: Սալիհա Թահիր փաշայի հետ այդ կառքերէն մէկը մտաւ, մինչ իրենց ընկերացող մարդոցմէ մին կառապանին քով կը բազմէր:

— Միւս կառքերն ալ հաւանօրէն իմ ընկերներուս համար են, մտածեց Սալիհա:

Եւ այս մտածումը զինքը սրտապնդեց: Խորհեցաւ թէ գուցէ շոգենաւին մէջ, ուր կը տանէին զինքը, պիտի կրնար անոնց հետ տեսնուիլ: Բայց եւ այնպէս այս դիշերային գնացքը դէպի ծով՝ ահռելի կասկածներ կ՛արթնցնէր մտքին մէջ, սոսկալի յիշատակներ երեւակայութեանը առջեւ կը ցցուէին, իր երկու զաւակներուն խեղդամահ կորչումը կը յիշէր Մարմարայի բացերը: Բայց բուն իսկ այդ վերյիշումը, հակառակ իր ամբողջ դառնութեան, կորով կը ներշնչէր ու կը սրտապնդէր զինքը:

— Ծովուն տակ պիտի երթամ զաւակներուս միանամ, կը խորհէր, անոնց կըրած տագնապը, անոնց չարչարանքը պիտի կրեմ ու անոնց մահը պիտի ճաշակեմ... միթէ պէ՞տք է սոսկամ ասոր համար:

Խոր մթութիւն մը կը տիրէր դուրսը. երկինքը թանձր ամպերով ծածկուած էր եւ ատեն ատեն՝ հեռուն փայլակի ցոլացումներ կ՛երեւային, իբրեւ մօտալուտ փոթորիկի նշան:

Կառքը, որ արագընթաց կը սուրար, տասը վայրկեանէն հասաւ Տոլմա Պահչէ եւ գնաց կանգ առաւ քարափին վրայ, որուն քով շոգեմակոյկ մը կը Ֆշար:

— Ահաւասիկ շոգենաւը մեզի կը սպասէ, ըսաւ Թահիր փաշա կառքին դուռը բանալով, իցի՛ւ թէ փոթորիկը չծագած կարենայինք մինչեւ միւս շոգենաւը փոխադրուիլ:

— Ի՞նչ վնաս ունի փոթորիկը, պատասխանեց Սալիհա հանըմ, ծովուն յատակը միշտ ջուրերը հանդարտ են:

Թահիր փաշա այս խօսքերուն չպատասխանեց, հաւանաբար չկարենալով ըմբռնել անոնց նշանակութիւնը:

Վայրկեան մը ետքը արդէն տեղաւորուած էին շոգեմակոյկին յետնակողմը գտնուած խցիկին մէջ եւ սակայն նաւը ճամբայ չէր ելլեր:

— Ինչո՞ւ չենք մեկնիր, հարցուց Սալիհա:

— Ուրիշ մարդիկներու կը սպասենք, պատասխանեց փաշան:

Թրքուհիին սիրտը խայտաց այս խօսքերէն եւ հասկցաւ իսկոյն որ այդ ուրիշ մարդիկը իր ընկերներն էին:

Արդարեւ քիչ մը ետքը սկսան հետզհետէ ուրիշ երեք կառքեր գալ ու կենալ քարափին եզրը եւ Սալիհա իր խցիկի փոքրիկ պատուհանէն, մութին մէջ, կըրցաւ ճանչնալ իր ընկերները: Կը սպասէր որ զանոնք ալ իր գտնուած տեղը առաջնորդէին, բայց իր այս յոյսը ի դերեւ ելաւ: Երեք անձերը շոգենաւին ցռուկի կողմը տեղաւորուեցան, առանձին առանձին:

Սալիհա հանըմ տեսաւ որ բացի իր ընկերներէն ու անոնց հետ եղող պահապաններէն ուրիշ հինգ-վեց հոգի ալ մը տան նաւը, որոնք հաւանօրէն պալատական պաշտօնեաներ էին:

— Ապտիւլ Համիտ կ՛երեւայ որ փառաւոր թաղում մը եւ յուղարկաւորութիւն մը պատրաստած է մեզի, խորհեցաւ ինքիրեն:

Շոգեմակոյկը վերջապէս ճամբայ ելաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի Սարայ Պուռնու:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(175 – Շար.)

ցամաքի եվթարկուեցան Պաւլիկեանները։ Անոնցմէ չատերը հարկադրաբար հեռացան հայրենիքէն եւ բնակութիւն հաստատեցին յատկապէս Կիլիկիոյ մէջ։

Բիւզանդական կայսրութեան մէջ կան նաեւ բազմաթիւ հայ զօրավարներ, որոնք ունէին իրենց հայկական ջոկատները։ Ասոնցմէ արժանի են ուշադրութեան վարդ Պաարիկ Արծրունին, որուն անուն՝ Լեւոնը, հռչակուեցաւ Բիւզանդիոնի կայսր՝ «Լեւոն Հայկազն» անուն։ Արաբական տիրապետութեան շրջանին փոքր Ասիոյ մէջ կազմուած էին հայկական զօրաբանակներ, որոնց հինգ ամրոցներէն չատերը զարձան Բիւզանդիոնի կայսրեր։

Մեծ Հայաստանէն փոքր Ասիա են փոխադրուած նաեւ բազմաթիւ ուրիշ իշխանական տուներ, որոնք կազդուրվիկիոյ եւ Բիւզանդական կայսրութեան զանազան զաւառներու մէջ կը ստեղծեն հայկական «զերազանց դուներ»։ Անոնցմէ ոչ Գրիգոր Մագիստրոսի որդի Վասակ Պահլաւունի իշխանը, Վահրամ կաթողիկոսի եղբայրը, որ Բիւզանդիոնի կայսր Միքայէլ Երզ Դուկի կողմէ նշանակուեցաւ Անտիոքի դուքս։ Առանձին հայ իշխաններ կը հսկէին Կիլիկիոյ սահմաններէ։ Զօրավար Հալկամ, Օշինի եղբայրը, որ Մանիակի ատրն էր, կ'իշխէր արեւմտեան ծովեզերքին, իսկ իշխան Բագրատ՝ Լեռնային չրջաններուն վրայ։

Կիլիկիոյ հայկական պետականութեան հաստատման գործին մէջ մեծ աշխատանք կատարեց ԺԱ. դարու հայ զօրավար Փիլարտոս Վարաժնունին։ Ան Վարաժնունիներու տոհմէն էր։

Երբ ուելի բորբոքեցան պատերազմները Սելճուկներու եւ Բիւզանդացիներու միջեւ, հայ իշխանները, որոնց չարքին նաեւ Փիլարտոս Վարաժնունին, ինքզինքնին անկախ հռչակեցին։ Այս վերջինը կարճ ժամանակամիջոցի մէջ կարողացաւ իր չուրջը համախմբել բազմաթիւ հայ իշխանական տուներ։ Մարաչէն զատ, ան 1077ին նուաճեց Անտիոքը, իսկ 1083ին՝ նաեւ եղեսիան իր զաւառով։

Փիլարտոս Վարաժնունի Կիլիկիոյ առաջին հայ մեծ պետական դէմքն է, որ նպաստեց Ռուբինեաններու թագաւորութեան ձեւաւորումին։ Երբ Գագիկ Թագաւորին զօրավարներէն խումբ մը Հայաստանի Բիւրակն քաղաքին մէջ կը ստեղծէին հայկական «զերազանց դուներ»։ Անոնցմէ մէկ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկ. Քիւրէճեան իր մօրը՝
ՇՆՈՐՀԻԿ ԳԸՆԱՃԵԱՆԻ
մահուան երկրորդ տարեդարձին առթիւ հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտայ Փարիզի Հայոց եկեղեցւոյ մէջ, այս Երկուշաբթի առաւօտ՝ յետ պատարագի:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տէր եւ Տիկին Հրանտ Սամուէլեան հարիւր Ֆրանք կը նուիրեն Հայ Մշակոյթի Տան, ողբացեալ Կարօ Ուշագլեանի (Կ. Պետուշ) յիշատակին:

ՆՈՒԷՐ

Փարիզէն Տէր եւ Տիկին Գէորգ եւ Սըրբուհի Մուրատեան իրենց մօրեղբօր որդւոյն Արիս Շալճեանի (Միլանօ) մահուան քառասունքին առթիւ 20 Ֆր. կը նուիրեն Աղքատախնամին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պօմոնի Թաղականութիւնս շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Աբգար Արզումանեանի եւ Օր. Քորթոչեանի ամուսնութեան առթիւ Պր. Ոսկիան Մելքոնեան առաջն. 20, Այրի Տիկին Տիգրանուհի Արզումանեան եկեղց. 40, Տէր եւ Տիկ. Հայկ Միւզիւքեան Կ. Խաչի հանդէսին առթիւ եկեղ. 30, հանդուցեալ Յարութիւն Նաւարեանի տխուր թաղման առթիւ Այրի Տիկ. Արշալոյս Նաւարեան եկեղ. 30, առաջ. 30, Կ. Խաչին 20, «Հայ-Բոյժ»ին 20, Տէր եւ Տիկ. Կարապետ Թիւթէլեան եկեղ. 20, առաջ. 20, Կ. Խաչին 20, «Հայ-Բոյժ»ին 20, «Հայաստան»ին 20, Գրիգոր Թիւթէլեան, եկեղ. 10, առաջ. 10, Վաղարշակ Տէր Վարդանեան «Հայ-Բոյժ»ին 20, Պօղոս Արզումանեան «Հայ-Բոյժ»ին 10, Տէր եւ Տիկ. Մանուկ Մելեան առաջ. 10, Կիրակոս Կիւմիւշեան եկեղ. 10, Համբարձում Ներսէսեան եկեղ. 10, Մկրտիչ Նաւարեան եկեղ. 50, Յակոբ Յակոբեան եկեղ. 10, հանդուցեալ Գէորգ Սարգիսեանի թաղման առթիւ Պ. Սահակ Յարութիւնեան եկեղ. 30, Կ. Խաչին 10, Պր. Սարգիս Թոդաթլեան եկեղ. 20:

Յաւակցութիւն եւ շնորհակալութիւններ:

«ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ»

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ՊՕՄՈՆ.— Սերժ Սարգիսեան,
Յ. Տէր-Վարդանեան
ՍԷՆ-ԼՈՒ.— Ս. Գինոսեան,
Կ. Յովսէփեան
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յ. Արզումանեան,
Հայկ Սարգիսեան
ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան,
ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ.— Ս. Աւտոյեան,
Յ. Էսկիճեան

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

28 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, «Քոյրերու» Մոնտրու դաշտին մէջ, Լիոնէն 17 քիլմ. հեռաւորութեամբ Պէյնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ճախ, Ռիւ տիւ Միտի:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ: Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 10ին Փլաս Կիշարէն: Կէսօրէ ետք առնել Լաֆոն օթոքառը Լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ կայարանը:

ԱՌ Ի ԳՆԱՀԱՏՈՒԹԻՒՆ

Լոնտոնէն Յովհ. Չալըգեան առ ի գնահատութիւն «Յառաջ»ի տարած աշխատանքին գործադուլի օրերուն, 10 սթերլին կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման, եւ նոյնքան «Հայ-Բոյժ»ի:

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Ի պատիւ Ն. Ս. Օծութեան՝ կազմակերպուած է մեծ ընթրիք մը, որ տեղի պիտի ունենայ Երեքշաբթի 23 Յուլիս ժամը 20ին,

LE GRAND HOTEL
12, Bld. des Capucines, Paris (9e)

Ճաշին մասնակցութեան ծախքն է 50 Ֆ.:

Ճաշին մասնակցութեան համար ամէն ոք օր առաջ արձանագրուելու է, անձամբ դիմելով կամ հեռաձայնելով Փարիզի Հայոց Մայր Եկեղեցւոյ դիւանատունը

ELY 67-03

Կոչ կ'ընենք մեր ժողովուրդին, որպէսզի Ամենայն Հայոց Հայրապետի ժամանման օրը՝ եկեղեցին, Կիրակի օր պատարագին եւ Երեքշաբթի օր՝ ճաշին, խուռներամ բազմութեամբ փութան ներկայ ըլլալ, իրենց որդիական յարգանքը մատուացնելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին եւ ստանալու Անոր օրհնութիւնը:

ԴԻՒԱՆ

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնրդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ ՀԱՐԻՒՐԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

Ի գիտութիւն հասարակութեան, կը ծանուցուի թէ 1969ին ծննդեան հարիւրամեակն է Կոմիտաս վարդապետի:

Ինչպէս Մայր Հայրենիքի, Փարիզի մէջ եւս փառաշուք կերպով այս բարեդէպ թուականը պիտի տօնուի, կազմակերպութեամբ Փարիզահայ Երգչախումբի եւ Մայր Եկեղեցւոյ երգեցիկ խումբին միացեալ ուժերով եւ աջակցութեամբ երգչախումբերու նախկին անդամներուն, որոնք խոստացած են սիրայօժար իրենց մասնակցութիւնը բերել այս տօնակատարութեան:

Նկատի ունենալով ականաւոր երաժըշտագէտին կղերականի հանգամանքը, Կաթող. Պատուիրակ Սերովբէ Արք. Մանուկեան ստանձնած է հանդիսութեանց բարձր հովանաւորութիւնը:

Հարիւրամեակի հանդիսութեանց մօտաւոր ծրագիրը հետեւեալն է.

Ա) Հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանդիստ:

Բ) Յիշատակի համերգ, նուիրուած վարդապետին ստեղծագործութեանց, ղեկավարութեամբ Արա Պարթեւեանի, որ տեղի կ'ունենայ 1969 Ապրիլ 13ին:

Գ) Պիտի հրաւիրուին այս առթիւ բանախօսելու ձայնասփիւռի տնօրէնութենէն եւ հեղինակներու միջազգային ընկերութենէն ականաւոր երաժիշտներ:

Դ) Տեղի պիտի ունենայ ձայնասփռում Փարիզի եւ գլխաւոր քաղաքներու կայաններէն, Կոմիտասի կեանքին եւ գործին մասին, համերգային բաժինով:

Հանդիսութիւնը կրնայ կրկնուիլ հայաշատ գաւառներու մէջ եւս, եթէ փափաք յայտնուի:

Զ) Յառաջիկայ տարուան ընթացքին, հրապարակ պիտի հանուի Կոմիտասի հարիւրամեակի նկարը, թղթակցութեան ծառայելու համար իբր քարթ-փոսթալ:

Այլ մանրամասնութիւններ յաջորդիւ:

Երգչախումբի փորձերը արդէն իսկ տեղի կ'ունենան Ուրբաթ երեկոները, Ազգ. Տան մէջ: Կը հրաւիրուին նոր անդամներ եւս, մասնակցելու համար այս յիշատակի համերգին:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
Փարիզահայ Երգչախումբի
եւ Մայր Եկեղեցւոյ Երգչախումբին
(զոյգ կնիքներ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1էն ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20-25 %):

Այս կացութեան առջեւ եւ հակառակ մեր ցանկութեան, պարտադրաբար ստիպուած ենք բարձրացնել «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան սակերը, կարենալ մասամբ հաւասարակշռելու համար թերթիս պիւտճէն: Գիտցողը գիտէ թէ որքա՛ն զոհողութիւն կը պահանջէ հրատարակութիւնը հայերէն օրաթերթի, որ զրկուած է նաեւ տեղական մամուլի լայնածաւալ ազդերէն:

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈՒ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
ՓԱՐԻԶ

7էն 14 տարեկան տղոց եւ աղջիկներու համար:

Օգոստոս ամսուան արձանագրութիւնները կը շարունակուին: Ծնողքներէն կը խնդրուի ներկայանալ Կապոյտ Խաչի գրասենեակը 17, Ռիւ Պլէօ, Մեթրօ Քատէ Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օր ժամը 15էն 18, հետեւեալ թուղթերով.—

Livret de Famille,
Carte d'Immatriculation S. S.
Bon de Vacances visé par le Percepteur

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968-69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9-10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER

AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.

Consultez en toute confiance

Jacques TORANIAN

DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER

sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE

TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156
42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins

ESTIMATION GRATUITE

10ème année

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ

ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԷՔ

ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻԻՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ

Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

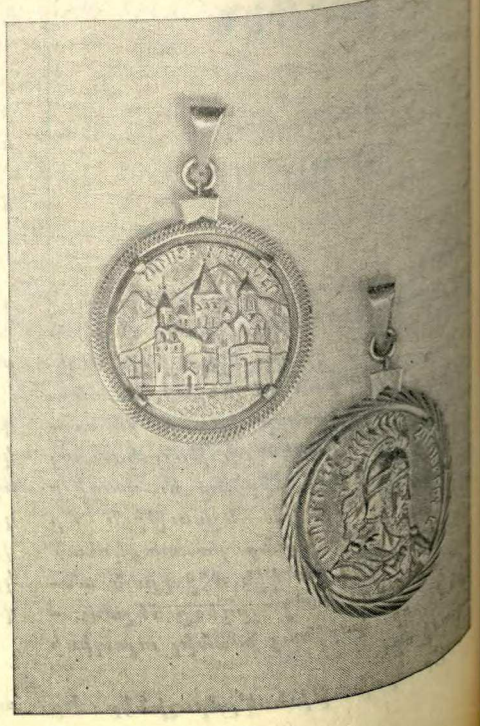

ՀԱՐԱՁԱԳ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
23
ՅՈՒԼԻՍ
MARDI
23 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11268

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

44e ANNÉE — No 11.268

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՀԱՄԵՐԱՇԽ ԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Աւելի քան երեք ամիս տեւող յաղթական չքնաղ պատերազմ մըն է, որ կատարեց այս անգամ Վազգէն Կաթողիկոս սիւնոյ տարապիր բազմութիւններուն:

Իր այցելած բոլոր երկիրներուն եւ մեծ քաղաքներուն մէջ տեղական իշխանու – թիւնները արժանավայել պատիւներ ընծայեցին Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ գերադոյն պետին, հազարաւոր հոգիներ լեցնե – լով մեր հայրենակիցներու հոգիները:

Կազմակերպիչ մարմինները ջանք չէին խնայած ապահովելու համար առաւելագոյն քիւով Հայերու մասնակցութիւնը բոլոր եկեղեցական արարողութեանց, հաղորդութիւններու, հանդէսներու, այցե – լութեանց եւ ընդունելութեանց:

Մասնաւորաբար Ամերիկայի մէջ իր գազաթնակէտին հասած է խանդավառու – թիւնը ժողովուրդի բոլոր խաւերուն եւ դասակարգերուն մէջ:

Վազգէն Ա.ի հոգեշունչ խօսքերէն հը – մայուած՝ ներկաները էջմիածնի եւ նո – րակերտ եկեղեցիներու ի նպաստ ինքնա – նուիրաբերութիւններ են կատարած:

Հայրապետը ամէն տեղ խօսք առնելով պատպռնդած է հանդիսականները եւ յոր – դորած հոգեւին կապուիլ Մայր Հայրե – նիքին ու Մայր Աթոռին:

Ամերիկահայ նոր սերունդին թելադրած է սերտել եւ սիրել Հայոց ազգային ու եկեղեցական պատմութիւնը, մեր դասա – կան մասնագրութիւնը, ուսումնասիրել հայ մշակոյթի հոգեւոր գանձերը եւ հը – պարտանալ հայ գեղարուեստի բոլոր ձիւղերով:

Յորդորած է երիտասարդներուն անդլերէնի թարգմանել եւ օտարներուն ներկայացնել Յորենացին, Եղնիկը, Նա – րեկացին ու Շնորհալին, որոնց մատենա – գրական վաստակը կը կրէ հարազատ դրոշմը մեր քրիստոնէական հաւատքին եւ հայ ժողովուրդի հանճարին:

Քալիֆորնիոյ մէջ այցելած է Ֆէյրհա – ւըն եւ Մեսրոպեան ամէնօրեայ դպրոց վարժարանները եւ քաջալերած աշակերտասիրները:

Իրբեւ նախկին կրթական մշակ՝ մեծա – պէս դիտակից դպրոցի կենսական կարե – ւորութեան իբրեւ ազգապահպանման գլխա – ւոր ապահովութիւն՝ թելադրած է տարբեր ժողովներէն մէկը՝ թելադրած է վարժարաններ բանալ հայաշատ կեդրոն – ներու մէջ:

Ճոսոացած է կրկին այցելել Ամերիկա եւ առնուազն երեք միլիոն տոլար հան – դանգել դպրոցներու կառուցման համար:

Նիւ Եորքի Ս. Վարդան եկեղեցին ար – ժան է երեքուկէս միլիոն տոլար, կէսը պարտքով: Հայրապետին ի պատիւ տըր – ուած հաղորդութի մը ընթացքին մէկ մի – լիոն տոլար նուիրած են քանի մը հայրե – նակիցներ, պարտքի չիջումին համար:

Դժուար չէ, որ կը պակսի եւրոպայի եւ Ամերիկայի մեր հայրենակիցներուն մօտ: Եղծածնայ պահակալին պէս հեղինակա – ւոր դէմքեր պէտք են, որպէսզի մեր ու – նեցողները լայն բանան իրենց քսակի բերանը:

Յունիս 12ին Նիւ Եորք Ամերիկահայու – թիւնն ուղղած իր հրաժեշտի պատգամին մէջ կ'ըսուի.

« Պէտք է կազմակերպուածութիւն ներ – մուծել մեր եկեղեցական-ազգային կեան – քին մէջ, առաւել արդիւնաւէտ դարձնելու համար թափուած գնահատելի ջանքերը եւ կատարուած նիւթական զոհողութիւն – ները:

« Ներքին համերաշխ գործակցութիւն եւ ներդաշնակ միութիւն ստեղծել, անդրադառնալով մեր տկարութիւններուն ու թերիներուն: Պահել ու յարգել սկզբունք – ները, կանոնական սահմանումները, որ – պէսզի զօրանան մեր առաջնորդարանը, եկեղեցիները ու անոնց յատուկ բոլոր մարմինները:

« Երիտասարդներու դաստիարակու – թեան հոգ տանիլ· ամուր հիմերու վրայ դնել զայն եւ առաւել արդիւնաւէտ դար – ձնել »: («Մարմարա», 29 Յունիս):

«Ներքին համերաշխ գործակցութիւն եւ ներդաշնակ միութիւն»: Ահա՛ թէ ինչի՛ կը կարօտին տարագիր բազմութիւնները ի սփիւռս աշխարհի:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱ ԳԼՈՒԽ ԿԸ ԲՌՆԷ

ԲԱՑՅ ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՁՕՐՔԸ ՉԻ ՀԵՌԱՑԱԾ

Մթնոլորտը միշտ լարուած է Չեխոսլո – վաքիոյ մէջ, մանաւանդ այն պատճառով որ խորհրդային զօրքը չէ հեռացած, հա – կառակ անոր որ Կիրակի կէս գիշերը վեր – ջին պայմանաժամն էր:

Մինչ այդ ծանօթ է որ խորհրդային համայնավար հուսակցութիւնը հրաւիրած էր Տիւպչէքը որպէսզի երկկողմանի տե – սակցութիւն մը ունենայ Բրեժնեւի հետ, այս առթիւ: Տիւպչէք արդէն ղէմ էր որ այդ հանդիպումը տեղի ունենայ խոր – հըրդային հողի վրայ (Բրեժնեւ կ'ուզա – ջարկէր Մոսկուա կամ Կիեւ): Փրակայի մէջ ալ կեդր. Կոմիտէն միաձայնութեամբ համաձայն գտնուած էր Տիւպչէքի բըռ – նած դիրքին: Թէեւ Երկուշաբթի առա – ւօտ Տիւպչէք տակաւին պաշտօնապէս չէր պատասխանած Բրեժնեւի բայց չատ հաւանական կը նկատուէր որ պատաս – խանը ոչ ըլլայ, մանաւանդ ցորչափ խորհրդային զօրք կը մնայ չեխ հողին վրայ: Սակէ զատ Տիւպչէք չուզեր ու – րիշի հողամասի վրայ երթալ չեխական խնդրի մը մասին խօսելու համար:

Միւս կողմէ ֆրանսական համայնավար հուսակցութիւնը որ համայնավար վեհա – ժողովի մը գումարման առաջարկ ըրած էր այս հարցին մասին խորհրդակցելու համար, Երկուշաբթի օրուան Իւմանիթէի մէջ, եա կ'առնէ իր առաջարկը, ըսելով որ թէեւ 14 հուսակցութիւններ ընդունած են բայց նման ժողով մը նպատակայար – մար չէ ներկայիս եւ կ. կոմիտէն կը թե – լադրէ որ ընդունողները չպնդեն:

× Պրատդա Երկուշաբթի օր չատ ծանր լեզու կը դրծածէր Չեխոսլովաքիոյ դէմ, մինչ Պուքրէշ 2000 բառերէ կազմուած յայտարարութեամբ մը դիրք կը բռնէ եւ կը չեշտէ.— «Ի բոլոր սրտէ կը մաղ – թենք կատարեալ յաջողութիւն Չեխոսլո – վաքիոյ համայնավար հուսակցութեան:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱՑԻ ընկերը հեծանիւով չահե – լու հոլանտացի՝ Եան Եանսըն:

ՀՈՆՈԼԻՒԼԻՒԻ մէջ ձոնսըն չեչտեց թէ ամբակոծութիւնները դադրեցնելու հարց չկայ, հերքելով այն լուրը թէ կը փորձէր թիչօն համոզել այդ ուղղութեամբ:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ ալ ցուցարարներ փոր – ձած են «ժխտումի» արշաւ մը տանիլ եւ պատնէշներ բարձրացնել Հայտ–Փարք, բայց Փարիզի ցոյցերու ծաւալին չէ հա – սած:

ՎԱՐԴԱՎԱՌԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ՊԱՏԱՐԱԳԵՑ ԵՒ ՔԱՐՈԶԵՑ

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին ծայրէ ծայր լեցուած էր կիրակի առա – ւօտ: Տօնն էր՝ Վարդավառի, ու պատա – րագիչը՝ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը:

Բարձրաստիճան հիւրերու կարգին, կրօնական թէ աշխարհական, յիշենք.— Փարիզի Պապական Նուիրակի ներկայա – ցուիչը՝ Գերպ. Անճելլոնի, Փարիզի Արք – եպիսկոպոսարանի կողմէ՝ Գերպ. Կուէ, Մարոնի Եկեղեցւոյ կողմէ Գերպ. Մախ – լուֆ, Քանբերըպըրիի արքեպիսկոպոսին ներկայացուցիչ՝ Ռոճըր Քրինքըլը, Ամե – րիկեան Եկեղեցւոյ կողմէ՝ Ճէյմս Մաք – լամէ, Ճունաց մետրոպոլիտը, ռուս Ուղ – ղափառ Եկեղեցւոյ եւ յոյն Կաթողիկէ Եկեղեցւոյ ներկայացուցիչները, Արտ. նախարարութեան Օֆիւրայի (որու մաս կը կազմէ հայ գաղթականաց բաժինը) տնօ – րէնը Պ. Պուֆանէ, ինչպէս նաեւ հայ քոյր յարանուանութեանց պետերը՝ կարա – պետ Եպիսկ. Ամատունի, Վերապատուելի Գ. Սիսլեան, Վերապատուելի Մըսըրեան, ինչպէս նաեւ ռուսական Ս. Սերկէյ աստ – ուածաբանական վարժարանի տեսուչը:

Պատարագէն ետք, քարոզեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, նախ եւ առաջ ծան – րանալով օրուան տօնին վրայ.—

«Մենք եւ դուք կարդացած ենք կամ լսած մեր հայրերէն թէ ի՛նչպէս կը տօ – նախմբուէր Վարդավառը Հայաստանի մէջ, բոլոր գաւառներու մէջ անխտիր եւ մենք այստեղ քաղցր յուզումով եւ հո – գեկան մխիթարութեամբ լսեցինք որ այս քաղաքի Տարօնցիները մասնաւոր դուր – դուրանքով եւ խոր յուզումով կը պահ – պանեն իրենց հայրենի երկրի Վարդավա – ռի յիշատակը: Եւ այսօր կը յիշեն իրենց Տարօնը եւ իրենց Վարդավառը, իրենց նահատակները եւ կ'աղօթեն անոնց հոգե – կան խաղաղութեան համար: Մենք այս քարոզի սկիզբին յուզումով կը մխացնենք մեր աղօթքները անոնց աղօթքներուն: Այսօր չկայ Տարօնը, ոչ ալ Մուշը, ոչ ալ Վանը եւ բոլոր հայաշատ ծաղկուն կեդ – րոնները եւ չեն հնչեր այլեւս Վարդա – վառի ուրախ երգերը այնտեղ: Բայց կա՛յ հայ ժողովուրդը, կա՛յ մանաւանդ մեր Ս. Եկեղեցին եւ ամէն տեղ մենք բոլորս կը դիմաւորենք Վարդավառի տօնը եւ այս պահուն մեր մտածումը կ'ուղղուի դէպի Արարատեան աշխարհ, դէպի մեր այսօր – ուան վերածնած Հայաստանը, մէկ մաս – նիկը մեր պատմութեան եւ յաւիտենական Հայաստանին ուր կը պահպանուին սըր – բութեան բոլոր մեր աւանդութիւնները, մանաւանդ պարզ չինական ժողովուրդին հոգիին եւ ապրումին մէջ: Եւ այսօր, ես, իմ աչքերով կը տեսնեմ մեր Ս. Էջմիած – ծինը, երեւանի մեր միւս եկեղեցիները եւ բոլոր մեր վանքերը, որոնք լեցուն են հաւատացեալներով, ինչպէս դուք այս – տեղ եւ շրջապատն ալ լեցուն, հազարա – ւոր ուխտաւորներով, տօնելու համար Վարդավառը եւ այնտեղ ալ ցնծութեան երգերով եւ պարերով, կ'ողեկոչուի այս սուրբ եւ հրաշալի տօնը քրիստոնէական:

«Վարդավառը ինչպէս դիտէք մեր ե – կեղեցւոյ եւ համայն քրիստոնէական աշ – խարհի ամէնէն սքանչելի տօներէն մէկն է, հրաշալի մէկ դրուագի մը հետ կապ – ուած»:

Ցիշելէ ետք այդ դրուագը, Կաթողիկո – սը կը չեշտէ.— «Անտարակոյս մեր ժո – ղովուրդի կեանքին մէջ, պայծառակերպ – ման եւ յարակերպման հոգեշէն այս իմաս – տով դրսեւորումները չատ պատահած են, մեր եկեղեցւոյ ծոցէն ծնունդ առին մե – ծամեծները, մեծ ապօթողները, մեծ լու – դրծողները, մեծ դէմքեր, երբեմն հաւա – քաբար, մեր ժողովուրդը հոգեշնչուեցաւ եւ կարողացաւ հրաշքներ դործել իր պատմութեան ընթացքին վասն Հայրեն – եայց եւ վասն Ցիսուսի, ինչպէս Աւարայ – րի դաշտին եւ տակաւին պատմու – թեան ընթացքին յաճախ, մինչեւ Ս ա ր գ ս ա պ ա տ ի հերոսամարտը: Այս բոլորը մենք կը խորհինք թէ հայ ժողովուրդի հոգեկան եւ ոգեկան ուժե – րու եւ պայծառակերպման արդասիքները հանդիսացան... հայ ժողովուրդի հաս – կացողութեան եւ հոգեբանութեան մէջ, այս օրը նաեւ ուխտի օր է: Ամէն նորու – թիւն չի նշանակեր յառաջդիմութիւն կամ ճշմարտութիւն կամ ինչ որ յայտ – նութիւն եւ ահա թէ ինչու այդ առթիով Հայոց Հայրապետը կ'ուզէր կոչ ընել իր բոլոր զաւակներուն որպէսզի անոնք չբաժնուին իրենց նախնիքներու Ս. Հա – ւատքէն, իրենց նախնիքներուն Ս. Եկե – ղեցիէն, մնան հաւատարիմ անոր եւ մեր բոլոր աւանդութիւններուն, այսպէս է որ մեր ազգը պիտի կարողանայ այս արե – ւին տակ իր առաքելութիւնը չարունակել նաեւ յետ այսօրիկ մարդկութեան մէջ իբրեւ քրիստոնեայ ժողովուրդ, իբրեւ քրիստոնէական արժէքներ զաւանող ժո – ղովուրդ եւ իբրեւ քրիստոնէական ար – ժէքներու զրօսկիր ժողովուրդ այս կեանքի ընթացքին»:

Վազգէն Կաթողիկոս իր ուրախութիւնը յայտնեց ներկայ քոյր եկեղեցիներու ներ – կայացուցիչներու ներկայութեան առթիւ, չեչտելով.— «Սիրելի հաւատացեալներ, այս Ս. պահուն մենք յուզումով կ'ուզենք ողջունել այստեղ ներկայութիւնը մեր քոյր եկեղեցիներու բարձրաստիճան պատուական ներկայացուցիչներուն: Մե – ղի համար, ոչ թէ ըստ սովորականի ի – մաստով մխիթարութիւն է այս, այլ նաեւ ճշմարիտ հոգեկան ամրապնդում մը կը դղանք այս պատկերին առջեւ»: Կաթո – ղիկոսը անդրադարձաւ նաեւ էքիւմէնիք չարժումին, ընդդծելով թէ դաւանանք – ները կրնան անցողակի ըլլալ, բայց կը մնայ քրիստոնէական վարդապետու – թիւնը:

Ցետ պատարագի Փլաշա – Աթէնէի մէջ տեղի ունեցած է ճաշ մը, մասնակցու – թեամբ եկեղեցւոյ վարչութեան եւ հոգա – բարձութեան անդամներուն եւ Փարիզի ու շրջաններու եկեղեցականներուն, ինչ – պէս նաեւ Պ. Պուֆանէի եւ կրթ. նախա – րարութեան ներկայացուցիչին: Այս ճա – շին ընթացքին ընդառաջ երթալով Հայր· Պատուիրակ Սերովբէ Արք·ի փափաքին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Լուսաւորչի Ա· կարգի չքանչան պարգե – ւած է Պ· Սեդրակ Քարեանի, անոր տա – րիներու բեղուն գործունէութեան համար ի սպաս Հայց· Եկեղեցւոյ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ի գիտութիւն կը հաղորդենք թէ Յու – լիս 23ի կառնտ – Օթէլի ճաշին բոլոր տեղերը վերապահուած են եւ այլեւս ոչ մէկ տեղ մնացած է:

Կը յայտնենք ամէն անոնց որոնք ար – դէն արձանագրուած են, որ իրենց տեղե – րը պէտք է գրաւեն ամէնէն ուշը մինչեւ ժամը 20, որմէ ետք, անկարելի կ'ըլլայ իրենց տեղերը վերապահել:

Սրահին դռները կը բացուին ժամը 19ին:

ԴԻՒԱՆ

ՃԱՌ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ

1830 Հոկտ. 8 թուակիր ուրիշ վաւերաթուղթ մը կը մատնէ ուրիշ աւելի յատկանշական մտահոգութիւն մը՝ նոյն սեւեռեալ գաղափարով.— Էջմիածին կաթողիկոս չունի այդ օրերուն, թափուր կը մնայ Ամենայն Հայոց կաթողիկոսական աթոռը, զոր հիւսիս վերափոխադրեր կամ վերադարձուցեր էին (բայը դուք ընտրեցէք) Արարատեան եպիսկոպոսները, թէեւ կիլիկեան եպիսկոպոսները կը շարունակէին «Ամենայն Հայոց կաթողիկոսութիւնը» պահել Կիլիկիոյ մէջ: Ա՛խ, այս հարցին կամ վէճին քննական ուսումնասիրութիւնը ո՛րքան ցաւեր, խղճի ո՛րքան կսկիծներ կ՚արթնցնէ՝ երբ սա «հոգեւոր» սեւ ներկը քերէք եւ խորանաք մինչեւ մեր ազգային – քաղաքական ջիղը: Բայց շարունակենք, — Էջմիածին կաթողիկոս չունի այդ օրերուն եւ Բլուդով կը թելադրէ փութացնել Էջմիածնի կաթողիկոսին ընտրութիւնը, որպէսզի «չլինի թէ Սսոյ կաթողիկոսի հնարքներով Տաճկահայոց վիճակները բաժանուեն Էջմիածնից, (Վաղգէն կաթողիկոսի գործածած բայո՛վ), որով սա բոլորովին կը զրկուի նոցա վրայ ունեցած ազդեցութիւնից, վասնզի Սսոյ կաթողիկոսը սկըսելով եպիսկոպոսներ ձեռնադրել Էջմիածնի ստորադրեալ վճակների համար եւ նոցա թեմերը բաժանելով՝ իւր իշխանութիւնը կը տարուէր Էջմիածնի բեմերի վրայ»:

Կը նշանակէ թէ քաղաքական «Միացեալ Հայաստան» մը ստեղծուելէ առաջ Ռուսերը մտածեր են կազմել կրօնական Միացեալ Հայաստան » մը:

Ուրիշ խօսքով՝ կրօնական «Մայիս 28» մը՝ մօտ... մէկ դար առաջ, 8 Հոկտ. 1830ին: Եւ սակայն Հայերը, ապերախտնե՛ր, իրենց Պատմութեան մէջ կը խօսին Էջմիածնի կրած բռնութիւններու մասին, Էջմիածնի կալուածներուն գրաւման մասին:

Հարցը այդ չէ: Ինչպէս կը տեսնուի՝ Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ կաթողիկոսական վէճը ստեղծուած է ոչ թէ մեր ուզելովը, այլ միայն Ռուսիոյ, (ոչ անշուշտ անոր համար որ մեզ շատ կը սիրեն Ռուսերը), հակառակ մեր պահպանողական եւ կէսմտաւորական ներկայացուցիչներուն բանդէտ կամ պատմագէտ երեւնալու յամառ փորձերուն, որոնք վկայութիւններ են Էջմիածինը Երեւանի հետ շփոթելու աստիճան իրենց յետամնացութեան, որ ձեւով մը կը շարունակուի անոնց մէջ եւս, որոնք վեհափառութիւնը (մաժեսթէ), իբրեւ տիտղոս կամ իրաւունք, իւզիւրփասիոնի կ՚ենթարկեն հոն ուր պետութիւն կայ այժմ, ու պետութեամբ (սովետական կամ ոչ) ետ պէտք է վերադարձուի վեհափառութիւնը անոր (ազգին), որ զայն փոխանցած էր հոգեւոր պետին՝ ժամանակաւոր, ան քոնսիներ եթէ կ՚ուզէք:

Լուսանցքի վրայ՝ «կրօնական Մայիս 28»ի այս պատմութենէն ետք, վերադառնանք դարձեալ մեր... ոչխարներուն, անգամ մը եւս գործածելով ծանօթ ասացուածքը:

Մեր պատմութեան վրայ պտըտցնելով քննական միտքի լոյսը, ձեր ուշադրութեան կը յանձնեմ ինչ որ կը կրկնուի, դարերէ ի վեր, Հայաստանը կոտորակելու քաղաքականութեամբ: Երէկ Մօրիկ կայսրը, այսօր ճերմակ կամ կարմիր կայսր մը, երէկ արքայից արքան, այսօր կարմիր Սուլթան մը կամ Ալփասլանի թոռը, — մին Հայերը կը հատցնէ Սիպերիոյ կամ Կերչի մէջ, միւսը արաբական տափաստաններու մէջ:

Արդ, այս օրուան տօնը, Մայիս 28 թուականով մեր պատմութեան մէջ յաւիտենապէս փորագրուած, նուիրականացած, սրբազնացած, ընդդիմութիւն մըն է բոլոր օտար եւ ոճրային նման փորձերու դէմ, ընդվզում մըն է բոլոր հայավնաս ձեռնարկներու դէմ: Մայիս 28ը փայլակ մըն է որ լուսաւորած է մութ երկինքը մեր գլխուն վերեւ: Մայիս 28ը գարունն է որ կը յաջորդէ ձմրան մեռելութեան: Մայիս 28ը այն դուռն է որ կը բացուի վարդերու, ծաղկած նշենիներու, հարսնացած կեռասենիներու պարտէզի մը վրայ: Մայիս 28 վարդերով եկաւ՝ արիւնի պէս կարմիր, լեղակներով եկաւ՝ գոյնզգոյն մոմերու, հազար աչքեր ունեցող ողկոյզներու հարստութեամբ, ողջունելու եւ պսակելու Հայոց ազատութեան դիցուհին:

×

Մայիս 28 թուականով սկսած, Մայիս 28 թուականով արձանագրուած, Մայիս 28 թուականով ճանչցուած, Մայիս 28 թուականով յաւերժացած, դարերու մեր պատմութիւնը խտացուած, մեր ազգային ցանկութիւնները համադրուած, Հայոց առաջին հանրապետութիւնը պտուղն է Սարդարապատի ճակատամարտներուն:

Շարք մը կը կազմեն այդ ճակատամարտները, զինական յաջողութիւններու եւ պարտութիւններու օղակաւորում մը, որ կը պսակուի պանծալի յաղթանակով մը, — կը սկսի յաղթութեամբ, կը շարունակուի ձախողութեամբ, բայց կը վերջանայ բախտորոշ, վճռական ու պատմական յաղթանակով մը: Շատ յատկանշական է, եւ սքանչելի դաս մըն է առաջին յաղթական ճակատամարտը: Կ՚արժէ պատմել հոմերական խանդավառութեամբ, նկարագրել ազգային հպարտութեամբ եւ յայտարարել թշնամիին դիմաց, դալիք սերունդներուն դիմաց, յաւիտենականութեան դիմաց:

— Մենք կռուեցանք այսպէս: Հանրապետութիւն ստեղծեցինք այսպէս: Մեր պատմագիրքը վերաբացինք այս էջով:

Թուրքիա պարտուած, կռնակէն զարնուած, մինչեւ սիրտը ճեղքուած: Արիւն կը փսխէ: Հոդեվարքի հռնդիւններ: Ռուսական բանակը գրաւած է արեւմտեան Հայաստանը գրեթէ ամբողջութեամբ: Հայ կամաւորական ուժերուն արշաւախումբին դոփիւններուն կը պատասխանէ հողը ծանօթ ձայներով, Արտաշէսի ու Տիգրանի, Արշակունիներու ու Բագրատունիներու ծափողջիւններով:

Ցանկարծ կը պայթի ռուսական յեղափոխութիւնը, կը քայքայուի ռուսական բանակը, «դէպի տուն» կը շտապէ ռուս զինուորը: Հայկական ուժերն են որ պիտի պաշտպանեն այնուհետեւ հսկայ ռազմաճակատը:

Գերման հրամանատարութիւնը, իր բանակները իջեցնելով մինչեւ Կովկաս, հրահանգ տուած է թրքական բանակին՝ քալել մինչեւ Բագուի քարիւղի հորերը, քարիւղով ուժ տալու համար արիւնաքամ բանակներուն յառաջխաղացման կամ դիմադրութեան: Արդարեւ կը ճռնչան ռազմակառքերը, սէնթէթիք քարիւղը չէ կըրցած արդարացնել յոյսերը:

Հոդեվարքի թրքական բանակը հոդեդարձ կը կատարէ, կ՚արթննայ եւ նօսրացած ու տկարացած ռուսական ռազմաճակատը կը ճեղքէ, կը յառաջանայ, եւ դերմանական հրահանգը մոռցած՝ համաթուրանական արշաւ մը կը սկսի:

Այդ արշաւին ճամբուն վրայ՝ արեւմտեան Հայաստանի բնակչութիւնը ջընջելէ ետք կը մնար «մաքրագործել» նաեւ արեւելեան Հայաստանի բնակչութիւնը, — վե՛րջ Հայ Դատին, վե՛րջ հայ ձայնին, վե՛րջ Հայութեան:

1918ի ձմեռը կը վերջանայ այդ արշաւներուն սկիզբ առնելով:

Յաջորդաբար կ՚իյնան Երզնկա, Էրզրում, Սարըզամիշ, Կարս, Ալեքսանդրապոլ: Պիտի չխօսիմ Հայոց պարտութեան կամ նահանջին պատճառներուն մասին, ոչ ալ պիտի ըսեմ թէ Էրզրում ինկաւ Օդիշելիձէներու դաւաճանութեամբ, Կարսը ինկաւ Չխենկելիի դաւադրութեամբ, Ալեքսանդրապոլը ինկաւ...: Շատ երկար է թրքական այս յառաջխաղացութեան կամ հայկական այս յետխաղացութեան պատճառներուն վերաքննութիւնը:

Իրողութիւն է որ երկար ռազմաճակատին քայքայումով, նահանջող հայկական ուժերը սեղմուեցան՝ քանի քաշուեցան, կծկուեցան՝ քանի ետ գացին, այսպէս ստեղծուեցաւ, ինչպէս հայ համայնավար գրիչ մը կ՚ըսէ, ամուր բռունցք մը: Այդ բռունցքով երեւան եկաւ Հայոց դիմադրական ոգին, — եւ ահա, 1918 Մայիս 21ին; Թուրքերը եւ Հայերը դէմ առ դէմ կը կանգնին Սարդարապատի մէջ:

Սարդարապատը հարթավայր մըն է բնական կամ արհեստական ամրութիւններէ զուրկ: «Կարաբուրունից դէպի Արաքս կայարան ընկած տարածութիւնն աստիճանական վայրէջք է, եթէ յարձակուողի համար դա նպաստաւոր է՝ որովհետեւ հակառակորդը դտնւում է ներքեւում եւ տեսանելի ինչպէս ափիդ մէջ, ապա նահանջողի համար դա խիստ աննպաստ է՝ որովհետեւ վերընթաց ճանապարհին նա շարունակ դտնւում է Սարդարապատում՝ հրետանու տեսադաշտում» (Թուրշեան): Սարդարապատի պատերազմը, ուրեմն, իրական ճակատամարտ մըն էր, բերդերու եւ ամրոցներու պաշտպանութիւն մը չէր, — կուրծքի կռիւ էր, սրտի կռիւ էր, մահը արհամարհելով, մահուան դէմ քալելով պայքար մըն էր գոյութեան եւ ազատութեան: « Սարդարապատից դէպի Ալեքսանդրապոլ տանող տարածութիւնն, անապատային եւ կէս-անապատային, միանդամայն անմարդաբնակ դըռ էր շուրջ 50-60 կիլոմետր երկարութեամբ և մօտ 20-25 կիլոմետր լայնութեամբ, որտեղ երկաթուղային կայարաններից ու յարակից մի երկու շէնքից զատ, որոնք ընկած էին իրարից առնուազն 10-15 կիլոմետր հեռաւորութեան վրայ, մի տնակ անգամ չկար ցրտից կամ տապից պատսպարուելու համար, չկար մի աղբիւր անգամ՝ որ մի կաթիլ ջուր խմէիր, չէր անցնում առուակ անգամ՝ որ լուացուէիր ու թարմանայիր, չկար եւս մի ծառ՝ որ նրա ստուերին զովանայիր: Կային հեղեղատներ, որոնք անձրեւի ժամանակ դառնում էին ահաւոր, բայց անմիջապէս ցամաքում չորանում էին: Թէեւ Մայիսը նոր էր վերջանում, բայց օրերը շատ տաք էին»:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար. – 5)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԶԱՆԱԶԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

× Յունիսին Իրանէն, Թուրքիայէն եւ Լիբանանէն հայրենիք վերադարձած են 165 Հայեր, 36 ընտանիքներ, որոնք բնակութիւն հաստատած են Լենինական, Հրազդան, Զարենցաւան, Աբովեան քաղաքներուն մէջ:

× Երեւանի Գ. Սունդուկեան թատրոնը Յուլիսի վերջերը կը փակէ 1967-1968ի թատերաշրջանը: Վերջին տասը ամիսներու ընթացքին մօտ 350·000 հանդիսականներու առջեւ թատրոնը 320 անգամ բացած է իր վարագոյրները: Խաղացանկը կազմուած էր 14 գործերէ:

Նախատեսուած է նոր թատերաշրջանին (1968-69) խաղացանկին մէջ մտցնել Լեւոն Շանթի գործերէն մէկը:

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Փայլակները հետզհետէ կը մօտենային եւ որոտումի խուլ ձայնը կը լսուէր հեռուէն: Յայտնի կ՚երեւար որ փոթորիկը շուտով պիտի պայթէր: Սալիհա հանըմ իր խցիկին մէջ կծկուած, դառն մտածումներու մէջ ընկղմած էր: Հիմա կատարելապէս համոզուած կը թուէր թէ զինքն ու իր ընկերները ուղղակի մահուան կ՚առաջնորդէին ու թէեւ մեռնելու գաղափարը զինքը կը խրտչեցնէր եւ սակայն հոգին կատաղութեամբ կը բորբոքէր մտածելով թէ Ապտիւլ Համիտ կըրկին կը յաջողէր ջախջախել յեղափոխականները, թէ իրենք ալ պիտի երթային միանալու ուրիշ հազարաւոր զոհերու առանց կարենալ տեսնելու բռնակալութեան կործանումը եւ հայրենիքի վերածնունդը:

Շոգեմակոյկը մութին մէջ յամրաբար մօտեցաւ Սարայ Պուռնուի մօտ խարըսխած մեծ շոգենաւի մը:

— Փառք Աստուծոյ անվտանք հասանք, ըսաւ Թահիր փաշա ոտքի ելլելով ու խօսքը տիկնոջ ուղելով:

Սալիհա չպատասխանեց եւ մեքենաբար ինքն ալ ոտքի ելաւ:

Երբ շոգենաւին նեղ սանդուխէն վեր մագլցելով, հասան կամրջակին վրայ, Սալիհա սոսկումով տեսաւ որ Նէճիպ Մէլհամէն հոն կեցած էր սեւամորթ Ապու Սամաքի հետ: Այդ երկու չարաշուք անձերը իր աչքին առջեւ պատկերացուցին քանի մը օր առաջ կրած չարչարանքները Եըլտըզի պալատին նկուղին մէջ, եւ պժգանքով զլուխը անդին դարձուց: Սակայն Նէճիպ Մէլհամէ առանց ուշադրութիւն դարձնելու տիկնոջ այդ արհամարհական վերաբերումին, ժպտուն դէմքով մը մօտեցաւ իրեն եւ ըսաւ.

— Բարի եկաք, Սալիհա հանըմ, օդին պատճառաւ մտատանջութեան մէջ էի, վախնալով որ գուցէ յանկարծական փոթորիկի մը բռնուիք...:

— Շնորհակալ եմ ձեր հոգածութենէն, պատասխանեց Թրքուհին չոր կերպով մը:

— Մեր վեհափառ տէրը զիս յատկապէս հոս զրկեց որպէսզի ձեր հանդստութեան համար պէտք եղածը կարգադրենք, եւ ձեր ճամբորդութիւնը կարելի եղածին չափ հանդիստ պայմաններու մէջ կատարէք....:

— Ձեր վեհափառ տէրը լաւագոյն բան մը ըրած կ՚ըլլար եթէ նախ ինծի ըսէր թէ ո՛ւր կը տանին մեզ, պատասխանեց Սալիհա հանըմ որ հետզհետէ աւելի կը գրգռուէր Նէճիպ Մէլհամէի կեղծաւորական ձեւերէն:

— Ի՛նչպէս, գոչեց Նէճիպ Մէլհամէ, միթէ չէ՞ք գիտեր թէ Եըլտըզի մէջ գումարուած բարձրագոյն Ատեանը թէեւ ձեզ եւ ձեր ընկերները մահուան դատապարտեց, սակայն վեհափառ սուլթանը այդ վճիռը բեկանեց եւ զայն աքսորի փոխեց...:

— Վա՞յ, ուրեմն մեզի այս շոգենաւով մեր աքսորավայրը կը զրկեն... արդեօք կրնա՞մ գիտնալ թէ ո՞ր կողմը կ՚աքսորուինք:

— Վեհափառ սուլթանը կը փափաքէր որ օդասուն տեղ մը որոշուի ուր կարենաք հանդիստ ապրիլ, օրինակի համար Հռոդոս կղզին, սակայն ափսո՛ս որ Բարձրագոյն Ատեանը իր ամբողջ ուժովը դիմադրեց մեր վեհափառ տիրոջ եւ ի վերջոյ որոշեց որ Եմէն զրկուիք, սակայն կրնաք վստահ ըլլալ որ հոն երկար պիտի չմնաք եւ մեր վեհափառ տէրը որոշած է քիչ ատենէն ձեզ եւ ձեր ընկերները Հռոդոս փոխադրել, երբ միտքերը քիչ մը հանդարտին...:

Թահիր փաշա որ քիչ մը հեռուն կեցած էր, մօտեցաւ երկու խօսակիցներուն:

— Կարծեմ թէ լաւագոյն է որ տիկինը իր խուցը փոխադրենք, որովհետեւ հիմա անձրեւը պիտի սկսի տեղալ, ըսաւ:

Արդարեւ մէկ քանի կաթիլներ կ՚իյնային արդէն:

Սալիհա հանըմ երկու փաշաներու ընկերակցութեամբ առաջնորդուեցաւ ներքնայարկի սրահը որ աղօտ կերպով լուսաւորուած էր:

Նէճիպ Մէլհամէի կեղծաւորական խօսքերը որքան որ զզուեցուցած էին, այսուհանդերձ հետաքրքրութեամբ մտիկ ըրած էր: Սուլթանին կողմէ ըսուած այդ խօսքերը, զայն չքմեղացնելու ճիգերը, իրենց մասին եղած խստութիւնները ուրիշներու վրայ բեռցնելու փորձը ցոյց կուտային թէ Ապտիւլ Համիտ տակաւին երկիւղ ունէր իրենցմէ, ինչ որ կ՚ապացուցանէր թէ իրենց դուրսը մնացած ընկերները կը գործէին:

Սալիհա հակառակ Նէճիպ Մէլհամէին զգացած պժգանքին, ուզեց զայն քիչ մը ալ խօսեցնել եւ դէպի անոր դառնալով ըսաւ.

— Միթէ իմ ընկերներս ալ միեւնոյն տե՞ղը կ՚աքսորուին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(176 – Շար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ՊԵՏԱԿԱՆ ՎԱՃԱՌՔԻ
—*—
ՊՎՃՊՎՈՒԹ
ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄՆԵՐՈՎ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՎՈՒՄ Է
ՀԱՏՈՒԿ ՎԱՃԱՌՔ

Եվ ահա այդ ամենի հետևանքով ներկա տարվա հունվարի 1-ին Հայաստանի Պետական Վաճառքի Կազմակերպությունների պահեստներում կային հետևյալ ապրանքները.

Ալյուր — 1.000 տոննա, շաքար — 1.000 տոննա, ձեթ — 1.000 տոննա, բրինձ — 1.000 տոննա, ձուկ — 1.000 տոննա, ածուխ — 1.000 տոննա, նավթ — 1.000 տոննա, ցեմենտ — 1.000 տոննա, ապակի — 1.000 տոննա, ներկ — 1.000 տոննա, ասեղնագործական մետաքսե թելեր — 1.000 կիլոգրամ, ասեղնագործական բամբակե թելեր — 1.000 կիլոգրամ, ասեղնագործական բրդե թելեր — 1.000 կիլոգրամ, ասեղնագործական կտավ — 1.000 մետր, ասեղնագործական ատլաս — 1.000 մետր, ասեղնագործական մետաքս — 1.000 մետր, ասեղնագործական բրդյա գործվածք — 1.000 մետր, ասեղնագործական բամբակյա գործվածք — 1.000 մետր, ասեղնագործական ասեղներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական մկրատներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական մատնոցներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական մատանիներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական գնդասեղներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական կոճակներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ժապավեններ — 1.000 մետր, ասեղնագործական ժանյակներ — 1.000 մետր, ասեղնագործական ֆետր — 1.000 մետր, ասեղնագործական ֆետրե ծաղիկներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե տերևներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե ճյուղեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե պսակներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե զարդեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե նախշեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե ձևեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրվածքներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրատներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների շեղբեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների բռնակներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների պտուտակներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների գայլիկոններ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների զսպանակներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների ատամներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների սղոցներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների ֆայլեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների քարեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների յուղ — 1.000 շիշ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների լաթեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների ձեռնոցներ — 1.000 զույգ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների գլխարկներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների վերարկուներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների կոշիկներ — 1.000 զույգ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների գուլպաներ — 1.000 զույգ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների ներքնազգեստ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների անձեռոցիկներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների սրբիչներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների սավաններ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների բարձրեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների ծածկոցներ — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների գորգեր — 1.000 հատ, ասեղնագործական ֆետրե կտրիչների վարագույրներ

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ"

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ՊՕՄՈՆ.— Սերժ Սարգիսեան, Յ. Տէր-Վարդանեան
ՍԷՆ-ԼՈՒ.— Ս. Գինոսեան, Կ. Յովսէփեան
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յ. Արզումանեան, Հայկ Սարգիսեան
ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան,
ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ.— Ս. Աւտոյեան, Յ. Էսկիճեան

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

28 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, «Քոյրերու» Մոնտըրու դաշտին մէջ, Լիոնէն 17 քիլմ. հեռաւորութեամբ Պէյնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ձախ, Ռիւ տիւ Միտի:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ: Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 10ին Փլաս Կիշարէն: Կէսօրէ ետք առնել Լաֆոն օթոքառը Լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ կայարանը:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնրդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Քրիստափոր» ենթակոմիտէն իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկեր եւ ընկերուհի Թիւթէլեանի Պ. Յարութիւն Նաւարեանի մահուան առթիւ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Մարսէյլի Մայր եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը շնորհակալութեամբ ըստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները.— Տիկ. Տողրամաճեանի թաղման առիթով՝ եկեղեցւոյ պայծառութեան փոխան ծաղկեպսակի Տիկ. Պօղոսեան - Արզումանեան, Պ. Մ. Զաւարեան եւ Պ. Սամուէլեան 10ական Ֆրանք, Պր. Պապիկեան 20: Օննիկ Ճգնաւորեանի թաղման առթիւ՝ հանգուցեալի այրին եկեղց. 20, Տէր եւ Տիկ. Օննիկ Թօփճեան եկեղեց. 10, Տէր եւ Տիկ. Հայկազեան Պօմոնի Հայ Առքլ. Եկեղց. Պաշտ. Միութեան 30: Յովսէփ Օտապաշեանի քառասունքի հոգեհանգստեան առիթով եկեղց. Պ. Մ. Յովակիմեան 10, Տիկ. Խրիմեան՝ Օտապաշեանի, Տ. Առաքելեանի եւ Վարդան Զագըրեանի յիշատակաց 30: Կիրակոս Ալբունարեանի տարելիցի հոգեհանգստեան առիթով եկեղեց. Հայկանուշ Ալբունարեան 50, Տիկ. Պակտալեան 30:

Պր. Յակոբ Ճիրճիրեան Փարիզէն, եկեղեցի այցին առիթով 10: Իւղագին նուէրներ եկեղեց. Տիկ. Լիւսիա Գասպարեան, Տիկ. Բիշար Արաքսի եւ Փըռլանթին Ճէպէլեան 5ական, Պր. Վարդանեան 7 Ֆրանք:

×

Կապոյտ Խաչի Անկէնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է 20 Ֆրք. Տէր եւ Տիկ. Հ. Թագւորեանէ, ի նպաստ օգնութեան ձեռնարկներու:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ կարեւոր յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ
եւ
ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուրեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՎԱՐՁՈՒ Է
Au CHAMBON s/LIGNON
Haute-Loire
Alt. 1000 mètres
Մէկ սենեակ եւ խոհանոց
Երկու սենեակ եւ խոհանոց
Յուլիս եւ Օգոստոս
Հեռաձայնել կամ գրել
HOTEL LE RELAIS
ST. AYGULF (VAR)
Tél. : 44-20-38

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈՒ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներրքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 24 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 24 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11269 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.269

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Ա.

(Վաթսունամեակին առթիւ)

Ճիշդ վաթսուն տարի առաջ, 1908 Յուլիս 11-24ին նոր էջ մը կը բացուէր օսմանեան կայսրութեան պատմութեան մէջ:

Այդ օրը վերջ կը տրուէր Սուլթանի մենատիրական բռնակալ վարչաձեւին եւ կը վերահաստատուէր « Միտհաթիւն » կոչուած Սահմանադրութիւնը՝ ամբողջ երեսուն տարի կախակայուելէ ետք:

1876ին Պուլկարներու զանգուածային ջարդը Թուրքերուն կողմէ՝ ցնցած էր քաղաքակիրթ Եւրոպայի խիղճը: Կլէտըսթըն՝ ճնշուած ազգերու մեծ պաշտպանը՝ իր բոցաշունչ ճառերով անարգութեան սիւնին կը դամէր օսմանեան ոճրագործ կառավարութիւնը:

Մեծ պետութիւնները նեղը կը դնէին Բարձրագոյն Դուռը:

Սուլթան Ապտիւլ Ազիզի խորհրդաւոր մահէն եւ խելագար Մուրատ Ե.ի կարճատեւ իշխանութենէն ետք գահ կը բարձրանար Ապտիւլ Համիտ Բ.: Խորամանկ սուլթանը Եւրոպայի աչքին փոշի փչելու համար, իր գահակալութենէն երեք ամիս եւ 23 օր ետք, 1876 Դեկտեմբեր 23ին Սահմանադրութիւն կը հռչակէր եւ անմիջապէս կը հրամայէր պատրաստութիւններ տեսնել խորհրդարանական ընտրութեանց համար:

1877 Մարտ 19ին կը բացուէր Թուրքիոյ առաջին երեսփոխանական ժողովը: Երկրորդ նստաշրջանը չփակուած՝ սուլթան Համիտ 1878 Փետրուար 13ին կը լուծէր Խորհրդարանը եւ կը կախակայէր Սահմանադրութիւնը, իբրեւ հետեւանք ռուսեւթուրք պատերազմին:

Այնուհետեւ 30 տարի, 5 ամիս եւ 6 օր միահեծան պիտի վարէր օսմանեան հրամայ կայսրութիւնը՝ Ադրիականի եզերքներէն մինչեւ Կարմիր ծով եւ Պարսից ծոց:

Լրտեսներու ցանցով մը պատած էր ամբողջ երկիրը, բանտերն ու աքսորավայրերը լեցուցած էր քրիստոնեայ եւ թուրք ազատամիտներով, ժողովուրդը պահած էր խոր տգիտութեան եւ կրօնական կոյր մոլեռանդութեան մէջ:

Պալքանեան քրիստոնեաներու անկախութիւն ստանալէն կատղած՝ ուզած էր վրէժը լուծել անպաշտպան Հայերէն: 1894էն 1896 երեքհարիւր հազար հայորդիներու արիւնով ողողած էր հայաշխարհը՝ արեւելեան նահանգներէն մինչեւ Կիլիկիա:

Դարուս սկիզբը խռովայոյզ վիճակ մը կը տիրէր Մակեդոնիոյ մէջ, ուր պուլկար, սերպ եւ յոյն հայդուկներ հրոսակային կռիւներ կը մղէին Թուրքերուն դէմ:

Զանոնք հետապնդելու զրկուած երիտասարդ զինուորականներէն շատեր կը վարակուէին հայդուկներու ազատական, յեղափոխական գաղափարներէն:

Արիւնարբու Համիտի բռնակալութեան դէմ պայքարելու համար 1890ին Պոլսոյ զինուորական բժշկական վարժարանին մէջ կազմուած էր «Միութիւն եւ Յառաջդիմութիւն» (Իթթիհատ վէ Թէրաքքը) անունով կուսակցութիւն մը, որ շուտով տարածուեցաւ մայրաքաղաքի զանազան թաղամասերուն մէջ: Բազմաթիւ գաղտնի մասնաճիւղեր կազմուեցան: Պետական զանազան հիմնարկութեանց պաշտօնեաները անդամ արձանագրուեցան կուսակցութեան, որուն հիմնադիրներն էին Տոքթ. Ապտուլլահ Ճէվտէթ, Իսհաք Սիւքիւթիւ եւ Իպրահիմ Թէմօ:

Կուսակցութիւնը Փարիզի մէջ կը հրատարակէր Մէշվէրէթ Ֆրանս. թերթը՝ Ամէտ Բիզայի խմբագրութեամբ: Մուրատ պէյ ալ կը հրատարակէր Միզանը: Սուլթան Համիտ կաշառելով Պոլիս հրաւիրեց Մուրատ պէյը (Միզանը):

Իթթիհատը մեծ գործունէութիւն ցոյց կուտար Մակեդոնիոյ մէջ, մանաւանդ Սելանիկի Մանասթըրի եւ Քոսովոյի շրջանը: Բանակի երիտասարդ սպաներու մեծամասնութիւնը յարած էր կուսակցութեան: Խլրտումները անպակաս էին զինուորական շարքերու մէջ:

1908 Յուլիսի առաջին տասնօրեակին Սելանիկի եւ Մանասթըրի մէջ ըմբոստութիւններ ծագեցան: Քանի մը բարձրաստիճան զինուորականներ ահաբեկումի ենթարկուեցան երիտասարդ սպաներու կողմէ, որոնցմէ մէկն էր Էնվէր պէյը (փաշա):

Ապստամբական շարժումը սկսած էր ծանր համեմատութիւններ առնել:

Մակեդոնիոյ բանակի սպաները Եըլտըզի բռնակալին հեռագրով վերջնագիր ուղղեցին՝ պահանջելով անմիջապէս վերահաստատել Սահմանադրութիւնը: Հակառակ պարագային կը սպառնային Պոլսոյ վրայ քալել:

Ահաբեկած՝ արիւնարբու Սուլթանը պարտաւորուեցաւ դողդոջուն ձեռքերով կնքել իրատէն, որով կեանքի կը կոչէր Սահմանադրութիւնն ու Խորհրդարանը, արիւնահեղութենէ խուսափելու համար:

Կարմիր էջ մը կը փակուէր:

Սեւ էջ մը կը բացուէր:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄՈՍԿՈՒԱ ՁԻՋՈՒՄ Կ'ԸՆԷ

ՊՈԼԻՏԲԻՒՐՕՆ
ՉԵԽՈՍԼՈՎԱՔԻԱ ՊԻՏԻ ԵՐԹԱՅ

Տիւպչէքի դիրքը աւելի քան երբեք զօրաւոր կը թուի, զոնէ ըստ երեւոյթներուն: Արդարեւ կը թուի թէ Մոսկուա սկսած է նահանջել եւ արդէն իսկ տեղի տուած երկու կարեւոր կէտերու շուրջ: Նախ Երեքշաբթի օրուան լուրերու համաձայն, խորհրդային զօրքը վերջնապէս հեռացած էր Չեխոսլովաքիայէն եւ Մոսկուան չէր պնդեր այլեւս որ երկկողմանի տեսակցութիւնը խորհրդային հողի վրայ ըլլայ եւ կը պատրաստուէր Չեխոսլովաքիա երթալ Պոլիտբիւրոյի լրիւ կազմով, այսինքն տասնեւմէկ անդամներով: Նման «տեղափոխութիւն» մը աննախընթաց բնոյթ ունի: Արդարեւ կը համապատասխանէ օրինակ՝ Ֆրանսայի ամբողջ կառավարութեան հեռացման Ֆրանսայէն քանի մը օրուան համար: Անշուշտ կրնայ քիչ մը տարօրինակ թուիլ որ Մոսկուա այսքան համակերպութիւն ցոյց տայ, կրնայ նաեւ կասկածելի ալ ըլլալ բայց պէտք չէ անշուշտ մոռնալ թէ Մոսկուա չէ այեւս ինչ որ էր եւ կորսնցուցած է սարսափ պատճառելու իր կարողութիւնը արբանեակներուն:

Ուրեմն հանդպումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 25ին Չեխոսլովաքիոյ մէջ: Ռուսերուն կը վերագրուի չեխ պրեզիտիոմը պառակտելու միտումը, որպէսզի Տիւպչէք չկարենայ միաձայնութեան մը վրայ կռթնիլ:

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Օգտուելով Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վեհ. Վազգէն Ա.ի Ֆրանսա այցելութենէն, Ազգ. Կեդր. Վարչութիւնս իր Յուլիս 2ի նիստին մէջ որոշած է իր կողմէ պատուիրակութիւն մը զրկել Փարիզ՝ բարի գալուստ մաղթելու եւ Հարաւային Ֆրանսայի մեր թեմի հաւատացեալներուն որդիական յարգանքներն ու զգացումները ներկայացնելու Վեհափառին ու միաժամանակ հրաւիրելու Զինքը Մարսէյլ՝ Իր հայրական օրհնութիւնները տալու ժողովուրդին:

Վեհափառը Յուլիս 20ի Շաբաթ առաւօտ բարեհաճեցաւ Փլացցա-Աթէնէի իր յարկաբաժնին մէջ ընդունելու պատուիրակութեանս անդամները, — Յակոբ Պապիկեան, Կարապետ Ճանիկեան, Աւետիս Մելքոնեան եւ Սեդրակ Սամուէլեան:

Հայրապետը աւելի քան մէկ ժամ հետաքրքրութեամբ լսեց մեր տուած մանրամասն տեղեկութիւններն ու բացատրութիւնները Թեմիս կացութեան մասին: Ու զոհունակութեամբ արձանագրեց, որ Հարաւային Ֆրանսայի մեր Թեմը կը շարունակէ կապուած մնալ Մայր Աթոռին, իր եկեղեցիներով, երեսփոխանական ժողովով եւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեամբ:

Ուրախ ենք յայտնելու, որ Վեհափառը բարեացակամ տրամադրութիւն ցոյց տըւաւ վերահաստատելու համերաշխութիւնը Թեմիս մէջ, աւելցնելով որ պատեհ առիթով մը կ'այցելէ նաեւ Մարսէյլի շրջանը, որուն համար պատուիրակութիւնս Իրեն յայտնեց իր խորին շնորհակալութիւնները:

Ի դիմաց Ազգ. Կեդր. Վարչութեան
Ատենապետ ՅԱԿՈԲ ՊԱՊԻԿԵԱՆ
Ատենադպիր ԿԱՐԱՊԵՏ ՃԱՆԻԿԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՎԸԼԻՆ ԳՐԻԳՈՐԵԱՆԻ սիրտն է որ կը բաբախէ Կիրակի օրուընէ ի վեր Հուսթընի (Թեքսաս) 58 տարեկան հիւանդի մը մարմնին մէջ: Արդարեւ առջի օր նոր փոխարկում մը կը կատարուէր (6րդը Հուսթընի մէջ): Տուողն է՝ Տիկին Իվըլին Գրիգորեան, 33 տարեկան որ զոհ դացած էր երիկամունքի ծանր տագնապի մը:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը՝ Քուվ տը Միւրվիլ ընդունեցաւ առջի օր խորհրդարանական լրագրողները, որոնց հարցումներուն պատասխանեց... դիւանագիտութեամբ: Դէմ արտայայտուեցաւ փոխնախագահ մը ընտրուելու վարկածին:

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ պաշարման վիճակ հռչակուած է: Նախագահ Պառիէնթոս ընդդիմութեան կարգ մը անդամներ ձերբակալել տուած է, Ներքին նախարարին մեկնումէն ի վեր: Ծանօթ է որ այս վերջինը ամբաստանուած էր որ «Չէ» կուեվեռայի օրագիրը յանձնած էր Քուպայի: Կը թուի թէ զինքը մատնած է կինը, որմէ նոր ամուսնալուծուած էր եւ կը հաստատուի որ շնորհիւ Ռեժիս Տըպրէի է որ Կուեվարայի հետքը գտնուած է:

ՊԻԱՖՐԱՅԻ կացութիւնը միշտ ողբերգական է: Զարդ, եղբայրասպան կռիւներ եւ մանաւանդ սով: Գրած էինք թէ 14 ամսուան ընթացքին մէկ միլիոն 200 հազար հոգի մեռած է, աշխարհի անտարբերութեան առջեւ: Հայլէ Սելասիէի միջամտութեան իբրեւ հետեւանք հաւանական կը նկատուի որ խաղաղութեան համար խօսակցութիւններ սկսին Աստիս-Ապապայի մէջ, զալ շաբթու: Շօվէլ սարսափ ազդող նկարագրութիւն մը կ'ընէ մահուան կայաններու (Ֆիկառօ) ուր նորածինները մկրտութիւնը եւ վերջին խորհուրդը միաժամանակ կը ստանան:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ հրատարակուած փաստաթուղթ մը, իսրայէլ - արաբական երկիրներու վեց օրուան պատերազմէն տարի մը ետք, կը հաստատէ թէ այդ պատերազմը հինգ միլիառ Ֆրանք (ներկայ) արժած է Իսրայէլի:

ԱԶԳ. ԺՈՂՈՎԸ 302 ձայնով վաւերացուց ընկերային ապահովութեան հրամանագիրները, շատ երկար վիճաբանութիւններէ ետք: Շատ փոքր բարեփոխումներ եղան, մանաւանդ ծերերու հիւանդութեան խնամքներու ծախքերու հատուցման համեմատութեան վերաբերեալ:

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Երկուշաբթի առաւօտ, Երիտասարդութեան նախարար եւ Մարսէյլի երեսփոխան Քոմիթի փութացած էր Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին բարի գալուստ մաղթելու համար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Հարցումներ կ'ընէր Պ. Ժ. Սթեֆանեսքօ, որ ուզեց նախ հասկնալ Կաթողիկոսէն թէ ի՞նչ կը սպասէ Ֆրանսայի Հայերէն:

Կաթողիկոսը Ֆրանսերէն պատասխանելով, յայտնեց.—

« Մեր փափաքն ու աղօթքն է որ Ֆրանսայի մեր ժողովուրդը հաւատարիմ մնայ իր Հայց. Ս. Եկեղեցին, պահէ քրիստոնէական հաւատքը, մեր աւանդութիւններն ու հայ ժողովուրդին հանճարին եւ եկեղեցւոյ մշակութային արժէքները»:

Ապա ձայն - պատկերասփիւռի թղթակիցը հարցուց Պ. Քոմիթիի թէ ինչո՞ւ հարկ տեսած էր ողջունելու Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Պ. Քոմիթի յիշեց թէ Պուշ Տիւ Ռոնի շրջանէն ընտրուած է, ուր 80·000 (?) Հայեր կ'ապրին: Կարճ պատմական մը ըրաւ Ֆրանսահույթեան որ 1920ին, թշուառ վիճակի մէջ Ֆրանսա հասած կրցած է դիրք շինել եւ մաս կազմել Ֆրանսայի կեանքին: Անդրադառնալէ ետք Խաչակրութենէն մինչեւ Լեւոն Լուսինեան եւ վերջին պատերազմը հայ եւ Ֆրանսական կապերուն, յիշեց թէ այսօր Ֆրանսահայութիւնը փայլուն դէմքեր տուած է Ֆրանսայի բոլոր մարզերուն մէջ, գեղարուեստական թէ գիտական կամ գրական, ու թուեց՝ Ազնաւուր, Անրի Վերնէօյլ, Գառզու, Արութ, Ատամով, Փրոֆ. Տէտէյեան, Տէրվիշեան եւ վերջապէս՝ Անրի Թռուայա:

Այս կարճ տեսակցութիւնը Փարի-էնթէռ կայանէն սփռուեցաւ Երկուշաբթի ժամը 13ին եւ նոյն իրիկունը՝ 19,25ին հեռատեսիլի Ա. կայանէն (Ժուռնալ տը լ'Իլ տը Ֆրանս):

× Ֆիկառօ արձագանգ կը հանդիսանայ այս տեսակցութեան (Երեքշաբթի, 4րդ էջ) խորագրելով՝ «Խորհրդային Հայաստանի մէջ, մկրտութեանց թիւը կրկնապատկուած է տասը տարուան ընթացքին» կը յայտարարէ Վազգէն Կաթողիկոսը: Լուրին մէջ, թերթը կ'ըսէ թէ կաթողիկոսը յայտարարած է նաեւ Պ. Սթեֆանեսքոյի.— «Խորհ. Հայաստանի մէջ մեր ժողովուրդը խոր հաւատքի տէր է եւ մկրտութեանց թիւը կրկնապատկուած է, բայց կրօնական ամուսնութեանց թիւը այնքան մեծ չէ որքան փափաքելի է»:

ՃԱՌ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻՒ

Ահա ռազմադաշտին պատկերը:

Թուրքերը, արագ եւ անսպասելի յառաջխաղացութիւններէ ետք, քաջալերուած, յոխորտալով «չքերթ» կատարելու ելած, ցոյց կուտային տրամադրութիւն մը, զոր Լեռ-Կամսար այսպէս կը նկարագրէ երգիծական տոմսով մը.—

«Թուրք հրամանատարն է, որ Մամախաթունը գրաւելէ ետք՝ կ'ըսէ խոհարարին.

— Օճախդ վառէ, կերակուրը վրան դիր, երթամ գրաւեմ Էրզրումը եւ գամ ուտեմ:

— Կ'ուշանաս, ճանըմ, կերակուրը կը պաղի:

— Դեռ սոխդ չջարդած՝ ես հոս եմ »:

Ահա այս տրամադրութեամբ շարունակուեցաւ թրքական արշաւը մինչեւ Սարդարապատ: Հայերը կը նահանջէին: Կ'իյնան Երզնկա, Էրզրում, Սարըղամիշ, Կարս, Ալեքսանդրապոլ: Կը նահանջեն Հայերը՝ ամէն բան լքած, խուճապահար: Մեռելը, որ Թուերքն էր, ողջնցած էր, եւ ջարդելէ ետք Արեւմտահայութիւնը՝ եկած էր ջարդելու Արեւելահայութիւնը: Վերջ դնելու Հայութեան եւ Հայ Դատին: Ճամբաները լեցուած էին փախչող Հայոց սայլերով, կը նահանջէր հայ զինուորը, կը փախչէր հայ գիւղացին, կը պարպուէր Հայաստանի վերջին բեկորը: Եւ ահա կը ցցուի հայկական սեղմուած բռունցքը, կը փայլի հայկական զէնքը, — Մայիս 21, Թուրքը եւ Հայը դէմ դիմաց կանգնած: Օրուան կարգախօսքն է. — «Փրկութիւնը՝ անձնազոհ պայքարի մէջ»:

— Կանգ առ այլեւս, չո'ւն:

Այս խօսքը ըսող եղա՞ւ, չեղա՞ւ, չեմ գիտեր, բայց դէպքերուն իմաստն այդ խօսքն է միայն:

Կաթողիկոսը եղած է Մայր Տաճար, լալահառաչ կ'աղօթէ: «Տէր ողորմեան» կը ցնցէ տաճարը: Կը սկսին ղօղանջել Մայր Տաճարին զանգակները, Էջմիածնի վանքերուն բոլոր զանգակները, գիւղական եկեղեցիներուն բոլոր զանգակները, Մայիս 21էն սկսեալ ամէ'ն օր, ամէ'ն ժամ, գիշեր եւ ցերեկ, մինչեւ Մայիս 29, կը ղօղանջեն ութ օր շարունակ: Երկինք լեցուած է ղօղանջիւններով, թընդանօթներու որոտումով, սուրերու շկահիւնով, «մահ կամ ազատութիւն» ազաղակներով, անէծքներով, հայհոյութիւններով: Գարեգին Եպս. ձի հեծած կը շրջի գիւղէ գիւղ, մէկ ռազմավայրէն միւսը, կ'ոգեւորէ գիւղացիները, զինուորները, ծերունիները, կիները, պատանիները: «Մահապարտ» անուամբ կը մկրտէ 5րդ գունդը՝ առաջնորդելով զանոնք դէպի «իմացեալ մահ», ինչպէս գրեր է Եղիշէն:

Եւ յանկարծ կանգ առին փախչողներու եւ գաղթողներու սայլերը:

Թուրքը եւս կանգ առաւ՝ առանց դիմադրութեան հասնելէ ետք մինչեւ Սարդարապատի դաշտը: Այլեւս կռիւ չէր, հարսնիք էր որ կը կատարէին Հայերը, զէնքի հարսնիք, մահուան հարսնիք, ազատութեան հարսնիք: Փախչողը ետ դարձաւ զէնք առաւ, նահանջողը ետ դարձաւ զէնք առաւ, խուճապահարը ետ դարձաւ զէնք առաւ:

Կռի'ւ, կատաղի կռիւ:

«Սարդարապատը, կը գրէ համայնավար Թուրշեան, բախտորոշ գոյամարտ էր, հայ ժողովրդի կորիզի կենաց եւ մահու կռիւն էր: Երեք տարի առաջ (1915) Թուրքը կոտորել էր հայ ժողովրդի ամբողջ կէսը, այսօր եկել էր վերջ տալու երկրորդ կէսին: Ինքնապաշտպանութեան գերագոյն մղումով՝ ՈՏՔԻ ԷԻՆ ԿԱՆԳՆԵԼ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՐԴԻ ԲՈԼՈՐ ԴԱՍԵՐՆ ՈՒ ԴԱՍԱԿԱՐԳԵՐԸ, ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՆ ՈՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ, ՄԻԱՊԵՏԱԿԱՆԻ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ԿՌՒՈՒՄ ԷՐ ԿՈՄՈՒՆԻՍՏԸ, ԴԱՇՆԱԿՑԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ՀՆՉԱԿԵԱՆՆԵՐԸ ԵՒ ՌԱՄԿԱՎԱՐՆԵՐԸ, ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ՀԵՏ ՍՊԱՐՏԱԿԻՍՆԵՐԸ»:

Համահայկական կռիւ էր Մայիսեան ճակատամարտը: Հոմերական կռիւ էր որ մեր պատմութեան գիրքը կը բանար՝ գրելու համար թուական մը, Մայիս 28: «Մահապարտներն էին, որ իրենց մահուան գնով ուխտեր էին տիրանալ Հայոց ազատութեան, անոնց կողքին՝ կը կըռուէին Խնուսցիները, Ալաշկերտցիները յաճախ իրենց ամբողջ ընտանիքին անդամներով, պապը, զաւակները, թոռները, 14–16 տարեկան ծոռները: Ամէն գնդակի հետ քրտական հայհոյանք մը կը զրկուէր թշնամիին:

Կռիւն համահայկական էր՝ ըսի, կռիւն հարսնիք էր՝ ըսի, բայց կռիւն երգ էր: Արդարեւ Հայերը կը կռուէին երգելով, մահուան վրայ ծիծաղելով, թշնամիին հայհոյելով, ուրախութեան ու ցնծութեան աղաղակներ արձակելով: Կը կըռուէին եւ իրար կ'ողջագուրէին «ծարաւ զինուորը եւ նրան ջուր մատուցող հայ աղջիկն ու մայրը, մէկն արտասուաթոր աչքերով, յուզուած, աղօթում էր ու շուտ-շուտ խաչակնքում կուրծքն ու երեսը, միւսը երգում էր «Գիւլի ջան» եւ պարի հրաւիրում Երեւանից ժամանած հարազատ քրոջը, երրորդը մաքրում էր զէնքը, հաշւում փամփուշտները եւ պատրաստւում մարտական հերթափոխի: Աւելի սրտոտ Հայուհիները փոյթեռանդ լաւաշ ու ջուր էին տանում առաջաւոր դիրքերը: Զինուորներին նուէր ու ջուր ուղարկելու գործում խանդավառ նախաձեռնութիւն եւ աննկարագրելի եռանդ ցուցաբերեցին յատկապէս Վանեցի կանայք ու աղջիկները՝ Արեւմտահայ Կանանց ընկերութեան ղեկավարութեամբ, որոնք Վանի Ապրիլեան հերոսամարտի փորձով զինուած՝ շատ բան արին եւ այդ օրերին»:

Կարելի չէ ամբողջական նկարագրութիւն մը տալ: Այլեւս պատերազմ չէր, ամէնուն միակ ցանկութիւնն էր «յաղթել կամ մեռնիլ»: Խանդավառութեան չափն ու աստիճանը ցոյց տալու համար, միասին կարդանք համայնավար Թուրշեանի սա հատուածը «Սարդարապատի հերոսամարտը» գրքէն.—

« Մայիս 22ին ժողովրդի ջերմ եւ յուզիչ օգնութիւնը Սարդարապատ հասաւ, առաջին կռիւը նոր վերջացած: Երեւանում ռատիօ չկար, հեռախօս միայն կար: Հեռագիր էր ստացուած.— Թշնամու առաջախացումը կասեցուած է, թշնամին ետ է շպրտուած ու նահանջում է, մեր քաջարի մարտիկները ետ են գրաւել Սարդարապատ կայարանն ու գիւղը, ոմբակոծութեան ժամանակ վնասուել է կայարանի միակ ջրհան աշտարակը, ջուր չկայ, յաղթական զօրքը ծարաւ է...»: Մէկ ակնթարթում ուրախ լուրը տարածուեց ամբողջ Երեւանում, ժողովուրդը ոտքի ելաւ, ինքնաբերաբար հանդէս եկան կարգադրիչներ, եւ ժողովուրդը, որ ինքն էլ կուշտ չէր եւ օրապարէնով հաց էր ստանում, աննկարագրելի արագութեամբ հաւաքեց հաց, շաքար, թէյ, ծըխախոտ եւ կուժերով ու ամէն տեսակ ամաններով Երեւանից հիանալի ջուր հասցրեց կռուողներին: Ժողովուրդն ինքն էլ վազելով դրանք տարաւ կայարան, գնացքը կազմուեց, մօտակայքում խոտի դէզ կար՝ մետաղալարերով կապուած խուրձեր, բոպէապէս քանդեց խուրձերը, փռեց խոտը վակոններում՝ դասաւորելու համար ջրի կուժերը»:

Այսպէս ճակատին վրայ ոգեւորութիւն, թիկունքին վրայ խանդավառութիւն:

Հայութիւնը ամբողջացած էր, կարծես բազմացա՛ծ, յորդա՛ծ: Նահատակներն իսկ ողջնցած էին կարծես եւ վրէժխնդրօրէն կը կռուէին այդ օրը:

Երբ թիկունքի առաջին համեստ օգնութեան շոգեկառքը հասաւ Սարդարապատ՝ երկարաձիգ սուլոցներով ազդարարելով իր ժամանումը, (մի մոռնաք որ կը շարունակուի եկեղեցիներու զանգահարութիւնը գիշեր ցերեկ), հոգեբանական խոր տպաւորութիւն գործեց, — Թուրքերն անդամ սարսափի մատնուեցան լսելով շոգեկառքին զիլ սուլոցները: Եւ նահա՛նջ, նահա՛նջ, բայց այս անդամ՝ գիտէ՞ք թէ ո'վ կը նահանջէր, — Թո՛ւրքը, ազդերու մո՛ւրը, քաղաքակրթութեան մո՛ւրը: Եւ դեռ կան որդնոտած բերաններ, շունի բերաններ որ «Թուրքին նուէրը» կը կոչեն Հայաստանի առաջին Հանրապետութիւնը, որ մայիսեան այս յաղթանակով է ստացուած:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(Շար. 6 եւ մնացեալը յաջորդով)

ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ ԵՒ ՎԱՐՈՒԺԱՆ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Թումանեանի ստեղծագործութիւններում բնութիւնը վշտակից է մարդուն, եթէ այս աշխարհում սէրը կործանւում է, ապա բնութեան մէջ անմահանում է, բնութիւնը սգում եւ անմահացնում է խկական սէրը («Ախթամար», «Փարւանա» եւայլն):

Վարուժանի միւս ստեղծագործութիւնների մէջ նոյնպէս բնութեան նուրբ զգացողութիւն կայ: «Վարուժան հզօրապէս բնութեան զգացողութեամբ լեցուած հոգի մըն է», դեռեւս 1913 թ. «Հեթանոս երգեր»ին նուիրուած գրական ասուլիսում ասել է գրող Տիգրան Չէօկիւրեանը: Հէնց թէկուզ «Հեթանոս երգեր» շարքում կարելի է մատնանշել «Առաջին մեղքը», «Գրգանք» եւ այլ գործեր, էլ չենք խօսում նրա «Հացին երգը» շարքի մասին:

Սակայն մարդն է բնութեան զարդը եւ մարդու խնդիրն է գրականութեան առարկան: Եւ գրականութեան յաւերժական նիւթերից մէկը՝ կեանքի ու մահուան փիլիսոփայութիւնը, Թումանեանի ու Վարուժանի ստեղծագործութիւնների մէջ էական հարցերից է եւ անմիջական կապ ունի նրանց հումանիզմի հետ: Ներկայացնել մարդկային հոգին իր բոլոր կողմերով, ներկայացնել մարդուն — ահա խնդիրը: «Ահ, որքան կ'ուզէի մարդ էակին գիրքը գրել», գրում է Վարուժանը նամակներից մէկում: Նա գտնում է, որ անհաժեշտ է ամբողջ հայ ժողովրդի մէջ բաժանուած «մեր սրտին նշխարները հաւաքել, կեդրոնացնել մէկ կուրծքին տակ եւ զգալ իր սեփական կեանքը» եւ այդ «ի սէր Արուեստին, ի սէր կեանքի երգին»:

Գրողը սիրահարուած է կեանքին ու մարդուն, եւ այդ մեծ սէրը թելադրում է նրան ապրել մարդու տառապանքներով: Այդ սէրը թելադրում է նրան խորհել կեանքի ու մահուան հարցի մասին, այն մասին, թէ ինչու բնութեան ամենագեղեցիկ ստեղծագործութիւնը՝ մարդը, դատապարտուած է մահուան, դատապարտուած է յաճախ անժամանակ հեռա-

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Այո, ամէնքդ ալ միասին պիտի երթաք մինչեւ Եմէն, իսկ Եմէնի մէջ ձեր մասին ըլլալիք կարգադրութիւնը թողուած է տեղական իշխանութեան:

— Շոգենաւին մէջ կարելի պիտի չըլլա՞յ որ իրարու հետ տեսնուինք:

— Շոգենաւին տէրը նաւապետն է, հետեւաբար իր կամքէն կախուած է այդ մասին հարկ եղած ու իր պատշաճ տեսած տնօրինութիւնը ընել, մենք մեր կողմէ չենք կրնար միջամտել, քանի որ ինքն է պատասխանատուն ձեզ ողջամբ աքսորավայրը տանելու համար:

Նոյն միջոցին նոր անձ մը սենեակէն ներս մտաւ եւ Նէճիպ Մէլհամէի մօտենալով ըսաւ.

— Ամէնքն ալ շոգենաւ բերուեցան եւ իրենց յատկացուած տեղերը դրուեցան, այնպէս որ այժմ կազմ ու պատրաստ ենք մեկնելու համար, միայն թէ հարկ է արշալոյսին սպասել...:

— Շատ լաւ, նաւապետ էֆէնտի, պատասխանեց պալատականը. յետոյ Սալիհա հանըմին դառնալով ըսաւ.

— Ահաւասիկ ձեզի կը ներկայացնեմ մեր Օսման նաւապետը, որ պաշտօն ունի ձեզ տանելու մինչեւ Եմէն, կը յուսամ որ իրմէ գոհ պիտի մնաք:

Օսման նաւապետը խոժոռ դէմքով մը նայեցաւ Սալիհա հանըմի եւ ըսաւ.

— Տիկինը եթէ նաւուն օրէնքներուն հպատակի, բնականաբար ինձմէ դժգոհ մնալու պատճառ մը պիտի չունենայ:

— Արդեօք կարելի չէ՞ որ իմ ընկերներուս հետ յարաբերութիւն ունենամ ճամբորդութեան միջոցին:

— Ոչ, պատասխանեց Օսման նաւապետը, զբօսական պտոյտ չէ մեր ըրածը, այլ դէպի աքսորավայր ճամբորդութիւն մը եւ քանի որ ինծի պաշտօն յանձնուած է ապահով կերպով ձեզ փոխադրել, բացարձակապէս անպատշաճ կը գտնեմ այդ տեսակ թոյլտուութիւնները:

— Կը տեսնէք որ մեր նաւապետը քիչ մը խիստ է, ըսաւ Նէճիպ Մէլհամէ, խօսքը Սալիհայի ուղղելով, ես եթէ իր տեղը ըլլայի գուցէ ձեր խնդիրքը չէի մերժեր...:

— Ամէն մարդ իր գործը գիտէ, ըսաւ Օսման նաւապետը չոր կերպով մը:

Յետոյ երկու փաշաներուն դառնալով աւելցուց.

— Կարծեմ լաւ կ'ընէք եթէ անմիջապէս մեկնիք, որովհետեւ շատ չանցած փոթորիկը պիտի պայթի:

Կարծես նաւապետին խօսքը հաստատելու համար նոյն բոպէին սոսկալի որոտում մը լսուեցաւ:

— Այո, այո, մեկնինք, գոչեց Թահիր փաշա, ալ այստեղ գործ մը չունինք, մեր պաշտօնը լիովին կատարեցինք եւ մեր վեհափառ սուլթանին հրամանները կէտ առ կէտ գործադրեցինք:

— Ուրեմն, Օսման նաւապետ, աւելցուց Նէճիպ Մէլհամէ, վերջին անգամ ձեր խնամքին յանձնելով այս չորս կալանաւորները, կը խնդրեմ որ ամենայն զգուշութեամբ զանոնք իրենց սահմանուած տեղը տանիք:

— Այդ մասին անհոգ եղէք, պատասխանեց նաւապետը, մինչեւ Եմէն ապահով կը հասցնեմ եւ Սատանան անգամ զանոնք չի կրնար ձեռքէս փախցնել...:

ԳԼՈՒԽ ԺԴ

ԴԷՊԻ ԱՔՍՈՐ

Երկու փաշաներուն մեկնելէն ետքը, Սալիհա հանըմ, նաւապետին հրամանին վրայ, առանձին խցիկ մը առաջնորդուեցաւ, ուր միայնակ թողուցին զինքը, դուռը վրայէն կղպելէն ետք: Միւս երեք կալանաւորներն ալ զատ զատ խցիկներու մէջ բանտարկուեցան, բոլորովին զըրկուած արտաքին յարաբերութենէ:

Որոտումներուն յաջորդած էր կարկուտախառն ահռելի անձրեւ մը որ ամբողջ ժամ մը տեւեց: Յետոյ օդը հանդարտեցաւ եւ երկինքը պայծառացաւ: Արշալոյսին, արեւու ծագումէն առաջ, շոգենաւը շարժիլ սկսաւ եւ ուղղուեցաւ դէպի Տարտանէլ: Այնքան հին ու դանդաղաշարժ շոգենաւ մըն էր որ մութը կոխելուն հազիւ կրցաւ Չանաք-Գալէ հասնիլ եւ պարտաւորուեցաւ գիշերը նեղուցին բերանը մնալ, հետեւեալ առտու իր ճամբան շարունակելու համար:

Սալիհա հանըմ եւ իր ընկերները ճամբորդութեան տեւողութեան միջոցին միշտ իրենց խցիկներուն մէջ բանտարկուած կը մնային:

Օրուան մէջ հազիւ մէկ երկու անգամ իրենց թոյլտուութիւն կ'ըլլար պահապաններու հսկողութեան տակ երթալ իրենց պէտքերը գոհացնելու: Ի զուր քանի մը անգամ փորձեր էին այդ խոտութիւնը մեղմացնել նաւապետին դիմում ընելով: Օսման նաւապետը ամէն անգամ չոր կերպով մերժեր էր իրենց խնդիրքը:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(177 – Շար.)

ՓՈՇԱԿԱՆ

Բ. ՄԱՍՆ

—*—

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ես ճանչցայ, ամէնէն վատահաւատը եմ։ Ես ամէն բանի կը հաւատամ։ Ես ամէն բանի կը սպասեմ։ Ես ամէն բանի կը յուսամ։ Ես ամէն բանի կը համբերեմ։ Ես ամէն բանի կը դիմանամ։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Հռիփսիմէ Մուրատեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կիրակի (28 Յուլիս) ժամը 10ին, Տէսինի Ս. Աստուածածին եկեղեցին հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի իրենց ամուսնոյն, հօր, աներհօր

ՏԻԳՐԱՆ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Նոյնպէս իրենց կնքամօր Տիկին Վարդանուշ Մկրտիչեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յիշատակը յարգողները:

×

Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան եւ Մուշմուլեան ընտանիքը կը ծանուցանեն որ հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Յուլիս 28ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց զաւկին եւ քրոջ՝

ԱՆՆԻԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Այս առթիւ Տէր եւ Տիկին Ղուկասեան կը նուիրեն 20 Ֆր. «Յառաջ»ին եւ 30 Ֆր. հանդստեան տան: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ"

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ՊՕՄՈՆ.— Սերժ Սարգիսեան, Յ. Տէր-Վարդանեան
ՍԷՆ-ԼՈՒ.— Ս. Գինոսեան, Կ. Յովսէփեան
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յ. Արզումանեան, Հայկ Սարգիսեան
ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան,
ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ.— Ս. Աւտոյեան, Յ. Էսկիճեան

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

28 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, «Քոյրերու» Մոնտըրու դաշտին մէջ, Լիոնէն 17 քիլմ. հեռաւորութեամբ Պէյնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ձախ, Ռիւ տիւ Միտի:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ: Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 10ին Փլաս Կիշարէն: Կէսօրէ ետք առնել Լաֆոն օթոքառը Լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ կայարանը:

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնրդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Մեկնում Փարիզի խումբի

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստոս 1ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին, ժամը իրիկուան 7ին (Սքուառ Մոնթոլոն):

×

Լիոնի խումբ

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 1ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշի կայարանը՝ ժամացոյցին տակ, ժամը 4ին:

×

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն-Փեռաշ կը հասնի ժամը 8,53ին:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20-25 %):

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ անհրաժեշտ յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՎԱՐՁՈՒ Է
Au CHAMBON s/LIGNON
Haute-Loire
Alt. 1000 mètres
Մէկ սենեակ եւ խոհանոց
Երկու սենեակ եւ խոհանոց
Յուլիս եւ Օգոստոս
Հեռաձայնել կամ գրել
HOTEL LE RELAIS
ST. AYGULF (VAR)
Tél. : 44-20-38

POUR TOUS
VOYAGES
Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE
S'adresser à :
Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

1968Ի ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ
ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՓԱՐԻԶԷՆ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11ԻՆ, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 27ԻՆ
ՄԻԱԿ ԳԻՆ՝ 1950 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋ, ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ
Տեղերը սահմանափակ քլլալով, արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 31
Արձանագրութեանց համար դիմել՝
TRANSTOUR
22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS
ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՃԵԱՆի, ամէն Չորեքշաբթի եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15-18:
ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆի, 13, Ռիւ տը Ֆար, ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 - 94 - 75):
Ինչպէս նաեւ ԺԱԳ ՇԷԼԷԼԷԿԵԱՆ
Agence Franco-Suisse, 87, La Canebière — Marseille — Tél. : 62-03-44.
ԼԻՈՆԻ մէջ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ, 154, Բիւ Պարապան : Հեռաձայն 60 - 01 - 11 :
ՎԱԼԱՆՍԻ մէջ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆի — ՏԵՍԻՆԻ մէջ՝ Կ. ԳԱՐԱՅԵԱՆԻ:

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ
SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31
Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ
Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ !
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet
136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10-30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 25 ՅՈՒԼԻՍ
JEUDI 25 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11270 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.270

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Վաթսունամեակին առթիւ)

Բ.

Արտասահմանի մէջ երիտասարդ Թուրքերու կազմակերպութիւնը չփումներ կ'ունենար օսմանեան կայսրութեան զանազան ազգերու յեղափոխական, ազգայնական կուսակցութեանց ներկայացուցիչներուն հետ:

Բոլորին նպատակը մէկ էր, — տապալել Ապտիւլ Համիտի բռնակալական վարչաձեւը, օսմանեան կայսրութիւնը վերածել Սահմանադրական միապետութեան, խորհրդարանական դրութեամբ, Թուրքիոյ բաղկացուցիչ բոլոր տարրերը միացնել «Օսմանցի» ընդհանուր անունին տակ, ազատութեան, հաւասարութեան, եղբայրութեան եւ արդարութեան քառեակ նշանախօսքերու հիման վրայ:

Մասնաւորաբար Փարիզի մէջ է, որ իրարու կը հանդիպէին եւ երբեմն խորհրդաժողով կը գումարէին Թուրք եւ ոչ-Թուրք ընդդիմադիրներ: Այս վերջիններուն մէջ էին, բացի Հայերէն, Արաբներ, Հրեաներ, Ալպանացիներ, Մակեդոնացիներ, եւայլն:

Իրենց վերջին խորհրդաժողովը տեղի ունեցած էր Փարիզի մէջ՝ 1907 Դեկտեմբեր 27-29: Այսինքն Սահմանադրութեան հռչակումէն վեցուկէս ամիս առաջ:

Այդ առթիւ հրատարակուած Յայտագիրը (տպուած «Դրօշակ»ի կողմէ, Ժընեւ), 16 էջերու մէջ կը խտացնէ «Օսմանեան Կայսրութեան ընդդիմադիր տարրերու կօնգրէ»ին ատենադրութիւնն ու տուած որոշումները:

Խորհրդաժողովին մասնակցած են Միութեան եւ առաջդիմութեան օսմանեան կօմիտէն (պաշտ. օրգաններ՝ Շուրայի Իւմմէթ եւ Մէշվէրէթ), Օսմ. Միութիւն անհատական նախաձեռն. ապակեդրոնացման եւ Սահմանադրութեան (իշխան Սապահէտտինի կուսակցութիւնը), խմբագրութիւն Խիլաֆէթ լրագրի (պրոպագանտի օրգան արաբերէն եւ Թուրքերէն (Լոնտոն), Կոմիտէ «Ահտի Օսմանի» (Եգիպտոս), Եգիպտոսի հրէական կոմիտէ (պաշտ. օրգան Լա Վէրա), Հայերու կողմէ՝ Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւն (պաշտօնական օրգան Դրօշակ), խմբագրութիւն Արմէնիա լրագրի (Մարսիլիա), խմբագրութիւն Ռազմիկի (յեղափոխական օրգան՝ Պալքանեան երկիրներ) եւ խմբագրութիւն Հայրենիքի (յեղափոխ. օրգան՝ Ամերիկա):

Խորհրդաժողովի հիմնական պահանջներն էին.

1) Գահընկէցութիւն Սուլթան Համիտի:

2) Արմատական փոփոխութիւն ներկայ բէժիմին:

3) Հաստատում ներկայացուցչական բէժիմի (Խորհրդարան):

Շնորհիւ ներկայացուցչական վարչաձեւին, «կայսրութեան բոլոր ժողովուրդները, հաւասար պարտականութիւններով եւ իրաւունքներով, պիտի արտայայտեն իրենց կարծիքներն ու կամքը, եւ որ պիտի ապահովէ ամէնքին, խաղաղ ներդաշնակութեամբ, արդարութիւնը եւ ազատութիւնը»:

Խորհրդաժողովը յեղափոխական միջոցներ ալ նկատի ունեցած է՝ հիմնական նպատակին հասնելու համար: Այսպէս՝ «Մենք կը միանանք ընդհանուր պայքարի մը համար, յարգելով միանգամայն իւրաքանչիւր կազմակերպութեան ինքնավարութիւնը. կը միանանք անկեղծօրէն, եղբայրօրէն եւ նախ քան կռիւը սկսիլը՝ խոստում կուտանք չթուլնալ, ու կը յայտարարենք սուլթանին՝ թէ մեր զէնքերը վար չենք դներ, մինչեւ որ Թուրքիոյ համար նոր դարագլուխ մը չբանանք»:

Իբրեւ եզրակացութիւն՝ խորհրդաժողովը կը հրաւիրէ ընդդիմադիր բոլոր խումբերը, որ այսուհետեւ դիմեն յեղափոխական միջոցներու՝ որոնք քաջալերական արդիւնք տուած են: Հարկադրիչ կը նկատուի Անատոլուի մէկ քանի քաղաքներուն մէջ յեղափոխական միջոցներու կիրառութիւնը:

Ու կռիւը շարունակելու պատրաստ ըլլալ յայտարարելէ ետք, խորհրդաժողովը կը յանձնարարէ.

1) Զինուած դիմադրութիւն կառավարութեան քայլերուն:

2) Անզէն դիմադրութիւն՝ քաղաքական եւ տնտեսական գործադուլով, — գործադուլ պաշտօնեաներու, ոստիկանութեան եւայլն:

3) Մերժում հարկերու:

4) Պրոպագանդ զօրաբանակին մէջ, — հրաւէր կարդալ զինուորներուն՝ չքալել ոչ ժողովուրդին, ոչ ալ յեղափոխական ներուն դէմ:

5) Ընդհանուր ապստամբութիւն:

6) Մարտական այլ միջոցներ, համաձայն պարագաներու թելադրութեան:

Այս որոշումներէն չորրորդ կէտն է — պրոպագանդ զօրաբանակին մէջ — որ կարելի եղած էր իրագործել արդիւնաւոր կերպով:

Յեղափոխական քարոզչութիւնը ծրագրուած ձեւով առաջ տարուած էր Պոլսոյ զինուորական վարժարանէն շրջանաւարտ ուսումնական այն սպաներուն մէջ, որոնք պաշտօնի կոչուած էին Բումելիի (Մակեդոնիա) մէջ:

Ի վերջոյ այդ սպաներն էին, որ Էնվէրի եւ Նիազիի գլխաւորութեամբ, առանց արիւնահեղութեան, Սուլթան Համիտը պիտի ստիպէին Սահմանադրութիւն (Մէշրութիյէթ) հռչակել:

Իթթիհատը իշխանութեան գլուխ անցնելէ ետք մոռացութեան պիտի տար օսմանեան կայսրութեան բաղկացուցիչ տարրերու եղբայրութեան եւ հաւասարութեան սկզբունքները: Գրուածի տակ պիտի դնէր «Օսմանցի»ութիւնը: Թուրանական երազներու ետեւէն պիտի վազէր:

Փնտռել պիտի տար արիւնարբու Կարմիր Սուլթանը, ցեղասպանութեան իր դիւային ծրագիրներով:

Ու տասը տարուան (1908-1918) իր յիմար քաղաքականութեամբ պիտի կործանէր օսմանեան հսկայածաւալ կայսրութիւնը:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ ԷՋՄԻԱԾԻՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

ՆԱԽՔԱՆ ՄԵԿՆՈՒՄԸ ԸՆԴՈՒՆՈՒԵՑԱՒ ՆԱԽԱՐԱՐ ՏԸՊՐԷԻ ԵՒ ՓԱՐԻԶԻ ԹԱՂԱՊԵՏՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ՃԱՇԸ

Երկուշաբթի իրիկուն Փլազա – Աթէնէի մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պաշտօնական ճաշ մը տուաւ օտար եկեղեցականներու եւ պաշտօնական անձնաւորութիւններու, սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ:

Երեքշաբթի օր, ժամը 16,30ին, Արտաքին նախարար Տըպրէ Քէ տ'Օրսէ ընդունեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որու կ'ընկերանար Սերովբէ Արք. եւ Շահէ Եպս. այս վերջինը թարգմանի պաշտօն կատարելով, տեսակցութեան ընթացքին: Քիչ ետք, Օթէլ Տը Վիլի չքեղ դահլիճին մէջ էր որ Փարիզի Թաղականութեան Խորհուրդի նախագահը, ի ներկայութեան Փարիզի եւ շրջանի Հայերու կ'ընդունէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը: Նախագահը գրաւոր ճառով մը կ'ողջունէր Վազգէն Կաթողիկոսի այցելութիւնը, այս առթիւ յիշելով Ֆրանքեւ-հայկական հին կապերը եւ Ֆրանսահայերու տուած պտուղը գիտական, գրական կամ դեղարուեստական ճիւղերուն մէջ: Պ. Ռոշէ անդրադարձաւ հայկական ջարդերուն Թուրքերու կողմէ եւ այն հաւատարմութեան զոր Հայութիւնը միշտ ունեցած է Ֆրանսայի հանդէպ, կողք կողքի կռուելով առաջին աշխարհամարտէն սկսեալ:

Վազգէն Կաթողիկոս հայերէն պատասխանեց նախագահին եւ իր խօսքերը հետզհետէ կը թարգմանէր Շահէ Եպս.: Հայրապետը անդրադառնալով Հայոց պատմութեան ու հայ ժողովուրդի տառապանքներուն դարերու ընթացքին եւ 1915ի Ապրիլեան Եղեռնի ատեն, շեշտեց թէ կարելի է Հայոց ճակատագրին ալ կապել Փարիզ քաղաքի նշանաբանը՝ կը տատանի բայց չընկղմիր (fluctuat nec mergitur). Վազգէն Կաթողիկոս, ապա ոգեկոչեց ասպընջական Ֆրանսան, որ սիրտը բացաւ ընդունելու համար տարադիր Հայերը: Այս խօսքերու փոխանակութենէն ետք Կաթողիկոսը ստորագրեց մատեանը, ընդունելէ ետք Թաղապետութեան նախագահին նուէրը՝ Փարիզ քաղաքի չքանշանը: Կաթողիկոսը իր կարգին նախագահին նուիրեց Երեւանի մէկ նկարը:

Ապա հիւրերն ու ներկայ բազմութիւնը հիւրասիրուեցան Թաղապետութեան Խորհուրդին կողմէ:

×

Նոյն իրիկունը Կռանթ'Օթէլի մէջ կը տրուէր հրաժեշտի ճաշ մը, ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, աւելի քան 400 հոգիի մասնակցութեամբ:

Ճաշի աւարտին յաջորդաբար խօսք առին՝ Պ. Սեդրակ Քարեան, Վերապատուելի Գ. Սիսլեան, Կարապետ Եպս. Ամատունի, «Էջմիածին»ի խմբագիր՝ Պ. Արթուն Հատիտեան, Սերովբէ Արք., որ յանուն գաղութին հրաժեշտի խօսքը արտասանեց:

Վերջին խօսքը կը պատկանէր Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին որ իր գոհունակութիւնը յայտնելէ ետք Փարիզի մէջ ունեցած պաշտօնական տեսակցութիւններուն առթիւ, գրաւոր ճառ մը կարդաց, որու ընթացքին անդրադառնալէ ետք իր երկար շրջապտոյտին Վիէննայէն Քանատա եւ Ամերիկաները, ծանրացաւ նաեւ ազգային հարցերու վրայ: Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը պատեհ նկատեց ծանրանալ նաեւ Անթիլիասի Կաթողիկոսութեան «բաժանարար գործելակերպին» վրայ, գծելով անոր իրաւասութեանց սահմանները: Թող թոյլ տրուի մեզի խոնարհաբար նկատել թէ ո՛չ անհրաժեշտ էր, ոչ ալ մանաւանդ վայրը այս հարցը ծեծելու:

Ճառին վերջաւորութեան Կաթողիկոսը յիշելով իր այցը Լոս Անճըլըսի եւ Սան Փաւլոյի Ապրիլեան Նահատակներու Յուշարձաններուն, շեշտեց թէ «1915ի Եղեռնը 1918ի Մայիսեան յաղթանակով պսակուեցաւ»: (Երեկոյթին մանրամասնութիւնները առանձին թղթակցութեամբ):

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, Չորեքշաբթի կէսօր, Պուրժէի օդակայանէն վերադարձաւ Էջմիածին, վերջացնելով իր շրջապտոյտը որ սկսած էր Ապրիլ 20ին Վիէննա:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏԷ ՄՈՍԿՈՒԱ

ԲՐԵԺՆԵԻ ՓՐԱԿԱ ՀԱՍԱԾ Է

Մոսկուա – Փրակա տագնապը բաւական մութ կէտեր ունի եւ կարելի չէ համոզուիլ թէ Փրակա երթալով խորհրդային Պոլիտբիւրօն Գանոսա կ'երթայ, ընդհակառակն, վերջին լուրերը կրնան նոյնիսկ մտահոգիչ նկատուիլ եթէ չըլլայ Ֆրանսայի համայնավար կուսակցութեան պարագլուխ՝ Վալտէք-Ռոշէի լաւատեսութիւնը: Արդարեւ Վալտէք-Ռոշէ յայտարարեց Լիւքսամպուրկի ռատիօկայանէն թէ կարելիութիւն կայ բարեկամաբար կարգադրելու դժուարութիւնները, քանի որ հանդիպումի սկզբունքը կ'ընդունուի:

Խորհրդային Պաշտպանութեան նախարարութիւնը յայտարարեց թէ Կարմիր Բանակը մեծ ռազմափորձեր պիտի ընէ արեւմտեան սահմաններու երկայնքին: Ասկէ զատ պահեստի զինուորներ կանչուած են Խորհ. Միութեան մէջ:

Միւս կողմէ Արեւելեան Գերմանիա փըշաթելեր կը հաստատէ չեխ սահմանի երկայնքին, ինչպէս Պերլին կայ: Տրուած պատրուակն այն է թէ Չեխոսլովաքիայէն ներկայիս աւելի դիւրին է Արեւմուտք անցնիլ եւ ուրեմն Արեւելեան Գերմանացիք սկսած են այդ ճամբան օգտագործել, փոխանակ Պերլինի պատը փորձելու:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԵՐՄԱՆԻԱ որոշած է յետաձգել ռազմափորձերը զորս կ'ընէր չեխ սահմանին մօտ, Սեպտեմբերի կէսին, «ձախաւեր» գործ մը չտեսնելու համար այս միջոցին Մոսկուայի նկատմամբ:

ՊԱՂԵՍՏԻՆՑԻ երեք դիմադրականներ ճամբէն շեղել տուին իսրայէլեան Պօյինկ 707 մը, ստիպելով որ էջք կատարէ Ալժէ: 20 ճամբորդներ կրցան Օրլի անցնիլ, բայց Իսրայելցի իամբորդները, անձնակազմը եւ օդանաւը վար դրուած են Ալժէ:

ԻՐԱՔԻ նոր զեկավարները կը փորձեն վստահութիւն ներշնչել Դամասկոսի եւ Գահիրէի: Միւս կողմէ Իրաք վստահեցուց Ֆրանսան որ պիտի գործադրէ եւ փորձէ նոյնիսկ ամրապնդել Ֆրանսայի հետ քարիւղային համաձայնութիւնները:

1968ի ՊԱՇՈՅԻ արդիւնքները Ֆրանսայի համար հետեւեալ պատկերը կը պարզեն՝ 65,8 առ հարիւր յաջողած (40,9 առ հարիւր էր 1967ի համեմատութիւնը):

ՊԻԱՖՐԱՅԻ համար բանակցութիւններ կը շարունակուին Նայամէի (Նիժէռ) մէջ, պատրաստելու համար Աստիս-Ապապայի խօսակցութիւնները վերջնական խաղաղութիւն հաստատելու համար:

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ Նասր նախագահ ընտրուեցաւ Արաբ Ընկերվարական Միութեան (եգիպտական միակ կուսակցութիւնը):

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ միջազգային տօնավաճառին, որ կը բացուի Սեպտեմբերին, խորհրդային արհեստագիտութիւնն ալ պիտի մասնակցի: Թասս յայտարարեց թէ 200 կտոր առարկայ ընտրուած են որոնք ցոյց պիտի տան Պալթեան ծովի եզերքի եւ Կովկասի տեղական աշխատանքները:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ մասոնական օթեակին դիմումը՝ վերաշինելու Սողոմոնի տաճարը կրկին մերժուեցաւ Երուսաղէմի մահմետական վերաքննիչ ատեանին կողմէ: Կ'ուզէին 100 միլիոն տոլար ծախսել վերաշինելու համար տաճարը, իր ճիշդ տեղը, հոն ուր է հիմա Օմարի մզկիթը:

ՃԱՌ ԸՆԴՀԱՆՐԱԿԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28-Ի ԱՌԹԻԻ

(7 եւ վերջին մաս)

Աննախընթա՛ց եւ հոյակապ ճակատամարտ մըն էր Սարդարապատի պատերազմը, հերոսամա՛րտ, որ տեղի կ՚ունենար երդով. «Գացողը եա՛ չեկու, բա՛ բերդ», կամ՝

«Անտէր մնար Հասան Ղալէն,
«Մեռնի Էնվեր բալէն»:

Համերական պատերա՛զմ եկեղեցիներու զանգակներուն զօղանջիւնով, սուրերու չխհխիւնով, թնդանօթներու որոտումով, հրացաններու պայթումով, զնդակներու սուլումով, երիտասարդներուն կանչով, զինուորներու հայհոյէներով, աղջիկնե՛րուն երգով, հոգեւորականներուն սաղմոսերգութեամբ, — վակնէրեան նուագ-դահանդէ՛ս էր Մայիսեան ճակատամարտը:

Ինութիւնն անգամ, այս առթիւ բերաւ իր օժանդակութիւնը: Արաքս գետը, «կամուրջ քանդող» Արաքսը եւս ըմբոստացած, վարարած յորդած էր այդ օրը եւ անգորձութեան մատնեց Թրքական 5րդ զօրաբաժինը, միւս ափին վրայ, Սուրմալուի մէջ: Արդարեւ Թուրքերը բազմիցս փորձեցին Արաքսն անցնիլ՝ Գայլի դրունքէն, բայց չյաջողեցան: Ա-րագած հաւատարմօրէն եւ միաժամանակ պահպանեց երկաթուղիին հարաւը դէրք դրաւած հայ զինուորներուն թիկունքը:

Եւ սասանեցա՛ն, սարսափեցա՛ն Թուրքերը: Հարկ էր նահանջել, բայց ի՞նչ-պէս: Պաշարուած էր Թրքական «Կէլիպօլու զօրաբանակը», որու երկու վաշտերը բնաջնջուեցան ամբողջութեամբ: Դիակ-ներուն տակ պահուըտած Թուրք սպաներ կային, որ վեր կը բարձրացնէին իրենց ձեռքերը եւ կ՚աղերսէին խնայել իրենց կեանքին, յայտարարելով որ իրենք եւրոպական Թուրքիայէն կուգան եւ մասնակից չեն եղած Հայոց ջարդարարնե-րուն բարբարոսութեան:

«Թուրքերը չարդւում են, կը չարու-նակէ Թուրչեան, նահանջում, ապա փո-խուստի դէմում: Վաղ առաւօտից սկըս-ուած, բայց մինչեւ կէս-օրից բորբոքուած եւ 5–6 ժամ տեւած բարկ կռուից յետոյ նրանք Ղամչլուից փախչում են մինչեւ Արաքս եւ Կարաբուրուն կայարանների մինչեւ ընկած առուպարներն ու բարձրու-թիւնները: Ղամչլու կիսակայարանը հա-ւած նրանց առաջապահները ամբողջու-թեամբ ոչնչացուում են: Այդ օրը Թուր-քերը նահանջում են 15–20 կիլոմետր: Սա արդէն նահանջ չէր, այլ փախուստ: Հայ-կական հետեւակազօրքը չէր հասնում նը-րանց եռեւից, հեծելազօրքը սակայն հասնում եւ աւարտում է Թուրքերի ջար-դը»:

Այսպէս չարաչար պարտուած էր Թըր-քական ամէնէն ընտիր զօրաբաժինը, «Կէ-լիպոլու տիվիզիոնը»: Մեծ էր Թուրքե-րուն կորուստը: Մեծ էր Թուրքերուն սարսափը: Անօրինակ էր Թուրքերուն նա-հանջը, այդ օրը:

Սարդարապատի Մայիս 22ի յաղթանա-կը եւ յաջորդ օրերու վայելուն յաջողու-թիւնները «կրկին ու կրկին անգամ հաս-տատեցին այն պատմական ճշմարտութիւ-նը, որ երբ կռւում է ժողովուրդը ինքը, ապա նա կռւում է խիզախ անձնուրացու-թեամբ, անձնազոհ նուիրուածութեամբ եւ իրե՛ն ու իր գործը զարդարում է փայ-լուն քաջագործութեան, չաւերի համար անըմբռնելի օրինակներով: Սա անվիճելի է, չաւերն են այս բանը նկատել ու խոս-տովանել, եւ առաջին հերթին՝ հէնց ի-րենք, Թուրքերը»:

Այսպէս Թուրքերուն «չքերթը» վերած-ուեցաւ ողբերթի: Ու Թուրքերուն դիակ-ներուն վրայ բարձրացաւ Հայաստանի Առաջին Հանրապետութիւնն կոչուած պատմական կոթողը: Թուրքերուն դիակ-ներուն վրայ բարձրացաւ հայկական յաղ-թական եռագոյնը:

Թուրքը չհասաւ իր մուրատին:

Ու Թուրքը չի կրնար հասնիլ իր մու-րատին՝ երբ Հայը կը դառնայ բռունցք, կը միանան Սարդարապատեան ոգիով: Հայութեան հետքը չձգելու երդումով ճամբայ ելաւ Թուրքը, վերման հրամա-նատարութեան հրահանգը մոռցած՝ Հայ-ջողեցաւ օր առաջ հասնիլ Բաղուի քար-իւղի հորերուն, վասնզի բռունցք մը կե-րաւ: Մի մոռնաք որ Գերմանիա եւ իր անարդ դաշնակիցը 1914ի պատերազմը կորսնցուցին չկարենալով քարիւղ հայ-թայթել ռազմակառքերուն: Եւ Հայե՛րն էին, որ թոյլ չտուին առնուազն ուշացու-ցին օր առաջ հասնիլ այդ բարիւղին:

1914ին սկսած պատերազմը դեռ կրնար երկար տեւել եւ Աստուած գիտէ թէ ե՞րբ կը վերջանար, որո՞ւ յաղթութեամբ կը վերջանար այդ աշխարհամարտը, եթէ Հայերը չկասեցնէին դէպի Բաղուի քար-իւղի հորերը վազքը՝ Քայզէրի բանակին հաչոյն յառաջխաղացող Թրքական բա-նակը:

Այսպէս Հայութիւնը, իր արեամբ, չա-հեցաւ ոչ միայն պետութիւն կազմելու, ազգային հանրապետութիւն ստեղծելու պսակը, այլ եւ բերաւ համաշխարհային պատերազմը աւելի կանուխ վերջացնելու պատիւին մէջ իր անուրանալի նպաստը:

Մայիսեան յաղթանակը համաշխարհա-յին արժէք կը ներկայացնէ: Մայիս 28ին հիմնուած Հայկական Հանրապետութեան պատմական իրողութիւնը առաջին քայլն է, որ առնուած է համաշխարհային Հան-

«... ԱՅՍ ՀՄՈՒՏ, ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԼՈՒԵՑԻՆ...»

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

Ժամանակները չատ են փոխուել: Մարդը, ուրեմն եւ դրողը, մեր օրերում դար-ձել է երկարակեաց:

Ցիչենք Իսահակեանին, Դեմիրճեանին, Արպուն, Զօրեանին...:

Ցիչենք մեր այսօրուայ 30, 32, 35, 37 տարեկան երիտղրողներին...:

Ինչպէս երեւում է, հնում մարդիկ չուտ էին ծերանում, եւ դրողները, մինչեւ քա-ռասունը՝ իրենց անմահութեան պատ-րաստութիւնը տեսնում, վերջացնում էին:

Չխօսենք բռնի կերպով կեանքից դուրս հանուածների մասին: Դասական Դուր-եանն ու Մեծարենցը մահացան կոմերի-տական տարիքում:

Տէրեանը՝ «երիտղրող» էր, երբ հեռա-ցաւ աշխարհից:

Երեսուներեք տարեկան Յովհ. Թու-մանեանը մի դիրք է կարդում եւ դրում իր բարեկամին. « ... կարդում եմ, թէ ... Լէոպարտին 30 տարեկան հասակում արդէն ծեր էր... Լենաուն 30 տարեկան հասակում արդէն ծեր էր... եւ Ալֆրէդ դը Միւսէն 30 տարեկան հասակում ծեր էր... 33 տարեկան հասակում արդէն սպիտակ էին Բայրոնի մազերը...»:

Այս եղերականի չարունակութիւնը տե-սէք.

« ... Ի՞նչ ես կարծում, — գրում է 33 տարեկան Թումանեանն իր բարեկամին, — դիմացս դրած հայելու մէջ նայեցի ինձ եւ... ամբողջ օրը պատկեցի... մռայլ էի տրամադրուած...»:

Ցիրաւի, նայեցէք Յովհ. Թումանեանի վերջին լուսանկարներին, չէ՞ որ նա 70 տարեկան մարդու տպաւորութիւն... կը

բապետութեան, ազատ եւ ինքնօրէն ժո-ղովուրդներու դաշնակցութեան համար:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

×

(*) Ջեռմս հասան ֆանի մը հայերէն թերթեր, Պէյրութ հրատարակուած, ո-րոնց խմբագրականները ուշադրութիւն կը գրաւեն, այս տարի, Սարդարապատի յիսնամեակին առթիւ, իրենց գաղափա-րական ներդաշնակութեամբ.— Ռամկա-վար, Հնչակեան թերթերու խմբագրա-կանները այս անգամ շատ տաք արտա-յայտութիւններ ունէին Մայիսեան Հան-րապետութեան ծագման առթիւ: Թերեւս թոնը, Հայաստանն էր տուած իր Սար-դարապատի յուշարձանով: Ամէն տեսա-կէտով, ամէն պարագայի տակ, այս մի-ասնականութիւնը, փառաւոր թուականի մը յիսնամեակին առթիւ ողջունելի է եւ համբուրելի:

Թողնէր... եթէ... եթէ չվինէր նրա ժլա-պիտը:

Թումանեանի ժպիտը:

×

Երկու ոտով եւ իր ամբողջ էութեամբ կպած հողին եւ կապուած իր ժողովրդին, երիտասարդ Թումանեանը հաւատացնում է իր նամակներից մէկում, որ՝

« Գիտես, ես էլ հետզհետէ փիլիսոփա-յութիւն եմ սիրում եւ բանաստեղծու-թեան մէջ էլ այն, որ ոչ արցունք ունի, ոչ յուզմունք, այլ մի վեհափառ խաղա-ղութիւն, մի օլիմպիականաց, վսեմ, արիա-մարհոտ թռիչք դէպի...»:

Այստեղ ընդհատենք մէջբերումը, ո-րովհետեւ ընթերցողը կը զուարճի, թէ «Թռիչք դէպի ո՞ւր»... դրան ձգտել են բոլոր մեծ բանաստեղծները եւ չեն հա-սել... «լաւագոյն աշխարհներ», մի ուրիշ բանաստեղծի խօսքերով՝ «այն աշխարհը, ուր խնդութիւնն, ուր սէրն է միշտ անբաւական» ու դեռ «աւելի անուշ», «աստուածային» բաներ:

×

Ոչ, իսկական, մեծ բանաստեղծները օլիմպիական բարձունքներից չեն դիտել կեանքը և ոչ էլ «արհամարհոտ թռիչքով» փախել կեանքից: Այստեղ չի փրկուի ան-դամ Նարեկացու, Յովհաննաւոր վկայա-չումը, որովհետեւ Թումանեանը գրում է այս տողերը 20րդ փոթորկոտ դարի երկ-րորդ տասում, 1902 թուականին:

Կեանքը տարաբախտ Թումանեանին ուրիշ ճանապարհով, եւ դրանով նա դարձաւ վեհ ու մեծ:

Պուշկինի պէս նա էլ անուշ ոչ թէ պատանեան ցօղով, այլ իր ժողովրդի ու երկրի կենարար հիւթերով:

«Օլիմպիական հանդստութիւնը» խորթ է իսկական, մեծ պոէտի համար, եւ Թու-մանեանը չեղաւ Օլիմպիոսի բնակիչ...

Ու նման տրամադրութիւններ նրա մօտ անցողիկ են եղել:

Ուրիշ բան որ՝

×

Թումանեանի ամբողջ ստեղծագործու-թեան, նրա չափածոյի, արձակի, յոգ-ուածների ու նամակների վրայ սաւառ-նում է մի լաւատես, կենսահաստատ, այստեղ արդէն՝ օլիմպիական վսեմ չունչ:

Այս է, որ կոչուել է Թումանեանական աշխարհ:

Այստեղ կա ե՛ւ դառնութիւն, ե՛ւ ցաւ, ե՛ւ Հայոց վշտի ծովում լողացող մի տա-ռապող հոգի, նախապաշարումներից խե-լաթարուած Սաքօ ու սիրուց խելագար-ուած Անուշ, մեծ քաղաքի հիւանդանոց-ներից մէկում մոմի նման մարող Գիքոր ու Զալակի հաչոյն անասունից, եւ գառ-նիկ ախտեր, եւ առիւծ մհեր, հարսանիք-ներ ու մենամարտ, եղեռն ու հոգեհան-պիսա...

Ու այս ամէնի՝ մարդո՛ւ, ի՛ր, բա-նաստեղծի ձեռքով ստեղծուած աշխարհի վրայ սաւառնում է Թումանեանի օլիմ-պիական, վսեմ, աստուածային չունչ:

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ

ԵՒ

ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Շոզենաւը Հռոդոս հասնելով տասներ-կու ժամի չափ մնաց հոն, թէ՛ պարենա-ւորուելու եւ թէ կարգ մը բանտարկեալ-ներ դուրս հանելու համար: Բանտարկ-եալները հակառակ իրենց մասին ցոյց տրուած խստութեան, բաւական լաւ տը-րամադրութեան մէջ էին: Ծովուն մէջ խելագարած կորչելու մղձաւանջը, որ ինչպէս Սալիհա հանըմի՝ նոյնպէս միւս երեք ձերբակալեալներու հոգին խռոված էր, այժմ անցեր էր: Ցայտնի կ՚երեւար որ Ապտիւլ Համիտ դիտաւորութիւն չու-նէր զիրենք ձուկերուն ճարակ ընելու եւ թէ անոր դիտաւորութիւնն էր զիրենք ապահովել տալ իրենց աքսորավայրերուն մէջ, հաւանօրէն յամր ու անչշուկ մահ-ուամբ մը, եւ ասիկա, իրենց դառն վի-ճակին մէջ, մխիթարական բան մըն էր:

Շոգենաւը Հռոդոսէն մեկնելէն եառ ուղղուեցաւ դէպի Աքէա, ուր նոյն-պէս հայ բանտարկեալներ ունէր ցամաք հանելիք: Հազիւ թէ քաղաքին մօտեցած էր, երբ մեքենայի խանգարում մը ու-նեցաւ եւ մեծ դժուարութեամբ կրցաւ հասնիլ Աքէա, ուր ստիպուեցաւ երեք օր մնալ վերանորոգուելու համար: Երբոր շոգենաւը բոլորովին պարպուեցաւ բացի մեղի ծանօթ չորս կալանաւորներէն, ու-րիշ ոչ ոքի թոյլ չմնաց. Օսման նաւապետը իր խստութիւնները մեղմացուց եւ Թոյլ տուաւ Սալիհա հանըմին եւ իր ընկեր-ներուն որ ցերեկները շոգենաւին կամըր-ջակին վրայ մէկ քանի ժամ պտըտին եւ նոյնիսկ իրարու հետ խօսակցին, իրենց պահապաններուն ներկայութեան:

Այս Թոյլտուութիւնը մեծ սփոփանք մը եղաւ հէք աքսորականներուն համար, ո-րոնք իրենց ձերբակալումէն ի վեր իրա-րու երես չէին տեսած: Արդէն երկու օրէ ի վեր այդ Թոյլտուութիւնը կը տեւէր. երբ երրորդ առաւօտ նաւապետը եկաւ աքսորականներուն քով, որոնք վերնա-յարկը նստարանի մը վրայ բազմած կը խօսակցէին եւ իրենց ըսաւ.

— Հիմա անմիջապէս պէտք է որ ձեր խցիկներուն մէջ բանտարկուիք, մինչեւ Եմէն հասնելնիս...:

— Բայց ինչո՞ւ համար, Օսման էֆ., կը տեսնէք թէ մեր տեսակցութենէն կամ-

քամբջակին վրայ դանուելէն որեւէ վնաս չի գար, ըսաւ աքսորականներէն մին:

— Մեր պատուոյն վրայ խօսք կուտանք որ երբեք փախչելու խորհուրդ չունինք, աւելցուց Սալիհա հանըմ:

— Ես ալ դիտեմ որ այդպէս է, պա-տասխանեց նաւապետը, եւ ինչպէս տե-սաք երբ հոս հասնելէ եառքը շոգենաւը պարպուեցաւ, առաջին գործս եղաւ ձեզի դէմ ձեռք առնուած խստութիւնները մեղ-մել, բայց դժբախտաբար այս վայրկեա-նիս Երլարըզէն հեռագիր մը ստացայ որ զիս կը ստիպէ, հակառակ կամքիս, տար-քեր կերպով վարուելու: Ահաւասիկ այդ հեռագիրը, դուք ալ կրնաք կարդալ:

Եւ նաւապետը դրպանէն Թուղթ մը հա-նելով երկարեց երեք անձերէն ամէնէն տարեցին:

Հեռագիր մըն էր որ ուղղակի Երլոը-դէն կուգար եւ պալատի առաջին քար-տուղար Թահսին փաշայի ստորագրու-թիւնը կը կրէր.

«Եմէն տարուելիք չորս բանտարկեալ-ները, կ՚ըսէր այս հեռագիրը, առանձին խցիկներու մէջ փակեցէք մինչեւ իրենց տեղերը հասնիլը, զանոնք բացարձակո-րէն արգիլելով արտաքին յարաբերու-թենէ»:

— Կը տեսնէք որ հրամանը բացորոշ է, ըսաւ Օսման նաւապետ, եւ չեմ կրնար ուրիշ կերպ վարուիլ:

— Կատարեցէք ձեր սիրոյ հրամանը, պատասխանեց այն որ հեռագիրը կար-դացած էր:

Այսպէս ուրեմն, կարճատեւ ապաս-թենէ մը եառք, չորս ընկերները կրկին ծայրայեղ խստութեան մը կ՚ենթարկ-ուէին:

Մեր պատմութեան ընթացքին մէջ պէ-տի տեսնենք թէ ի՛նչ պարագաներու տակ Ապտիւլ Համիտ պէտք տեսած էր այդ խստութեան դիմելու:

Նոյն իրիկունն խակ շոգենաւը ձամբայ ելաւ Աքէայէն դէպի Փորթ-Սայիտ, տա-կաւին այնքան դանդաղ կերպով կ՚ընթա-նար որ հազիւ երեք օր եառքը կրցաւ հա-սնիլ եղիպտական նաւահանգիստը եւ խարսխել Սուէզի ջրանցքին բերանը, ճերմակներ հոյակապ սր-ճանչին դէմ:

Հազիւ թէ շոգենաւը կանգ առած էր, Օսման նաւապետ նաւակ մը մանելով ցա-մաք ելաւ: Շոգենաւը դիչերը պիտի ան-ցնէր ջրանցքին, հետեւաբար բաւական ժամանակ ունէին եւ նաւապետը կ՚ուզէր օգուտ քաղել քիչ մը զբօսնելու համար քաղաքին մէջ:

Քարափին վրայ եղելով՝ ուղղուեցաւ ծովեզերը գտնուղ գարեջրատուն մը ուր եւրոպացի աղջիկներ կը նուագէին եւ հաւաքուած էին ամէն ազգէ նաւագնաց

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

ա. Թումանեանի ժպտացող ոգին…։

×

Ինչո՞ւմն էր Թումանեանի մեծութիւնը։ Նա՛եւ։

Դեռ 1890 թուականին նա գրեց իր ըսկզբնաւորեալ գործերուն մասին.

« Դէպի ժողովուրդը, դէպի բնութիւնը, դէպի ժողովուրդը… »։

Հայոց գրողներ… »։

Հանճարէ՞ն տարեկան, նա հասել էր այն իմաստութեանը, որ առանց հայրենասիրելու անկարող է մարդ հայրենասէր ըլլալ։ Ապրում էր նա Թիֆլիզում, ճիշդ է, բայց նա իր հոգու բոլոր թելերով կապուած էր իր բնաշխարհին, Լոռուն։

Եւ ոչ միայն Լոռուն։

Ճանաչել էր նա Թաղնում Թիֆլիսը եւ ճանաչարհոդում։

Լոռի, Շիրակ, Անի, Արարատեան դաշտ։

« Բիւրեղեան, խորհրդաւոր ու համայնական են Արարատեան աշխարհի դեղեցկութիւնները », — գրում է նա մի նամակում։

Հանուիրնդ տարեկան, նա նստում է Երեւանի առաջնորդարանի պատշգամբում, «Հանում ու մտորում»։

Պատմական այդ պատշգամբում յեղաշրջում պիտի նստէին Արիմեանը, Ալեքսանդրիկը, Թէքէեանը, Սիամանթօն, Բոլշեւոլը, Տէրեանը, անդամ Ռուսաց վերջին Թագաւորը՝ Նիկոլա Ռոմանովը…

« Հենց հասայ Երեւան… պատշգամբում նստեցինք (ովքե՞ր են եղել հետը, յայտնի չէ… Գ. Մ.), աշուղն էլ մեր հետից մտաւ », — գրում է նա ուսուցչուհի Վարեայ Յանդամբրեանին ու չա – րունակում.

« ես չեմ մոռանայ այդ րոպէն։ Ոտքեքիս տակ, ներքեւ, պղտոր, մռնչալով, ոլորապտոյտ անցնում է պատմական Հը – րազդանը… յիշում եմ Աբովեանի՝ Զանգուին նուիրուած կրակոտ տողերը, յիշում եմ Ալիշանի

Հրազդան, գետակն իմ հայրենի…

… Այն, ինչ աչուղը, Հայոց կոյր աշուղը երգում է.

Գազգաբայից բարձր է Սասունի սարը,
Գազգաբայից դժար է Սասունի սարը,
Իմ խաչն առած ես բարձրանում եմ
Սասունի սարը»…

Ինչո՞ւ ամբողջ երգը դրի չի առել… կամ գուցէ առե՞լ է։

Այս այն պատշգամբն է, ուր Վահան Թէքէեանը գրել է.

Գիշերուան մէջ կը կենաս պատշգամին
վրայ անոր…
Ձերեկուընէ Մասիսն աչքիդ մէջ է դեռ·
Եւ կը խորհիս·— «Հայուքեան Մասիս
իրանն է հզօր,
Եւ Հրազդան՝ իր աղաղակը անմեռ…»։

Հիւր չի գնացել Թումանեանը Լոռի, Շիրակ, Երեւան, ոչ, նա եղել է այդ վայրերում որպէս բնաշխարհի հարազատ զաւակ։

Թիֆլիսում է եղել նա հիւր…։

Թումանեանի մեծութեան ամուր անկիւնաքարերից մէկը։

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՄԲ.— Դրուագներու առաջին մասը՝ «Յառաջ» 23 Ապրիլ 1968, երկրորդ մասը՝ 30 Յունիս եւ 2 Յուլիս 1968։

Ի ՅՈՒՇ ՀԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՊԵՏՐՈՍ ՊԱՊԻԿԵԱՆԻ

Ուշ հասաւ զոյժը եւ տրամութեամբ համակեց հեռաւոր այս ափերուն վրայ ապրող բարեկամներուն սրտերը.— Ճարտարապետ Պետրոս Պապիկեան ոչ եւս է, փակեց իր աչքերը՝ Բատուայի մէջ, կարճատեւ հիւանդութենէ մը ետք։

Ծնած էր Տրապիզոն, բալմանդամ, ազնիւ ընտանիքի մը զաւակն էր։ Թէ նախնական եւ թէ մինչնակարգ ուսումները ստացած էր Մխիթարեան Հայրերուն մօտ, Տրապիզոն եւ Վենետիկ։ Փայլած էր՝ որպէս ուշիմ, ջանասէր եւ հեզա – բարոյ աշակերտ։ 1915ին աւարտած էր ընթացքը՝ Մուրատ–Ռափայէլեան վար – ժարանի։ Ահաւոր տարին էր։ Ինչպէս իր հասակակիցներէն շատեր, ինք եւս՝ մէկ օրուան մէջ, սեւ պահու մը՝ իմացած էր իր սիրելի ծնողքին, եղբայրներուն եւ քոյրերուն կոտորումը։ Այդ պահը՝ բացած էր յարաժամ կոտտացող վէրք մը՝ իր սրտին մէջ։

Մուրատ – Ռափայէլեան վարժարանի տեսչութիւնը եւ Ս. Ղազարու Առաջնորդարանի պաշտամբ ըլլալը, Հոգեվարը զնահատելով իր արժանիքը դրկած էր զինք Բատուայի համալսարանը, ուրկէ վկայուած էր իբրեւ ճարտարապետ։ Թէ՛ ուսանողութեան ընթացքին եւ թէ այնուհետեւ — երկու ընկերներու հետ — օգտակար հանդիսացած էր՝ որպէս ուսուցիչ՝ նոյն վարժարանին մէջ, մանաւանդ այն պատանիներուն, որոնք ահաւոր եղեռնին մէջ որբացած էին։ Տօքթ. Ահարոն Յաչատուրեան մէկն էր այդ որբերէն։ Ահա՛ իր վկայութիւնը, զոր այս տխուր առթիւ ան յղած է մեզի.—

« Երեք Պետրոսներ էին, երբեմ՛ կը։ Հանդուցեալը երիցագոյնն էր։ Երեք հայազարեան ուսանողներ էին։ Պետրոս Պապիկեան կը հետեւէր ճարտարապետութեան, Պետրոս Փիլիպպոսեան՝ բժշկութեան, Պետրոս Մաթոսեան՝ դեղագործութեան։ 1919ի ամառն էր։ Մխիթարեան Միաբանութիւնը հայ տասնապանքի բեկորներէն հաւաքած էր որբեր եւ զանոնք Պոլսէն Վենետիկ տարած, անոնցմով պատրաստելու համար վերապրող սերունդին ուսեալ տարրերը։ Ըսել – եակներ էինք՝ ահեղ փոթորիկէն մազապուրծ, եւ աւելի քան չորս տարիներու ժամանակամիջոց մը՝ ղրկանքի, հալածանքի եւ մահուան մղձաւանջի, որբեր էր մեր ուղեղէն՝ նախատարերքն անգամ ուսմանն։ Անճրկած էին Միխիթարեան Հայրերը.— Ի՛նչ կերպով պիտի կարենային օգնել մեզի, օղտակար դարձնել մեզ՝ մեր դժբախտ ազգին։ Այդ տագնապալից պահուն Տիրէշտակներու նման երեւցան երեք Պետրոսները։ Առաջինը (հանդուցեալը) Թուպիւուէթիւն ուսոյց մեզի, երկրորդը (Փիլիպպոսեան)՝ բնագիտութիւն, երրորդը (Մաթոսեան)՝ տարրագիտութիւն։ Իրենք դիրենք զրկե – ցին արձակուրդէ, զբօսանքէ, եւ եղբայրական հոգածութեամբ ու չունչով պատրաստեցին մեր մրրկահար, զօսացած հոգիները, գործակցութեամբ Միխիթարեան Հայրերու, որոնք ուսուցին մեզի՝ լեզուներն ու տոհմային գիտութիւնները։ Հրաշքի նման բան մը պատահած էր, զարմանք պատճառելով Հայր Վարդան Հայկունիին, որ մեր Տեսուչ Հայրն էր։ Մեր խոպանացած մտքի դաշտը խլրտած էր յոյսի ծիլերով, այնպէս որ դպրոցական վերամուտին, որ կը զուգադիպէր Հոկտեմբերի վախճանին, մենք պատրաստ էինք դիմակալելու Լիկէոնին ուսումնական ծրագիրը։ Այսօր, աւելի քան քառասուն տարիներու անջրպետէ մը՝ կը մտաբերեմ զանոնք՝ յուզումով եւ երախտագիտութեամբ։ Միխիթարեան իսկական սաներ էին, հարազատ հայորդիներ, ո – րոնք մեր ցաւին մէջ — որ իրե՛նց ալ ցաւն էր — եղբայրացան մեզի հետ։ Հիմա, երեքէն երիցագոյնը՝ մահացած է։

Սփիւռքի թերթերէն միայն «Յառաջ»ն է որ արձագանգ եղած է դոյժին։ Ո՞վ ներկայացուց արդեօք, ըստ արժանւոյն, այս աղնիւ դէմքը»։

Համալհարհային առաջին պատերազմի ընթացքին՝ Պետրոս Պապիկեան ատենապետն էր Իտալահայ Ուսանողներու Միութեան։ Սա՝ իր կորովի ղեկավարութեամբ՝ ունեցած էր հայանպաստ ուշագրաւ գործունէութիւն մը, որ արձանագրուած է այն օրերուն հրատարակուող «Արմենիա» պարբերաթերթին մէջ։ Ճարտարապետ վկայուելէ եօք լսի՝ չարունակած էր իր ազգօգուտ գործունէութիւնը՝ յօդուածներ գրելով, բանախօսելով՝ ի պաշտպանութիւն Հայոց ամէնէն արդար դատին, հեռագրեր յղելով կարեւոր անձնաւորութեանց, դիմումներ կատարելով իտալական կառավարութեան, մամլական ասուլիսներ կատարելով, որոնց կ'արձագանգէին տեղական թերթերը։ Իր գրութիւնները, իր բանախօսութիւնները, եւ իր դիմումները անհետեւանք չմնացին, — իտալական Հորհրդարանը հայկական դատին նուիրուած ամբողջական նիստ մը գումարեց։ Յօսեցան՝ օրուան նշանաւոր քաղաքական – պետական դէմքերը, ի չարս որոնց՝ Լուիճի Լուծաղդի, որ պատրաստ էր, միշտ, առաջին գծի վրայ, պաշտպանելու Հայութիւնը։

Ժամանակակից Հայոց պատմութիւնը յօրինողները պարտին նկատի ունենալ նաեւ այն աղնիւ ջանքը՝ զոր կատարեցին Իտալիոյ հայ ուսանողները, յօդուտ մեր դատին։ Պետրոս Պապիկեան եղաւ գլխաւոր մղիչ ուժը այդ ջանքին, որ եթէ, ափսո՛ս, չպսակուեցաւ բաղձալի յաջողութեամբ, իրենք մեղադրելի չէին, քանի որ մեղադրելի էր միջազգային ապարոյր քաղաքականութիւնը, որ թշնամի պարտեալը ոտքի կը հանէր, եւ փոքրիկ, աղնիւ ղաչնակիցը կ'ոտնակոխէր։ Իսկ անակնկալ, իրերայաջորդ դէպքերը կը կոտորէին բոլոր ճակատներու վրայ ջանդիր Հայերու յոյսերը։

«Երանի՛ թէ երկու միւս Պետրոսները — Փիլիպպոսեան եւ Մաթոսեան — մենա – գրութեամբ մը աւելի մանրամասնօրէն պարզէին իրենց ուսանողական չրջանի գործունէութիւնը, յորում այնքան պայծառօրէն պիտի երեւէր Պետրոս Պապիկեանի դէմքը, ոչ թէ փառաւորուելու, այլ օրինակ եւ խրախոյս հանդիսանալու համար՝ արդի համալսարանական ուսանողներուն, իրենց գոհարերող հայրենասիրութեամբ», կը գրէ Տօքթ. Ահարոն Յաչատուրեան։

Համաչխարհային երկրորդ պատերազմէն առաջ՝ Պետրոս Պապիկեան, որպէս ճարտարապետ, կը պաշտօնավարէր Վենետիկի Քաղաքապետարանին մէջ։ Մասնակցած էր Ադրիականի Դչխոն մայր ցամաքամասին կապող եւ ինքնաշարժներու յատուկ կամուրջին չինութեան։ Վենետիկի, Ուտինէի եւ Թրիստէի չրջաններուն մէջ՝ բազմաթիւ ձեռակերտներ ունի։

Քանի մը տարի առաջ՝ իտալացի հոյլ մը ճարտարապետներու հետ մեկնած էր Հայաստան, ուսումնասիրելու համար հինաւուրց երկրին կոթողները եւ միանգամայն արուեստական կերպասի գործարանի մը բացումով օգտակար ըլլալու առաջադրութեամբ։

«Օրհնեալ ըլլայ յիշատակդ, սիրելի Պապիկեան, թրծուած եւ դարբնուած հայրենասիրական նոյն քուրային մէջ եւ սալին վրայ, որ Միխիթարեան դաստիարակութիւնն է։ Կը խոնարհիմ համեստութեամբ դեղեցկացած մեծութեանդ առջեւ», կը գրէ Տօքթ. Ահարոն Յաչատուրեան։

Կը ձայնակցին յուզումով՝ բոլոր դաշտաբակից, հոգեկից եղբայրները։ Ո՛չ նուազ քան կրասերները՝ կրասերագո՛յնը, որուն չնորհեց իր աղնիւ բարեկամութիւնը, որուն տրամադրեց իր դիրքերը — գրական եւ գիտական — չարունակելով առաջին օրերու բարի գործը։

Այս գրութիւնը թող ըլլայ ծաղկեփունջ մը կրասեր եւ կրասերագոյն եղբայրնե – րուն կողմէ, պանդուխտի չիմիդ վրայ։

ՀՐԱՉ ՔԱՉԱՐԵՆՑ

Պէյրութ

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՋԷԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

վանդակին եաեւը, փեղկին եաեւը՝ վանդակին ներսածին չափ՝ դլուխ մը կը նշմարուէր, որու բերանը եւ օդակը մի – այն կ'երեւէին։ Իսկ մնացորդ մասը սեւ քողով ծածկուած էր։ Սեւաթոյր լանջա – կով մը կ'ընդունչմարկիր նաեւ հագիւ թէ նշմարելի կերպարանք մը որ սեւ պա – տանքով մը ծածկուած էր։ Այս դլուխը հետդ կը խօսէր, բայց չէր նայեր եւ ոչ ալ կը ժպտէր քեղի։

Եաեւէդ եկող լոյսը այնպիսի կերպով արտադրուած էր, որ քու կերպարանքդ անոր սեւ՝ եւ անոր կերպարանքը քեղի հետդ կ'երեւէր։ Այս լոյսը խորհրդանշան մըն էր։

Սակայն այդ փեղկին ծակէն աչքերդ անյագաբար կը սուղէին դէպի ներս ուր ոչ ոք կրնար նայիլ։ Սեւազդեստ կերպարանքին բոլորտիքը բոլորովին ամայի եւ թափուր էր։ Աչքերովդ կը դննէիր չորս կողմը եւ կ'աչխատէիր նշմարելու ինչ որ կը չրջապատէր երեւոյթը։

Քանի մը րոպէէն եաք կը դիտէիր թէ բան մը չես տեսներ։ Տեսածդ էր դիչերային մթութիւն, դատարկութիւն, խաւար, դերեզմանական չողիի մը հետ խառնուած ձմեռնային մշուշ մը, տեսակ մը ահռելի հանդարտութիւն, լռութիւն մը ուր ոչինչ, եւ ոչ հառաչանք մը կը լսուէր, սասեր մը ուր ոչինչ, եւ ոչ իսկ ուրուականներ կը նշմարուէին։

Տեսածդ վանքի մը ներսն էր։

Այն տխուր եւ տախտակատեսիլ տու – նին ներսն էր որ Մշտնջենական Երկրպագութեան պերճարուեստներուն (*) վանքն էր։ Այն օթեակը՝, ուր կը դտնուէիր, վանքին խօսարանն էր։ Իսկ ձայնը, ա – ռաջին անգամ հետդ խօսող ձայնը չրջանաւոր պահարանի տեսչուհիին ձայնն էր, այս կրօնուհին անչարժ եւ լռիկ մնչիկ պատին միւս կողմը նստած էր քառակուսի պատուհանին քով, զոր կրկին պահանակի պէս կը պաչտպանէին երկաթէ վանդակն եւ բիւրաւոր ծակեր ունեցող տախտակը։

Վանդակաւոր օթեակը մթին կ'երեւէր, նման մըն էր։

Սակայն այդ փեղկին ծակէն աչքերդ անյագաբար կը սուղէին դէպի ներս ուր ոչ ոք կրնար նայիլ։ Սեւազդեստ կերպարանքին բոլորտիքը բոլորովին ամայի եւ թափուր էր։ Աչքերովդ կը դննէիր չորս կողմը եւ կ'աչխատէիր նշմարելու ինչ որ կը չրջապատէր երեւոյթը։

Քանի մը րոպէէն եաք կը դիտէիր թէ բան մը չես տեսներ։ Տեսածդ էր դիչերային մթութիւն, դատարկութիւն, խաւար, դերեզմանական չողիի մը հետ խառնուած ձմեռնային մշուշ մը, տեսակ մը ահռելի հանդարտութիւն, լռութիւն մը ուր ոչինչ, եւ ոչ հառաչանք մը կը լսուէր, սասեր մը ուր ոչինչ, եւ ոչ իսկ ուրուականներ կը նշմարուէին։

Տեսածդ վանքի մը ներսն էր։

Այն տխուր եւ տախտակատեսիլ տու – նին ներսն էր որ Մշտնջենական Երկրպագութեան պերճարուեստներուն (*) վանքն էր։ Այն օթեակը՝, ուր կը դտնուէիր, վանքին խօսարանն էր։ Իսկ ձայնը, ա – ռաջին անգամ հետդ խօսող ձայնը չրջանաւոր պահարանի տեսչուհիին ձայնն էր, այս կրօնուհին անչարժ եւ լռիկ մնչիկ պատին միւս կողմը նստած էր քառակուսի պատուհանին քով, զոր կրկին պահանակի պէս կը պաչտպանէին երկաթէ վանդակն եւ բիւրաւոր ծակեր ունեցող տախտակը։

Վանդակաւոր օթեակը մթին կ'երեւէր, վանդակի խօսարանը աչխարհի կողմէն մէկ պատուհան ունէր միայն, իսկ վանքին կողմէն բնաւ չունէր։ Պէտք է որ օտարները բան չկարենային տեսնել այս նուիրական տեղը։

Սակայն այս մթութեան անդիի կողմը բան մը կար, լոյս մը կար· այս մահ – ուան մէջ վանք մը կար։ Այդ վանքը թէեւ ուրիչ վանքերէ աւելի փակուած է, կ'ուզենք սակայն ներս մտնել, ընթերցողն ալ մեր հետը առնել եւ, առանց չափը մոռնալու, ըսել այնպիսի բաներ զոր պատմիչները տեսած չեն բնաւ, հետեւաբար եւ ոչ ալ ըսած են երբեք։

ԳԼՈՒԽ ԺԷ.

ՄԱՐԹԷՆ ՎԵՐԿԱՑԻ ՎԱՆԱԿԱՆ ՄԱՐԴԸ

Այս վանքը, որ երկար տարիներէ ի վեր փիքիլիսի գլուխը հաստատուած էր եւ տակաւին կը կենար 1824ին Մարթէն Վերկայի վանական կարգի պերճարուեստներու կուսարան մըն էր։

Հետեւաբար այս պերճարուեստները ոչ թէ պերճարեաններու պէս (Բլէմվո – յի (**) այլ պենէտիքթեաններու (***) պէս Սէթոյի (****) կը յարէին։ Ուրիչ խօսքով ըսենք, ոչ թէ սուրբ Պերնարի, այլ սուրբ Պենուայի հետեւորդներն էին ասոնք։

Ով որ փոքր ինչ հառորներ խառնած է, դիտէ թէ 1425ին Մարթէն Վերկա պերճարուեստներու – պենէտիքթուհիներու միաբանութիւն մը հաստատեց, որուն կեդրոնական վանատունը Սալամանթի, իսկ ճիւղը Ալքալայի մէջ էր։

Այս միաբանութիւնը Եւրոպայի բոլոր պապական երկիրներու մէջ ճիւղեր արձակած էր։

Կրօնական ուխտի մը հետ պատուաս – տուիլը անսովոր բան մը չէ լատինական եկեղեցիին մէջ։

(Շար.)

(*) Սէն Պենուայի ուխտին կրօնուհիները Պերնարտուհի կ'անուանուին՝ Սէն Պերնար այս ուխտը բարեկարգած ըլլալուն համար։

(**) Քլերվօ Ֆրանսայի Օպ նահանգին մէջ աւան մըն է։ Ժամանակին Պենէտիքթեան կրօնաւորները այս աւանին մէջ երեւելի վանք մը ունէին որու հիմնադիրը եղաւ Սէն–Պերնար 1115ին։

(***) Պենէտիքթեան կ'անուանէին վեցերորդ դարուն մէջ Սէն Պենուայի (սուրբ Պենէտիքթոս) հաստատուած վանական ուխտին միաբանները։

(****) Սիթոյի ուխտը 1109ին ծնաւ Սէն Պենուայի ուխտէն ծագում առնելով։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը, Այրի Տիկ. Սիրվարդ Աւագեան, Այրի Տիկ. Մարգրիտ Աւագեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (28 Յուլիս) Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, նորոգ վախճանեալ, Տէսինի Հոգեւոր Հովիւ

ՎԱՐԱԳ Քհնյ. ԱՒԱԳԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ այս յիշատակի արարողութեան:

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Բիլան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (28 Յուլիս) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

×

Տէր եւ Տիկին Օհաննէս Ղուկասեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սերոբեան, Տէր եւ Տիկին Սիմոնեան եւ Մուշմուլեան ընտանիքը կը ծանուցանեն որ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի Յուլիս 28ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց զաւկին եւ քրոջ՝

ԱՆՆԻԿ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն հանգուցեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (27 Յուլիս) երեկոյեան ժամը 9ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ"

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ՊՕՄՈՆ.— Սերժ Սարգիսեան,
Յ. Տէր-Վարդանեան
ՍԷՆ-ԼՈՒ.— Ս. Գինոսեան,
Կ. Յովսէփեան
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յ. Արզումանեան,
Հայկ Սարգիսեան
ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան,
ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ.— Ս. Աւտոյեան,
Յ. Էսկիճեան

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

28 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, «Քոյրերու» Մոնտըրու դաշտին մէջ, Լիոնէն 17 քիլմ. հեռաւորութեամբ Պէյնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ձախ, Ռիւ տիւ Միտի:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ: Առատ պիւֆէ, մատչելի դիներով:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 10ին Փլաս Կիշարէն: Կէսօրէ ետք առնել Լաֆոն օթոքառը Լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ կայարանը:

ՕՐ. ՏԱԼԻԼԱ ԿԼՈՐԻԿԵԱՆ
եւ
Պ. ՄԻՆԱՍ ՀԱՆԸՄԵԱՆ
Ամուսնացած

Կնքահայրութեամբ
Պ. ՆՈՐԱՅՐ ՄՈՒԽՊԻՐԵԱՆԻ
Փարիզ, 20 Յուլիս 1968

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները «Կայանի Օրուան» առթիւ (Յուլիս 14).— Պ. Տէրոյեան (Մարսէյլ) 110 (եւ 5 լիթր օղի հանդէսի պիւֆէին), Կապոյտ Խաչի Լիոնի մասնաճիւղ, Օր. Աստղիկ Առաքելեան, Տէր եւ Տիկին Պասմէն (Լիոն), Պ. Նուպար Նիկողոսեան, Տիկին Միհալէճեան եւ մայրը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մատթէոսեան, Տէր եւ Տիկին Տիւյմէճեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գալֆայեան, Տէր եւ Տիկին Ներսէսեան, Տիկին Հրանուշ Գազազեան, Տէր եւ Տիկին Ներկիզեան (Լիոն), Տիկիններ Մարկարեան, Պ. Ղազարեան (Լիոն), Պ. Իւկմէճեան (Լիոն), Տիկին Սարգիսեան (Ժանթիյի) հարիւրական:

Տիկին Հայկ Սերէնկիւլեան 210, Տէր եւ Տիկին Սապունճեան 200, Տէր եւ Տիկին Գիւրգէտէն (Կրընոպլը) 250, Փափազեան եղբարք (Լիոն) 200, Պ. Մամաս (Լիոն) 150 Ֆրանք:

(Շար.)

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ անհրաժեշտ յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Մեկնում Փարիզի խումբի

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստոս 1ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին, ժամը իրիկուան 7ին (Սքուառ Մոնթոլոն):

×

Լիոնի խումբ

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 1ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշի կայարանը՝ ժամացոյցին տակ, ժամը 4ին:

×

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն-Փեռաշ կը հասնի ժամը 8,53ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈՒ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներրքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՀԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՈՒՐԲԱԹ 26 ՅՈՒԼԻՍ
VENDREDI 26 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11271 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.271

ՀՐԱԺԵՇՏԻ ԽՕՍՔ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ

ԽՄԲ.— Ստորեւ կը հրատարակենք Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին խօսքը, արտասանուած Երեքշաբթի, Յուլիս 23ին, Կրանթ'Օթէլի ճաշի աւարտին:

Դէպի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին մեր վերադարձի ճանապարհին, մեր սիրտը լեցուն է ուրախութիւններով: Արդարեւ ո՞վ պիտի կրնայ չափել ուրախութիւնը Հայոց Հայրապետի մը, որ փնտռելու ելլելով իր ցրուած հօտը, իր պանդուխտ զաւակները, հեռու աշխարհներու ճամբաներուն վրայ կը գտնէ զանոնք ամբողջ, կենսունակ ու բարօր, հաւատարիմ իրենց պապերու սուրբ հաւատքին, իրենց Մայր Եկեղեցիին ու անոր Աստուածակառոյց կեդրոն Ս. Էջմիածնին, հաւատարիմ իրենց ազգային մշակոյթին եւ իրենց հինաւուրց հերոսական երկրին, այժմու վերածնած Մայր Հայաստանին:

Աւստրիոյ մայրաքաղաքէն մինչեւ Միացեալ Նահանգներ, Քանատա, Արժանթին, Ուրուկուայ եւ Պրազիլ, մեր բարեպաշտ ու հայրենաբաղձ ժողովուրդի զաւակները, բոլորը անխտիր, հաղարներ եւ տասնեակ հաղարներ սիրով, կարօտով ալեկոծեալ սրտերով, իրենց հոգիները բացին ցնծագին աղաղակներով, ստանալու համար ողջոյն Հայոց աշխարհէն եւ օրհնութիւն Փրկչի իջման սուրբ սեղանէն, որ իրենց կը բերէր անձամբ Հայրապետը Ամենայն Հայոց:

Անգամ մը եւս համոզուեցանք թէ մեր ժողովուրդը ոգեկան հզօր մարմին մըն է, որուն մէջ կայ ու անշէջ կը մնայ խորհուրդը մշտանորոգ կեանքին եւ յաւերժութեան: Կը վերադառնանք Մայր Աթոռ, մխիթարուած ու զօրացած, եւ հրպարտ, որ ծառան ենք նման ժողովուրդի մը: Ու կը վերադառնանք առաւել ամրապնդուած եւ լաւատես դէպի Հայոց ապագան եւ մանաւանդ դէպի Ս. Էջմիածնի կենարար առաքելութիւնը ի Հայաստան եւ ի սփիւռս աշխարհի:

Բոլոր այն հայ համայնքները զորս այցելեցինք, տեղագրին գործունէութեան մէջ գտանք կրօնական, կրթական եւ մշակութային տեսակէտներէ: Վիէննայի, Նիւ Եորքի, Տիթրոյթի եւ Պ. Այրէսի մէջ նորակառոյց եկեղեցիներ օծեցինք. Լոս Անճելոսի եւ Մոնթրէալի մէջ հիմնաքարերը օրհնեցինք նոր կառուցանելի եկեղեցիներու, իսկ Պ. Այրէսի եւ Սան Փաւլոյի Օղասկօ թաղին մէջ օրհնեցինք հողը, ուր շուտով պիտի բարձրանան երկրորդական վարժարան մը եւ կրթական-մշակութային հաստատութիւն մը: Այցելեցինք ու մեր օրհնութիւնը տարինք Լոս Անճելոսի երկու ամէնօրեայ վարժարաններուն եւ Պ. Այրէսի, Մոնթէվիտէոյի ու Ս. Փաւլոյի Հայոց բազմաթիւ վարժարաններուն: Մխիթարական է յոյժ, ամբ հայ վարժարաններու Պ. Այրէսի մէջ, ուր ներկայիս կը գործեն հինգ նախակրթարաններ եւ երեք երկրորդական վարժարաններ, շուրջ 1500 աշակերտներով: Գնահատելի են նաեւ ճիգերը որ ի գործ կը դրուին Միացեալ Նահանգաց մէջ, կիրակնօրեայ հայ վարժարաններու կազմակերպութեամբ: Ամէն տեղ, առաւել կամ նուազ չափով, մեր եկեղեցիներու եւ այլ կազմակերպութիւններու շուրջ կը ծաւալին կրօնական, մշակութային, ազգային դաստիարակչական եւ հայրենասիրական աշխատանքներ:

Հայ սփիւռքի առջեւ այժմ դրուած սեպուհ հարցը, տարակոյս չկայ թէ ազգապահպանման գործն է, որուն կազմակերպման համար պէտք է մէկտեղուին բոլոր կենդանի ուժերը անխտիր. պէտք է կեդրոնացուին բոլոր հնարաւոր միջոցները նիւթական, իմացական եւ բարոյական, ներշնչման աղբիւր ունենալով հայ քրիստոնէական հաւատքը, հայ ազգային մշակոյթը եւ վերածնած մայր երկրի լուսաւոր իրականութիւնը: Սփիւռքի մեր ժողովուրդը, յատկապէս երիտասարդ սերունդները անհրաժեշտ է դաստիարակել քրիստոնէական ոգիով Հայաստանեայց եկեղեցւոյ հովանիին ներքեւ, անհրաժեշտ է լուսաւորել անոնց դիտակցութիւնը հայ մշակոյթի հին ու նոր արժէքներով, անհրաժեշտ է անոնց շրթներուն վրայ կենդանի պահել մեր մայրենի լեզուն, անհրաժեշտ է նաեւ ոգեշնչել զանոնք վերածնած Հայոց հայրենիքով ու անոր առաւել պայծառ ապագայով: Գիտենք թէ սփիւռքի մեր զաւակներէն շատեր, այլ կարգի հարցեր եւս կ'առաջադրեն հետապնդել հեռաւոր յոյսերով տոգորուած: Իբրեւ Հայոց Հայրապետ մենք առարկութիւն չունինք, սակայն կը կամենայինք յիշեցնել, թէ իմաստուն եւ դրապէս շինարար գործելակերպ պիտի ըլլար եթէ մեր բոլոր զաւակները անխտիր, համազգային միասնութեամբ եւ համերաշխութեամբ, իրենց ուժերը եւ միջոցները կեդրոնացնէին ազգապահպանման եւ յատկապէս հայ կրթական գործին վրայ. կը խորհինք թէ յամենայն դէպս օգտակար կ'ըլլայ որդեգրել գործելու այնպիսի եղանակ, որ այսօր ոչ իրագործելի գաղափարները եւ ծրագիրները, արգելք չհանդիսանան ազգապահպանման համազգային ճիգերուն եւ ծրագիրներուն, որոնց կենսագործումը հնարաւոր է մեր օրերուն: Այսօրուան գործը պէտք չէ վաղուան յետաձգել, իսկ վաղուան գործը պէտք չէ խանգարէ այսօրուան գործին:

Մխիթարուած ենք նաեւ որ սփիւռքի ամբողջ տարածքին վրայ հետզհետէ կը յստականայ եւ կը բիւրեղանայ մեր ժողովուրդի դիտակցութիւնը Հայաստանեայց Եկեղեցիի միութեան եւ անբաժանելիութեան վերաբերեալ, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հոգեւոր վերին իշխանութեան ներքեւ: Հետզհետէ անհարազատ կը դառնայ ամէնուն համար հակէջմիածնական բաժանարար գործելակերպը. հետզհետէ տիրական կը դառնայ եկեղեցական կանոնական դարաւոր ըմբռնումը, թէ մէկ է հայ հաւատացեալ ժողովուրդը, մէկ է Հայաստանեայց Եկեղեցին, մէկ է անոր նուիրապետութիւնը Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան իշխանութեամբ միակ գլուխը եւ կեդրոնը մեր եկեղեցւոյ մարմնին եւ նուիրապետութեան: Սփիւռքի մեր զաւակները եւ բոլոր հասարակական հոսանքները այս ճշմարտութեան լոյսին հասած են արդէն: Կը մնայ որ Անթիլիասի մեր եղբայրները եւս վերադառնան մեր սուրբ եկեղեցւոյ միութեան դարաւոր սկզբունքին: Անթիլիասի Կիլիկեան Աթոռը չի կրնար հայ եկեղեցւոյ գլուխը ըլլալ. անոր իշխանութիւնը կը տարածուի միմիայն այն թեմերուն վրայ, որ իրեն փոխանցուած են 1929ին Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Գէորգ Ե.ի հաճութեամբ եւ օրհնութեամբ եւ Երուսաղէմի Պատրիարք Եղիշէ Դուրեանի կարգադրութեամբ:

Մենք անշեղ կերպով կը ղեկավարուինք մեր երջանկայիշատակ նախորդներուն ոգիով եւ կ'ընդունինք Անթիլիաս հաստատուած Կիլիկեան Աթոռի գոյութիւնը եւ կազմակերպութիւնը իբրեւ անբաժանմասը մեր եկեղեցւոյ մարմնին եւ նուիրապետութեան, իր ուրոյն եւ ինքնավար տեղական իշխանութեամբ ու իրաւասութիւններով պայմանաւ որ ան յարգէ իրեն շնորհուած իշխանութեան սահմանները եւ ի սպառ հրաժարի Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին հակադրուելու իր վերջին տարիներու մտայնութենէն: Մենք հայրական սիրով պիտի սպասենք որ Անթիլիաս խօսքէն գործի անցնի եւ վերջապէս սկիզբ առնէ բաժանեալ հատուածներու վերադարձը դէպի օրինականութիւն եւ միութիւն:

Մեր ուղեւորութեան ընթացքին, բացառիկ յուզումի պահեր ապրեցանք Լոս Անճելոսի եւ Սան Փաւլոյի մէջ, նոր կառուցուած հայ նահատակաց յուշարձաններու առջեւ: Երկուքն ալ կը բարձրանան քաղաքային հրապարակներու վրայ եւ կը հանդիսանան մեր կարծիքով յաջող գործեր գեղարուեստական տեսակէտէ եւս: Մեր այցը այս յուշարձաններուն, եղան մեծապէս հանդիսաւոր, բազմահազար ժողովուրդով: Ներկայ եղան նաեւ քաղաքապետները, որոնք խօսք առնելով փառքը հիւսիսեցին երէկ նահատակուած սակայն այսօր վերածնած մեր ազգին: Մեր այս այցելութիւնները մասնաւոր իմաստ ստացան եւ փոթորկեցին բոլորիս սրտերը, մանաւանդ որովհետեւ նոյն օրերուն մեր ժողովուրդը կ'ոգեկոչէր յիշատակը Սարդարապատի հերոսներուն, որոնց սուրբ արիւնով, 1915ի Ապրիլեան Եղեռնը, 1918ի Մայիսեան յաղթանակով պսակուեցաւ: Վերադառնալով Մայր Հայրենիք, սփիւռքի մեր պանդուխտ զաւակներուն սրտագին ողջոյնը պիտի տանինք Ծիծեռնակաբերդի եւ Սարդարապատի յուշարձաններուն: Եւ պիտի տանինք նաեւ հայաստանցի ձեր եղբայրներուն եւ քոյրերուն, վկայութիւնը թէ այսօր, ինչպէս Մայր Երկրի նոյնպէս եւ սփիւռքի մէջ Հայութիւնը տոգորուած է նոյն ապրումներով եւ մտորումներով հայ հայրենիքի ներկային եւ ապագայի նկատմամբ:

Ազգերու պատմութիւնը իրար յաջորդող հանգրուաններու շղթայ մըն է: Ապագան կապուած է անցեալի ժառանգութեանց, ներկայի միջոցաւ. չտեսնել ու չհասկնալ ներկան, չգնահատել ու չնպաստել անոր զօրացման, կը նշանակէ չաշխատիլ ապագայի համար: Այսօր, Հայաստանեայց Եկեղեցին եւ հայ ժողովուրդը կը գտնուին պատմական բախտորոշ մէկ հանգրուանին վրայ հոգեւոր, ազգային եւ հայրենական վերաշինութեան ու ամրապնդման: Ի մասնաւորի Հայաստանի ձեր եղբայրները եւ քոյրերը, այսօր աւելի քան երբեք ոգեշնչուած են ու զօտեպընդուած իրենց հերոսական պատմութեան շունչով, իրենց բազմադարեան մշակոյթի ժառանգութեամբ, իրենց հայրենիքի գերագոյն շահերու դիտակցութեամբ եւ իրենց ազգային արժանապատուութեան ու հպարտութեան զգացումով:

Մեր Մայր երկրի մէջ, տնտեսական, մշակութային եւ քաղաքաշինական լայնածաւալ զարգացման զուգընթաց, այսօր պայծառօրէն կը ծաղկի նաեւ ազգային ինքնաճանաչման ու ինքնակերպման ոգին: Ամենայն Հայոց ապագան կը դարբնուի Հայոց մայր հողի վրայ, ներկայ իրականութեան հաստատուն պատուանդանին վրայ չարքաշ, շինարար եւ ստեղծարար աշխատանքովը հայրենաբնակ ձեր եղբայրներուն:

Մեր ժողովուրդի այս յառաջընթաց զարգացման ճամբուն վրայ, Ս. Էջմիածինը այսօր, ինչպէս հազար վեց հարիւր տարիներ եւ աւելի, կը գտնուի իր պատմական առաքելութեան ուղիղ գծին վրայ, իր հարազատ ժողովուրդի եւ Մայր երկրի կողքին անոնց հիմնական եւ յաւիտենական շահերուն ծառայելու ուխտով:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, այսօր է եւ յաւէտ պիտի ըլլայ, ինչ որ եղած է ի սկզբանէ, այսինքն վէմ հաւատքի, լոյս հոգիներու եւ պաշտպան հայրենեաց:

«Էջմիածինն ի հօրէ եւ լոյս փառաց ընդ նմա», «ի վերայ աջոյն եւ սրբոյ Էջմիածնի ամենայն ազգն Հայոց կապեալ կայ»:

Կեցցէ հայ ժողովուրդը
Փառք Սուրբ Էջմիածնին:

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ ԾԱՆՐ ՏԱԳՆԱՊ ՄԸ ՈՒՆԵՑԱՒ

Քանի մը օր է որ ընկ. Շաւարշ Նարդունիի առողջական վիճակը անակնկալօրէն ծանրացած է եւ փոխադրուած Մարսէյլի մէկ բուժարանը: Շաւարշ Նարդունի աւելի քան երեք ամիս է կը հանդիսանար հարաւային Ֆրանսա եւ վերջերս Մարսէյլ կը գտնուէր, ուր անմիջական դուրգուրանքը կը վայելէր ընկերներու եւ բարեկամներու: Ուրբաթ առաւօտ կը հեռաձայնէին Մարսէյլէն թէ գիշերը վիճակը ծանրացած է եւ մասնագէտ փրոֆեսէօրներն ու խնամող բժիշկները լաւատես չեն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ԿՐԹ. ԾՐԱԳԻՐԸ

ԷՏ. ՖՕՌԻ ՃԱՌԸ

Շատ կը սպասուէր Ազգ. Ժողովի Զորեքշաբթի օրուան նիստին, որու ընթացքին Լուսաւորութեան նախարար՝ Էտկառ Ֆօռ պիտի պարզէր ուսումնական վերամուտի բարեփոխման իր ծրագիրը: «Իշխանութիւնը պէտք է ձեռք առնէ երեւակայութիւնը» ըսաւ նախարարը, բարեփոխելով Օտէոնի ճակտին գրուած նշանախօսքը «գրաւման» օրերուն (Երեւակայութիւնը ձեռք առաւ իշխանութիւնը): Նախարարը կ'ուզէ ժողովրդավարացնել ուսումը, մէկ կողմ նետել հինաւուրց մեթոտները, Նափոլէոնէն մնացած եւ նոր զարկ տալ, զերոյէն մեկնելով: Նախարարը գիտէ որ անձկոտ հարց մըն է վերամուտը:

Էտ. Ֆօռ ալ «մասնակցութեան» մասին կը խօսի, բառ մը որուն տարողութիւնը եւ գործադրութեան ձեւը հանելուկի վիճակի մէջ կը մնան: Ֆօռ կ'ուզէ «մարդկային անձնաւորութիւն մը եւ չափ մը տալ համալսարաններուն» եւ պատերէն դուրս հանել «Երկրորդական ուսումը»:

Բարձրագոյն ուսման սենտիքան (Սնէ. Սիւփ) զոհացած չէ սակայն նախարարին ըսածներէն եւ կը շեշտէ «միշտ պատասխան չկայ մեր հարցումներուն»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓՐԱԿԱՅԻ մէջ խորհրդաւոր մթնոլորտ մը կը տիրէ եւ ոչ ոք կրնայ ըսել թէ ի՞նչ կ'անցնի կը դառնայ եւ ո՞ւր կ'անցնի կը դառնայ: Մոսկուա ուզած է որ ապահովութեան արտակարգ միջոցներ ձեռք առնուին եւ չըսուի հանդիպումին վայրը, տրուած ըլլալով որ Պոլիտբիւրօն իր ամբողջ կազմով տեղափոխուած է:

ԱՆՐԻ ՊԵՆԱԶԷ աշխատակից Օոոռի, մեռաւ առջի օր, 71 տարեկանին յետ գործողութեան: Ողբացեալը հմուտ լրագրող, եղած է նաեւ անկեղծ բարեկամ Հայերուն եւ անոնց դատին: Երբեք չէ մերժած իր մասնակցութիւնը բերել Հայերու ի նպաստ որեւէ ձեռնարկի անձամբ կամ իր գրիչով: Վերջին տարիներուն քանի մը անգամ «Իմ տեսակէտս» գրութեան մէջ, խօսած է Հայերու մասին եւ ձաղկած Թուրքերը: Թաղումը կը կատարուի Շաբաթ օր Ռոան (Լուառ):

«... ԱՅՍ ՀՄՈՒՏ, ՀԱՆՃԱՐԵՂ ԼՈՒԵՑԻՆ...»

ԴՐՈՒԱԳՆԵՐ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆԻ ՄԱՍԻՆ

1908 *Թուականին, Յուլիս ամսին, Յովհաննէս Թումանեանի տանը, Դսեղում, կռիւ էր ընկել։*

Եղբայրները պիտի բաժանուէն։

« Ես պարզ տեսնում եմ, որ դուք բաժանւում էք, — *գրում է բանաստեղծը Թիֆլիզից*, — ... էնպէս արէք, որ ձեր մէջ ոչ մի ադմուկ դուրս չգայ։ Ամօթ է... »։

« ... Առհասարակ մարդուն զրկելը վատ բան է, բայց ախպերը ախպօր երբեմ չպէտք է զրկի։ Աշխարհում ամէն բան աշխատելու եւ գտնելու բան է, ախպեր չեն ծախում ոչ մի տեղ... »։

Գուցէ ոչ մի նամակ, ոչ մի գործ այնպէս չի բացայայտում մեծ Լուեցու նահապետական մարդու պայծառ հոգին, ինչպէս այս նամակը։

Թող օրհնուած լինի նրա գրողն էլ, պահողն էլ...

Այս պատուական եւ պատմական նամակում Թումանեանը դեռ գրում է։

« ... Իսկ ես իմ կողմից ամէն տեսակ ձեզ կ'օգնեմ։ Ի հարկէ, ոչ մի բան չեմ ու-զում ձեզանից — ինչ ուզէք, էն էլ ձեզ կը տամ իմ ունեցածից... »։

« ... Մի բան աւել, մի բան պակաս — դատարկ բան է, բայց մարդու ճամուսն ու ախպօր կամ տան սէրը մեծ բան է...»։

Լոյս դառնաս, Թումանեան, ինչպէս որ լոյս դարձար...։

×

« Արեւի պէս ճայէք աշխարհին » — *ասել է մի տեղ Թումանեանը պատանի դրողներին։*

Այսօրուայ նորարարները կը նախանձէին այս պատկերին։

Եւ այս հզօր պատգամը վերաբերում է բոլոր սերունդների երիտասարդ դրողներին։

Մի՞յն երիտասարդ դրողներին։

Իսկ ինչո՞ւ ոչ ընդհանրապէս դրողներին եւ բոլոր արուեստագէտներին...

Իսկ ինչո՞ւ ոչ բոլոր մարդկանց։

Մարդի՛կ, արեւի պէս նայէք աշխարհին...։

×

Աբովեանի նման մեր մեծ Լուեցին նոյնպէս իր լաւագոյն ցանկութիւններն ու յոյսերը կապել է Ռուսաստանի հետ։

Այս յոյսերով ու ցանկութիւններով էլ նա փակեց իր աչքերը։

Նա հոգեպարին հրճուանքով աչքը չի փակել դժուարութիւնների առաջ, սակայն երբեն յատուկ պայծառ լաւատեսու-թեամբ գործը անուշի է կապել։ 1912 *Թուականին նա գրում է։* « Ռուսաստա-նում մենք ունեցել ենք եւ կարող ենք ունենալ կուլտուրական մաճառում։ Եւ ես համաձայն չեմ էն ողբերի ու ողբասացների հետ, թէ մենք կորչում ենք մաճառման մէջ։ Էդ տրտունջները պէտք է բացատրել գլխաւորապէս աւելի առաջ գնալու տենչանքով։ ընդհակառակն, մի յետադարձ հայեացք կը համոզէր, որ հէնց ազգային տեսակէտից երբեմ էնքան ուժեղ չենք եղել, ինչպէս էսօր »։

Ջմռռանք, 1912 Թուականին...։

×

« *Աղբիւր-տարապ* » *խմբագիրը պարոն Տիգրան Նազարեանի է՛ւ տխուր է՛ւ զբաւարձալի պատմութիւնը։*

Թումանեան – Նազարեան դրչմարտը Թումանեանի փայլուն յաղթանակներից մէկն է։

Ի՞նչ է պատահել։

Սունդուկեանի մահից յետոյ Տիգրան Նազարեանը յիշողութիւններ է գրում եւ տպում «Մշակ»ում՝ Սունդուկեանի մասին։

Իր յիշողութիւններում Նազարեանը « հասնում է այնտեղ », *որ գրում է, թէ* « հանգուցեալ Սունդուկեանը ուզում էր իմ ձեռքը համբուրի — ես չթողեցի... »։ *Փչոց։*

Վրդովմունքով է արձագանգում Թումանեանն այս յօդուածին։ Նա մի լաւ քարտաղնիք է սարքում Նազարեանի դէմքին եւ իր դառն խօսքը վերջացնում է այսպէս. « ... Նշանաւոր մարդուն հասկանալն ու նրա կեանքից յիշողութիւն – ներ տալը ձեր բանը չէ։ Իզէք մեծ դա – գաղների վրայից ու ձեզ բարձրացնելու համար որոնէք ուրիշ պատուանդան »։

Իր պատասխանում, Թումանեանի խօս-քերով՝ « պարոն Նազարեանը մի բան է անում, որ շատ աւելի վատ է, քան առա-ջինը »։

Այս անգամ նա պնդում է, որ Սուն – դուկեանն է եղել իրեն հովանաւորողն ու ներչնչողը, եւ որ «պարոն Նազարեա-նը մինչեւ էսօր ինչ որ արել է՝ արել է Գ. Սունդուկեանի ներշնչումով»։

« Ես կարծում եմ՝ աւելի լաւ կը լինի թողնէինք հանգուցեալի դրամատուրգը համբուրած լինէր Պ. Նազարեանի ձեռքը, — *գրում է Թումանեանը*, — «որովհետեւ էս աւելի վատ է եւ անպայման աւելի վատ »։

Պարոն Նազարեանը «պատմութեան ա-նունից սպառնում է...» — *Ի՞նչ է սպառ-նում, հասկանալի չի լինում, որովհետեւ* «պարզ չի խօսում, որ իմանաինք ինչ է ասում»։ *Թումանեանը թուելով Տ. Նա – զարեանի հնարածը, ուռուցիկ տիտղոս – ները ու կոչումները, աւելացնում է.* «Վերջապէս մի մարդու, որ դեռ 13 տա-րեկան թարգմանել է Հոմերոսը եւ որի մկրտութեան օրը 15·000 ձու է կոտրուել, էս տեսակ մարդու վայել է, որ աւելի պարզ ու համարձակ խօսի »։

Պարոն Տիգրան Նազարեանի փոխարէն պարզ ու համարձակ խօսում է պարզ ու համարձակ Լուեցին։

« Ե՞ս պէտք է լինեմ պատմութիւնից վախեցողներից մէկը, — *բացականչում է նա*, — ահա ես կանգնած եմ մէջտեղը ու տեղի չեմ տալու ոչ մի բայլ, միշտ իմ խօսքերի ու գործերի տէրը»։

Այսպէս էր նա։

×

Այնուամենայնիւ նորից «Մշակ»ի Դրամփեանի եւ «Հովիտ»ի Ս. Հ-ի մասին։

Սրանք այն հերոսներն են, որոնք մե-ղադրել են Թումանեանին բանադրու-թեան մէջ

Ոչ աւելի, ոչ պակաս։

«Գառնիկ ախպեր»ը, «Շունն ու կա – տուն», «Անբախտ վաճառականներ»ը, «Մի կաթիլ մեղր»ը եւ Թումանեանի բա-զում ժողովրդական աւանդութիւններն ու հէքեաթները... «դողացուած են»։

Այս հերոսները տղերի, մտքերի, պատկերների դողութեան մէջ չեն մե – ղադրում Թումանեանին, դա հնարաւոր չէ, նրանք գոնում են, որ « ... ժողո – վրդական ստեղծագործութիւններն առ – նում են ու չնչին փոփոխութիւններով կամ բառացի հրապարակում իբրեւ իրենց ինքնուրոյն գրուածք»։

Սիրա պէտք է, որ դիմանայ։

« ... կ'ասեն՝ վերցրել էք բառացի Էս ինչից։ Ցոյց կը տամ, որ չէք վերցրել... Կ'ասեն թարգմանել էք։ Ցոյց կը տամ, որ թարգմանութիւն չի... կ'ասեն ինչո՞ւ չէք վրէն գրում՝ ժողովրդական։ Թուա-կանով, տեղով, էջով ցոյց կը տամ, որ գրել էք վրէն ժողովրդական։ Միեւնոյնն է, նրանք իրենցը կը շարունակեն»։

Համոզելու համար Դրամփեաններին, Թումանեանը բերում է Պուշկինի օրինա-կը, որը նոյնպէս երդում է «էլ սէր, էլ ընկեր, էլ հայրենիք, էլ բնութիւն... դրանց հետ միասին նաեւ ժողովրդական նիւթեր – լեգենդներ ու հէքեաթներ»։ Նա պատմում է, թէ ինչպէս, երբ լոյս է տեսնում Պուշկինի մշակած «Ռուսլան եւ Լիւդմիլա» հէքեաթը, ռուս ընթեր – ցողը ընդունում է այդ գործը խանդա – վառութեամբ, իսկ հոչակաւոր բանաս – տեղծ Ժուկովսկին...

×

Հոչակաւոր բանաստեղծ եւ Պուշկինի ուսուցիչ Ժուկովսկին, կարդալով Պուշ-կինի «Ռուսլան»ը, այն աստիճանի հիա – նում ու ոգեւորւում է այդ գործով, որ իր «պատկերը» նուէր է ուղարկում երի-տասարդ բանաստեղծին իր նշանաւոր մակագրութեամբ. «Ցաղթուած ուսուցի – չը՝ յաղթող աշակերտին»։

Բաս։

Թումանեանը հարց է տալիս. «Հապա եթէ էնտեղ... էդ նիւթերի մշակումն կար, ապա ի՞նչպէս է, որ Դրամփեան չկար, Ս. Հ. չկար, «Մշակ» չկար, «Հո-վիտ» չկար... »։

Կար, կար։ Ահա։

« ... Յայտնւում է տխրահռչակ Կա – չենովսկին, որը... 1820 թուականին գր-րում է.— արթուն կացէք, խաղաղացի – ներ, հայրենիքը վտանգի մէջ է... մի ինչ-որ Պուշկին է դուրս եկել... »։

Լսենք Թումանեանին. «Էնքան նման «Մշակ»ի Դրամփեանին ու «Հովիտ»ի Ս. Հ-ին, որ բիչ է մնում կարծեմ, որ ես էլ Պուշկին եմ... »։

Ու դեռ՝

« Ի հարկէ, ներողութիւն եմ խնդրում իմ սիրելի հայրենակիցներին, որ էս տե-սակ համեմատութիւն անցկացրի մտքումս ես լաւ գիտեմ, որ նրանք թոյլ չեն տայ քնաւ (քնաւ... Գ. Մ.), որ Թիֆլիզի էս ինչ փողոցում, էս ինչ համարի տանը մի ուրիշ Պուշկին լինի, էն էլ Հայ... »։

Անկախ « սիրելի հայրենակիցների » կամքից եւ ի հեճուկս Դրամփեանի ու Ս. Հ-ի, Թիֆլիզի էս ինչ փողոցում, էս ինչ համարի տանը եղել է մի ուրիշ Պուշկին։

Էն էլ հայ։

ԳՈՒՐԳԻՆ ՄԱՀԱՐԻ

LIVRE REÇU

L'Autocephalie du Katholikat Arménien, par Mgr. Garabed Amadouni, exarque des Arméniens de France.

ԹՐՔԱԿԱՆ ՅԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՀԱԼԷՊԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ

(1915–1918)

Ա.

Հալէպի նահանգին մէջ, 1915-16ին եւ անոր յաջորդող երկու տարիներու ըն-թացքին, Հայերու դէմ Թուրքերու կա-տարած ցեղասպանութիւնը ըմբռնելու համար պէտք է ըսել, որ հայկական վեց նահանգներու եւ Արեւմտեան Անատոլիի մէջ, ջարդի եւ տեղահանութեան ենթա-կայ Հայերուն մէկ երրորդը սպաննուած կամ մահացած է Հալէպի նահանգի, Ուրֆայի սանճաղի եւ Տէր Զօր սանճա-ղին մէջ։ Ուրֆան, պատերազմէն առաջ, կցուած էր Հալէպի նահանգին եւ պատ-րաստի նախօրէին անկախ միւթէսարըֆու-թիւն եղաւ, ուղղակի հաղորդակցելով Ներքին նախարարութեան հետ։

Ըստ Ֆրանսացի Վլթթալ Քինէի, 1915ին *Հալէպի նահանգին տարածութիւնն էր* 78 *հազար քառ. քիլոմէթր, որ հաւասար է* 30·363 *քառակուսի մղոնի, մօտաւորա-պէս Միացեալ Նահանգներու Մէյն նա-հանգի տարածութեան։*

Հալէպի նահանգին ընդհանուր բնակ-չութիւնն էր՝ 964·604։

Հալէպի նահանգի մասին օտար ճամ-բորդներ կատարած են ուսումնասիրու-թիւններ, ինչպէս Քէմալէտտին՝ «Հալէ-պի Պատմութիւնը» (Ֆրանսերէն), Ֆրան-սական Հնախօսական Պարբերաթերթը (1935), *Կ. Մ. Հատտատ, «50 տարի Սու-րիոյ մէջ», Բընամբըն՝ երեք հատոր, Իս-լամական Համայնագիտարանը, Քարլ Ռիթթէրի « Աշխարհագրութեան » 17րդ հատորը, Պլոչէթի «Հալէպի Պատմութի-նը», Էպ–իւլ Ֆիտատա, գերմանական «Ա-տէքըրզդ»ի «Սուրիան» եւ Վլթթալ Քինէի «Ասիական Թուրքիոյ» 2րդ հատորը։*

Վարչականօրէն Հալէպի նահանգը կը բաղկանար երեք սանճաղներէ։ Հալէպ կեդր. սանճաղը եւ Մարաշի սանճաղը։ Ուրֆայի սանճաղը, որ զատուած էր քա-ղաքական նպատակով։ Հալէպի նահանգի հիւսիսային մասին մէջ հոծ Հայութիւն կար, պէտք էր բաժնել, իրարմէ հե – ռացնել։ Հալէպի անմիջապէս կից էր Տէր Զօրի անկախ սանճաղը, որ ունէր 100·000 *քառ. քիլոմէթր տարածութիւն* (38·600 *քառ. մղոն), որ մօտաւորապէս տարածութեամբ կը հաւասարի ամերիկ-եան Օհայօ նահանգին եւ երեք անդամէն աւելի մեծ է ներկայ Ս. Հայաստանէն եւ բնակչութիւնն էր միայն* 100·000, *այսինքն մէկ քառ. քիլոմէթրի վրայ մէկ մարդ, ընդհանրապէս՝ Թաիթառաշրջիկ – ներ եւ աւազակներ։*

Թալաաթ՝ Ներքին նախարարը, Յունի-սի 29, 1915 *ծածկագիր շրջաբերական հե-ռագրի մը մէջ կ'ըսէր.—*

(Ծածկագրի Թուանշանները դանց կ'առ-նենք)։

Ամենայն յստակութեամբ կը տեսնենք, որ Հալէպի նահանգին մէջ ապրող Հա-յերը, որոնք ամենամեծ թիւը կը կազմէին, ենթակայ էին ամենախիստ հրամանի։ Ոչ ոք պիտի ներուէր, ոչ ոք պիտի խնայուէր։ Ամէնքն ալ պիտի ենթարկուէին նոյն ճակատագրին։

Ինչպէս տեսանք, Հալէպի նահանգին մէջ կային նաեւ ուրիշ տարրեր։ Ասոնք ալ ենթակայ էին նոյն հրամանին։ Ասոնք ալ պիտի ենթարկուէին նոյն ճակատագրին։

*

նիք բնակիչը չխճողելու համար)։

Աւելուած է Հայերու գեռեզման վայրը՝ Հալէպի նահանգի հարաւային մասը, Սուրիոյ նահանգին արեւելքը (Մէ – ծը, Սուրիոյ անապատը), եւ Քէրքուք անունով նահանգին մէջ է)։

Հարկ (որ Մուսուլի նահանգին մէջ է)։

Հիմա, որ Զօրի սանճաղին մէջ հաստատուած 10էն աւելին ղրկուած են, մխա – յրերին 10էն աւելին ղրկուած են, մխա – նոր ընդհատել Զօրի սանճաղը, այլ ղրկել անոնք նահանգներու այլ մա – սերու յիշուած նահանգներու այլ մա – սերը, եւ ըստ այնմ հրահանգել ճամբա – նարու վրայ տարադրութեանց հսկող պաշտօնեաներուն»։

Վերոյիշեալ հեռագրի թուականէն երկուշաբթի ամիս առաջ, Ներքին նախարարութիւնը 1915 Օգոստ. 12ին, դարձեալ շրջաբերական դաղտնի հեռագրով, կըրկնած է Յունիս 29ի հեռագրին իմաստը, ուստի Մայր. 2ին, հրահանգած է՝ Հալէպի շրջանները հասած տարագիրը խլեակներ կրկին տարագրել դէպի Տէր Զօր, եւ 1915 Հոկտ. 3 թիւ հեռագրով ալ հաստատած է որ «դործուած եւ դործուելիք ոճիրներուն համար պատիժ չկայ»։

ՀԱԼԷՊԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՀԱՅ ԲՆԱԿՉՈՒԹԻՒՆԸ 1914ին

Ըստ Հայոց Պատրիարքարանին, Հալէպ քաղաքը ունէր՝ 12·000 Հայ։ Քիլիս՝ 12 հազար, Մարաշ՝ 28·000, Զէյթուն 28 հազար, Ֆոնուզ՝ 13·000, Այնթապ 30 հազար, Անտիոք՝ 12·000, Իսկէնտէրուն եւ Պայլան՝ 18·000, Ուրֆա՝ 33·000, դուման՝ 186·000։

Օթմանեան Սրբազան 1911ին Հայերու թիւը 27·000ով պակաս ցոյց կուտայ, վարչական մասերը իրար խառնելով հետեւեալ ձեւով.— Հալէպ, Իսկէնտէրուն, Պայլան 22·000, Անտիոք՝ 15·000, Մարաշ՝ 37·500, Այնթապ 35·000, Զէյթուն՝ 20·800, Ուրֆա 28·500։ Ընդհ. դումար՝ 159·300, որով 27·000 պակաս՝ 1914ի Պատրիարքարանի թիւէն։

Թուրք գրող Ասատ Ուբաս, որ 1950ին հրատարակած է «Թարիխտէ էրմէնիլէր վէ էրմէնի Մէսէլսի», ձգտումնաւոր գիրքը, յամախ բոլորովին սխալ տեղեկութիւններով, Հալէպի նահանգին մէջ Հայերու թիւը կ'իջեցնէ մէկ երրորդի, հետեւեալ ձեւով.— Լուսաւորչական՝ 35 հազար 104, կաթոլիկ՝ 5739, բողոքական՝ 8.643, ընդհանուր դումար՝ 49·486 եւ այդ թիւին վրայ կ'աւելցնէ Ուրֆայի սանճաղի մէջ 15·161 լուսաւորչական 1557 կաթոլիկ եւ 1·652 բողոքական, որով Հալէպի նահանգի ամբողջական թիւը, բան քմայքի, կ'իջեցնէ 67·856ի (տե՛ս Ասատ Ուբաս, էջ 143–4)։

Թուրք Ներքին նախարարութիւնը հայկական տարագրուածներու թիւը կուտայ հետեւեալ կերպով.— (Ուրիշ նահանգներէ եկածները, Հալէպի ճամբով անցածը քչուածները՝ չեն հաշուած).— Պետական վարչական բաժանումներով. Տարագրուած Հայեր

Հալէպի սանճաղի Մէրքէզ (Կեդր. դաղայէն (դաւառ)	3·510
Անտիոքէն	4·748
Իսկէնտէրունէն	1·050
Պայլանէն	1·651
Զորիմէն	48
Ձիրզը Շուղուրէն	4·149
Գաղը Ճէպուլէն	31
Մինպիճէն	7
Գումար՝	15·633
Այնթապ (Մէրքէզ գաղայէն տարագրուած	
Քիլիսէն	14·107
Բուճ Գալէէն	3·964
	859
Գումար՝	18·758
Մարաշի (գաղայէն) տարագրուած	12·744
Զէյթուն (Սուլէյմանլը)	9·930
Պազարճըղէն	1·168
Հաճընէն (Կոկիսոն)	3·229
Փազարճըղէն	30
Գումար՝	27·101
Տարագրուածները Հալէպի նահանգէն ընդհ. դումար	61·502

Ներքին նախարարութիւնը Ուրֆայէն տարագրուած կամ սպաննուածներու մասին խօսք չընելը, մինչդեռ անոնց թիւը Լուս., Կաթ. եւ Բողոք 18·370 էր։

ՈՒԻ ԿԸ ԳՏՆՈՒԷՐ ԵՐԿՐԱՅԻՆ ԴՐԱԽՏԸ

Երկրային դրախտին տեղը՝ մէկն է այն ամէնէն լուրջ հարցերէն, որ զբաղեցուցած են եկեղեցական հեղինակները եւ պատմագէտները։

Այսուհանդերձ, մինչեւ եօթներորդ դար ոչ ոք յանդգնեցաւ Դրախտը գնել աշխարհի որեւէ մէկ չորջանին մէջ։

Երկրորդ դարուն, Հերեմիկոս Վալեն – թինոս, Պօղոս Առաքեալի խօսքերուն վրայ հիմնուելով՝ Եդեմի Պարտէզը կը դեռեզէր երրորդ երկինքին վրայ։ 1925ին նոյն տեսակէտը պաշտպանեց Քափուչէնեան վանական Իլեեֆոնս ալ Վուիլանս։ Բայց չատ մը պատմագէտներ պայքարեցան այս տեսակէտին դէմ, որուն այլապէս կը հաւատային Հրեաներն ու առաջին Քրիստոնեաներն ալ։

Պէտք է ըսել թէ այն տեղնուան մարդիկը կ'անդիտանային թէ երկիրը գնդաձեւ է։ Կը կարծէին թէ երկիրը զուգահեռահարթ էր, թէ ովկիանոսէն անդին կար ուրիշ աշխարհ մը, ուր կը գտնուէր Երկրային Դրախտը։

Ադամ Դրախտէն արտաքսուելէ եաք, կարճ ատեն մը անոր «չրջակայքը» ապրեցաւ եւ ապա՝ ովկիանոսը անցնելով, մեր աշխարհը եկաւ։

Հին հեղինակները կը հաւատային նաեւ, թէ իրենց ժամանակի ծանօթ չորս մեծ դետերը կը բխէին Դրախտէն, կ'անցնէին ովկիանոսին տակէն եւ կրկին կը յայտնուէին մեր երկրին վրայ։ Այդ դետերն էին Տիգրիսը եւ Եփրատը՝ Հայաստանի մէջ, Փիսոնը կամ Գանգէսը՝ Հընդկաստանի մէջ եւ Իքոնը կամ Նեղոսը՝ Եթովպիոյ մէջ։

Սուրբ Թոմաս Ադուինաթոս ալ կ'ըսէ, թէ Երկրային Դրախտը մեզմէ բաժնուած է հրեղէն պարիսպով մը, թէ այդ բաժանումը Սուրբ Գիրքին մէջ կը խորհրդանշուի սուրով Քերովբէին, որ հոն դրուեցաւ՝ Ադամին արտիլելու հրաշալի պարտէզ վերադարձը։

Բայց, այս ենթադրութիւններէն զատ, Հին Կտակարանի վրայ հիմնուելով, պէտք է ընդունիլ թէ առաջին արարած – ներուն ապրած վայրը դրացի էր Ասորեստանի, Մեսոպոտամիայի, Հայաստանի ու Տիգրիսի եւ Եփրատի ակունքներուն։

Իսկապէս, այդ երկիրներու ժողովուրդները կ'անդրադառնան հին կատակարանին եւ յատկապէս՝ Տիգրիս եւ Եփրատ դետերէն ոռոգուող Երկրային Դրախտի նկարագրականին։

×

Բայց ուրիշ երկու դետեր ալ կ'ոռոգէին Երկրային Դրախտը։

Ծննդոց Գիրքը մեզի կը հաղորդէ, թէ «Մէկը կը կոչուի Փիսոն ու կը հոսի Հաւիլաթի երկրին չուրջ» մինչ «Երկրորդը կը կոչուի Եգոն ու կը հոսի երկրին Քուշի չուրջ»։

Պատմաբանները եւ յատկապէս Սարասոն ու Պլինիոս, առաջինին ակը կը դնեն Հայաստանի մէջ։ Եւ ըստ Ծննդոց Գիրքին այդ դետին մէջ մեծ քանակութեամբ ոսկի դտնուած ըլլալու իրողութիւնը՝ անոնց թոյլ կուտայ զայն նոյնացնել Հայաստանի Փասի դետին հետ, որ Ներ – չնչեց Ոսկեզեղմ Մորթի առասպելը եւ յառաջացուց Փրիքսոսի եւ Արգոնաւորդ – ներու արշաւանքը։

Գալով Եգոնի, զրեթէ բոլոր հին հե – դինակները զայն կը նոյնացնեն Նեղոսի հետ, որ կը բխի Քուշի երկրէն (Եթովպիայէն)։

Բայց, Սուրբ Գրոց համաձայն, Եդեմի Պարտէզը ոռոգող Տիգրիսէն եւ Եփրատէն անոր հեռաւորութիւնը, անհաւատալի կը դարձնէ այս ենթադրութիւնը։

Հետեւաբար, պէտք է առաջին երկու դետերուն մօտ Քուշի ուրիշ երկիր մը փնտռել։

Եւ որովհետեւ այն ատեն, երկու եւ երեք երկիրներու, քաղաքներու կամ դետերու միեւնոյն անունը կը տրուէր, պատմագէտները Քուշի երկիրը կը դետեղեն Եփրատի ակերէն ոչ չատ հեռու, հիւսիսակողմը Արարատ լեռնէն բխող Աբաքս դետին (որ 800 քիլոմեթր երկարութիւն ունի), որ կը թափի Կասպից ծովուն մէջ։

Ասիկա կը նշանակէ թէ Եգոնը Նեղոսը չէ, այլ Աբաքսը։

×

Տարակոյս չկայ թէ Աբաքս դետէն ոռոգուող երկիրները բարեբեր էին այնքան, որքան նաեւ Տիգրիսի եւ Եփրատի ոռոգած երկիրները։

Սարասոն կը հաստատէ, թէ «այդիները կը բուսնէին առանց մշակութեան, թէ հինգ տարին անգամ մը կը յօտուէին»։

Հակառակ այս բոլորին, բացատիկ խոդողներ կուտային։

Միւս կողմէ, չատ մը տեղեր, Արաքսի երկիրներու բնակիչները մէկ անգամ կը բանէին եւ երեք անգամ կը հնձէին։

Կարճ խօսքով՝ Արաքս չատ մը նմանութիւններ ունէր Եգոնի հետ, ինչպէս նկարագրուած է Ծննդոց Գիրքին մէջ։

Բայց այն ատեն Քուշի երկիրը չի կրնար Եթովպիան ըլլալ, բացի եթէ նոյն անունով երկու երկիրներ կային։ Եւ այդպէս պէտք է եղած ըլլայ։ Որովհետեւ, հրէական չատ մը հին բնագիրներու մէջ, ինչպէս նաեւ Ծննդոց Գիրքին մէջ, որոշ կերպով Թոյլ կը տրուի հասկընալ թէ Եթովպիացիները իրենք զի – րենք Քուշ կը կոչէին, թէ դանոնք այս անունով կը ճանչնային հարեւան երկիր – ներու բոլոր բնակիչները։

Նոյն անունով՝ երկրորդ երկիր մը, չատ հաւանաբար դոյութիւն ունէր Աբաքսի, այսինքն Եգոնի ափերուն, եթէ ընդունինք որ Թագաւորաց Գիրքին մէջ յիշատակուած Մուրէացիները յաջորդներն էին Քուշերուն եւ հոն հաստատուած էին Քուշի որդի Նեմրոնի կողմէ։

Դժբախտաբար, պատմական հետազոտութիւնը դժուար է, որովհետեւ, հին բնակիրներու մատուցած տուեալները չատ չփոթ են եւ նաեւ անոր համար, որ չատ մը պարագաներու, նոյն անունները կը յիշատակուին տարբեր չրջաններու մէջ։

×

Ամէն պարագայի մէջ այս զրութենէն ելլող եղրակացութիւնը այն է, թէ Երկրային Դրախտը կը գտնուէր Հայաստանի այն մասին մէջ, ուրկէ կը բխին Ծննդոց Գիրքին մէջ յիշատակուած չորս դետերը։

Թարգմ. Վ.Է.Ն

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Լրագրող մը գիւղաքաղաքի մը քաղաքապետին հետ տեսակցութիւն մը ունենալով, ի միջի այլոց կը հարցնէ.

— Ձեր գիւղաքաղաքի քնակչութիւնը աւելցա՞ծ է վերջին տասնամեակին։

— Ո՛չ։ Ճիշդ այնքան ենք, որքան որ էինք տասը տարի առաջ, կը պատասխանէ քաղաքապետը։

— Իրա՞ւ, բայց ծնունդներ չէ՞ք ունեցար հոս, կը հարցնէ լրագրողը հետաքրքիր։

— Կ'ունենանք, բայց ամէն անգամ որ պզտիկ մը ծնի, հայրենակից մըն ալ կ'անհետանայ մեր գիւղաքաղաքէն, կը յարէ քաղաքապետը։

ԲԱՐԵԳՈՐԾՈՒԹԻՒՆ

Ներքին նախարարութիւնը իբր «աքսորեալ անապատ ղրկուած» արձանագրած է 61·502, ուրեմն 186·000էն մնացած 124·498ը սպաննել տուած է, որոնք որպէս տարագրեալ արձանագրուած չեն։

Ներքին նախարարութիւնը՝ վերոյիշեալ թիւերու կողքին՝ հետեւեալ տեղեկութիւնը արձանագրած է.—

Հալէպի նահանգի մէջէն տարագրուածներու մասին տակաւին հաղորդագրութիւն եկած չէ։ Բայց, 1915 Օգոստ. 12 թիւ հեռագիրը մը, ուղղուած Ներքին նախարարութեան կ'ըսէ թէ մինչեւ հիմա միւս նահանգներէն Հալէպ եկած եւ տարագրուած են 38·521 անձ, եւ անոնցմէ 17·820ը՝ տարագրուած է Դամասկոս, 5·730ը՝ տարագրուած՝ է Միւսլիճ, Մաարա եւ Պապ դաղանները։

Ներքին նախարարութիւնը դարձեալ Մարաչէն, Զէյթունէն, Ալպիսթանէն, Կէօքսիւնէն եւ Փազարճըղէն տարագրուած 27·191 Հայերու մասին արձանագրած է հետեւեալը.—

Մարաչի (գաւառի) տարագրութիւնը վերջացած է եւ 27·000էն աւելի հաշուած Հայերը, ամբողջութեամբ Տէր Զօր եւ Մուսուլ տարագրուած են։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար. – 1)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՔՈՋԷՔ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Քանի որ Սուրբ Պընուայի ուխտին վերայ կը խօսինք, կը հաստատենք թէ այս ուխտին կը յարին՝ բացի Մարթէն Վերկայի վանական կարգէն, չորս միաբան – նութիւն, որոնց երկուքը այսինքն Մոնթֆաուքն եւ Սուրբ Ժիւթին սը Փատուա Իտալիոյ մէջ, եւ երկուքն ալ այսինքն Ք լ ի ւ ն ի եւ Սէն Մօր Ֆրանսայի մէջէն. նաեւ լինը ուխտեր, այսինքն Վալոմպրոզա, Կրամոն, Սելեսթէններըը, Քամալտիւլները, Շարթրեաններըը, Նաստասկեալները, Օլիվաթէօրները եւ Սիլվեսթրեանները, վերջապէս Սիթօ, վանդի Սիթօ թէեւ ուրիշ ուխտերու ճիւղ մըն է, սակայն նոյնիսկ սուրբ Պնուայի մէկ չառաւիղն է։ 1908ին Լանկրիթէմի մէջ Մոլէմի արբան սուրբ Բօպէրի ժամանակները հաստատուած է։

Այս սառանան որ Սուպիադդի անապատը քաչուած էր, ճգնաւոր եղա՞ծ էր արդեօք։ 529ին արտաքսուեցաւ Ապողոնի հին տաճարէն ուր կը բնակէր յանուն սուրբ Պընուայի որ տասնեւեօթը տարեկան էր։

Քարմելեաններու կանոնէն եաք, որոնք բոկոտն կը քալեն, ուրիի կտոր մը ունին իրենց վրին վրայ, եւ բնաւ չեն նստիր, ամէնէն տաժանելին Մարթէն Վերկայի պերնարտուհիներուն կանոնն է։

Ասոնք սեւեր կը հագնին լանջանակի մը հետ, որ Սուրբ Պընուայի մասնաւոր պատուէրին համեմատ միաբանուհիին մինչեւ կզակը կը ծածկէ։ Լայն թեզա – նիկներով ատուէ ոռոգ, բրդեղէն մեծակտոր քող մը, մինչեւ կզակը եկող վզնոց մը որ մինչեւ աչքերուն վրայ կ'իջնէ, այս է ահա անոնց հագուստը։ Բոլորն ալ սեւ է, բացի վարսակալէն որ սպիտակ է։ Նորընծայուհիներու ղգեստներն ալ միեւնոյն ձեւը ունին, բայց ամէնն ալ սպիտակ են։

Կրօնաւորուհիները վարդարան մը ունին որ իրենց քովէն կը կախեն։

Մարթէն Վերկայի պերնարտուհի – պէնէդիքթուհիները Մշանչենական երկրը – պադութեան արարողութիւնը ունին Տիկնայք Սուրբ Հաղորդութեան Յունուար 2ին։ Այդ օրը կը հագուին իրենց հարսնիքի զգեստները, որոնք նեղկայ դարու սկիզբը Փարիզի մէջ երկու վանատուն ունէին, մին Ամալի եւ միւսն ալ Նէօվ Սէնթ Ժընըվիէվի փողոցի մէջ։

Բայց Փրթի Փիքփիւսի պերնարտուհիպէնէդիքթուհիներուն ուխտը բացարձակ – կապէս կը տարբերէր Նէօվ Սէնթ Ժընըվիէվի եւ Թամփլի փողոցները վանա – վակուող Սուրբ Հաղորդութեան Տիկնայներէն։ Երկու ուխտին կանոններուն նաեւ հագուստներուն մէջ բազմաթիւ տարբերութիւններ կային։ Փրթի Փիքփիւսի միաբանները սեւ լանջանակ ունէին, իսկ Սուրբ Հաղորդութեան միաբանուհիները սպիտակ. ատոնք նաեւ կուրծքի վրայ եռեք բթամատի չափ բարձր Սուրբ Հաղորդութիւն մը ունէին ոսկեզօծ արծաթէ կամ պղինձէ։

ՎԻՔԹՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՅԻՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ **ՅԱՌԱՋԸ**

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէսինի եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկ. վարչութիւնը, Այրի Տիկ. Սիրվարդ Աւագեան, Այրի Տիկ. Մարգրիտ Աւագեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (28 Յուլիս) Տէսինի եկեղեցւոյ մէջ, նորոգ վախճանեալ, Տէսինի Հոգեւոր Հովիւ

ՎԱՐԱԳ Քհնյ. ԱՒԱԳԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուի հայ հասարակութիւնը ներկայ գտնուիլ այս յիշատակի արարողութեան:

×

Այրի Տիկին Սրբուհի Յովհաննէսեան, Տէր եւ Տիկին Բիլան եւ ընտանեկան պարագաները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգըստեան պաշտօն կը կատարուի այս Կիրակի առաւօտ (28 Յուլիս) Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր

ՍԱՀԱԿ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Ի գիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (27 Յուլիս) երեկոյեան ժամը 9ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Je cède aux portes de Paris un atelier de Tricotage à façon :

Local 100 M/2, avec possibilité de travailler la nuit.

5 Métiers Rectilignes automatiques.

Téléphone.

En totalité ou séparément.

Téléphone : 283-41-10 *et* 878-36-38.

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ"

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines

Keusseyan, (Photo - Rex)

2, Rue Bernard du Bois

Bédrossian Takess (Boucherie)

Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ՊՕՄՈՆ.— Սերժ Սարգիսեան,
Յ. Տէր-Վարդանեան

ՍԷՆ-ԼՈՒ.— Ս. Գինոսեան,
Կ. Յովսէփեան

ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յ. Արզումանեան,
Հայկ Սարգիսեան

ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան,

ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ.— Ս. Աւտոյեան,
Յ. Էսկիճեան

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

28 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, «Քոյրերու» Մոնտըրու դաշտին մէջ, Լիոնէն 17 քիլմ. հեռաւորութեամբ Պէյնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ձախ, Ռիւ տիւ Միտի:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ: Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 10ին Փլաս Կիշարէն: Կէսօրէ ետք առնել Լաֆոն օթոքառը Լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ կայարանը:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Բ.

Կապոյտ Խաչի Շրջ. Վարչութիւնը շընորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները «Կայանի Օրուան» առթիւ

Նոր Սերունդ (Լիոն եւ Տէսին) 120, Տէր եւ Տիկին Կոստանեան (Լիոն) 110, Պզտիկեան եղբայրներ (Լիոն) 110, փոքրիկն Մարկոսեան (Լիոն) 110, Օր. Օհաննէսեան (Լիոն), Վ. Պարտաքճեան (Տէսին), Պ. Թութլեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Սարբկարապետեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մանդարեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Կարպիս Ափրիկեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան, Պ. Պ. Ալթունեան, Պ. Մարգարեան (Լիոն), Տիկ. Այվազեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Մուշմուլեան, Պ. Այանեան (Վալանս), Գուշեան-Սէմէրճեան, Տէր եւ Տիկին Մանուկեան (Լիոն), Տիկին Հաբէլեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Համամճեան (Լիոն), Պ. Կարապետեան (Լիոն), Տիկին Մամուրեան, Տիկին Ա. Տիրատուրեան, արեւելեան նուագախումբի անդամներ յիսունական, Ծերոնեան եղբ. (Տէսին) 60, Պ. Ուզունեան (Լիոն) 60, Տիկին Զամլեան, Տիկին Մամաս, Կորիզեան - Այանեան (Վալանս) քսանական, Տիկին Կարապետեան (Տէսին), Կորիզեան (Լիոն) 15ական, Գայայեան, փոքրիկն Արա Ծերոնեան (Լիոն), փոքրիկն Զարեհ Կարապետեան (Լիոն), Մեսրոպեան, փոքրիկն Տիւյմէճեան (Լիոն) տասնական: Տիկին Միհալէճեան երեք սնտուկ դեղձ:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնրդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9–12 եւ 15–18:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռուքաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ անհրաժեշտ յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեդին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մեկնում Փարիզի խումբի

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստոս 1ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին, ժամը իրիկուան 7ին (Սքուառ Մոնթոլոն):

×

Լիոնի խումբ

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 1ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշի կայարանը՝ ժամացոյցին տակ, ժամը 4ին:

×

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն-Փեռաշ կը հասնի ժամը 8,53ին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE

Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ

LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)

C. C. P. Paris 1278-35

Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է

ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ՛..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի

Եթէ ներսը եւ դուրսը

ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e

Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47

11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներրքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)

166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)

4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)

24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)

48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

Le seul Quotidien Arménien en Europe Occidentale
Directrice : Arpik Missakian
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 75 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	40 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 90 Ֆ.	Հատը	0,50

ՇԱԲԱԹ
27
ՅՈՒԼԻՍ
SAMEDI
27 JUILLET
1968

Le Numéro 0,50 F.

44րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11272 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.272

ՕՐՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

(վաթսունամեակին առթիւ)

Գ.

Սահմանադրութեան հռչակումը բախտաբեր չեղաւ Թուրքիոյ համար։

Խանգամաւորութեան ալիքները տակավին չէին խաղաղած, երբ 1908 Հոկտ. 5ին Աւստրիա-Հունգարիա վերջնապէս իրեն կցեց Պոսնա - Հերսէքը։ Նոյն օրը Պուլկարիա թօթափեց օսմանեան գերիշխանութիւնը եւ կատարեալ անկախութիւն հռչակեց։

Հոկտեմբեր 6ին անգլ., ֆրանս., իտալական եւ ռուսական պահակախումբերը քաշուեցան Կրետէէն, իբրեւ նախապատրաստութիւն Յունաստանի կցումին, որ պիտի իրականանար յետագային։

«Կրետէն մեր հոգին է» վերտառութեամբ էէչէ-էիւպահ հազած լակոտները Գալաթա փողոցներուն մէջ ցոյցեր կը կատարէին եւ «Կրետէ կամ մահ» կը պոռային։

Ապրիլ Համիտ 33 տարի ճարպիկ լրտեսութեամբ կրցեր էր պահպանել օսմ. կայսրութեան հողային ամբողջականութիւնը։ Կորնգուցած էր միայն Կարսը, Պաթումը, Արտահանն ու Կիպրոսը իր գահակալութեան երկրորդ տարին, իբրեւ հետեւանք 1877-78ի ռուսեւթուրք պատերազմին։

Նոր վարչաձեւը հաղիւ հաստատուած՝ անդամահատումը սկսաւ։

1911ին Իտալիա պիտի գրաւէր ափրիկեան Տրիպոլիան ու Պէնկազին (Լիբիա), ինչպէս նաեւ Միջերկրականի Երկոտասան կղզիները (Տոտեքանէզ)։

1912ին Պալքանեան պատերազմը կայսրութենէն պիտի խլէր ամբողջ Եւրոպական Թուրքիան, Աւրիականի ափերէն (Ալպանիա) մինչեւ արեւելեան Թրակիա։ Պուլկարիա, Սերպիա, Յունաստան եւ Գարատաղ իրարու միջեւ պիտի բաժնէին աւարը։

1914ի պատերազմը մահացու հարուած պիտի տար օսմանեան կայսրութեան, որ պիտի կորնգնէր արաբախօս ընդարձակաւալ հողամասերը՝ Իթթիհատ էթ Թերաքի ծոցէն դէպի հարաւ, — Սուրիա, Լիբանան, Իրաք, Յորդանան, Պաղեստին, Հիճազ (Աբարիա), Եմէն, Ասիր եւ Պարսից ծոցի էմիրապետութիւնները։

Սահմանադրական վարչաձեւը երեք հանդրուաններէ անցաւ։

Առաջին շրջանին Ապտիւլ Համիտ պահեց իր գահը։ Երիտրդի «Իթթիհատ»ն, Իթթիհէներն ու ժուռնալճիները անարդուեցան սիւնին դամուեցան։ Սակայն պետական պաշտօնատանց եւ բանակին մէջ հիմնական փոփոխութիւններ տեղի չունեցան։ Երիտասարդ Թուրքերը իշխանութեան հինները փոխարինելու համար։ Մեծ եպարքոսի պաշտօնին կոչուեցան յաջորդաբար հինգ, փոքրաւոր քաղաքացիներ, ինչպէս Սայիտ փաշա, Քեամիլ փաշա եւ Հիւսէյն Հիլմի փաշա։

Այս առաջին շրջանը վերջ գտաւ 1909 Մարտ 31ին (նոր տոմարով Ապրիլ 13), երբ շէրիաթ-ճինները ապստամբական դաշտաձայնին շարժում մը սարքեցին Պոլսոյ մէջ։ Հօճաներն ու սոֆթաները հրապարակ իջան՝ ղղռռելով մոլեռանդ ամբոխը։ Զինուորները սպաննեցին իրենց դիմաց։ Երեսփոխանները սպաննեցին իրենց երիտասարդ սպաները։ Երեսփոխ. ժողովը ընդհատուեցաւ եւ իթթիհատական պետերը ենթարկուեցան եւ իթթիհատականները ծակտմուտ եղան։

Սելանիկէն Պոլիս օդնութեան հասաւ Մահմուտ Շեվքէթ փաշայի չորժուն բանակը եւ վերջ տուաւ յետադիմական շարժումին։ Ապրիլ 27ին գահընկէց եղաւ Աբդիւլ Համիտ եւ իրեն յաջորդեց եղբայրը Մէհմէտ Ե. Րէշատ, որ ամբողջ 33 տարի արգելափակուած էր Պոլսոյ մէջ։

«Մարտ 31»ի դէպքէն օր մը եաք՝ Ապրիլ 1/14ին պիտի սկսէր Կիլիկիոյ համատարած ջարդը, կազմակերպուած Իթթիհատի կողմէ։ Երեսուն հազար Հայեր իրենց արեան տուրքը պիտի տային խռովարար Հիւրրիյէթին։

Առաջին շրջանին իթթիհատականները պաշտօնապէս չմասնակցեցան երկրի կառավարութեան։ Մասնագէտներ չունէին։ Կուսակցութեան կողմնը պաղտնի հրահանգները կուտար մեծ-եպարքոսին։

Երկրորդ շրջանը կը սկսի սուլթան Մէհմէտ Ե. Րէշատի գահակալութեամբ (27 Ապրիլ 1909) եւ կը տեւէ մինչեւ 1912 Յուլիս 16 (3 տարի, 2 ամիս եւ 19 օր)։

Իթթիհատի միահեծան իշխանութեան դէմ դուրս բարձրացուց «Խէյաս Քարաճի»-ներու (Ազատարար) խմբակը։ Սայիտ փաշայի դահլիճը տապալեցաւ։ Ընդդիմադիր Իթիլաֆ վէ Հիւրրիյէթ (Համերաշխութիւն եւ Ազատութիւն) կուսակցութիւնը անցաւ իշխանութեան գլուխ։

Կազմուեցաւ «մեծ դահլիճ» մը, որուն մէջ մտան Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշան (մեծ-եպարքոս), Քեամիլ փաշա, Նազըմ փաշա (պատերազմ. նախարար), Գաբրիէլ Նորատունկեան (արտաքին նախարար) եւայլն։

Այս կառավարութեան օրով պատահեցաւ Պալքանեան ազետալի պատերազմը։ Մեծ-եպարքոս կարգուեցաւ Քեամիլ փաշա։

Իթթիհատը, որ մուխին մէջ դարանակալ կը հսկէր, 1913 Յունուար 10/23ին դաւադրօրէն յարձակեցաւ Պապը Ալիի վրայ, գլխաւորութեամբ Թալէաթի եւ Էնվէրի։

Այս վերջինը իր սարճանակով սպան նեց Պատերազմ. նախարար Նազըմ փաշան եւ Քեամիլ փաշային ստորագրել տուաւ դահլիճին հրաժարականը։

Երրորդ եւ վերջին շրջանը սկսաւ 1913 Յունուար 10/23ին, երբ կազմուեցաւ Մահմուտ Շեվքէթ փաշայի Իթթիհատականների դահլիճը եւ վերջ գտաւ 1918 Հոկտեմբեր 14ին, երբ Թուրքիա բոլոր ճակատներու վրայ չարաչար պարտուած էր։ Զարդարար Թալէաթ փաշայի դահլիճը հրաժարեցաւ, տեղը տալով Իզզէթ փաշայի կառավարութեան։

Այս շրջանը տեւած էր հինգ տարի, ութ ամիս եւ 22 օր։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՓՐԱԿԱ՝ ԾԱՆՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

ՓՐԱԿԱ ԶԻՋՈՒՄ ԿԸ ԿԱՏԱՐԷ

Չեխոսլովաքիոյ մէջ ջիղերը լարուած են։ Այսուհանդերձ երկրին զեկավարութիւնը եւ ժողովուրդը արի եւ պաղարիւն կեցուածք կը ցուցաբերեն խորհրդային դրդռոմութիւններուն հանդէպ։ Այս դրդռոմութիւններէն ամէնէն ցայտուն օրինակը կը հանդիսանայ «Պրատա»յի մէջ լոյս տեսած երկարածաւալ մէկ յօդուածը, ուր խստօրէն կը քննադատուին Փրակայի զեկավարները։ Պուլկարական թերթի մը համաձայն «Հայտրիխի արիւնոտ տուեալը» կը նշմարուի Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

Ցաւակ է բոլորին համար, թէ Չեխոսլովաքիոյ զեկավարները որոշած են անվնաս դանուիլ երկու հիմնական հարցե-

---

Մահմուտ Շեվքէթ փաշայի չարժուն բանակը եւ վերջ տուաւ յետադիմական չարժումին։ Ապրիլ 27ին գահընկէց եղաւ Աբդիւլ Համիտ եւ իրեն յաջորդեց եղբայրը Մէհմէտ Ե. Րէշատ, որ ամբողջ 33 տարի արգելափակուած էր Պոլսոյ մէջ։

«Մարտ 31»ի դէպքէն օր մը եաք՝ Ապրիլ 1/14ին պիտի սկսէր Կիլիկիոյ համատարած ջարդը, կազմակերպուած Իթթիհատի կողմէ։ Երեսուն հազար Հայեր իրենց արեան տուրքը պիտի տային խռովարար Հիւրրիյէթին։

Առաջին շրջանին իթթիհատականները պաշտօնապէս չմասնակցեցան երկրի կառավարութեան։ Մասնագէտներ չունէին։ Կուսակցութեան կողմնը պաղտնի հրահանգները կուտար մեծ-եպարքոսին։

Երկրորդ շրջանը կը սկսի սուլթան Մէհմէտ Ե. Րէշատի գահակալութեամբ (27 Ապրիլ 1909) եւ կը տեւէ մինչեւ 1912 Յուլիս 16 (3 տարի, 2 ամիս եւ 19 օր)։

Իթթիհատի միահեծան իշխանութեան դէմ դուրս բարձրացուց «Խէյաս Քարաճի»-ներու (Ազատարար) խմբակը։ Սայիտ փաշայի դահլիճը տապալեցաւ։ Ընդդիմադիր Իթիլաֆ վէ Հիւրրիյէթ (Համերաշխութիւն եւ Ազատութիւն) կուսակցութիւնը անցաւ իշխանութեան գլուխ։

Կազմուեցաւ «մեծ դահլիճ» մը, որուն մէջ մտան Ղազի Ահմէտ Մուխթար փաշան (մեծ-եպարքոս), Քեամիլ փաշա, Նազըմ փաշա (պատերազմ. նախարար), Գաբրիէլ Նորատունկեան (արտաքին նախարար) եւայլն։

Այս կառավարութեան օրով պատահեցաւ Պալքանեան ազետալի պատերազմը։ Մեծ-եպարքոս կարգուեցաւ Քեամիլ փաշա։

Իթթիհատը, որ մուխին մէջ դարանակալ կը հսկէր, 1913 Յունուար 10/23ին դաւադրօրէն յարձակեցաւ Պապը Ալիի վրայ, գլխաւորութեամբ Թալէաթի եւ Էնվէրի։

Այս վերջինը իր սարճանակով սպան նեց Պատերազմ. նախարար Նազըմ փաշան եւ Քեամիլ փաշային ստորագրել տուաւ դահլիճին հրաժարականը։

Երրորդ եւ վերջին շրջանը սկսաւ 1913 Յունուար 10/23ին, երբ կազմուեցաւ Մահմուտ Շեվքէթ փաշայի Իթթիհատականների դահլիճը եւ վերջ գտաւ 1918 Հոկտեմբեր 14ին, երբ Թուրքիա բոլոր ճակատներու վրայ չարաչար պարտուած էր։ Զարդարար Թալէաթ փաշայի դահլիճը հրաժարեցաւ, տեղը տալով Իզզէթ փաշայի կառավարութեան։

Այս շրջանը տեւած էր հինգ տարի, ութ ամիս եւ 22 օր։

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

րու մէջ։ — *պղպային ինքնիշխանութիւն եւ ներքին ազատութիւն։*

Մամուլը, ըմբռնելով իրաց ծանր կացութիւնը, ինքնակամ կերպով այժմ կը պղուչանայ ծայրայեղ արտայայտութիւններ ունենալէ։ Սակայն Մոսկուա ճարպիկ ձեւ մը գտած է իր վինուորական ճնշումը բանեցնելու համար, առանց որ խախտած ըլլայ երկրին ինքնիշխանութեան սկզբունքը։

Յորդ. Մխութիւնը Արեւելեան Գերմանիոյ իր ուժերը ցարդ Ռուսիա կը տեղափոխէր Լեհաստանի ճամբով, այժմ նոյն դործողութիւնը կը կատարէ Չեխոսլովաքիոյ ճամբով։ Փրակա, իբրեւ վարչաւայի ուխտի անդամ, իրաւունք չունի արդելք ըլլալու այս ձեւի տեղափոխութեանց։ Որով՝ Յորդ. Մխութիւնը տեւական ձեւով Չեխոսլովաքիոյ մէջ կ'ունենայ իր ուժերը։

Փրակա զիջում մը կատարեց Մոսկուայի նկատմամբ։ Պաշտօնէ հեռացուց զօրավար Փրչլիքը։ Ծանօթ է թէ Մոսկուա այս վերջինին պաշտօնազրկումը կը պահանջէր, որովհետեւ զօրավարը մեկին ու յատակ Վարշաւայի Ուխտին հիմնական բարեփոխումը պահանջած էր։ Իրական նշանակութեան մէջ, Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան կեդր. կոմիտէի նախագահութիւնը, որ կը բաղկանայ 11 անդամներէ, միաձայնութեամբ որոշած է ջնջել այն ճիւղը, — բանակի եւ ապահովութեան կեդրոնական մարմինը, — որուն զեկավարն էր ցարդ Փրչլիք։

Դէպերու կարծիքով Տիւպչէք այս պիջումը պէտք է կատարէր, քանի որ Մոսկուա իր կարգին ընդունած էր Տիւպչէքի պահանջը՝ խորհրդային - չեխ հանդիպումը կատարել Չեխոսլովաքիոյ մէջ։

Կը թուի թէ Փոլիթբիւրոյի ամբողջ կազմն է, որ պիտի տեղափոխուի Չեխոսլովաքիա՝ մասնակցելու միացեալ նիստին։ Այսուհանդերձ, դեռ բացարձակ խորհրդաւորութիւն կը տիրէ հանդիպման թուականի եւ վայրի մասին։ Դէպերու մեծ մասին կարծիքով հանդիպումը պահովաբար տեղի պիտի ունենայ Սլովաքիոյ մէջ՝ Զիլինա, Ժոլիչ, Պրատիսլավա։

Հանդիպման առաջին խօսակցութիւնը հաւանաբար սկսի երկուշաբթի։ Կոսիպինի Մոսկուա ներկայութիւնը եւ տեսակցութիւնը Չեխոսլովաքիոյ Առեւտուրի նախարարին հետ, ինչպէս նաեւ Զերնիի Փրակա ներկայութիւնը կը հաստատեն այս հաւանականութիւնը։

×

ՖՐԱՆՍԱ՝ ԴՊՐՈՑՆԵՐՈՒ ՎԵՐԱՄՈՒՏԸ

Ֆրանսայի Կրթական նախարարութիւնը պաշտօնապէս կը ծանուցանէ, թէ միջնակարդ վարժարաններու վերամուտի թուականն է 16 Սեպտեմբեր՝ Ա. շրջանին մէջ եւ 23 Սեպտեմբեր՝ Բ. շրջանին մէջ։ Երկրորդական վարժարաններու բացման թուականն է 23 Սեպտեմբեր՝ Ա. շրջանին մէջ եւ 30 Սեպտեմբեր՝ Բ. շրջանին մէջ։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂԱՎ

Թուրքիոյ մէջ հակամերիկեան նոր ցոյցեր տեղի ունեցած են։ Ուսանողներ բողոքի ցոյց կազմակերպած են իրենց վիրաւոր ընկերներէն մէկուն մահուան առթիւ։ Ոստիկանութիւնը ձերբակալած է 46 ցուցարարներ։ Միւս կողմէ բանակը վերահաստատած է անդորրութիւնը Քոնիայի մէջ, ուր բուռն բախումներ տեղի ունեցած էին անցեալ չաթթ՝ ամերիկեան քաղաքականութեան կողմնակիցներ եւ հակառակորդներու միջեւ։ Վիրաւորուած էին 23 անձեր։

ՆԱԽԱԳԱՀ ՆԱՍԸՐ Մոսկուա մեկնեցաւ երկու երեք չաթթուան բժշկական խնամքի ենթարկուելու համար։ Մեկնումի

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Շաւարշ Նարդունիի վիճակը, ինչպէս վերջին ժամուն հեռաձայնով կը հաղորդէր Մարսէյլ փոխադրած թերթիս տնօրինութիւնը, կը մնայ միշտ ծանր։ Ձինք խնամող մասնագէտ բժիշկները յոռետես են։

ՀԱՆԳԻՍՍ ԽԱԴ ԱՐՔ.Ի

Ցաւով կ'իմանանք որ Յուլիս 17ին Աղունիէի (Լիբանան) ազգ. բուժարանին մէջ վախճանած է Մեծի Տանն Կիլիկիոյ մխթանականէն Խոդ Արք. Ալպաջեան, յետ երկարատեւ հիւանդութեան։

Վախճանեալը ծնած էր Սիս, 1885ին, ուսումը ստացած էր եւ արեղայ ձեռնադրուած Սիսի դպրեվանքին մէջ։ Տարադրութեան տարիներուն, գաւազանակիրն էր Սահակ Բ. կաթողիկոսին։ Եպիսկոպոս ձեռնադրուած է Հալէպ, 1929ին, այնուհետեւ յաջորդաբար նշանակուած է կաթողիկոսական փոխանորդ Դամասկոսի, ապա Անթիոքի թեմերուն։ Սանճաքի պարպումէն եաք, ժողովուրդին հետ եկած է Լիբանան 1939ին։ 1943էն 1945 կաթողիկոսական տեղապահ եղած է եւ 1946ին կաթող. փոխանորդ նշանակուած Լիբանանի թեմին։ Երկրորդ անդամ կաթողիկոսական Տեղապահ ընտրուած է 1952ին, Գարեգին կաթողիկոսի վախճանումէն եաք։ Խոդ Արք. Ալպաջեան եւ րիցպետն անդամն էր Կիլիկիոյ միաբանութեան։

Յորէն կաթողիկոսի կարդադրութեամբ, վախճանեալ արքեպիսկոպոսին օծումն ու թաղումը կատարուած են Շաբաթ օր, Անթիլիասի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ մայր տաճարին մէջ։ Կաթողիկոսին նախագահութեամբ կատարուած արարողութենէն եաք, Խոդ Արք.ի մարմինը ամփոփուած է միաբաններու նորակառոյց դամբարանին մէջ։

Յորէն կաթողիկոս հեռագրով դոյժը հաղորդած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսին եւ Կիլիկեան Թեմերուն։

ԸՆԿ. ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՆԵՐԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ յետ երկարատեւ եւ անողոք հիւանդութեան, Պորտոյի մէջ իր մահկանացուն կնքած է ընկ. Կարապետ Տօներեան։

Ծնած Զալկարա 64 տարեկան, ողբացեալը տակաւին մանուկ տպրած է 1915ի սարսափը, Գորֆուի որբանոցէն անցած Ֆրանսա եւ կանուխէն մտած Հ. Ց. Դաշնակցութեան շարքերը։ Պորտոյի մէջ քանի մը ընկերներով հիմնած է Մուրատ կոմիտէութիւնը եւ երկար տարիներ եղած Կոմիտէի անդամ։

Հայրենասէր, հաւատարիմ Դաշնակցական, անկեղծ եւ մաքուր սրտի տէր, ողբացեալը սիրուած անձնաւորութիւն մըն էր, յատկապէս Պորտոյի մէջ։

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին եւ իր ընտանիքին։

լուրը, զոր ինք անձամբ հաղորդեց, այլ եւ այլ մեկնաբանութիւններու առիթ տուաւ։

ՊԻԱՖՐԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն մէկ միլիոն անձ սովամահ պիտի ըլլայ մէկ ամսուան ընթացքին։ Արդարեւ, պարենաւորման դժուարութեանց հետեւանքով ամէն օր, գրեթէ ամէն ժամ հարիւրաւորներ կը մեռնին անօթութենէ։

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ

Ա.

Բարսեղ Կանաչեանը արեւմտահայ երաժշտական մշակոյթի ականաւոր գործիչներից է:

Ծնուել է 1885ին Ռոդոստոյում, արհեստաւորի ընտանիքում: Երեք տարի անց ընտանիքը տեղափոխւում է Կ. Պոլիս: Բարսեղն սկսում է սովորել Կէտիկ-փաշա թաղի ազգային վարժարանում: Սակայն 90ական թուականների դէպքերը Կանաչեաններին եւս ստիպում են լքել հայրենական տունը: Մեկնում են Բուլղարիա, սկզբում Սլիվէն, յետոյ՝ Վառնա: Պատանին ուսումն աւարտում է մի վանեցի վաճառականի մօտ գրագրութիւն է անում, իսկ ազատ ժամերին նուագում ինքնաստեղծ ջութակը: Ապա լրջօրէն սկսում է պարապել երաժշտութեամբ: Բեռլինի կոնսերվատորիան աւարտած Նաթան-բէկ Ամիրխանեանից նուագի, երաժշտութեան տեսութեան եւ սոլֆէժի դասեր է վերցնում, երգում է նրա խմբում, սովորում նուագախումբ վարել: Ընտանիքի հետ Ռումինիա տեղափոխուելուց յետոյ էլ շարունակում է ջութակի, ներդաշնակութեան դասեր առնել:

1905 թուականի ռուսական առաջին յեղափոխութեան օրերին ցարական ոստիկանները Բուխարեստում պատահաբար ձերբակալում են երիտասարդ ջութակահարին: Նա ստիպուած հեռանում է Բուլղարիա, աշխատում է նուագախմբերում, մեկնում շրջագայութիւնների, ստեղծագործելու փորձեր անում:

1908ի օսմանեան սահմանադրութիւնից յետոյ բազմաթիւ հայ մտաւորականներ ապագայի ակնկալութիւններով վերադառնում են Պոլիս: Կանաչեանն էլ նրանց հետ է: Այժմ ինքն է երաժշտութեան դասեր տալիս, կազմում է «Քնար» հայկական փողաւոր նուագախումբը, խմբի համար յօրինում է երաժշտական մի քանի կտորներ:

1910 թուականին լսած կոմիտասեան առաջին համերգի տպաւորութիւնը խորապէս ցնցում է նրան: «Երբ համերգը վերջացաւ, երբ վերադարձայ անձիս, շրջապատիս, առաջին շարժումս եղաւ բեմ վազել, — պատմել է Կանաչեանը:

— Այս եղանակները ո՞վ գրած է, վարդապետ, — շնչասպառ հարցրել է երիտասարդը, բոցավառուած աչքերը սեւեռելով «հրաշագործ» վարդապետի յոգնած դէմքին:

— Վա՛յ քերթենքէլէ, ո՞վ պիտի գրի, — պատասխանել է Կոմիտասը ծիծաղելով, սեղմած բռունցքն իջեցնելով զարմացած երիտասարդի կռնակին:

— Վարդապետ, կ՚ուզեմ դասեր առնել, — խոնարհ, ամէն զոհողութեան պատրաստ աւելացրել է Կանաչեանը: Այդ օրը Կանաչեանը գտաւ ե՛ւ իր կոչումը, ե՛ւ իր ուսուցչին, ե՛ւ իր ժողովրդին՝ ի դէմս նրա արուեստի:

Կանաչեանը Կոմիտասի հինգ սաներից աւագն էր: Բացի Կոմիտասի «Գուսան» երգչախմբում երգելուց, միւսների հետ նա էլ ընդհանուր ներդաշնակութեան եւ հայ ժողովրդական երգերը դաշնակելու դասեր էր առնում Կոմիտասից, հետեւում նրա խմբավարական արուեստին:

Վրայ է հասնում համաշխարհային պատերազմը, յետոյ էլ՝ մեծ եղեռնը:

Կանաչեանը կանչւում է թուրքական բանակ, ապա աքսորւում Տիգրանակերտ, որտեղից ընկնում Հալէպ: Հայ աքսորականներից կազմած խմբով նա Հալէպում երկու համերգ է տալիս: Յետոյ՝ դէպի Կիլիկիա, դէպի Ադանա: Նորից արժանայիշատակ համերգներ, եւ վերջապէս մեկնում է Պոլիս, որտեղ՝ Կոմիտասն արդէն չկար: Հաւաքւում են եւ միւս սաները՝ Վարդան Սարգսեան, Միհրան Թումաճեան, Վաղարշակ Սրուանձտեան եւ Հայկ Սէմէրճեան: 1919ին Բերայում 400 հոգիանոց միացեալ խմբով կոմիտասեան սաների համերգը մեծ յաջողութիւն է գտնում, կրկնւում այլ թաղերում: Նրանք նաեւ հրատարակում են «Հայ գուսան» երգաշարի երեք պրակները, որոնց մէջ կան Կանաչեանի, Սարգսեանի եւ Սրուանձտեանի դաշնակած, այն օրերին սիրուած հայկական կամ հայականացուած երգեր, նաեւ մի քանի ինքնուրոյն մեղեդիներ: Ի դէպ՝ երգաշարի 2րդ պրակի մէջ էր նոյն օրերին յօրինուած «Օրօր»ը, որը յետագայում այնքան տարածուեց ու ճանաչում բերեց Կանաչեանին:

Կոմիտասեան սաներին անհրաժեշտ էր շարունակել թերի մնացած երաժշտական ուսումը: Միւսների հետ Կանաչեանը եւս մեկնում է Փարիզ, սովորում Ռընէ Լ. Նորմանի դասընթացքներում: 1921 թուականի աշնանը Կանաչեանը արդէն Եգիպտոսում է, հայկական դաղութում վերսկսում է իր երգչախմբային գործը, ապա 7 տարի Կիպրոսի Մելքոնեան վարժարանում պաշտօնավարում է որպէս երաժշտութեան դասատու, իսկ 1933ին, ակամայ թափառումներից յոգնած, հաստատւում Բէյրութում:

Նրա կազմած նոր խմբի համերգները Բէյրութում, ինչպէս նաեւ Մերձաւոր Արեւելքի այլ քաղաքներում յաջողութիւն են գտնում թէ՛ Հայերի, թէ՛ օտարների մօտ: 1936ին կազմւում է մշտական երգչախումբ, որը Կոմիտասի երգչախմբի օրինակով անուանւում է «Գուսան»: «Նստակեաց» կեանքն առաջին իսկ տարիներից չօշափելի արդիւնք է բերում նաեւ ստեղծագործութեան բնագաւառում: Մի շարք մեներգներ եւ խմբերգներ յօրինուել են դեռեւս Կիպրոսում, ուսուցչական գործի անհրաժեշտութիւնից բխած: Դրանց թւում էին՝ «Հօյնար», «Պճինկօ», «Լուսնակն ելաւ», «Ուռին» (Յովհ. Թումանեանի «Անուշ»ից): Այժմ երեւան են գալիս՝ «Ռազմերգ» եւ «Վարդերի հետ», «Նանօր», «Ալվարդի երգը» (Վ. Միրաքեանի «Լալվարի որս»ից): 1938ին գրում է «Աբեղայ» երեք արարով օպերան (ըստ Լ. Շանթի «Հին աստուածներ» դրամայի):

Կանաչեանի մեներգներն ու խմբերգները, Կոմիտասի երգերը եւ Խորհ. Հայաստանի երգահանների մի շարք հեղինակութիւններ կազմում են նոր «Գուսան» երգչախմբի երգացանկը: Երգչախմբի ամէն մի ելոյթ Լիբանանի եւ Սիրիայի բազմահազար Հայութեան համար դառնում է ազգային կեանքի նշանաւոր երեւոյթ:

«Գուսանը» կարեւոր գործ է կատարում նաեւ տեղի արաբական մշակոյթի համար: Կանաչեանը գրի է առել եւ ուսումնասիրել արաբական ժողովրդական երաժշտութիւնը, բազմաձայն երգչախմբի համար մշակել տեղացի արաբ երաժիշտների միաձայն երգերը, նաեւ՝ բուն ժողովրդական երգերը: (Այս միջոցով նա նպաստել է բազմաձայնութեան արմատաւորմանը արաբական երաժշտութեան մէջ): «Առաջին անգամն է, որ կը լսենք արաբ երգը այդքան յուզիչ եւ առինքնող ձեւով մը տրուած», — գրել է Լիբանանի խոշորագոյն «Լ՚Օռիան» թերթի երաժշտական քննադատը: Արաբական մշակոյթի զարգացմանը նպաստող գործունէութեան համար Կանաչեանը պարգեւատրուել է արաբական ու Ֆրանսիական շքանշաններով:

Կանաչեանի ստեղծագործութիւնները քանակով շատ չեն: «Ընտանիքս պահելու համար ստիպուած էի մասնակի դասեր տալ մինչեւ ուշ գիշեր (դաշնակ, ջութակ, ներդաշնակութիւն), որով քիչ ժամանակ ունէի ստեղծագործելու, այդչափն ալ կը պարտիմ երգչախմբիս («Գուսան»), որը վարած եմ ամբողջ 30 տարի, ուրեմն մեր համերգներու յայտագիրը լեցնելու համար աշխատած եմ միշտ նորութիւններ տալ ժողովուրդին», — գրում է նա իր մի նամակում: Այդ սակաւաթիւ գործերը, սակայն, պատկառելի տեղ են գրաւում հայ, մասնաւորապէս, խմբերգային գրականութեան մէջ:

Կանաչեանի ստեղծագործութիւնն ընդգրկում է 23 խմբերգ, 7 մեներգ, 19 մանկական երգեր՝ դաշնամուրով եւ «Աբեղայ» օպերան: 1919 թուականին հրատարակուած պրակների մէջ կան նաեւ 5 խմբերգ, մէկ մեներգ եւ մէկ զուգերգ, որոնք պարզագոյն դաշնակումներ են: Հնարաւոր է, որ յայտնուեն այլ երկեր եւս:

Այդ երգերը, տարբեր՝ բովանդակութեամբ եւ տրամադրութիւններով, յուզականօրէն յագեցուած ստեղծագործութիւններ են: Մի մասը հիմքում ունի ժողովրդական երաժշտական նիւթ, միւս մասը լիովին ինքնուրոյն յօրինուածք է:

Կանաչեանը երգեր է գրել Պատկանեանի, Թումանեանի, Իսահակեանի, Վարուժանի, Շանթի, Միրաքեանի, Շահազիզի եւ ուրիշ հայ բանաստեղծների խօսքերով: Ընտրած ոտանաւորները երաժշտականացրել է նուրբ յուզական մեղեդիներով, որոնք միահիւսուելով բանաստեղծութեանը, նրա հետ ամբողջութիւն են կազմում: Այս տեսակէտից յատկապէս աչքի են ընկնում «Օրօր»ը, «Ասում են ուռին», «Ալվարդի երազը» եւայլն:

Մեղեդիականութիւնը Կանաչեանի ըստեղծագործութեան համար որոշիչ սկզբունք է եղել, բնութագրական նրա բուն երգային եւ ասերգային («Ուռին», «Աբեղայ» օպերան եւայլն) հատուածների համար: Գործից գործ հեղինակի վարպետութիւնը շարունակ աճել է, ոճը (մասնաւորապէս՝ ազգային ինքնատիպութեան տեսակէտից) բիւրեղացել:

ՌՈԲԵՐՏ ԱԹԱՅԵԱՆ
(Երաժշտագէտ)

(Մնացեալը յաջորդով)

ԾԻԾԵՌՆԱԿԱՎԱՆՔԻ ՄԱՍԻՆ

Իտալացի չորս ճարտարապետներ՝ Տ. Պրեչչիա, Ֆրադատոկկի, Ջ. Նիկրօ, Մ. Կոյտի եւ Փաօլօ Գունեօ, որոնք մաս կը կազմեն Հռոմի համալսարանի միջնադարեան արուեստի հիմնարկութեան, քանի մը տարի առաջ Հայաստան այցելեցին: Ասոնք առաջին օտար մասնագէտներն էին, որ կարելիութիւն ունեցան ուսումնասիրելու Ծիծեռնակավանքը:

Եւ ահա, Փարիզ լոյս տեսնող «Բրվիւտէ զՆԷթիւտ Արմենիէն» պարբերականի վերջին (1967, 4րդ թիւ) համարին մէջ Փաօլօ Գունեօ հրատարակած է «Ղարաբաղի Ծիծեռնակավանք կաթողիկէն» ընդարձակ յօդուածը եւ քսան լուսանկար:

Հեղինակը իր այս շահեկան յօդուածին մէջ կը գրէ, որ Ծիծեռնակավանքը առաջին անգամ չափագրուած եւ լուսանկարուած է 1947ին, հայ մասնագէտներ Մ. Հասրաթեանի եւ Լ. Սագոյեանի կողմէ, իսկ անոր մասին գրած է ճարտարապետ Ալ. Սահինեան 1955ին՝ իր «Քասախի կաթողիկէի ճարտարապետութիւնը» ուսումնասիրութեան մէջ:

Փաօլօ Գունեօ իր յօդուածը կը հիմնաւորէ հայ մասնագէտներուն մեկնաբանութիւններուն վրայ, կը մէջբերէ Ալ. Սահինեանի հետեւեալ տողերը.

«Ծիծեռնակավանքի խորանը եւ անոր կից սենեակները՝ դուրսէն ունենալով մէկ ընդհանուր պատ, կաթողիկէի եռանաւ մասին հետ կը կազմեն օրկանական ամբողջութիւն մը»: Յօդուածագիրը կ՚եզրակացնէ, որ օրկանական ըլլալը ենթադրել կուտայ խորանի կողքի սենեակներուն եւ ընդհանուր դահլիճի կառուցուածքի միասնութիւնը, մինչդեռ Քաստխի, Տեկորի, Դուինի եւ աւելի ետք ուրիշ կաթողիկէներու մէջ ասոնք յաւելումներ են:

ԱՊՏԻԻԼ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՈՔ ՀՈԼՄՍ

ԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Մե՛ղք որ կարելի չէ օգտուիլ, իրաւ է որ այսպիսի առիթ յաճախ չի պատահիր:

— Ես ալ նոյն խորհուրդը տուի իրենց, բայց իրենք ալ կը պնդեն որ անպատճառ ստիպուած են այսօր մեկնիլ...:

— Ո՞վ են այդ ուղեւորները, հարցուց նաւապետը իր զաւաթը պարպելով:

— Անգլիացի ընտանիք մը, երկու կիներ եւ երեք էրիկ մարդ, ընդամէնը հինգ հոգի:

— Անգլիացի ընտանիք մը... ըսաւ նաւապետը զարմացական դէմքով մը, ի՞նչ գործ ունին Ճիտտէի մէջ:

— Չեմ գիտեր, բայց կարծեմ Ճիտտէ պիտի չմնան եւ հոնկէ Ճիպութի պիտի անցնին:

— Բայց կրնան այստեղէն ուղղակի Ճիպութի երթալ եւ շատ ալ դիւրաւ շոգենաւ կը գտնեն:

— Ես ալ նոյն խրատը տուի, սակայն կ՚երեւայ որ ստիպուած են անպատճառ Ճիտէէն անցնելու:

— Ուրեմն թող ուրիշ դուռ զարնեն, եզրակացուց նաւապետը:

— Բայց գիտէք որ մարդիկը պատրաստ են նոյնիսկ մարդ գլուխ տասնեւ հինգ ոսկի տալ այս ճամբորդութեան համար, այսինքն՝ 75 ոսկի:

Գումարը այնքա՛ն պատկառելի էր որ նաւապետը պահ մը աչքերը խոշոր խոշոր բացաւ, Եգիպտացիին երեսը նայեցաւ մտածկոտ երեւոյթով մը, բայց յետոյ տխուր համակերպութեամբ մը պատասխանեց.

Յանկարծ Խաւակա Թէվֆիք քարափէն անցնող մէկը նշմարելով՝ նստած տեղէն վեր ցատկեց եւ շտապով դուրս ելաւ դարեջրատունէն: Օսման նաւապետ ակնարկովը հետեւեցաւ բարեկամին, որ դնաց անցորդին քով ու անոր հետ պահ մը խօսակցելէ ետքը, երկուքը միասին մտան կրկին դարեջրատուն եւ եկան իրեն քով:

— Ահաւասիկ Ճիտտէ երթալ ուզող ուղեւորներէն մին, ըսաւ Խաւակա Թէվֆիք, նորեկը ներկայացնելով նաւապետին:

Օսման էֆէնտի քաղաքավարութեամբ ոտքի ելաւ եւ իր քով հրամցուց անծանօթը:

— Այո, պատասխանեց նորեկը Ֆրանսերէն լեզուով, կ՚ուզէինք այսօր անպատճառ մեկնիլ Ճիտտէ, բայց մեր բարեկամը, Խաւակա Թէվֆիք մեզ յայտնեց թէ ձեր շոգենաւը բնաւ ուղեւոր պիտի չառնէ:

— Դժբախտաբար այսպէս հրահանգ ստացած եմ Պոլսէն, պատասխանեց Օսման նաւապետը նոյն լեզուով:

— Մեր մեկնումը այնքան անհրաժեշտ էր որ նոյնիսկ տրամադիր էինք նիւթական մեծամեծ զոհողութիւններ ընելու, շարունակեց Անգլիացին:

— Այո, մեր բարեկամը յայտնեց որ նոյնիսկ մարդ գլուխ 15 ոսկի պիտի վըճարէք, պատասխանեց նաւապետը:

— Եւ եթէ պէտք ըլլայ այդ գումարին կրկինն ալ կը վճարենք, ըսաւ միւսը:

— Բայց, աւելցուց նաւապետը, մեր բարեկամը կ՚ըսէ թէ ձեր դիտաւորութիւնը Ճիպութի երթալ է, այս պարագային պէտք չունիք Ճիտտէէն անցնելու, քանի որ հոս շատ դիւրաւ ուղղակի շոգենաւեր կրնաք գտնել հոն գացող եւ շա՛տ աւելի հանգստաւէտ, քան թէ մեր շոգենաւը:

— Խնդիրը այն է որ Խաւակա Թէվֆիքի չենք բացատրած ամէն բան, ըսաւ Անգլիացին, մենք կ՚ուզենք անպատճառ Ճիտտէ երթալ, որովհետեւ մասնաւոր զբօսանաւ մը մեզ այնտեղ կը սպասէ...:

— Ա՛, ուրեմն ցամաք ելլելու դիտաւորութիւն չունիք:

— Բնաւ երբեք, պարզապէս մէկ շոգենաւէն միւսը պիտի փոխադրուինք:

— Վստա՞հ էք որ այդ զբօսանաւը անպատճառ պատրաստ պիտի գտնէք հոն հասած ատեննիդ:

— Այսինքն եթէ կարենանք անմիջապէս ճամբայ ելլել, շոգենաւը հոն գտնելնուս բացարձակապէս վստահ ենք, բայց եթէ հինգ վեց օր ուշանանք, հաւանաբար պիտի մեկնի առանց այլեւս մեզի սպասելու եւ ահա ճիշդ ասոր համար է որ կ՚աճապարենք մեկնելու:

Նաւապետը պահ մը լռեց եւ սկսաւ մտածել:

«Այս մարդիկը, կը խորհէր ինքն իրեն մինչեւ հարիւր յիսուն ոսկի տալու պատրաստ են հինգ հոգիի փոխադրութեան համար եւ կարծեմ կրնանք դաղտուկ կերպով գործը տեսնել, քանի որ Ճիտտէ ելլելու դիտաւորութիւն չունին եւ անմիջապէս մէկ շոգենաւէն միւսը պիտի փոխադրուին...:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(180 – Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑ

Ե. ՊՊԱՍ

—*—

ՓՈՉԻ

ԲԱՀԱԿ ԵՎ ՀԱՀԱՏ

—*—

Մեր ներկայ դարուն մէջ ամէն ազգ, որ կ՚ուզէ ապրիլ, ստիպուած է ունենալ իր զինուորական ուժը։

Այրի Տիկ. Նուարդ Տօներեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Սարգիս Տօներեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկ. Բաֆֆի Տօներեան եւ զաւակները, Արիս եւ Զեփիւռ Տօներեան, Խաչիկ Տօներեան, Տէր եւ Տիկ. Վարդան Մինասեան եւ զաւակը ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր, աներհօր եւ եղբօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ՏՕՆԵՐԵԱՆԻ

(64 տարեկան)

մահը, որ տեղի ունեցաւ Հինգշաբթի, 25 Յուլիս, իր բնակարանին մէջ, Պոռտօ:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Շաբաթ, 27 Յուլիս, ժամը 14,30ին, Սէն Փօլ տը Պոռտօ եկեղեցին:

Մարմինը կ'ամփոփուի Նոր գերեզմանատան մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ԿՐԸՆՈՊԼԸ.— Հ. Յ. Դ. «Եօթնեղբայրեան» ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Լանսէի, Բընաժի եւ Կրընոպլի բոլոր ընկերները, Շաբաթ (27 Յուլիս) երեկոյեան ժամը 9ին դպրոցին սրահը: Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

"ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐ"

ՄԱՐՍԷՅԼԻ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի հովանաւորութեամբ, մասնակցութեամբ Մարսէյլի շրջանի բոլոր մարմիններուն, Խանասորի արշաւանքի տօնակատարութիւնը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի 28 Յուլիս Վալապրի անտառներուն մէջ:

Մարսէյլ քաղաքի հայրենակիցներուն ուշադրութեան

Անոնք որոնք կը փափաքին Խանասորի Արշաւանքի տօնակատարութեան վայրը Վալապրը երթալ, կրնան իրենց տոմսերը ապահովել հետեւեալ հասցէներէն.

Tzérikian, Rue des Dominicaines
Keusseyan, (Photo - Rex)
2, Rue Bernard du Bois
Bédrossian Takess (Boucherie)
Rue Petites Maries

Օթոքառը կը մեկնի սովորականին պէս, Փլաս տ'Էքսէն, ժամը ճիշդ 7,30ին:

ՊՕՄՈՆ.— Սերժ Սարգիսեան,
Յ. Տէր-Վարդանեան
ՍԷՆ-ԼՈՒ.— Ս. Գինոսեան,
Կ. Յովսէփեան
ՊՈՒԼՎ. ՕՏՏՕ.— Յ. Արզումանեան,
Հայկ Սարգիսեան
ՍԷՆԹ-ՄԱՐԿՐԻԹ.— Վ. Մուրատեան,
ՍԷՆ-ԺԵՐՈՄ.— Ս. Աւտոյեան,
Յ. Էսկիճեան

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Խանասորի արշաւանքի 71րդ տարեդարձին առթիւ

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

28 Յուլիս, Կիրակի առաւօտեան ժամը 9էն մինչեւ երեկոյ, «Քոյրերու» Մոնտըրու դաշտին մէջ, Լիոնէն 17 քիլմ. հեռաւորութեամբ Պէյնոյի ելքին անմիջապէս դառնալ ձախ, Ռիւ տիւ Միտի:

Ընտանեկան եւ ընկերական ջերմ մթնոլորտ: Առատ պիւֆէ, մատչելի գիներով:

Օթոքառը կը մեկնի ժամը 10ին Փլաս Կիշարէն: Կէսօրէ ետք առնել Լաֆոն օթոքառը Լաֆայէթ կամուրջէն ու իջնել Պէնօ կայարանը:

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ - ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ-Սամուէլի, Բալուրեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Մեկնում Փարիզի խումբի

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստոս 1ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին, ժամը իրիկուան 7ին (Սքուառ Մոնթոլոն):

×

Լիոնի խումբ

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 1ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշի կայարանը՝ ժամացոյցին տակ, ժամը 4ին:

×

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն-Փեռաշ կը հասնի ժամը 8,53ին:

×

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ

Մարսէյլի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 1ին, ժամը 12ին (կէսօր): Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները կայարան առաջնորդել ժամը 10ին:

Յուլիսի խումբը Մարսէյլ կը վերադառնայ Օգոստ. 2ին, կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի դիմաւորել:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնրդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ անհրաժեշտ յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈՒ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի շքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները 1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon, 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն.— 927 - 01 - 72:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ... ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'..... ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ - ԶԱՐԴԱՐԷՔ - ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր: Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը:

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ԿԻՐԱԿԻ 28 ՅՈՒԼԻՍ
DIMANCHE 28 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11273 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.273

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Վաթսունամեակին առթիւ)

Դ.

Տասնեւիններորդ դարու առաջին տարիներէն սկսեալ մինչեւ քսաներորդի առաջին տասնամեակը Արեւելեան խնդիրը Եւրոպայի մեծ պետութեանց քաղաքականութեան գլխաւոր մտահոգութիւններէն մէկն է կազմած:

Պալքանի քրիստոնեայ ազգերը օսմ. լուծէն ազատագրուեցան շնորհիւ այդ պետութեանց աջակցութեան, — յաճախ շահախնդիր:

Օսմ. կայսրութիւնը «Եւրոպայի հիւանդ մարդն» էր, դատապարտուած անդամահատուելու: Աւարէն բաժին կը սպասէին բոլորն ալ:

1908ի ամառը Բէվալի մէջ տեսակցութիւն մը ունեցեր էին Անգլիոյ Էտուարտ Է. թագաւորն ու Ռուսիոյ Նիքոլա Բ. ցարը: Թուրքիոյ բաժանումը, կամ առնուազն Մակեդոնիոյ ինքնավարութիւնը խնդրոյ առարկայ դարձած էր այդ պատմական հանդիպումի ընթացքին:

Ապտիւլ Համիտ շարունակ մերժած էր ընթացք տալ հայկ. նահանգներու ծրագրին: Մակեդոնիոյ քրիստոնեաները ո՛չ թէ բարենորոգում, այլ ինքնավարութիւն կը պահանջէին:

Ֆրանսական Ասիէթ օ պէօր երգիծաթերթը այդ օրերուն հրատարակած էր դունաւոր ծաղրանկար մը: Մեծ պետութիւնները Ապտիւլ Համիտին կը սպառնային ըսելով՝ «Կա՛մ Օթոնոմի կամ անաթոմի (անդամահատութիւն):

Բումելիի թուրք զինուորական յեղափոխականները Սուլթանէն կը պահանջէին վերահաստատումը Միտհաթեան Սահմանադրութեան, որպէսզի անոր շնորհիւ օսմ. կայսրութեան բոլոր տարբերը ազատ վարչաձեւի տակ հաւասարութիւն եւ եղբայրութիւն վայելեն: Մանաւանդ որպէսզի Մակեդոնիան չբաժնուի Թուրքիայէն: Բարենորոգումները պէտք է ընդգրկէին կայսրութեան բոլոր շրջանները:

1912ին Պալքանեան Պատերազմը վերջնական լուծում պիտի տար «Արեւելեան խնդրին»: Եւրոպական Թուրքիան կը բաժնուէր Պալքանեան պետութեանց միջեւ:

Առկախ կը մնար հայկական բարենորոգումներու հարցը: Այդ ալ կը լուծուէր 1914 Յունուար 26/8 Փետրուարի ռուսեւթուրք ծանօթ համաձայնագրով: Սակայն գործադրութեան չսկսած կը պայթէր մեծ պատերազմը, որ կրկին արեան մէջ պիտի խեղդէր Հայոց աշխարհը:

Հիւրիյէթի առաջին շրջանին Երիտասարդ Թուրքերը օսմանցիութիւն խաղացին, սակայն երկար չտեւեց խաղը:

Իթթիհատի հռչակաւոր բանբերը՝ Հիւսէյն Ճահիտ՝ 1908 Հոկտ. 25ին կէսգաշտօնական Թանինի մէջ կը գրէր թէ Թուրքը տիրող ազգը (Միլլէթը Հաքիմէ) պէտք է ըլլայ օսմ. կայսրութեան մէջ:

Ալ ո՞ւր մնաց «հաւասարութիւն»ն ու «եղբայրութիւն»ը, որոնք օրն ի բուն կը յեղեղուէին փողոցներու մէջ: Երգեր ալ յորիներ էին, այսպէս՝

«Կեցցէ ազատութիւնը, արդարութիւնն ու հաւասարութիւնը:
«Կեցցէ՛ ազգը»:

ՀՐԱՆՏ-ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԲՈՂՋ ԵՐԿԻՐԸ ՏԻՒՊՉԷՔԻ ԿՈՂՔԻՆ Է

Եթէ նոյնիսկ որոշ տարակարծութիւններ կան չեխ պրեզիտիումին մէջ Մոսկուայի հետ բանակցելու ձեւականութեանց մասին, ոչ մէկ տարակարծութիւն կայ Տիւպչէքի վարած քաղաքանութեան մասին: Ժողովուրդը, եկեղեցին, ամէն ոք միասնականութեամբ զօրավիգ կեցած է կառավարութեան եւ միտք չունի տեղի տալու: Այսպէս Գերպ. Թոմասէք, պապական վարիչ Փրակայի մէջ, յայտարարած է գերմանական Տի Վելթ թերթին.— «Տիւպչէքի մէջ կը տեսնենք մարդը որ բարելաւում բերաւ երկրին բոլոր քաղաքացիներուն, աւելի մեծ ազատութիւն բերաւ, գործնապէս՝ ժողովրդավարութիւն: Որպէս քաղաքացի եւ որպէս քրիստոնեայ, պատրաստ ենք ամէն ինչ ընելու պահպանելու համար իր ստեղծած կացութիւնը: Կ՚աղօթեմ Տիւպչէքի համար, որովհետեւ պէտք է երախտապարտ ըլլանք իրեն այն կարեւոր աշխատանքին համար զոր իրագործեց ցայսօր»:

Չեխ մտաւորականներն ալ նամակ մը զրկած են Տիւպչէքի, ուր կը շեշտեն՝ «Բանակցեցէք, բացատրեցէք բայց պաշտպանեցէք ճամբան որու մէջ ենք այլեւս»: Մտաւորականները կը շեշտեն նաեւ. «Մեր վրայ կը կշռէ անարդար պատիժի մը սպառնալիքը, բայց ինչ որ ալ ըլլայ, պիտի հարուածէ նաեւ մեր դատաւորները, Պումբրանկի մը պէս. պիտի քանդէ մեր ճիգերը եւ մանաւանդ պիտի արատաւորէ ընկերվարութեան տեսակէտը աշխարհի մէջ ամէն տեղ եւ բազմաթիւ տարիներու համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՍՐԱՅԷԼԵԱՆ առեւանգուած օդանաւին հարցը դեռ չլուծուեցաւ: Կը թուի, թէ Ալճերիա առ այժմ ազատ պիտի արձակէ ճամբորդներուն մաս կազմող չորս կիներ եւ երկու երախաներ: Կը հաստատուի, թէ Իսրայէլ խնդրած է Ֆրանսայէն, Իտալիայէն, թերեւս նաեւ այլ երկիրներէ՝ միջամտելու ի նպաստ օդանաւին, 11 անձերէ բաղկացած անոր անձնակազմին եւ 12 ճամբորդներու վերադարձին, բայց Իսրայէլ յայտարարեց թէ չի կրնար գոհանալ 707 Պօյինկ օդանաւին կիներու եւ երախաներու ազատագրումով: Կը շարունակէ փորձել խաղաղ կարգադրութիւն մը բայց հակառակ պարագային ուրիշ միջոցի մասին պիտի մտածէ:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Թուրքիա պիտի այցելէ Հոկտեմբեր 26էն 30:

ԷՏՈՒԸՐՏ ՔԵՆԸՏԻ յայտարարեց թէ թեկնածու չէ փոխ-նախագահութեան: Այլեւս միայն ընտանիքով պիտի զբաղի եւ տարաբախտ եղբայրներուն զաւակներով:

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ԱՂԵՐՍ ԱՌ ԱՆԱՀԻՏ

ԳԻՑՈՒՀԻՆ ՀԱՅՈՑ ՊԱՐԳԵՒԻՉ ԱՄԵՆԱՅՆ ԲԱՐԵԱՑ ԵՒ ԼՈՒՍՈՑ

Չոգաւ սիրտ իմ զկնի ական իմոյ:
Յոբ, ԼԱ. 7

Ե.

Օրհնեա՛լդ Անահիտ,
Աստուած ճշմարիտ,
Գիտե՛մ, գիտե՛մ, շունչ, հոգի՝ բառե՛ր են ամուլ եւ ստերջ,
Որոնք մարմնոյն հետ կը գտնեն միշտ վերջ:
Լո՛յսն է, արեւին լո՛յսն, որ աշխարհի կեանք ու ձեւ կուտայ:
Եւ ի՞նչ են աչքերն՝ եթէ ոչ փոքրիկ արեւներ, մեղա՛յ,
Ի՞նչ կ՚ըսեմ, փոքրիկ աստուածնե՛ր, ինչպէս ծանօթ Եհովան՝
Որ, շրթանց վրայ բարբառն հրաշքին մեծ արարչութեան,
Պատգամեց այսպէս.
« *Եղիցի լո՛յս* »:
Այս ձեւով, իրա՛ւ, պատգամը դարձաւ քրիստոնէից ծէս,
Որոնք օծման իւղ՝ միւռոն կը թափեն, կը լուսաւորեն
Մարմինն ու հոգին ազգաց անօրէն:
Ես, հաւատարիմ մնալով Հայոց պաշտամունքներուն
Եւ աւանդութեանց հեթանոսական, հնութեամբ օծուն,
Ես, երկու փշրանք ցօղի ու շաղի, մութն ինկած, անյոյս,
Կ՚աղերսեմ քեզի,
Աստուած պաշտելի, Աստուած գովելի,
Լեցո՛ւր զիս լոյսով, ցոլք տուր ցօղերուս,
Լո՛յս, լո՛յս, արդար լո՛յս, արարչական լո՛յս,
Երթամ ցօղ թափեմ Հայոց դպրութեան դաշտերուն վրայ,
Անձրեւեմ, հեղում բիւր շող, զերթ լուսոյ ցօղ աստուածընծայ,
Եւ արարչանա՛մ, ես ալ իմ կարգիս, «ըզքոյդ ի քոյոց»
Աստուածութի՛ւն տամ,
Եւ օրհնեմ, գովեմ քեզ յամենայն ժամ:

Զ.

Գովեալդ Անահիտ,
Աստուած ճշմարիտ,
Եկեր կ՚աղօթեմ ահա ծնրադիր, դու միակ իմ յոյս՝
Ես ճետը յետին քեզ պաշտող, օրհնող, հայկազն պապերուս,
Որ լերանց վրայ լեռներ են տաշեր,
Աղօթող, սաղմոս կարդացող մոնթ եւ աբեղայ կոփեր,
Արեւն են պաշտեր, աստուածացուցեր,
«Առաւօտ լուսոյ» երգեր ու լացեր, գիշեր լուսցուցեր,
Լսէ՛ ինձ, ունկն դիր,
Աստուածամայր իմ, որ լոյսէն ծնար ու լոյս ծնուցիր, —
Աչքերս մեծագոյն ուսուցիչս եղան,
Անոնք ինձ տուին հրաշքն ընթերցման,
Մտերմութեան մէջ դրին գիր, մատեան,
Որոնք դարերուն համր՝ լեզու կուտան,
Եւ կը խօսեցնեն խուլ ապառաժներն ու հողն անկենդան:
Ես ծարա՛ւն ունիմ, դեռ եւս կարօտ եմ գիտութեան, ուսման,
Տո՛ւր ուսուցիչներս, վերադարձո՛ւր ինձ, մայր յաւերժական,
Տո՛ւր ինձ, տո՛ւր, ո՛վ դու դիցամայր գովեալ, դիցամայր
օրհնեալ,
Տո՛ւր, վերադարձո՛ւր դիտարաններս իմ, բո՛յն աստուածընկալ,
Տո՛ւր ինձ, իմ ջահերս, կախեմ գլխէս վեր, երկինքն առաստաղ,
Տո՛ւր ինձ իմ աչքերս, աչքե՛րս, աչքե՛րս իմ, մեղո՛ւ լուսաքաղ:

(*Հատուած*) Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ ԱՌՈՂՋԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԸ

Մարսէյլէն վերադարձին թերթիս Տնօրէնուհին յայտնեց թէ Շաւարշ Նարդունի, միշտ անդիտակից վիճակի մէջ է եւ հիւանդանոցին բժիշկը հաստատած է թէ վիճակը շատ ծանր է, կաթուածը ընդհանրացած ըլլալով, ուղեղային արիւնահոսութեան հետեւանքով:

Շաբաթ օր, օդանաւով Մարսէյլ փութաց Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի ներկայացուցիչը:

Վերի տողերը, որ վերջին մասն են իր գրած տխուր քերթուածին, այսօ՛ր մանաւանդ սարսուռ կը պատճառեն: Այսօ՛ր երբ զրկուած է աշխարհի լոյսէն, իր աչքի լոյսէն:

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

1914–1917ԻՆ

Ա·

« Պատմա – բանասիրական Հանդէս »ի (Երեւան) Յունուարի թիւին մէջ, Ա· Յարութիւնեան շահեկան ուսումնասիրու – թիւն մը ունի, ուր, փաստերու մատնանշումի ճամբով, կը բացայայտէ ռուսական քաղաքականութիւնը Հայաստանի եւ հայ ժողովուրդին նկատմամբ: Հեղինակը կը հաստատէ, թէ Պետրոս Ա·էն սկսեալ Ռուսիա ձգտած է իջնել դէպի նեղուցները, եւ ուզած է ունենալ Հայաստան մը՝ ռուս բնակչութեամբ:

Յօդուածագիրը, հասկնալի պատճառ – ներով, ռուսական քաղաքականութիւնը կ'որակէ «ցարիզմի» քաղաքականութիւն: Փաստերը անվիճելի են:

Ստորեւ այս շահեկան յօդուածը՝ արեւմտահայերէնով:

1914–1917ին, կովկասեան ռազմաճակատին վրայ ծաւալած ռազմական գործո – ղութիւններու հետեւանքով ռուսական բանակը գրաւած էր օսմանեան կայսրութեան եւ Պարսկաստանի մէկ մասը· գրաւուած մասին մէջ կը դանուէր գրեթէ ամբողջ Արեւմտահայաստանը: 1916ի վերջերը Ռուսերու ձեռքը կը դանուէին Սեւ ծովի ափերը՝ Պաթումէն մինչեւ Ռիզէ, Տրապիզոն, Էրզէրում, այնուհետեւ սահմանը կ'անցնէր դէպի հարաւ՝ Կիմիլչ – խանա, Երզնկա, Արեւմտեան Եփրատի ափերը, Մամախաթունէն հարաւ՝ մօտ 100 քիլոմ· մինչեւ Արեւելեան Եփրատ, Մուշ, Պիթլիս, Վանայ լիճի հարաւային ափերը, մինչեւ Ուրմիա, Ռիւանտուզ, եւայլն:

Վարչական մեծ կեդրոնները՝ Տրապիզոն, Էրզրում, Վան եւայլն փաստօրէն մնացած էին բանակին թիկունքը: Ռուսական բանակի գրաւած հողամասը իր տարածութեամբ աւելի մեծ էր, քան այսօրուան Հայաստանն ու Վրաստանը միասին առնուած:

Ռուսական կովկասեան բանակը, յաղթահարելով թշնամիին դիմադրութիւնը, խափանելով Կովկաս խուժելու անոր ծրագիրները, փայլուն յաղթանակներ կ'արձանագրէ Սարիղամիշի, Դիլմանի, Էրզրումի, Երզնկայի, Պիթլիսի, Մուշի եւ ուրիշ ճակատամարտներու մէջ: Կը թուէր, թէ ցարական կառավարութեան նուաճողական ծրագիրները Միջին Արեւելքի մէջ կը մօտենային իրենց վերջնական փուլին: Անշուշտ, օրակարգին չէին հանուած նեղուցներու գրաւումը եւ դէպի Մուսուլ չարժելու ծրագիրները, սակայն ներքին եւ արտաքին լուրջ պատճառներ արգիլք կը հանդիսանան առանց իրակագործման: Ցարական կառավարութիւնը երբեք մտադիր չէր ձգելու իր գրաւած հողերը, ընդհակառակն, այդ հողերը կը նկատէր իր կայսրութեան անբաժան մասը, եւ պատերազմի առաջին օրէն իսկ ձեռնամուխ եղաւ գրաւած շրջաններու ռազմական, վարչական, տնտեսական եւ քաղաքական կեանքին մէջ կարգ ու կանոն մտցնելու՝ ռուսական օրէնքներու տրամադրութեան համաձայն:

Այս յօդուածին նպատակն է հակիրճ կերպով լուսաբանել ցարական կառավարութեան ձեռնարկած կարգ մը միջոցա – ռումներուն էութիւնը, ցոյց տալ այն սկզբունքները, որ բանակի հրամանատարութիւնը եւ պետական իշխանութիւնները մշակած էին գրաւուած շրջանները կառավարելու համար:

1) ՀԱՐԻՒՐԱՊԵՏ ՆԱՍԼԵԴԻՇԵԻԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ԶՕՐԱՎԱՐ ԵՈՒԴԵՆԻՉ

Ռուսական կայսրութեան սահմաններու ասիճանական ընդարձակումը արեւմուտքի, արեւելքի եւ հարաւի ուղղու – թեամբ անհրաժեշտ կը դարձնէր, որ այդ շրջաններուն համար ձեռք առնուին կառավարման համապատասխան միջոցներ:

Ցարական քաղաքականութիւնը գրաւուած երկիրներու մէջ ունէր հիմնական սկզբունք մը՝ կարելի բոլոր միջոցներով ամրանալ նուաճուած վայրերուն մէջ, օգտուիլ տնտեսապէս, բնակեցնել կայսրութեան ընդհանուր ռազմավարական վիճակը, օտարներուն ստիպել անպայման ճանչնալ ցարական կարգերը, զաւժան միջոցներով ճնշել կեդրոնախոյս ուժերը, ապրեցնել ապատագրական չարժումները եւ ապահովել կայսրութեան միասնականութիւնը, անոր հոգային ամբողջականութիւնը: Լեհաստանի, Ֆինլանտայի, Մերձպալթեան երկիրներու, Կեդր· Ասիոյ, Մայրաքոյն Աբեւելքի եւ Կովկասի մէջ ցարական կառավարման եղանակներուն միջեւ կային որոշ տարբերութիւններ եւ առանձնայատկութիւններ: Եւ ասիկա տրամաբանական էր: Կայսրութեան ղեկավար շրջանակները չէին կրնար հաշուի չառնել այդ երկիրներուն ժողովուրդներուն զարգացման մակարդակը եւ ազգային առանձնութիւնները, իսկ երբեմն նաեւ միւս տէրութիւններուն դիրքը:

Ի տարբերութիւն արեւմտեան տէրութիւններու գաղութային տիրապետութիւններու ընդհանուր դրութեան, ռուսական կայսրութիւնը հողային առումով ունէր մէկ չօչափելի առաւելութիւն: Արդարեւ, երբ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի գաղութները ցրուած էին ամբողջ աշխարհի մէջ, Ռուսիոյ բոլոր գրաւած երկիրները աշխարհագրական տեսակէտէն կը հանդիսանային անոր բուն երկրին տեսակ մը շարունակութիւնը:

Կովկասեան փոխարքութիւնը այն հզօր օղակներէն էր, որուն միջոցով ցարական կառավարութիւնը կ'իրականացնէր իր քաղաքականութիւնը ոչ միայն Կովկասի, այլեւ գրաւած նոր շրջաններու մէջ:

1877–1878ի ռուս - թրքական պատերազմի հետեւանքով Ռուսիոյ կցուեցան Պաթումի, Կարսի եւ Արտահանի շրջանները: Ցարական շրջանակները այդ յաջողութիւնները կը նկատէին իբրեւ նախապայման՝ յետագային ղէպի ասիական Թուրքիա եւ Միջագետք թափանցելու համար: Սակայն գրաւելը հարցին միայն մէկ կողմն էր, կարեւորը գրաւուածը պահելն ու հոն ամրապնդուիլն էր: Իսկ ի՞նչպէս:

Ամէնէն նպատակայարմար միջոցը կը համարուէր համապատասխան քանակութեամբ բանակի, ոստիկանական ուժերու եւ չինովնիկներու տեղաշիմը գրաւուած վայրերուն մէջ: Սակայն աւելի ծայրագեղ մեծապետական տարրերը նման միջոցները կը նկատէին անբաւարար: Զօրքը սուղի կը նստի պետական դանձարկղին, բոլոր չինովնիկները (մանաւանդ տեղացիները) վստահելի չէն: Դոնի, Թերեքի, Ուրալի կոզակութիւն ստեղծելու փորձերը յիշեալներու կողմէ կը նկատուէր ձեռնամուխ միջոց: Այդ տեսակէտէն շատ հետաքրքրական է 2րդ Աւտրախանեան գունդի հարիւրապետ Նասլեդիշեւի 1877 Նոյեմբեր 24ի նամակը ցարին: Ըստ Նասլեդիշեւի նոր գրաւուած երկրամասերը կողակներով բնակեցուելու պարագային կը տառապէին հետեւեալ առաւելութիւնները· նախ՝ ռուս կոզակները, տիրելով հողին, ոչ միայն կ'ամրանան ու կը պաշտպանեն զայն, այլ նաեւ ձգտում կ'ունենան ընդարձակելու իրենց հողամասերը դրացի ժողովուրդներու կամ պետութիւններու հաշուին: Երկրորդ՝ անոնք փաստօրէն զօրքը կը փոխարինեն: Երրորդ՝ ամուր կռուան մը կը ստեղծուի գրաւուած երկրամասը եւ ժողովուրդը ռուսացնելու համար: Ահա քանի մը մէջբերումներ Նասլեդիշեւի զեկուցագրէն·

«Ռուսիոյ սահմաններու ընդարձակու – մին զուգընթաց անմիջապէս ստեղծուած են կոզակներու նոր շրջաններ, նոր գրաւուած երկրամասերու զաղութացման եւ ռուսացման համար»: Եթէ այդ քայլը չառնուի, Ռուսիա կրնայ ունենալ «Թաթարական, հայկական, պարսկական նահանգներ, բայց ոչ ռուսական»: Այնուհետեւ կը նկարագրէ գրեթէ ամբողջ Արեւմտեան Հայաստանի եւ կից շրջաններու աշխարհագրական պայմանները, հողին բերրիութեան ասոիճանը, ժողովուրդներուն կազմը եւ կ'առաջարկէ այն միջոցները, որոնք պէտք է իրականացուին գրաւուած շրջաններուն համար կեդրոնական նահանգներէն ռուս բնակիչներ բերելու կապակցութեամբ: Կ'առաջարկէ նոյնիսկ, որ ի հարկին զործադրուին հարկադրական միջոցներ:

Պէտք է ենթադրել, որ Նասլեդիշեւ մինակ չէր իր այդ տեսակէտներով: Անկէ 47 տարի ետք, 1915ին, երբ ռուսական զօրքերը գրաւած էին Ալաշկերտի հովիտը, ամբացած էրզրումի մէջ, տիրած իրանական Ադրբէջանի կարեւոր մասին, ցարական կառավարութեան գործիչները վերստին կ'արծարծէին այս հարցը: 1915 Փետրուար 28ին Հողագործութեան նախարար Կրիվոշէին Արտաքին նախարար Սազոնովի ուղղած նամակին մէջ կը ներկայացնէ իր նախարարութեան զրաղիները Կովկասեան բանակի գրաւած շրջաններու մասին:

«Թրքական ռազմաճակատին վրայ մեր բանակին յաջող գործողութիւններուն հետեւանքով, — կը գրէ Կրիվոշէին, — պէտք է ենթադրել, որ քիչ թէ շատ մօտ ապագային՝ կարելի կը դառնայ կովկասեան սահմաններու սրբագրութիւնը եւ մեր տիրապետութիւններու ընդարձակումը Փոքր Ասիոյ եւ Հայաստանի մէջ: Կրիվոշէին չորս մասի կը բաժնէ գրաւուած շրջանները· Ա) Սեւ ծովի ափերը, Բ) Արտքի եւ Եփրատի վերին հոսանքները, Գ) Պարսկաստանի սահմանին կից շրջանները եւ Դ) Կասպից ծովի հարաւային ափերը, Գիլանը եւ Մազանդարան: Հողագործութեան նախարարը կը նկարագրէ այդ գօտիներէն իւրաքանչիւրին աշխարհագրական, կլիմայական պայմանները, բնական հարստութիւնները եւ համապատասխան առաջարկները կ'ընէ անոնց մասին: 1916 Մարտ 12ին Կրիվոշէին երկրորդ անգամ ըլլալով կը դիմէ Սազոնովի: Ցայտնի է, որ Փետրուար 3ին էրզրումը հերոսական դրոհով գրաւուած էր Ռուսերու կողմէ: Ռուսական բանակը կը յառաջանար դէպի արեւմուտք եւ հարաւ: Փաստօրէն Արեւմտեան Հայաստանի հիմնական մասը ազատագրուած էր Թուրքերէն: Գրաւուած շրջաններու մէջ ռուսական պետութեան հաստատման հարցը հրատապ բնոյթ ըստացած էր:

Սազոնովի գրած իր այս երկրորդ նամակին մէջ Կրիվոշէին վախ կը յայտնէ, որ նուաճուած հողերը կրնան իյնալ պատահական, չհաղթահարուած տարրերու ձեռքը, որով կ'առաջարկէ «անյապաղ ձեռնամուխ ըլլալ պարզելու հողային դրութեան հարցը Արեւմտ· Հայաստանի մէջ»: Ան գործնական առաջարկներ ալ կ'ընէ՝ երեք նախարարութիւններու գործին ծանրութիւնը անձերէ կազմել խառն յանձնախումբ մը, տեղւոյն վրայ ուսումնասիրելու եւ համապատասխան հրահանգներու նախագիծերը կազմելու համար:

Միւս կարեւոր փաստաթուղթը, որ շատ պարզ եւ հետեւողական ձեւով բաղդատած են ցարական կառավարութեան քաղաքականութեան ընդհանուր ուղղութիւնները կովկասեան բանակի կողմէ գրաւուած շրջաններու մէջ՝ կազմուած է Արտաքին նախարարութեան կողմէ: Թուականը պատրաստուած է Սազոնովի կողմէ: Վերոյիշեալ փաստաթուղթին մէջ յատկ ընդգծուած է, որ Պետրոս Ա·ի ժամանակէն սկսեալ ռուսական կայսրութիւնը քայլ առ քայլ կը ձգտի ստեղծել ազդեցութիւն մը իրեն համար նաեւ Ծովազնացութիւն մը, եւ ամրանալով նախ Ազովի, ապա Սեւ ծովի հիւսիսը, այժմ ընդհուպ կը մօտենայ իր մշտական երազին՝ Նեղուցներուն: Փաստաթուղթին մէջ կը յիշուի թէ Թուրքիոյ կեդրոնախոյս ուժերը Ռուսիոյ համար ամէնէն հաւատարիմ տարրը Հայերն են:

Հասկնալի պատճառներով, գրաւուած շրջաններու ազգագրական մասին մանրամասնութիւններ չեն տրուած էին նաեւ պետական պաշտօնեաներու նոյնպէս մէկը կովկասեան բանակի մանաւանդ զօրավար Ն· Եուդենիչն էր, որ Վարոնցով - Դաշկովի գրած իր յուշագրին մէջ (1915 Ապրիլ 3) մանրամասնօրէն կը նկարագրէ Ռուսիոյ պետական դաշնակիցներուն՝ Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի դիւանագիտական գործունէութիւնը, որ փոխադարձ միջոցներու դէպ վիճակին պատճառ եղած էր բանակի մասնակցութեան գործին մէջ, կ'առաջարկէ անյապաղ նամուխ ըլլալ Ռուսիոյ կեդրոնական հանդներէն կարեւոր թիւով Ռուսերը

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ ԵՒ ՇԵՐԼՕՔ ՀՕԼՄՍ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

Ցետոյ ինձի եղած արտելքը պարզապէս Թուրքերու մասին է, որպէսզի չդնեն – ւին մէջ խաղ մը չխաղան ու աքսորեալները փախցնելու փորձ չընեն, արդ այս մարդիկը Անգլիացիները են եւ լուր անդամ չունին թէ մեր չողենաւին մէջ աքսորեալներ կան, հետեւաբար որեւէ վտանգ չկայ, մանաւանդ որ իրենցմէ եր – կուքն ալ կին են եղեր»:

Անգլիացին կարծես դուշակեց նաւապետին մտքէն անցածները եւ յանկարծ ըսաւ·

— Հիմա որ իմացաք թէ ի՛նչ պայմաններու մէջ պիտի կատարենք մեր ուղեւորութիւնը, դուցէ կրնանք համաձայնութեան մը գալ:

— Շիտակը ես ալ չատ կը փափաքիմ այս ծառայութիւնը մատուցանել ձեզի, սակայն ափսո՛ս որ տրուած հրամանը չատ բացարձակ է:

— Բայց քանի որ կարելի պիտի ըլլայ մեր այս փոխադրութիւնը գրեթէ բոլոր – լովին ծածկել եւ մեզ ցամաք չհանած ուրիչ չողենաւ մը պիտի փոխադրէք, կրնաք առանց անպատեհութեան այս ծառայութիւնը մատուցանել մեզ··· բայ ասոր այդ արտելքը ձեր վրայ դրուած է, ինչպէս մեր բարեկամ Խաւակա Թէվֆիք ինձ բացատրեց, ձեր չողենաւին մէջ գտնուած աքսորեալներու առթիւ, արդ, կրնաք ապահով ըլլալ որ մենք որեւէ փորձ պիտի չընենք անոնց հետ յարաբերութեան մտնելու կամ գտնուիլ փախցնելու···:

Անգլիացին այս խօսքերը արտասանեց խնդալով, յետոյ խօսքը եղրակացնելով ըսաւ·

— Այսպէս ուրեմն, այս փոխադրութեան հաւանելով, որեւէ կերպով անասատած չէք ըլլար ձեզ տրուած հրամանին ոդիին, որեւէ պատասխանատուութիւն չէք հրաւիրեր ձեր վրայ եւ միւս կողմէ հարիւր լիւսն ոսկի չահ մը կ'ընէք···:

Օսման նաւապետ վարանոտ չարժում մը ըրաւ որ ոչ հաւանութիւն կը նշանակէր եւ ոչ ալ մերժում, բայց Անգլիացին տեսաւ որ նախկին ընդդիմութիւնը չատ տկարացած էր:

— Վերջին նոր խօսք մը ըսեմ, չարունակեց, չեչտակի նաւապետին նայելով, երկու հարիւր ոսկի կը վճարեմ, եթէ այս փոխադրութիւնը յանձն առնէք··· կ'ընդունի՞ք, այո կամ ոչ:

Օսման էֆ· Խաւակա Թէվֆիքի դարձաւ հարցական ակնարկով մը:

— Մարդ չիմար ըլլալու է այսպիսի առաջարկ մը մերժելու համար, ըսաւ ենիչպատլին:

Երկու հարիւր ոսկի· արդարեւ արհամարհելի դումար մը չէր եւ այսպիսի բացառիկ չահ մը յաճախ չէր ներկայանար: Բախտ մըն էր այս որ իր ուղղութիւնը կուզար եւ եղիպտացիին ըսածին պէս չիմարութիւն էր մերժելը:

— Ձեր պատասխանին կը սպասեմ, ըսաւ Անգլիացին ոտքի ելլելով:

— Լաւ, կ'ընդունիմ, պատասխանեց նաւապետը, բայց պայմանով մը:

— Ի՞նչ պայման:

— Մեր չողենաւը գիշերը պիտի անցնի Ջանդքէն, հետեւաբար պէտք է որ դուք ալ գիշերը դաք, ճիշդ չողենաւը ճամբայ ելած միջոցին· յետոյ, ձեր կերակուրը պէտք է միասին բերէք:

— Շատ լաւ, պատասխանեց Անգլիացին, ժամը քանիի՞ն ճամբայ պիտի ելլէք:

— Ժամը ճիշդ իննին:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(181 – Շար·)

ԲԱՐՍԵՂ ԿԱՆԱՉԵԱՆ

(Ր. եւ վերջին մաս)

Կանաչեանը հայ երաժշտութեան մէջ իրավի յարուցանել է կոմիտասեան ա-ռեղծվածքի տպաւորութիւնը: Նա իր ստեղծագործութեան մէջ յաճախ տուել է ինքնատիպութեամբ թերեւս դեղջուկ երաժշտութեան ոճին, ժողովրդական մեղեդիները մշակելիս զգուշացրել այնպիսի միջոցներ, որոնք նրա ազգային – ժողովրդական ինքնութեան դրան ազդայնութիւնը պահպանել են կոմիտասից անցել սոսկին:

Գնահատելի ստեղծագործական երեւոյթ է նաեւ ժամանակին նրա հանդէս բերած ձգտումը՝ ժողովրդական երգը զարգնել համեմատաբար խոշոր ձեւի հարուստ ստեղծագործութիւն: «Իմ երգերս նոր ձեւ առած են՝ ժողովրդական եղանակը իբրեւ թեմա գործածելով: Սկիզբը անվիպակս կուտամ թեման: Ապա կը զարգացնեմ եւ վերջաւորութեան նախկին մաքիվը ցոյց տալով (որով եղանակի վերջը որոշ կերպով յայտնի կ'ըլլայ), կատարեմ իբրեւ եզրակացութիւն: Կը խորհիմ թէ այս ձեւը ժողովրդական երգերու մշակումին համար լաւագոյններէն մէկն է: Կը յուսամ, որ նոր հեղինակները նկատի կ'ունենան այս ձեւը»:

Այդ ձգտումն իր խմբերգներում Կանաչեանն իրականացրել է այսպէս կոչուող «թեմայի մշակման» միջոցներով: Այդ ձեւով են ստեղծուած նրա «Դալլէօ», «Հօյնար», «Վարդերի հետ» գործերը, որոնք հիմք զարձան ստեղծելու «Նա – նոր»ը, որն արդէն ոչ միայն մեծ ծաւալի, այլեւ մեծ կառուցուածքի կոմպոզիցիա է, իր տեսակի մէջ հայ դասական երաժշտութեան նշանաւոր երկերից մէկը:

Շատ հայ երաժիշտների նման Կանաչեանը հանդէս է եկել որպէս երգահան, երաժիշտ – կատարող եւ մանկավարժ: Կանաչեան կոմպոզիտորի վարպետութեան ճամանը զուգահեռ ճճել է Կանաչեան խմբավարի վարպետութիւնը: Մասնաւորապէս 1944-1946 թուականների համերգներն անցել են արուեստի բարձր մակարդակով:

Երկար տարիների անհանգիստ ու լարուած աշխատանքը, ապրումներով լի կեանքը անդրադառնում են Կանաչեանի առողջութեան վրայ, վնասւում է նրա տեսողութիւնը: 1945ի ամրանը «Գուսան» երգչախմբի կազմակերպած խնամքի չը – նորհիւ նա կազդուրւում է այնքան, որ 1946ի սկզբներից հնարաւոր է դառնում վերսկսել պարապմունքը: Մայիսի 30ին երգչախմբի եռանդուն մասնակցութեամբ Բէյրութում տօնւում է նրա երաժշտական գործունէութեան 40ամեայ յոբել – եանը: Դրանից յետոյ տեսողութիւնը դարձեալ սկսում է պակասել, բայց նա դեռ երկար ժամանակ, թէեւ մեծ դժուարութիւններով, ինչ–որ չափով չարունակում էր ստեղծագործել եւ խումբ վարել: Կեանքի վերջին մի քանի տարիները իր տիկնոջ՝ «Գուսան» երգչախմբի նուա – հատուած մնեղրչուհի Քրիստինէի եւ միւս իւրայիններէ հետ անց է կացնում բազդաւոր:

Կանաչեանի երգերը երկար ժամանակ, չնչին բացառութիւններով, մնում էին անտիպ: Այդ էր հիմնական պատճառը, որ դրանք չէին հնչում Սորհ. Հայաստանում: Միայն յոբելեանի առթիւ կազմակերպուած հանդանակութեան եւ երգչախմբի օժանդակութեան չնորհիւ հնարաւոր դարձաւ դրանց տպագրութիւնը, իսկ վերջին տասնամեակում սիրուքահայր. Թեան հետ մշակութային կապերի ընդլայնման պայմաններում, այդ հրատարակութիւնները ստացուեցին եւ Կանաչեանի երգերը սկսեցին կատարուել նաեւ Սորհ. Հայաստանում:

Անշուշտ, հեղինակը չատ էր ցանկանում, որ իր երգերը հնչեն հայրենիքում: «Շատ ուրախ եմ, որ հասնած էք «Նա – նոր»իս, — ըրում էր նա, — երանի թէ կարենայիք լաւ խումբով մը կատարել տալ եւ մանաւանդ երգապնակի առնել... Արտասահմանի մէջ չատ փափաքուելու այդ երգը ունենալ երգապնակի վրայ, դժբախտաբար լինելի համար անկարելի էր դոհացում տալ:

... Գալով «Աբեղայ»ին, ես պիտի չուդէի, որ Մխիթարը իր քով ունեցածը ցոյց տար ձեղի, քանի որ բաւական փոփոխութիւններ ըրած եմ եւ ինք չունի այդ վերջնական ձեւ ստացած «Աբեղա»ն, ա-նանկ որ կը յուսամ թէ օր մը Հայրենիքիս մէջ կը ներկայացուի պէտք եղած ձեւով»:

Այժմ արդէն Կանաչեանի բաւական թուով երգեր իրենց արժանի տեղն են գրաւում Հայաստանի երաժիշտ կատարողների երգացանկում (դրանք առաւելապէս դեղեցիկ ու խորաթափանց կատարում է Հանրապետութեան արտիստուհի Գոհար Գասպարեանը): «Նանոր»ի եւ մի քանի այլ խոշոր խմբերգների կատարումը մեր երգչախմբերի համար դարձել է օրուայ խնդիր: «Աբեղայ»ն եւս չնորհա – կալ նիւթ կարող է դառնալ համերգային կատարման համար:

« Հայաստան » հրատարակչութիւնը տպագրութեան է պատրաստում Կանաչ – եանի երկերի բաւական ստուարածաւալ մի հատոր:

Թէ՛ իր երգերի կատարումը Սորհ. Հայաստանի նշանաւոր երգիչ – երգչուհի – ների, պրոֆեսիոնալ եւ դպրոցական երգչախմբերի կողմից, եւ թէ «Հայաստան» հրատարակչութեան ծրագրած նրանց տպագրութիւնը անկեղծ ուրախութիւն էին պատճառում հեղինակին, որը ոչ միայն հետաքրքրւում եւ իր հնարաւո - րութիւնների սահմաններում հետեւում էր հայրենիքի մշակութային կեանքին, այլ եւ անսահման կարօտով լեցուն, ե-րաղում էր, նոյնիսկ իր զրեթէ խափանուած տեսողութեան պայմաններում, հայրենիք այցելել: «Թումանեանը եկաւ հասաւ մեղի, չատ չաւ տպաւորութիւն կրած էր հայրենիքէն, հապա՛ր երանի տուի իրեն...» — իր նամակներից մէ – կում ըրում էր Կանաչեանը:

Հայրենիքը, անշուշտ, ընդառաջում էր: Բայց անակնկալ մահը խափանեց բար – եզ Կանաչեանին երեւան հրաւիրելու եւ հանդիսաւոր իրաղրութեան մէջ, իր ներկայութեամբ, հեղինակային համերգ կազմակերպելու պաշտօնապէս նախա – դծուած ծրագրի իրականացումը, ծրա – գիր, որին ինքն եւս տեղեակ էր:

Բարեբէդ Կանաչեանն իր կեանքն աւարտեց որպէս հարազատ ժողովրդի արուեստին անձնուրաց կերպով ծառայած մեծ երախտաւոր:

ՌՈԲԵՐՏ ԱԹԱՅԵԱՆ
(Երաժշտագէտ)

1964 թ. Հոկտեմբերին Սորհ. Հայաստանի կոմպոզիտորների միութեան նա – խագեռնուքեամբ Միհրան Թումաճանը զեկուցումով ներկայացրեց Կանաչեանի «Աբեղայ» ստեղծագործութեան հեղինա – կային առաջին տարբերակը: Երաժշտու - թիւնը դաշնամուրով, չորս ձեռքով ցուցադրում էին դաշնակահարուհի Մարջան Մխիթարեանը եւ տողերիս հեղինակը: Ստեղծագործութիւնն արժանացաւ ուշ – կընդիրների ջերմ գնահատութեան:

ՀԻՆ ՅՕԳԵՐ

ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ ԵՒ ԱԼԻՇԱՆ

Պէշիկթաշլեան իբր բանաստեղծ Հ. Գ. Ալիշանէն անմիջապէս յետոյ կուգայ որ հին եւ նոր Հայերուն քերթողն է թերեւս:

Թէ բանաստեղծութիւնը մարքին գինո – վութիւնն է, որպէս կ'ասէր Իզմիրլեան - Ասիլ Ֆոտայիլ Ապտել Վահապ Ամա – տեատին Պին Իպրահիմ էլ Սէնճանի, ու-րեմն ի՞նչ աւելի հետաքրքրական քան ի-բարու գով բերել եւ բաղդատել երկու մեծ գինովները, այսինքն երկու մեծ քեր-թողները, որպէս Ալիշան եւ Պէշիկթաշ – լեան:

Երկուքն ալ բանաուած են այն ոսկիէ վանդակին մէջ, որ կը կոչուի «ոտանաւոր», մին արծիւ է, միւսն ագռաւն: Վանդակը, զոր արծիւը նեղ կը զգնէ, լայն է ագռաւնիկին: Ուր արծիւը ատիպ – ուած է ինքն իւր մէջ ամփոփուիլ, ագռաւնին հոն ազատ կը չարժի: — Ալիշան խիտ եւ հոծ իմաստներով կը լնու իր տողերը, Պէշիկթաշլեան լայն աստղարէդ կուտայ իմաստներուն, եւ ինչ որ մի տողով կը բացատրէ արծիւն Ալիշան, սա բազմա – թիւ տողերու մէջ կ'ընդլայնէ զայն մեղ-միկ:

Երկուքն ալ կ'երգեն: Ալիշանի երգը դառում, Պէշիկթաշլեանինը ճլուզլիւն է: Մի ջրվէժ է Ալիշան, որ առնալով ժայռէն վար կը նետուի, փրփուր եւ կոհակ կը ժայթքէ դէպ երկինն, եւ քարերը ծեծե – լով, խութերու վրայէ ցատկելով կը վա-ղէ ահեղամռունչ, կարծես մի յաւիտենա-կան խոչընդոտի դէմ կռուելով, հայհո-յելով բարձրէն վար կ'ոռնալու, աւելի վեր թռչելու համար, եւ այս ելեւէջը իւր քերթուածներուն յատակագիծն է: — Պէ-շիկթաշլեան մի առուակ է, որ խոտին տակէն զըզըչելով կը սահի, չի հոսիր՝ կը ծաւալի, մերթ հոս մերթ հոն, մի արեւու ճաճանչ կը հաւքէ իւր ծոցի մէջ եւ զարձեալ մարդերու տակ կը թաքչի աննշան, եւ մի ոլորուն սուսերի պէս՝ հեզաչարժ բեկբեկներ յօրինելով՝ ինքն իւր մէջ կը խայտայ:

Ալիշանի քնարը սեւ պատանքի մէջ թաղուած է կիսովին, կրօնաւորի պա-տանն է այն, որ իբր անկողին Պրոկրուս-տի, բանաստեղծին խանդը կը ծայրատէ: Պէշիկթաշլեան Աստղիկին կը նայի, Ալի-շան հառաչելով Արեգին կը զառնայ:

Երկուքն ալ ունին հանճարի մեծ աչ-քերը, որովք խորերու մէջ կը յառին ան-դադար: Կարծես Աստուած վեհութեան կնիքը կը զրոշմէ այդպիսի բիբերու վը-րայ, որք մի բացախիկով եւ մի կշռով ո՛վ գիտէ քանի՛ անհուն խոհեր կը ծրա-րեն: Անդուխ հանճարներ, որք կը հաւա-քեն ինչ որ գեղեցիկ, ինչ որ զաղարիկ, ինչ որ վսեմ է, կը կապտեն բնութիւնը, և ապագային ոչինչ կը թողուն կոյս ,անդ-յպտ մեղուներ, որք անճնիւր վարդի հիւ-թը կը ծծեն, չոր թերթեր միայն կտա – կելով յաջորդներուն:

«Գրական փորձեր» Մ. ՉԵՐԱԶ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (256)

ԹՇՈՒԱՌՆԵՐԸ

Բ. ՄԱՍ

ՓՈՋԻԹ

—*—

ԵՐԿՐՈՐԴ ԳԻՐՔ

Իւրաքանչիւր միաբանուհի կարզ ըստ կարգի կը կատարէ ինչ որ «Հատուցում» կ'անուանեն: Հատուցում ըսուածն է ա-զօթք ընել այն բռնաբարութեանց, որ անիրաւութեանց, որ ոճիրներու հա – մար որոնք աշխարհի մէջ կը զործուին:

Երեկոյեան ժամը չորսէն մինչեւ առա-ւօտեան ժամը չորսը, կամ առաւօտեան ժամը չորսէն մինչեւ երեկոյեան ժամը չորսը, «Հատուցում» ընող քոյրը տասն-եւերկու ժամ չարունակ Ս. Հաղորդու – թեան առջեւ քարին վրայ ծունր դրած կը կենայ ձեռնամած, եւ վղին չուան մը անցուցած: Երբ չի կրնար տանիլ յոգ – նութիւնը, երեսին վրայ դեմինը կը խո-նարհի, դէմքը քարին եւ թեւերը կուզծ-քին վրայ դնելով խաչաձեւ. ահա այս է միայն անոր մխիթարութիւնը: Այս դիր – քով կ'ազօթէ ութերքի բոլոր մեղաւոր-ներուն համար: Մեծ, մինչեւ անդամ վը-սեմ բան մըն է այս:

Եւ որովհետեւ այս գործողութիւնը ցի-ցի մը առջեւ կը կատարուի, որու վերեւը մամ կը վառի, առանց զանազանելու՝ «հատուցում ընել» կամ «ցիցին քովը ըլ-լալ» կ'անուանուի: Մանաւանդ որ կրօ-նաւորուհիները խանարհութեան աւելի այս վերջին անունը կը գործածեն, որ չարչարանքի եւ նուաստութեան տեսիլ մը կը պարունակէ:

«Հատուցում ընելը» պաշտօն մըն է ո-րու մէջ բոլորովին կը սուզուի հոգին: Ցիցին քովի քոյրը եթէ կայծակ ալ իյ-նայ, եւեւ չի դառնար:

Նաեւ միշտ ծունր դրած կրօնուհի մը կայ Ս. Հաղորդութեան առջեւ: Այդն մէկ կրօնուհի մէկ ժամ կը կենայ: Գիչե-րապահ պինուորներու պէս կը փոխուին: Այս է ահա մշտնջենական երկրպագու - թիւնը:

Աւագուհիներն ու մայրերը գրեթէ միշտ այնպիսի անուններ կը կրեն որոնք մաս-նաւոր չուք մը ունին, եւ որոնք կը յիչեն ոչ սրբուհիներու եւ մարտիրոսուհիներու անուններ, այլ Քիստոս Քրիստոսի կե – նաց միջոցները, ինչպէս են մայր Ծը – նունդ, մայր Յղութիւն, մայր Ընծա - յումն, մայր Զարչարանք: Սակայն սըր-բուհիներու անուններն ալ արդիլուած են: Երբ կը տեսնուին այս միաբանուհիները, իրենց բերանը միայն կ'երեւի:

Ամէնուն ակռաները դեղին են: Վանքին մէջ ամէնեւին ակռայի խոզանակ մը մտած չէ: Ակռաները մաքրելու յանգա-քը ելարանի մը վերն է, որու վարի կողմն է կորուստ հոդւոյ:

Որեւէ բանի համար «իմս» չեն ըսեր: Իրենք իրենց համար բան չունին, եւ կը պարտաւորին չարիլ որեւէ բանի: Ամէն բանի համար «մերը» կ'ըսեն. օրինակի համար մեր քողը, մեր համրիչը կ'ըսեն. եթէ իրենց չապիկին վրայ խօսիլ հարկ ըլլար, թերեւս «մեր չապիկը» ըսէին: Երբեմն պղտիկ բանի մը, աղօթագրքի մը, մատունքի մը, օրհնեալ մեռայլի մը կը յարին:

Երբ կը նչմարեն թէ այս բանին մաս - նաւորապէս կը յարին, կը պարտաւորին յանձնել զայն: Կը յիչեն աւուրը թերեզա-յի խօսքը, որու մեծ տիկնին մը կ'ըսէր երբ վանքը մտնելու կը պարտաւորէր. «Թոյլ տուէք, մայր իմ, որ բերել տամ Ս. Աստուածաչունչ մը որմէ չեմ կրնար բաժնուիլ.— «Ա՛հ, ըսել է թէ ունիս բան մը որմէ չես կրնար զրկուիլ. ապա ու-րեմն մի զար մեր վանատունը»:

ՎԻՔՏՈՐ ՀԻՒԿՕ

(Շար.)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐՈՒԱՆ ԱՌԹԻԻ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի Շրջանային Քրիստափոր Կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

4 Օգոստոս Կիրակի, Պուալոնի ճամբուն սկիզբը, Փայասիէի պուրակը:

Նուագ, երգ, արտասանութիւն, անակնկալներ: Ճոխ պիւֆէ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացաւ Տէր եւ Տիկին Արմենակ Պիպէրեանէ 50 ֆր. փոխան ծաղկեպսակի, այլ Տիկին Արմենուհի Իշխանեանի մահուան առթիւ յատկացուելու համար կարիքաւորներու:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Ալֆորվիլի Կապոյտ Խաչի վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Փէհլիվանեան ընտանիքին եւ պարագաններուն, այրի Տիկին Ազատի Փէհլիվանեանի մահուան առթիւ եւ փոխան ծաղկեպսակի 30 ֆր. կը նուիրէ կարիքաւորներու:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչատրեան Սիրեկան Ղուկասի, ծնած Սեւան, մօր անունը Թագուհի, եղբօր անունը Եղիկել, եղբօր կնոջ անունը Վազօ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Թորոս Դանիէլեանի, 65 Պուլվար Ռոտէն, Իսի լէ Մուլինօ:

×

Դաւիթեանց Խեչան Սարգսի, մօր անունը Աստղիկ, ծնած է 1921ին Ուզուն-լար: 1943ին զօրակոչի կանչուած է, քոյրերն են Աչխէն, Մարօ, եղբայրները՝ Մարտուն, Յարութիւն:

Կը խնդրուի տեղեկացնել

Մարօ Էլիպէքեան, Վերին Զէյթուն, 4 ա փողոց Տեքապրիսթների 3 թիւ 38

Երեւան 44

ԱՐԻՒՆՈՑ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու դոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ-Սամուէլի, Բալուր-եանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES

Tél. : 733-11-00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՁՈ՞Ւ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերդութիւնը, որ յետաձգուեցաւ դործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին, Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային:

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինդշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կալօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ: Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Մեկնում Փարիզի խումբի

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Հինդշաբթի Օգոստոս 1ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Հինդշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Սֆուաւ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին, ժամը իրիկուան 7ին (Սֆուաւ Մոնթոլոն):

×

Լիոնի խումբ

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինդշաբթի Օգոստ. 1ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշի կայանը՝ ժամացոյցին տակ, ժամը 4ին:

×

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն-Փեռաշ կը հասնի ժամը 8,53ին:

×

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ

Մարսէյլի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 1ին, ժամը 12ին (կէսօր): Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները կայարան առաջնորդել ժամը 10ին:

Յուլիսի խումբը Մարսէյլ կը վերադառնայ Օգոստ. 2ին, կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի դիմաւորել:

ՀԱՅ ԸՆԹԱՑԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ

ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրք եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp

78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ

(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնորդարանը արձակուրդ-ներու առթիւ բաց է միայն երեքշաբթի, Հինդշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15–18:

ՇԱԻԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուորական պահանջներու հետեւանքով, չատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ աճիրաժեշտ յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Ցառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ «Ցառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմանները են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 ֆր. վեցամսեայ 50 ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 ֆր., վեցամսեայ 60 ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժանեզին կը զանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՑԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս 450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական	17 ֆ.
Երեք շաբաթ պակաս օրական	18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

1968Ի ՎԵՐՋԻՆ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԵԿՆՈՒՄ ՓԱՐԻԶԷՆ՝ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 11Ի՝ն, ՎԵՐԱԴԱՐՁ ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ 27Ի՝ն

ՄԻԱԿ ԳԻՆ՝ 1950 ՖՐԱՆՔ ԱՄԷՆ ԲԱՆ ՄԷՋ, ԵՐԹՈՒԴԱՐՁ ՕԴԱՆԱՒՈՎ

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով, արձանագրուիլ մինչեւ Յուլիս 31

Արձանագրութեանց համար դիմել՝

TRANSTOUR

22, RUE DU 4 SEPTEMBRE — Tél. RIC. 77-40 — CCP 5974-66 PARIS

ուր կարելի է անձամբ դիմել Կ. ՈՒՆՁԵԱՆԻ, ամէն Ուրբաթ եւ Շաբաթ ցերեկէ ետք ժամը 15–18:

ՄԱՐՍԷՅԼ՝ դիմել ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍՏԵՓԱՆԵԱՆԻ, 13, Ռիւ տը Ֆար, *ժամը 15էն 18 (այս ժամերէն դուրս հեռաձայնել՝ 48 – 94 – 75):*
Ինչպէս նաեւ ԺԱՒ ՇԻԼԻԼԻԿԵԱՆ

Agence Franco-Suisse, 87, La Canebière — Marseille — Tél. : 62-03-44.

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ՝ ՊԱԼԵԱՆԻ, 154, Րիւ Պարապան : *Հեռաձայն 60 – 01 – 11:*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ՝ ՆԱԶԱՐԷԹ ԳԱՍՊԱՐԵԱՆԻ — ՏԵՍԻՆԻ ՄԷՋ՝ Կ. ԳԱՐԱՑԵԱՆԻ:

POUR TOUS
VOYAGES
Par
VOIE FERROVIAIRE
VOIE MARITIME
VOIE AERIENNE
S'adresser à :
Mr. Jacques Chélélékian
AGENCE FRANCO-SUISSE
87 La Canebière
MARSEILLE (1er)
Téléphone :
62 - 03 - 44 64 - 09 - 49

POUR
LOUER
VENDRE
ACHETER
AGENT IMMOBILIER AGREE A.I.F.
Consultez en toute confiance
Jacques TORANIAN
DIRECTEUR DU CABINET
RIVE GAUCHE IMMOBILIER
sur rendez-vous
à l'AGENCE ou à DOMICILE
TÉLÉPHONE :
POR 0394 — JUS 0156
42, BOULEVARD ARAGO — PARIS
Métro : Gobelins
ESTIMATION GRATUITE
10ème année

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԽԸՏԸՐԵԱՆ ԽԸՏԸՐԵԱՆ
ԳԵՂԵՑԻԿ ՄԵՏԱԼ ՄԸ ՆՈՒԻՐԵՑԻՔ
ՄԷԿ ԿՈՂՄԸ՝ ՎԱՐԴԱՆ
ՄԻՒՍ ԿՈՂՄԸ՝ ԷՋՄԻԱԾԻՆ
ԳԻՆ 400 ՖՐԱՆՔ
Եւ ընդհանրապէս, գոհարեղէնի որեւէ գնումի մը համար վստահելի հասցէ մըն է՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

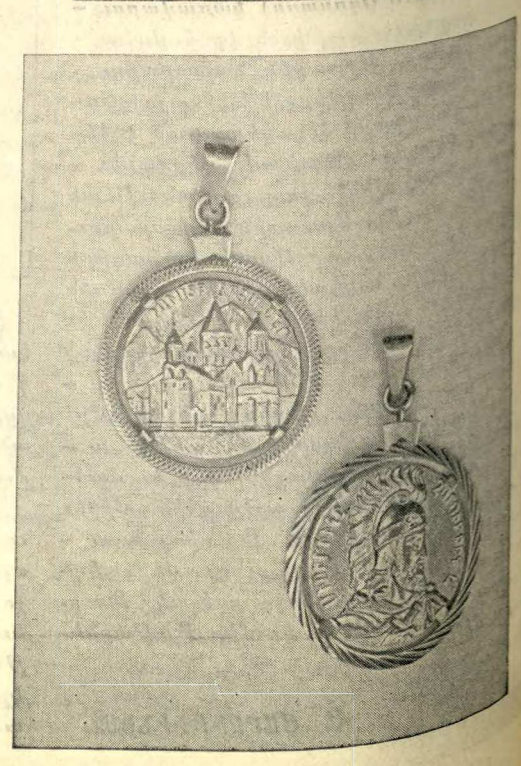

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ
30
ՅՈՒԼԻՍ
MARDI
30 JUILLET
1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11274 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.274

ՈՉ ԵՒՍ Է

1898 — 1968

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻ

Անհուն կսկիծով կը ծանուցանենք հայ ժողովուրդին թէ Յուլիս 28ին ժամը 20·35, Մարսէյլի Թիմոն հիւանդանոցը իր մահկանացուն կնքեց վաստակաւոր գրագէտ, քաջ հրապարակագիր, Մեծասքանչի աննկուն ծառայ, «Յառաջ»ի խմբագիր, «Հայ – Բոյժ»ի հիմնադիր-խմբագիր՝ Շաւարշ Նարդունի :

Մեր անզուգական գրագէտը յաջորդական փոքր տագնապներ ունեցած էր, անցեալ Դեկտեմբերէն ի վեր խմբագրատունը, երակներու պնդերակութեան հետեւանքով, արդիւնք մտաւորական ա-նրպառ աշխատանքի : Խնամուելէ ետք Փարիզ եւ փրոֆէսէօրներու խորհուրդով, Մարտ 24ին կը մեկնէր Նիս եւ աւելի քան 3 ամիս է կը հանգստանար հարաւային Ֆրանսա, եւ վերջին շաբաթները՝ Մարսէյլ : Հոնկէ զրկած էր մեզի իր վերջին գրութիւնները՝ «Ճառ ընդհանրական» եւ «Աղերս առ Անահիտ», որոնք լոյս տեսան «Յառաջ»ի մէջ, վերջին երկու շաբաթներու ընթացքին :

Նոր տագնապ մը ունեցած էր Յուլիս 15ին, բարեկամի մը ընակարանը, ուրկէ կը փոխադրուէր նախ քլինիք մը, ապա Յուլիս 25ին, Թիմոնի հիւանդանոցը, մահաքունի մէջ : Մարսէյլի մեր ընկերները, տագնապի առաջին օրերէն իսկ օր եւ գիշեր կը մնային իր մօտը : Հակառակ բոլոր խնամքներուն, յստակ էր արդէն թէ ոչ մէկ յոյս կար, որ տարաբախտ Նարդունին կեանքի վերադառնար : Թերթիս տնօրէնուհին, որ Հինգշաբթի օր Մարսէյլ կը փութար, զինքը կը գտնէր մահաքունի մէջ : Ուղեղային արիւնահոսութենէն ետք, Կիրակի ժամը 17ին, կ'ունենար թոքերու բարդութիւն եւ աչքերը առ յաւէտ կը փակէր ժամը 20·35-ին :

Շաւարշ Նարդունիի կեանքին ու գործին մասին, կարելի չէ խօսիլ, այսօր իսկ, մեր անհուն վիշտին մէջ : Քանի մը ամիս առաջ՝ Փետրուար 13ին, կը բոլորէր իր եօթանասունամեակը եւ խորապէս ազդուած օրէ օր քայքայուող առողջութենէն կանչ մը կ'արձակէր Մահուան՝ իբրեւ միակ փափաքելի վախճանը : Մղձաւանջ մը դարձած էր Մահը :

Շաւարշ Նարդունի, վաստակաւոր զաւակը Արմաշի, բացառիկ դէմք մըն էր հայ գրականութեան, հայադիտութեան եւ հրապարակագրութեան մէջ :

Հաւատացեալ չէր, բայց ոչ ոք իրեն չափ «Աստուածաշունչ» սերտած է : Եկեղեցի չէր երթար, բայց ոչ ոք իրեն չափ ծանօթ էր մեր եկեղեցական պատմութեան : Բժիշկ էր, բայց չէր հաւատար բժշկութեան : Իր աստուածներն էին՝ հայ լեզուն, հայ մշակոյթը, հայ ժողովուրդը :

Գուրգուրաց Ապրիլեան սերունդին վերայ ու հիմնեց ՉՈՄը : Ամէն բանէ առաջ գրագէտ, բժշկութիւնն ալ գրականութեան վերածեց, հիմնելով «Հայ – Բոյժ»ը, որ բժշկական սովորական պարբերաթերթ մը չէր :

Սիրեց «Յառաջ»ը, որու հիմնադրին հետ շունչ – շունչի, աշխատեցաւ տարիներով, ու մեծ Շ.ին մահէն ետք, շարունակեց աւելի քան տասը տարի ուղղութիւն տալ մեզի, ու փոխանցնել սէրը՝ հայերէնի, սէրը՝ հայ ժողովուրդին՝ վեհափառ ու անմահ : «Յառաջ»ի դպրոցը, որ ի'րը եղած էր, դարձուց մե'րը, որպէսզի շարունակենք մեծ «Շ»ի դծած ուղիղ ճամբան :

« Դաշնակցական առանց քառթի » ինչպէս կը սիրէր կրկնել, իր ամբողջ կեանքը նուիրեց անոր գաղափարականին, հանդիսանալով անոր հաւատոյ հանգանակին ամէնէն հարազատ թարգմաններէն մէկը :

Շաւարշ Նարդունիի մահով, արտասահմանի հայ գրականութիւնը, եւ արեւմըտահայ մշակոյթը կը կորսնցնեն իրենց վերջին առաքեալներէն մին, Մեծասքանչը՝ իր ամէնէն բծախնդիր երկրպագուն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը՝ իր հեղինակաւոր դէմքերէն մին, իսկ «Յառաջ» անգամ մը եւս կ'որբանայ :

Ազգային յուզարկաւորութիւնը պիտի կատարուի Մարսէյլի մէջ, Ուրբաթ կէսօրէ ետք :

Մանրամասնութիւնները մեր յաջորդ թիւով :

«Յառաջ »ի խմբագրութիւնը խոր կըսկիծով կը ծանուցանէ իր անխոնջ ու վաստակաւոր խմբագրին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

յանկարծական մահը, որ պատահեցաւ Յուլիս 28ին, յետ ուղեղային արիւնահոսութեան :

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէն խոր ցաւով կը ծանուցանէ իր բազմավաստակ գաղափարական ընկերոջ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

մահը :

ՉՈՄ եւ բոլոր Չոմունիք սրտի խոր կսկիծով կ'ողբան իրենց հիմնադրին եւ նախագահին՝ Ապրիլեան Սերունդի տէր ու պաշտպան՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

անդարմանելի կորուստը :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՕՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ՍԿՍԱՆ ՌՈՒՍԵՐՈՒ ԵՒ ՉԵԽԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ

Չեխ եւ խորհրդային պատուիրակութիւնները Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 9ին կը սկսէին իրենց խօսակցութիւնները, շատ ծանր մթնոլորտի մը մէջ : Մինչ խորհրդային դիրքը աւելի կարծրացած է, Չեխերը ոչ մէկ տրամադրութիւն ունին տեղի տալու : Մտահոգիչ կը նկատուի նաեւ որ խորհրդային բանակը մեծ ռազմափորձերու սկսած է ձեռնարկել չեխ սահմանին վրայ : Չեխ ժողովուրդը սակայն պատրաստ է նոյնիսկ կռուելու՝ յանուն իր ազատութեան եւ ինքնավարութեան. թէեւ դէտերու կարծիքով, անհաւանական կը նկատուի որ Մոսկուա զինուորական միջամտութիւն ընէ, իրենց այս կացութեան մէջ :

Յատկանշական է նաեւ որ Պուլկարները սահմանէն ետ մղած են չեխ երիտասարդներու խումբ մը, որ Սոֆիա կ'երթար մասնակցելու համար երիտասարդութեան համաշխարհային փառատօնին :

Մոսկուայի մէջ ալ կուսակցական պաշտօնաթերթը Պրաւտա կը գրէ .— «Մարքսիստ – լենինիստները ուշադրութեամբ կը վերլուծեն Չեխոսլովաքիոյ կացութիւնը եւ իրենց մտահոգութիւնը կը յայտնեն հակընկերվարական ուժերու գործունէութեան առջեւ : Վճռած են պայքարիլ հասարակաց դասին համար՝ ի պահպանութիւն ընկերվարութեան » :

Յիշենք նաեւ թէ խորհրդային Պաշտպանութեան նախարար մառեշալ Կռեչքօ յայտարարած է. «համաշխարհային ներկայ կացութիւնը շեշտուած է միջազգային լարուածութեան վատթարացումով մը եւ ծաւալումովը դասակարգային պայքարին — քաղաքական եւ գաղափարական — դրամատիրութեան եւ ընկերվարութեան միջեւ » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ Մոսկուա մեկնած է առողջական պատճառներով : Ծանօթ չէ թէ ի՞նչ բանէ կը տառապի , բայց բժիշկները խորհուրդ տուած են որ խնամուի խորհրդային բուժարանի մը մէջ : Շաքարախտի մասին ալ կը խօսուի :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԻ կառավարութիւնը յայտարարեց թէ Լիբանան զաղթած Սուրիացիները դաւ մը պատրաստած են տապալելու համար Սուրիոյ վարչակարգը : Այս «յայտնութիւնները » ըրաւ վարչապետ Զուայէն, աւելցնելով անշուշտ սովորական ածականները, որակելու համար դաւը՝ աշխարհակալ, սիոնական եւ յետադիմական :

ԹԷԼ ԱՎԻՎ զեկոյցով մը կը յայտարարէ թէ ոչ մէկ բան կ'արդարացնէ որ Ալժէ ժամ մը աւելի պահէ իսրայէլեան օդանաւը : Վարչապետ Էշքոլ եւ Արտաքին նախարար Էպան իսրայէլեան զահլիճէն ամէն լիազօրութիւն առած են՝ ձեռք ձգելու համար համբորդներու ազատագրումը :

ՊՈԼԻՎԻՈՅ մէջ զինուորական նոր կառավարութիւն մը կազմուած է :

ԼԻԼԻԸՆ ՀԱՐՎԷ, նախապատերազմեան շրջանի սինեմայի մեծագոյն դերասանուհիներէն մէկը մեռաւ Անթիպի մէջ , 61 տարեկանին : Անրի Կառայի հետ անմոռանալի զոյգ մը կազմած էին քանի մը ֆիլմերու մէջ :

ՊԱՊԸ հովուական թուղթ մը պատրաստած է որու բովանդակութիւնը լոյս տեսած է Թայմի մէջ, հրապարակուելէն առաջ : Պապը դէմ կ'արտայայտուի փիլիւլին, ծնունդներու սահմանափակումին համար :

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ԱՐԵՒՄՏԱՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՋ

1914–1917ԻՆ

Բ.

ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՍԱԶՈՆՈՎ ԵՒ ՓՈԽԱՐՔԱՑ Ն. ՆԻԿՈԼԱԵՒԻՉ

Նախապատերազմեան շրջանին Արեւմտահայաստանի մէջ գործադրուելիք բարենորոգումներու հարցը սերտ կերպով կապուած է Սազոնովի անունին հետ: 1915 Օգոստոս 15ին, երբ Նիքոլա Բ. ինք ատանձնից բանակին դերագոյն հրամանատարութիւնը, Ն. Նիկոլաեւիչ Ռոմանով, այդ պաշտօնէն ազատելով, նշանակուե – ցաւ Կովկասի փոխարքայ եւ կովկասեան ռազմաճակատի գլխաւոր հրամանատար: 1916 Յունիս 14ին Սազոնով Ն. Նիկոլա – եւիչին յատուկ նամակով կը տեղեկացնէ, որ Էրզրումի, Տրապիզոնի, Երզնկայի, Պիթլիսի եւ միւս վայրերու դրաւման կապակցութեամբ կեդրոնական կառավա – րութեան կողմէ մշակուած եւ ցարին յանձնուած է ժամանակաւոր կանոնա – դրութիւն մը, իսկ մինչ այդ, հարկ կը նկատէ տալ միայն ընդհանուր կարգի ցուցմունքներ: Արտաքին նախարարը այդ նամակին մէջ կը խոստովանի, որ դրա – ւուած շրջանները կառավարելու գործին մէջ ամէնէն դժուարը «հայկական հար – ցին որոշումն է»:

Սազոնով կը նշէ, որ Ռուսիոյ չահե – րուն անյարիր է Հայերուն անկախութիւն տալը, ինչպէս նաեւ զանոնք մահմետա – կաններուն ողորմածութեան յանձնելը: Ան ի հարկէ անկեղծ չէր իր գործելակեր – պին մէջ, քանի որ անկախութիւն չէնոր – հելու որոշումը կը պատճառաբանէր հե – տեւեալ կերպով.— Հայերը գրաւուած վիլայէթներուն մէջ մեծամասնութիւն չեն կազմեր եւ ասկէ զատ, մինչեւ պա – տերազմի վերջնական ելքը գաղնակիցները թոյլ չեն տար միակողմանի ձեւով լուծե – լու Արեւմտեան Հայաստանի եւ, մանա – ւանդ, Կիլիկիոյ բախտը:

Պէտք է ըսել, որ հայկական բնակչու – թեան քանակի հարցը միշտ ալ վճռի ա – ռարկայ եղած է այն պարզ պատճառով, որ Թուրքիա երբեք ճիշդ վիճակագրական տուեալներ ունեցած չէ եւ չէ ուզած ու – նենալ: Կային վիլայէթներ, ուր Հայերը քացարձակ մեծամասնութիւն կը կազ – մէին: Սակայն յայտնի է, որ տեւական հալածանքներու հետեւանքով Հայերը կը զաղթէին, բայց բաւական էր, որ քիչ թէ չատ տանելի պայմաններ ստեղծուէին, որպէսզի անոնք կեդրոնանային եւ կատ – չէին իրենց ծննդավայրերուն: Սազոնովի փաստարկումը ի մասին վեց վիլայէթնե – րու մէջ Հայերու փոքրամասնութեան ան – հիմն է: Սակայն ի՞նչ է իր առաջարկը· «Բոլոր ցեղերուն եւ տարրերուն նկատ – մամբ խիստ կերպով առաջնորդուիլ օրի – նականութեան, արդարութեան եւ ան – կողմնակալութեան սկզբունքներով»: Մէ – կը միւսի դէմ չհանել եւ ոչ ալ բացառիկ հովանաւորութիւն ցուցաբերել ցեղի մը նկատմամբ ի վնաս միւսին: Այս ձեւով հնարաւոր կը դառնայ որոշ շրջաններու մէջ Հայերուն տալ ինքնավարութիւն դպրոցական, եկեղեցական գործերու մէջ, ինչպէս նաեւ լեզուէն օգտուելու իրա – ւունք: Նաեւ՝ դիւղական եւ քաղաքային ինքնակառավարման եւ ընտրութեան ժա – մանակ տակոսային ներկայութեան պահպա – նում»: Արտաքին նախարարը խորհուրդ կուտայ ձեռք ձեռք անցած հողերը եւ տուները վերադարձնել իրենց իսկական տէրերուն կամ անոնց ժառանգներուն:

Փոխարքայ Ն. Ն. Ռոմանով իր պա – տասխանին մէջ համամիտ կը դտնուի Սազոնովի առաջարկներուն· կը նշէ, որ խիստ անհրաժեշտ է գրաւուած շրջան – ները կայսրութեան կցելը, իսկ ինչ կը վերաբերի հայկական հարցին, ան կը դրէ· «Հայկական հարցը ներկայիս գո – յութիւն ունեցող ռուսական կայսրութեան սահմաններուն մէջ, ըստ իմ խոր համո – զումին, բոլորովին անհարկի է եւ հարկ չկայ անդամ յիշատակելու զայն, քանի որ փոխարքայութեան սահմաններուն մէջ ռուսահպատակ Հայերը կը հանդիսանան ռուսահպատակ մահմետականներուն, վր – րացկներուն եւ Ռուսերուն համահաւա – սար քաղաքացիներ»:

Այնուհետեւ մեծ իշխան Նիկ. Նիկոլաե – ւիչ այն միտքը կը յայտնէ, որ Հայկա – կան հարցը նոր դրաւուած վայրերու մէջ նոյնպէս պէտք է որոշուի Կովկասի նը – ման: Բոլորն ալ պէտք է հաւասար ըլլան օրէնքի առջեւ: Ճիշդ այդ առաջադրու – թիւնը ունի անոր այնքան ազմուկ հա – նած թիւ 121 հրամանը (1916 Մարտ 19), որով կը յիշեցուէր, թէ պատերազմի ա – տարին օրէնքի ուժով պիտի դրաւուին եւ իրենց օրինական տէրերուն պիտի վե – րադարձուին այն բոլոր հողերն ու տու – ները, որոնք անօրինական կարգով իւ – րացուած են պատերազմի օրերուն:

Այս եւ նման բազմաթիւ պաշտօնական դրութիւններէն դժուար չէ եզրակացնել, որ առհասարակ հայկական ինքնավարու – թեան մասին ոչ մէկ լուրջ խօսք կար կա – ռավարական շրջանակներուն մէջ:

ԳՐԱՒՈՒԱԾ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՒ ՎԱՐՉԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆՈՒՄԸ

1916 Յունիս 5ին կայսր Նիքոլա Բ. հաստատեց կանոնադրութիւն մը (պոլո – ժենիա), որու համաձայն Ասիական Թուր – քիոյ եւ Արեւմտեան Հայաստանի դրաւ – ուած շրջաններուն համար կը ստեղծուէր ժամանակաւոր գինուորական նահանգա – պետութիւն մը, գինուորական նահանգա – պետի գլխաւորութեամբ: Նահանգապետը կ'ենթարկուի Կովկասի փոխարքային: Նահանգապետութեան կեդրոնական գե – կավար մարմիններն են՝ 1) զօրավար – նահանգապետի սպայակոյտը, 2) դրա – սենեակը, 3) ռազմա – առողջապահական վարչութիւնը, 4) գինուորական – անաս – նաբուժական վարչութիւնը, 5) թեֆթիֆ բաժինը, 6) հարկային վարչութիւնը 7) վերահսկիչ վարչութիւնը, 8) լեռնա – յին վարչութիւնը:

Գրաւուած նոր շրջանները բաժնուած էին հետեւեալ չորս շրջաններու.

Վանի շրջան — կ'ընդգրկէր Վանի վի – լայէթի նախկին սահմանները, Պայազի – տի եւ Տիւզդինի շրջանները մինչեւ Տիշ – լի–հայ գետը արեւմուտքին: Շրջանի բը – նակչութեան թիւը կը հասնէր 52·000ի: Այն փաստը, որ Վանի շրջանը կը դրա – նուէր Թուրքիոյ եւ Պարսկաստանի քըր – տերնակ շրջաններու միջեւ, կը պահան – ջէր յատուկ ուշադրութիւն դարձնել այդ շրջանին վրայ:

Խնուսի շրջան — կ'ընդգրկէր նախկին Պայազիտի արեւմտեան մասը, Տիւլի – չայէն դէպի արեւելք, Խնուսի կազան եւ Պիթլիսի վիլայէթի ռուսական գինուոր – ներու կողմէ գրաւուած շրջանները: Բը – նակչութեան թիւն էր 39·000:

Էրզրումի շրջան — կ'ընդգրկէր նախ – կին Էրզրումի վիլայէթը առանց Պայա – զիտի շրջանի արեւմտեան մասին, եւ Խնուսի կազան, առանց Թորթումի, Մե – լոյի, Խոպիրի, Պայպուրթի շրջաննե – րուն: Բնակչութեան թիւը՝ 106·000: Կովկասեան բանակի սպայակոյտը 1916 Փետրուարէն կը տեղաւորուի Էրզրում:

Պոնտոսի շրջան — կ'ընդգրկէր Տրապի – զոնի արեւելեան մասը, որ գրաւուած էր Ռուսերու կողմէ, Յոմուրչհանի, Ռիզէի եւ Ատինէի շրջանները, Էրզրումի վի – լայէթի հիւսիսային մասը՝ այն է Պայ – պուրթի, Խոպերի, Մելոյի եւ Թորթումի շրջանները: Բնակչութեան թիւն էր 170 հազար:

Շրջաններու միջեւ եղած սահմաններու ճշդումը կը կատարուէր փոխարքայի կողմէ, զօրավար – նահանգապետին ա – ռաջարկով:

Բոլոր չորս շրջանները 1916ի վերջը բաժնուած էին 29 մարզերու, որոնց գլու – խը կեցած էին մարզերու պետերը (իբ – րեւ կանոն՝ ռուս գինուորականներ) — Ռիզէ, Յոմուրչհան, Մելոս (Ճորոխ), Ղարաքլիսիա, Ախին, Պայազիտ, Վան, Թորթում, Տիւզդին, Ալաշկերտ, Էրզրում, Հասանկալա, Խորասան, Իդ, Բերկրի, Աշկալա, Մամախաթուն, Պայպուրթ, Մասուդ, Սարայ, Խալիը, Դէօթեան, Վերին Արաքս, Խնուս, Դատախ, Մանազ – կերտ, Արճէշ, Բաշկալա եւ Ալոչար:

Մարզերը կը բաժնուէին տեղամասե – րու, որոնց գլուխը պիտի կենար տեղա – մասին պետը:

Համաձայն ժամանակաւոր կանոնա – դրութեան, վերոյիշեալ վարչական մար – միններուն հիմնական պարտականու – թիւնն էր ամէնէն առաջ «կարգ ու կանոն հաստատել, պահպանել բնակչութեան ի – րաւահաւասարութիւնը ռուսական կառա – վարութեան առջեւ՝ անկախ ցեղային եւ ազգային տարբերութիւններէ, ապահո – վել բնակչութեան կեանքի, պատուի, առագուածքի, կրօնական եւ քաղաքա – կան աղատութիւնը, ինչպէս նաեւ խաղաղ աշխատանքի ապահովումը ռու – սական կայսրութեան անառարկելի կեր – պով հպատակելու հիման վրայ»:

Միապետական յեռաղէմ զօրավարնե – րու եւ նախարարներու պատրաստած ծը – րագիրներն ու ձեռք առած միջոցները արտաքնապէս կը կատարուէին բոլոր ցե – ղերուն եւ ժողովուրդներուն հաւասար վերաբերում ցոյց տալու նշանախօսքին տակ: Սակայն այդ քօղին տակ թաք – նուած էր շատ մեծ դաղտնիք մը եւ ան – արդարութիւն: Ցայտնի է, որ Արեւմըտ – եան Հայաստանի կամ ամբողջ օսմանեան կայսրութեան մէջ Հայերը իրաւական տեսակէտէն հաւասար պայմաններու մէջ չէին դտնուիր: Անոնց հողերն ու ստաց – ուածքը դանդուածաբար կը կողոպտուէին: 1915ին Վանի վիլայէթին, Մուշի եւ Պիթ – լիսի տասնեակ հազարաւոր Հայեր բնա – ջնջուած էին: Ոչ մէկ հրաման կամ օրէ – նըզրական ակթ չէր կրնար մոդական այնպիսի ուժ մը ունենալ, որ բոլոր եր – դուեալ թշնամիները անմիջապէս եղբայր – ներ դարձնէր: Իրաւացի էր Վանի նա – հանդապետ Արամ Մանուկեանը, երբ զօ – րավար Նիկոլաեւէն, Օզանովսկիէն եւ Եուդենիչէն կը պահանջէր ամէնէն առաջ օրէնքով պատժել ազատ շրջող հարիւրա – ւոր մարդասպանները, երաշխիքներ ըս – տեղծել Հայերու նկատմամբ ապագայի բռնութիւններու արգիլման համար եւ յետոյ միայն կիրարկել հաւասարութեան թէզը: Ըստ էութեան, Նիկոլա Նիկոլաե – ւիչի Սազոնովին գրած նամակին մէջ յի – շատակուած «բոլորը պէտք է օրէնքի առ – ջեւ հաւասար ըլլան» թէզը կեղծիք էր, որովհետեւ այդ ձեւով փաստօրէն կ'օրի – նականացուէր արդէն իսկ գոյութիւն ու – նեցող անհաւասարութիւնը: Ոչ ոք կըր – նայ Հայերը մեղադրել, թէ իրը թէ ա – նոնք արտօնեալ վիճակ մը պահանջած են իրենց համար միւս ազգերու նկատմամբ. սակայն առնուազն դրպարտութիւն եւ ան – բարեխղճութիւն է: Սակայն Հայերը ի – րաւունք ունէին պահանջելու, որ դատ – ուին դահիճները, Հայերուն վերադար – ձուին իրենց չէնքերը, հողերը, նոյնիսկ առեւանդուած կիներն ու երախաները, դինաթափուին քիւրտ հրոսակախմբերը եւ ապա միայն խօսուի ներքին կարգ ու կա – նոնի մասին: Բայց Նիկոլա Նիկոլաե – ւիչ կամ Եուդենիչին չէին հետաքրքրեր այս հարցերը, իրենց համար երկրորդա – կան խնդիրներ էին:

Հայ ժողովուրդը նոյնիսկ այդ պայ – մաններուն ազէտէն դուրս դալու միակ յոյսը, չարիքին փոքրագոյնը կը համա – րէր ռուսական հրամանատարութեան կողմէ սահմանուած գրաւման վարչա – կարգը եւ այս այն պատճառով, որ այդ վարչակարգը մնացած Հայ բնակչութիւնը կը փրկէր ֆիզիքական բնաջնջումէ:

Ա. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՄԱԶՈՆԵԱՆ ԿՈՉՍ ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒ ՄԱՐԴԱԿԵՐՆԵՐՈՒՆ ՄԻՋԵՒ

Մարդակերութիւն... Բառ մը, որ սարսուռ կը պատճառէ: Մտածել կուտայ այնճան հետախոյզներու, որոնք գոհ եղան մարդակերներու: Դժխեմ կերուխումներ, որոնք կը հանդիսանային միջցեղային կռ – իւներու յաղթանակներուն պսակումը: Հեռաւոր անցեալին, մարդկութեան նա – խապատմական շրջանին, լայնօրէն տա – րածուած մարդակերութիւնը — երեւոյթ մը, որ կը բացատրուի նախնական ժողո – վուրդներու այն հաւատով, թէ ուտելով իրենց հակառակորդին միսը, ձեռք կը բերեն նաեւ անոր ուժն ու յատկութիւն – ները — այսօր իսկ բոլորովին չէ անհե – տացած: Ամազոնիան կը համարուի երկ – րագունդի վերջին շրջաններէն մէկը, ուր դեռ գոյութիւն ունի մարդակերութիւնը:

Ամազոնիայի ընդարձակածաւալ եւ չատ քիչ ճանչցուած շրջանները, որոնք կը պրաւնեն Պրանասայի հոդմամասին պրե – զիլ երեք անդամ աւելի ընդարձակ տա – րածութիւն մը, միայն վերջին տարինե – րու ընթացքին ունեցան հաղորդակցու – թեան առաջին միջոցները աշխարհի մը – նացեալ մասին հետ: Ներկայիս, օգտա – ւեր նախատեսուած կամ չնախատեսուած թռիչքներով ամէն օր կ'երթեւեկին աւելի քան 12·000 քլմ· տարածութեան վրայ, վոխադրելով ճամբորդներ, դեղեր, սնունդ դեղչնի պաշարներ եւ հիւանդներ:

Աւելի քան 50 մեթր բարձրութեամբ ծառեր, յաճախ իրարու ընդելուզուած ճիւղերով, ինչպէս ստուերներու խաա – բամած պատմուճան մը, բաղդները, ո – րոնք ընդարձակածաւալ դորդ մը կը փր – ռեն մինչեւ հեռաւոր հորիզոնները, ջու – րերը, ուր իրենց հանդիստը կ'ըմբոշխնեն անաքոնտա հոյակապ օձերը եւ կոկորդի – լոսները, որոնց բաց, խաչոր երախները կարծես պատրաստ կը սպասեն կուլ տա – լու համար, հինդ տարեկան երախայի մը մեծութեամբ հսկայ դորտերը, յսլաղնե – րը, յատկապէս սեւ յսլաղները, մէկ քա – նին են այն քաչոդական պատկերներէն, դորս Ամազոնիան կը մատուցանէ հետա – խոյզի յաւերժօրէն անյագ հետաքրքրու – թեան: Այս հետաքրքրութիւններէն սա – կայն, առաջին հերթին կ'արժէ նչել տեղ – ւոյն մարդիկը, ամազոնեան կոյս ան – տառներու այն Հնդիկները, որոնք կը համարուին երկրագունդի ամէնէն նախ – նական մարդոցմէն եւ որոնց ճանաչումը, մարդաբան կամ ցեղաբան հետախոյզին կ'ընձեռայէ ուսումնասիրման թանկագին նիւթ մը: Այս Հնդիկներուն մէկու կը հաչուուին նաեւ այն մարդակերները, ո – րոնց հանդիպեցայ Հարաւային Ամերիկա – յի մեծ դետի շրջաններուն մէջ:

«ՎՏԱՆԳԻ ՄԷՋ ԵՆՔ»

Կը դտնուէի Ռիո Քսինկու դետի ձա – ճային եղերքին մօտ, այն շրջանին մէջ, ուր տարիներ առաջ ընդհատուեր էր համբաւաւոր գնդապետ Ֆաուսէթի ծա – նօթ ճամբորդութիւնը եւ որ իր ոտնա – հետ անհետացաւ ամազոնեան կոյս ան – տառին մէջ:

Գիշերը կը մօտենար: Հալիւ երեք կամ չորս ժամէ ի վեր հիւրն էի թափիրապէ – րոց գեղախումբին, մօտաւորապէս 40 փոքր ցեղախումբին, ռազմիկները իրենց ընտանիքներով, զէ – նուորները իրենց ընտանիքներով, կ'ա – պրէին կաւարութեամբ պետի մը, որ առաջին անդամ ըլլալով կ'ընծայէ ուսումնասիրման թանկագին նիւթ մը: Այս Հնդիկներուն մէկու կը հաչուուին նաեւ այն մարդակերները, ո – րոնց հանդիպեցայ Հարաւային Ամերիկա – յի մեծ դետի շրջաններուն մէջ:

Ոչ· մինչ այդ ես չէի տեսած Քրե – մարէն... վտանգի մէջ ենք:

Ոչ· մինչ այդ ես չէի տեսած Քրե – մարէն, բայց լինդի ծանօթ էր անոր ո – ռասպէլը: Ան Քայափոս ցեղախումբի ա – մէնէն հռչակաւոր ռազմիկներէն էր, ցեղապետ մը, որու անունը ծանօթ էր նաեւ Ռիո ոէ Ժանեյրոյի մէջ:

ԹԱՓԻՐԱՓԷՆ, ՎՐԷԺԻ ԺԱՄԱՆ

Շեչտակի կը նայէի քայափոս ցեղա – պետին, որուն դէմքը աւելի չատ պա –

ՔԱՐՈՉԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ք. ՊՍՍՌ

ՓՈՍՏԱՐ

—*—

ԲԱԺԱՆՈՐԴ ԳԻՐՔ

Ոմն Կոտլ Ելսա, արվեստաց և առևտրի ընկերության, որ Կալիֆորնիա Նահանգում Ֆրեզնո քաղաքում կը հրատարակէ «Ամերիկահայ» անունով շաբաթաթերթ մը, ինծի ուղարկեց իր հրատարակութեան ներկայ տարեշրջանի առաջին գիրքը, որ կը կրէ «Ամերիկահայ Տարեցոյց» անունը։ Գիրքը ունի 256 էջ, ներառեալ գովազդները։ Ինչպէս կը տեսնուի անունէն, գիրքը կը պարունակէ տարեցոյցի նիւթեր, ինչպէս նաև գրական յօդուածներ։ Տարեցոյցի նիւթերը կը վերաբերին Ամերիկայի Միացեալ Նահանգներուն, ուր կը գտնուին նաև գրական յօդուածներուն հեղինակները։ Ամերիկահայ գաղութի մասին գրուած յօդուածներ ալ կան գրքին մէջ։ Ընդհանրապէս գիրքը կը ներկայացնէ հետաքրքրական նիւթեր։ Ինչպէս կ՚երեւի, գիրքը կը հրատարակուի ամէն տարի։ Ուրեմն, ան կը ծառայէ նաև իբրեւ տարեգիրք։ Ամերիկահայ գաղութի մասին ուրիշ գիրքեր ալ կան, որոնք կը պարունակեն աւելի ընդարձակ տեղեկութիւններ, քան կը գտնենք Ամերիկահայ Տարեցոյցին մէջ։ Բայց ասիկա չի նշանակեր, որ Ամերիկահայ Տարեցոյցը ունի միայն տեղական նշանակութիւն։ Ան ունի նաև ընդհանուր նշանակութիւն։ Ան կը պարունակէ նիւթեր, որոնք կրնան հետաքրքրել ամերիկահայ ամէն մարդ։ Ուրեմն, ան կրնայ ունենալ ընթերցողներ ամէն կողմ։ Ինծի համար ալ հետաքրքրական էր կարդալ Ամերիկահայ Տարեցոյցին մէջ գրուած յօդուածները։ Ես ալ կրնայի գրել անոնց մասին, բայց ես չեմ ուզեր ընել այդ։ Ես կ՚ուզեմ գրել միայն Ամերիկահայ Տարեցոյցին մասին։ Ես կ՚ուզեմ գրել միայն այն մասին, որ կը վերաբերի գրքին ինքնուրոյն գոյութեան

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ
Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է
159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05
Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Տիկին Մ. Քոչարեան իր ամուսնոյն Ստեփան Քոչարեանի մահուան 13րդ տարեդարձին ի յիշատակ մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Սան – Ֆրանսիսքոյի «Ն. Աղբալեան» գրադարանին :

ՆՈՒԷՐ

Սէն – Ժերմէնէն Պ. Հայրանեան ընդհ. մեռելոցի յիշատակին երեսուն Ֆր. կը նուիրէ « Հայ – Բոյժ »ին եւ 20 Ֆրանք «Յառաջ»ի :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Խաչատրեան Սիրեկան Ղուկասի, ծնած Սեւան, մօր անունը Թագուհի, եղբօր անունը Եղեկել, եղբօր կնոջ անունը Վազօ:

Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Թորոս Դանիէլեանի, 65 Պուլվար Ռոտէն, Իսի լէ Մուլինօ:

×

Դաւիթավեան Խեչան Սարգսի, մօր անունը Աստղիկ, ծնած է 1921ին Ուզունլար: 1943ին զօրակոչի կանչուած է, քոյրերն են Աշխէն, Մարօ, եղբայրները՝ Մարտուն, Յարութիւն:

Կը խնդրուի տեղեկացնել
Մարօ Էլիպէքեան, Վերին Զէյթուն, 4 ա փողոց Տեքապրիսթների 3 թիւ 38
Երեւան 44

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ
եւ
ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915
Հեղինակ
ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուրեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—
77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈ՞Ի»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Մեկնում Փարիզի խումբի

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստոս 1ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին, ժամը իրիկուան 7ին (Սքուառ Մոնթոլոն):

×

Լիոնի խումբ

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 1ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշի կայարանը՝ ժամացոյցին տակ, ժամը 4ին:

×

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն–Փեռաշ կը հասնի ժամը 8,53ին:

×

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ

Մարսէյլի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 1ին, ժամը 12ին (կէսօր): Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները կայարան առաջնորդել ժամը 10ին:

Յուլիսի խումբը Մարսէյլ կը վերադառնայ Օգոստ. 2ին, կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի դիմաւորել:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ
ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնրդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9–12 եւ 15–18:

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի:

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժբրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ անհրաժեշտ յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ
Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ
Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի

ՃԱՄԲԱՐ **Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ** ՃԱՄԲԱՐ
SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ
ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20
Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30
Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)
ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève
Histoire de l'Arménie
DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie
Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք
Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ԼՈՅՍԸ ԳՈՅՆ Է ··· ԳՈՅՆԸ ԼՈՅՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՅՍ ՏՈՒԷ'····· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՅՆ ՏՈՒԷ'Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC. 26-61 - Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél. : GRE. 09-47
11, Bd. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղջ ունենալ:

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէոնոլէոմ եւ փլասթիք — ծածկոցներ
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներրքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, Bld. DE BELLEVILLE, PARIS (20e)
166, Av. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS-sous-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC FONTENAY-sous-BOIS

ՅԱՐԱՏ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

HARATCH

LE SEUL QUOTIDIEN ARMÉNIEN EN EUROPE OCCIDENTALE
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C. C. P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 75 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 40 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 90 Ֆ. — Հատը 0,50

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 31 ՅՈՒԼԻՍ
MERCREDI 31 JUILLET 1968

LE NUMÉRO 0,50 F.

44ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 11275 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 44e ANNÉE — No 11.275

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ՕՍՄԱՆԵԱՆ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Վաթսունամեակին առթիւ)

(Ե. եւ վերջին մաս)

1909ի սկիզբէն արդէն իսկ Թուրք մոլեռանդ ազգայնականութեան շարժումներ սկսեր էին ծայր տալ: Այդ տարուան Յունուար 7ին կը հիմնուէր Թիւրք Տէրնէյի կազմակերպութիւնը՝ իբրեւ թէ մշակութային ծրագրով: 1911 Օգոստոս 31ին կը կազմուէր Թիւրք Եուրտուն, որ թերթ մըն ալ կը հրատարակէր: Իսկ 1912 Մարտ 25ին հիմը կը դրուէր Թիւրք օճաղին, որ շուտով իր ցանցերը պիտի տարածէր մայրաքաղաքէն մինչեւ գաւառ: Թուրանական գաղափարաբանութիւնը պիտի ծլէր ու ծաղկէր մոլեռանդ Թուրք երիտասարդներու հոգին թունաւորող այդ ակումբներուն մէջ, ուր «Թրքութիւն»ը պաշտամունքի առարկայ էր: Եւ ուր ապագայ ջարդարարներ կը պատրաստուէին:

Հակառակ այս երեւոյթներուն, հակառակ Կիլիկիոյ ջարդին, Հայերը դարձեալ մեծ հաւատք ունէին Սահմանադրութեան վրայ եւ կառչած էին «օսմանցիութեան» գաղափարին:

Պէտք է խոստովանիլ, որ նոր վարչաձեւին տակ Պոլսոյ մէջ ազգային կեանքը որոշ ազատութիւններ կը վայելէր: Ազգ. Սահմանադրութիւնը վերստին կեանքի կոչուած էր: Ազգային Երեսփ. Ժողովը վերաբացուած՝ կանոնաւոր նիստեր կը գումարէր: Պատրիարքարանը իր կրօնական ու վարչական առանձնաշնորհները կը պահէր: Մշակութային գետնի վրայ զարթօնքի, վերածնունդի շրջան մը կ՝ապրէր Հայութիւնը:

Այս բոլորին վրայ խեթ աչքով կը նայէին Թուրքերը: Մոլեռանդ թերթեր «պետութեան մէջ պետութիւն» կ՝որակէին Ազգ. Պատրիարքարանը: Հայութիւնը իբրեւ համայնք ճանչցուած էր: Հայկ. դպրոցները ենթակայ չէին պետական հակակշռի: Օսմանեան երեսփոխանական ժողովին մէջ տասնեակ մը աթոռներ ունէին Հայերը: Ողբացեալ Զօհրապն ու Վարդգէսը իրենց պերճախօսութեամբ տիրապետող դէմք էին դարձած Օսմ. խորհրդարանին մէջ:

Միւս կողմէ սակայն գաւառներու մէջ հարստահարութիւնները կը շարունակուէին: Պատրիարքարանը թաքրիրներով կը ռմբակոծէր Բարձրագոյն Դուռը: Զայն բարբառոյ յանապատի:

Պալքանեան պատերազմի դժբախտ ելքը կատղեցուցեր էր Թուրքերը:

Ընդդիմադիրները պատերազմական նախարար Նազըմ փաշայի վրէժը լուծելու համար, 1913 Յունիս 11ին սպաննեցին մեծ – եպարքոս Մահմուտ Շէվքէթ փաշան, Սելանիկի ազատարար շարժուն բանակին նախկին հրամանատարը, որ զոպած էր Պոլսոյ Մարտ 31ի յետաշրջական ապստամբութիւնը եւ կազմակերպած 1909ի Ատանայի երկրորդ ջարդը:

Այս սպանութիւնը դարձակէտ մը կազմեց Իթթիհատի ներքին քաղաքականութեան մէջ: Երկիրը այնուհետեւ կառավարուեցաւ պատերազմական դրութեամբ, պաշարման վիճակով: Ջնջուեցաւ մամուլի ազատութիւնը: Սեղմուեցան ժողովրդավարական ուրիշ ազատութիւններ:

Մահմուտ Շէվքէթի յաջորդեց Եգիպտացի Սայիտ Հալիմ Փաշա, որ մեծ – եպարքոս դառնալու ո՛չ մէկ յատկութիւն ունէր: Միակ առաւելութիւնը իր հարբստութիւնն էր, որմէ օգտուեցան ջարդարար կուսակցութեան վարիչները:

Արտաքին քաղաքականութեան մէջ Գերմանիա փոխարինած էր Մեծն Բրիտանիոյ:

Իթթիհատի կառավարութիւնը ամբողջովին անձնատուր էր եղած Վիլհելմ Բ.ի, որ 1913 Դեկտեմբեր 14ին Պոլիս կը զրկէր Զօր. Լիման Ֆոն Զանտէրսը (փաշա), Օսմ. բանակը կազմակերպելու համար: 1914 Օգոստոսի սկիզբը կը կնքուէր գերմանեւթուրք գաղտնի զինակցութիւնը:

1914 Հոկտեմբեր 11ին Թուրքիա պատերազմ կը յայտարարէր Անգլիոյ, Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ դէմ: 1917 Փետր. 3ին ներքին նախարար հրէշածին Թալէաթ կը յաջորդէր Սայիտ Հալիմ փաշայի իբրեւ մեծ եպարքոս, կը ստանար վէզիրի աստիճան եւ փաշայի տիտղոս:

Ահուսարսափի քաղաքականութիւնը շարունակուեցաւ մինչեւ 1918ի Հոկտեմբերը, երբ ջարդարարներու վոհմակը ծակամուտ եղաւ, իբրեւ հետեւանք օսմանեան «մեծազօր» բանակներու խայտառակ պարտութեան:

Անգլիացի պատմագէտ մը կը գրէ թէ ճիշդ է, որ կործանեցաւ օսմանեան կայսրութիւնը, սակայն մէջտեղ եկաւ միատարը նոր Թուրքիա մը: Ու ասիկա շահ մը կը նկատէ:

Կարգ մը Թուրք պատմագէտներ անիծելով կ՝անիծեն Իթթիհատը, որ Սահմանադրութեան անունը շահագործելով իշխանութեան գլուխ եկաւ եւ երկիրը սընանկութեան եւ քայքայումի առաջնորդեց:

Պատմութիւնը անէծքով պիտի յիշէ անոր վարիչներուն անունը:

Զմոռնանք սակայն, որ այսօրուան Թուրքերը Պոլսոյ Ազատութեան Բլուրին վրայ յուշադամբան կանգնած են՝ հայակէր Թալէաթը անմահացնելու համար իբրեւ ազգային փրկիչ:

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ
ՄԱՀԸ ԵՒ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաւարշ Նարդունիի յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Մարսէյլի մէջ, Պօմոնի Ս. Գրիգոր – Լուսաւորիչ եկեղեցին, այս Ուրբաթ ժամը 15ին, մարմինը կը փոխադրուի Սէն – Փիէրի գերեզմանատունը:

Օթոքառներ վարձուած են ժողովուրդը փոխադրելու համար եկեղեցիէն գերեզմանատուն:

Հինգշաբթի օր ժամը առաւօտեան 8էն մինչեւ 22, Նարդունիի դագաղը գետեղուած պիտի ըլլայ մասնաւոր մահաբեմի մը վրայ եւ հսկում պիտի կատարուի ընկերներու կողմէ: Ամբողջ օրը, ժողովուրդը կրնայ իր յարգանքը մատուցանել մեծանուն գրագէտին:

« Հայաստան »ի խմբագրութիւնը խոր ցաւով կ՝ողբայ մեծանուն գրագէտ եւ հրապարակագիր՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

մահը:

×

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութիւնը իր բոլոր խումբերով կսկիծով կը խոնարհի գաղափարական երիտասարդութեան ախոյեան՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

դագաղին առջեւ:

×

Եւրոպայի Հայ Ուսանողական Միութիւնը կ՝ողբայ կորուստը արեւմտահայ արձակի վերջին մեծ ներկայացուցիչին՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

×

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը խոր ցաւով կը խոնարհի գրագէտ – հրապարակագիր՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

դագաղին առջեւ:

×

Հ. Յ. Դ. Փարիզի Շրջ. Կոմիտէն խորունկ կսկիծով կ՝ողբայ գաղափարակից մեծ ընկերոջ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

կորուստը:

×

Համազգային Մշակութային Միութեան Փարիզի մասնաճիւղը կ՝ողբայ հայ մշակոյթին առաքեալներէն եւ մեծանուն գրագէտ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

անդարմանելի կորուստը:

Փարիզի Հայ Մշակոյթի Տան յանձնախումբը կ՝ողբայ գրագէտ – հրապարակագիր՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

դառնակսկիծ կորուստը:

×

Հ. Յ. Դ. Դիւան Թանգարանը կսկիծով կ՝ողբայ արեւմտահայ արձակի վարպետ, գրագէտ – հրապարակագիր՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

կորուստը:

×

ՅԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Կ՝ողբանք կորուստը գաղափարական մեծ ընկերոջ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

Մեր անկեղծ ցաւակցութիւնները:

Հ. Յ. Դ. ԲԻՒՐՕ

×

Մեր խոր վիշտը կը յայտնենք մեծ մտաւորական գրագէտ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

մահուան առթիւ:

Հ. Յ. Դ. ՀԻՒՍ. ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ
Կ. ԿՈՄԻՏԷ ԵՒ «ՀԱՅՐԵՆԻՔ»ՆԵՐՈՒ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

×

Խոր ցաւով տեղեկացանք գրչի մեծ վարպետ՝

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

մահուան լուրին: Կը բաժնենք ձեր սուգը:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պէյրութ

×

ՇԱՒԱՐՇ ՆԱՐԴՈՒՆԻԻ

մահը, խոր ցաւ կը պատճառէ մեզի: Մեր ցաւակցութիւնները

Հ. Օ. Մ.Ի
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Պոսթըն

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԵԽ - ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Բացարձակ լռութիւն կը տիրէ չեխ – խորհրդային հանդիպումին շուրջ, որ տեղի կ՝ունենայ Զիէրնայի մէջ: Վերջին լուրերու համաձայն խօսակցութիւնները պիտի վերջ գտնէին Երեքշաբթի ցերէկ:

Չեխոսլովաքիոյ Ներքին նախարարը մամուլին յանձնած է 35 էջնոց ցանկ մը այն «գաղտնի դէպքերուն», որոնց արձագանգ պէտք չէ ըլլայ մամուլը: Այս միջոցը ձեռք առնուած է ապահովութիւն տալու համար Ռուսերուն:

Զիէրնա – Նատ – Թիզու փոքրիկ, ցարդ անմանօթ, գիւղակ մըն էր 2500 բնակիչներով, որ այլես պատմական կը դառնայ:

Ոչ մէկ նախատեսութիւն կարելի է ընել խօսակցութեանց ելքին մասին: Ծանօթ է որ Փրակա տրամադիր չէ տեղի տալու, բայց բոլորովին չանտեսուիր նաեւ խորհրդային զինուորական միջամտութիւն մը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՊԻՆ կոնդակը «Հումանէ Վիթէ», որ կ՝արգիլէ ծնունդներ սահմանափակելու արուեստական եւ նոյնիսկ բժշկական բոլոր միջոցները մեծ աղմուկ հանած է, ամէն կողմ: Վերջին լուրերու համաձայն Պօղոս Զ. հարկ եղած լուսաբանութիւնները պիտի տայ Զորեքշաբթի օր:

ՄԵՔՍԻՔՈՅԻ մէջ շատ ծանր դէպքեր պատահած են Երկուշաբթի գիշեր եւ զինուորական իշխանութիւնը ձեռք առած է քաղաքին ղեկավարութիւնը: Ամբողջ գիշերը արիւնալի բախումներ պատահած են ապահովութեան ուժերու եւ ուսանողներու միջեւ, որոնք պատնէշներ բարձրացուցած են քաղաքին ամէն կողմը:

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ տեղեկատուութեանց ըսպասարկութեանց համաձայն Հիւսիսային Վիէթնամի յարձակում մը անմիջական է ապազինուած զօտիին մէջ: Ֆրանսայի Արտաքին նախարարը՝ Տըպրէ յայտարարած է Մեքսիքական Նովէնատէս թերթին.— « Միակ բանը զոր կրնամ ընել, այն է որ եթէ բանակցութիւնները չը – դադրին, կը նշանակէ թէ ոչ մէկ, ոչ միւս կողմը կ՝ուզէ խզել »: Տըպրէի կարծիքով հիւսիսային Վիէթնամի վրայ ռմբակոծութիւններու դադրեցումը պիտի որոշուի 5 – 6 շաբաթէն:

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ Պաղեստինի Ազատագրման ժողովրդական ճակատի բանբերը յայտարարեց թէ Էլ – Ալի (Իսրայէլեան) Պօյինկ 707ը ոչ մէկ պարագայի մէջ պիտի վերադարձուի Իսրայէլի: Գալով 12 հոգիներու ազատ արձակման, բանակցութեանց առարկայ պիտի ըլլայ »:

ՊՐԱԶԻԼԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ Պրազիլի նախկին նախագահը՝ Եանիօ Քուատրոս ամբաստանութեան տակ է եւ ներկայիս հսկողութեան տակ առնուած է:

ՕՀԱՅԻՈՅԻ եւ Միջիկանի մէջ ցեղային միջադէպերը կը շարունակուին:

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԷՆ կը հաղորդեն թէ յորդանանեան իշխանութիւնները մերժած են Ալլէմպի կամուրջի անցքը Կազայի շրջանի գայթականներուն:

ՀԱՍԱՐԱԿԱՑ ՇՈՒԿԱՅԻ անդամ վեց երկիրներու մէջ համաձայնութիւն գոյացած է այլեւս աշխատանքի պայմաններու մասին եւ ասկէ ետք, վեց երկիներու պատկանող քաղաքացիները առանց բարդ ձեւակերպութեանց կրնան աշխատիլ իրենց ուզած երկիրը:

ԹՐՔԱԿԱՆ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ
ՀԱԼԷՊԻ ՆԱՀԱՆԳԻՆ ՄԷՋ (1915 - 1918)

Բ.

Ինչպէս կը տեսնուի, Հալէպի նահանգին ընդհանուր բնակչութեան մէջ, Հայերը փոքրամասնութիւն էին, բայց հիւսիսային եւ արեւմտեան մասին՝ Զէյթուն, Մարաշ, Այնթապ, ուր իրրեւ կիլիկիոյ արեւելեան մասը, հոծ թիւ մը կը կազմէին։

Թուրք կառավարութիւնը տարագիրներուն անցնելիք ճամբաները նախապէս ղծած էր, ամենավատանդալի լեռնային եւ անմարդաբնակ չրջանէն, ղէպի Տէր Զօր կամ Արաբիոյ անապատը, մինչեւ Մուսուլ կամ Քէրքուք, ուր երթալու համար պիտի անցնէին Ուրֆայի եւ Հալէպի չրջակայքէն, Սիւրիւճէն, Խառանէն, Բազղայէն եւայլն։ Այդ ճամբան նոյնն էր՝ Հայկական Նահանգներէն բռնագաղթի ենթարկուածներու եւ թէ Կ. Պոլսէն, Նիկոմիդիայէն սկսելով, Պրուսայէն, Գոնիայէն կամ Անգարայէն եկող - ներու համար, որոնք հետզհետէ կը պահէին մինչեւ իրենց հասնիլը Մէսքէնէ, Տէր Զօր, եւ չրջակաները, Բաս իւլ Այն, Շէտտատիյէ, Թէլ Հաֆըր կամ Մուսուլ եւ կամ Մարաթ, Սուվար եւ Պուսէյրա՝ Եփրատի ափը (Տէր Զօրէն հարաւ)։

Այդ անցուդարձերուն ամէնէն իրաւեղ անձը՝ Հալէպի Գերման հիւպատոսն էր՝ Վ. Րէօսլըրը, փոխ գնդապետ, բայց քաղաքային հաղուստով։ Ան պաշտօնի վրայ էր 1910էն սկսեալ մինչեւ Մայիս 30, 1918։

Ան ղերման կառավարութեան, վարչապետին, արտաքին նախարարութեան, Կ. Պոլսոյ ղերման դեսպանատան աւելի քան 42 տեղակապիրներ ղրկած է Հայոց տարագրութեան վերաբերեալ։

Ան ղրկած է իր տեղակապիրներուն հետ նաեւ ղերման ուսուցիչներու եւ երկրաչափներու, ճարտարապետներու բողոքները, թուրք պետութեան դործած ոճիրներուն դէմ։

ՎԱՐՉԱՊԵՍ ՄԱՐԱՇԻ ԵՆԹԱԿԱՅ ՉԷՅԹՈՒՆԻ 54 ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ՎԱՆՔԵՐԸ

Չէյթուն Ս. Լուսաւորիչ
Չէյթուն Ս. Աստուածածին
Չէյթուն Ս. Յակոբ
Չէյթուն Ս. Յովհաննէս
Չէյթուն Ս. Սարգիս
Ալապաշ Ս. Կարապետ
Մխալ Ս. Սարգիս
Ալպիստան Ս. Գէորգ
Ալպիստան Ս. Յակոբ
Եարփուզ .....
Էյլէնճէ Ս. Աստուածածին
Ֆըռնուզ Ս. Կարապետ Վանք
Թաշ Օլուզ Ս. Գէորգ
Կէօքսուն .....
Բունար Ս. Ստեփանոս
Տէօնիկլ Ս. Աստուածածին
Տէյիրմէն Տէրէ .....
Եէնիճէ Գալէ .....
Քիւրիւք Քոչ .....
Եղիա Օպասը .....
Տէրէ Քէօյ .....

Եօթը եկեղեցիներու անունները կարելի եղած չէ ճշդել։

Չէյթուն ունէր երկու վանք՝ Սուրբ Փրկիչ եւ Ս. Աստուածածին, եւ 13 հայ դիւղերու մէջ կային 13 դպրոց։

ՄԱՐԱՇԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Մարաշ՝ Ս. Քառասուն Մանուկ, Ս. Ստեփանոս, Ս. Կարապետ։ Ս. Գէորգ, Ս. Աստուածածին, Ս. Սարգիս։

Սարըլար .....
Գըղըլ Ազաճ ....
Ֆընտըճադ՝ Ս. Աստուածածին (Տես քիչ վարը՝ Ֆընտըճադի հերոսամարտը)։

Հայ կաթոլիկները եւ Հայ Բողոքականները ունէին իրենց եկեղեցիները եւ դպրոցները։

ՖԸՆՏԸՃԱԳԻ ՀԱՅ ԳԻՒՂԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԸ

Ֆընտըճադ դիւղը Մարաշ քաղաքին հարաւ արեւմուտքը, վեց ժամ հեռու, երեք հազար հայ բնակիչ ունէր 1915ին։ Յուլիս 26, 1915ին երբ դիւղը տարագրելու յայտարարութիւնը կ'ըլլայ Մարաշի կառավարութեան կողմէ, բնակիչները իրենց հետ՝ Հարաւի Տէրէքէօյ դիւղը եւ հիւսիսը՝ Քիլիֆմի դիւղը, կ'որոշեն ընդդիմանալ, մօտ հինդ հարիւր տարեցներ 250 դէնքերով։

Երիտասարդութիւնը արդէն Թրքական բանակին մէջ դինուորագրուած էր։ Թրքական ժանտարմները եւ սրիկայ Թուրք չէթէները, որ եկած էին դիւղը, կը ջարդուին։ Կռուողները խրամներ կը չինեն դիւղին արեւմուտքը դտնուող Եավչան Տաղի ծերպերուն եւ ժայռերուն մէջ։ Կը դիմադրեն տասը օր։

Ձէմալ փաչայի 4րդ զօրաբանակէն, անոնց դէմ կը ղրկուին ութ հազար դին - ուոր, կալիպ փաչայի հրամանատարու - թեան տակ, թնդանօթներով եւ արագա - հարուածներով դինուած։ Հերոսական դիւղին բնակիչները քաջութեամբ կը դիմադրեն տասնապատիկ զերազանց ուժե - րուն դէմ։ Հայերուն ռազմամթերքը սպառելէ ետք, տասնեակ մը քաջեր կը ճեղքեն Թրքական պաշարման չղթան, կ'ապատամնին լեռները, կ'ապատամկեն մինչեւ Զինազաղար։

Մնացող անդէն ժողովուրդը՝ 1850 ան - ձեր կիներ, մանուկ եւ ծերեր, կը ջարդուին անխնայ։ Տասը օրուան կռիւներու ընթացքին, կը սպաննուին մօտ 950 կըռուողներ։ Թուրքերու կորուստը կ'ըլլայ մօտաւորապէս երկու հազար։

Թալէաթի հրատարակած «Հայ Ճեղա - փոխական Շարժումները» Թրքական դրքին մէջ էջ 281 «Հայ էշղայա»ները վեց հարիւր էին կ'ըսէ։ Ֆընտըճադցի քաջ Հայերը չուղեցին արաբական անապատի աւազներուն մէջ Թաղուիլ եւ դիմադրեցին, Թշնամիին չատ զոհեր խլելէ ետք, քաջի պէս մեռան։ Զեղուա տակաւին հայ վէրջիկ մը, որ Մուսա Տաղի նման Աւ - չան Տաղի հերոսները անմահացնէր։ Ֆընտըճադցին, դիմադրութենէ փրկուե - լ համար որեւէ ելք չունէր։

ԱՅՆԹԱՊԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Այնթապ ունէր ութ եկեղեցի, որոնց վեցին անուննները չկրցանք ճշդել։ —
Այնթապ՝ Ս. Աստուածածին
Օրուլ դիւզ՝ Ս. Աստուածածին
Կաթողիկէ եւ Բողոքական Հայեր ունէին իրենց եկեղեցիները։ Կային Ամերիկեան քոլէճ եւ հիւանդանոց։

ՀԱԼԷՊԻ ՇՐՋԱՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԸ

Հալէպ՝ Ս. Քառասուն Մանուկ
Հալէպ՝ Ս. Աստուածածին
Քիլիս՝ Ս. Յովհաննէս Կարապետ
Պէյլան՝ .....
Գըրըդ Խան՝ ....
Աֆրէզ՝ ....
Իսքէնտէրուն՝ Ս. Լուսաւորիչ
Ղնիէ՝ (Ձիսրը Շուղուր) Ս. Կիպրիանոս
Եագուպիէ՝ Ս. Թորոս
Քէսապ ....
Օրֆալիէ .....
Կոչի ....
Մէչէթ .....
Ձիսր Շուղուր ....

Անթաքիա (Անտիոք) ունէր 14 հազար բնակիչ եւ 18 եկեղեցի, որոնցմէ մենք կրցանք ճշդել միայն 3ը։—
Անթաքիա՝ Ս. Աստուածածին
Պիթիաս՝ Ս. Մելիտոս
Հաճի Հապիպ՝ Ս. Աստուածածին
Եօղուն Օլուզ՝ Ս. Աստուածածին
Խըտըը Պէկ - Վաղըֆ՝ Ս. Փրկիչ
Քէպուսիէ՝ Նորաչէն
Քէսապ՝ Ս. Աստուածածին
Գալաատուրան՝ Ս. Աստուածածին
Եագուպիէ՝ Ս. Աստուածածին
Արամօ՝ Ս. Աստուածածին
Ղըմկըմիկ՝ Ս. Տիրամայր
Էքիզօլուզ՝ ....
Քէօրքիւտ՝ ....
Զինարճըզ՝ ....
Նէրքի՝ .... -
Սեւ Ագըիւր՝ ....
Արքալը՝ ....
Պաղճըվաղ .....

Անթաքիոյ կարդ մը դիւղերուն մէջ դարաւոր ոճով հին հայերէն կը խօսին։

Հինդ դիւղերու մէջ կային 1200 տուն հայ։ Անտիոք քաղաքին մէջ կային հինդ հազար Հայեր։

Ուրֆայի եւ շրջականերու 7 եկեղեցիները եւ երէց վանքերը

Ուրֆա՝ Ս. Աստուածածին
Պիրէճիք՝ Ս. Աստուածածին
Կարմունջ՝ Ս. Աստուածածին
Ճիպլին՝ Ս. Նիկողոս
Լէհնէչ՝ Ս. Մերկերիոս
Սեւէթէկ՝ Ս. Թորոս
Նիզիպին՝ Ս. Աստուածածին

ՎԱՆՔԵՐԸ

Ուրֆա Ս. Սարգիս, որ ունէր որբանոց եւս, Ս. Դաստակ, աւերվանք։ 2500 հայ տուներ կային քաղաքին մէջ, 12 հազար անձ։

Հալէպ նահանգի մէջ Լուսաւորչական դպրոցներու թիւը։—

Առանց հաշուելու ամերիկեան, ֆրանսական, Հայ Կաթոլիկէ եւ Բողոքականոց դպրոցները։ —

1901 - 1902 դպրոցական տարեշրջանին դպրոցներու եւ աշակերտներու եւ ուսուցիչներու թիւերն էին։ —

Այնթապ 9 դպրոց, 898 *մանչ*, 708 *աղջիկ*, 58 *ուսուցիչ*։

Անթաքիա *տասը* դպրոց, 440 *մանչ*, 47 *աղջիկ*, *տասը* ուսուցիչ։

Չէյթուն *տասը* դպրոց, 605 *մանչ*, 85 *աղջիկ*, 15 *ուսուցիչ*։

Հալէպ երկու դպրոց, 438 *մանչ*, 249 *աղջիկ*, 18 *ուսուցիչ*։

Մարաշ 23 դպրոց, 1361 *մանչ*, 378 *աղջիկ*, 44 *ուսուցիչ*։

Ուրֆա 8 դպրոց, 1091 *մանչ*, 571 *աղջիկ*, 26 *ուսուցիչ*։

Գումար 62 դպրոց, 3633 *մանչ*, 2088 *աղջիկ*, 171 *ուսուցիչ*։

1913 - 14ին այդ թիւերը առնուազն 20 առ հարիւր աւելցած էին։

ՀԱՅԿԱԶՆ Գ. ՂԱԶԱՐԵԱՆ

(Շար.)

ԻՄԱՍՏՈՒՆ ԽՕՍՔԵՐ

Մի՛շտ պիտի խօսիմ կիներու մասին, - բովհետեւ, վայրկեան մը չանցնիր որ - նոնց մասին չմտածեմ։

ԼՈՒԻ ՅՈՒՅՍ

×

Ուղածդ աւելի դիւրին պիտի առնես ժպիտով՝ քան թէ սուրով։

ՇԷՅՔՍՓԻՐ

ԱՊՏԻԿ ՀԱՄԻՏ
ԵՒ
ՇԵՐԼՕՔ ՀՕԼՄՍ

ԳԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ԵՐԿՐՈՐԴ ՄԱՍ

ԹՈՒՐՔ ՀԵՐՈՍՈՒՀԻ ՄԸ

— Ուրեմն մենք ալ չուզենաք կուզանք իննին տասը մնացած։

— Այո։

— Կ'ուզէ՞ք որ իրրեւ թերհաչիւ ձեզի վճարում մը ընեմ։

— Շատ չնորհակալ կ'ըլլամ։

Անգլիացին ղրպանէն արծաթ քսակ մը հանեց եւ սեղանին վրայ համբոյ քսան անգլիական ոսկի։ Ցետոյ ըսաւ.

— Հաճեցէք ընկալարիր մը տալ ինծի։

— Ամենայն սիրով, պատասխանեց նահապետը ղրպանէն տետրակ մը հանելով եւ խնդրած ընկալարիրը պատրաստելով։

Անգլիացին թուղթը ղրպանեց եւ բարեւելով մեկնեցաւ։

— Ահաւասիկ անյուսալի բախտ մը, դոչեց Ապտիկ Թէվֆիք երբ նահապետին հետ առանձին մնաց։

Օսման էֆէնտի իր ստացած ոսկիներուն հինդը բարեկամին տուաւ, ըսելով.

— Ահա քու միջնորդէդդ։

— Միթէ քիչ է՞ աս, երկու հարիւր ոսկիի համար, ըսաւ միւսը դժդոհ դէմքով մը։

— Մեծ պարդեւը Անգլիացիներէն պիտի առնես անշուշտ, պատասխանեց նահապետը խնդալով։

Եգիպտացին առանց պատասխանելու ղրամը ղրպանեց, յայտնի էր որ նահապետին դիտողութիւնը ձիշդ էր, քանի որ Ապտիկ Թէվֆիք չպնդեց իր պահանջին վրայ։

Քանի մը դաւաթ դարեջուր եւս խմելէ ետք երկու բարեկամները իրենց հաշիւը մաքրեցին ու հեռացան սրճարանէն։

Մինչեւ իրիկուն Օսման նահապետ ղբաղեցաւ օր մը անցուց Ապտիկ Թէվֆիքի հետ, ուտելով, խմելով, դբօսնելով։ Գիշերուան ճաշն ալ քաղաքը ընելէ ետքը, Եօթնուկէսին վերադարձաւ շոգենաւ, մեկնումի պատրաստութիւններուն հսկելու համար։

Ժամը ճիշդ իննին քառորդ մնացած նահապետը իր կամրջակին վրայէն նշմարեց նաւակ մը որ շոգենաւին կը մօտենար եւ իսկոյն հրամայեց իր մարդոց որ նաւակին մէջ գտնուողներուն թոյլ տան շոգենաւ ելլելու։

Քանի մը վայրկեան ետք երկու կին եւ երեք այրեր որոնց մին ցերեկը նահապետին հետ տեսակցող անձն էր, մտան շոգենաւ եւ նահապետի յարկաբաժնին մէջ տեղաւորուեցան։

Կիները յոգնած եւ քիչ մը անհանդիստ ըլլալով, իրենց խցիկները քաշուեցան, մինչ երեք այրերը դուրսը մնացին։ Այս հինդ ուղեւորները իրրեւ բեռ անտուկ մը միայն ունէին ղոր կիները խցիկը ղրին։

Նահապետը զարմանք յայտնեց այդքան երկար ուղեւորութեան մը համար այսքան քիչ բեռ ունենալնուն, սակայն Անգլիացին բացատրեց թէ իրենց անտուկները ուղղակի Ճիպութի ղրկած են արդէն եւ թէ հետեւնին ճամբու անհրաժեշտ պիտոյքները միայն առած են։

Նաւուղիղը արդէն եկած էր ղրաւելու նահապետին տեղը եւ էլեկտրական ղորձիքը ղրուած էր շոգենաւին ցուցիչը իր լուսարձակումներով ճամբան լուսաւորելու համար։

Ժամը ինը քառորդ անցած շոգենաւը սկսաւ դանդաղօրէն շարժիլ եւ մտնել ցրանցքին մէջ։

Մինչեւ Սուէդ նահապետը ղրեթէ ղործ չունէր այլեւս եւ Ֆրանսացի նաւուղիին պաշտօնն էր շոգենաւը անցընել ջրանցքէն։

Երեք Անգլիացիները իրենց ուիսքիի շիշը ղրած էին մէջտեղ եւ նահապետն ալ հրաւիրեցին մասնակցելու իրեն։ Օսման էֆէնտի թեթեւ ընդդիմութենէ մը ետքը, ընդունեցաւ հրաւէրը եւ անցաւ սեղանին քով։

— Հիմա կարդադրենք մեր հաշիւները, ըսաւ այն Անգլիացին որ գնացողը, որպէսզի նահապետին տեսնուած էր նաւապետին տալ, եւ ոսկիով լի քսակ մը ներկայացուց, ըսելով.

— Հաճեցէք համրել։

— Հարկ չկայ համրելու, պատասխանեց նահապետը ժպտելով ու քսակը ղրնեց նաւապետը ժպտելով ու քսակը պահելով։

Ցետոյ, ուիսքիի դաւաթը պարպելով, ուրախ դուարթ հեռացաւ ուղեւորներուն քովէն եւ դնաց կամրջակին վրայ։

Շոգենաւը խիստ դանդաղօրէն կը թափ, Ջրանցքը անցնելու համար պահանջուած կանոնական դանդաղութենէն չատ աւելի կամաց։

— Այս ընթացքով կէս գիշերին պիտի չկրնանք Իսմայիլիա հասնիլ դիտել տուաւ ուղեւորներէն մին իր ընկերներուն։

— Հոդ չէ, պատասխանեց միւսը։ Ես որ ժամը երեքին արդէն անցած ըլլանք Իսմայիլիայէն... մեր ընկերները պատրաստ կը հովասրար որոշուած տեղը պիտի դտնեն։

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(182 - Շար.)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ

Ֆ. ՊՈՍՏ

ԹԻՎ 6 ՀԱՅԻԶ

Հաղորդակցության նախարարությունը պատրաստվում է ներկայացնել կառավարության հաստատմանը ծովային նեղուցներում ուղեցույցների տեղադրման նոր կանոնադրություն, որի նախագիծը արդեն ուղարկվել է նավատորմի հրամանատարությանը՝ կարծիք հայտնելու համար։

Նախագիծը հիմնականում համապատասխանում է միջազգային նավագնացության նորմերին, սակայն ունի նաև մի շարք առանձնահատկություններ, որոնք պայմանավորված են տեղական պայմաններով։ Մասնավորապես, նախատեսվում է ուղեցույցների տեղադրման համար օգտագործել ոչ միայն հատուկ նավեր, այլև ռազմական նավերի որոշ տեսակներ, որոնք ժամանակավորապես կարող են հանձնվել նեղուցների կառավարման մարմինների տրամադրության տակ։

Նախագծի 7-րդ հոդվածը սահմանում է, որ ուղեցույցների տեղադրման աշխատանքները պետք է կատարվեն այնպես, որ չխանգարեն նավերի ազատ երթևեկությանը։ Միևնույն ժամանակ, 12-րդ հոդվածը պարտավորեցնում է նավերի հրամանատարներին կատարել ուղեցույցների տեղադրման համար տրված բոլոր ցուցումները։

Ծանր հետևանքներ կարող է ունենալ 14-րդ հոդվածի խախտումը, որը արգելում է ուղեցույցների տեղադրման գործողությունների ընթացքում նավերի խարիսխ գցելը կամ ուղեցույցների տեղադրման գործողություններին խանգարող այլ գործողությունների կատարումը։

Նախագիծը նախատեսում է նաև տուգանքներ՝ 15-րդ հոդվածի խախտման համար՝ 500 ռուբլի, 16-րդ հոդվածի խախտման համար՝ 1000 ռուբլի։

Ծովային նախարարությունը հրավիրում է հետաքրքրված կազմակերպությունների ուշադրությունը նախագծի վրա և առաջարկում է նրանց մինչև հունվարի 15-ը ներկայացնել իրենց դիտողությունները։

Ծովային նախարարության գլխավոր հրամանատարության ներկայացուցիչ Ա. ՎԱՍԻԼԵՎ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՆԱՎԱՏՈՐՄԻ ՀՐԱՄԱՆԱՏԱՐՈՒԹՅԱՆ ՀՐԱՄԱՆ

Հայկական նավատորմի հրամանատարության 1894 թվականի հունվարի 3-ի թիվ 14 հրամանով «Հուսկ» հետախուզական նավը 30 օրով ուղարկվում է Սև ծով՝ միանալու Սևծովյան նավատորմի 2-րդ բրիգադին։

Նավի հրամանատար կապիտան-լեյտենանտ Ա. Ն. Ռոստովցևին հանձնարարվում է «Հուսկ»-ի վրա բարձրացնել բրիգադի հրամանատարի դրոշակը։

Նավը պետք է մեկնի Սև ծով 1894 թվականի հունվարի 20-ին։

Նավատորմի հրամանատար՝ ծովակալ Ս. ՊՈՏԱՊՈՎ

Ծովակալ Ս. Պոտապովի հրամանը, որով «Հուսկ» հետախուզական նավը ուղարկվում է Սև ծով, 1894 թվականի հունվարի 3-ին

ՓՈՔՐԻԿ ԿՈՒՄԱՐԻՆ

Ֆ. ՊՈՍՏ

ԹԻՎ 6 ՀԱՅԻԶ

Ծանոթագրություն խմբագրության կողմից

Ֆ. Պոստի «Փոքրիկ կումարին» պատմվածքը հրատարակվում է ի հեճուկս այն բանի, որ նրա հեղինակը ոչ միայն չի ներկայացրել իր ազգանունը, այլև խնդրել է չհրատարակել նրա անունը։ Խմբագրությունը հարգում է հեղինակի այդ ցանկությունը, սակայն չի կարող չհրատարակել այդ պատմվածքը, որովհետև այն, ըստ էության, ամենևին էլ չի վարկաբեկում հեղինակին։ Ընդհակառակը, այն ցույց է տալիս, որ հեղինակը ոչ միայն ունի գրական տաղանդ, այլև ունի ազնիվ սիրտ, որը չի կարող անտարբեր մնալ մարդկային տառապանքների նկատմամբ։

Խմբագրությունը հուսով է, որ հեղինակը կշարունակի իր գրական աշխատանքը և կուղարկի նոր ստեղծագործություններ։

Ֆ. ՊՈՍՏ

ՓՈՔՐԻԿ ԿՈՒՄԱՐԻՆ

— * —

ԹԻՎ 6 ՀԱՅԻԶ

Ես ծանոթացա Ֆ. Պոստի խմբագրության հետ այն ժամանակ, երբ ես ծառայում էի Սև ծովի նավատորմում։ Ես այդ ժամանակ նավաստի էի «Հուսկ» հետախուզական նավի վրա։ Ֆ. Պոստը ինձ ծանոթացրեց իր ընկերներից մեկի հետ, որը նրա հետ միասին ապրում էր Սև ծովի ափին գտնվող Ա. քաղաքում։ Նրանք ինձ հրավիրեցին իրենց մոտ։ Ես ընդունեցի հրավերը։ Ինձ հետաքրքրում էր տեսնել Ֆ. Պոստին, որի մասին շատ էի լսել։ Ես գիտեի, որ նա գրում է, և ուզում էի ծանոթանալ նրա հետ։

Ֆ. Պոստը ինձ ընդունեց շատ ջերմորեն։ Նա ինձ ներկայացրեց իր ընկերոջ՝ Ս. Ս. Ռոստովցևին, որի հետ նա ապրում էր։ Ռոստովցևը ինձ ասաց, որ Ֆ. Պոստը շատ հետաքրքիր մարդ է, և որ նա ինձ կհետաքրքրի։ Ես ինքս էլ գիտեի, որ նա հետաքրքիր մարդ

ՀԱՅ ԳԱՂԹԱԿԱՆԱՑ ԳՐԱՍԵՆԵԱԿ

Հայ Գաղթականաց գրասենեակի նոր եւ վերջնական հասցէն է

159, Avenue de Neuilly
Métro Pont de Neuilly
Tél. : KLE. 22-05

Ընդունելութիւն միայն առաւօտները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն Ժէռոմի թաղականութիւնը ստացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուէրները փոխան ծաղկեպսակի :

Յովհաննէս Սատճեանի թաղման առթիւ, Նօթրը Տամ Քօնսօլասիոնի թաղեցիներէն 70 Ֆր, Կարապետ Թէքնէեան 25, Հաթէմեան Սեպուհ եւ Տիկին Այվաեան տասնական եկեղեցւոյ :

Նօթրը Տամ Քօնսօլասիոնի թաղեցիներէն 70 Ֆրանք Կարապետ Թէքէեան 25, թաղիս դպրոցին եւ քսան Առաջնորդարանին :

Գրիգոր Էլմաեանի թաղման առթիւ Պ. Սվիօր քսան Ֆրանք, Տիկին Արուսեակ Հէրօեան եւ Ազնիւ Էլմաեան տասնական եկեղեցւոյ , Տիկին Ազնիւ Էլմաեան քսան դպրոցին :

Թաղականութիւնս ցաւակցութիւններ կը յայտնէ ննջեցեալներուն պարագաներուն :

ՆՈՒԷՐ

Պէյրութէն Պ. Արիս Զպուքճեան 100 Ֆրանք կը նուիրէ Կապ. Խաչի Օգափ. կայանին : (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՎԱԼԱՆՍ

Հանդիսաւոր եպիսկոպոսական պատարագ, այս Կիրակի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ (Պոլսէն)

ՇԱՀԱՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ՍՎԱՃԵԱՆ

Հոգաբարձութիւնս կը հրաւիրէ Վալանսի եւ շրջակայից հաւատացեալ ժողովուրդը :

ԱՐԻՒՆՈՏ ԷՋԵՐ

եւ

ԱՊՐԻԼ 11-24, 1915

Հեղինակ

ՄԵՍՐՈՊ ՏԷՐ – ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

Պահանջներու գոհացում տալու համար, Բ. տպագրութիւն մը լոյս տեսած է որ կը ծախուի Հրանտ–Սամուէլի, Բալուրեանի (Փարիզ), Ծերիկեանի (Մարսէյլ), գրատուները եւ հեղինակին մօտ.—

77, Rue Robert Dupont — 92 - ASNIERES
Tél. : 733-11-00

ՇԱՒԻԼԻ Ս. ԳՐ. ԼՈՒՍԱՒՈՐԻՉ

Այս Կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի :

ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆ
(Մարսէյլ)

Հարաւային Ֆրանսայի, Մարսէյլի Հայոց Ազգ. Առաջնրդարանը արձակուրդներու առթիւ բաց է միայն Երեքշաբթի, Հինգշաբթի եւ Ուրբաթ օրերը, ժամը 9-12 եւ 15-18:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն հաստատութեան տնօրէնութեան ,

1, Bld. du Nord — 93 - LE RAINCY
Հեռաձայն .— 927 - 01 - 72 :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

Սկսած են արձանագրութիւնները
1968–69 տարեշրջանի

Կ'ընդունուին 8րդ դասարանէն սկսեալ աշակերտներ (9–10 տարեկան)

26 Rue Troyon , 92 SEVRES
Tél. : 027-18-28

ՖՐ. ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ
Մեկնում Փարիզի խումբի

Օգոստոսի խումբը Փարիզէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստոս 1ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի երախաները առաջնորդել Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 7ին Սքուառ Մոնթոլոն (Մեթրօ Քատէ):

×

Յուլիսի խումբը Փարիզ կը հասնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին, ժամը իրիկուան 7ին (Սքուառ Մոնթոլոն):

×

Լիոնի խումբ

Օգոստոսի խումբը Լիոնէն կը մեկնի Հինգշաբթի Օգոստ. 1ին, կէսօրէ ետք ժամը 5ին: Հաւաքուիլ Փեռաշի կայարանը՝ ժամացոյցին տակ, ժամը 4ին:

×

Յուլիսի խումբը Պելֆոնթէնէն կը մեկնի Ուրբաթ Օգոստ. 2ին առաւօտ ժամը 5ին եւ Լիոն–Փեռաշ կը հասնի ժամը 8,53ին:

×

ՄԵԿՆՈՒՄ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ԽՈՒՄԲԻՆ

Մարսէյլի խումբը կը մեկնի Օգոստ. 1ին, ժամը 12ին (կէսօր): Ծնողքներէն կը խնդրուի իրենց զաւակները կայարան առաջնորդել ժամը 10ին:

Յուլիսի խումբը Մարսէյլ կը վերադառնայ Օգոստ. 2ին, կէսօրէ ետք ժամը 14,30ին: Ծնողքներէն կը խնդրուի դիմաւորել:

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

ԲԱՑՈՒԱԾ ԵՆ
ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Ուսումնական 1968-1969 տարեշրջան Կ'ընդունուին 10–12 տարեկան բարեկիրթ եւ ուսումնասէր աշակերտներ:

Արձանագրութեան եւ լուսաբանութեան համար դիմել Տեսչութեան:

3, Av. de Grandchmp
78 - LE PECQ (Yvelines) Tél. 963-01-72

ԾՆՈՂՔՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

ԱՆԱՐԱՏ ՅՂՈՒԹԵԱՆ ՔՈՅՐԵՐ
Sœurs de l'Immaculée Conception
73, Ave. Henri-Barbusse
95 - Arnouville-les- Gonesse

Անարատ Յղութեան Քոյրերու դպրոցը կը բացուի Սեպտեմբեր 9: Մանկապարտէզ – – նախակրթարան մինչեւ ՍԷ. Ը Փէ. եւ 6րդի մուտք:

Դասաւանդութիւնը կը կատարուի համաձայն Ֆրանսական կրթական ծրագրին, յաւելեալ՝ հայերէնի դասերով:

Դպրոցը ունի խնամակալ մարմին մը որ մօտէն կը հետեւի ծրագրի գործադրութեան:

Կ'ընդունուին գիշերօթիկ եւ ցերեկօթիկ: Վճարման պայմաններու համար, դիմել տեսչութեան: Արձանագրութիւնները սկսած են: Դիմել ամէն կէսօրէ ետք:

ԲԱԼՈՒԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆԸ ԲԱՑ Է

43, Rue Richer - métro Cadet

Տիկին Ա. Բալուեան կը շարունակէ իր գործունէութիւնը: Գրատունը Բաց է ամէն օր (բացի Կիրակիէ) ժամը 10էն 12 եւ 14·30էն 19ը:

Բազմատեսակ գիրքեր.— Պատմական, բանասիրական, գրական ուսումնասիրութիւններ, վէպ, բանաստեղծութիւն : Արտասահմանեան եւ Հայաստանեան հրատարակութիւններ :

Նաեւ հայկական տիսքերու ճոխ հաւաքածոյ (Ֆրանսա , Ամերիկա եւ Հայաստան պատրաստուած):

Այցելեցէք եւ անպայման ձեր փընտրուածը կը գտնէք :

Կ'ընդունի նաեւ ապսպրանքներ արտասահմանէն :

ԿԸ ԽՆԴՐՈՒԻ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԻ
ԹԵՐԹԵՐԷՆ ԱՐՏԱՏՊԵԼ

ՃԱՄԲԱՐ Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՃԱՄԲԱՐ

SERIGNAN (HERAULT) — CHATEAU DE VARGOZ

ՕԳՈՍՏՈՍ 1ԷՆ ՕԳՈՍՏՈՍ 31

Նոր եւ բոլոր յարմարութիւնները ներկայացնող շէնք մը: Ծովեզերքէն 3000 մեթր հեռաւորութեամբ

Խմբական պտոյտներ, դասախօսութիւններ եւ գեղարուեստական երեկոյթներ, ինչպէս եւ զանազան խաղեր:

Մասնակցութիւն	մէկ ամիս	450 ֆ
Երեք շաբաթէն աւելի օրական		17 ֆ.
Երեք շաբաթէ պակաս օրական		18 ֆ.

Արձանագրութեանց համար դիմել Շաբաթ օրերը ժամը 17էն 20

Երկուշաբթի եւ Ուրբաթ ժամը 19էն 20,30

Maison de la Culture Arménienne — 17, Rue Bleue, Paris (9e)

ինչպէս նաեւ Նոր Սերունդի խումբերու վարչութիւններուն:

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 ֆր., առաքման ծախքով՝ 32 ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	60 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	30 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	30 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ : ՆՇԱՆՏՈՒՔ	30 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	30 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	15 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ ամգամ հրատարակելի եւ ճշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

«ԻՆՉՈՒ»

Տիկին Լիւսի Մալխասեանի թատերգութիւնը, որ յետաձգուեցաւ գործադուլի հետեւանքով, կը ներկայացուի Նոյեմբեր 13ին, ժամը 20,30ին Փոթինիէռ թատրոնը:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Լիոն մասնաճիւղի տարեկան պարահանդէսը Նոյեմբեր 16ին. Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ լոյս, Շառպօնիէրի չքեղ սրահներուն մէջ: Մանրամասնութիւնները յառաջիկային :

×

ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍ ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ

Հինգշաբթի 7 Նոյեմբեր «Կավօ» սրահին մէջ, մասնակցութեամբ Քոնսէր Քոլոնի:

×

Փարիզահայ Տիկնանց Միութեան Որբերու Օգն. Մարմնի տարեկան հանդէսը, Կիրակի 24 Նոյեմբերին, Կռանտ Օթէլի մէջ : Մանրամասնութիւնները յաջորդիւ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒՆ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Ամսուան մը գործադուլներու եւ բանուրական պահանջներու հետեւանքով, շատ զգալի յաւելումներ եղած են գլխաւորաբար մեսաժըրիներու, ռութաժի, անձնակազմերու ու նաեւ թուղթի տպագրական ու այլ բոլոր ծախքերուն վրայ (Ընդհանուրը՝ 20–25 %):

Ի դիմաց այս պայմաններուն, կարենալ տոկալու համար «Յառաջ»ի բաժանորդագրութիւնը պարտաւոր ենք բարձրացնելու: Բայց վերջին դիւրութիւն մը տալու համար մեր բաժանորդներուն, այդ անհրաժեշտ յաւելումը պիտի ընենք Օգոստոս մէկէն սկսեալ, հակառակ անոր որ «Յառաջ» այդ յաւելումները կը կրէ Յունիս մէկէն ի վեր:

Ջերմապէս կը խնդրենք մեր բաժանորդներէն որ իրենց առկախ հաշիւները փակեն ու կանխավճարները կատարեն մինչեւ այդ թուականը, օգտուելով ներկայ սակէն:

Օգոստոս մէկէն սկսեալ «Յառաջ»ի բաժանորդագրութեան պայմաններն են.—

ՖՐԱՆՍԱ

Տարեկան 90 Ֆր. վեցամսեայ 50 Ֆր.

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

Տարեկան 105 Ֆր., վեցամսեայ 60 Ֆր.

Օգոստոս մէկէն սկսեալ ոչ մէկ բաժնեգին կը գանձուի հին սակով:

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ «ՅԱՌԱՋ»Ի